6
18-c
34

C 18 c 34

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATA

DEMPTIS OBSCENIS.

Addidit annotationes, & interpretationem

JOSEPHUS JUVENCIUS

E' Societate JESU.

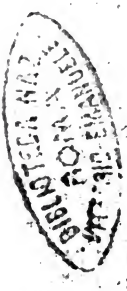

VENETIIS, MDCCXXXVI.

Apud Nicolaum Pezzana.

Superiorum Permissu, ac Privilegio.

A-101

M. VAL. MARTIALIS

VITA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

De ejuſdem ſcriptis, & iſtis commentariis.

MARC. VAL. MARTIALIS natus eſt Bilbili, quæ civitas eſt Hiſpaniæ in Celtiberia, patre Frontone, matre Flacilla, Kalendis Martiis, ſub Claudio Imperatore, qui anno Chriſti 41. imperium inivit. In quibuſdam libris pervetuſtis appellatur M. Val. Martialis Cocus; ſive id cognomentum ipſi per jocum fuerit inditum, ſive gentilitium & paternum habuerit. Uxorem duxit Clodiam Marcellam, quam ipſe libro Ep. XII. epig. 19. celebrat. Romam ſub Nerone venit annum agens alterum & vigeſimum. In Italia manſit annos 35. quibus exactis, rediit in Hiſpaniam ſuam anno ætatis 57. ibique deceſſit imperante Trajano, natus annos admodùm 60.

Ejus carminum libri quatuordecim numerantur; nec in iis tamen omnia omninò ejus epigrammata continentur; ſiquidem nonnulla proferuntur à quibuſdam antiquis auctoribus, quæ in iſtis libris non extant; ſive quòd ſcripta fuerint libris jam

editis, ſive quòd colligentibus exciderint.

Magnam ſemper ab hominibus eruditis ingenii laudem eſt adeptus. *Erat* (inquit Plinius Secundus, illius æqualis & amicus) *homo ingenioſus, acutus, acer, & qui plurimùm ſcribendo & ſalis haberet & fellis, nec candoris minus*: Ælius Verus Cæſar, teſte Spartiano, Martialem *Virgilium ſuum* appellabat. Omitto recentiorum de illo teſtimonia plena dignitatis, quibus adſtipulatur conſentiens omnium ætatum fama.

Si quæras, quid ſit Epigramma, quo in genere uno verſatur Martialis, ea vox nihil aliud, quàm inſcriptionem ſive titulum ſonat: ἐπιγράφω enim eſt, inſcribo, ſuperſcribo. Nunc ſignificat carmen breve, ac venuſtum, rem aliquam ingeniosè, graviter, aut argutè concludens. In quo venuſtas porrò epigrammati & acumen conſiſtat, legendo ſentias faciliùs, quàm definiendo explices.

Jam verò, ut aliquid etiam de iſtis commentariis, & labore noſtro admoneam, non me deterruit ſuperiorum hujus cultiſſimi vatis interpretum, Ramireſii, Matthæi Raderi, Petri Rodellii, Vincentii Colleſſi, & aliorum eruditus labor, quominus ſymbolum quoque meum conferrem. Raderus enim, præterquam quod mole rerum & eruditionis copia laborat, habet interdum nonnulla ſubobſcura, & quædam etiam intacta prætermittit. Rodellius partem dumtaxat Martialis, ea quidem, quam cæteris in libris adhibuit, perſpicuitate ac ſaga-

ſagacitate, complexus eſt. Quod ſpectat illos, qui VARIORUM inſcribuntur, commentarios, quos imperiti laudant, dolendum profectò eſt ejus generis & nominis libros, tam ſpecioſo nomini tam parum reſpondere, qui ſi reipſa tot interpretum, quot extant, ſententias ſuis quaſque locis aptè digeſtas, acri judicio delectas, & inter ſeſe compoſitas, acciſis quæ ad rem non pertinent verbis, repræſentarent, novis facilè commentariis careremus. Colleſſus, qui noviſſimè ſcripſit, nondum omnibus ſatisfacit. Operam dedimus, quoad ejus fieri potuit, ut nihil omitteremus non explanatum, ubi res popoſcit; nec minor fuit cura brevitatis: itaque non evagati ſumus longiùs in propriis quibuſdam nominibus explicandis, in indagandis vocum nonnullarum originibus, ac ejuſmodi tricis, in quibus nonnulli Grammatici valde ſudant. Quis enim id in epigrammate legendo quærit? Lectiones optimas è probatiſſimis petitas codicibus, & ad ſententiam carminis quàm proximè accedentes ſecuti ſumus; alias, ſi quæ vulgatæ eſſent, interdum expoſuimus; alienas & contortas omninò rejecimus. Præfiximus etiam nova ſingulis epigrammatis lemmata ſive titulos, è quibus uniuſcujuſque argumentum & acumen intelligi poſſit. Indices addidimus tres. Primus eſt Epigrammatum. II. Lemmatum, ſive argumentorum, quæ quia in magna varietate verſantur, ea communes quoſdam in locos redigere ſtuduimus, unde quiſque arbitratu ſuo depromat, quod opus

erit; v. gr. si condendum sit epitaphium, amplius viginti ejus generis epigrammata eodem indicata titulo reperies, suo singula certo colore, cultuque distincta: si quid in avaros mediteris, si quid componas in invidos, ingentem, & amœnam silvam dabit hic secundus index. III. Est rerùm, earum præsertim quæ in notis explicata fuerunt, quæ nec semper vel eruditissimis obviæ sunt, nec in exponendis singulis epigrammatis fuerunt à nobis repetitæ, ut consuleretur brevitati; ad extremum, ita rationem eruditionis habuimus, ut pietatis ac pudoris etiam haberemus; rati nullum eruditioni profanæ, & antiquitati locum apud homines pios ac bene institutos esse debere (quantumvis abjecti quidam, ac perditi homines reclament) ubi religionis aut probitatis vel leviſſimum periculum est.

A P-

APPENDIX.

CUM in poſtremis libris recurrant ſæpe voces eædem, quæ in prioribus explicatæ ſunt, ſatis habuimus paginam indicare, ubi erant explanatæ, aliquando tamen (quod neſcire te nolim) in his paginis indicandis diligentia excudentium titubavit, præſertim in libro VII. & VIII. ubi rem non eo, quo eſt notata, loco ſæpe reperies, ſed tertia ferè, ante aſcriptam, pagina. Quod ſi quærendi labor te angit, Indicem, quæſo, conſule, ubi pagina cum fide citatur. Incœperam quoquè in prioribus libris Romanam veterem monetam exigere ad recentis Romanæ uſum, ac trutinam; ſed cùm iidem numeri ut plurimum redirent in libris poſterioribus, ſatis viſum eſt, quòd fuiſſent ſemel explicati. Ne quid tamen deſideres, utque totam rei nummariæ veteris Romanæ, rationem cum recenti comparatæ, ut quidem nunc eſt hoc anno 1703. æſtimare poſſis, ſic habeto: Seſtertium minorem continuiſſe duos aſſes Romanos veteres cum dimidio tertii, ſive ſemiſſe: Unum ſeſtertium majus, minores mille ſeſtertios valuiſſe: in denario quatuor fuiſſe ſeſtertios, aſſes verò decem. Seſtertium minorem unum reſpondere duobus aſſibus, ſeu ſolidis, ut vocant, Gallicis: qui efficiunt Romanæ monetæ recentis bajocchos duos, cum triente, ideſt, quarta bajocchi parte. Unde colliges denarium Romanum octo ſolidis Francicis, & novem admodum bajocchis reſpondere. Libram Turonicam, ſive nummum Francicum, qui aſſes ſeu ſolidos Gallicos viginti complectitur, & ſeſtertiis minoribus decem æquiparatur, valere bajocchos tres, & viginti circiter. Decem libras, ſeu Francicos, reſpondere ſcutatis nummis Italicis duobus, & bajocchis admodum triginta. Viginti Francicos æſtimari ſcutatis Ro-

manis quatuor, & bajocchis ſexaginta. Quadraginta Francicos nummos reſpondere ſcutatis. Italicis novem, & bajocchis viginti. Huic ſummæ reſpondebant ſeſtertii minores quadringenti, ſive denarii centum, quod vulgo vocabant, *mille aris*: eratque illud idem Minæ, ſeu mnæ antiquæ, pretium.

Jam, mille ſeſtertii minores, ideſt ſeſtertium majus, reſpondent centum libris Turonicis, ſeu nummis Francicis: Romanis verò ſcutatis tribus circiter & viginti. Libræ Francicæ quingentæ, nempe quinque ſeſtertia, ſcutatis Rom. centum quindecim. Sexcentæ, ideſt, ſex ſeſtertia; ſcutatis 138. Septingentæ, ſive ſeptem ſeſtertia, ſcutatis 157. cum bajocchis circiter quinquaginta. Mille nummi Francici, ſeu decem ſeſtertia, ducentis triginta ſcutatis Italicis. Decies mille libræ Gallicæ, ſive centum ſeſtertia, (quod etiam appellabant ſeſtertium ſemel) ſcutatis Rom. recentibus, bis milie & trecentis. Vicies mille nummi Gallici, ſive ſeſtertium bis, ſcutatis Romanis quater mille ſexcentis. Centena millia nummorum Francicorum, hoc eſt mille ſeſtertia, ſive ſeſtertium decies, quod olim una vocula, *Decies* appellabant, valent ſcutatorum Roman. viginti duo millia, & quingentos. Francicorum trecenta millia, quod Romani veteres dicebant *tricies*, ſubaudiendo, centena millia minorum ſeſtertiorum, efficiunt ſcutatorum Roman. circiter ſexaginta novem millia. Decies centena millia Francicorum, ſive millio, ut vulgo loquuntur, quod Romani vocabant *centies*, efficiunt ſcutatorum Italic. circiter ducenta viginti quinque millia. Decem verò milliones, ut dicitur, quod priſcis Romanis erat *millies*, valent Italicorum ſcutatorum ferè vicies centena millia, cum ducentis quinquaginta millibus. Ex iſtis numeris facilis erit de ceteris conjectura, augendo ſummam vel minuendo, pro rata portione.

Addo: Argenti libram veterem Romanam de-

na-

narios 48. complexam esse, & respondere libris Turonicis sive nummis Francicis 33. cum solidis 12. auri verò Romanam veterem libram, libris Turonicis 576. æstimari. Talentum Ægyptium argenti libras complectebatur 80. Gallicas verò bis mille sexcentas octoginta octo. Atticum, libras Francicas bis mille quadringentas: minas 60. Erat alterum talentum atticum paulò majoris pretii, continens minas octoginta.

Metuo ne typographorum festinatio, dum studiosæ juventuti commodare properant, alicubi lapsa sit. Eos à candidis lectoribus, quorum labori levando libellus iste servit, excusatum iri confido. Vir eruditus, dum legeret Epigramma LXI. Lib. IX. voces istas *Astra in diversa*, illas sic explicandas censuit, quasi cœlum duplex innueret Martialis, unum Jovis, alterum Cæsaris. Nam Domitianum Jovi: ejus domum cœlo comparare Vates solet. Nolui te ingeniosa explanatione defraudare.

Alius, milliarium latinis usitatius fuisse quàm milliare, observavit, cui assentior, ea vox semel iterumque legitur lib. I. Epig. XIII.

Idem Epigrammati XIV. ejusdem libri multum lucis afferri posse credidit è Plinii Epistola decima sexta libri III. & eruditis in eam notis Catanei, qui opinor monet Arriam illam, de qua scribit Tacitus libro XVI. Annal. ejus Arriæ, quam Martialis celebrat, filiam extitisse. Epigrammatis XVIII. ejusdem libri I. sententia hæc videtur esse, Agricolam causidico esse præferendum.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per atteſtato del Segretario noſtro nel Libro Stampato in Roma nell'anno 1703. intitolato: *M. Val. Martialis Epigrammata &c. addidit annotationes, & interpretationem Ioſephus Iuvencius è Soc. Ieſu &c.* non eſſervi cos' alcuna contro Principi, e buoni coſtumi, concedemo licenza à Niccolò Pezzana, che poſſi eſſere Stampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle pubbliche Librarie di Venezia, e di Padoa.

Dat. 14. Novembre 1715.

(*Marin Zorzi Rifor.*

(

(*Carlo Ruzini Kav. Proc. Rifor.*

Agoſtino Gadaldini Segr.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS

LIBER SINGULARIS.

DE SPECTACULIS, *SIVE* AMPHITHEATRUM CÆSARIS.

LIBER SINGULARIS. Ita vocatur hic liber, quia de uno quodam argumento ſcriptus, & à cæteris libris ſejunctus eſt. Inſcribitur etiam, *De Spectaculis*, quia ſpectacula ſunt præcipuum illius argumentum, nempe venationes, ſingularia gladiatorum certamina, naumachiæ, &c. Denique ab aliis inſcribitur, *Amphitheatrum Cæſaris*, quia deſcribit ludos, & ſpectacula edita in amphitheatro, quod Titus Imperator, Domitiani frater, exſtruxit, vel potius, à Veſpaſiano patre jam ſtructum, dedicavit.

M. VAL. MARTIALIS LIBER SINGULARIS. DE SPECTACULIS, SIVE AMPHITHEATRUM CÆSARIS.

EPIGRAMMA I.

De Titi Cæsaris Amphitheatro.

1. Barbara Pyramidũ sileat miracula Memphis;
2. Assiduus jactet nec Babylona labor;
3. Nec Triviæ templo molles laudentur honores,
4. Dissimuletque Deum cornibus ara frequens;
5. Aere nec vacuo pendentia Mausolea
6. Laudibus immodicis Cares in astra ferant.
7. Omnis Cæsareo cedat labor Amphitheatro.
8. Unum præ cunctis fama loquatur opus.

Vers. 1. *Barbara miracula* ab Ægyptiis, barbaris Populis, maximè si cum Romanis conferantur, ædificata. Alii omnes populi præter Græcos, barbari, ab ipsis præsertim Græcis appellabantur. *Barbara* jungi potest cum voce *Memphis*. Eadem est sententia. Ægyptus desinat jactare suas illas admirabiles pyramides, quæ inter mundi miracula recensentur.

Memphis. Urbs Ægypti vetus, & regia; ad Nilum Sunt qui credant hodie dici *il Cairo*.

Pyramidum. Propè Memphim erant pyramides, nempè ingentes è saxo moles quadratæ, ab latissima basi paulatim in acumen assurgentes, instar ignis, qui cùm in aerem tollitur, desinit in acumen: unde factum nomen pyramidis videlicet à voce græca πῦρ, πυρὸς. Illæ ab artificibus 360000. dicuntur ædificatæ: erant altæ pedes 600. totidem latæ in singula basis latera. Conditæ sunt à Pha-

Pharaonibus, vel ut in iis tumularentur, vel ad opes oſtentandas, &c.

Miracula. Septem vulgò mundi miracula numerantur. Ægypti pyramides; Epheſinæ Dianæ templum; Regis Mauſoli ſepulchrum; ſtatua ſolis Rhodia, ſeu Coloſſus Rhodius: Jovis Olympici ſimulacrum ex auro, & ebore factum à Phidia; Muri Babylonis; & Cyri Perſarum Regis domus.

2. *Aſſiduus*. Non laudetur Babylon propter egregia opera labore aſſiduo, & improbo ſtructa: *v.g.* muros lateritios, hortos penſiles, &c. poſſet hoc videri dictum per hypallagen, pro; nec Babylon jactet laborem aſſiduum. Legunt aliqui non malè, *Aſſyrius*. Turnebus exiſtimat hæc verba, *Aſſiduus labor*, non eſſe intelligenda de muris, hortis, &c. Babylonis aſſiduo, ideſt, diuturno labore, ſtructis, ut explicui, ſed de aſſiduo laudandi labore, hoc ſenſu, ne homines aſſiduè laborent in laudanda Babylone.

Babylona. Babylon urbs primaria fuit Chaldææ; à Belo condita, à Semiramide cincta muris; quorum altitudo fuit pedum 200. latitudo 500. ambitus ſtadiorum 380. ſtadium autem unum pedes 600. habet.

3. Nec in Dianæ Epheſinæ templo laudentur ſtatuæ molli ac delicato artificio factæ, columnæ præſtantes, & alia ejuſdem templi ornamenta.

Triviæ. Diana ſic dicta eſt, quia in triviis colebatur; vel quia tribus in locis quaſi ingreditur, in cœlo, terris, & inferis: eadem quippè Luna, Diana, & Proſerpina erat.

Templo. Templum Dianæ Epheſinæ ducentis viginti annis factum eſt à tota Aſia: longum fuit pedes 315. latum 220. columnæ 127. à ſingulis regibus factæ, &c. *Plin. lib. 36. cap. 14.*

Honores. Legunt aliqui *Jones*, quia Epheſus eſt in Jonia minoris Aſiæ regione, & ſenſum hunc eſſe volunt: nec molles Jones laudentur ob Dianæ ſuæ templum. Molles vocantur, quia deliciis, & luxu diffluebant, unde laſcivæ ſaltationes ab Horatio vocantur motus Jonici. Si retineas, *Honores*, explicabis, ut dixi, de ornamentis templi, ejuſque delicata, & Jonica ſubſtructione.

4. Et ara cornibus frequens, ſive, frequentibus, ideſt, plurimis cornibus exſtructa, taceat Deum à quo ſit condita: ne ſe Dei manu ædificatam venditet.

Deum. Apollinem Deliũ. Fabulis proditum eſt Dianam aliquando plurimas capras venatu interfeciſſe: illarum detraxiſſe cornua, eaque ad fratrem Apollinem, ut monumenta victoriæ, attuliſſe: qui ex iſtis cornibus aram ſingulari artificio conſtruxerit. Ita Callimachus in hymno Apollinis. Quidam hoc interpretãtur de ara Jovis Hammonis in Ægypto, in qua ſimulacrum Dei cornutũ erat, arietina ſpecie ac forma, & ara ipſis cornibus arietinis, cælatis, ornata.

5. *Mauſolea*. Tumulum Mau-

Mauſoli, Regis Cariæ, ab ejus conjuge Artemiſia ipſi poſitum, & columnis ita ſuſtultum, ut in aere vacuo pendere videretur. Horti celebres illi Babylonii, de quibus dictum v. 2. eamdem ob cauſam penſiles appellati ſunt, quia tenuibus erant columnis impoſiti. *Cares*. Populi Cariæ, in Aſia minori: Caria nunc vocatur *Adinelli*.

7. *Omnis labor*. Opera iſta omnia diuturno, & egregio labore perfecta.

Cæſareo. Quod Titus Cæſar, Domitiani frater, extruxit, ſive potiùs, à Veſpaſiano patre cœptum, abſolvit ac dedicavit; & in cujus dedicatione ludos per dies penè centum exhibuit, quos magnam in partem hic deſcribit Martialis. Vide Lipſium, libro de Amphitc. 7. ubi docet in eo octoginta ſeptem hominum millia ſedere commodè potuiſſe, imò centena millia: & alia quædam addit, unde facilè intelligatur hoc amphitheatrum cæteris orbis miraculis facilè anteponendum fuiſſe.

Amphitheatro. Ita dicebatur hic locus in oblõgi circuli formam factus, cujus in medio erat ſpatium vacuum, circa quod ſpatium aſurgebant lapideæ contignationes, in iiſque ſedilia, è quibus ſpectabantur pugnæ gladiatorum, ferarum, &c.

II.

Roma ſibi reddita.

1. Hìc, ubi ſidereus propiùs videt aſtra coloſſus,
2. Et creſcunt media pegmata celſa via;
3. Invidioſa feri radiabant atria Regis,
4. Unaque jam tota ſtabat in Urbe domus.
5. Hìc, ubi conſpicui venerabilis amphitheatri
6. Erigitur moles, ſtagna Neronis erant.
7. Hìc, ubi miramur velocia munera thermas,
8. Abſtulerat miſeris tecta ſuperbus ager:
9. Claudia diffuſas ubi porticus explicat umbras,
10. Ultima pars aulæ deficientis erat.
11. Reddita Roma ſibi eſt; & ſunt, te præſide, Cæſar,
12. Deliciæ populi, quæ fuerant Domini.

Verſ. 1. 2. 3. In eo loco ubi jam videtur ſolis coloſſus ad cœlum uſque ſublatus, & radiis coronatus: ubi jam ſunt parentes viæ, in quibus pegmata ſponte ſua variis tabulatis augentur: in eo ſpatio cernebatur paulò antè domus Neronis, auro totæ gemmiſq; collucens, quæ totam ferè urbem occupabat.

Coloſſus Significat ea vox ſtatuam inuſitatæ magnitudinis: atque illam in primis

quæ

quæ ſolis effigie, Rhodi viſebatur in portu, alta pedes centum & quinque, ut ait Feſtus, ſive, ut Plinius, cubitos 70. quæque inter ſeptem mundi miracula numerabatur. De qua idem Plinius agit fusè libro 34. ex quo, & ejus noviſſimo ac eruditiſſimo interprete plura, ſi lubet, petes.

Nero ſtatuam ſuam poſuerat in veſtibulo palatii à ſe ædificati, altam coloſſi ritu, pedes 120. Veſpaſianus ablato illi ſtatuæ Neronis capite ſolis caput impoſuit, additis radiis ſeptem, quorum ſinguli longi erant pedes 23. Hinc vocatur ſidereus coloſſus, ideſt, radiatus, fulgens ſiderum in morem.

2. *Pegmata*. Erant machinæ quædam ligneæ inſtar turrium vel domorum factæ quæ cùm unam oſtenderent contignationem, repentè in alteram tertiamvé ſurgebant, breviſſimo tempore: vel decreſcebant ac diſſolvebantur. Illis imponebantur gladiatores, apparebant flammæ innoxiæ, &c. Facta vox à verbo πήγνυμι, compingo, fabrico, ſtruo.

3. *Regis*. Ita Neronem invidioſè vocat: qui crudeliſſimè imperium exercuerat. Is à Palatio uſque ad Eſquilias domum ædificaverat, quam auream appellavit. Hanc demoliti ſunt Veſpaſianus ac Titus, & in publica ædificia commutarunt.

5. *Venerabilis*. Quia dedicatum, ut ſuperiori Epig. diximus, amphitheatrum fuit à Tito: vel, expone *venerabilis*, auguſta, ingens.

7. *Velocia munera*. Quæ celerrimè fuerant extructæ. Erant autem thermæ locæ quædam, ubi calidæ aquæ ſervabantur, ad ſudorem provocandum: de illis infrà pluribus locis agitur. Θερμός, *calidus*, in balneis propriè lavabant; in iiſque frigidæ vel tepidæ aquæ erant; ſudabant in thermis, tamen thermæ pro balneis interdum uſurpantur.

8. Ubi nunc thermæ ſunt, ibi erant arva ingentia, quæ ad amœnitatem & proſpectum Nerò incluſerat in ſua domo, tectis miſerorum civium dirutis, aut igne abſumptis.

9. Ubi nunc eſt porticus: olim ab Imperatore Claudio facta, & à Nerone ferè diſtruta, jam per te reſtituta, & ornata pergulis, & arbuſculis umbram conciliantibus; ibi erat ultima pars domus Neronianæ. Nonnulli pro *Claudia porticus* legunt *Livia*. Sanè Plin. l. 14. cap. 1. Liviæ porticum ſuo tempore ſuperſtitem fuiſſe teſtatur; vixit autem ſub Tito. Sunt qui eamdem eſſe Claudiam porticum, Liviamque velint.

11. *Sibi*. Quæ non ſua eſſe, ſed Neronis, antea tota videbatur.

Te præſide. Te imperatore.

12. *Delicia*. Ædificia ad publicam utilitatem & oblectationem inſtituta.

Domini. Neronis, quem, Dominum odioſè appellat, cùm Titum vocet tantùm præſidem.

Cæſar

III.

Cæsar patriæ pater.

1. Quæ tam sepositа est, quæ gens tã barbara, Cæsar,
2. Ex qua spectator non sit in Urbe tua?
3. Venit ab Orpheo cultor Rhodopejus Hæmo,
4. Venit & epoto Sarmata pastus equo.
5. Et qui prima bibit deprensi flumina Nili,
6. Et quem supremæ Tethyos unda ferit.
7. Festinavit Arabs, festinavere Sabæi,
8. Et Cilices nimbis hìc maduere suis.
9. Crinibus in nodum tortis venere Sicambri,
10. Atque aliter tortis crinibus Æthiopes.
11. Vox diversa sonat: populorũ est vox tamen una,
12. Cùm verus PATRIÆ diceris esse PATER.

Vers. 1. *Sepositа*. Semota, ab urbe distans.

3. *Orpheo*. Pro, Orphejo, sive Orphico. Hæmus, ubi Orpheus habitavit.

Cultor Rhodopejus. Qui Rhodopen colunt, arant. Rhodope, & Hæmus sunt montes Thraciæ notissimi: is nunc vocatur *Balkan*, & *Monte Argentaro*; ille *Rulla*, aut *Valiza*.

4. *Sarmata*. Hodie, Russi, Tartari, Moscovitæ.

Epoto. Qui sitim sedat, potando equum, idest equinum lac, aut etiam sanguinem.

5. Populi ab ultima Ægypto seu Africa, profecti, ubi Nilus nascitur: qui ejus fontes bibunt, quos deprehendere & assignare, difficillimum Geographis est.

6. Qui habitat litora oceani occidentalis, seu Atlantici, quem mundi esse terminum, & supremum finem putabant veteres: vel Britannici, circa Orcadas & Thulen.

Tethyos. Thetys, Dea maris præses, pro mari accipitur.

7. *Arabs*. Est Arabia pars Asiæ, inter Sinum Persicum, & mare Erythræum: *l'Arabia*.

Sabæi. Vicini sunt Arabibus, vel pars Arabiæ felicis; quorum urbs primaria, Saba, *Zibit*.

8. Et Cilices perfusi sunt pluvia odorata, & diluta croco, qui apud ipsos Cilices eximis colligitur in Coryco monte. Imbres odorati depluebant in amphitheatrum, & spectatores per tubos latentes.

Cilices. Populi Ciliciæ, in Asia minori, ad meridiem, è regione insulæ Rhodi *La Cilicie*, nunc pars ejus tractus qui à Turcis vocatur *la Caramanie*.

9. *In nodum tortis*. Cirratis, cincinnatis. Sicambri po-

populi Germaniæ, occupabant totum tractum à mari, ad Mænum fluvium.

10. *Aliter*. Quia natura crispi sunt Æthiopes ob calorem, qui magnus in Africa: Germani, artificio: est enim Germania frigidior. Tum Germani tortos in nodum capillos in colla fundebant; Afri breviores, & strictim crispatos gestabant.

11. *Diversa*. Seno: *Unæ* sensu, & significatione. Idem omnes dicunt suo quisque sermone.

IV.

Delatores urbe pulsi.

1. Turba gravis paci, placidæque inimica quieti,
2. Quæ semper miseras sollicitabat opes,
3. Tradita Getulis: nec cepit arena nocentes:
4. Et delator habet, quod dabat, exilium.
5. Exulat Ausonia profugus delator ab urbe;
6. Impensis vitam Principis annumeres.

Vers. 1. 2. Gravis paci, &c. Quæ media in pace domesticum quasi bellum gerebat; quæ insidiabatur semper miserorum civium opibus. Ut enim divites spoliarent, eos fictis criminibus accusabant.

3. Traditi sunt delatores Getulis, idest, Afris, seu magistris leonum, & bestiariis, ut eos ipsi suis leonibus laniandos objicerent. Duæ sunt aliæ lectiones hujus loci, sed ambæ non satis latinæ, & barbaræ. Lipsius legit *Traductæ est titulis*, idest, eum titulis, & inscriptionibus aut appensis collo, aut per lictores gestatis, è quibus agnosceretur eorum crimen, traducti sunt per amphitheatrū, fuerunt ad ignominiam circumducti, & ostentati ad ludibrium. Est enim ea vis, & notio verbi *Traducere*, Legunt alii, *Traducta est Gyaris*, vel potius, Gyaras (ut sua legibus grammaticis constet reverentia) hoc est, transportata in Gyaros, seu Gyaras, quæ sunt insulæ duæ desertæ, in mari Ægeo, in quas exules insigniter scelerati deportabantur.

Nec cepit, &c. Tantus fuit eorum numerus, ut cùm arena non posset omnes capere, esset angustior illis continendis, ut ferisobiicerentur, quidam eorum pulsi sint in exilium, quò alios pellere consueverant. De voce *Arena*, vide Epig. 8.

4. *Delator*. Ita vocabantur calumniatores, qui falsis criminibus accusatos cives opulentos deferebant ad principem; à quo in exilium pellebantur, addictis fisco ipsorum bonis, & quarta parte in præmium data delatoribus, qui idcircò vocabātur etiam quadruplatores.

5. *Ausonia urbe*. Roma, Italia olim dicta est Ausonia,

nia, ab Rege quodam suo, usone.

6. Tu, ò civis, quòd vivis, hoc acceptum refer Cæsaris impensis, & sumptibus, 1. beneficio, & curæ qui delatores expulit. In quibusdam libris hoc distichum separatim scribitur. & 5. Epigrammata conficit: meliùs cum superioribus versiculis jungitur.

V.

Leo victus, & casus à fœmina.

1 Belliger invictus quòd Mars tibi sævit in armis;
2. Non satis est Cæsar: sævit & ipsa Venus.
3. Prostratum vasta Nemees in valle leonem,
5. Nobile, & Herculeum fama canebat opus.
5. Prisca fides taceat; nam post tua munera, Cæsar,
6. Hæc jam fœminea vidimus acta manu.

Vers. 1. & 2. Non satis est, ò Cæsar, quòd Mars, bellator Deus, arma invicta tractet in amphitheatro in tuam gratiam, dum viri armati feras conficiunt: ipsa Venus, ipsæ fœminæ, natura imbelles, generosæ, forteſque sunt.

3. *Nemees*. Nemea, seu Nemee, oppidum Peloponnesi, Cleonis proximum: ubi sylva, & vallis Nemæa, in qua Hercules leonem interfecit, vocatum idcircò Nemeæum, & Cleonæum.

5. Sileant antiquæ historiæ, & fabulæ, quibus fidem adjungere soliti sumus.

Tua munera. Spectacula à te edita.

V I.

Ficti Laureoli verum supplicium.

1. Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus
2. Assiduam nimio pectore pavit avem.
3. Nuda Caledonio sic viscera præbuit urso
4. Non falsa pendens in cruce Laureolus.
5. Vivebant laceri membris stillantibus artus,
6. Inque omni nusquam corpore corpus erat.
7. Denique supplicium dederat necis ille paternæ,
8. Vel domini jugulum foderat ense nocens.
9. Templa vel arcano demens spoliaverat auro,
10. Subdiderat sævas vel tibi Roma faces.
11. Vicerat antiquæ sceleratus crimina famæ.
12. In quo, quæ fuerat fabula, pœna fuit.

Vers. 1.

Vers. 1. *Qualiter*. Qui ob aliquod scelus necandi producebantur in amphitheatrum, illi, quò eorum pœna plus afferret spectatoribus voluptatis, cogebantur sustinere personam alicujus fabulosæ historiæ, v.g. Herculis deflagrantis, Orphei à Mænadibus discerpti, &c. Reus aliquis, cùm hæc Martialis scriberet, in crucem actus est in amphitheatro, & objectus urso, gerebat ille nomen, personamque sustinebat Laureoli cujusdam mimi & actoris, qui in veteri Poetæ Nævii comœdia, cruci affixus fuerat, objectusque ficto urso, ac tragica, i. ficta, & scenica morte cæsus: hinc jocandi occasionem arripit Martialis.

Rupe. Caucaso monte Scythiæ.

Prometheus. Japeti filius, adhibita, inquit Servius, ad solis rotam facula ignem furatus est, quo hominem à se factum è luto, animavit. Iratus Jupiter eum in Caucaso religari per Mercurium jussit, & aquilam seu vulturem apposuit, qui ejus cor exederet.

2. *Assiduam*. Numquam cessantem die ac nocte Promethei jecur depascere.

Nimio. Fœcundo in pœnas & renascente.

3. *Caledonio*. Caledoniæ pars est Scotiæ: ibi Caledonia sylva, in qua ursi erant immanes.

4. *Falsa*. Qualis erat illa, in qua histrio Laureolus pependerat, in Nævii comœdia.

Laureolus. Sicarius iste, cui nomen Laureoli histrionis datum.

7. *Denique*, *&c.* Aut patrem necaverat, aut dominum ille Laureolus.

9. *Arcano*. Sacro, recondito. Vasa enim sacra ex auro & argento, in adytis, ac templorum secretiori & tutiori parte custodiuntur. Vel, aurum illud significatur, quod à civibus, custodiæ ac securitatis causa in templis deponebatur.

11. *Vicerat*, *&c.* Illum certè oportuit admisisse maiora scelera, quàm quæ in priscis historiis narrantur; siquidem veram pœnam & necem pertulit, quæ in histrione Laureolo ficta & ad severitatis specimen ad umbrata tantùm fuerat: gravissima pœna, quam excogitare tragœdia fabulosa potuerat, illi est verè imposita, ergo debuit esse valde sceleratus.

12. *Fabula*. Sæpè pro tragœdia usurpatur ea vox, aut pro comœdia.

VII.

Dædalus fictus ab urso laceratus.

1. Dædale Lucano cùm sic lacereris ab urso,
2. Quàm cuperes pennas nunc habuisse tuas!

Vers. 1. *Dædale*. Damnatus quidam ad bestias nomen, & personam Dædali coactus est induere, tum ex ali-

aliquo pegmate (de pegmatis vide Epig. 2.) excusus, ut Dædalum è labyrintho evolantem exhiberet, decidit, & ab urso est laceratus. Lucania est pars Italiæ inferioris, ad meridiem propè Calabriam, ubi ursi majores aliis visebantur, & ferociores.

VIII.

Rhinocerotis pugna cum tauro.

3. Præstitit exhibitus tota tibi, Cæsar, arena,
4. Quæ non promisit, prælia rhinoceros.
5. O quàm terribiles exarsit pronus in iras!
6. Quantus erat cornu, cui pila taurus erat!

Vers. 3. Rhinoceros in amphitheatrum promotus, tandem in pugnam exarsit, ad quam vix adduci posse sperabatur.

Arena. Locus vacuus, & patens, qui ædificiis amphitheatri cingebatur, dicebatur arena, quia erat arena stratus, & conspersus, tum ut certantes gladiatores absque offensione caderent, tum ut humus arena versata, & mutata, renovari facilè posset, cùm erat inquinata sanguine. Dicebatur etiam Cavea, quia depressior erat.

4. *Quæ non promisit*. Ægrè irritantur ad pugnam Rhinocerotes, & iste, licèt stimulis, igne, flagellis, incitatus, manebat immotus, cùm subitò in objectum taurum insiluit, & eum ut levem pilam tota arena versavit.

Rhinoceros. Est animal ferum, paulò minori, quàm elephas, mole, cum quo pugnare solet. Huic unum cornu est in extrema nare, unde illi nomen: ῥὶς, nasus κέρως, cornu.

5. *Pronus*. Cornu submisso ad taurum jactandum.

6. *Quantus*. Quàm terribilis, valens, &c.

Pila. Qui taurum, instar pilæ, jactaret. Interdum pilæ dicebantur simulacra hominum farta stramine, quæ vestibus rubris induebantur, & tauris objiciebantur, ut ad pugnam irritarentur. Eas imagines tauri jactabant cornibus ut pilas, unde appellabantur vulgò pilæ.

IX.

Crudelitas vel in feris punita.

1. Læserat ingrato leo perfidus ore magistrum,
2. Ausus tam notas contemerare manus:
3. Sed dignas tanto persolvit crimine pœnas,
4. Et qui non tulerat verba, tela tulit.
5. Quos decet esse hominum tali sub Principe mores,
6. Qui jubet ingenium mitius esse feris?

Vers. 2.

Vers. 2. *Contemerare*. Offendere, violare manus, à quibus scilicet capiebat cibum, toties sibi blanditus, familiares & amicas.

4 *Verbera* Magistri, amicè sævientis, ut eum, *v.r.* irritaret ad pugnam, &c. *Tela tulit*. Pertulit necem telis confixus Cæsaris jussu.

5. Quàm humanos, & mansuetos esse homines sub illo Principe decet, qui etiam feras jubet mansuetas esse, & punit illas quòd nimiùm feræ sint.

X.

Vrsus visco implicatus.

1. Præceps sanguinea dum se rotat ursus arena,
2. Implicitam visco perdidit ille fugam.
3. Splendida jam recto cessent venabula ferro.
4. Nec volet excussa lancea torta manu.
5. Deprendat vacuo venator in aere prædam,
6. Si captare feras aucupis arte placet.

Vers. 1. *Præceps*. Demisso capite: dum bestiarium persequentem trepidus, ac citus fugit.

Sanguinea. In qua multæ aliæ feræ cæsæ fuerant, & ipse jam aliquot fortè vulnera acceperat.

Se rotat. In orbem agit, volvitque. Ursо invalidum est caput, itaque cùm urgetur, illud anterioribus pedibus obtegit, & in orbem volutus plagas declinat. *Plin. l. 8. c. 35.*

2. *Perdidit fugam*. Amisit fugiendi facultatem: coactus est sistere, implicitus visco.

3. Nihil jam opus est ad venationem venabulis, quibus feræ cominus feriuntur; nec lanceis, quibus eminus: siquidem visco jam possunt capi: aucupium occupavit locum venationis.

Tecto. Tegere solebant ferrum venabuli, ac involvere, vagina, corypto, cùm nullus ejus erat usus, post venationem: ne rubiginem contraheret, si apertum ac nudum esset. Legitur etiam *terso*, 1. polito.

5. 6. Quid supereſt nisi ut feræ quoque in aere, vacuo volitantes à venatoribus deprehendantur, & capiantur, ut aves: quandoque illæ, instar avium, capiuntur visco, & aucupio. Deprehendi propriè dicuntur à venatoribus feræ; aves, captari.

XI.

De sue, qua ex vulnere peperit.

1. Inter Cæsareæ discrimina sæva Dianæ
2. Fixisset gravidam cùm levis hasta suem,
3. Exiliit partus miseræ de vulnere matris.

4. O Lucina ferox, hoc peperiſſe fuit?
5. Pluribus illa mori voluiſſet ſaucia telis,
6. Omnibus ut natis triſte pateret iter.
7. Quis neget eſſe ſatum materno funere Bacchum?
8. Sic genitum numen credite: nata fera eſt.

Verſ. 1. Incruenta, & varia, cum feris pugna & venatione, quæ in amphitheatro Cæſarco exercetur, Diana eſt Dea venationis præſes.

4. O crudelis Lucina, irane levas onere matrem, dum eamdem interficis? Hoccine eſt partus præſidem, & adjutricem Lucinam habere? Lucina Dea partubus præerat.

6. *Triſte iter.* Nempè vulneris. Unus tantus fœtus per vulnus editus erat, reliqui cum matre mortui.

7. *Satum.* Natum, editum.

Mat...o. Semele fuit Bacchi mater: hæc fulmine perculſa cùm fuiſſet, Bacchus vivus extractus eſt ex ejus alvo.

8. Si fera per maternum funus & vulnus nata eſt, eodem modo naſci Deus potuit.

XII.

De eadem ſue.

1. Iſta gravi telo, confoſſaque vulnere, mater,
2. Sus pariter vitam perdidit, atque dedit.
3. O quàm certa fuit librato dextera ferro!
4. Hanc ego Lucinæ credo fuiſſe manum.
5. Experta eſt numen moriens utriuſque Dianæ;
6. Quaque ſoluta parens, quaq; perempta fera eſt.

Verſ. 5. *Utriuſque.* Et venatricis, quæ feras perimit; & Lucinæ quæ partubus præeſt! Eadem enim dea Diana, & Lucina vocabatur.

6. *Solita.* Partu feliciter levata.

XIII.

De eadem.

1. Sus fera jam gravior maturi pignore ventris
2. Emiſit fœtum, vulnere facta parens.
3. Nec jacuit partus, ſed matre cadente cucurrit,
4. O quantum eſt ſubitis cæſibus ingenium!

1. *Gravior, &c.* Jam partui proxima, gravida filii, alumni, *&c.* & hoc loco per metaphoram, catuli vocantur pignora, quia ſunt indicia, præmia, & vincula mutuæ conjugũ fidei, & amoris.

3. *Cadente.* Vulnerata, & moriente.

4. *Ingenium.* Opportunitas: ratio & via efficiendi aliquid.

Car-

XIV.

Carpophorum venatorem Meleagro, & Herculi anteponit.

1. Summa tuæ, Meleagre, fuit quæ gloria famæ,
2. Quantula Carpophori portio, fusus aper!
3. Ille & præcipiti venabula condidit urso,
4. Primus in Arctoi qui fuit arce poli:
5. Stravit & ignota spectandum mole leonem,
6. Herculeas potuit qui decuisse manus:
7. Et volucrem longo porrexit vulnere pardum:
8. Præmia cùm laudis ferret, adhuc poterat.

Vers. 1. 2. Aper à te, ò Meleagre, cæsus, qui summam tibi gloriam attulit, quantula, quàm exigua, est portio gloriæ illius, quam conficiendis in amphitheatro feris Carpophorus est adeptus?

Meleagre. Meleager sive Meleagrus, Oenei Regis Ætolorum filius, immissum ab irata Diana in agros Ætoliæ propè urbem Calydonem, aprum, interemit. *Ovid. 8. Met.*

Carpophori. Erat adolescens venandi peritissimus, Imperatori carus: vicenas in amphitheatro feras cõfecit, eodem die, ac uno spectaculo.

3. 4. Ille in pectore ursi in ipsum irruentis condidit suum telum venaticum, qui ursus primus erat, 1. maximus, sævissimus, in Arctoi, idest, septentrionalis poli plaga.

Arctoi. Arctos, græca vox, ursam significat. Est autem ursa, cùm de astris agitur, signum septentrionale, prope polum. Ait igitur vates illum ursum qui è Carpophoro confectus est, fuisse similem majori, & primæ Ursæ: duo enim signa cœlestia: idem nomen habent, alterum Ursa Major, & quasi prima dicitur; alterum, Minor, & secundę magnitudinis.

Arx poli dicitur, quia, ut ait Virgilius de polo septentrion. *Hic vertex nobis semper sublimis, &c.* Scaliger pro *arce poli* legit *axe poli*, lineâ quippe à polo ad polum ducta, vocatur Axis: itaque per hanc vocem totus Polus septẽtrionalis designabitur.

5. *Ignota.* Inaudita, mirabili.

6. Aut dignus erat ob immanem suam molem, quem Hercules ipse, monstrorum domitor, perimeret.

7. *Porrexit.* Extendit in arena interfectum.

8. Cùm laudem meritam & plausum spectatorum, pro præmio reportaret, *adhuc poterat*, adhuc validus & indefessus erat, perinde ac si pugnam orditetur.

Posse, interdum absolutè ponitur pro integris viribus esse, valere. Virg. xi. Æneid. *Hactenus, Acca soror, potui.*

Tau-

XV.

Taurus effigiem Domitiani secum attollens in Cœlum.

1. Raptus abit media, quòd ad æthera taurus arena:
2. Non fuit hoc artis, sed pietatis opus.
3. Vexerat Europen fraterna per æquora taurus;
4. At nunc Alciden taurus in astra tulit.
5. Cæsaris, atq; Jovis confer nunc, Stella, juvencos.
6. Par onus ut tulerint, altiùs iste tulit.

Vers. 1. *Raptus*. Ex aliquo pegmate, & machina prosiliens. Describitur spectaculum quoddam, in quo visus fuerat taurus in aerem subitò abreptus, & impositam dorso Domitiani effigiem, habitu Herculis effictam, in cœlum secum tollens. Estq; sententia hæc: quod spectatus est taurus in cœlum velutiabreptus à media arena, non tam id ars machinis suis effecit, quàm pietas ipsius Jovis filio suo Herculi faventis, & machinas adjuvantis: imò latentis fortè in isto tauro ligneo, & Domitianum attollentis in cœlum, ut olim in tauro latens Europen rapuit.

3. *Fraterna per æquora*. Jupiter in taurum mutatus per mare (quod est regnum sui fratris Neptuni) Europen Agenoris Phœnicum regis filiam raptam transvexerat in Cretam.

Alciden. Hercules ita vocatus est, vel à robore, ἀλκὴ robur, vel à patre suo Alceo.

6. O Stella (est nomen hominis, qui summus Martialis amicus erat, ad quē multa extant epigrammata) cōpara istos duos tauros, hunc qui Domitianum, illum qui Europen vexit, certè antepones taurum Cæsaris. Sunt qui legant hoc modo istum versum: *Cæsaris atque Jovis confer nunc schema: Juvenci par onus ut tulerint*, &c. Quam lectionem etsi non valdè probo, explicabo tamen: compara duplicem hanc figuram, & repræsentationem, id enim sonat ea vox græca, σχῆμα, primam, in qua Taurus Jovem repræsentans, sive Jupiter, in taurum mutatus, Europen portat: alteram, in qua taurus ligneus cum imposita Herculis effigie Cæsarem adumbrante, prosilit è machina: licet illi juvenci seu tauri idem, & æquale onus tulissent (quod tamen aliter se habet, quia unus puellam tulit, alter portat Herculem sive Cæsarem) tamen hic taurus qui velat, Cæsarem sub vultu Herculis, suum onus tulit altiùs, nempè in cœlum, atque adeò tauro Jovi est præferendus, qui Europen tantùm usque in littus, in summa aqua, vexit.

6. *Ut*. Quamvis.

Ele-

XVI.

Elephas ad pedes Imperatoris supplex advolutus.

1. Quòd pius,& supplex elephas te,Cæsar,adorat:
2. Is modò qui tauro tam metuendus erat:
3. Non facit hoc jussus:nulloque docēte magistro,
4. Crede mihi, numen sentit & ille tuum.

Vers. 3. *Jussus.* Per artem ac disciplinā institutus,coactus: nullo magistro docente,sua sponte,sentit&agnoscit te Deum esse:Domitianus Deum se vocari jussit.

XVII.

Leo à Tigride laceratus.

1. Lambere securi dextram consueta magistri
2. Tigris, ab Hyrcano gloria rara jugo,
3. Sæva ferum rapido laceravit dente leonem:
4. Res nova, non ullis cognita temporibus.
5. Ausa est tale nihil, silvis dum vixit in altis;
6. Postquàm inter nos est, plus feritatis habet.

Vers. 2. *Gloria rara.* Fera insignis ab Hyrcanię jugis, seu montibus Romam usque advecta. Tigres vix à venatoribus capiuntur ob pernicitatem.

Hyrcano. Est Hyrcania, regio Asiæ, tigridibus frequens, Pars,ut quidam volunt Persidis, ad mare Caspium, quod etiam Hyrcanum vocatur.

4. *Res nova.* Quia leo cæteris feris præstare dicitur robore & audacia: novum igitur est ac insolens, eum à tigride superatum, vel, *Res nova*, quia hæc tigris erat mansueta & cicur.

XVIII.

Taurus ab Elephante interfectus.

1. Qui modò per totam,flammis stimulatus,arenā
2. Sustulerat raptas taurus in astra pilas:
3. Occubuit tandem cornuto ardore petitus.
4. Dum facilem tolli sic elephanta putat.

VERS. 1. *Stimulatus.* Ad pugnam irritatus & provocatus.

2. *Pilas.* Erant illæ pilæ simulacra quædam ad humanam effigiem facta, & fœno farta, vel stramine: quę feris dilaceranda objiciebantur. *Vide supra Ep.* 8. *& lib.* 10. *Ep.* 75.

3. *Cornuto ardore.* Cornibus infestis & ardentibus ab irato & ardēte elephante petitus, & percussus ejus cornu, i. dente, Elephanti dētes multi cornua vocitant, ut Oppianus, Varro, Ælianus, &c. Legit Ramiresius ex aliquot vetustis codicibus, *cornato ardore potitus*, id est, toto conatu cornuum ardentium adortus elephantem tollere, & ipsa sua violentia debilitatus, ac fracta cervice exanimatus. Quo in loco vox *potitus*, est significationis passivæ, sonatque, victus, domitus. Sic Plautus dixit, *hostiū potitus*, pro captus, oppressus ab hostibus. Aliqui simpliciùs, licèt paulò duriùs legunt, *Cornuto abs ore petitus*: nempe ab ore Elephantis, in quo dentes prominent instar cornuum.

4. *Sic.* Ut pilas. Nonnulli huc referunt aliquos versus mutilos, qui ad calcē hujus libri leguntur epigr. 29. *Cedere majori &c.* & hujus epigrammatis clausulam esse volunt.

XIX.

De duobus gladiatoribus à Cæsare populo concessis.

1. Dū peteret pars hęc Myrinū, pars illa Triūphū:
2. Promisit pariter Cæsar utràque manu.
3. Non potuit meliùs litem finire jocosam.
4. O dulce invicti Principis ingenium!

Vers. 1. *Peteret.* Cùm una pars populi spectantis ludos, postularet Myrinum, altera Triūphum, nempe ut alteruter, in arena decertaret, cum aliquo alio gladiatore putà victore, qui jam alios multos confecisset. Tales vocabantur supposititii, ὑποβολιμοι, nempe qui cum palmariis & victoribus gladiatoribus manus conferebant. Erant fortasse illi Myrinus & Triumphus ex eorum numero, quos Imperatores alere solebāt domi suæ proprios ac peculiares gladiatores ad suas & populi delicias, ordiāriis & publicis gladiatoribus valentiores & illustriores. Dicebantur illi postulatitii & fiscales. Pars una populi hūc petebat: pars altera, illum: utrumque Cęsar liberaliter promisit, utrumque dedit, ambos inter se committēs.

2. *Utraque manu.* Hic gestus ab eo fit, qui largè aliquid & liberaliter annuit. *Mos est militaris*, (inquit Isidorus Originum lib. 1. c. 25. à P. Scriverio laudatus) *ut quoties cōsentiat exercitus*

tus quia vocenō poteſt, manu promittat. Itaq; mos è militia in arenā trāslatus eſt.

3. *Litem*. Populi contentionem, & ſtudia in duas partes ſciſſa: jocoſam dicit quia in re ludicra, ludoque gladiatorio verſabatur ea contentio.

4. *Dulce invicti*. In antitheſi eſt acumen: hoſtibus invictus & inexorabilis eſt: civibus facilis & exorabilis.

X X.

Orpheus in Amphitheatro exhibitus.

1 Quidquid in Orpheo Rhodope ſpectaſſe theatro
2. Dicitur: exhibuit, Cæſar, arena tibi.
3. Repſerunt ſcopuli, mirandaque ſilva cucurrit,
4. Quale fuiſſe nemus creditur Heſperidum.
5. Ad fuit immixtum pecudū genus omne ferarū,
6. Et ſupra vatem multa pependit avis.
7. Ipſe ſed ingrato jacuit laceratus ab urſo.
8. Hæc tamen ut res eſt facta, ita ficta alia.

Verſ. 1. 2. In arena amphitheatri exhibitū tibi eſt ò Cæſar, quidquid olim factum & ſpectatum fuiſſe dicitur in Rhodope, Thracię monte, qui tanquam theatrū Orphei fuit, ubi canebat, audientibus & ſaltantibus ſaxis & ſylvis. De Rhodope vide Epig. 3. hujus lib.

2. *Repſerunt*. Dicūtur ſcopuli ab Orpheo canente tracti: hoc autem in arena fiebat machinis quibuſdā ligneis, montiū ſpeciem referentibus, quę rotis ſubjectis & latentibus fidiculis producebantur, & movebantur.

4. *Heſperidum*. Fuerunt Heſperides Atlantis filiæ, regis Mauritaniæ: coluerunt hortos à Poetis decantatos, ubi aurea mala, quę draco ſervabat, &c.

5. *Pecudū ferarum*. Animalium ferorum & immanium. Vox *ferarum* eſt hìc adjectiva. Libenter hìc ſequar Jani Gruteri conjecturam legentis, *pecudū genus omne, ferarumque* Pecudes ſunt animalia veluti domeſtica & manſuetiora, ut oves, tauri, canes; Ferę autem, immites & ſilveſtres belluę, ut tigrides, apri, &c.

6. *Vatem*. Orpheum. Erat ille aliquis reus Orpheū repręſentans, ut Laureolū & Dędalū ſcelerati illi, de quibus mētio fit Epig. 6. & 7.

7. *Ingrato*. Qui beneficiū Orphei canētis ſuaviſſimè, compēſabat dira crudelitate & illata nece. De Orpheo lege Ovid. lib. Metam. 10.

8. *Hæc*. Supplicium Orphei ficti.

Alia. Priſci Orphei hiſtoria fabula eſt: Is enim quòd hominesà ferino victu, moribuſque deterruiſſet, dictus eſt & fictus tigres lenire, ſylvas movere, &c.

XXI.

Rhinocerotis cum Vrſo pugna.

1. Solicitant pavidi dum rhinocerota magiſtri,
2. Seque diu magnæ colligit ira feræ,
3. Deſperabantur promiſſi prælia Martis:
4. Sed tamen is rediit cognitus antefuror.
5. Namque gravem gemino cornu ſic extulit urſũ.
6. Jactat ut impoſitas taurus in aſtra pilas.

Verſ. 1. *Solicitant.* Ad pugnam provocant. Suprà Ep. 8. & 18.

2. *Colligit.* Dum ſe longo tempore ad iram & pugnã excitat: dum in ira concipienda moratur diutiùs.

3. *Promiſſi p. M.* Pugna Rhinocerotis cum Urſo, promiſſa vel à munerario, id eſt, eo qui ludos edebat, vel ab Imperatore.

4. *Is cognitus.* Ille furori qui ante fuerat cognitus, cùm idem Rhinoceros taurum jactavit & eliſit. Vide epigr. 7. ubi quid eſſet Rhinoceros diximus.

5. *Gemino.* Duplex habet cornu Rhinoceros, ut aliqui affirmant, alterũ majus in extrema nare; alterum minus, modico inter utrũque intervallo. Ita Pauſanias lib. 9. illud minus cornu aliqui auctores ponunt inter ſcapulas Rhinocerotis.

Urſum. Legunt aliqui Urum: eſt Urus bos ſylveſtris: voces illas (*gemino cornu*) ad urum nonnulli referunt; non ad Rhinocerotem: extulit ille urum gravem & metuendum cornu gemino, ac ſanè Uri is magna cornua & perampla, & Rhinoceros ob unum dumtaxat cornu ferè celebratur.

6. *Pilas.* Vide Epig. 8.

XXII.

Laus Carpophori.

1. Dorica quàm certo venabula dirigit ictu
2. Fortis adhuc teneri dextera Carpophori!
3. Ille tulit geminos facili cervice juvencos:
4. Illi ceſſit atrox bubalus atque biſon.
5. Hunc leo cùm fugeret, præceps in tela cucurrit,
6. I nunc, & lentas corripe, turba, moras.

Verſ. 1. *Dorica.* Græca. Dores enim populi fuerunt Græciæ, in Achaja, inter Phocidem & Epirum. A Græ-

Græcis autem feruntur inventa venabula. Adde quòd in Doride est mons Pindus, in quo arbores eximii ad fabricanda hastilia. In aliis codicibus legitur: *Norica*. Est Noricum pars Germaniæ complectens Austriam, Stiriam, Carinthiam, Carniolam, Bavariæ partem, &c. in eo tractu ferrum optimum eruebatur ad enses, & venabulorum mucrones conficiendos.

2. *Teneri*. Juvenis.

3. *Tulit*. Portavit, nullo labore, impositos capiti suo, & humeris duos tauros à se interfectos. Nonnulli explicant illam vocem de ipsis tauris, qui fuerint. *Facilicervice*, id est, habuerint cervicem mobilem & facilè versatilem, atque adeò faciliùs ictū venabuli potuerint declinare: vocemque, *tulit*, exponunt, sustulit, interemit. Exponit hoc Petrus Scriverius de venatoris ipsius cervice: qui tauros in se irruentes inflexa cervice, & obliqua exceperit.

4. *Bubalus*. Plinius & Solinus ajunt istud animal è cervino esse genere: alii ab Uro non distinguunt, sive sylvestri bove.

Bison. Animal sylvestre, cujus à media fronte inter aures unum cornu existit, ramis hinc inde, palmarum in morem, diffusis.

5. *In tela*. Aliorum venatorum; quasi minùs timeret ab aliis perimi, quàm occurrere Carpophoro.

6. *Inunc*. Solebat turba, i. populus, sæpè queri quòd bestiæ tardiùs pugnarent, quòd bestiarii morarentur: nihil habes quòd jam conqueraris, inquit Martialis: feras omnes ubi primùm Carpophorus aspicit, fugat, conficitque.

XXIII.

Naumachia.

1. Si quis ades longis serus spectator ab oris,
2. Cui lux prima sacri muneris ista fuit:
3. Ne te decipiat ratibus navalis Enyo,
4. Et par unda fretis: hìc, modò terra fuit
5. Non credis? spectes, dū laxent æquora Martē,
6. Parva mora est, dices: hìc modò pontus erat.

Vers. 1. 2. O tu quicumque seriùs ad ludos spectandos vēisti ab regione dissita: cui dies iste, quo datur Naūachia, est primus dies muneris sacri, seu initium spectaculorum: qui ab hac prima die incipis interesse muneribus & spectaculis cùm aliis diebus, quando venationes editæ sunt, & alia id genus, nondum adveniisses.

2. *Sacri*. Ludi vocabantur sacri; quia, venationes Dianę: gladiatoria munera Sa-

turno & Marti, Naumachiæ Neptuno, sacræ erant ac dedicatæ: vel quia dabantur ab Imperatore, cui adulatur hac voce.

3. 4. Noli decipi, dum vides in amphitheatro navale bellum exhiberi instructis navibus; dum cernis spatium aqua plenum par toti freto; noli credere hic reverà fretum esse: hic modò, 1. antequam advenires, terra & sicca arena fuit.

Enyo. Bellona, Dea belli præses, Martis soror.

5. Si non id credis mihi dicenti, expecta & contemplare, donec æquora, dum aquæ emissæ ex arena, laxent, dirimantque navale bellum ac Naumachiam, quasi dimittant ac solvant; ei finem imponant.

6. *Dices, &c.* Miraberis aream siccam & arenam esse, ubi pontum videras; erupes in istas voces; Qui fieri tam citò potuit, ut ibi terram & solum videam, ubi modò mare, navesque aspexi; Porrò Naumachia significat navalem pugnam ναῦς, navis, μάχη, pugna. Interdum est locus, ubi ejusmodi pugnæ navales & ludicræ fiunt.

XXIV.

De Nereidibus in amphitheatri Naumachia natantibus.

1. Lusit Nereidum docilis chorus æquore toto,
2. Et vario faciles ordine pinxit aquas.
3. Fuscina dente minax, nexu fuit ancora curvo:
4. Credidimus remum, credidimusque ratem:
5. Et gratum nautis fidus fulgere Laconum,
6. Lataque perspicuo vela tumere sinu.
7. Quis tantas liquidis artes invenit in undis?
8. Aut docuit lusus hos Thetis, aut didicit.

Vers. 1. *Nereidum.* Erant illæ Nerei & Doridis filiæ, maris Nymphæ.

Docilis chorus. Turba probè docta certo modo & ordine natare. Chorus est propriè turba saltantium & canentium, inter se juncta manibus aut vocibus.

Æquore toto. Toto Naumachiæ spatio.

2. *Faciles.* Mobiles, facile cedentes.

Pinxit. Sulcatur unda, & quasi describitur à natantibus. Nereides variis modis compositæ varias figuras in aqua summa expresserunt.

3. *Fuscina.* Tridens, telum Neptuni. In fuscinæ morem natatores isti Nereidum cultu vestiti, se composuerunt.

4. Nereides natantes ita se disponebant, ut imitarentur formam ac figuram remi, anchoræ, tridentis, ratis: adeò ut eas ipsas res nobis

nobis in undis cernere videremur.

5. *Laconum*. Castoris & Pollucis, qui Dii Lacones appellabantur, quia nati sunt Mycenis, urbe Laconiæ in Græcia. Facile porrò fuit repræsētare in Naumachia duas stellas velut pēdentes in aere, quomodo Lacones pinguntur: vel duos pueros summo in velo pendulos, quales Castor & Pollux vulgò exhibentur. De Castore & Polluce aliis in locis fusiùs agitur. Indicem consule. Et epigr. 32. lib. 1.

6. *Perspicuo*. Pellucido.

8. *Hos*. Superant humanam artem isti ludi: aut docti sunt à Thetide, maris Dea, aut potiùs ipsa Thetis eos didicit à Cæsare majore Deo.

XXV.

Carpophorum Herculi, & aliis monstrorum domitoribus anteponit.

1. Sæcula Carpophorum, Cesar, si prisca tulissent;
2. Jam nullum monstris orbe fuisset opus.
3. Non Marathon taurū, Nemee frondosa leonē;
4. Arcas Mænalium non timuisset aprum.
5. Hæc armata manus Hydræ mors una fuisset,
6. Huic percussa foret tota Chimæra semel,
7. Ignipedes posset sine Colchide vincere tauros:
8. Solvere & Hesionen solus, & Andromeden,
9. Herculeæ laudis numeretur gloria: plus est,
10. Bis denas pariter perdomuisse feras.

Vers. 2. Nullum ampliùs opus, seu labor ac negotiū fuisset orbe, seu in orbe, mōstris domandis, in monstris extinguendis: vel nō fuisset orbis peragrādus ad extinguēda monstra: omnia uno in amphitheatro, eodem tempore confici à Carpophoro potuissent: vel, non opus fuisset monstris ad orbem ob scelera puniendū & vexandum, inutilia fuissent: Carpophorus enim omnia facilè domuisset.

3. *Marathon*. Est urbs Atticæ, nō procul Athenis. Neptunus iratus Minoi Cretensium regi, taurum ignivomum in Cretam immiserat, adduxit hunc à Creta Hercules in campum Marthonium, ibique occidit, Eum alii à Theseo interfectum volunt.

Nemee. De Nemea sylva vide Epig. 5.

4. Arcades non timuissent aprū Mænalium. Aper ferocissimus vastabat agros circa Mænalum urbem Arcadiæ, aut circa Erymanthū ejusdem Arcadiæ montem & oppidum, hunc Hercules interfecit.

5. 6 Hæc manus, nempe

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Carpophori, armata, una morte, uno ictu hydram peremisset, & uno vulnere chimæram sustulisset. Quæ monstra non nisi multis vulneribus, & quasi multis mortibus, ab Hercule fuere confecta.

Hydræ. Hydra serpens fuit in Lerna, Græciæ palude: illi plura capita, quorum unum si secaretur, alia duo renascebãtur. Hoc mõstrũ multo labore domuit Hercules.

6. Chimæra. Monstrum fuit in Lycia, è tribus, ut fabulantur, conflatũ feris, leone, capra, & dracone: domitũ est à Bellerophonte.

7. Ignipedes. Pernices, instar ignis. Jason, adjuvante Medea, aureũ vellus abstulit, servatũ à tauris ignivomis, Ovid. 7. Met. Legitur etiam *Æripedes*, i. quorũ pedes instar æris solidi erãt.

7. Colchiae. Sine ope Medeæ, quæ Colchis appellatur, quia Æta ejus pater, Colchorum rex erat; ipsa quoque regio Colchis dicitur: Est in Asia, prope Pontum.

8. Hesionem. Hesione Laomedontis Trojanorũ regis filia, postulante Neptuno, qui erat iratus Laõedonti, exposita ceto, liberata est ab Hercule. Ovid. xi. Met.

Andromeden. Erat filia Cephei regis Æthiopiæ: cujus mater Cassiope cũ Nereides contẽpsisset, coacta est exponere suam filiam, & objicere ceto. Hæc à Perseo soluta fuit. Ovid. 4. Metam.

9. 10. Numerentur labores Herculis & monstra, quæ ipsi tantã fortitudinis laudem & gloriam attulerunt, ejus labores & palmæ vix 12. reperientur: Carpophorus 20. monstra perdomuit uno tẽpore, eodem spectaculo.

XXVI.

Titi Naumachiam, Augusti, Claudii & Neronis Naumachiis anteponit.

1. Augusti laudes fuerant committere classes,
2. Et freta navali solicitare tubà.
3. Cæsaris hæc nostri pars est quota? vidit in undis
4. Et Thetis ignotas, & Galatea feras:
5. Vidit in æquoreo ferventes pulvere currus,
6. Et domini Triton ipse putavit equos.
7. Dũque parat sævis ratibus fera prælia Nereus
8. Abnuit in liquidis ire pedester aquis.
9. Quidquid & in Circo spectatur & Amphitheatro
10. Dives Cæsarea præstitit unda tibi.
11. Fucinus, & pigri taceantur stagna Neronis:
12. Hanc norint unam sæcula Naumachiam.

Vers. 1. Committere classes, id est, inter se componere ad pugnam, alias alii objicere.

2. Fre-

2. *Freta*. Aquam in amphitheatrum inductam instar maris.

Solicitare. Movere, personare, ad pugnã excitare.

Tuba. In pugnis navalibus est etiam in usu tuba.

3. 4. Quantula hæc portio est eorum, quæ à Titio sunt facta? Simplicem videlicet Naumachiam, id est, navium pugnam Augustus exhibuit: addidit Titus monstra marina ignota, quæ nec viderat Thetis, nec Galatea. (Deæ sunt marinæ.) Imò pugnas ferarum inter se, quas docuit facere in aquis id omne, quod in arena, in terra, facere consueverant. Induxit etiam currus & alia omnia, quæ fieri solerent in solo sicco, & cavea amphitheatri.

5. *Ferventes*. Incitatos summa celeritate.

Æquoreo pulvere. In æquore, quasi in arena, & pulvere.

6. *Domini*. Neptuni. Putavit Tritõ se in vero mari esse, & equos Neptoni agitare.

Triton. Monstrũ est marinum, à quo Neptuni currus agitatur: superiori parte hominem referens; inferiori piscem.

7. 8. Dum Neptunus rates instruit ad navale certamen, noluit incedere per aquas pedibus, ut poterat; curru vehi maluit. Visebatur nempe effigies quædam Nereum seu Neptunũ curru invectum repræsentans: inde navalem aciem ordinabat, &c.

9. *Circo*. Erat circus spatium ferè rotundum & clausum, instar oblongi circuli: circa illud e ant ædificia & porticus, unde spectabantur varia certamina, præsertim currulia, in quibus currus circa positas in extrẽo circo metas circumagebantur.

10. *Cæsarea*. Titi Cæsaris. In ea voce, ultima syllaba producitur ob duas consonantes sequentes in voce *præstitit*: exhibita sunt in unda per Cæsarem immissa, omnia spectacula, quæ in circo solent exhiberi.

Tibi. O Spectator.

11. Non jactet Claudius Imperator suam Naumachiam in lacu Fucino; neque Nero, piger ille Imperator & otiosus alteram, quam exhibuit in suo amphitheatro: hæc una Titi Naumachia digna est, quæ immortali posteritatis memoria celebretur.

Fucinus. Lacus est in Italia, in Latio & Marsorum regione, nunc *Lago di Celano*, vel *Lago di Marso & di Tagliacozzo*. De illo vid. Plin. lib. 3. c. 12. & lib. 36. c. 15.

XXVII.

Duo gladiatores mutuis vulneribus victores & victi.

1. Cũ traheret Priscus; traheret certamina Verus.
2. Esset & æqualis Mars utriusque diu:

3. Missio sæpè viris magno clamore petita est;
4. Sed Cæsar legi paruit ipse suæ.
5. Lex erat, ad digitū positā concurrere palmā:
6. Quod licuit, lances donaque sæpè dedit.
7. Inventus tamen est finis discriminis æqui:
8. Pugnavere pares: succubuere pares.
9. Misit utrique rudes, & palmas Cæsar utrique,
10. Hoc pretium virtus ingeniosa tulit.
11. Contigit hoc nullo nisi te sub principe, Cæsar:
12. Cùm duo pugnarent, victor uterque fuit.

Vers. 1. *Traheret.* In longum duceret, altero alterum superare non valente.

3. Populus rogavit magno clamore, ut viris illis daretur ab Imperatore missio.

Missio. Cùm læsus gladiator, & dejectus, jamque ab adversario interficiendus vitam petebat à principe, aut populo, eamque in unum diem impetrabat, illi dari missio dicebatur: si negaretur missio, interficiebatur.

5. Lex ea posita fuerat à Cæsare, ut concurrerent, sive certarent, proposita victori palma, ad digitum, id est, donec eorum alter victor, digitos seu manus protenderet, seque victum ultrò fateretur, quod neutri istorū facere certum erat. Victos se fatebantur gladiatores digito sublato. Victor exclamabat, *hoc habet*: victus manus protendebat, & submittebat arma. Noluit hanc suam legem perfringere Imperator. Aliter hoc ipsum explicat P. Scriverius. Cùm videret, inquit, Cæsar neutrum ab altero vinci certando posse, jussit ut micatione digitorum inter se palmam sortirentur. displicuit lex magnanimis gladiatoribus, redintegrato certamine, tandem ambo procubuerunt: ita uterque victor, uterque victus fuit. Micare porrò digitis, est digitos certo quodam modo agitare, attollere vel deprimere, quod sæpè ludo, interdum sortitioni servit.

6. Misit populo cibos Imperator, & alia munera, ut moram longioris pugnæ, atque adeò negatam à Cæsare gladiatoribus missionē, æquiore animo ferret; quod ipse salva sua lege facere poterat, non verò gladiatoribus missionem dare.

Lances. Obsonia in lancibus.

8. *Pares.* Simul alter ab altero vulneratus, & victus, non tamen peremptus.

9. *Rudes.* Erat rudis, scipio quidam ligneus, vel gladius, quo donabantur gladiatores emeriti, adeò ut ab omni certandi, nisi vellēt, necessitate immunes essent. Itaque plus multò quiddam erat, quàm missio.

10. Isto donati sunt præmio ob suam fortitudinem, mi-

mirabili quodam pugnæ exitu celebr ādā, & industria pugnantium, cùm uterque alterum lęsisset, ac vicisset.

Ingeniosa: Propter insolitum pugnæ eventum: vel certantium artem. Vide Epigr. 13.

XXVIII.

Dama Cæsaris pedibus advoluta.

1. Concita veloces fugeret cùm dama molosos,
2. Et varia obliquas necteret arte moras:
3. Cęsaris ante pedes supplex, similisque roganti
4. Constitit; & prædam non tetigere canes.
5. Numē habet Cęsar, sacra est vis, sacra potestas,
6. Credite: mentiri non didicere feræ.

Legitur hoc epigramma in quibusdam codicibus, estque simillimum decimo sexto, quod tu vide.

XXIX.

A quo vinci turpe sit.

1. Medere majori, virtutis fama secunda est:
2. Illa gravis palma est, quam minor hostis habet.

Mutilum hoc epigramma est: sententia illius hæc, Majori hosti cedere, & fortiori, laudem habet quamvis secūdam; primam enim & maximam ille fert laudem, qui majorem aut certè parem vincit; nullam, qui minorem & inferiorem superat: durum verò est minori & inferiori cedere, ab eo vinci.

XXX.

Excusat epigrammata parum elaborata.

1. Da veniam subitis: non displicuisse meretur,
2. Festinat, Cæsar, qui placuisse tibi.

Da &c. Videtur hæc esse clausula cujusdā Epigrāmatis, quod intercideri, quo carminū ex tempore scriptorum festinationem excusaret Cæsari.

XXXI.

In Domitianum.

Flavia gens, quantum tibi tertius abstulit heres!
Pene fuit tanti non habuisse duos.

Flaviagens. O Flaviorum familia quantum tibi gloriæ Dmoitianus abstulit! Propemodùm satius fuisset, non habuisse duos præstantissimos Imperatores ex ea domo, Vespasianum & Titum, quàm hunc teterrimum ac patri fratrique, dissimillimum.

Antiquus interpres Juvenalis ad Sat. 4. profert hoc epigramma, seu fragmentum epigrammatis, in Domitianũ à Martiale scriptũ: quod si est à Martiale conditum, id contigit post Domitiani mortẽ, eo enim vivente nunquã id ausus esset. Sanè constat omnia quæ leguntur in hoc spectaculorum libello carmina, non eodem fuisse vel tempore, vel Imperatore scripta.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS
EPIGRAMMATUM
LIBER PRIMUS.
EPISTOLA.

Ait se mores hominum describere, personis & nominibus parcere: rogat ne quis peiorem in partem suos versiculos explicet: denique, si quid est à se liberiùs paulò, & licentiùs dictum, excusat.

SPERO me secutum in libellis meis tale temperamentũ, ut de illis queri nõ possit, quisquis de se benè senserit; cùm, salva infimarum quoque personarum reverentia, ludant: quæ adeò antiquis auctoribus defuit, ut nominibus non tantùm veris abusi sint, sed etiam magnis. At mihi fama viliùs constet, & probetur in me novissimum ingenium. Absit à jocorũ nostrorum simplicitate malignus interpres, nec epigrammata mea scribat. Improbè facit, qui in alieno libro ingeniosus est. Lascivam verborum licentiam, id est epigrammaton linguam excusarem, si meum esset exemplum. Sic scribit Catullus, sic Marsus, sic Pedo, sic Getulicus, sic quicumque perlegitur. Si quis tamen tam ambitiosè tristis est, ut apud illum in nulla pagina latinè loqui fas sit, potest epistola, vel potiùs titulo contentus esse. Epigrammata illis scribuntur, qui solent spectare Florales. Non intret Cato theatrum nostrum; aut si intraverit, spectet. Videor mihi meo iure facturus, si epistolam versibus clausero.

Spero, &c. Arbitror eam in scribendo moderationem à me fuisse adhibitam, ut de meis, epigrammatis queri jure possit nemo, qui nullius sceleris conscius sibi ipse fuerit.

Cùm

Cùm, &c. Cùm fœminem vel infimæ fortis hominem lædant.

Ludant. Ludere apud Poetas est scriptitare aliquid, præsertim joculare ac venustum.

Abusi sint. Idest, non tantùm homines infimos, & obscuros, in suis epigrammatis vero nomine, & suo singulos appellarint: sed etiã homines magnos, nobiles, claros. Is autem non tam jocorum & epigrammatum usus est, quàm abusus.

Magnis. Ut Cæsarum, Pompejorum, &c.

At mihi, &c. Ego verò malim minorem consequi famam & gloriam, quàm illam quærere claris hominibus ambitiosè insectandis: malo gloriam è vilibus, & obviis argumentis, ac nominibus ignotis petere, &c. Major est fama scriptoris & illustrior, cùm in nobiles scribit, at caro ea fama & periculosè emitur.

Novissimum. Ultimum: ultimo loco laudetur in me ingenium: primo loco laudetur probitas, reverentia viris magnis debita, quam si retinere nequeo, malo ingenii laudem amittere.

Malignus. Cui eos in pejorem partem interpretetur, sic illos accipiendo, quasi aliquem descriptum, & notatum iis velim.

Scribat. Sua illa faciat, malignè interpretãdo, quæ mea sunt, si simpliciter explicentur. Vel *Scribat*, id est, *inscribat*. Ne apponat quasi titulũ meis epigrammatis, perinde ac si in hunc illumve, cujus nomen iis præfigat, fuerint composita.

Ingeniosus est. Vult ingenium suũ iniquis interpretationibus, & à mente auctoris alienis, ostendere.

Si meum esset exemplum. Si ea res à me primùm fieret, si primus omnium scriberem licentiùs.

Ambitiosè. Putidè, obstinatè, famam è tristitia, hoc est, severitate & austeritate ista, captando.

Latinè. Id est, clarè, simpliciter & apertè, suis vocabulis res indicãdo. Ineèt subobscœnas, &c.

Titulo. Contentus sit legere solùm hanc epistolã, vel titulos epigrammatum turpiorum.

Florales. Subaudi, ludos: illi celebrãtur in honorem Accę Tarratię, olim famosę meretricis, quæ postea sub Deæ Floræ nomine, fuit culta & consecrata. Hęc populum Romanum moriens heredem dixerat ea lege, ut editis ludis suum natalem diem quotannis celebraret. Pleni erant Florales ludi, spurcitiæ ac turpitudinis. Vide Augustinum de Civitate Dei lib. 4 c. 8

Cato. Ille Uticensis, notæ severitatis. Eo nomine indicatur austerus quicunque censor, & vir gravis. Jampridem enim Cato vixerat, qui sibi attulit manus Uticæ post pugnam Pharsalicã. Vid. Epig. 9. Neposerat M. Porcii Catonis, qui Censorius est nuncupatus, ejusdẽ severitatis, ac probitatis.

EPI-

EPIGRAMMA I.

Catonis ſeveritatem reprehendit.

1. Noſses jocoſæ dulce cùm ſacrum Floræ,
2. Feſtoſque luſus, & licentiam vulgi,
3. Cur in theatrum, Cato ſevere, veniſti?
4. An ideò tantùm veneras, ut exires?

Verſ. 1. *Floræ ſacrum.* Diem ſacrum, ſeu feſtum Florę celebrari cùm ſcires. Ludi Floræ, ſeu Floralia, ut in epiſtola explicanda diximus, inſigni licentia celebrabantur: eos aliquādo ut ſpectaret ingreſſus in theatrum Cato fuerat: populum laſciviæ ſuæ, & proterviæ, tāto ſpectatore, quaſi reprehensū & admonitū puduit: quod ubi Cato intellexit, diſceſſit è theatro, ne populo moleſtus eſset: Iſto exemplo lectores ſuos admonet Martialis, ut epigrammata ſua non legāt, ſi severiores eſse velint. Certè caſtis oculis legi omnia non poſsunt: itaque meritò ſubmovētur obſcęna, tenebriſque damnātur, vel Catone, homine ethnico, judice.

II.

Sibi adhuc ſuperſtiti gloriam immortalem partam eſſe gratulatur.

1. Hic eſt, quem legis, ille quem requiris,
2. Toto notus in orbe Martialis
3. Argutis Epigrammaton libellis:
4. Cui, Lector ſtudioſe, quod dediſti
5. Viventi decus atque ſentienti,
6. Rari poſt cineres habent Poetæ.

Verſ. 1. &c. Ego ille ſum Martialis, cujus librū habes præ manibus, ò lector; celebratur toto orbe propter arguta, quæ ſcripſi, epigrammata. Qui, te tribuente, famā ſum eam vivens, ac ſentiens conſecutus quam poetæ cæteri mortui vix conſequuntur.

6. Poſt cineres. Poſt obitū: quia olim apud Romanos corpora cremabātur, & cineres urna condebantur.

III.

Lectorem hortatur ut ſuos emat libellos, & ubi venales proſtent, docet.

1. Qui tecum cupis eſse meos ubicumque libellos,

2. Et comites longæ quæris habere viæ:
3. Hos eme, quos arctat brevibus mēbrana tabellis:
4. Scrinia da magnis, me manus una capit.
5. Ne tamen ignores ubi sim venalis, & erres
5. Urbe vagus totâ: me duce certus eris.
7. Libertum docti Lucensis quære Secundum,
8. Limina post Pacis, Palladiumque forum.

Vers. 3. *Arctat.* Augustos & minoris molis facit: qui continentur paucis, & brevibus tabellis è mēbrana factis. Est autem membrana, pellis animalium, ad scribendum polita. Hęc interdum unica & longior in toto libro erat: interdum in varias pagellas, & tabellas divisa, quę simul omnes cōpingebantur. Arctiores & minores libri, qui manu cupi possent, vulgò vocabantur Enchiridia, ἐγχειρίδια: majores, volumina dicebantur, quia scripti erant in perpetua membranā circa bacillum ligneum involuta.

4. *Scrinia.* Ingentes libros repone domi, & serva in scriniis, sive arculis, & capsis: ego, ideſt, meus liber, gestari facilè, & manu capi possum.

6. *Duce.* Docente viam, & bibliopolam monstrante.

7. *Lucensis.* Romani cujusdam nobilis, qui Lucensis appellatur, libertum eruditum, nomine Secundum, quære: is tabernam librariā habet post templum Pacis, & Forum Palladium. Hoc forum postea forum Nervę dictum est: inchoatum à Domitiano, perfectum deinde à Nerva; inter Capitolium & Quirinalem Montes positum; vocabatur etiam Palladium à vicino Palladis templo: item transitoriū, quia per illud ultro citroque multi commeabant. Porrò ea vox *Lucensis* proprium viri nomen est, non appellativum: Etsi Luca urbs & respublica nūc Italię sit. Suspicatur tamē Turnebus *Secundum* non esse viri nomen, sed appellativum, atque in libertis alios primos, alios secundos, &c. appellatos fuisse refert, in suis Adversariis.

IV.

Librum suum exire gestientem admonet.

1. Argiletanas mavis habitare tabernas,
2. Cùm tibi, parve liber, scrinia nostra vacent.
3. Nescis, heu, nescis dominæ fastidia Romæ:
4. Crede mihi, nimiùm Martia turba sapit.
5. Majores nusquam ronchi: juvenesque, senesque,
6. Et pueri, nasum rhinocerotis habent.
7. Audieris cùm grande sophos, dum basia captas,

8. Ibis

8. Ibis ab excusso missus in astra sago.
9. Sed tu ne toties domini patiare lituras,
10. Neve notet lusus tristis arundo tuos;
11. Ætherias lascive cupis volitare per auras,
12. I, fuge; sed poteras tutior esse domi.

Vers. 1. *Argiletanas.* Argiletum erat locus quidam Romę haud procul theatro Marcelli; in quo tabernæ bibliopolarũ. Sic dictus est à quodã Argo duce Argivorum, qui ab Evandro exceptus hospitio, cũ in affectati regni suspicionem venisset, ab Arcadibus, inscio Evandro, interfectus est: cui postea Evander tumulum erexit, quem de nomine ejus Argiletũ appellavit. Lege Virg. 8. Æneid. versu 346.

2. Cùm in meis scriniis & arculis locus sit vacuus: & potens, ubi manere, quasi domi tuæ, tutò possis.

3. *Fastidia.* Criticorum morosam severitatem, hominum judicia poetis parum æqua.

Domitæ. Urbium principis, atque adeò fastidiosæ.

4. *Martia turba.* Romani plus æquo sunt ingeniosi, & docti. Mars Romuli pater.

5. *Ronchi.* Ronchus, est sonitus, qui editur naso, à stertentibus, quo sæpè utuntur, qui aliquid contemnunt, quasi significarent adeò ineptum illud esse, ut malint stertere quam id videre, vel audire. Sensus est, nullos esse homines Romanis fastidiosiores.

6. *Nasum Rhinocerotis.* Longum nasum & acutum: quia Rhinoceros in procero & acuto naso ingens habet cornu, &c. Vide librum superiorem de Spect. Ep. 8. & 21. Habere nasum Latinis est, irrisorem esse; interdũ esse acri, mordaci, & acuto judicio, quali ferè sunt risores & cavillatores. Nasus callidi tati tribuitur, ut frons pudori, &c.

7. Cùm te laudari audieris. Hæc voce, Sophos, σοφῶς, id est, doctè, utebantur cùm plaudebant: istis etiam *Euge bellè*, &c.

Basia. Oscula: dum ambis gratulationes, dũ plausum consectaris. Amicos osculari solebant, item eos quos probarent, & quibus plauderent. Legitur etiam, *Dum basia jactas.* Quo verbo usum esse Phædrum lib. 5. Gruterus observavit: *Jactat basia tibicen, &c.*

8. Te tuus lector, excussa veste per jocũ projiciet in aerem ac subsilire coget.

Sago. Prop riè sagum est vestis militum, hìc pro qualibet ponitur. Metaphora sumitur ab iis, qui ut aliquem irrideant, solent eum in aliquo stragulo, cujus oras & extrema teneant, manibus versare & excutere.

8. *Domini.* Heri tui, poetæ: meas lituras, qui te emendo.

10. Neve ego arundine, id est, calamo, deleam ea quæ pravè scribis. Ludere dicuntur Poetæ, cùm quid licentiùs & liberiùs scribunt. Notare propriè dicebantur Censores,

res, cùm aliquem arguebant, damnabant, afficiebant ignominia, vel pœna.

11. *Lascivè*. Protervè, petulans. *Volitare*. & Exire foras, prodire in vulgus.

V.

Cæsarem orat ut æquo animo libros suos legat.

1. Contigeris nostros, Cæsar, si fortè libellos,
2. Terrarum dominum pone supercilium.
3. Consuevere jocos vestri quoque ferre triũphi,
4. Materiam dictis nec pudet esse Ducem.
5. Quà Thymelen spectas, deriſoremque Latinũ,
6. Illà fronte, precor, carmina nostra legas.
7. Innocuos censura potest permittere lusus:
8. Lasciva est nobis pagina, vita proba est:

Vers. 4. *Ducem*. Cùm triumphabant Imperatores, solebat miles jocis liberioribus, conviciisque, in eum ipsum qui triũphabat jaciendis, indulgere. Non pudet igitur ipsũ ducem esse materiam dictorum, id est dicteriorum & jocorum, quæ in illum dicuntur.

5. *Thymelen*. Erat Thymele Latini, histrionis famosi, uxor; utriusq; actione mimica delectabatur plurimùm Domitianus. Vox ista *Thymele* significat etiam pulpitum, scenam.

8. Potest vel rigidissimus censor permittere innocentem ludum & liberum.

8. Quis id credat; Perinde quasi scriptor improbus esse vir probus possit, qui totidem ferè improbos, quot lectores, efficiat.

VI.

Respondet Imperator Martiali:

1. Do tibi Naumachiã, tu das Epigrammata nobis.
2. Vis, puto, cum libro Marce, natare tuo.

Vers. 1. 2. Dum edo Naumachiam, tu offers nobis epigrammata. Factum bene, adest commodùm aqua, in quam malum poëtam cum suo libro & munere levi, ac intempestivo, projiciam. Jocatur. De voce, Naumachia, vide libr. Spectac. Ep. 23.

VII.

Leonem Cæsaris cum Iovis aquila comparat.

1. Æthereas aquila puerum portante per auras,

2. Illæ-

2. Illæsum timidis unguibus hæsit onus:
3. Nunc sua Cæsareos exorat præda leones,
4. Tutus & ingenti ludit in ore lepus.
5. Quæ majora putas miracula? summus utrique
6. Auctor adest; hæc sunt Cæsaris, illa Jovis.

Vers. 1. 2. Cùm olim aquila à Jove missa, sive ipse Jupiter mutatus in aquilã, Ganymedẽ per auras portaret, hæsit puer sine dãno inter ungues aquilæ veluti metuentis, ne illum lædеret *Puerum*. Ganymedem, Trois Regis Trojanorũ filium, à Jove raptum, ut superis nectar in cœlo misceret.

3. Nunc lepores, licèt à leonibus, quos in amphitheatrum Cæsar produxit, nullo perimi negotio queãt ac præda leonibus certa & sua sint, vitam tamen ab ipsis impetrãt & exorant, imò tuti ludunt in eorum ore.

6. Auctor & artifex utriusque miraculi est maximus, Cæsar & Jupiter, atq; adeo, utrumque par & æquale est; nisi fortasse hoc ultimũ, utpote difficilius, nẽpe quòd lepores in leonũ ore apertoimpunè ludant, majorem Deũ videtur postulare. Sic Domitianum, qui se Deum jubebat appellari, Jovi vel anteponit, vel certè exæquat. Legitur *utrisque* in optimæ notæ codicibus.

VIII.

Laudat Stellæ poetæ carmen de columba.

1. Stellæ delicium mei columba,
2. Veronà licèt audiente dicam:
3. Vicit, Maxime, passerem Catulli.
4. Tantò Stella meus tuo Catullo,
5. Quantò passere major est columba.

Vers. 1. *Stellæ*. Erat hic poeta Martialiamicissimus colũbam habebat in deliciis, eam mortuam erudito carmine deflevit, ut Catullus passerem, mellitis versiculis, qui extant: *Lugete ò Veneres*, &c. Catullo Stellam præfert.

Columba. Carmen de columba.

2. *Verona*. Erat Catullus Veronensis: est Verona urbs Insubriæ, *Verona*, ad fluvium Athesim: à Gallis olim condita, & ab eorũ duce Brenno dicta primùm Brenona. Justin. lib. 20. Natus est Catullus anno U. C. 667. scripsit inprimis epigrammata: Est in eo præcipuus candor Latini sermonis, legendus est tamen cautè propter obscœnitatem admixtam.

4. *Tuo*. Quem ita admiraris. Tanto major est Stella Catullo, quantò columba est major passere.

Fer-

IX.

Fortitudo ſapientis.

1. Quòd magni Thraſeæ, conſũmatique Catonis
2. Dogmata ſic ſequeris, ſalvus ut eſſe velis?
3. Pectore nec nudo ſtrictos incurris in enſes:
4. Quod feciſſe velim te, Deciane, facis.
5. Nolo virũ, facili redimit qui ſanguine famam:
6. Hunc volo, laudari qui ſine morte poteſt.

Verſ. 1. Thraſeæ. Thraſeas Pætus, Romanus fuit omni virtute ornatiſſimus: à Nerone, qui tantam probitatem ferre non poterat, mori juſſus.

Catonis. Cato ille, de quo hìc ſermo eſt, Uticenſis dictus fuit, quia ſe Uticæ, (eſt urbs Africæ) interfecit, ne veniret in Cæſaris victoris poteſtatem: homo, ut ait Velleius, per omnia Diis quàm hominibus propior, omnibus humanis vitiis immunis, &c.

Conſummati. Virtutibus omnibus perfecti.

2. *Dogmata.* Effata Stoicę diſciplinæ, quam ſequebantur Thraſeas & Cato, quę ſummũ bonum in honeſtate & virtute ponit, ſed quæ docebat obeũdam eſſe mortem, imò laceſſendam, ut periculũ & ignominia vitaretur: contra ſentiebat Decianus, licèt ſecta Stoicus.

Salvus. Vivus, incolumis. Ita Stoicam virtutem amas, ut vitam non oderis, ut adverſam ferre fortunam vivendo, quàm fugere moriendo malis.

4. Facis probè, meo judicio: non aliter facere te velim.

5. Non probo virum, qui famam conſtantiæ & fortitudinis emit morte, qua nihil facilius: hunc probo, qui eam vita ſanctè, ut facis, degenda, conſequitur: laudabilior mihi videtur, qui vivere ſapienter, quàm qui mori fortiter, poteſt. Legunt nonnulli in ſecundo verſu *Talis ut eſſe velis*: ſenſus eſt; ſic Stoicos ſequeris, ut eſſe, & porrò vivere diu Stoicus velis.

X.

In hominem bellum, & elegantem.

1. Bellus homo & magnus vis idem, Cotta, videri;
2. Sed qui bellus homo eſt, Cotta, puſillus homo eſt.

Verſ. 2. Sed qui bellus, &c. Bellus idem eſt, quod elegans, venuſtus. Porrò ait Ariſtoteles res parvas venuſtas

nuptas esse posse, non pulchras : quia pulchritudo & dignitas, nisi in matrimonio, esse nequit.

XI.

Heredipetam vetula divitis nuptias ambientem carpit.

1. Petit Gemellus nuptias Maronillæ,
2. Et cupit, & instat, & precatur, & donat:
3. Adeone pulchra est? imò fœdius nil est:
4. Quid ergo in illâ petitur & placet? tussit.

Vers. 4. *Tussit* · Id est, ægra est, brevi moritura; tussis enim frequens & anhela, gravioris ægritudinis est signum: illam uxorem petit, ut eam mox ad rogum efferat, opes ejus auferat. Quidam codices habent; *Tussis*. Quid placet? Non ipsa, sed ejus tussis, & mors, seu hæreditas, quæ mortem consequetur. Gemellus porrò, & Maronilla, ficta nomina sunt.

XII.

In avidum potorem.

1. Cũ data sint equiti bis quina numismata, quare
2. Bis decies solus, Sextiliane, bibis?
3. Jam defecisset portantes calda ministros,
4. Si non potares, Sextiliane, merum.

Vers. 1. *Numismata.* Nũmi sestertii. In spectaculis solebant Imperatores dare spectatoribus nonnihil pecuniæ ad bibendum aut emenda bellaria, ut otium falleretur · Datierant singulis equitibus decem nummi sestertii, qui asses pecuniæ Gallicæ conficiunt 20. Romanę, tres admodùm Julios. Sextilianus bis decies, seu vicies bibebat solus inter illos quibuscũ bibebat, & quidem merum, id est, vinum aqua non mixtum : quod longè superabat pretium 10. sestertiorum Turnebo videtur accipiendum hoc de sportula, quæ decem nummos, sive centum quadrantes continebat · Cùm sportulam unam Sextilianus accepisset, duas tamen bibebat, sive tantum hauriebat vini, quantum exæquaret viginti nummos, seu pretium duarum sportularum · Junius de lege sumptuaria explicat, quæ cùm juberet ut equites in cœnam impenderent diebus profestis decem tantùm nummos, Sextilianus viginti nummos

in

in ſolum potum impendebat.

3. *Calda.* Aqua calida vinũ temperare interdum amabant, ad ſanitatẽ id præſtare arbitrantes: quanquã nivibus, & glacie ſæpiſſimè uterentur, præſertim æſtate.

XIII.

Viri probi ſunt in tutela Divinæ Providentiæ.

1. Itur ad Herculei gelidas quà Tiburis arces,
2. Canaque ſulphureis Albula fumat aquis;
3. Rura nemuſque ſacrũ, dilectaque jugera Muſis,
4. Signat vicinà quartus ab Urbe lapis:
5. Hìc rudis æſtivas præſtabat porticus umbras,
6. Heu quàm penè novum porticus auſa nefas!
7. Nam ſubitò collapſa ruit, cùm mole ſub illà
8. Geſtatus bijugis Regulus eſſet equis.
9. Nimirum timuit noſtras Fortuna querelas.
10. Quæ par tam magnæ non erat invidiæ:
11. Nunc & damna juvant; ſunt ipſa pericula tãti:
12. Stantia non poterant tecta probare Deos.

Verſ. 1. *Herculei.* Hercules in primis Tibure, *Tivoli* oppido Latii ad decimum ab Urbe lapidem, colebatur. Gelidum appellatur, quia erat edito in colle ſitum, ubi aura frigidior.

2. Et fons dictus Albula, volvit aquas fumantes, & canas, ſive albicantes, ob ſulphureas venas montium unde oriuntur iſtæ aquæ. Albulæ aquæ, *Bagni di Tivoli*, ſunt aquæ ſalubres propè Tibur, quæ in Anienem fluvium devolvuntur.

3. In illa via, quę ducit Tibur, habet Regulus villam Muſis caram (quia orator & vir doctus) quarto ab urbe lapide, ſeu milliario diſtãtẽ

4. *Lapis.* Singula paſſuũ millia ſignabant Romani poſito in via lapide: itaque lapis quartus, ponitur pro quarto milliario. Porrò tria paſſuũ millia leucam majorem Gallicam conficiunt

5. *Rudis.* Inelegans, ruſticana.

6. *Novum.* Inauditum, ingens.

Nefas. Quia Regulum virũ probum penè oppreſſit.

7. *Mole.* Porticu lapidea.

8. *Geſtatus eſſet.* Atque adeò præteriiſſet.

Bijugis. Binis uni jugo nexis.

9. Non eſt auſa Fortuna Regulum opprimere, communem invidiam verita, & omnium querelas atq; convicia, ſi virum probum hc interemiſſet: timuit, ne, ſi oppreſſus eſſet Regulus, negaretur Divina Providentia, ut ſit ab impiis, in graviori proborum infortunio.

11. Ruina iſtius porticus quamvis damnoſa domino, magnam illi & nobis utilitatem

tatē affert, quia nos docet, viros probos curæ esse Superis: meritò sunt optanda ejusmodi pericula, quæ Providentiam illustrent.

12. Si stetisset porticus, si lapsa nō esset, non probasset esse Superos rerum humanarum arbitros, & virorum proborum custodes.

XIV.

Arria, sive muliebris fortitudo.

1. Casta suo gladium cùm traderet Arria Pæto,
2. Quem de visceribus traxerat ipsa suis:
3. Si qua fides, vulnus quod feci non dolet, inquit,
4. Sed quod tu facies, hoc mihi, Pæte, dolet.

Vers. 1. *Arria.* Erat illa socrus Trasææ, de quo Epig. 9. uxor Cęcinę Pæti, qui ab Imperatore Claudio jussus est sibi necem afferre, quia Scriboniani partes secutus fuerat: sed prævit illi uxor, semet feriendo, extractumq; pugionem è vulnere marito tradidit, cum hac voce: *Pæte, non dolet.* Ita fermè Tacitus, Plin. &c. Lege Plinium, Epist. 16. lib. 3. & in eam eruditas Catanei notas.

3. *Si qua fides.* Si quid mihi credis.

4. *Quod tu.* Quia tu meipsa mihi carior es, tua vulnera graviùs, quàm mea sētio.

XV.

Ludus leonis cum lepore in arena.

1. Delicias, Cæsar, lususque jocosque leonum
2. Vidimus; hoc etiam præstat arena tibi:
3. Cùm prensus blando toties à dente rediret,
4. Et per aperta vagus curreret ora lepus.
5. Unde potest avidus captæ leo parcere prædę?
6. Sed tamen esse tuus dicitur, ergo potest.

Vers. 2. Hæc miracula tuam in gratiā amphitheatrum edit. Pars ima in amphitheatro, ubi depugnabāt gladiatores, feræ, &c. vocabatur Arena, quia ibi arena spargebatur, quæ sanguinem interfectorum gladiatorū cōbiberet, efficeretque ut sine offensione caderent.

6. *Ergo potest.* Quia tibi ut Deo feræ ipsæ obediunt: quia tuam clementiam imitantur.

Hodie

XVI.

Hodie vivendum.

1. O mihi post nullos Juli memorande sodales,
2. Si quid longa fides, canaque jura valent:
3. Bis jam penè tibi Consul trigesimus instat,
4. Et numerat paucos vix tua vita dies.
5. Non benè distuleris, videas quæ posse negari;
6. Et solum hoc ducas, quod fuit, esse tuum.
7. Expectant curæque catenatique labores:
8. Gaudia non remanent, sed fugitiva volant.
9. Hæc utraque manu, complexuque affere toto:
10. Sæpè fluunt imo sic quoque lapsa sinu.
11. Non est, crede mihi, sapientis dicere, vivam:
12. Sera nimis vita est crastina; vive hodie.

Vers. 1. 2. O Juli, quem nulli sodalium debeo postponere, si quid juris habet amicitia vetus: si modò primi debent esse amici, qui vetustissimi.

3. 4. Instat tibi propè annus sexagesimus & paucis tamen adhuc diebus vixisti, quia paucis genio indulsisti: vidisti jam ferme bis triginta consules.

Consul. Romani solebant annos per Consules designare, quia Consules initio anni magistratum inibant, & primi scribebantur in fastis.

5. Non rectè facies, si ea gaudia differas, & capere, dum potes, negligas, quæ intelligis posse tibi non dari, id est, præripi morte: vive dum vivis, quia incertus es futuri.

7. Curæ, labores, quasi ad fores excubant, expectant, dum ad mittantur, à limine non recedūt, & aliis alii succedunt: avolant verò Gaudia. Catenatos vocat, quasi inter se connexos, & cohærentes, ita ut unus labor alterum afferat, adducatque; alius ex alio nascatur.

9. *Affere.* Tibi vindica & mancipa, arripe.

Utraque manu. Moris erat iis, qui suum quidpiam dicebant esse, ut isti rei manum injicerent. Ovid. *Et dicam, mea sunt; injiciamque manus.* Virgil. *Injecere manum Parcæ.*

10. *Fluunt.* Excidunt Gaudia, elabuntur, quāvis intimo in sinu condita.

12. *Vive.* Vivere apud Martialem & poetas sæpè est, genio indulgere, vitam genialem vivere.

XVII.

De suis Epigrammatis

1. Sūt bona, sunt quędā mediocria, sūt mala plura

2. Quæ

2. Quæ legis hìc: aliter non fit, Avite, liber.

Vers. 2. *Hìc.* In isto libello meo.

Aliter. Non potest id non evenire in libro, qui multa contineat, in multis carminibus non possunt omnia esse optima. Vel liber, non potest aliter bonus esse. Nempe nævi aliquot formam commendant, ac deteriora quædam pretium addunt optimis.

XVIII.

Cur poeta esse, quàm causidicus, malit.

1. Cogit me Titus actitare causis,
2. Et dicit mihi sæpè, magna res est:
3. Res magna est, Tite, quam facit colonus.

Vers. 2. *Magna res est.* Magnæ utilitatis, magnæ dignitatis.

3. *Res magna*, &c. Ludit in hac voce, *Res*, quæ fundum, opes, fortunas sæpè significat: sententia est; tu dicis, ò Tite, plurimum esse utilitatis in actitandis causis respondeo ego plus esse in agris colēdis, & colonū seu agricolam rem familiarem suam magnam facere, multum facere lucri: utilitatem malo ex agro bene culto, quàm lucrū ex foro quærere.

XIX.

Vinum optimum pessimo admixtum.

1. Quid te, Tucca, juvat vetulo miscere Falerno
2. In Vaticanis condita musta cadis?
3. Quid tantum fecere boni tibi pessima vina?
4. Aut quid fecerunt optima vina mali?
5. De nobis facile est: sceleus est jugulare Falernū,
6. Et dare Campano toxica sæva mero.
7. Convivæ meruere tui fortasse perire:
8. Amphora non meruit tam pretiosa mori.

Vers. 1. *Falerno.* Falernum vinum erat optimū, in Cāpania Italiæ regione: Vaticanum, pessimum; in agro Vaticano prope Romam, natum, quod postea toxicum, id est, venenum, vocat.

2. *Musta.* Mustum est vinum recens è racemis expressum, atque adeò parum salubre, & malè dulce.

5. Quantum ad nos attinet, facilè id toleramus, quòd nos isto veneno jugu-

les; facilis est nostri jactura: sed cur optimum vinum pessimè perdis?
6. Et veneno interimere vinum Campanum: miscendo nempe Vaticanum vinum, quo Falernum corrumpatur, & pereat.

X X.

In edentulam, & tussientem aniculam.

1. Si memini, fuerant tibi quatuor, Ælia, dentes:
2. Expuit una duos tussis, & una duos.
3. Jam secura potes totis tussire diebus;
4. Nil istic, quod agat, tertia tussis habet,

Vers. 2. Amisisti illos omnes, semel iterumque tussiendo.
4. *Nihil*, &c. Nullos jam dentes amittere poteris, quæ omnes expuisti.

X X I.

In voracem, & gulosum hospitem.

1. Dic mihi, quis furor est? turbâ spectante vocata,
2. Solus boletos, Cæciliane, voras.
3. Quid dignũ tanto tibi ventre, gulàq; precabor?
4. Boletum, qualem Claudius edit, edas.

Vers. 2. *Boletos*. Boleti sunt fungi delicati: tu exquisitis cibis solus vescēris; ii quos vocasti, vilioribus; an eos invitasti, ut te optima quæque vorantem spectarent jejuni?
4. *Claudius*. Imperatorum Rom. fuit quintus. Huic uxor Agrippina imperium filio suo Neroni maturare cupiens, boletum veneno infectum, quòd esset avidissimus ciborũ taliũ, obtulit, quo paulò post extinctus est. Sveton. in Claudio, c. 44.

X X I I.

Error Mucii Scævolæ gloriosus.

1. Cùm peteret regem decepta satellite dextra,
2. Ingessit sacris se peritura focis.
3. Sed tam sæva pius miracula non tulit hostis,
4. Et raptum flammis jussit abire virum.
5. Urere quam potuit contempto Mucius igne,
6. Hanc spectare manum Porsena non potuit.

7. Ma-

7. Major deceptæ fama est, & gloria dextræ,
8. Si non erraſſet, fecerat illa minus.

Verſ. 1. *Peteret*, ad necem quæreret: *Dextra*, Mucii, quæ Porſenam petebat unum, *decepta* ejus ſatellite interfecto, quem Mucius Regem putarat eſſe.

Regem. Porſenam, regem Etruſcorum. Ille Tarquinii Superbum Roma expulſum, reſtituere cùm vellet, in eũ Romanus quidam Mucius conjuravit, pergenſq; in ejus caſtra, ſcribã militibus ſtipendia dividentem, & regio ferè indutũ cultu; pro rege accipiens, obtruncavit; protractus ad regem, facinus confitetur, &, *ut ſentias*, *Rex, quàm vile ſit corpus iis qui magnã gloriam petunt*, inquit; dexteram foculo ad ſacrificium parato injecit, quaſi erroris pœnas daturã. Hinc factum illi nomen Scævolæ, quaſi qui ſiniſtra manu uteretur, ambuſta dextra; σκαίη ſiniſtra manus. σκαιόλας; Scæva, vel Scævola, qui ſiniſtra utitur. Id contigit anno U. C. 248. ante Chriſtum verò 512.

3. *Sæva miracula*. Mirabilem viri generoſi, at ſęvam & noxiam domino fortitudinem. *Pius*. Clementior erga Mucium, quàm ipſe Mucius erga ſe.

8. *Fecerat*, pro feciſſet, more loquendi Græco. Porſena quippe interfecto, non fuiſſet fortaſſe obſidio ſoluta: certè Mucius Scævola tantam gloriam ſibi non peperiſſet: non fuiſſet tanta gloria in interficiendo hoſte, quanta fuit in cremanda manu. Rectè Seneca: *confecit bellũ inermis ac mãcus, & illa trũca manu reges duos vicit, Porſenã & Tarquiniũ.*

XXIII.

Ludus leonum cum leporibus.

1. Quid nunc ſæva fugis placidi lepus ora leonis?
2. Frangere tam parvas non didicere feras.
3. Servantur magnis iſti cervicibus ungues,
4. Nec gaudet tenui ſanguine tanta ſitis.
5. Præda canum lepus eſt, vaſtos nõ implet hiatus:
6. Non timeat Dacus Cæſaris arma puer.

Verſ. 1. *Quid nunc, &c.* Legitur etiam, *Quid non ſęva, &c.* ſenſuſque poteſt eſſe: Quid fugis non ſæva ora leonis nunc placidi?

3. *Cervicibus*. Feris majoribus laniandis reſervant ſe leones.

4. *Sitis*. Aviditas ſanguinis: crudelitas.

5. *Hiatus*. Rictus leonis.

6. *Dacus*. Daci erant, ubi ſunt nunc Valachi, Tranſilvani, & Moldavi; pro Getis etiam uſurpantur, trans Iſtrum enim habitavere an-

te Aureliani tempora, qui eos cis Istrum transtulit. In illos Domitianus bis arma sumpsit, deque ipsis publicè triumphavit, licèt ab iis malè fuisset mulctatus. Sensus est: In te sævire leo non magis amat, ò lepus, quàm Cæsar in pueros Dacorum: illos negligit; viros, quibuscum pugnet, quærit: vel, in hostem infirmum, quæ ipsius est clementia, non sævit.

XXIV.

Sera post mortem est gloria.

1. Ede tuos tandem populo, Faustine, libellos,
2. Et cultum docto pectore profer opus:
3. Quod nec Cecropiæ damnent Pandionis arces,
4. Nec sileant nostri, prætereantque senes.
5. Ante fores stantem dubitas admittere Famam?
6. Teque piget curæ præmia ferre tuæ
7. Post te victuræ per te quoque vivere chartæ.
8. Incipiant: cineri gloria sera venit.

Vers. 1. *Ede populo.* Fac publici juris, evulga in populi gratiam.

2. Et profer in lucem carmina ingenio elaborata.

3. 4. Quod opus Græci probent, ac Latini.

Arces Cecropiæ. Athenæ: sic dictæ à Cecrope primo rege Athenienſi. Pandion Rex, eadem instauravit, ornavitque.

Prætereant. Non legant, non probent.

Nostri. Latini scilicet.

5. *Ante fores.* Tuas. *Stantem.* Admitti postulantem.

6. *Curæ.* Operis summa cura elaborati.

7. *Victura post te.* Laudandæ, & celebrandæ à posteris post tuam mortem. *Per te.* Te illas nunc evulgante.

8. Exigua est, & sera gloria illa quę mortuis datur; ea potior, quæ vivis. Mortui enim sēsū illius gloriæ non habēt, absētes nēpe & ignari

XXV.

In avidum potorem vini exquisiti.

1. Sextiliane, bibis quantum subsellia quinque
2. Solus, aquà toties ebrius esse potes.
3. Nec consessorum vicina numismata tantum,
4. Æra sed à cuneis ulteriora petis.
5. Non hæc Pelignis agitur vindemia prælis;
6. Uva nec Tuscis nascitur ista jugis.
7. Testa

7. Testa, sed antiqui felix siccatur Opimi,
8. Egerit, & nigros Massica cella cados.
9. A caupone tibi fœx Laletana petatur,
10. Si plus quàm decies, Sextiliane, bibis.

Vers 1. *Subsellia quinque.* Quantum equites quinque in subselliis sedentes in theatro, ad visenda nempe spectacula.

Subsellia Sunt humiliores sedes, in quibus equites considebant, nam senatores sellis altioribus utebantur.

2. Ipsa aqua toties hausta ebrium te faceret. Ironicè dictum.

3. Nec tantum pecuniam eos poscis, qui tecum, qui prope te sedent, sed ab aliis ulteriore loco sedentibus.

Numismata. Diximus antea Epigr. 12. cautum fuisse lege, ne supra nummos decem impendere in vinum liceret equitibus, in conviviis. Ea lex non diu, neque apud multos viguit, ut iste Sextilianus documento est.

Cuneis. Ordines theatri, in quibus erant gradus spectatorum sive subsellia, vocabantur cunei, quia sensim augebantur, ab ima cavea ad summum theatrum crescendo: ut cuneus ferreus ab imo acumine in latum caput crescit.

5. 6. 7. Vindemia illa, id est, vinum quod bibis, non est domita, pressa, Pelignis prælis; non bibis vinum deterioris notæ, quale est Pelignum, vel Tusculanum, sed Opimianum hauris.

Peligni. Peligni erant mediæ Italiæ populi in Aprutio, prope Vestinos: in eorum agro erat vinum pessimum, ut & in Tuscia.

Opimi. Lucio Opimio Consule, anno ab Urbe condita 633. ante Christum 119. vini optimi felix, & ingens Italia tota proventus fuit, quod in testas seu amphoras diffusum diuque postea servatum est.

8. Et cella, sive apotheca, egerit, id est, profert, promit, tibi cados, &c. Jubes tibi è cella vinaria afferri vinum Massicum: illud vates nigrum vocat, id est, saturi roboris, & penè fusci.

Massica. Massicus mons in Italiæ Campania fuit, vini generosi ferax. Nunc est in ea parte Italiæ, quæ vocatur Terra Laboris, in regno Neapolitano. *Monte Marsico* appellatur, inter Minturnas, & Calenum.

9. *Fœx Laletana.* Vinum fœculentum, ac vile. Laletania est Hispaniæ regio, in qua vinum pessimum. Nunc magna pars est Catalauniæ inter Gerundam, & Tarraconem.

10. *Decies.* Potores honesti, & moderati non plures cyathos, quàm decem haurire consueverant. Monetur ergo iste Sextilianus, ut si decimum cyathum transire velit, ne bibat Opinianum, aut Falernum, sed Laletanum. Cyathus est patera modica: Vide sequens Epigramma.

XXVI.

Conviva memor.

1. Heſterna tibi nocte dixeramus,
2. Quincunces, puto, poſt decem peractos,
3. Cœnares hodiè, Procille, mecum.
4. Tu factam tibi rem ſtatim putaſti,
5. Et non ſobria verba ſubnotaſti,
6. Exemplo nimiùm periculoſo:.
7. Μισῶ μνήμονα συμπότην, Procille.

Verſ. 1. cùm cœnares heri mecum, nocte dixeram tibi, poſtquam peregiſſem, id eſt, hauſiſſem, decem quincunces, atq; adeo ſubebrius jam eſſem, dixerã, inquam, ebi, ut hodie mecũ cœnares invitaveram te ad cœnam, tu hoc, quaſi certum, & jam propè factum, accepiſti, & ſubnotaſti, hoc eſt, tacitè notaviſti, in memoria recõdidiſti, quod ego non ſobrius, & per jocũ dixeram.

2. *Quincunces*. Quincunx eſt poculum, quinque cyathos continens. Sextarius enim dividebatur in cyathos 12. ut as, qui duodecim in uncias diſtribuitur: eſtq; hic poculorum ordo. Sextarius continet cyathos, 12. Deũx, cõtinet, 11. Dextans, decem: Dodrans, 9. Bes, 8. Septũs, 7. Semis, 6. Quincũs, 5. Quadrans, 4. Triens, 3 Sextãs 2.

4. *Factam*. Res facta dicitur ea, quæ certò futura ſit.

6. *Exemplo &c.* In quorem feciſti mihi, & aliis periculoſam.

Periculoſo. Multa enim dicuntur in vino, & inter pocula, unde periculum convivis creari poſſit: quæ idcircò ſunt penitus oblivi-ſcenda. Tum valdè periculoſum eſt exigere ab ebrio promiſſa, cùm ebrii facilè omnia promittant.

7. Odi memorem convivam, Procille: itaque ne te putes verè invitatum à me: non te vocavi.

XXVII.

In ebrioſum.

1. Heſterno fœtere mero, qui credit Acerram,
2. Fallitur, in lucem ſemper Acerra bibit.

Verſ. 1. *Acerram*. Nomen eſt viri hoc in loco: alias thuribulum ſignificat.

2. *In lucem*. Ideſt, uſque in diem. Heſternum convivium nocte inchoatum protrahit in auroram: adeòque hodierno ſemper mero fœtet,

tet, non tantùm hesterno. Sic dum illum videtur excusare, graviùs accusat.

Qui totos dies potare Acerram credit, fallitur: potat etiam totas noctes.

XXVIII.

In furem alienorum carminum.

1. Fama refert nostros te, Fidentine, libellos
2. Non aliter populo, quàm recitare tuos.
3. Si mea vis dici: gratis tibi carmina mittam:
4. Si dici tua vis; hæc eme, ne mea sint.

V. 4. *Tua.* Nam quod emas, possis dicere jure tuũ. lib. 2.

XXIX.

In Imperitum medicum.

1. Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus:
2. Cœpit quo poterat clinicus esse modo.

Vers. 1. *Chirurgus.* Is dicitur, qui manu vulneribus facit medicinam: à voce χειρ, manus, & ἔργον, opus: quasi manu exequens. Clinicus est chirurgo præstantior, isque dicitur, qui aliquid præcipiendo, qui visendo, ægros curat; à voce κλίνη, lectus, cubile, quia lectis assidet, cubilia ægrorum lustrat. Vespillo, is vocatur, qui mortuorum cadavera è lectulo effert ad rogum, à voce, vesperi, quia sub noctem vulgò id fiebat, quasi vesperillo, vesperillo vesprillo, vespillo.

2. Ordo est; cœpit esse clinicus, quo esse modo clinicus poterat. Sententiam, & jocum sic explico: Diaulus è chirurgo fieri clinicus, cùm vellet, neque ob ingenii tarditatẽ eò pervenire posset, vespillonis munus, & nomẽ sumpsit, mortuos sepelire; producere compositos in lectulis, cœpit, & sic clinicus est factus aliquo modo, pẽpe circa lectos versando, quod faciunt clinici, imò sepeliendo mortuos, quod interdum medici illi clinici factitant, qui ægrotos sæpè tollunt, & interficiunt.

XXX.

Ἀντιπάθεια.

1. Non amo te, Sabini: nec possum dicere quare.
2. Hoc tantùm possum dicere, non amo te.

Vers. 1. *Quare*. Amoris & odii quædam sunt latentes causas, ab antipathia & sympathia, hoc est, naturali quadam animorum consensione & repugnantia, ortæ; quas sentire possumus, explicare non possumus. Potest exponi epigramma sic: te non amo, neque tamen patitur meus pudor eloqui me odii mei causas. Ita eas tacendo innuit.

XXXI.

Ficta lacrima.

1. Amissum non flet, cùm sola est, Gellia patrem;
2. Si quis adest, jussæ prosiliunt lacrymæ.
3. Non luget, quisquis laudari, Gellia, quærit:
4. Ille dolet verè, qui sine teste dolet.

Vers. 4. *Sine teste*. Præsente, & conscio nemine.

XXXII.

Amor fraternus.

1. Si, Lucane, tibi, vel si tibi, Tulle, darentur
2. Qualia Lædei fata Lacones habent:
3. Nobilis hæc esset pietatis rixa duobus.
4. Quòd pro fratre mori vellet uterque prior.
5. Diceret infernas, & qui prior isset ad umbras
6. Vive tuo frater tempore, vive meo.

Vers. 1. Si vobis, ò Lucane & Tulle, fratres conjunctissimi, daretur divinitus eadem vivendi, & moriendi conditio, quæ Castori & Polluci data est, Ledæ Lacedemoniæ filiis.

Lacones. Castor & Pollux Helenæ fratres, alterni vivebant & moriebantur. Pollux cùm immortalis esset, quia patrem habebat Jovem, ab eo petiit, ut Castor frater, qui mortalis erat (utpote genitus Tyndaro patre, licèt ex eadem atque Pollux matre Læda) simili gauderet immortalitate. Cùm recusaret Jupiter, saltem id exoravit Pollux, ut immortalitatem suã cum fratre communicaret, ac partiretur, atque ita viverent, morerenturque alternis diebus.

Quòd, &c. Uterque vellet priùs, quàm alter mori.

5. *Et qui*. . . . Qui prior amborum vestrùm mortuus foret, ille nollet redire ad vitam, sed suum tempus, id est, diem ac tempus vivendi sibi concessum, fratri concederet, contentus ipse numquam vivere, ut frater semper viveret: diceret, æternùm moriar, ò frater, ut tu numquam moriare.

In

XXXIII.

In poetam plagiarium.

1. Quem recitas, meus est, ò Fidentine, libellus:
2. Sed malè cùm recitas, incipit esse tuus.

Vers. 1. *Recitas.* Poetæ solebant sua carmina, convocatis auditoribus, recitare ad pompam. Vide Epigr. 28. hujus libri.

2. *Tuus.* Quod malè recitetur, hoc tuum est: quod bene cõpositus, meum. Incipit malus videri, ac tuus, cùm à te malè recitatur.

XXXIV.

Laus Deciani.

1. Si quis erit raros inter numerandus amicos,
2. Quales prisca fides, famaque novit anus;
3. Si quis Cecropiæ madidus, Latiæque Minervæ
4. Artibus, & verâ simplicitate bonus:
5. Si quis erit recti custos, imitator honesti:
6. Et nihil arcano, qui roget ore Deos:
7. Si quis erit magnæ subnixus robore mentis:
8. Dispeream, si non hic Decianus erit.

Vers. 2. *Anus.* Vetusta, annosa. Legunt aliqui *avos*: hoc sensu, quales avi nostri fuere.

3 *Cecropiæ.* Atticæ. Cecrops rex primus fuit Athenensium. Minerva Attica, pro græcarum litterarum cognitione ponitur: Latia, pro latina eruditione.

Madidus. Planè eruditus non leviter tinctus litteris: illis omnino imbutus.

5. *Imitator.* Sectator: qui perfectæ virtutis ideam in se conetur exprimere.

6. *Arcano ore.* Tacito voto: ideſt, improbo. Illi enim clàm Deos rogare dicebantur, qui parum honesta poscebant; unde Persius Sat. 2. laudat eos, qui aperto voto vivunt: qui palã à Diis omnia petunt, neq; audiri metuunt. Vide locum in Persio à nobis interpretatione perpetua, & notis illustrato.

7. *Subnixus robore mentis.* Fortis, generosus.

8. Finge tibi virum omni laude cumulatum. Decianum adumbrasti.

XXXV.

In invidum.

1. Qui ducis vultus, & non legis ista libenter:
2. Omnibus invideas, Livide, nemo tibi.

Verſ. 1. *Ducis* Adducis in rugas, contrahis frontem, ut ſolent, qui contemnunt, & indignantur.

Nemo tibi. Nemo miſeris invidet: itaque putat, ut ſit iſte miſerrimus. Invidetur tantùm bonis, & felicibus.

XXXVI.

In ſcurram inſulſum.

1. Urbanus tibi, Cæcili, videris:
2. Non es, crede mihi: quid ergo? verna es.
3. Hoc quod Tranſtiberinus ambulator,
4. Qui pallentia ſulphurata fractis
5. Permutat vitreis: quod otioſæ
6. Vendit qui madidum cicer coronæ:
7. Quod cuſtos, dominuſque viperarum:
8. Quod viles pueri ſalariorum:
9. Quod fumantiâ qui tomacla raucus
10. Circumfert tepidis cocus popinis:
11. Quod non optimus urbicus poeta:
12. Quod de Gadibus improbus magiſter.
13. Quare deſine jam tibi videri,
14. Quod ſoli tibi, Cæcili, videris;
15. Qui Galbam ſalibus tuis, & ipſum
16. Poſſis vincere Seſtium Caballum.
17. Non cuicumque datum eſt habere naſum:
18. Ludit qui ſtolida procacitate,
19. Non eſt Seſtius ille, ſed Caballus.

Verſ. 1. *Urbanus.* Comis, falſus, elegans.

2. *Verna es.* Scurra es, verniliter comis, & facetus es. Servus domi ex ancilla natus, verna dicebatur. Illi autem vernæ, erant vulgò ſcurræ, ſtolidi, & malè dicaces, nihil habebant nativi ſalis, & ingenii.

3. *Hoc quod, &c.* Hoc es, quod ambulator ſeu mercator Trâſtiberinus. Viliſſima hominũ genera commemorat, ſolita ſcurriliter jocari, quibus Cæcilium cõparat.

Tranſtiberinus. In regione Urbis poſita trans Tiberim plebecula egens, & circumforanei mercatores degebãt. Illi urbem peragrabãt venditando viliſſimas merces, & dictis quibuſdã ſcurrilibus emptores aucupãdo.

4. *Sulphurata.* Sunt ligna tenuia imbuta ſulphure in extremis hinc inde partibus ad ignem è fomite excipiẽdum: porrò qui vendebant hæc ramenta, ea fermè permutabant fractis vitreis.

6. *Cicer.* Legumen eſt è piſorum genere, quod frigebatur, & populo ſpectanti ludos,

dos, vendebatur ad levandam famem, otiumque fallendum. Interdum vendebatur aqua maceratum, ut faciliùs de coqui posset *Coronæ* Multitudini.

7. *Custos, &c.* Circulator & præstigiator circumforaneus, qui viperas ostentat populo, à quibus ipse noxiè vulneratur, &c.

8. *Pueri.* Servi, aut filii. Salarii sunt, qui salsamenta, ideſt, salitas carnes, divendunt, quod viles mulierculæ vulgò factitant.

9. *Tomacla.* Tomacula, & per syncopen, tomacla, erant farcimina, & intrita quædam è jecore suillo, cum ovis, caseo, &c. quæ fartores & concursantes urbem coqui multo clamore calida, & fumantia vendebant ganeonibus, in popinis.

11 *Urbicus poeta.* Intelligit histrionū quoddam genus, & poetarum, qui versus pessimos popello decantant in triviis, atque ita captant vulgi aures, quæstus gratia.

12. *Quod de Gadibus.* Gades urbs, & insula est in extrema Hispania, ad meridiē, ad freti Gaditani angustias, *Cadice*: hic parum pudicæ quędam saltationes, & ridiculæ vigebant, ac docebantur à magistris in varias oras inde prodeuntibus.

14. *Videris.* Nimirum politus, & urbanus, ita ut etiam possis, hoc est, putes te posse vincere urbanitate Galbam (famosus fuit scurra Augusti) & Sextium, sive ut quidam legunt, Tertium Caballum, scurram quoque insignem, qui sub Vespasiano, ejusque filiis floruit, & propter dicacitatem, quasi à calcitrando, Caballi cognomen adeptus est.

17. *Haberen asum.* Argutè & Urbanè jocari. V. Epig. 4.

18. Qui ludos illiberales & facetias procaces stolidè ut tu, consectatur, is non est similis Sextio Caballo, scurræ, cui te anteponis: non est Sextius ille cognomento Caballus, facetus, & urbanus scurra; sed est similis dumtaxat caballo, ideſt, equo, est stolida pecus, & Sextii Caballi nihil habet præter dimidiam nominis partem, nempe ut caballus sit.

XXXVII.

Porcia fortitudo.

1. Conjugis audisset fatum cùm Porcia Bruti,
2. Et subtracta sibi quæreret arma dolor:
3. Nondum scitis, ait, mortem non posse negari
4. Credideram satis hoc vos docuisse patrem.
5. Dixit, & ardentes avido bibit ore favillas:
6. I nunc, & ferrum turba molesta nega.

Vers. 1. *Conjugis.* Bruti, à quo Cæsar percussus, uxor fuit Porcia, filia Catonis Uticensis: ea cùm mariti necē accepisset, qui sibi post Philippense prælium violentas

manus attulerat, neq; ferri copiam, vel teli haberet, ardentes carbones hausit ore.

4. *Patrem* Catonem. Lege Epigr. 10. Ille cùm ferro se graviter vulneraſſet, impeditus fuit ab amicis, ne ſe ipsũ omnino cõficeret, paſſuſque eſt ab iis vulnus obligari, ac ſomni cupiditate ſimulata, cùm eoſdem abire compuliſſet, ſolutis quibus obligatũ erat vulnus, vinculis, inſerta per illud manu, viſcera ſibi, & vitã avulſit.

6 *Moleſta*. Famuli enim gladios illi omnes ſubduxerãt. Poteſt hic verſiculus tribui Porciæ quaſi famulis inſultanti; poteſt etiam poetæ.

XXXVIII.

Convivium jejunum.

1. Bis tibi triceni fuimus, Mancine, vocati,
2. Et poſitum eſt nobis nil herè præter aprum.
3. Non quæ de tardis ſervantur vitibus uvæ,
4. Dulcibus, aut certant, quæ melimela favis.
5. Non pyra, quæ lentà pendent religata geniſta:
6. Aut imitata breves Punica mala roſas.
7. Ruſtica lactantes, nec miſit ſiſcina metas,
8. Nec de Picenis venit oliva cadis.
9. Nudus aper, ſed & hic minimus, qualiſq; necari
10. A non armato pumilione poteſt. (omnes:
11. Et nihil inde datum eſt: tantùm ſpectavimus
12. Ponere aprum nobis ſic, & arena ſolet.
13. Ponatur tibi nullus aper poſt talia facta:
14. Sed tu ponaris, cui Charidemus, apro.

Verſ. 1. 2. Sexagenos ad cœnam invitaſti heri, nihilque dapis appoſuiſti præter aprum.

2. *Herè*. Vocabulum vetus pro heri, heſterna die.

3. Uvæ, quæ ſero autumno lectæ, ſervantur.

4. Aut melimela, quæ cùm ipſo melle de ſapore certant: quæ dulci melle dulciora ſunt.

Melimela. Sũt poma quædam exigua, quæ à melleo ſapore μελίμηλα ſunt vocata. *Favi*, ſunt cellæ, & foruli apium, ubi mel condunt: pro melle ipſo hìc ſumitur ea vox.

5. *Pendent*. In cellis, & apothecis condita: geniſta, *ginestra*, eſt fruticis genus lentum, & molle, ut ſalix, & ſpartum, unde fiunt nodi, & & retinacula.

4. *Punica mala*. Poma granata. Punica vocantur, quia in agro Punico, ideſt, Carthaginenſi, plurima, & inſignia naſcebantur: granata verò, à granis, ſive acinis, quibus referta ſunt. Roſis dicuntur ſimilia, quia flos mali Punici, brevi ſeu exi-

guæ

guæ rosæ similis est.

7. Non educti sunt à calatho rustico casei assurgentes in metarum, seu pyramidum figuram.

Fiscina. Est calathus, seu corbis è vimine, quo ferè utuntur rustici ad fructus & alia id genus ferenda.

Metas lactantes. Caseos lacte stillantes, ab ima parte lata in acumen desinētes, quæ est metæ forma, & inversi turbinis, ac supini. Legunt quidam *lactentes*, quasi caseus ipse lac hauriat ex eoque constet. Puer lactens dicitur, mater lactans: quia hæc lac donat, quod sugit puer.

8. *Picenis*. Ager Picenus est in Italia ad oram maris Adriatici, ubi nunc *Ancona*, Lauretum, *la Marcha d'Ancona*: ibi olivæ præstantes, in cadis condi solitæ, & Romam deportari.

9. *Nudus*. Sine condimento, vel sine aliis obsoniis, & cibis, est appositus.

10. *Pumilione*. Homine nano, eoque inermi.

11. *Inde*. Ex apro.

12. *Arena*. Amphitheatrum, in quo apri sæpe spectabantur, & aliæ feræ cum hominibus, aut inter se certantes. Spectaculum dedit nobis aper tuus, non convivium. De voce *arena* vide librum Spect. Epigr. 8.

14. Sed tu objiciaris apro, cui expositus est Charidemus, nempè devorandus. Iste scilicet Charidemus à Domitiano objectus apro in arena paulò ante fuerat, ob sua scelera.

XXXIX.

Ad lectorem fastidiosum.

1. Lascivos leporum cursus, lususque leonum
2. Quòd major nobis charta, minorq; gerit:
3. Et bis idem facimus, nimium si, Stella, videtur
4. Hoc tibi: bis leporem tu quoque pone mihi.

Vers. 1. 2. Quòd in quolibet meo libro sive majori, sive minori, describo leporū cū leonibus ludentiū petulantes cursus, & bis idem tracto argumentum, si tibi videtur fastidiosum, ò Stella, ulciscere me, voca me ad cœnam, & bis leporem mihi appone; non fastidiam.

2. *Major charta*. Videtur ea vox indicare hunc primum librum, in quo plura sunt Epigrammata; minor verò charta, librum de spectaculis, in quo sunt pauciora.

XL.

De libro suo.

1. Edita ne brevibus pereat mihi charta libellis,
2. Dicatur potiùs τὸν δ' ἀναμιβόμενος

Vers. 2.

Verſ. 1. Ne papyrus in edito jam & compacto brevi libello Epigrammatum, vacua & inutilis ſuperſit, malo ineptum aliquid potiùs quàm nihil ſcribere, quã pati ut papyrus pereat, itaque ad verſum faciendum hemiſtichium illud Homericum pono, τὸν δ' ἀπαμειβόμενος, ideſt, *Illi autem reſpondens*.

2. *Potiùs, &c.* Videtur illos arguere ſcriptores, qui ut faciant librum, vel augeant ſaltem; apta, inepta, ſcribunt; aut etiam carpere Homerum, qui ad nauſeam iſtas voces repetere ſolet, τὸν δ' ἀπαμειβόμενος.

XLI.

De medico imperito.

1. Nuper erat medicus, nunc eſt veſpillo Diaulus:
2. Quod veſpillo facit, fecerat & medicus.

Verſ. 1. *Veſpillo.* Quid ſit hoc nominis, vide Epigr. 29. Jocus eſt. Cùm eſſet medicus Diaulus occidebat ac tollebat ægrotos, eoſdem nunc veſpillo factus ad rogũ effert, quod eſt ſimillimum: utrobiq; ipſi cũ mortuis res eſt; hìc ſepelit, illic interficiebat: medicus ęgrotos dedebat neci; veſpillo, eoſdẽ mortuos terrę mãdat.

XLII.

Luſus leporum, & leonum.

1. Rictibus his tauros non eripuere magiſtri,
2. Per quos præda fugax itque reditque lepus.
3. Quodque magis mirum, velocior exit ab hoſte,
4. Nec nihil à tanta nobilitate refert.
5. Tutior in ſola non eſt cùm currit arenà,
6. Nec caveæ tantà conditur ille fide.
7. Si vitare canum morſus, lepus improbe, quæris
8. Ad quæ confugias ora leonis habes.

Verſ. 1. Magiſtri leonum non potuerunt eripere tauros eorumdem leonum rictibus & dentibus, per quos tamen rictus, lepores timidi impunè commeant, & innoxii fugiunt, iiſque elabũtur.

3. 4. Lepores ab leonum ore velociores fugiũt, & celeritatem ac robur, imò nobilitatẽ & gloriã, videntur ab tam nobili fera reportare, accipere. Legunt aliqui *mobilitate*, eritque hęc ſententia; quò velociùs per aperta leonũ ora curſitant, eò minùs læduntur. Itaque ſua ipſis velocitas utilis eſt.

5. Non ſunt tutiores lepores, cùm in arena ſoli ſunt, aut

aut conditi in cavea.

6 *Caveæ.* Cavea eſt locus in quem abduntur feræ ut ſerventur: antrum & receptaculum, ſeptum ligneum, ubi aluntur, continentur. Fidelis cavea hic dicitur, quia feras cuſtodit, tutaſq; præbet. Cavea etiam dicebatur amphitheatri ſolum. Vide librum Spect. Epig. 8.

7. Deinceps, ò feſtivi lepores, cùm vos canes perſequentur, ad leones confugite. Acumen eſt in eo, quòd leo crudelis fera ſit, & longè fortior canibus, à quibus lepores capiuntur, qui leo tamen lepori perfugium præbere dicatur.

XLIII.

Amicum in Hiſpaniam proficiſcentem ad vitam ruſticam, & genialem hortatur.

1. Vir Celtiberis non tacende gentibus,
2. Noſtræque laus Hiſpaniæ,
3. Videbis altam, Liciniane, Bilbilim,
4. Aquis & armis nobilem,
5. Senemque Caunum nivibus, & fractis ſacrum
6. Vadaveronem montibus,
7. Et delicati dulce Botrodi nemus,
8. Pomona quod felix amat.
9. Tepidi natabis lene Congedi vadum,
10. Molleſque Nympharum lacus;
11. Quibus remiſſum corpus adſtringas brevi
12. Salone, qui ferrum gelat.
13. Præſtabit illic ipſa figendas propè
14. Voberca prandenti feras.
15. Æſtus ſerenos aureo franges Tago,
16. Obſcurus umbris arborum.
17. Avidam rigens Dircenna placabit ſitim,
18. Et Nutha quæ vincit nives.
19. At cùm December canus, & bruma impotens
20. Aquilone rauco mugiet,
21. Aprica repetes Tarraconis littora,
22. Tuamque Laletaniam.
23. Ibi illigata mollibus damas plagis
24. Mactabis, & vernas apros,
25. Leporemque forti callidum rumpes equo,
26. Cervos relinques villico.
27. Vicina in ipſum ſylva deſcendet focum

28. In

28. Infante cinctum sordido.
29. Vocabitur venator, & veniet tibi
30. Conviva clamatus propè.
31. Lunata nusquam pellis, & nusquam toga,
32. Olidæque vestes murice:
33. Procul horridus Liburnus, & querulus cliens,
34. Imperia viduarum procul.
35. Non rumpet altum pallidus somnus reus,
36. Sed manè totum dormies.
37. Mercetur alius grande, & insanum sophos:
38. Miserere tu felicium:
39. Veroque fruere non superbus gaudio,
40. Dum Sura laudatur tuus.
41. Nõ impudenter vita, quod reliquum est, petit,
42. Cùm fama, quod satis est, habet.

Vers. 1. O Liciniane, qui meritò prædicaris à Celtiberis Celtiberi sunt Hispaniæ Tarraconensis populi, à Gallis circa Garumnã positis, qui Celtæ vocabantur, oriundi, qui cùm venissent ad Iberũ Hispaniæ flumen, ibique consedissent, addiderunt suo nomini, fluminis, juxta quod confederant, nomen, & Celtiberi sunt vocati. Nunc magna est pars Arragoniæ & Castellæ.

3. *Bilbilim.* Urbs fuit olim Hispaniæ, in Celtiberis, patria Martialis: nunc pagus *Baubola*, seu *Bambola*. Prope veterem Bilbilim prìdem excisam, condita est urbs, quę appellatur *Calatajud*, quæ Bilbilis nova dici potest.

4. *Aquis.* Alluit Bilbilim Salo fluvius, *Xalon*, cujus aquæ ferrum & gladios durant. Sanè in Itinerario Antonini fit mentio aquarum Bilbilitanarum, quas oportet fuisse fontes prope hanc urbem inclytos aliqua dote. Malit legere Scriverius *Equis & armis*.. .. alit enim Hispania equos optimos: & equis magis cum armis convenit, quàm aquis.

Armis. Bilbilitani cæteris Hispaniæ populis præstabant in cudendis armis ferreis, in tingendis gladiis, & veterem adhuc famam retinere dicuntur.

5. *Senem.* Albicantem, candidum nivibus. Caunus est mons Arragoniæ ad Septentrionem, versùs Castellæ veteris fines, sex leucis distans ab Ibero fluvio, nunc *Moncayo* dicitur. Sunt qui legant *sterilemque Calvum nivibus, &c.* Sed ubi mons ille sit, & cui veterum notus, non explicant.

Et fractis .. Et montem Vadaveronem ab reliquis montibus separatum. Sacros putabant esse montes, ac multi cuipiam Deo consecrati erant. Vocatur iste mons nunc *Vadavisor*.

7. Bo-

7. *Botrodi*. Est oppidum hoc in eadem Celtiberia, nemore, ac pomario inclytum. *Delicati*. Deliciis pleni; quippe quòd arboribus, ūbris & fontibus abundat.

8. *Pomona*. Dea hortorum præses & fructuum, à pomis dicta.

9. Natationi dabis operam in fluvio Congedo leniter fluente, ac solibus æstivis tepido. Sunt qui legant *Tepida natabis luce Congedi vada*. *Tepida luce*, sub meridiem, cùm aqua, solis calore tepefacta, natationi est aptior. Vocatur hodie Congedus, sive Cogedus, *Rio di Codes*, vel *Congedo*, & in Salonem influit.

10. *Nympharum*. Lacus enim Nymphis erant sacri.

11. Quibus lacubus tepidis & Congedo solutum, & quasi laxatum corpus, refrigerabis, & aqua Salonis constringes; frigus poros corporis claudit, & omnia contrahit. Salonis autem fluvii aqua frigidior est.

Brevi. Tenui, non alto, seu qui non longo spatio volvitur. Potest etiā ea vox *brevi*, exponi brevi tēpore, statim refrigerabis corpus aqua Salonis, cùm æstuabis.

12. *Gelat*. Salonis aqua egregia est ad tingendum ferrum & laminas ensium.

13. Ipsa Voberca (oppidū seu vicus Hispaniæ *Bobierca* & *Bubierca*, in finibus Celtiberorum) circumsepta silvis, præstabit ac offeret figendas tibi prandenti feras, ac propè manu prendēdas, tanta est earum ibi copia, ut in ipsas villas confluant.

15. Calores æstivos, qui sereno cœlo sunt majores, mitigabis merso in aquis Tagi corpore, tectus & latēs sub arboribus ad ripā consitis. Tagus, *Tajo*, fluvius Hispaniæ celeberrimus, oritur in Castella nova, & duabus infra Ulisipponem leucis oceano miscetur; aureas arenas dicitur volvere.

17. *Dircenna*. Fons frigidissimus: item Nutha. *Vincit nives*, frigidior est nivibus.

19. *Canus*. Albus propter nives. *Bruna impotens*. Sæva præter modum.

21. Secedes Tarraconem, urbem cœlo temperato, & clementi subjectam. Est in ora Catalauniæ, inter Barcinonem & Dertusam: nunc *Tarragona*.

Aprica. Locus apricus dicitur, qui est soli expositus.

22. *Laletaniam*. Est Hispaniæ regio. Vid. Ep. 25. nunc magna pars est Catalauniæ.

24. *Vernas apros*. Quasi indigenas domique natos. De vernis Vide Epig. 36. *Plagis* retibus.

25. *Rumpes*. Dilaniabis, perimes; vel, ejus cursus, quos callidè dissimulat, variatq; ad fallendos venatores, cquo celeri antevertes, & illius technas solves, irritas facies: vel deniq; defatigabis: venatores interdum leporem necari non sinunt, sed currendo delassant.

26. *Relinques villico*. Mactandos videlicet, quia caro cervina est insulsa, & deterior leporina, ideòque rusticis aptior cibus.

27. *Silva*. Ligna vicinæ silvæ quasi sua sponte focū agrestem instruent; facilè domum portabuntur.

28. *Sor-*

28. *Sordido.* Villici filio pannoso, & squallido.

30. *Clamatus.* Vicinus venator à te voce accitus veniet, ut tecum prandeat, neque servo erit opus ad eum invitandum, quem, utpote vicinum, ipse voce tua poteris vocare, & è propinquo inclamare.

31. *Lunata* .... Non erunt in tuo convivio viri nobiles, & senatores, quibus morem gerere oporteat. Senatores orti è centum primis senatoribus, à Romulo creatis, calceos gerebant aluta, seu pelle agnina tectos, iisque adsuebant imaginem lunæ crescentis, quæ etiam est nota numeri centenarii, ut indicarent se oriundos è centum primis illis senatoribus à Romulo creatis. De calceis illis lunatis consule, Epigr. 26. lib. 2.

Toga. Vestis erat Romanorum propria, maximè clientium, qui cùm patronos assectarentur, salutarent, &c. togati apparebãt. Toga igitur pro togatis clientibus hìc sumitur.

32. *Murice.* Purpura. Propriè murex est piscículus, è cujus succo, vel sanguine fit Purpureus color: *olidæ*, quia panni recens infecti, vel bis tincti graviùs olent.

33. *Liburnus.* Servus publicus, lictor, præco: tales enim ferè oriundi erant è Liburnia, quæ est regio Illyrici inter Istriam, & Dalmatiam ad sinum Adriaticum, erantque valentes, proceri, & ut ait hic poeta, horridi, hoc est, truces, feri, odiosi.

Querulus. Quia multa postulabant à patronis, vestes, cibos, &c. Cliens apud Romanos erat homo ferè plebejus, qui se in tutelam potentioris conferebat, & quem colebat, ut patrem.

34. *Viduarum.* Viduas imperiosas, & arrogantes. Viduæ divites, & orbæ colebantur ab heredipetis, qui multas ab iis molestias devorare cogebantur: describit his versibus urbanã vitam, & ejus incommoda.

35. *Reus.* Vel cliens, vel alius quilibet, qui te consulat, anxius de suæ causæ eventu. Reus est, quicumque in jus vocatur, cujus res agitur.

37. Alii acclamationes, & plausum emant Popularem magno pretio: tu felices illos, qui appellantur, miseros (ut revera sunt) puta, eorumque felicitatem dignam commiseratione existima, qui tanto labore gratiam populi, rem tantillam, mercantur.

Sophos. Gloriam, famam. Vide Epigr. 4. ubi ea vox explicatur. *Insanum.* Ingens, ridiculum.

39. *Non superbus.* Ab omni ambitione disjunctus *Verogaudio*. Quod in tranquillitate animi, & quiete positum est.

40. *Sura.* Nobilis causidicus, amicus Liciniani.

41. 42. Qui famam, & gloriam satis magnam est consecutus, potest ille jure, quod vitæ reliquum est, genio dare, ac voluptati. Cùm famæ satis est consultum, ratio habeatur valetudinis, & vitæ.

Jocus

XLIV.

Jocus in cocum, ex Homero.

1 Si tibi Miſtyllus cocus, Æmiliane, vocatur
2. Dicetur quare non Taratalla mihi?

Verſ. 1. *Myſtillus.* Eſt in Homeri Iliade verſus ejuſmodi græcus, lib. 1. verſ. 465. Μίστυλλόν τ' ἄρα τ' ἄλλα κατ' ἀμφὶ ὀβελοῖσιν ἔπειραν. *Secabant alia (fercula) in fruſta, & verubus figebant.* Æmilianus joco, ſuum cocum vocabat Myſtillum: dicit illi Martialis ſe eodem jure poſſe ſuum cocum vocare Taratallam: quam vocem format è tribus voculis in Homeri verſ. allato, proximè poſt μίστυλλον ſequentibus, τ' ἄρα τ' ἄλλα.

XLV.

Lepus leonem fugiens.

1. Non facit ad ſævos cervix niſi prima leones,
2. Quid fugis hos dentes ambitioſe lepus?
3. Scilicet à magnis ad te deſcendere tauris,
4. Et, quæ non cernunt, frangere colla velint?
5. Deſperanda tibi eſt ingentis gloria fati
6. Non potes hoc tenuis præda ſub hoſte mori.

Verſ. 1. Non decet leones alia præda quàm vaſta, immanis: non conveniunt leoni feræ, niſi quæ habeant cervicem ingentem, ut tauri, apri, &c. *Prima cervix.* Cervix primarum, & nobilium ferarum.

2. *Ambitioſe.* Quaſi ambias gloriâ pereûdi à leone provocando illum tua fuga, ut te perſequatur, & enecet.

3. *Ad te deſcendere.* Abjicere ſe ad ignobilem prædam, relicta nobiliori.

4. *Non cernunt.* Ob exiguitatem, vel, quæ deſpiciunt.

5. *Fati.* Mortis glorioſæ quam tibi à leone inferri expeteres.

XLVI.

Libros ſuos Quinctiano commendat.

1. Commendo tibi, Quinctiane, noſtros,
2. Noſtros dicere ſi tamen libellos
3. Poſſim, quos recitat tuus poeta.
4. Si de ſervitio gravi queruntur.

5. Aſ-

5. Assertor venias, satisque præstes;
6. Et, cùm se dominum vocabit ille,
7. Dicas esse meos, manuque missos.
8. Hoc si terque, quaterque clamitaris;
9. Impones plagiario pudorem.

Vers. 3. *Tuus Poeta.* Fidentinus, qui eos mihi subripuit, ac recitat, ut suos. *Tuus*, tibi notus, familiaris.

4. Si mei libelli queruntur se in servitutem redigi à Fidentino, cùm sint liberi: tu eos defende esse liberos, asserere, ac vēdicare: imò da prædes, quibus illis cautum sit.

5. *Assertor.* Est vindex, liberator, seu defensor, & testis alienæ libertatis.

Satis præstes. Præstare satis, sive satisdare, in jure, est dare prædes, seu fidejussores, & spōsores, qui negotii periculum in se suscipiant, qui creditorem securum præstent, *far ficurtà*.

6. *Dominum.* Ad quem versus mei pertineant, tanquam sui.

Manumissos. Qui donabantur libertate, manu à domino tenebantur, circumagebantur, & emittebantur è manu, liberique pronunciabantur: hinc ea vox, manumitti, est, donari libertate.

9. *Plagiario.* Ita dicitur, qui hominem aliquem liberum, emit invitum, aut vendit, aut pro servo tenet. Facta vox à plagis, quòd qui hujus criminis cōvicti essēt, damnarentur plagis, lege Fānia. Trāsfertur ad eos, qui res alienas furantur, & pro suis vēdicāt, ac retinēt sibi.

XLVII.

In poetam plagiarium.

1. Una est in nostris tua, Fidentine, libellis
2. Pagina, sed certà domini signata figura:
3. Quæ tua traducit manifesto carmina furto.
4. Sic interpositus villo contaminat uncto
5. Urbica Lingonicus Tyriāthina bardocucullus:
6. Sic Aretinæ violant crystallina testæ:
7. Sic niger, in ripis errat cùm fortè Caystri,
8. Inter Ledæos ridetur corvus olores:
9. Sic ubi multisonà fervet sacer Atthide lucus,
10. Improba Cecropias offendit pica querelas.
11. Indice non opus est nostris, nec vindice libris:
12. Stat contra, dicitque tibi tua pagina, fur es.

Vers. 1. In nostris epigrammatum libellis, quæ tu describere soles, ac recitare pro tuis, una est pagina tua, id

ideſt, à te ſcripta. Exſcribebat Fidentinus epigrammata Martialis, & pro ſuis venditabat: ne furtum verò pateret, quædam à ſe compoſita illis interponebat.

2. Sed illa pagina certo quodam indicio ſatis oſtendit, quis ejus auctor, & dominus ſit, nempe ſe prodit eſſe tuam, quia ineptè eſt ſcripta & illepidè.

3. Quæ tua carmina ridenda exponit, ob furtum manifeſtum.

Traducit. Traducebantur propriè ſcelerati cùm trans urbem, aut per arenam ducebantur, ut eſſent omnibus ſpectaculo & ludibrio: hinc verbum *traduco*, ſæpe ſumitur pro, irrideo, rídendum propono, palàm accuſo.

4. 5. Sic bardocucullus, quo Lingones, populi Galliæ, utuntur, ſi inter veſtes urbanas Tyrianthinas mixtus & interpoſitus appareat, videtur eas villo ſuo craſſo & uncto inquinare. Sic, inquã, ſordent tua carmina meis interjecta, pulchris ſordida, uncta nitidis.

Villo. Villi, pili ſunt, ſeu fila, è quibus panni conſtant. Legitur alicubi, *filo.*

Urbica. Urbana, Romana.

Bardocucullus. Bardi, erãt Gallorum cantores & poetæ, ſeu philoſophi, in primis eruditi, Marcellino teſte, qui hac veſte utebantur: habebat illa quoddam capitis tegumen, qui cucullus à forma vocabatur. Nã propriè cucullus eſt papyraceũ involucrum, quo pigmentarii utuntur. Quòd ſi ea veſtis careret cucullo, dicebatur Bardiacus. Scriverius è bonis libris ita legit: *ſic interpoſito vilis contaminat unco, &c.* Nam cucullus acutus erat inſtar metæ, idemque longior, unde incurvabatur & uncum repræſentabat, ut longioribus cucullis contingit, cùm extrema pars à capite in ſcapulas recidit.

Tyrianthina. Vox ea componitur ex Τύριος, Tyrius; ἰόνθος, viola purpurea: eſt igitur Tyrianthinum veſtimentum confectum è purpura violacei coloris.

6. Sic teſtę ex argilla Aretina (Aretium Italiæ oppidum, *Arezzo*, in Thuſcia) factæ, ſi comparentur cum vaſis cryſtallinis, ſordent, & illa fœdant.

7. *Cayſtri.* Cayſter Aſię minoris fluvius, cycnis abundans, per Lydiam labitur: nunc vocatur *Chiay.*

8. *Ledeos.* Quia Jupiter ſub forma cycni venit ad Ledã Caſtoris, & Pollucis matrẽ.

9. Sic, ubi nemus aliquod ſacrum reſonat philomelarum cantibus, earum dulces querelas pica offendit, turbat, corrumpit. *Multiſona.* Multam & varíam vocem habente.

Atthide. Attica: ſubaudi, alite: ſignificatur Philomela Pandionis regis Athenienſium filia: Cecropia dicitur, ideſt, Athenienſis, à Cecrope rege primo Athenienſiũ. Ejus cantus querelæ appellantur, quia videtur adhuc queri de injuria ſibi à Tereo rege illata. Vid. l. 5. Epig. 61.

11. 12. *Indice.* Qui oſtendat eos eſſe meos: accuſatore. *Vindice*, qui aſſerat eoſdem in libertatem. (Vide Epig. 46.) tua carmina meis

à te

à te inserta, & illis dissimillima, me tacente, ac nemine inclamante; forem te satis clamant.

XLVIII.

De amicorum delectu.

1. Si quid, Fusce, vacas adhuc amari;
2. (Nam sunt hinc tibi, sunt, & hinc amici;)
3. Unum si supereſt, locum rogamus:
4. Nec me, quòd tibi sim novus, recuses.
5. Omnes hoc veteres tui fuerunt,
6. Tu tantùm inspice, qui novus paratur,
7. An possit fieri vetus sodalis.

Vers. 1. Si vacat adhuc apud te locus novo amico: si adhuc amari potes ab aliis novis amicis. *Fusce.* Cornelius Fuscus præfectus cohortium prætorianarum sub Domitiano fuit, magnæ apud principē auctoritatis. 5. *Hoc fuerunt.* Novi scilicet, ut ego.

XLIX.

Se privata vita, & modicis opibus contentum esse.

1. Vota tui breviter si vis cognoscere Marci,
2. Clarum militiæ, Fronto, togæque decus;
3. Hoc petit: esse sui, nec magni rurisarator,
4. Sordidaque in parvis otia rebus amat.
5. Quisquam picta colit Spartani frigora saxi,
6. Et matutinum portat ineptus Ave;
7. Cui licet, exuviis nemoris, ruriſque beati,
8. Ante focum plenas explicuisse plagas?
9. Et piscem tremulà salientem ducere setà,
10. Flavaque de rubro promere mella cado?
11. Pinguis inæquales onerat cui villica mensas,
12. Et sua non emptus præparat ova cinis.
13. Nō amet hanc vitā, quisquis me nō amat, opto:
14. Vivat, & urbanis albus in officiis.

Vers. 1. 2. Si rescire vis quid optē ego. Marcus Val. Martialis tuus amicus, ò Fronto, domi, foriſque; belli & pacis artibus, inclyte. *Fronto.* Vir fuit cùm multis rebus præclarè gestis, tum singulari in eruditos & lite-

literatos amore clarus.

3. *Sui.* Ad se pertinentis: cujus sit dominus: optat agrum colere, non ita quidem magnum, sed suum.

4. *Sordida otia.* Sine cultu & splendore urbano: *in parvis rebus*, in re familiari angusta & tenui.

5. 6. Essene quemquam adeò mente captum, ut colere amet viros nobiles in marmoreis ędibus habitantes, eosq; manè salutare magno labore; si possit ille, si satis opum habeat, ut postquam feras captas in suo nemore incluſt retibus, ea retia explicet, exoneret, domi suæ ante focum sedens, &c. Ordo est, cui licet explicare ante focum plagas plenas exuviis ruris & nemoris beati. Est qui legat beato: ideſt, cui beato exuviis, abundanti spoliis ruris

Spartani. Marmor Spartanum seu Laconicũ laudabatur: Sparta, urbs Peloponnesi primaria fuit, in Laconia regione: Eadem Lacedæmon dicta est; nunc vocatur *Misitra*. Est autem marmor frigidissimum; idẽ vulgò est pictum venis variis, & maculosum. Itaque, *picta frigora Spartani saxi*, intellige domum ornatam marmore frigido, & variis coloribus distincto.

9. *Seta.* Linea piscatoria, quæ sæpè fit è setis equinis. *Salientem* palpitantem.

11. *Inæquales.* Modò lautiores, modò tenuiores: vel, non æquè abomni parte fultas; v. g. si sit (ut in Baucidis mensa. Ovid. 8. Met.) pes tertius impar, & testa parem faciat. Vel: impolitas, non dolatas manu artificis.

12. *Non emptus* Factus è lignis non emptis. *Sua*, quia ova calido cinere & modico igne meliùs coquuntur vel, domi nata, non aliunde quæsita.

14. *Albus.* Vel pallidus & anxius, in urbanis muneribus & curis: vel albatus, hoc est, indutus veste candida, ad salutandos officiosè, & colendos patronos: quia clientes alba toga utebantur ad officia patronis præstanda: vel denique, candida facie, non fusca, ut rusticorum est.

L.

In cauponem.

1. Continuis vexata madet vindemia nimbis:
2. Non potes, ut cupias, vendere, caupo, merum.

Vers. 1. 2. *Merum.* Ludus est in hac voce, quæ vinum significat non dilutũ aqua. Vinum igitur aqua cœlesti & imbribus ita temperatũ est, ut illud non possit purũ vendi. *Ut cupias*, quamvis cupias: quæ sanè ironia lepida est, in cauponem solitum vino aquam admiscere, & minimè cupientem merum vendere.

Lau-

L I.

Lauta balnea, jejuna cœna.

1. Dat Bajana mihi quadrantes ſportula centum,
2. Inter delicias quid facit iſta fames?
3. Redde Lupi nobis, tenebroſaque balnea Grylli:
4. Tã malè cùm cœnem; cur benè, Flacce, lavor?

Verſ. 1. 2. Cùm te, ò Flacce, ad Bajana balnea patronum cliens ſequor, das mihi ſportulam, in qua numerantur centum quadrantes; quæ ſumma pecuniæ non ſufficit ad levandam famem: quid juvat me eſurientem locus deliciarum plenus?

Bajana. Bajæ, Bajarum, *Baja*; locus amœnus in campano littore, juxta Lucrinum ſinum, inter Puteolos & Miſenum montem, ibi aquæ calidæ, & celebrata erant balnea.

Sportula. Eſt vas vimineum è ſparto, in quo cibi, pecunia, &c. feruntur. Vulgò apud Romanos vox ea ſignificabat cibos, quos cliẽtibus patroni dividebant è ſua menſa: id verò cùm viſum eſſet moleſtum patronis divitibus, illi pro cibis in dies ſingulos dederunt centum quadrantes, quæ ſumma redit ad aſſes vigintiquinque pecuniæ Gallicæ, & ad tres Julios cum dimidio Romanæ, eſt autem quadrans quarta pars Romani aſſis, tres unciæ.

2. *Fames.* Inopia, ægrè ſufficiens ad tollendam famem.

3. 4. Reduc me Romam, & patere, ut ibi laver cum populo promiſcuè in vilibus, ac tenebricoſis Lupi, & Grilli balneatorũ, balneis: non amo egregia balnea, & cœnam jejunã: malim optimè cœnare, & peſſimè lavari.

L I I.

De lepore, & leone.

1. Intres ampla licèt torvi lepus ora leonis,
2. Eſſe tamen vacuo ſe leo dente putat.
3. Quod ruet in tergũ, vel quos procũbet in armos?
4. Alta juvencorum vulnera figet ubi?
5. Quid fruſtrà nemorũ dominũ, regemq; fatigas?
6. Non niſi delecta paſcitur ille ferà.

Verſ. 3. 4. Tu nullum habes propè tergum, nullos armos, in quos ruat leo; quæ pars in te reperietur, in qua poſſit alta vulnera facere, & dentes figere, quo pacto ſolet

let

let infigere juvencis, nempe lacerando tota membra? | Vide Epigram. 42. 6. *Delecta*. Insigni, magna.

LIII.

Laus poetarum aliquot, maximè Hispanorum.

1. Verona docti syllabas amat Vatis;
2. Marone felix Mantua est:
3. Censetur Apona Livio suo tellus,
4. Stellaque, nec Flacco minùs:
5. Apollodoro plaudit imbrifer Nilus,
6. Nasone Peligni sonant.
7. Duosque Senecas, unicumque Lucanum,
8. Facunda loquitur Corduba.
9. Gaudent jocosæ Canio suo Gades,
10. Emerita Deciano meo:
11. Te, Liciniane, gloriabitur nostra
12. Nec me tacebit Bilbilis.

Vers. 1. *Verona*. Urbs Italiæ, item Mantua. *Verona, Mantova.*

Docti vatis. Catulli; natus est Veronæ anno ab U. C. 667. Vide Epigr. 8. hujus libri, & 177. lib. XIV.

Syllabas. Versus, quorum ratio syllabis constat, & certa illarum mensura.

2. *Marone*. Virgilius natus est in vico, qui Andes vocabatur, non procul Mantua, anno ab Urbe condita 684.

3. *Censetur*. Æstimatur, laudatur. Illi apud Romanos censeri dicebantur, qui profitebantur apud Censorem nomen suum, genus, tribum, liberos, maximè verò suas opes, & rem familiarem, quæ proprie vocabatur census; quibus nihil erat pecuniæ, pauperes, capite censi dicebantur, quia nihil præter seipsos in censu referebant, cùm divites, alius trecentis millibus nummum, alius sexcentis, alius pluribus, paucioribusve censerentur. Hinc ortum est, ut aliquis aliqua re, ac dote censeri dicatur, qua excessit, ac præstat, ut virtute, forma, &c. Sic Patavium censetur Livio. Scripsit T. Livius Romanam historiam stylo amplo, & eleganti. Floruit sub Augusto, & Tiberio: ediderat libros 142. Supersunt tantùm 35. Est in illo uberitas, amplitudo, & lacte eloquentia.

Apona tellus. Patavina regio: sic appellatur à fonte propè Patavium. *Padova*, qui dicitur Aponus, *Abano*.

4. Nec minus laudatur ob Titum Livium Patavina regio, gloriaturque duobus summis poetis, Stella, & Flacco, qui indidem orti sunt. Stellæ opera non extant: Valerius Flaccus scripsit

octo libros Argonauticon. Campanus fuit, ex urbe Setia in Italia. Opus suum Vespasiano dedicavit.

5. *Apollodoro*. Nobili poetæ comico, Alexandrino, Menandri æmulo.

Imbrifer. Quitoti Ægypto loco est imbrium: illi enim vix umquam in Ægyptum decidunt, sed Nilus exundans totam irrigat.

6. *Peligni*. Populi Italiæ, ubi Sulmo urbs. Ovidii patria. Vide Epig. 25.

7. *Senecas*. M. Annæum Senecam, qui rhetor insignis extitit, & ejus filium L. Annæum Senecam, qui philosophus est dictus, ac tragœdiarum, ut quidam volunt, scriptor fuit. Vide lib. 4. Epi. 32.

Lucanum. Senecæ philosophi ex fratre nepos fuit. Historiam belli civilis Cæsarem inter, & Pompejum, versu scripsit. Perire jussus à Nerone, cui propter æmulationem artis poeticæ invisus erat, sibi venas incidit. Ejus poesis tumidior est, & ambitiosior; licèt plerumque acris, & ingeniosa.

8. *Corduba*. Urbs Hispaniæ. *Cordova*.

9. *Jocosæ*. Quia saltationi, & choreis dediti erant Gaditani. Sunt autem Gades urbs, & insula in extrema Hispania prope Africam, in freto Gaditano. *Cadize*, vide Epig. 36.

10. *Emerita*. Emerita augusta, urbs Lusitaniæ, nunc *Merida*. Decianus autem iste fuit Stoicus Philosophus, de quo agit Epig. 9. de urbe Bilbili, vide Epigr. 43.

LIV.

Hominum frequentia periculosa.

1. Casta, nec antiquis cedens Levina Sabinis,
2. Et quamvis tetrico tristior ipsa viro:
3. Dum modò Lucrino, modò se permittit Averno;
4. Et dum Bajanis sæpè fovetur aquis:
5. Incidit in flammas, juvenemque secuta, relicto
6. Conjuge, Penelope venit, abit Helene.

Vers. 1. *Sabinis*. Mulieres Sabinæ olim laudabantur ob castimoniam.

2. *Tristior*, Alienior à jocis & deliciis, quàm vir suus severus homo, & austerus.

3. Dum navigat modò in Averno lacu, modò in Lucrino. Est uterque lacus in Campania Itala; Avernus Cumis, Baiisque proximus, appellatur hodie *Lago d'Averno*, vel di *Tripergola*: Lucrinus inter Puteolos, & Bajas, olim erat celebris, sed terræ motu anno 1538. absorptus est: restat tantùm lutosa palus, & vocatur *Mare Morto*.

4. Dum utitur sæpe Balneis tepidis Bajanis. De Baiis paulò antè dictum Epig. 51.

5. *Flammas*. Amoris inhonesti. Flammas aquis opponit.

6. *Penelope venit*. Tam casta,

sta, quàm Penelope Ulyssis uxor, quæ, cùm ejus vir longo errore jactatus, domum non rediret, licèt à sexcentis procis sollicitata, fidem tamen marito, pudicitiamque servavit.

Helene. Impudica, similis Helenæ, quæ Menelaum regem Laconum, maritum suum reliquit, ut Paridem filium Priami regis Trojæ, qui tum fortè à Menelao susceptus hospitio fuerat, sequeretur: quæ causa Trojani belli fuit.

LV.

Auditor improbus.

1. Ut recitem tibi nostra rogas epigrammata, nolo:
2. Non audire, Celer, sed recitare cupis.

Vers. 2. *Sed recitare.* Vis illa idcircò audire, ut retineas memoria, tum aliis, quasi tua essent, recites: vel, non mea vis audire, sed habere causam recitandi tua.

LVI.

Laus suspicioſa.

1. Bella es; novimus: & puella; verum est:
2. Et dives; quis enim potest negare?
3. Sed dum te nimiùm, Fabulla, laudas,
4. Nec dives, neque bella, nec puella es.

Vers. 1. *Bella.* Venusta: bellus quidem minus est pulchro. Vide Epigr. 10.

4. *Nec dives, &c.* Facis nimiùm te laudando, & tuas divitias, formam, castitatem prædicando, ut eas in te dotes inesse non credamus. Qui se nimiùm laudat ac venditat, videtur sibi defensionem parare, ac suis rebus diffidere.

LVII.

In Cæcilianum ficoſum.

1. Cùm dixi ficus, rides quasi barbara verba,
2. Et dici ficos, Cæciliane, jubes.
3. Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci,
4. Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

Vers. 1. Cùm ego vocem hanc *ficus* pluralis numeri posui in quarta declinatione, me rides quasi loquar barbarè, & parùm latinè, vicque dici ficos, quasi vox ficus

cus esset tantùm secundæ declinationis. Ego verò tibi respondeo vocem illam, ficus, cùm significat fructum qui ex ficu arbore nascitur, esse rectè, ac dici in quarta declinatione: at cùm significat morbum turpem, qui Jues est, quo tu laboras, esse ordinis secundi. Dicimus igitur ficus arboreas, & tuos ficos.

Ficus. Significat ea vox notam arborem, ejusq; fructum; item morbum seu vitium corporis ex intemperantia ortum, quando intumescit caro, & instar ficus excrescit; quo morbo qui laborant, ficosi appellantur. Cùm arborem, & fructum ejusdem arboris significat: est promiscuè quartæ, aut secundæ declinationis; cùm verò morbum, est tantùm secundæ, ac generis etiam masculini, ut liquet ex hoc loco Martialis, qui aliter explicari satis commodè, & latinè non potest.

LVIII.

In furem librorum.

1. Erras, meorum fur avare librorum,
2. Fieri poetam posse, qui putas tanti,
3. Scriptura quanti constat, & tomus vilis.
4. Non sex paratur, aut decem sophos nummis,
5. Secreta quære carmina, & rudes curas,
6. Quas novit unus, scrinioque signatas
7. Custodit ipse virginis pater chartæ:
8. Quæ trita duro non inhorruit mento.
9. Mutare dominum non potest liber notus:
10. Sed pumicata fronte si quis est nondum,
11. Nec umbilicis cultus atque membrana;
12. Mercare: tales habeo, nec sciet quisquam.
13. Aliena quisquis recitat, & petit famam;
14. Non emere librum, sed silentium debet.

Vers. 2. Ordo est. Erras si putas posse fieri aliquem poetam tanti, ideſt, tanto pretio; non majore sumptu artem poeticam comparari posse, quàm quolibet cōstat, ac tomus, *vilis*, hoc est, exigui pretii: *avarum* vocat furem illum, quia rem tantam, quanta est poetæ fama, emere contendebat vili pretio.

3. *Scriptura*. Scripta in libro carmina: vel, labor describendi aliena carmina.

Tomus. Pars libri: liber, τόμος, à τέμνω, scindo divido. Opus aliquod, ingens liber, in multos tomos, in multas partes secatur.

4. *Sex nummis*. Sestertiis sex. Sestertius nummus valet asses gallicæ monetæ duos;

duos ; ita fuit appellatus quasi semistertius, quia valebat asses tres dempto semisse, sive duos & semis. Exprimi solebat ac notari duabus L. L. cum S. nempe, duæ libræ sive asses duo, & semis: postea duæ L. L. junctæ sunt, & facta est littera H, unde obtinuit usus, ut illa nota H S, sestertium significaret. Porrò sestertiũ in neutro genere valet mille sestertios.

Sophos. Plausus, fama boni poetæ. Propriè *Sophos* est vox acclamantium & plaudentium ; à Græco σοφῶς, id est, sapienter, præclarè, belle, &c. Ponitur autem hoc in loco quasi nomen neutrius generis.

5. *Secreta.* Nondum vulgata, in scrinio poetæ recondita.

Rudes. Nondum editas, libros quasi recens cusos. Metaphora ducitur à nummis, qui recens cusi, apparent rudes & asperi ; usu, deteruntur ac lævigantur.

6. 7. Quas chartas seu curas eruditas, solus earum auctor & quasi pater, custodit in suo pluteo & scrinio clausas & obsignatas clavi, aut annulo, solas & intactas ; ut virgines abduntur à parentibus, & custodiuntur domi. Virgo charta, quæ nondum lectorem experta est, quam nullius adhuc manus attigit. Aliàs significat chartam, in qua nihil scriptum sit, quæ pura dici quoque solet.

8. Quæ nondum barbam contraxit. Cùm libri sinu vel manibus diu tenentur ac teruntur, solent sordida quadam lanugine inhorrere, in iisque villi quidam & pili, ut in virili mẽto, subnascuntur.

9. Alteri auctori adscribi nequit liber ille, qui jam est vulgatus, sed is tantùm qui nondum est fronte pumicata, &c.

10. *Pumicata.* Libri olim obtegebantur aliquando pellibus, & constabant distinctis foliis, ut nunc ferè fit : ea folia interdum erant mẽbranea, vulgò tamen lignea, & cera obducta, in qua cera scribebatur graphio, ac folia illa tabulæ dicebantur. Pelles extimæ poliri pumice & lævigari solebant. Est autem pumex, lapis aridus, levis, spongiosus & erosus. Aliquando libri constabant ex uno longiori, & perpetuo membranæ folio, ex una pagina, in cujus ima parte assuebatur bacillus tenuis, seu radius è buxo, cedro, ebore, &c. Circa hunc bacillum volvebatur illa ingens, & perpetua pagina, ita ut extra oras membranæ circa bacillum involutæ, extarent bacilli capita duo tornata, & buxo, ebore, &c. ornata, quæ vocabantur libri cornua. In ima pagina, aut ad marginem angulosve librorum addebantur, ornamenti causa, bullæ, clavi ex ære aut argento, emblemata umbonis, aut umbilici speciem referentia, quæ omnia umbilici dicebantur.

Fronte. Frons libri, qui è foliis multis compactis constet, dici potest plana facies defecti marginis, Gallicè, *la tranche*, Italicè *la testa del libro*, quia exterior ille margo primus in oculos incurrit, ut frons & vultus aspicitur ab eo, qui nos allo-

quitur adverſos : in voluminibus autem ſeu libris circa bacillum involutis, frontes erant oræ & margines chartæ complicatæ in orbem circa bacillum, quibus in mediis extabant cornua : itaque geminæ in ſingulis libris erant, ſolebantæquari, & poliri pumice. Poteſt etiam gemina frons libri vocari paginæ initium, & pars prima tum interior, tum exterior.

11. *Membrana*. Vel pellis eſt, qua obducebantur libri, vel ipſa illa membrana, in qua ſcribebatur, quæ bicolor à Perſio dicitur Satyr. 3. quia introrſum, (qua videlicet parte ſcribebatur) candida erat ; extrorſum croceo, vel purpureo colore imbuta.

12. *Tales habeo, &c.* Hunc verſiculum ſic aliqui reponunt non pravè. *Mercare tales adeo, &c.* Mendosè verò, qui legunt, *Mercare tales abeo*, nempè cuſtode chartæ virginis. Peccaret enim verſus contra proſodiæ leges.

13. *Et petit famam*. Et laudari, tamquam ſi ſua eſſent, cupit : auctor illorum haberi optat.

14. Is non tam debet pretium dare pro libro, quàm pro ſilentio : hoc eſt, dare pecuniam auctori ut ſileat, permittatque te illa recitare pro tuis.

LIX.

Poeta liber.

1. Liber homo es nimiũ, dicis mihi, Chærile, ſemper.
2. In te qui dicit, Chærile, liber homo eſt.

Verſ. 1. 2. Dicis mihi ſemper, ò Chærile, me eſſe dicaciorem, & liberiorem : ſanè hunc eſſe liberum admodum & otioſum oportet, qui habeat ſatis otii, ut in te hominem nauci & nihili, ac de te ſcribat ; non is ego ſum : jocarer in te libenter & liberè, ſi liber ab aliis occupationibus forem.

Liber. Ea vox aliquando dicacem, & maledicum ſonat, aliquando otioſum, & vacuum, cui nihil eſt, quod agat : ludit in gemina iſta ſignificatione. Vel : liber homo eſt, quia à te nihil timet, nihil expectat. Vel : Liber eſt quicumque in te dicit, quia in te dici liberè omnia & verè poſſunt. Legi poteſt eadem extrema Verſiculi pars cum interrogationis nota : liber homo eſt ; an eſt liber, & dicax, qui te inſectatur ? imò juſtus, & ſincerus eſt.

LX.

Iocus in Canium.

1. Cœpit, Maxime, Pana, quæ ſolebat,
2. Nunc oſtendere Canium Terentos.

Verſ. 1.

Verſ. 1. 2. O maxime, convenire antea ſolebant homines ad Terentum, ut ibi ſimulachrum Panos viſerent, jam convenient, concurrentque, ut Canium viſant: & Terentos (eſt in recto caſu ea vox, græco flexu) pro ſimulachro Panos ridentis, ipſum Canium cœpit oſtendere.

Pana. Pan Deus erat agrorum; Faunorum & Satyrorum ductor, vino, ſomno, choreis indulgere ſolitus; ejus ſimulachrum viſebatur in Terento, quæ Terentus erat locus in campo Martio, ſic dictus, quòd eſſet prope ripam Tiberis, & ejus aquis tereretur, ſeu allueretur, vel, quòd in eo ara Ditis terra occultaretur. Porrò ſtatua Panos habitu ridentis pingebatur: Canius autem erat Poeta lepidiſſimus ac ridere ſemper ſolitus, qui non ita pridem habitare in campo Martio propè Terentum cœperat. Ait igitur Martialis Canium deinceps loco Panos oſtenſum iri, neque repertum iri diſſimilem; ſi quidem eum ſemper homines videbunt ridentem, feſtivum & lepidum.

LXI.

Librum ſuum Proculo mittit.

1. Vade ſalutatum pro me liber: ire juberis
2. Ad Proculi nitidos, officioſe, Lares.
3. Quæris iter? dicam: vicinum Caſtora canæ
4. Tranſibis Veſtæ, virgineamque domum.
5. Inde ſacro veneranda petes palatia clivo,
6. Plurima quà ſummi fulget imago ducis.
7. Ne te detineat miri radiata coloſſi
8. Quæ Rhodium moles vincere gaudet opus.
9. Flecte vias hac quà madidi ſunt tecta Lyæi,
10. Et Cybeles picto ſtat Corybante tholus.
11. Protinus à læva clari tibi fronte Penates,
12. Atriaque excelſæ ſunt adeunda domus.
13. Hanc pete: ne metuas faſtus, limenq; ſuperbum:
14. Nulla magis toto janua poſte patet:
15. Nec propior quam Phœbus amet, doctęq; ſorores.
16. Si dicet: quare non tamen ipſe venit?
17. Sic licet excuſes: Quia, qualiacumq; leguntur
18. Iſta ſalutator ſcribere non potuit.

Verſ. 3. *Iter*. Habitabat Martialis ad pilam Tiburtinam in ſeptima urbis regione: C. Julius Proculus in Palatio, regione decima.

Caſtora. Templum Caſtoris

ris & Pollucis, quod in foro erat. De Castore dictum suprà Epigr. 32.

4. *Vestæ*. In æde Victoriæ erat simulacrum Vestæ allatum Pessinunte, & juxta visebatur virginum Vestalium domus. Canam vocat Vestam, quia Saturni Deorum antiquissimi filia.

5. A Romano foro ibis in montem Palatinum, & regiam Domitiani, per sacrum clivum, idest, sacram viam, ea parte qua Domitiani statua equestris, spectatur *Plurima*, alta, eminens, conspicua.

7. Ne moram trahas in spectanda ingenti statua Solis, cujus moles Rhodi Colossum superat: idest, statuam ingentem Solis in portu insulæ Rhodi positam.

Colossi. De illo vide Epigr. 2. libri Spectaculorum. Sunt qui hunc, & libri Spectaculorum versum interpretentur de statua Domitiani, quam egregiis versibus descripsit Statius.

9. Pete hinc templum Bacchi, & Cybeles.

Lyæi. Ita vocatur Bacchus à λύω solvo, quia curas solvit. Cybele Deorum erat mater.

10. *Tholus*. Est testudo templi, sive pars, in quantum lapides, aut trabes fornicis coeunt & conveniunt: ex qua suspendi dona votiva consueverant. Sumitur eadem vox aliquando pro ædificiis omnibus, quorum fastigium est rotundum.

Corybante. Erant Corybantes sacerdotes Cybeles: eorum multæ imagines pictæ cernebantur in ejus templo. Dicti sunt à voce græca κορύπτειν, quæ significat caput saltando jactare, quòd illi sacerdotes velut insano furore correpti saltitarent, vel, à voce κόρυς, galea; quòd galero quodam instar galeæ facto, uterentur.

11. *A læva fronte*. Ad lævam partem templi Cybeles Proculi domum invenies.

Penates. Propriè Penates erant Dii domestici, ita dicti, quia in penitiori domo colebantur: pro tota domo sumuntur.

14. Nulla domus est apertior, & patentior adeuntibus, ob domini scilicet humanitatem.

15. Nec ulla domus est Phœbo, Musisque gratior, *Proprior*. Præsentior, benignior.

16. *Ipse*. Martialis: cur mittit librum, cur non venit ipse?

17. Ita poteris Martialem excusare. Qualiacumque, quantulacumque sint ista Epigrammata, requirunt otii tamen aliquid ac temporis, quod iis non suppetit, qui salutatores esse volunt: qui salutandis amicis tempus terunt.

LXII.

In plagiarium.

1. Nostris versibus esse te poetam,
2. Fidentine, putas, cupisque credi.

3. Sic

3. Sic dentata ſibi videtur Ægle,
4. Emptis oſſibus, Indicoque cornu:
5. Ceruſſata ſibi placet Lycoris.
6. Sic, quæ nigrior eſt cadente moro,
7. Hac & tu ratione, quà poeta es,
8. Calvus cùm fueris, eris comatus.

Verſ. 1. *Noſtris*. Quos mihi ſurripuiſti, &c.

4. *Oſſibus*. Eburneis dentibus. Ebur eſt ipſe dens elephantis, quæ bellua naſcitur maximè in India: quidam elephantis dentes vocant cornua, quia cornuum bubulorum magnitudinem & vim habent.

5. *Cadente*. Maturo: tunc enim nigreſcit.

6. *Ceruſſata*. Fuco infecta. Ceruſſa eſt pigmentum candidum, quod genis allinitur ad conciliandam venuſtatē.

7. Sic tu comatum te dices, quando emptos crines, & aſcititios appones calvo capiti; ſed quemadmodum aſcita coma non impedit, quominus aliquis reverà ſit calvus, ita tua furta & carmina mea, quæ pro tuis recitas, non impedient quominus poeta ſis peſſimus.

LXIII.

Malum nomen.

1. Dimidium donare Lino, quàm credere totum
2. Qui mavult: mavult perdere dimidium.

Verſ. 1. 2. Qui Lino poſcenti ſummam pecuniæ mutuo accipiendam, donat gratis dimidiam ſummæ illius partem, ſapienter facit, quia perdet tantùm dimidiam illam partem: ſi enim totam ſummam daret illi mutuam, & ab eo ſperaret eſſe reddēdam, totā perderet, quia Linus numquam ſolvit mutuū, creditum numquam reddit.

LXIV.

Forum dives, Parnaſſus inops.

1. O mihi curarum pretium non vile mearum
2. Flacce Antenorei ſpes, & alumne Laris,
3. Pierios differ cantuſque, choroſque ſororum:
4. Æs dabit ex iſtis nulla puella tibi.
5. Quid petis à Phœbo? nūmos habet arca Minervæ,
6. Hæc ſapit, hæc omnes fœnerat una Deos.
7. Quid poſſent hederæ Bacchi dare? Palladis arbor

8. Inclinat varias pondere nigra comas.
9. Præter aquas Helicon, & ſerta, lyraſque Dearum
10. Nil habet, & magnum, ſed perinane, ſophos.
11. Quid tibi cum Cyrrha? quid cum Permeſſide lympha?
12. Romanum propius, divitiuſque forum eſt.
13. Illic æra ſonant: at circum pulpita noſtra,
14. Et ſteriles cathedras, baſia ſola crepant.

Verſ. 1. 2. O Flacce oriunde Patavio, qui dignus es cui conſulam, cujus res curem, cujus res & commoda mihi & Reip magno habenda ſunt in pretio.

Flacce. Val. Flaccus poeta nobilis, Argonautica ſcripſit: Veſpaſiani tempore floruit. Vide Epig. 53.

Antenoreæ laris. Urbis Patavinæ, in qua habitavit, & quam condidit Antenor Trojanus. Virg. 1. Æneid. Patavium ſive Padua, *Padova*, quaſi Padavium dictum eſt, quia eſt ad Padum.

3. 4. *Differ.* Omitte poeticam & carmina, aut in aliud tempus rejice: nulla è Muſis te divitem faciet.

5. Fruſtra opes à Phœbo petis; eget.

Minervæ. Templum Minervæ, vicinum erat Romano foro: ubi cauſæ agebantur, magno cauſidicorum lucro. De foro Palladio vide infrà verſ. 12.

6. Tantum habet pecuniæ Minerva, ut mutuos dare Diis reliquis nummos poſſit: itaque ſapit, ac meritò Dea ſapientiæ præſes dicitur.

7. Quem fructum affert hedera? certè nullum, at olea baccas profert, earumque pondere ramos depreſſos habet: hoc eſt, friget poeſis, fervet ac diteſcit forum. Poetæ coronabantur hedera. Virg. *Paſtores hedera creſcentem ornate poetæ.* Ecloga VII. Poetæ enim ſunt in tutela Bacchi, cui ſacra hedera.

Varias. Qui virides una parte, altera cãdidiores ſunt.

Helicon. Mons Græciæ in Bœotia, nunc *Helicona*, Muſis ſacer.

10. *Perinane.* Admodùm inane, nullius planè utilitatis. De voce *Sophos*; lege Epiſt. 58. in hoc libro.

11. *Cyrrha.* Unus eſt è verticibus Parnaſſi: alter Niſa dicitur.

Permeſſide. Aqua fluvii Permeſſi, qui ex Helicone fluit. Legitur etiam: *Permeſſide nuda.*

12. *Romanum.* Forum Latium & Latinum, ſive Romanum, idemque Vetus dictum, erat omnium antiquiſſimum: additum aliud deinde à Cæſare fuit, Julium nuncupatum, ac deinde Palladium, cùm Domitianus illud inſtauraſſet: tertium ab Auguſto. Acceſſit quartum Nervæ, quod Tranſitorium dicebatur. Additum deniq; Trajani forum, ſive Ulpium.

Propius. Quàm Cyrrha & Helicon, qui ſunt procul hinc, in Græcia.

Divitius. Divitior & ditior,

tior, à dives ; rectè ambo dicuntur & latinè ; illud antiquius & obsoletius.

13. *Æra.* Nummi, qui olim ex ære sunt cusi. *Sonant.* Dum solvuntur à clientibus.

Pulpita. Pulpitum, suggestus est, & locus editior, unde ad populum verba fiunt ; aliàs significat locum in theatro altiorem, ubi pueri symphoniaci.

14. *Cathedras.* Unde magistri discipulos docent, & poetæ carmina sua recitant.

Basia. Oscula : hoc est, inanes plausus. Solebant deoscularі, quos laudarent, probarentque.

LXV.

Romana Mors.

1. Indignas premeret pestis cùm tabida fauces,
2. Inque suos vultus serperet atra lues:
3. Siccis ipse genis flentes hortatus amicos
4. Decrevit Stygios Festus adire lacus:
5. Nec tamen obscuro pia polluit ora veneno,
6. Aut torsit lentà tristia fata fame.
7. Sanctam Romana vitam, sed morte peregit,
8. Dimisitque animam nobiliore via.
9. Hanc mortem fatis magni præferre Catonis
10. Fama potest: hujus Cæsar amicus erat.

Vers. 1. *Indignas.* Affectas morbo, qui erat indignus homine probo, quem sua nimirum virtus ab eo vindicare debere videbatur ; qui tale supplicium minimè merebatur.

Pestis, &c. Morbus iste, de quo hìc agitur, scabies quædam est : à mento in collum, pectusque serpit, & Mentagra vocatur ; aliter, Lichen.

4. *Stygios adire lacus.* Inferos petere, ubi Styx, palus inferorum : decrevit mori.

5. Noluit se tamen veneno interficere. *Obscuro.* Quod arcana vi nocet, imisque in præcordiis clam sævit. *Polluit.* Veneno extincti colorem ferè lividum referunt.

6. Vitam, fame tristi sensim se macerando, non absumpsit.

7. *Romana.* Romanis heroibus usitata, forti & generosa gladio se confecit.

9. *Catonis.* De Catone Uticensi. Vide Epig. 9. hujus lib.

10. *Hujus.* Festi : Præferendus Catoni Festus, quòd Cato sibi necem conscivit metu & odio Cæsaris ; Festus Imperatoris amicus erat.

LXVI.

In Attalam ardelionem.

1. Semper agis causas, & res agis, Attale, semper:
2. Est, non est, quod agas, Attale, semper agis.
3. Si res, & causæ desunt, agis, Attale, mulas:
4. Attale, ne quod agas desit, agas animam.

Vers. 1. *Res.* Negotia varia: tales homines à Græcis vocantur πολυπράγμονες, qui semper occupati sunt, & inquieti, qui apta inepta, aliena, & sua agunt. De illis vide lib. II. Epigr. 6.

3. *Agis mulas.* Oleribus scilicet, aut alia quapiam merce onustas, quod vilissima mancipia faciebant.

4. *Agas animam.* Opto, ut moriaris: ne otiosus sis, ne nihil agas. Ludit in verbo, *agas*, agere animam est eam expellere, exhalare, mori.

LXVII.

In sportula petitorem.

1. Sportula, Cane, tibi suprema nocte petita est,
2. Occidit, puto, te, Cane, quòd una fuit.

Vers. 1. O cane, (fictum est nomen) tu ea nocte, quæ tibi suprema fuit, qua mortuus es, petieras à patronis sportulam; sed cùm unam tantùm accepisses, ac videres tibi cum ista sportula moriendum esse fame, puto te hoc dolore exanimatum fuisse. Vel, qui soleres multas sportulas à multis patronis corrogare, cùm unam dumtaxat tibi datam vidisti, periisti.

LXVIII.

In servum.

1. E servo scis te genitum, blandeque fateris;
2. Cùm dicis dominum, Sosibiane, patrem.

Vers. 1. 2. Sosibianus ex adulterio nobilis matronæ cum servo, natus erat, & illius matronæ virum, cujus filius putabatur, dominum blandiendo vocitabat. Rectè, inquit vates, facis, ò Sosibiane, tuus ille dominus non pater est, tu servus, & furto natus.

Ho-

LXIX.

Homo probus, ſuperum eſt cura.

1. Hæc quæ pulvere diſſipata multo
2. Longas porticus explicat ruinas,
3. En quanto jacet abſoluta caſu!
4. Tectis nam modò Regulus ſub illis
5. Geſtatus fuerat, receſſeratque:
6. Victa eſt pondere cùm ſuo repentè,
7. Et poſtquam domino nihil timebat,
8. Securo ruit incruenta damno.
9. Tantæ, Regule, poſt metum querelæ,
10. Quis curam neget eſſe te Deorum,
11. Propter quem fuit innocens ruina?

Verſ. 1. *Hæc.* Idem argumentum tractat Epig. 13.

Diſſipata. Cum ingenti pulvere diſſoluta, & collapſa.

3. Quàm bene iſto ſuo caſu, & prolapſione liberata eſt ab hominum invidia, & à gravi crimine, quo laboraſſet, ſi virum probum oppreſſiſſet! vel, quàm felici eventu, & caſu, ſoluta eſt veluti ſcelere, cujus fuiſſet rea, ſi, &c.

8. *Securo.* Nihil domino nocens; ſed ſibi; ſuo damno & periculo tantùm cadēs, non alieno. *Incruenta.* Innoxia.

9. 10. Poſtquam ſoluti, & liberati ſumus metu damni & exitii tui, quod profectò ingentes hominum querelas excitaſſet, qui divinam accuſaſſent, aut negaſſent providentiam: quis non intelligit te ſuperis curæ eſſe, cujus virtuti datum ſit, ut impunè, ac te illæſo, porticus rueret?

LXX.

In præconem ſtolidè facetum.

1. Venderet excultos colles cùm præco facetus,
2. Atque ſuburbani jugera pulchra ſoli:
3. Errat, ait, ſi quis Mario putat eſſe neceſſe
4. Vendere: nil debet; fœnerat imò magis.
5. Quæ ratio eſt igitur? ſervos ubi perdidit omnes,
6. Et pecus, & fructus, non amat inde locum.
7. Quis faceret pretium, niſi qui ſua perdere vellet
8. Omnia? ſic Mario noxius hæret ager.

Verſ.

Vers. 1. *Venderet*. Marius quidam prædium propter urbem habebat lautum, & cultum: illud, ut æs alienum dissolveret, vendere cupiens, præconi, & hastæ subjecit, id est, adhibuit præconē, à quo venale prædium proclamaretur, auctionem constituit: (auctionis signum erat hasta in certo loco publicè sublata, & fixa.) Præco malè facetus cùm vellet Marium excusare, ne quis eum inopia & æris alieni gravitate id facere putaret, attulit fictā causam, nempe quòd in eo prædio Marius servos, & pecora amisisset, sed non intellexit homo stupidus fore ut inde omnes colligerent continuò, agrum esse pestilentem, atque ita nemo vellet ejus facere pretium, hoc est, illum emere, quod revera contigit.

4. *Fenerat*. Non modò nihil aliis debet, ut contra mutuam ipsis det pecuniam.

5. *Ubi*. Ordo est, ob eam causam non amat hunc fundum, ubi servos perdidit.

8. *Noxius*. Damnosus Mario, qui vēdere illum cupiebat, ut haberet, unde alienum æs dissolveret; vel ubi servos perdiderat. *Hæret*, manet, non emitur ab aliis.

LXXI.

Vicinus non vicinus.

1. Vicinus meus est, manuque tangi
2. De nostris Novius potest fenestris.
3. Qui non invideat mihi, putetque
4. Horis omnibus esse me beatum,
5. Juncto cui liceat frui sodale?
6. Tam longè est mihi, quàm Terentianus,
7. Qui nunc Niliacam regit Syenen.
8. Non convivere, nec videre saltem,
9. Non audire licet: nec urbe tota
10. Quisquam est tam propè, tam proculq; nobis,
11. Migrandum est mihi longiùs, vel illi.
12. Vicinus Novio, vel inquilinus
13. Sit, si quis Novium videre non vult.

Vers. 5. *Juncto*. In junctis ædibus habitante.

Terentianus. Eques Rom. qui Ægyptum administrabat. *Syene*. Est urbs in Æthiopiæ finibus & Ægypti: nunc appellatur *Asna*. Sub tropico Cancri posita est ad Nilum; olim Romani Imperii, ut nunc Turcici, terminus.

12. *Inquilinus fit*. Habitet in ipsius Novii domo. Vocatur inquilinus, qui habitat in domo alterius conducta, non sua. Lemma vulgò huic epigrammati prefixum legitur, *De Novio Mycropsycho*

seu

seu *Mycrospico* (quæ vox eadem est, ac prior, translatis paulisper ac vitiatis elementis.) Est autē *Μυρόψυχος* homo pusilli animi, & meticulosi, qui subrustico pudore impeditur, ne homines conveniat, accipiat, alloquatur.

LXXII.

In mulierem ebriosam.

1. Ne gravis hesterno fragres, Fescennia, vino,
2. Pastillos Cosmi luxuriosa voras.
3. Ista linunt dentes jentacula: sed nihil obstat,
4. Extremo ructus cùm venit à barathro.
5. Quid quòd olet graviùs mixtum diapasmate virus,
6. Atque duplex animæ longiùs exit odor.
7. Notas ergo nimis fraudes, deprehensaque furta
8. Jam tollas, & sis ebria simpliciter.

Vers. 1. Ne oleas vinum à te haustum heri.

Vino. Vini usus Romanis fœminis severè admodùm interdictus erat.

1. *Pastillos.* Pastillus à pane dictus est, quòd parvi panis formam referat, cùm sit rotundus, & planus ad rotę similitudinem: hinc *τροχίσκος rotula*, vocatur à Græcis. Est rotunda massa ex cinnamo, pipere, & aromatibus conflata, quam ore continebant, ut halitus esset suavis, & benè olens.

Luxuriosa. Delicata, intemperans. Cosmus autem, erat unguentarius, & pharmacopola celebris.

3. Isti pastilli nihil aliud agunt nisi dentes, & os extremum linunt, non depellunt autem odorem tetrum, qui ab ructante stomacho tanquam à barathro fœtente venit.

Jentacula. Quia isti pastilli manè, ut plurimùm sumebantur à jejunis.

5. 6. Imò virus, & vini odor gravis, fœdius olet, cùm est mixtus odori pastillorum, & anima, sive halitus ex utroque isto odore mixtus, longiùs propagatur, durat diutiùs.

Diapasmate. Diapasmata propriè dicuntur ea, quæ siccis odoribus constant, sine oleo, aut alio liquore, ut pulvis, quem Cyprium vocant, qui crinibus inspergitur, à voce *διαπάσσω*, inspergo. Sumitur hìc pro pastillo, seu trochisco, & odorato orbiculo.

8. Abstine igitur deinceps à vorandis pastillis, omitte istas fraudes, & furtiva jentacula, quæ tuam ebrietatem magis produnt, & fœtorem augent: minùs graviter olebis, cùm eris tantùm ebria, cùm simplici fœtore vini laborabis, & non duplici, nempe vini, & diapasmatum. Vel; esto apertè & candidè ebria, non dissimulanter, & molestè.

Epi-

LXXIII.

Epitaphium Alcimi.

1. Alcime, quem raptum domino crescentibus annis
2. Lavicana levi cespite velat humus:
3. Accipe non Pario nutantia pondera saxo,
4. Quæ cineris vanus dat ruitura labor;
5. Sed fragiles buxos, & opacas palmitis umbras,
6. Quæque virent lacrymis roscida prata meis.
7. Accipe, care puer, nostri monumenta doloris:
8. Hic tibi perpetuo tempore vivet honor.
9. Cum mihi supremos Lachesis perneverit annos,
10. Non aliter cineres mando jacere meos.

Vers. 2. *Lavicana*. Qui in via Lavicana sepultus es. Sepulcra juxta vias publicas poni moris erat, ut prætereuntes admonerētur mortalitatis. Labicum autem seu Lavicum est vicus Latii. Hinc via Lavicana, quæ Roma Lavicum ducebat; vulgò nunc *Strada di Valmontone.*

Levi cespite. Non magnifico tumulo, nempe, cespititio. *Velat*. Tegit, tumulat.

3. 4. Non extruimus tibi sepulchrum è marmore, cujus moles immensa, & in altum educta sit, qualem Principes mortuis ponunt, inani labore, quia istæ moles aliquando corruent.

Pario. Parus insula est Ægæi maris, *Pario*, ubi marmor insigne: legitur etiam *Phario*. Est Pharus, *Farion*, exigua insula Ægypti, prope Alexandriam. In ea insula erat ingens turris. Pharus quoq; dicta, quæ navigātibus iter commonstraret, ac portū. Si legas, *Phario*, Pyramides intellige, quæ erant sepulcra regum Ægypti. De illis vide lib. Spect. Epig. 1.

Nutantia. Ædificia altissima videntur nūtare.

5. *Buxos*. Sepulcri locum solebant obumbrare arboribus, iisque ut plurimum quæ perpetuam viriditatem retinent, rati hoc felicibus umbris convenire: flores etiam ferebant eos, qui diutius durarent.

Palmitis. Est propriè palmes, ramus viteus: hic pro qualibet arbore ponitur.

6. *Prata*. Cespitem quem meis lacrymis irrigavi, unde herba viridior.

7. 8. *Monumenta*. Nempe buxetum, pratum, atque adeo hæc mea carmina, quæ durabunt, & vivent diu in tuum honorem.

9. *Lachesi*. Una de Parcis. Tres vulgò numerantur: Clotho, Atropos, & Lachesis. Lege lib. IV. Ep. 42.

*Perveneri*t. Nendo absolverit, ubi fatale pensum absolverit, finemque meis annis imposuerit, non cupio alio sepulchri honore frui atque tu: carmina mihi dari, & cespitium tumulum amicorum lacrymis rigatum volo, præterea nihil.

Gar-

LXXIV.

Garrire in aurem.

1. Garris in aurem ſemper omnibus, Cinna:
2. Garris & illud, teſte quod licet turba:
3. Rides in aurem; quereris; arguis; ploras:
4. Cantas in aurem; judicas; taces; clamas.
5. Adeone penitus ſedit hic tibi morbus,
6. Ut ſæpe in aurem, Cinna, Cæſarem laudes?

Verſ. 1. *In aurem*: Omnes alloqueris clanculum, & ſecretò, quaſi diceres myſterii quidpiam.

2. Et illud clam dicis, quod omnes ſciunt, quod licet publicè coram omnibus dicere.

5. Adeò ne placet tibi, & inolita eſt iſta taciturnitas, atque arcani religio vitioſa? ut etiam Imperatorem nonniſi clam laudes? Fortaſſe obtrectatorem carpit, qui Cæſari detrahebat clam, cùm in aurem de eo loqueretur. Si verè laudas, luce, palam, & clarè lauda.

LXXV.

Obtrectator.

1. Cùm tua non edas, carpis mea carmina, Læli:
2. Carpere, vel noli noſtra, vel ede tua.

Verſ. 2. *Ede tua*. Si enim tua edideris carmina, plura in iis erunt reprehendenda quàm in meis, quæ tamen malignè carpis, quaſi poeta optimus.

LXXVI.

Amicorum Epitaphium.

1. Fabricio junctus fido requieſcit Aquinus,
2. Qui prior Elyſias gaudet adiſſe domos:
3. Ara duplex primi teſtatur munera pili:
4. Inſcriptum eſt, titulo quod breviore legis:
5. Junctus uterque ſacro laudatæ fœdere vitæ,
6. Famaque, quod rarò novit, amicus erat.

Verſ. 1. *Junctus*. In vicino tumulo conditus.

2. *Gaudet*. Lætus nimirum; quòd reliquerit amicum ſuperſtitem, quòd prior obierit.

3. *Ara*

3. *Aræ*. Excitari solebant prope tumulos arulæ: duobus illis gemina posita est; & in aræ basi sculptum fuit vexillum, ex quo intelligatur eos fuisse primipili honore donatos. Primipili centuriones vocabantur, qui custodiebant legionis vexillum, quod aliud nihil erat, quàm arula inaurata imposita summæ perticæ, infra quam arā imago Imperatoris pendebat: supra autem, aquilæ effigies visebatur, aræ imminens. Ordo & sensus est: Ara duplex (vel excitata prope tumulum, vel incisa & insculpta cippo) testatur eos fuisse primipili dignitate ornatos: ad eorum tamen laudem est insignius id, quod legis inscriptum breviore titulo, nempe paucioribus verbis scriptum in tituli, & elogii morem, (scriptum, inquam, in aræ ipsius basi, vel cippo aliquo) scilicet illud distichum, quod sequitur *Junctus uterque*, &c. Cujus gemini versiculi est hæc sententia. Uterque vitam iisdem in armis, & arte militari, in eadem honorum, & munerum societate, vixit, & uterque amicus alteri vixit, quòd rarò prædicatur inter pares, atque æmulos.

Primipili. Pilum erat hasta brevior, telum Romanis usitatum. Centurio primi pili, sive Primipilus, erat in prima cohorte centurio triariorum. Triarii vocabantur milites, qui tertium & præcipuum in cohorte ordinem seu lineam, ut vocant, tenebant, militum omnium natu maximi: secundum locum, & ordinē habebant ii, qui Principes dicebantur: primum, seu anteriorem Hastati. In singulis legionibus erant decem cohortes, & centuriones sexaginta, sex in unaquaque cohorte. Centurio Primipilus aliis omnibus centurionibus præstabat, aquilam legionis tenebat, aderat consilio cum tribunis, &c.

LXXVII.

In pessimum causidicum.

1. Quod clamas semper, quod agentibus obstrepis, Heli,
2. Non facis hoc gratis: accipis, ut taceas.

Vers. 1. Agentibus obstrepis. Alios, qui causas agunt, patronos, obtundis & interpellas clamando, vociferando.

2. *Gratis*. Sine causa: sine spe lucri: speras hanc tuam loquacitatem tibi lucro fore: & est sanè tibi quæstuosa: cogis enim judices & bonos patronos tibi os obturare muneribus, & silentium tuum emere. Alii accipiunt munera, ut loquantur, tu ut taceas: adeò improbus es rabula.

LXXVIII.

In hominem mollem, ac effœminatum.

1. Si non moleſtum eſt, teque non piget, Scazon,
2. Noſtro (rogamus) pauca verba Materno
3. Dicas in aurem, ſic, ut audiat ſolus:
4. Amator ille triſtium lacernarum,
5. Et bæticatus atque leucophæatus,
6. Qui coccinatos non putat viros eſſe,
7. Amethyſtinaſque mulierum vocat veſtes;
8. Nativa laudet, habeat & licet ſemper
9. Fuſcos colores: galbanos habet mores.
10. Quæris, quis hic ſit? excidit mihi nomen.

Verſ. 1. Scazon. Verſus eſt jambico cætera ſimilis, hoc uno diſpar, quòd in ſexta ſede ſpondæum habeat, jambum in quinta. Hunc alloquitur Martialis, mittitque ad Maternum: modò tamen, inquit, ire commodè poſſis; claudicat enim Scazon, & ita vocatur à verbo *σκάζω*, claudico; ſcholiambus etiam dicitur, quaſi claudus jambus: à *ϛολιὸς*, tortuoſus: & *ἴαμβος*, jambus.

3. *In aurem.* Vide Epig. 74. & lepidè hoc dicit: jubet clam à verſu narrari, quod ipſe palam litteris mandat ac vulgat.

4. Iſte quem noſti, qui amat uti lacernis vilibus, & obſcuri coloris.

Ille. Aliquis Materno notus, quidam Cinnam, alii Galbam, nonnulli Fuſcum vocant.

Lacernarum. Erat lacerna veſtis craſſior, quæ cæteris imponebatur, vulgò pulli coloris; à militibus primùm uſurpata in caſtris, & armis ſuperinjecta; poſt in urbem inducta.

5. *Bæticatus.* Qui utitur veſtibus nativo colore tinctis, qualem habent lanæ ovium Hiſpaniarum prope fluvium Bætim, nunc dictum *Guadalquivir*. Nativus ille Bæticarum ovium & lanarũ color erat rutilus, in cætera Hiſpania vulgò nativus ovium color fuſcus erat, ac ferrugineus, quem fortè Martialis hoc in loco intelligit, Bœticam accipiendo pro tota Hiſpania, cujus eſt pars Bætica, nunc Andaluſia & pars regni Granatenſis.

Leucophæatus. Qui veſtes gerere leucophæas ſolet: color leucophæus, eſt mixtus ex albo & nigro, cinereus, à *λευκὸς* albus, & *φαιὸς* niger: *λευκόφαιος* leucophæus: ex albo & nigro conflatus.

6. Qui non putat temperantes & pudicos eſſe illos, qui coccineis veſtibus induuntur. Coccum eſt granum ſumptum ex arbuſcula quadam, quo rubeus color admo-

admodùm vividus conficitur.

7. *Amethystinas*. Violacei coloris. Amethystus est gemma referens colore vinum pallidum, aut sanguinem dilutum. Vide lib. X. Epigram. 45. Erant in pretio vestes istius coloris, apud Romanos. Sensus est: qui vestes amethystinas mulierum proprias, mulieribus relinquendas, esse clamat.

8. Quamvis nativas, ideſt, natura, non arte tinctas vestes laudet, Bæticatas nimirum, coloresque vestium habeat fuscos & viles: mores habet tamen minimè vestibus similes seu fuscos, sed Galbanos, seu tinctos galbano, quo colore maximè gaudent fœminæ, ideſt, molles habet mores, ac effeminatos.

Galbanos. Galbanus sive Galbeus, aut Galbinus, & Galbaneus, est color subalbus & pallidus, qualis apparet in galbano, quod est visci, aut resinæ genus, in Syria frequens: eo vestium colore, maximè fœminæ utebantur. *Galbus* exponitur χλωρός, ideſt, viridis, flavescens, pallidus. Volunt aliqui notatum his verbis clàm Imperatorem Galbam, qui erat in primis effœminatus, aut aliquem alium, quem carpit, & cujus nomen sibi excidisse argutissimo joco dicit, licèt illud satis indicaverit, dùm fuscos colores dixit (si Fuscus appellabatur:) Galbanos mores (si Galba:) coccinatos (si Cinna.)

LXXIX.

In clamosum causidicum.

1. Cùm clamant omnes, loqueris tu, Nevole, tantum;
2. Et te patronum, causidicumque putas.
3. Hac ratione potest nemo non esse disertus.
4. Ecce, tacent omnes, Nævole, dic aliquid.

Vers. 2. *Patronum*. Nempè eloquentem, & eximium. 3. *Hac ratione*. Si clamet omnibus clamantibus: quis enim illum audiat, aut qualis orator sit, judicet? sed si tacentibus aliis loquatur solus, & dicat aliquid, tunc num verè sit eloquens, poterit judicari. Hoc tu facito, Nævole.

LXXX.

Litigatoris chiragra.

1. Litigat, & Podagra Diodorus, Flacce, laborat:
2. Sed nil patrono porrigit: hæc chiragra est.

Vers.

Verſ. 2. *Chiragra*. Non tantùm podagra laborat, ſed etiam chiragra, quæ manus ipſi conſtringit, ne quid largiatur. Legitur & *Cheragra*, quia χειράγρα primam producit: poteſt tamen eximie, & ſic χιράγρα primam corripiet, quæ rarò producta reperitur.

LXXXI.

Dives avarus è paupere liberali.

1. Non plenum modò vicies habebas:
2. Sed tam prodigus, atque liberalis,
3. Et tam lautus eras, Calene, ut omnes
4. Optarent tibi centies amici.
5. Audit vota Deus, preceſque noſtras;
6. Atque intra, puto, ſeptimas Kalendas
7. Mortes hoc tibi quatuor dederunt.
8. At tu, ſic quaſi non foret relictum,
9. Sed raptum tibi centies, abiſti
10. In tantam miſer eſuritionem,
11. Ut convivia ſumptuoſiora
12. Toto quæ ſemel apparas in anno,
13. Nigræ ſordibus explices monetæ:
14. Et ſeptem veteres tui ſodales
15. Conſtemus tibi plumbea ſelibra.
16. Quid dignum meritis precemur iſtis?
17. Optamus tibi millies, Calene:
18. Hoc ſi contigerit, fame peribis.

Verſ. 1. Non ita pridem habebas in loculis fermè vicies centena millia ſeſtertium. Redit hæc ſumma ad libras Francicas 100000.

Vicies. Sumitur hìc quaſi neutro genere, & ſubauditur, centena millia: vicies centena ſeſtertiorum millia. *Non plenum*, eſt, non integrum: pauci deſiderabantur nummi, quominus plena, & tota hæc ſumma foret, quominus totum omninò vicies haberes.

4. *Centies*. Subaudi, centena millia H.S. ideſt, Francicos nummos 100000.

6. Intra ſeptem menſes adiiſti hæreditates quatuor hominum mortuorum, quarum ope hanc ſummam es conſecutus. Kalendæ ſunt prima dies cujuſque menſis. Cur ita dictæ, vide lib. 1.

8. *Relictum*. Teſtamento.

9. *Raptum*. Furto ſublatum.

10. In tam ſordidam, & famelicam avaritiam lapſus es; ut in convivia, vel maximè ſumptuoſa, quæ die natali tuo ſemel in anno præbes, non inſumas niſi nigram, & ſor-

& sordidam monetam ære, & plumbo constantem, nimirum aliquot teruncios, quadrantesve, quibus accipis septem convivas, eosque amicos veteres. Explicare convivia, est instruere mensam explicatis, & appositis cibis.

15. *Selibra*. Est dimidia libra, seu semilibra; *plumbea*, nummo æreo, valent selibram, quem ironicè plumbeum vocat: quod enim in quoque genere deterius erat plumbeum vocabant, quia in metallis plumbum est deterrimum. Libra porrò idem est quod as, si pretium spectes: itaque selibra est dimidia pars assis, seu duo quadrantes. Quod hyperbolicè, ut vides, accipiendum est.

17. *Millies*. Libras Francicas 10000000.

18. Si enim tam parcus, & sordidè avarus es, cùm superi tibi dedere centies centena millia H. S. quid fiet si dederint millies?

LXXXII.

In vetulam.

1. Mammas atque tatas habet Afra, sed ipsa tatarum
2. Dici, & mammarum maxima mamma potest.

Vers. 1. *Mammas*. Pueri matrem vocabant mammam; & patrem, tatam: Afra vetula cùm ætatem cupidè celare vellet, suos parentes, blandiendo sic vocitabat, & infantum more delicias faciebat, cùm tamen omnium mammarum maxima propter senectutem dici posset. Turnebus ait hoc in loco maximam mammam dici eo modo, ac sensu, quo latinè dicitur maximus avunculus, maximus socer.

LXXXIII.

Servus moriens libertate donatus.

1. Illa manus quondam studiorum fida meorum,
2. Et felix domino, notaque Cæsaribus,
3. Destituit primos viridis Demetrius annos:
4. Quarta tribus lustris addita messis erat.
5. Ne tamen ad Stygias famulus descenderet umbras,
6. Ureret implicitum cùm scelerata lues,
7. Cavimus; & domini jus omne remisimus ægro:
8. Munere dignus erat convaluisse meo.
9. Sensit deficiens sua præmia, meque patronum
10. Dixit, ad infernas liber iturus aquas.

Vers. 1.

Vers. 1. &c. Ordo est : Demetrius viridis, hoc est, juvenis, illa manus, (per appositionem) nempe, ille meus servus amanuensis, librarius meus, qui fidus erat, seu mihi fidelis, & conscius studiorum, & carminũ meorum, quæ, scilicet, describebat, cùm ea mitterem ad Cęsares, quibus idcircò notus erat. *Felix*, utilis.

3. *Destituit*, *&c.* Vitam vix inchoatam reliquit. †

4. Natus erat annos undeviginti, seu 19.

Lustris. Lustrum est spatium annorum quinquę, quo finito censores lustrabant urbem, & recensebant civium nomina, fortunas, &c.

5 *Famulus*. Non donatus libertate: ordo est; nos tamẽ cavimus, idest prohibuimus, providimus, ne servi nomen, & conditionem retineret extremo in morbo.

7. Eum voluí solum esse ab omni jure, quod habebã in eum, ut dominus in servũ.

Jus omne. Domini jus habebant vitæ, & necis in suos servos, omnia bona servi domini erant, &c.

8. Debebat profectò convalescere isto munere; libertate per me donatus; id merebatur, nisi fata invida obstitissent. Quàm vellem, ut sanitatem recipere, perinde ac libertatem, potuisset!

9. Moriturus præmium sibi à me pro fideli opera navata persolutum libẽs, & lætus agnovit; meq; patroni nomine salutavit extremùm.

LXXXIV.

Venus invenustè picta.

1. Qui pinxit Venerem tuam, Lycori,
2. Blanditus, puto, pictor est Minervæ.

Vers. 2. *Blanditus*. Certavit olim Venus de forma cũ Pallade, arbitro Paride, qui palmam Veneri adjudicavit, unde grave odiũ Palladis in Venerem exarsit. Pictor imperitus imaginẽ Veneris Lycoridi puellæ, inscitam, & inelegantem pinxerat; ait Martialis illum hoc fecisse, ut gratiam iniret à Pallade, (eadem est, ac Minerva,) Venerem nempe deformem pingendo.

LXXXV.

In avarum repentè divitem factum.

1. Si dederint Superi decies mihi millia centum,
2. Dicebas nondum Scævola justus eques:
3. Qualiter, ò, vivam, quàm largè, quàmque beatè!
4. Riserunt, faciles, & tribuere Dei.
5. Sordidior multò post hoc toga, pænula pejor;

6. Cal-

6. Calceus eſt ſartà terque, quaterque cute:
7. Deque decem plures ſemper ſervantur olivæ;
8. Explicat, & cœnas unica menſa duas.
9. Et Vejetani bibitur fex craſſa rubelli,
10. Aſſe cicer tepidum conſtat, & aſſe faba.
11. In jus, ò fallax atque inficiator, eamus:
12. Aut vive, aut decies, Scævola, redde Deis.

Verſ. 1. *Decies centum millia*. Efficit hæc ſumma libras Francicas 100000. Romanæ verò monetæ circiter viginti duo millia, & quingentos nummos, quos ſcutatos vocant, & pro immani; ac prægrandi ſumma poni vulgò ſolebat.

2. *Juſtus eques*. Nondum habens cenſum equeſtrem, nempe 400. ſeſtertia.

4. *Riſerunt*. Norant quippe Scævolam non eſſe mutaturum avaros mores, & ſordidos. *Faciles*. Largi, boni. *Tribuere*, quod petebas, nempe decies centena millia ſeſtertium.

5. *Togæ*. Imponebatur tunicæ, idque ferè in urbe; ut penula ruri, aut per imbrem: erat enim penula villoſa veſtis, & craſſa.

7. De olivis decem, quas convivis apponis in cœna, ſervas plurimas in cœnam & diem ſequentem.

8. Et apponis in una menſa, in uno convivio fercula rancida, quæ aſſervaveras, & ſepoſueras è priori menſa: ita ut eadem fercula duabus cœnis miniſtrentur vel tota, vel partim. Poteſt aliter explicari: Partiris pauca fercula, quæ vix uni menſæ ſufficerent, in cœnas duas.

9. *Vejentani rubelli*. Vini rubri peſſimi, apud Vejentes (Italiæ populi ſunt) nati: urbs primaria Vejentium dicebatur Veii, nunc *Iſola*, eſtque caſtrum quoddam, in Hetruria.

10. Cicer & fabas, vilia legumina, emis, & parvo. De cicere ſuprà Ep. 36.

11. *Fallax*. Qui te lautius victurum ſpondebas, ſi diteſceres.

Inficiator. Negator: qui non ſtas promiſſis, qui negas te debere, quod promiſiſti, nempe, te lautius victurum.

12. *Vive*. Genialiter nimirum, ac opipare.

LXXXVI.

Leonum, & leporum luſus.

1. Picto quòd juga delicata collo
2. Pardus ſuſtinet; improbæque tigres
3. Indulgent patientiam flagello;
4. Mordent aurea, quòd lupata cervi;
5. Quòd fræno Lybici domantur urſi;

6. Et

6. Et quantum Calydon tuliſſe fertur,
7. Paret purpureis aper capiſtris;
8. Turpes eſſeda, quòd trahunt biſontes;
9. Et molles dare juſſa, quòd choreas
10. Nigro bellua nil negat magiſtro;
11. Quis ſpectacula non putet Deorum?
12. Hæc tranſit tamen, ut minora, quiſquis
13. Venatus humiles videt leonum,
14. Quos velox leporum timor fatigat.
15. Dimittunt, repetunt, amantque captos,
16. Et ſecurior eſt in ore præda;
17. Laxos cui dare, perviosque rictus
18. Gaudent, & timidos tenere dentes,
19. Mollem frangere dum pudet rapinam,
20. Stratis cùm modò venerint juvencis.
21. Hæc clementia non paratur arte,
22. Sed norunt cui ſerviant leones.

Verſ. 1. &c. Ordo eſt, Quis non putet ſpectacula Deorum eſſe, hoc eſt, divina, admirabilia, qualibus ipſi Dii capiantur, quòd pardi juga collo ſuſtinent: quòd tigres & cervi frænis & flagello, ut equi, regantur, &c.

Picto. Maculoſo, varii coloris.

Delicata. Mollia, elegantia, modica; fericis & aureis ornamentis ad delicias compacta & ornata.

2. *Pardus*. Animal ferum, inſigni crudelitate, velocitate ſumma, maculoſa pelle. *Leopardo*.

Improbæ. Atroces, feræ: vel, cicuratæ, ita ut feritate ſua nihil noceant, ſed blandiantur potiùs & alludant. Ita improbum leporem antea vocavit, lepidum ſcilicet, protervum, petulcum.

3. Verberari ſe ultrò patiuntur, adeò ſunt indulgentes Cæſari, & magiſtris obſequentes, quamvis poſſent illis reſiſtere.

4. *Lupata*. Frena ſunt aſpera & inæqualia, quorum morſus acerrimus: à dentibus lupinis, qui acutiſſimi ſunt, nomen illis factum.

6. *Calydon*. De illo apro vide Ep 14. libri ſpectac. Vocatur ea nunc urbs *Ayton*. Aper tantus, quantus erat ille Calydonius.

7. *Capiſtris*. Capiſtrum eſt lignum, quod inſeritur equorum collo, dum aratro junguntur: aut vinculum quo illorum os, collumve obſtringitur.

8. *Eſſeda*. Sunt currus Britannici, aut etiam Gallici *Chariots*, *i Carri*.

Biſontes. Vide Ep. 22. libri Spectac.

10. *Nigro*. Alicui nimirum Indo vel Æthiopi.

Bellua. Elephas: ita propriè dicitur ob molem corporis immanem.

12. Hæc tamen ſpectacula, licèt admirabilia, cõtemnit præ leonum venatione lepores magno quaſi labore & defatigatione captantium, humiles feras, & timidas.

13. *Humiles*. Velut indignos leonibus.

14. *Timor leporum*. Timidi lepores.

19. *Frangere*. Occidere. *Rapinã*. Prędã: captos lepores.

20. Pudet leones interimere lepores, cùm paulò antè tauros interemerint. *Venerint*. In arenam.

22. Cæſaris numen ſentiunt leones, & clementiam ſcilicet imitantur: norunt eum abhorrere à feritate. Eadem eſt ferè clauſula Ep. 16. lib. Spectac. & 15. hujus lib.

LXXXVII.

Vinum Nomentanum vetus.

1. In nomentanis, Ovidi, quod naſcitur agris,
2. Accepit quoties tempora longa merum;
3. Exuit annosà mores, nomenque ſenectà,
4. Et, quidquid voluit, teſta vocatur anus.

Verſ. 1. 2. &c. Vinum Nomentanum ubi die ſervatum fuit, deponit ingenitam aſperitatem, neque jam Nomentanum vocatur, ſed quodcumque libuerit nomen adſciſcit, Cæcubumque aut Falernum appellari poteſt, quia tunc de bonitate & palma certat cum vinis generoſiſſimis.

Nomentanis. Nomentum eſt oppidum Italiæ in Latio: vulgò nunc *Lamentana*.

Teſta anus. Vetus amphora: vinum vetus in amphoras diffuſum. Doliis etiam fictilibus utebantur.

LXXXVIII.

Poetas quid acuat ad laborem.

1. Sæpè mihi dicis, Luci clariſſime Juli,
2. Scribe aliquid magnum: deſidioſus homo es.
3. Otia da nobis; ſed qualia fecerat olim
4. Mæcenas Flacco, Virgilioque ſuo:
5. Condere victuras tentem per ſæcula curas,
6. Et nomen flammis eripuiſſe meum.
7. In ſteriles campos nolunt juga ferre juvenci:
8. Pingue ſolum laſſat, ſed juvat ipſe labor.

Verſ. 3. *Otia*, &c. Reſpondet Martialis.

Flacco. Horatio, qui Mæcenati cariſſimus; uti & Virgilius ad cujus verſum reſpexiſſe Martialis videtur: O

Me-

Melibæe Deus nobis hæc otia fecit: otium hìc porrò pingue, & pecuniosum intelligit. Mœcenas summa fuit apud Augustum in gratia, idemque omnium eruditorum patronus.

5. Tunc ego tentabo ejusmodi carmina scribere cum cura, quæ immortalitatem consequantur: nempe si mihi otia dederis, &c.

6. *Flammis*. Rogo, morti, oblivioni.

7.8. Nolunt arare littus, agros steriles exercere, tauri. Patigantur quidem agricolæ, dum pingue, & opimum solum proscindunt, sed ille ipse labor eos delectat, spe nimirum amplæ messis, & mercedis: est illis magno quæstui. Ita scribendi laborem spes mercedis levat.

LXXXIX.

Liber salutator.

1. Est tibi (sitq; precor, multos crescatq; per annos)
2. Pulchra quidem, verùm Transtiberina domus.
3. At mea Vipsanas spectant cœnacula laurus:
4. Factus in hac ego sum jam regione senex:
4. Migrandum est, ut manè domi te, Galle, salutem:
6. Es tanti, vel si longiùs illa foret.
7. Sed tibi non multum est, unum si præsto togatum:
8. Multum est, hunc unum si mihi, Galle, nego.
9. Ipse salutabo decima, vel seriùs, hora:
10. Manè tibi pro me dicat avere liber.

Vers. 3. At ego habito prope porticum M. Vipsanii Agrippæ. Is Augusti fuit gener; ædificavit templum in honorem omnium Deorum, quod appellavit Pantheum, addiditque porticum lauris opacatam.

Cœnacula. Pars ędium ubi cœnabatur, cœnaculum dicta est: erat ferè in superiori domo, quæ pars superior cũ pauperibus inquilinis vulgò locaretur, cœnaculum sumitur pro vili domuncula.

5. Si velim te manè salutare, demigrandum est mihi ex hac mea domuncula, conducenda mihi alia domus est trans Tiberim, tuæ vicina: tanta enim est intercapedo inter hanc meam prope Pantheon positam, & tuam domum, ut si manè egrediar te salutaturus, viam emetiri antè non possim, quàm idonea salutandi hora effluxerit, & tardiùs ad te sim venturus.

6. Equidem scio te tanti faciendum esse, ut mihi non recusandum sit tantum suscipere itineris, & laboris, etsi domus mea longius abesset à tua.

7. Sed tua dignitas non multum augebitur, si me tibi toga vestitum (ut clientes salutaturi solebant) manè sistam, unum inter tot clien-

tes: sine incõmodo tuo, abesse unus possum: at non posũ adesse, tibi præsto esse, sine meo magno incommodo: si enim hunc, hoc est, me, unũ mihi nego, mihi eripio & meis litteris, si otium ac tempus tero, dum salutandi officio fungor, multum mihi peri, magnam jacturam facio.

9. Decima hora. Tertia ante noctem hora. Diem enim semper in horas 12. dividebant, & prima illa erat, qua sol oriebatur; duodecima, qua occidebat. Hora nona ferè cenabant. Itaq; post cenam se venturum dicit, cùm literulis operam navare minùs commodè poterat.

X C.

Catella scitè picta.

1. Issa est passere nequior Catulli,
2. Issa est purior osculo columbæ,
3. Issa est carior Indicis lapillis
4. Issa est deliciæ catella Publî:
5. Hanc tu, si queritur, loqui putabis.
6. Sentit tristitiamque, gaudiumque.
7. Collo nixa cubat, capitque somnos
8. Ut suspiria nulla sentiantur:
9. Et desiderio coacta ventris,
10. Gutta pallia non fefellit ulla;
11. Sed blando pede suscitat, toroque
12. Deponi monet, & rogat levari:
13. Castæ tantus inest pudor catellæ.
14. Hanc ne lux rapiat suprema totam,
15. Picta Publius exprimit tabella.
16. In qua tam similem videbis Issam,
17. Ut sit tam similis sibi nec Issa.
18. Issam denique pone cum tabella,
19. Aut utramque putabis esse veram,
20. Aut utramque putabis esse pictam.

V. 1. Issa. Nomẽ est caniculæ Publii, amici Martialis.

Passere. Vide Epig. 8. hujus libri.

Nequior. Blanditiis vincit passerem à Catullo laudatũ.

2. *Osculo.* Solent columbæ inter se, quasi mutuæ amicitiæ significandæ causa, rostellis admotis osculari. Sensus est, puriorem esse caniculam ipsis columbis.

8. Tristitiam. Domini sui Publii tristitiam novit, ut cum eo dolere videatur, &c.

8. *Suspiria.* Gravior anhelitus & respiratio; ronchi.

9. *Ventris.* Exonerandi.

10. *Non*

10. *Non fefellit.* Quasi cum palliis pacta esset catella, ne illa inquinaret, servat datā fidem, lotio pallia nō fœdat.

11. *Suscitat.* Herum, aut famulum aliquem.

Levari. Se deponi è lecto, onere ventris levari.

XCI.

Brevia Epigrammata.

1. Scribere me quereris, Velox, epigrammata longa:
2. Ipse nihil scribis: tu breviora facis.

Vers. 2. *Breviorā.* Neque enim breviora scribi possunt, quàm si nulla scribantur: sic hominem, dum laudare simulat, falsè ridet.

XCII.

Munera convenientia.

1. Cùm tibi sit Sophiæ par fama, & cura Deorum,
2. Ingenio pietas nec minor ipsa tuo:
3. Ignorat meritis dare munera, qui tibi librum,
4. Et qui miratur, Regule, thura dari.

Vers. 1. Cùm non minorem famam collegeris propter tuam sapientiam, quàm propter religionem & Deorum colendorum curam *Sophiæ*, σοφίαν, sapientia.

3. Nemo mirabitur tibi à me mitti muneri librum, & thura (thuris fortè librā pro xeniis miserat,) nisi qui nesciat cōvenientia meritis & virtutibus munera dāda esse. Merita hìc pro egregiis Reguli dotibus & virtutibus accipit. Librū mitto viro sapientiæ studioso: thus, viro pio, & sæpè sacrificāti, ideoque thure multo indigenti.

XCIII.

In mentitum nobilem.

1. Cùm te non nossem, dominum, regemq; vocabam:
2. Cùm benè te novi, jam mihi Priscus eris.

Vers. 1. Antequam te nossem, te salutabam nomine domini, regis, &c. ratus te scilicet virum esse divitem ac nobilem: postquam quis esses intellexi, tuo te jā nomine & Priscum, qui Priscus es, sine ulla dignitatis nota, compellabo. Fortasse jam aneca norat illum Priscum,

sed aliquid ab eo sperās pecuniæ, aut beneficii, palpabat homini avaro : ubi nihil se blanditiis suis extorquere vidit, eū cepit cōtemnere, & hoc Epigrammate lacessere.

XCIV.

Ubi libri sui sint venales, docet.

1. Quæcumque lusi juvenis, & puer quondam,
2. Apinasque nostras, quas nec ipse jam novi:
3. Malè collocare si bonas voles horas,
4. Et invidebis otio tuo, lector,
5. A Valeriano Pollio petes Quincto,
6. Per quem perire non licet meis nugis.

Vers. 1. *Lusi*. Scriptitavi paulò licentiùs fortasse.

2. *Apinas*. Nugas: ludicros versus. Ait Plin. lib. 3. c. 11. Apinas & Tricas fuisse urbiculas duas in Latio, quas Diomedes evertit tanta cum ignominia, & pernicie, ut earum nomen abierit in proverbium usurpari solitum de rebus nullius pretii, & momenti.

Jam novi. Adeò multæ sunt; à tempore tam longo scriptæ.

4. *Invidebis otio tuo*. Cùm otii te tui pœnitebit, cùm odisse illud incipies, ac malè occupatum voles.

6. *Non licet*. Quia ipse illas collegit, & in lucem edidit. Bibliopola, credo, celebris & vulgò notus erat iste Pollius.

XCV.

Epitaphium Antullæ.

1. Hos tibi vicinos, Faustine, Telesphorus hortos
2. Fœnius, & breve rus, udaque prata tenet:
3. Condidit hìc natæ cineres, nomenque sacravit,
4. Quod legis Antullæ, dignior ipse legi;
5. Et Stygias æquum fuerat patrem isse sub umbras:
6. Quod quia non licuit; vivat, ut ossa colat.

Vers. 1. O Faustine, in hortis tibi vicinis & villa, Telesphorus Fœnius habitat. *Cineres*. Vide Ep. 2.

Nomen sacravit. Filiæ Antullæ, quod legitur, quod adscriptum est, nomen addidit tumulo, & Diis Manibus tumulum totum consecravit. Solebant Romani tumulo præfigere hunc titulum, *Diis Manibus sacrum*, idque istis notis significare & litteris, D.M.S. Deinde paulò

lò inferiùs addebant nomen ſepulti cum aliquo elogio ſeu epigrammate, iiſque ferè verbis utebantur: Hic ſitus eſt ·.·. H. S. E.

4. *Dignior ipſe legi.* Dignũ, ideſt, æquum, & par fuiſſet ut Teleſphori Fænii nomen priùs, quàm Antullæ filiæ, legeretur in tumulo: æquum erat patrẽ priùs obire, quàm filiam. Itaque legit Heraldus: *Et Stygias æquum fuerat prior iſſet ad umbras.*

6. *Oſſa colat.* Sacri erant priſcis tumuli, & mortuos, animaſq; defunctorum, quas Manes vocabant, colere ſoliti erant ac venerari. Vivat igitur diu, ut Manes caros diu colat. Ita patri adulatur, dum filiam prædicat.

XCVI.

Ager in familia ſepulchrum ſepoſitus.

1. Hoc nemus æterno cinerum ſacravit honori
2. Fænius, & culti jugera pauca ſoli.
3. Hoc tegitur citò rapta ſuis Antulla ſepulchro:
4. Hoc erit Antullæ mixtus uterque parens.
5. Si cupit hunc aliquis, moneo, ne ſperet agellum:
6. Perpetuò dominis ſerviet iſte ſuis.

Verſ. 1. *Nemus.* Lucum ſolebant addere tumulis, religionis cauſa.

Sacravit. Sacrum eſſe, & ut ſacrum coli juſſit, ob ſuæ filiæ cineres ibi jam conditos, & ſuos, uxoriſque cineres olim in eodem tumulo condendos.

3. *Suis.* Parentibus, propinquis.

4. Hoc ſepulchro mixti erunt cineres, utriuſque parentis Antullæ.

5. *Ne ſperet.* Solebant agri portionem ad ſepulchrum familię ſervare, cavebantq; ne cum cæteris bonis ad hęredes tranſiret, iſtis compendiariis litteris cippo, ſeu columellæ, inſculptis, H. M. N. S. *Hæredes monumentum ne ſequatur.*

6. *Serviet.* Ager hic erit perpetuum familiæ & unum ſepulchrum.

XCVII.

Ad Lupercum gratis libellum epigrammatum petentem.

1. Occurris quoties, Luperce, nobis,
2. Vis mittam puerum, ſubinde dicis,
3. Cui tradas Epigrammaton libellum,

4. Lectum quem tibi protinus remittam?
5. Non est quòd puerum, Luperce, vexes:
6. Longum est si velit ad Pyrum venire,
7. Et scalis habito tribus, sed altis.
8. Quod quæris, propiùs petas licebit.
9. Argi nempe soles subire letum:
10. Contra Cæsaris est forum taberna
11. Scriptis postibus hinc, & inde totis,
12. Omnes, ut citò perlegas poetas:
13. Illinc me pete; nec roges Atrectum,
14. (Hoc nomen dominus gerit tabernæ:)
15. De primo dabit alterove nido
16. Rasum pumice, purpuraque cultum
17. Denariis tibi quinque Martialem.
18. Tanti non es, ais? sapis, Luperce.

Vers. 2. Dicis mihi, visne, ò Martialis, mittam meum tibi servulum?

6. *Longum est, &c.* Longum erit illi faciendum iter, si meam usque veniat domum.

Ad Pyrum. Usque ad domum notam, tabernam fortasse, cujus insigne erat Pyrus, in qua, aut prope quam habitabat Martialis.

7. In tertia contignatione habito, prope tegulas. Scalæ, sive gradus, per quos ascendebatur multiplices erant, pro numero contignationum.

Quod quæris, &c. Potes propiùs invenire libellum, quem petis.

9. Soles Argiletum aliquando subire, venire in hanc urbis partem.

Argi subire letum. Argiletum una vox est, quæ hic separatur in duas per tmesim, sive separationem, & quasi sectionem. De Argileto vide 4. Epig. suprà. Nosti ubi sit Argiletum, & eò ventitare soles.

10. E regione fori Julii est officina libraria, illinc meum librum pete.

Cæsaris. Julius Cæsar aream ingentem emit in urbe, in qua forum extruxit. Vide l. 3. Ep. 29. & suprà 64.

11. *Scriptis*. In tabernæ hujus librariæ foribus videre est scripta nomina librorum & auctorum, à quibus fuere compositi.

12. Adeò ut omnium poetarum libri uno quasi intuitu legi possint.

13. Non erit opus quærere ab Atrecto (nam hoc bibliopolæ nomen est) & operosè ab eo petere, rogare illum pluribus, ut meum tibi librum det. Videtur Lipsio legendum esse, *me roges Atrectum*, ideſt, me, meum librum, ab Atrecto postulæ. Rogare aliquid aliquem.

15. *Nido*. Forulo, armario, ubi reconduntur libri.

16. *Rasum Pumice*.... Vide Ep. 58.

17. *Denariis quinque*. Respon-

pondent illi duabus libris Turonenſibus Francicę monetæ, ideſt, aſſibus, 40. quatuor circiter Juliis cum dimidio, Romanæ.

18. Tanti non vales. *Sapis.* Rectè dicis, nimia eſt illa ſumma pro hiſce nugis.

XCVIII.

Magnus liber.

1. Cui legiſſe ſatis non eſt epigrammata centum,
2. Nil illi ſatis eſt, Cæciliane, mali.

Verſ. 2. *Mali.* Callimachus poeta dictitabat, magnum librum eſſe magnum malum.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM *LIBER SECUNDUS.*

PRÆFATIO.

Epigrammatum libros epistola, & præfatione neutiquam indigere docet.

QUID nobis, inquis, cum epistola? parumne tibi præstamus, si legimus epigrammata? Quid hìc porro dicturus es, quod non possis versibus dicere? Video, quare tragœdi epistolam accipiant, quibus pro se loqui non licet: epigrammata Curione non egent, & contenta sunt sua, ideſt, mala lingua: in quacumq; pagina visum est, epistolam faciunt. Noli ergo, si tibi videtur, rem facere ridiculam, & togam saltanti inducere personæ. Denique videas, an te delectet contra retiarium ferula. Ego inter illos sedeo, qui protinus reclamat. Puto, mehercule, Deciane, verum dicis. Quid, si scias, cum qua, & quàm longa epistola negotium sueras habiturus? Itaq; quod exigis fiat. Debebunt tibi, si qui in hunc librum inciderint, quòd ad primam paginam non lassi pervenient.

Quid nobis, &c. Cur epistolam libro præponere meditaris, ò Martialis? (inducitur Decianus Stoicus Philosophus, & amicus Martialis loquens:) nonnè satis moleſtiæ, laborisque tua causa sumimus, si legimus tua epigrammata?

Video, &c. Intelligo curatores tragœdiarum utantur epistola, nempe quia ipsi pro se, & per se loqui non possunt; possunt epigrammata; imò singula possunt esse instar epistolæ.

Accipiant, &c. Tragœdi & comœdi aliquid à populo petituri, aut moniturì quidpiam, utebantur epistola,

la, quam curio, ideſt, præco è theatro recitabat. Id autem faciebant, quia inter tragœdiæ leges hæc eſt, vel ſanctiſſima, ut ne actores loquantur quidpiam, quod ad tragœdiam ipſam, & actionẽ ſcenicam non ſpectet, in quo ſæpè Plautus peccat.

Curione. Curio propriè eſt dux Curiæ: interdum, ut hoc in loco, ſignificat præconem. Romulus populum Romanum diviſit in tres partes, quas Tribus appellavit. Tribus ſingulas in Curias decem, Curiaſq; in decẽ Decurias diſtribuit. Singulis ſingulos præfecit duces: Tribubus Tribunos, Curiis Curiones, Decuriones Decuriis. Sacra ſibi propria ſingulæ Curiæ habebant, ac cenſus, & præcones ſuos, qui vocabantur etiam curiones, quia ſacrificia Curiæ indicebant, feſtos dies publicè denunciabant, &c.

Mala. Maligna, dicaci. *Epiſtolam faciunt.* Admonent verſibus lectorem, quocumque loco voluerint.

Togam, &c. Induere ſaltantem hiſtrionem, & mimum honeſta, & liberali veſte, qualis eſt toga, ideſt, præponere ſeriam epiſtolam ludicris verſiculis. Toga honoris cauſa ſumebatur, & in rebus, actionibuſque ſeriis; exuebatur in ludicris, v.g. in Saturnalibus. Eamdem ob cauſam clientes cùm ſalutabant patronos, apparebant togati, &c.

Contra retiarium ferula. Vide, ne utendo Epiſtola, qua te contra obtrectatores epigrammatum tuorum defendas, idem facias, ac mirmillo, qui contra retiarium benè armatum uteretur ligneo bacillo, & imbecilla ferula; omitte epiſtolam, meliùs, & validiùs epigrammate ipſo pugnabis. Porrò hìc ferulæ meminit, quia gladiatores recens auctorati, ſive mercede, ut depugnarent conducti, antequam ferro, & ſolitis armis accingerentur, vapulare ſolebant ferulis per jocum, ab aliis gladiatoribus, quaſi pro auſpicio, & ut plagis aſſuefcerent.

Retiarium. Inter gladiatores, duo maximè genera erant inſignia: alteri retiarii vocabantur, quia rete gerebant, quo involverent caput adverſarii; & fuſcinam ſeu tridentem, quo illum reticulo involutum perimerent: alteri, mirmillones dicebantur; quorum arma erant enſis longior, &c. Vide Juvenalem Sat. 8. & noſtras in eũ notas.

Ego, &c. Sicut ſpectatores confidentiam illius mirmillonis, ac temeritatem ſtatim reclamando condemnarent, ita ego te condemno, &c. Cùm videro te vinci ab tuis obtrectatoribus tenui dumtaxat epiſtolio munitum, non te tutabor, imò illis me adiungam, & favebo. Cùm uterlibet gladiatorum ab adverſario male mulctabatur, exclamabat populus, urgebatque victum ac inferiorem, & his verbis victorem accendebat, *occide, ure, verbera.*

Puto Reſpondet Martialis: verè narras; habebam ingentem epiſtolam in prõptu, ſed omitterur, ſiquidem jubes.

EPIGRAMMA I.

Libri brevioris commoda.

1. Ter centena quidem poteras epigrammata ferre,
2. Sed quis te ferret, perlegereve, liber?
3. At nunc succincti, quæ sint bona discе libelli:
4. Hoc primũ est, brevior, quòd mihi charta perit.
5. Deinde, quòd hæc una peragit librarius hora,
6. Nec tantùm nugis serviet iste meis.
7. Tertia res hæc est, quòd si cui fortè legeris,
8. Sis licèt usque malus, non odiosus eris.
9. Te conviva leget mixto quincunce; sed ante
10. Incipiat positus, quàm tepuisse calix.
11. Esse tibi tanta cautus brevitate videris?
12. Hei mihi! quam multis sic quoque longus eris.

Vers. 3. *Succincti libelli.* Brevioris. Propriè succinctus ille dicitur, cujus vestes sunt altiùs præcinctæ.

5. Hoc alterum est commodũ, quòd pauca hęc epigrãmata describit librarius una hora, brevi tempore.

Librarius. Qui exscribit libros; interdum qui vendit.

6. Nec tantum occupabitur iste librarius describendis ludicris versiculis, sed vacare poterit melioribus libris exarandis.

9. *Mixto quincunce.* Dum poculum ipsi ministrabitur, idest, in mensa & vino te leget, idque antequam scyphus à ministro super mensam depositus, refrixerit. Poculum miscere, est poculum ministrare, implere vino, aqua temperare.

Quincunce. Diximus lib. 1. Epig. 26. esse mensurã quinque cyathos continentem.

Tepuisse. Aqua enim calida vinum temperabant. Vel, si libeat explicare de vino, quod frigidum, aut aqua frigida temperatum sit; expone; Antequam illud frigidum vinum tepuerit mora ipsa bibendi. Solet enim liquor frigidus ipso tempore plurimùm de illo suo frigore deperdere, præsertim calidiori loco, & tempestate.

II.

Domitiani triumphus de Germanis.

1. Creta dedit magnum, majus dedit Africa nomen
2. Scipio, quod victor, quodque Metellus habet.
3. Nobilius domito tribuit Germania Rheno,

4. Et

4. Et puer hoc dignus nomine, Cæsar, eras:
5. Frater Idumæos meruit cum patre triumphos;
6. Quæ datur ex Cattis laurea, tota tua est.

Vers. 1. 2. *Creta*. Insula est posita è regione maris Ægei, hodie *Candia*. Hæc dedit magnum nomen L. Metello: is enim vocatus fuit Creticus, quia Cretenses Mithridati faventes debellavit, anno ab U.C. 687. insulamque igni & ferro populatus per triennium, eam in provinciæ formam redegit.

Majus.... Scipioni Africano minori, qui Carthaginem delevit, nec unam tantùm insulam, ut Metellus, sed Africam, tertiam orbis partem, Romano Imperio subjecit. Creta igitur magnum dedit nomen, quod habet Metellus victor; at majus dedit Africa, quod habet Scipio. Primum bellum Punicum exarsit anno Urbis 489. & à Q. Lutatio Catulo confectum est. Secundum anno 536. quod post annos 17. P. Scipio Africanus major peregit. Tertium anno 605. cœptum, annis quatuor P. Scipio Africanus minor dictus, sive Æmilianus, absolvit.

3. *Nobilius*. Quia Germani sunt bellicosi: Cretenses verò & Afri, molles discinctique.

4. *Et puer*. Ratio altera, propter quam prædicat vates appellationem Germanici; nempe quia Domitianus illam non ætate provectior, ut Metellus & Scipio, sed pœnè puer, est promeritus. Lege Sveton. in Domitiani Vita.

5. Licèt frater tuus de Judæis triumphum egerit, non solus tamen, sed cum Vespasiano patre tuo triumphavit; hæc ultima ratio, & potissima.

Frater. Titus: Hierosolymam evertit anno Christ. 70. At hoc bellum Vespasianus inchoaverat, & valdè promoverat. *Idumæos*. Reportatos è Judæa victa cui vicina est Idumæa, regio palmis frequens.

6. *Cattis*. Populi Germaniæ ad Rhenum, quos bello quidem lacessivit Domitianus, at nec admodùm felici, nec ita necessario. Lege Svet. cap. 2. & 6. Legunt aliqui, *Dacis*. Illi eas incolebant regiones ad Istrum, quas nunc Valachi & Moldavi obtinent: verùm absunt à Rheno longiùs, de quo tamen solo hìc loquitur Martialis. Rectiùs igitur legendum, *Cattis*.

Laurea. Laurea corona; laurus erat signum victoriæ & præmium.

III.

Debitor nihil debens.

1. Sexte, nihil debes; nihil debes, Sexte; fatemur.
2. Debet enim, si quis solvere, Sexte, potest.

Vers.

Verſ. 2. *Poteſt*. Debitoris enim inopia excludit omnem actionem, ut ajunt juriſconſulti, quia nihil auferri poteſt ab eo, qui nihil habeat, & qui ſolvere non poteſt, ſuũ quodammodo fecit id, quod mutuo accepit.

IV.

Cur amicum frequentiùs non inviſat.

1. Ne valeam, ſi non totis, Deciane, diebus,
2. Et tecum totis noctibus eſſe velim:
3. Sed duo ſunt, quæ nos diſtinguunt, millia paſſum:
4. Quatuor hæc fiunt, cùm rediturus eam.
5. Sæpe domi non es; cùm ſis quoque, ſæpe negaris:
6. Vel tantùm cauſis, vel tibi ſæpe vacas.
7. Te tamen, ut videam, duo millia non piget ire;
8. Ut te non videam, quatuor ire piget.

Verſ. 1. *Ne valeam*. Jurandi formula; uti, diſpeream, moriar, ſi, &c.

3. *Diſtinguunt*. Alterum ab altero ſeparant. *Duo millia paſſum*. Pro, paſſuum, Eſt fermè ſpatium leucæ Gallicæ.

4. Fiunt 4000. paſſuum, quando te inviſo, & domum meam redeo.

5. *Negaris*. Diceris domi non eſſe: ſervus abeſſe te dicitat.

6. *Cauſis*. Agendis & parandis; audiendis conſultoribus.

Tibi. Valetudini curandæ & corpori: tuis negotiis.

V.

In faſtidioſum lectorem.

1. I nunc, edere me jube libellos:
2. Lectis vix tibi paginis duabus,
3. Spectas ἰσχιατοκώλιον, Severe,
4. Et longas trahis oſcitationes.
5. Hæc ſunt, quæ relegente me ſolebas
6. Raptim ſcribere, ſed Vitellianis:
7. Hæc ſunt ſingula, quæ ſinu ferebas
8. Per convivia cuncta, per theatra:
9. Hæc ſunt, aut meliora, ſi qua neſcis.
10. Quid prodeſt mihi tam macer libellus,
11. Nullo craſſior, ut ſit umbilico,
12. Si totus tibi triduo legatur?

13. Numquam deliciæ ſupiniores.
14. Laſſus tam citò deficis viator,
15. Et cùm currere debeas Bovillas,
16. Interjungere quæris ad Camænas!
17. I nunc, edere me jube libellos.

Verſ. 3. Ε'σχατοκώλιον. Ultimam libri partem, ἔσχατος, ultimus; κῶλον, membrum, pars.

Oſcitationes. Signa hominis faſtidioſi & ſomniculoſi.

5. Atqui hæc illa tamen ſunt epigrammata eadem, quæ cùm à me ſemel, iterumque, te audiente, legebantur, antequam eſſent edita, à te exſcribebantur raptim in elegantibus pugillaribus: cur nunc ea faſtidis?

6. *Vitellianis.* Pugillares elegantes, auro, minioque picti, in quibus ea ſcribebantur, quæ maximo haberentur in pretio, dicebantur Vitelliani; opinor, quòd aut inventi, aut uſurpati à Vitellio Imper. homine omnium deliciarum & ineptiarum amantiſſimo.

7. *Singula.* Singula hæc epigrammata & ſeparata, magni faciebas, cur collecta in unum librum, abjicis?

Sinu ferebas. In ſinu ferre aliquid, eſt carum habere. Adde, quòd libellos elegantes in ſinu gerimus, unde promi facilius poſſint.

9 *Si qua neſcis.* Si qua ſunt epigrammata, quæ ignores, quæ tibi non recitaverim, ea continentur in hoc libro, & quidem iis, quæ jam audiſti, meliora.

10. Quid ergo me juvat, quòd curavi, ut hic meus liber eſſet minimæ molis & ponderis? quòd ei nullos addidi umbilicos, qui ſi eſſent appoſiti, foret craſſior & ponderoſior; ſi totum triduum ponis in eo legendo, quem hora una poſſes perlegere? Erant in libris umbilici, clavi quidam ærei aut argentei, bullæ, ornamenta in modum umbilici facta, quibus extremæ libri paginæ ornabantur. De illis mentio incidit libro I. Epiſt. 58.

13. Numquam vidi hominem delicatioris palati, ac faſtidii, quàm te. Delicias pro homine delicato, & contemptore, hìc ponit.

15. *Bovillas.* Bovillæ, quaſi boum villa, (ibi enim boves colligebantur, ducendi poſtea in urbem,) viculus fuit in Latio, non procul Roma.

16. Equos dejungere paras, iter interrumpis vix urbe egreſſus. *Interjungo*, eſt, equos, ut veſcantur, ſolvo; eos interquieſcere jubeo. Brevem librum uno decurſu non legis, hæres quaſi in itinere & ſubliſtis: eos imitaris, qui cùm poſſint Roma Bovillas uſque ire uno curſu & non interrupto, propter itineris brevitatem & facilitatem; interſiſtere tamen ad templum Camænarum, quaſi eſſent feſſi, volunt.

Camænas. Ad templum Camænarum, ideſt, Muſarum. Erat illud ad portam Trigeminam, & propiùs aberat Roma, quàm Bovillæ.

In

VI.

In Ardelionem.

1. Declamas bellè, causas agis, Attale, bellè,
2. Historias bellas, carmina bella facis:
3. Componis bellè mimos, epigrammata bellè,
4. Bellus grammaticus, bellus es Astrologus.
5. Et bellè cantas, & saltas, Attale, bellè:
6. Bellus es arte lyræ, bellus es arte pilæ:
7. Nil benè cùm facias, facis attamen omnia bellè.
8. Vis dicam quid sis? magnus es ardelio.

Vers. 1. *Declamas*. Orator veras causas agit: declamator fictas, exercitationis causa.

3. *Mimos*. Poemata turpicula, comœdias ridiculas, in quibus histriones hominum gestus maximè imitantur: à verbo græco μιμέομαι, imitor.

8. *Ardelio*. Significat hoc in loco hominem, qui omnia se facere, & quidem bellè atque eleganter profitetur, qui verò nihil agat, aut certè nihil benè, & perfectè: qui in omnia se interponat, & intermisceat. Vide lib. 1. Ep. 66. propriè ardelio, sive ardeola, inquit Ramirefius, est avis altissimè volitans, & in eodem aeris loco diu cõsistens, ubi alas operosè quassat, seque multum movendo, nihil promovet: metaphoricè significat homines in otio negotiosos, & cùm nihil agant, occupatissimos. Eos scitè Phœdrus describit fabella quinta lib. 2.

VII.

Ad lectorem parum candidum.

1. Si qua videbuntur chartis tibi, lector, in istis
2. Sive obscura nimis, sive Latina parum;
3. Non meus est error; nocuit librarius illis,
4. Dum properat versus annumerare tibi.
5. Quòd si non illum, sed me peccasse putabis;
6. Tunc ego te credam cordis habere nihil.
7. Ista tamẽ mala sunt; quasi nos manifesta negemus:
8. Hæc mala sunt; sed tu non meliora facis.

Vers. 3. *Librarius*. Is dicebatur, qui libros manu scribebat, & multa eorum exarabat exempla: omnia, enim, ante inventã typographiam, scribebantur manu.

Illi

Illi autem librarii inſcitia vel feſtinatione nimia ſæpè libris nocebant, omittendo, v.g. voces aliquas, alias aliis præponendo, &c.

4. *Annumerare*. Augere numerum verſuum, quos tibi det legendos.

5. 6. Si meum eſſe potius, quàm librarii vitium dicas, ne tu parum candidus, & cordatus eris, atque adeò vel me peccante pejor.

7. At enim, (inquit lector) mala ſunt tua carmina? Quaſi verò id negem, (reſpondet Martialis) quod adeo manifeſtum eſt? Sed ò bone, an facis meliora?

III.

Malè officioſus.

1. Baſia dimidio, quòd das mihi, Poſthume, labro,
2. Laudo; licet demas hinc quoque dimidium.
3. Vis dare majus adhuc, & inenarrabile munus?
4. Hoc tibi habe totum, Poſthume, dimidium.

Verſ. 1. *Baſia*. Oſcula officioſa: ſic blandiri ſolent homines urbani, adulatores. Rogat illum, ut ſibi ſuas ſalutationes, & blanditias, ac totas quidem, ſervet.

2. *Laudo*.... Habeo gratiam, & habebo majorem, ſi ex dimidio labro dimidiam partem tollas, & me quarta tantùm labri parte oſculeris, imò, ſi nulla.

IX.

Paraſitus cœnare domi coactus.

1. Quòd fronte Selium nubila vides, Rufe,
2. Quòd ambulator porticum terit ſerus;
3. Lugubre quiddam, quòd tacet piger vultus;
4. Quòd penè terram tangit indecens naſus;
5. Et dextra pectus pulſat, & comam vellit:
6. Non ille amici fata luget, aut fratris:
7. Uterque natus vivit, & precor vivat;
8. Salva eſt, & uxor, ſarcinæque, ſervique;
9. Nihil colonus, villicuſque decoxit.
10. Mœroris igitur cauſa quæ? domi cœnat.

Verſ. 1. *Nubila*. Triſtitiæ nube velut obducta.

2. *Porticum*. Variæ erant Romæ porticus, ſub quibus multi ultrò, citroque commeabant. Selius querens aliquem, à quo invitaretur ad cœnam, ſub noctem ibi moraba-

rabatur, ac inambulabat.

3. Quod præfefert aliquid lugubre tacito, ac mœsto vultu. Ineſt etiã in triſtitia lentum aliquid, & pigrum, hinc Selii vultus piger dicitur.

4. *Naſus, &c.* Qui præ pudore, & triſtitia oculos, ac vultum dejiciunt, illis naſus demittitur, & apparet longior: ac fortè iſti Selio jam erat per ſe bene longus.

8. *Sarcinæ.* Suppellex domeſtica. Nihil fures illi abſtulerunt.

9. *Colonus.* Qui agrum conductum, & alienum colit. Aliàs eum ſignificat, qui è patrio ſolo alium in locum mittitur, ejus incolendi cauſa.

Villicus. Qui villæ curam habet. *Decoxit.* Perdidit, nihil damni dedit. Metaphora ducitur ab iis liquoribus, qui cùm imponuntur igni, abſumuntur ſenſim, & minuuntur. Decoquere eſt aliquando convalere, *faire banqueroute fallire.*

X.

In benè olentem.

1. Eſſe quid hoc dicam, quòd olent tua baſia myrrhã,
2. Quòdque tibi eſt nunquam non alienus odor?
3. Hoc mihi ſuſpectum eſt, quòd oles benè, Poſthume, ſemper;
4. Poſthume, non benè olet, qui benè ſemper olet.

Verſ. 1. *Myrrham.* Paſtillos myrrheos, & diapaſmata. V. lib. I. Ep. 72.

4. *Non bene olet.* Signum eſt, illum olidum, & fœtentem eſſe, qui tetrum ſuum hunc odorem, odore alieno, & exquiſito celatum velit. Iſtæ vocès, bene olet, priori loco poſitæ per ſe, & propriè ſignificant, poſteriori, odorem induſtria quæſitum, & adſcitum ſonant.

XI.

Cuinam ſolvendum.

1. Et judex petit, & petit patronus:
2. Solvas cenſeo, Sexte, creditori.

Verſ. 1. *Creditori.* Quia huic uni debes, & minore damno illi ſolves omittendo litem, quàm litem perſequẽdo, ne illi ſolvas. Si enim cauſam obtines, tunc ſolvendum tibi erit duobus, judici nempè, & patrono; ſi cauſa cadis: tribus nempè judici, patrono, & creditori. Satiùs eſt igitur uni creditori ſolvere, & litem miſſam facere.

In

XII.

In cœnipetam.

1. Nil intentatum Selius, nil linquit inausum,
2. Cœnandum quoties jam videt esse domi.
3. Currit ad Europen, & te, Paulline, tuosque
4. Laudat Achilleos, sed sine fine, pedes.
5. Si nihil Europe fecit, tum Septa petuntur,
6. Si quid Phyllirides præstet, & Æsonides.
7. Hinc quoque deceptus Memphitica templa frequentat,
8. Assidet, & cathedris mœsta juvenca tuis.
9. Inde petit centum pendentia tecta columnis:
10. Illinc Pompeii dona, nemusque duplex.
11. Nec fortunati spernit, nec balnea Fausti;
12. Nec Grylli tenebras, Æoliamque Lupi:
13. Nam thermis iterùm cunctis, iterumque lavatus
14. Omnia cùm fecit, sed renuente Deo,
15. Lotus ad Europes tepidæ buxeta recurrit;
16. Si quis ibi serum carpat amicus iter.
17. Per te, perque tuam, vector lascive, puellam,
18. Ad cœnam Selium tu, rogo, Taure, voca.

Vers. 3. *Ad Europen.* Ad campum Martium, in quo multæ porticus picturis ornatæ, inter quas erat una, Europe dicta, quia visebatur in ea imago Europes tauro vectæ. De illa jam incidit mentio, in libro Spectac. Epig. 15.

Paulline. Laudabat Selius Paullinum à celeritate pedum, quâ olim Achilles præstabat, nempè ut ab eo invitaretur ad cœnam.

Achilleos. Similes Achillis pedibus.

4. *Sine fine.* Sine modo, laudibus immodicis, ut adulatores solent. Pedum velocitate in primis gloriabantur, qui exercebant sese in Cāpo Martio, cursu, & saltu.

5. 6. Si nihil in porticu profecit, si non reperit, apud quem cœnaret, petit septa, si fortè Chiron, & Jason, ipsi amiciores futuri sint.

Septa. Erat pars campi Martii, sudibus, & cancellis inclusa, instar caularum, quam ob causam *Ovilia* iste locus etiam appellabatur, in eo includebatur centuria quælibet, aut tribus populi Romani cùm ferebantur suffragia, ut tumultus vitaretur. Comitiis verò solutis, occupabāt eum locum mercatores, ibique proponebant varias merces; adeò ut ibi essent

essent perpetuæ quasi nundinæ.

Phyllirides. Chiron, è centauris unus, Achillis præceptor, Phyllires, & Neptuni filius. Prope septa templum erat Neptuni, juxtaque pulcherrima porticus, in qua picta erat Argonautarum historia, quorum præcipui fuere Chiron, & Jason, qui ab Æsone patre vocatur Æsonides.

7. *Memphitica*. Egyptia. Memphis urbs Ægypti primaria, de qua dictum Ep. 1. libri Spectac. Intelligitur hìc templum Isidis Deæ Ægyptiorum; erat in Campo Martio prope Ovile.

8. *Cathedris*. Sedet in scamnis, quæ sunt in templo Isidis.

Juvenca. Isis eadem fuit ac Io, filia Inachi, regis Argivorum, quam poetæ mutatam fuisse in vaccam, canunt: humanæ postea formæ reddita nupsit Osiridi regi, & Deo Ægyptiorum. Mœsta dicitur, quia virum amissum diu quæsivit, nec nisi mortuum invenit.

9. Inde petit porticum fultam multis columnis ex ære Corinthio factis: quæ ob eam rem Corinthia vocabatur.

10. Ex hac porticu confert se in illam, quam Pompejus ædificavit, donavitque populo: tum in ejusdem Pompeii duplices hortos, superiores nempe, & inferiores, qui à populo frequenti celebrabantur.

11. *Fortunati*. Balneatoris est nomen, ut alia tria, quæ sequuntur.

12. *Tenebras*. Balneas tenebrosas, & sordidas adit. *Æoliam*. Balneas in edito, & patente loco positas, velut Æoli ventorum Dei, domum. Opponit eas Grilli balneis in tenebricoso, & depresso loco sitis. *Thermæ*. Balnea lida sunt. Vid. l. Spect. Ep. 2.

14. Cùm hæc omnia loca lustravit irrito labore: Jove non favente; vel irato Genio: Genius enim suus cuique Deus erat.

15. *Lotus, &c.* Postquam lotus est otiosè in istis balneis, redit ad primam illam suam porticum, & adjunctum ei nemus è buxo. *Tepidæ*. Sub vesperam, quando sol tepidus, devexusque porticum hanc lustrat.

17. *Vector lascive*. O Jupiter in taurum mutate, qui Europam vexisti.

18. *Voca*. Mortui dicebantur vulgari parœmia, apud Jovem cœnare: itaque his verbis mortem Selio precatur, dum optat, ut cum Jove cœnet.

XIII.

In convivam malè olentem.

1. Quòd nulli calicem tuum propinas,
2. Humanè facis, Herme, non superbè.

Vers. 1. *Propinas*. Propinare propriè est prægustato leviter vino poculum alteri offerre: quasi, præbibere. Id ami-

amicis compotantibus erat in more.

2. *Humanè.* Amicè, urbanè. Non vis enim compotores offendere fœtido, & spurco, quem attigisti, calice. Eam causam acutè relinquit lectori colligendam.

Herme. Erat hic Hermus ore spurco, & graveolenti, neque ex eodem quo ille scypho bibere quisquam sine nausea potuisset.

Superbè. Quidam enim hoc arrogantia faciebant, ut nemini propinarent. Ita dum videtur eum laudare, pungit.

XIV.

Morbus divitis.

1. Zoilus ægrotat, faciunt hanc stragula febrem:
2. Si fuerit sanus, coccina quid facient?
3. Quid torus à Nilo, quid sindone cinctus olenti,
4. Ostendit stultas quid nisi morbus opes?
4. Quid tibi cũ medicis? dimitte Machaonas omnes:
6. Vis fieri sanus? stragula sume mea.

Vers. 1. *Faciunt* .... Ideò ægrotat, ut ostentet sua stragula.

Stragula. Stragulum, sive vestis stragula, propriè dicitur ea, qua lectus operitur, à sternendo.

2. Si esset sanus, quid prodessent coccina stragula, quæ nemo cerneret? Nunc verò spectantur ab invisentibus illum ægrotantem. Coccum granum quoddam est, ex quo aqua macerato, fit color eximii ruboris.

3. Torus, è lino candidissimo, & ab Ægypto ultima petito textus, cinctus, & opertus sindone. fragranti, nimirum ex odorata byssо, est enim sindon vestis Tyria, à Tyro, vel Sidone, unde nomen traxit, advecta, & subtili bombyce, ac delicato, contexta. Legendum putat Scriverius: *Quid Sidone tinctus olenti?* Nempè lectus tinctus, seù tectus purpura tincta in urbe Sidone prope Tyrum, quæ olens dicitur, quia recẽtis purpuræ gravis est odor. Penultimam autẽ posse corripi in voce *Sidone* docet adjectivũ ex ea ductũ *Sidonius*, in quo antepenultima modò brevis est, modò lõga.

4. Quid significat iste morbus; nempè non ægrotare febri Zoilum, sed stulta cupiditate ostentandi opes laborare.

5. *Machaonas.* Medicos. Machaon Æsculapii filius, medicus præstantissimus.

6. Vis è lecto surgere, & valere; mea villa & trita stragula sume, pauper esto; valebis, non fovebis lectulum, quia nihil erit, quod ostentare velis.

XV.

Tonſtrix imperita.

1. Tonſtrix Suburræ faucibus ſedet primis.
2. Cruenta pendent qua flagella tortorum,
3. Argiqueletum multus obſidet ſutor.
4. Sed iſta tonſtrix, Ammiane, non tondet:
5. Non tondet, inquis? ergo quid facit? radit.

Verſ. 1. Quædam tonſtrix habet officinam in limine & aditu vici Suburrani.

Suburræ. Suburra vicus Romæ fuit frequentiſſimus, ita dictus, quòd ſub antiquæ urbis mœnibus eſſet, quaſi Suburba.

2.3. Ubi eſt domus tortoris publici, & locus ubi ſervi flagitioſi aut malefici loris plectuntur, non procul Argileto à ſutoribus frequentato. De Argileto dictum lib. I. Ep. 4.

5. *Radit*. Ita malè tondet, ut radere barbam, ideſt, vellere potiùs, & laniare, quàm tondere videatur.

XVI.

In egentem patronum.

1. Capto tuam, pudet heu, ſed capto, Maxime, cęnã;
2. Tu captas aliam: jam ſumus ergo pares:
3. Manè ſalutatum venio, tu diceris iſſe
4. Ante ſalutatum: jam ſumus ergo pares.
5. Sum comes ipſe tuus, tumidiq; anteambulo regis;
6. Tu comes alterius: jam ſumus ergo pares,
7. Eſſe ſat eſt ſervum; jam nolo vicarius eſſe.
8. Qui rex eſt, regem, Maxime, non habeat.

Verſ. 2. *Captas*. Animadverti te aliorum quoque captare cęnas. *Pares*. Putabam te dominum, & regem meum eſſe, ditior me non es.

5. *Comes*. Clientes ſolebant aſſectari per urbem patronos, & comitari honoris cauſa. *Anteambulo*. Is dicitur, qui præcedit alium, & quaſi viam illi ſternit, quod erat quoq; clientium. *Regis*. Diximus ſupra, ita vocatos fuiſſe patronos à clientibus.

7. *Vicarius*. Ita propriè dicebatur ſervi ſervus, nempè qui erat in poteſtate ſervi alterius, & ejus vices obibat.

8. Qui cæteris vult imperare, aliis ne ſerviat.

Cœna

XVII.

Cœna ſordida.

1. Felicem fieri credis me, Zoile, cœnâ:
2. Felicem cœnâ, Zoile, deinde tuâ?
3. Debet Aricino conviva recumbere clivo,
4. Quem tua felicem, Zoile, cœna facit.

Verſ. 2. An putas me cœnarum eſſe captatorem, præſertim tuæ? falleris: nullius cœnam, minimè verò tuam, capto.

3. *Aricino*. Aricia, vicus in via Appia, poſitus in clivo: frequens mendicis, ob celebritatem viæ, & hominum commeantium frequentiam. Deceat, juvet, mendicos tua cœna, non me.

XVIII.

Empta Carmina.

1. Carmina Paullus emit, recitat ſua carmina Paullus:
2. Nam quod emas, poſſis dicere jure tuum.

Verſ. 1. *Sua*. Illa quæ emit, recitat pro ſuis, ut ſi eſſent ſua. Non alio jure ſua, quàm quòd illa emit.

XIX.

Os ſpurcum.

1. Baſia das aliis; aliis das, Poſthume, dextram.
2. Dicis, utrum mavis? elige: malo manum.

Verſ. 1. *Dextram*. Oſculandum vulgò ſervis dextram dabant, amicis, os. Ego tamen, inquit Martialis, malo manum oſculari, quia minùs fœtida eſt, quàm os. Vide Epigr. 8. iſtius libri.

XX.

Vrbanitas putida.

1. Quid mihi vobiſcũ eſt, ò Phœbe, novemq; ſorores?
2. Ecce nocet vati Muſa jocoſa ſuo.

3. Di-

3. Dimidio nobis dare Posthumus antè solebat
4. Basia; nunc labro cœpit utroque dare.

Vers. 1. O Phœbe, vosque Musæ, cur ego vos & vestras artes colo? Quid malè de vobis commerui?

3. *Dimidio* · Subaudi, lauro. Ignotum me antea, parcè, obiterque osculabatur; nunc fama & carminibus meis cognitum, quasi honoris & amicitiæ causa, ore toto me osculatur & fœtentem mihi mephitim inhalat: ò famam mihi exitialem?

XXI.

Amicus ultor.

1. Non dicam, licèt usque me rogetis,
2. Quis sit Posthumus in meo libello:
3. Non dicam; quid enim mihi necesse est
4. Has offendere basiationes,
5. Quæ se tam benè vindicare possunt?

V. 1. 2. Offenderat superioribus epigrammatis aliquem sub ficto Posthumi nomine: non dicam, inquit, quis illo sit isto nomine significatus.

3. 4. Cur enim hominem qui me osculatur, velim offendere, & amantem lædere? Ironia.

5. Ille me præclarè ulcisci posset, iterum atque iterum osculando me, ore fœtido; itaque illi parco; tacebo nomen.

XXII.

Sibi soli felix.

1. Si det iniqua tibi tristem Fortuna reatum;
2. Squalidus hærebo, pallidiorque reo:
3. Si jubear patriâ damnatum excedere terra;
4. Per freta, per scopulos exulis ibo comes:
5. Dat tibi divitias: ecquid sunt ista duorum?
6. Das partem? multum est, Candide: das aliquid?
7. Mecum eris ergo miser? quòd si Deus ore sereno
8. Annuerit, felix, Candide, solus eris?

Vers. 1. Si te reum sors iniqua fecerit aliquando, ego te prosequar in jus, tibi hærebo comes sordida in veste, & ero te reo pallidior: omnem tuam sortem meam putabo. *Det reatum* Crimen inferat, pœnam irroget.

2. *Squa-*

2. *Squalidus.* Rei nobiles mutabant togam, & immundam aliquam, illotamque sumebant, ac sordidati propriè tunc dicebantur: idem faciebant cum iis nonnulli, ut clientes, amici, &c.

5.6. Sed, ò Candide, dat tibi fortuna divitias; num illas mecum ita partiris, ut nostrum duorum sint, ad nos ambos pertineant? Dasne saltem partem dimidiam, saltem aliquam minimam, das nullam.

8. Ergone mecum eris miser, & non mecum felix? si tecum sum miser, debeo tecum ego quoque felix esse: divide mecum opes, & felicitatem, ut tuam ipse calamitatem tecum divido.

XXIII.

In promissorem:

1. Das nunquam, semper promittis, Galle, roganti:
2. Si semper fallis; jam rogo, Galle, nega.

XXIV.

In haredipetam.

1. Quòd querulum spirat, quòd acerbũ Nævia tussit,
2. Inque suos mittit sputa subinde sinus:
3. Jam te rem factam, Bithynice, credis habere?
4. Erras: blanditur Nævia, non moritur.

Vers. 1. Quòd ducit animam queritantis more.

2. Quasi non haberet satis virium ut longiùs expueret.

3. Jam credis te illius hereditatem tenere? falleris: de ista voce, *rem factam*. Vide lib. I. Epig. 26.

4. Delicias facit. Quidam tussiendi & screandi rationem quamdam adamant, affectantque, ut delicati & blandi videantur: ita tussit Nævia, ò Bithynice, ægrotat leviùs tua spe: non tam citò morietur.

XXV.

In cœnipetam.

1. Laudantem Selium, cœnæ cùm retia tendit,
2. Accipe, sive legas, sive patronus agas.
3. Effectè! graviter! citò! nequiter! euge! beatè!
4. Hoc volui: facta est jam tibi cœna, tace.

Vers. 1. 2. Audi quomodo laudet te Selius, cum cœnam tuam aucupatur, sive legas tuos versus & recites, sive

causas agas. Accipe quem adinodum tibi plaudat.

Effectè. Perfectè (subaudi, scribis, peroras (inquit Selius. Legit Lipsius, *Effatè.*

Nequiter. Argutè, vafrè, sagaciter. De voce, *nequam, improbus*, vide l. I. Ep. 86. 90.

4. Bene est intelligo, quid petas, hoc tantùm à te volebam: scilicet placent mihi tuæ laudes, tace: mecum cœnabis. Hunc versum si dicat homo captator laudis, & avidus, scriò dictum accipe: si contemptor; ironicè. Gruterus malit has adhuc voces *Hoc volui*, esse adulantis; hoc à te expectabam, non aliter à te perorari volebam, &c. *Facta est.* Certa, rata, constituta.

XXVI.

In ignobilem, & superbum senatorem.

1. Rufe, vides illum subsellia prima terentem,
2. Cujus, & hinc lucet sardonychata manus;
3. Quæque Tyron toties epotavere lacernæ,
4. Et toga non tactas vincere jussa nives:
5. Cujus olet toto pinguis coma Marceliano,
6. Et splendent vulso brachia trita pilo.
7. Non extrema sedet lunata lingula planta;
8. Coccina non læsum cingit aluta pedem;
9. Et numerosa linunt stellantem splenia frontem:
10. Ignoras quis sit? splenia tolle, leges.

Vers. 1. 2. Qui sedet in primis subselliis; qui gerit annulum gemma sardonyche insignem, cujus fulgor vel hinc usque, ideò, ex eo, ubi sedet, loco, ad nos pervenit, cujus lucêt vestes Tyrio murice sæpius potę & tinctę; cujus toga est nive candidior.

Prima subsellia. Senatores sedebant in primis theatri & curiæ ordinibus. Lege l. I. Ep. 25. & lib. V. Ep. 8. 14.

3. *Lacernæ.* Lacerna, itemque toga, vestis erat exterior & crassior, instar pallii: utraque imponebatur tunicæ, sed toga comptior, longior ac decentior erat, quàm lacerna, imò & usitatior fuit, tamdiu dùm stetit respublica & floruit. Vide Ep. 78. lib. 1. & 2. lib. IV.

4. *Non tactas.* Cùm nix tangitur, nigrescit.

5. Cujus coma unguentis delibuta, & toto Marcelli unguêtarii myrothecio quasi perfusa, odorem spargit.

6. *Vulso pilo.* Pilos è brachiis vellebant homines delicati, eaque candida & nitêtia ostentantes exerebant.

7. Qui calceos altiores gerit, lunula insignitos, aluta coccinea tectos, & pedi habiles. *Aluta* est pellis agnina. *Non extrema* .... Senatorum calcei eranta ltiores, & ad mediam usque tibiam revincti loris quibusdam: vulgares, quibus populus ute-

ba-

batur, erant demissiores, vixque supra pedem elati. Horat. lib. 1. Sat. 6. de senatore loquens, ait: *Nigris medium impediit crus pellibus.* Lingua igitur, sive lorum calcei non sedet extrema, seu jacens, in planta lunata, sed supra plantam erigitur media tibia tenus: Vulgò legitur: *Non hesterna sedet...* eritque sensus, istum senatorem quotidie calceos mutare, ita ut hodiernos & novos semper ferat.

Lunata. Patricii senatores lunæ crescentis notam calceis assuebant, quia senatus olim è centum Patribus à Romulo lectis constabat, littera autem C, nota est numeri centenarii, eademque lunam crescentem imitatur. Patricii porrò jactabant se oriundos è primis illis centum senatoribus. Erat ista lunula talare quoddam eburneum, teste Philostrato de vitis Sophistarum, in vita Herodis Attici, qui ejusmodi homines ajebat habere nobilitatem in malleolis pedum.

Lingula. Lorum; quasi ligula, à ligando.

Non læsum. Quando calceus est minor seu strictior, pedem oblædit. Vocem *Coccina* explicui superiùs Epig. 14. ille color, quem mulleum Cato vocat apud Festum, proprius erat calceorum quibus illi Senatores utebantur, qui dicebantur curules, quia curulem aliquem gessissent magistratum; alii, qui pedarii vocabantur, nigro utebantur colore, ut suprà laudatus Horatius testatur.

9. Gerit plurimas è panno serico maculas in fronte, stellarum instar nitentes.

Splenia. Erant frustula quædam panni serici, similitudinem splenis vulgò referentia, nempe oblonga, quæ aliquo imbuta medicamento, fronti vel temporibus apponebantur, ad capitis & dentium dolorem leniendum, sæpè ad venustatem & elegantiam. Fortè emplastra quædam tenuia, iis similia, quę Galli vocant *des mouches*. Itali *de inei*. Ea verò frusta serica unguento pingui, & odorato delibuta erant & fiebant interdū è panno in varias pinnas, & radios secto instar stellarum; aut, quāvis essent rotunda, tamen frontem ita discriminabant, ut stellæ cęlum. Unde stellantem frontem appellat vates: legunt alii *stillantem*, id est, madefactum unguento odorato.

Linunt. Ob unguentum emplastrorum.

10. *Leges*. Nempè fœda stigmata & servitii notas deprehendes, quas spleniis tegit. Servis, præsertim fugitivis, inuri solebant in fronte, notæ quædam, puncta, & litteræ ut agnoscerentur: ita Plautus servum istis literis malè notatum, vocat facetè litteratum.

XXVII.

Nummos petit.

1. Mutua viginti sestertia fortè rogabam;

2. Quæ vel donanti non grave munus erat.
3. Quippe rogabatur felixque, vetusque sodalis,
4. Et cujus laxas arca flagellat opes.
5. Is mihi; dives eris, si causa egeris, inquit:
6. Quod peto da, Cai, non peto, consilium.

Vers. 1. *Viginti H. S.* sunt libræ Turonicæ, sive nummi Francici, 2000. Romani quadringenti quinquaginta scutati.

2. Quæ Cajus nullo suo incommodo, non tantùm mutua dare & commodare; sed omninò dare, & gratis largiri poterat.

4. *Flagellat.* Continet invitas, & veluti flagellis ac verberibus coercet, ne exeant, ne foras erumpant.

5. At Cajus mihi respondit: censeo causas in foro agas, ita enim opes multas parabis.

6. *Quod peto.* Nummos scilicet. *Consilium.* Non peto, qua possim arte ditescere.

XXVIII.

Patronus inutilis.

1. Lis mihi cum Balbo est; tu Balbũ offendere non vis,
2. Pontice: cum Licino est; hic quoque magnus homo est.
3. Vexat sæpe meum Patrobas confinis agellum;
4. Contra libertum Cæsaris ire times:
5. Abnegat, & retinet nostrum Laronia servum;
6. Respondes: orba est, dives, anus, vidua.
7. Non benè, crede mihi, servo servitur amico:
8. Sit liber, dominus qui volet esse meus.

Vers. 1. *Lis.* O Pontice, quem ut Patronum cliens colo, cum rogo ut adsis mihi in lite, quam habeo cum Balbo, tu te excusas, atque te nolle Balbum offendere.

2. *Magnus.* Nobilis, tibicarus, ideoq; non offendendus.

3. *Vexat.* Terminos emovet, revellere vult limites.

4. *Contra ire.* In jus vocare. *Libertum.* Quia Patrobas est servus Cæsaris, ab eo donatus libertate.

5. *Abnegat.* Negat se mihi reddituram: meũ esse negat.

7. *Servo.* Vide simile Epig. hoc libro; est XVI.

XXIX.

In valgum.

1. Cùm sint crura tibi simulent, quæ cornua lunæ,
2. In rhytio poteras, Phœbe, lavare pedes.

Vers.

Vers. 1. Cum crura geras similia lunæ crescenti, & cornutæ.

Crura, &c. Nempè extrorsum obtorta sic, ut pedum talos coeuntes sibi, & vicinos geras: pedum verò digitos diductos, & à se invicem recedentes. Qui sic pedibus extrorsum versis ambulat, valgus appellatur.

Rhytio. Est rhytium, seu rythus; vas factum instar lunæ crescentis. Solis heroibus illo vase uti fas erat, teste Theophrasto: itaque ridet Martialis Phœbum illum, ignobilem, ut apparet, ac plebejum, & præterea valgum. Legunt nonnulli *Imbricio*: est imbricum seu imbrex, tegula curva.

XXX.

Virilis elegantia.

1. Flectere te nolim, sed nec turbare capillos:
2. Splendida sit nolo, sordida nolo cutis.
3. Nec tibi mitrarum, nec sit tibi barba reorum.
4. Nolo virum nimium, Pannice, nolo parum.
5. Sunt tibi crura pilis, & sunt tibi pectora setis
6. Horrida; sed mens est, Pannice, vulsa tibi.

Vers. 1. Non equidem auctor sum tibi, ut capillos accuratius, & elegantius componas, sed neque turbatos, ac sordidos esse tibi velim. Capillos *flectere* est calamistris, & candenti ferro vibrare.

2. *Splendida.* Unguentis delibuta.

3. Nolo tibi promissam esse barbam & hirsutam; ut reorum est: nolo polituIam ac semper rasam, qualem habent homines mitrati ac delicatuli. Mitra est capitis tegmen: ea Phryges solebant uti, & Romani quidam elegantiæ ac deliciarum causa. *Mitrarum* igitur, in hoc loco, est, hominum mitras gestantium.

4. *Virum nimium.* Nolo te esse nimis austerum, gravem, tetricum. *Nolo parum*, Nolo esse effœminatum.

5. At nunc hispidum quidem corpus habes & incultum; sed animum mollem & libidinosum geris.

Setis. Pilis grandioribus.

6. *Vulsa.* Diximus suprà Epig. 26. Romanos molles & deditos voluptatibus, solitos esse vellere pilos oris, brachiorum, &c. Est mens tibi vulsa, ideſt, effæminata, deliciis fracta, enervata, &c.

XXXI.

In convivam raptorem.

1. Quidquid ponitur hinc, & inde verris,
2. Mammas suminis, imbricemque porci.

3. Communemque duobus attagenam,
4. Mullum dimidium, lupumque totum,
5. Murenæque latus, femurque pulli,
6. Stillantemque alica ſua palumbum.
7. Hæc cùm condita ſunt madente mappa,
8. Traduntur puero domum ferenda:
9. Nos accumbimus otioſa turba.
10. Ullus ſi pudor eſt, repone cœnam:
11. Cras te, Cæciliane, non vocavi.

Verſ. 1. *Ponitur*. Menſæ apponitur. *Verris*. Rapis, auferis, corradis.

2. *Suminis*. Sumen eſt venter ſuillus cum papillis: delicatum apud Romanos olim ferculum.

Imbricem. Vertebram tergi ſuilli, coſtis demptis, *l'echine*, *la ſchiena*: eſt enim imbrex propriè tegula curva, quâ formâ imitatur vertebra in ſummo tergo pecudis. Brodæus vult eſſe imum ventrem curvum, & repandum: ilia verò ipſum ſumen.

3. *Communem*. Tibi, & vicino convivæ tuo appoſitam, hanc tibi abripis ſoli.

Attagenam. Avis eſt exquiſiti ſaporis: nobis nunc ignota. *Mullus*. Piſcis nobilis, *un barbeau*, *un barbone*, *una triglia*. Murena itidem piſcis, *une lamproye*, *una lampreda*.

6. *Alica*. Pulte ex alica, condimento quodam: propriè alica eſt genus frumenti ſubtilioris, ac delicatioris, ex quo pultem ejuſdem nominis conficiebant.

8. *Puero*. Servulo.

9. *Otioſa*. Sine ferculis, quæ videlicet abſtuliſti: jejuni ſedemus, & impaſti.

11. *Cras*. Vocavi te hodie, tu meam cœnam abſtuliſti, ut cras cœnes: non vocavi te in craſtinum diem, ſed in hodiernum tantùm: cœnam igitur hodie ſume de meo, & domi meæ, non cras, & domui tuæ.

XXXII.

Homo inviſus.

1. Quid mihi reddat ager quæris, Line, Nomentanus?
2. Hoc mihi reddit ager, te, Line, non video.

Verſ. 1. Quæris à me, quid commodi, fructuſque referat mihi mecum prædium Nomentanum? hoc quod facit, ut à te abſim, te non videam. Eſt Nomentum urbs Latii, vulgò *Lamentana*.

Mulier

XXXIII.

Mulier togata.

1. Coccina famoſæ donas, & janthina mœchæ?
2. Vis dare, quæ meruit munera? mitte togam,

Verſ. 1. *Coccina*. Veſtes cocco infectas. Coccum eſt granum, quo utuntur ad purpuram ardenti, & roſeo colore, quem Galli vocant *è carlatte*, tingendam.

Janthina. Veſtimenta purpurea violacei coloris, de quibus dictum lib. I. Ep. 47. *Mœchæ*. Adulteræ.

2. *Togam*. Matrona convicta adulterii, & damnata jubebatur prodire in publicum togata: mulieres vulgò ſtola utebantur; viri, toga.

XXXIV.

Helluo morbum ſimulans.

1. Uri Tongilius malè dicitur hemitritæo:
2. Novi hominis mores, eſurit atque ſitit;
3. Subdola tenduntur craſſis modò retia turdis:
4. Hamus, & in mullum mittitur, atque lupum.
5. Cæcuba ſiccentur, quæque annus coxit Opimi,
6. Condantur parco fuſca Falerna vitro.
7. Omnes Tongillum medici juſſere lavari:
8. O ſtulti, febrem creditis eſſe? gula eſt.

Verſ. 1. *Hemitritæo*. Febri ſemitertiana, πυρετῷ ἡμιτριτῳ πάθος.

3. Morbi ſimulatione captat turdos pingues, mullos, & lupos ab amicis mittendos venatur, eoſque, velut hamo injecto, ad ſe trahere tentat.

5. Dentur illi Cæcuba vina haurienda, & ſiccanda, convaleſcet. Legitur etiam *faccentur*, ideſt, per ſaccum ſeu colum vinarium tranſmittantur ad expurgandas fœces. De colo vinario conſule lib. XIV. Ep. 95. 96.

Cæcuba. Cæcubum, vel Cæcubus, mons & ager eſt in Latio, vini optimi fertilis, prope Fundos, & Amyclas urbes, ad ſinum Cajetanum. Mons ille vocatur nũc *Monte di Gajeta*. Hinc vinum Cæcubum. De vino Opimiano dictum Ep. 25. lib. I.

6. Mittantur condita modico poculo vitreo Falerna vina. Falernus mons, & ager Campaniæ inter Calenem & Sinveſſam, vini generoſi ferax.

Parco. Quia Falernum vinum erat auſterum, & indo-

mirum, itaque parcè dabatur, maximè ægrotis.

7. *Lavari*. Quasi balneo & aqua indigeret: quo tunc remedio contra febrem utebantur. Eget potius vino, & cibo: febris simulatione gulam tegit.

XXXV.

Vetula ridere, ac placere gestiens.

1. Ride, si sapis, ò puella ride,
2. Pelignus, puto, dixerat Poeta:
3. Sed non dixerat omnibus puellis.
4. Verùm ut dixerit omnibus puellis,
5. Non dixit tibi; tu puella non es:
6. Et tres sunt tibi, Maximina, dentes,
7. Sed planè, piceique, buxeique.
8. Quare si speculo, mihique credis,
9. Debes non aliter timere risum,
10. Quàm ventum Spanius, manumve Priscus:
11. Quàm cretata timet Fabulla nimbum:
12. Cerussata timet Sabella solem.
13. Vultus indue tu magis severos,
14. Quàm conjux Priami, nurusque major;
15. Mimos ridiculi Philistionis,
16. Et convivia nequiora vita;
17. Et quidquid lepida procacitate
18. Laxat perspicuo labella risu.
19. Te mœstæ decet allidere matri,
20. Lugentique virum, piumque fratrem:
21. Et tantùm tragicis vacare Musis.
22. At tu, judicium secuta nostrum,
23. Plora, si sapis, ò puella, plora.

Vers. 1. Ordo verborum est. Pelignus vates (Ovidius nimirum, natus Sulmone, quæ est urbs Pelignorum in Italia,) dixerat, opinor alicubi, & monuerat, puellas, ut, si placere vellent, modesto se risu commendarent, vultum hilarem, ridentemque præ se ferrent: At primò non hoc dixerat omnibus puellis, sed iis tantùm, quæ placere possent ob mores, & formam, tu talis non es: deinde ut, id est, quamvis hoc dixerit puellis omnibus, tu puella non es, at vetula.

6. *Tres*. Vetulis dentes excidunt.

7. *Buxei*. Flavi, putridi.

10. *Spanius*. Hunc obiter car-

carpit hominem delicatum, qui comam ita diligenter pectebat, flectebatque, ut vix in publicum prodire auderet, ne ventus eam turbaret, citrôsque disjiceret. Quid si Spanius iste fuerit calvus, qui calvam, rejectis in frontem capillis, tegeret, metueretque, ne illa flante vento, diductisque crinibus, appareret, Et verò Σπάνιος græcè rarum significat, calvorum autem caput raris crinibus est sparsum; hinc nomen istud videtur fictum. Ita tu debes risum timere, ne tui dentes pice nigriores, labris ridendo diductis, appareant.

Priscus. Ille tam curiosè, & putidè vestem componebat, & complicabat, ut metueret, ne quis eam contrectaret, ac malè confunderet; talem Hortensium oratorem fuisse narrant, adeò, ut nescio quem, à quo ipsius vestis duriùs fuerat attrectata, in jus vocaverit.

11. 12. *Cretata*. Infectum habens vultum terra alba, ad candorem ori conciliandum: hoc pigmentum, si aqua tangatur, defluit: ut liquescit cerussa, si soli exponatur. Cerussa, est fuci candidi genus.

14. *Conjux Priami*. Hecuba, quæ ad summam senectutem pervenit.

Nurus. Andromache, nurus Priami, quia uxor Hectoris Major dicitur, ut ab Helena distinguatur, quæ minor nurus Priami dici potuit, quia Paridis erat uxor, filii Priami, sed natu minoris, quàm Hector. Hæc autem Andromache gravibus ærumnis vexata in perpetuo luctu vitam traxit. Vide Virg. Æneid. lib. III.

15. *Mimos*. Fabulas scenicas ridiculas, & subturpes. Suprà Epigr. 6. Philistio erat histrio celebris.

16. *Vita*. Fuge: abstine à conviviis solutioribus, & liberioribus.

17. Fuge etiam ea omnia, quæ risum movent ob jocos procaces.

Perspicuo. Cùm effusè ridemus, apparent, ac perspiciuntur dentes.

19. Potest hic versus exponi simpliciter. Te decet cum vetula matre domi te continere, & in eorum versari tantùm cœtibus, qui lugent ereptos sibi fratrem, virum, &c. Explicari etiam de theatro, ac tragediis potest hoc pacto: decette illis tantùm tragediis interesse, in quibus exhibetur mœsta mater lugens amissum filium, aut uxor virum, eique flenti adflere, & velut assidere. Lugentes vulgò sedent. Matris nomine, virum lugentis, intelligi potest Hecuba lugens Priamum cæsum; vel Andromache, Hectorem interfectum; sororis fratrem lugentis, Electra, Orestem fratrem carissimum, quem periisse credebat, merentis.

O puella. Ridiculè anum vocat puellam, & primum epigrammatis versum lepidè invertit, eam plorare jubens, quæ ridere vellet.

XXXVI.

In amicum sibi soli amicum.

1. Κοινὰ φίλων hæc sunt hæc sunt tua, Candide πάντα,
2. Quæ tu magniloquus nocte, dieque sonas.
3. Te Lacedæmonio velat toga lota Galæso,
4. Vel quam sepositò de grege Parma dedit:
5. At me, quæ passa est furias, & cornua tauri,
6. Noluerit dici, quàm pila prima suam.
7. Misit Agenoreas Cadmi tibi terra lacernas:
8. Non vendes nummis coccina nostra tribus.
9. Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes,
10. Fulcitur testa fagina mensa mihi.
11. Immodici tibi flava tegunt chrysendeta mulli;
12. Concolor in nostra, cammare, lance rubes.
13. Ex opibus tantis veteri, fidoque sodali
14. Das nihil, & dicis, Candide, κοινὰ φίλων.

Vers. 1. O candide, hæc tua illa sunt verba, *πάντα φίλων κοινὰ. Omnia amicorum communia.* Siccine illam sententiam pravè, ac falsò usurpas?

3 *Galæso.* Galæsus est fluvius in agro Tarentino, cujus aqua plurimum valere dicitur ad ovium lanam tingendam: *Galæso.* Porrò Lacedæmonii hunc olim tractum incoluerunt, in eoque Tarentum condidere.

4. *Sepositò.* Eximio. Parma Civitas Italiæ ad Padum, suis velleribus inclyta.

5. At ego tegor vili toga, & lacera, quales sunt quibus induuntur pilæ, ideſt, hominum simulacra tomento farta, quæ tauris, & aliis feris in amphitheatro objiciuntur, & ab iis lacerantur. Vide lib. Spectac. Epig. 8. & 18. Librum X. Ep. 75. Juvenalem etiam nostrum adi. Sat. 6.

6. Vilior est mea toga illis, quibus induuntur pilæ primæ. Prima pila ea vocabatur, quæ primo inter cæteras loco erat posita, & prima objiciebatur belluæ, à qua ferociùs proinde lacerabatur; ideoque vilissimis pannis induta erat.

7. *Cadmi terra.* Tyrus. Cadmus enim Agenoris filius fuit; Agenor Rex Tyri, ubi purpura inventa.

8. *Coccina nostra.* Vestem meam pannosam. Hanc ironicè coccinã seu coccineam vocat. De colore coccineo lege suprà Epigr. 26 & 33.

Nummis tribus. Nempe sestertiis minoribus, qui respondent singuli duobus assibus monetæ Francicæ, & paulò amplius duobus bajocis, Romanæ.

9. Tu mensas ingentes, & rotundas, è citro, quæ advehi solet ex Africa, factas & ebur-

& eburneis pedibus fultas, habes.

11. *Chryſendeta.* Vaſa, inſertis, & illigatis affabrè aureis ornamentis, pretioſa. χρυσὸς, aurum; ἐνδέω, illigo. Tu igitur cœnas mullos lancibus auro ornatis impoſitos; ego cammarum in lance ejuſdem atque cammarus coloris, ideſt, rubra, & fictili. Cammarus eſt cancri genus, cancri elixi rubeſcunt.

Immodici. Mulli, piſces exquiſiti, ingentis erant pretii, ſi eſſent grandiores.

XXXVII.

Amicus avarus.

1. Emi ſeu puerum, togamve pexam,
2. Seu tres, ut puto, quatuorve libros;
3. Sextus protinus ille fœnerator,
4. Quem noſtis veterem meum ſodalem.
5. Ne quid fortè petam, timet, cavetque;
6. Et ſecum, ſed ut audiam, ſuſurrat:
7. Septem millia debeo Secundo;
8. Phœbo quatuor, undecim Phileto;
9. Et quadrans mihi nullus eſt in arca.
10. O grande ingenium mei ſodalis!
11. Durum eſt, Sexte, negare, cùm rogaris:
12. Quantò durius, ante quàm rogeris!

Verſ. 1. *Puerum.* Mancipium. *Pexam.* Villoſam, qualeſ ſunt panni recentes. De toga vide Ep. 26.

7. *Septem millia.* Subaudi ſeſtertiorum, ſeu 7. ſeſtertia: libræ ſunt Turon. 700. Scutati Romani centũ quinquaginta ſeptem, cum quinquaginta circiter bajocis, *Phœbo*, *Phileto*. Nomina ſunt creditorum ficta.

9. *Quadrans.* Quarta pars aſſis. Vide Epig. 26. lib. 2.

10. *O grande.* Ironia; ô aſtutiam, hominis! ipſi certè duram, & gravem: ſi enim homo ingenuus ægrè negat, rogatus aliquid: quantò ſe torquet magis, ſi antequam rogetur, excogitat moleſtè modum, quo neget: ſi providet operosè, ne rogetur.

XXXVIII.

In eumdem.

1. Florida per varios, ut pingitur Hybla colores,
2. Cùm breve Sicaniæ ver populantur apes;
3. Sic tuà ſuppoſitis pellucent præla lacernis,

4. Sic micat innumeris arcula syntheſibus:
5. Atque unam veſtire tribum tua vellera poſſunt,
6. Apula non uno, quæ grege terra tulit;
7. Tu ſpectas hyemem ſuccincti lentus amici,
8. (Proh ſcelus!) & lateris frigora trita mei.
9. Quantum erat, infelix, pannis fraudare duobus,
10. Non metuas, non te, Nævole, ſed tineas.

Verſ. 1. *Hybla*. Siciliæ mons, floribus frequens, & apibus.

2. *Breve*. Quia flores non sūt diuturni. *Sicaniæ*. Siculæ. *Ver*. Flores vernos. *Populantur*. Depaſcunt, exſugunt.

3. Sic tuis prælis ſuppoſitæ lacernæ lucent: ſub prælis tuis tot apparent colores veſtium, quot ſunt colorēs florum in Hybla. De lacernis conſule ſuperius Epig. 26.

Prælа. Trabes ſunt propriè, quibus vulgò uvæ calcatæ premuntur. Iis etiam Romani utebantur, ut veſtes ſuppoſitas premerent, ac rugas earum emendarent, ut nitorem illis afferrent. Hinc Seneca de tranquillitate vitæ lib. 1. c. 1. Veſtem ait coctam ſplendere ponderibus ac mille torminibus. Tale eſt illud ſericum, quod Galli, & Itali vocant *Taby*, in quo apparent undulatę quædam ſtriæ, & colores *arbitra nitentes luce*, ut loquitur Ammianus Marcellinus lib. 28. Porrò videtur eſſe hypallage in ordine verborum: non enim pellucent propriè præla, ſed lacernæ ſuppoſitæ prælis, ut expoſui.

4. *Syntheſibus*. Erat ſyntheſis veſtis cænatoria, ſive, quàm cænaturi induebant, pallii formam referens, & à lautioribus tantùm, ditioribuſque uſurpari ſolita, ſemper purpurea, vel coccinea. Vide Lipſ. 1. Satur. c. 2.

5. *Tribum*. Populus Rom. in tribus 35. diviſus erat, hoc eſt, partes quaſdam, aliæ urbanæ erant, aliæ ruſticæ, &c. Romulus tres principio tribus fecerat, quarum in prima numerabantur Albani paſtores, qui cùm illo Romam condiderant: in ſecunda Sabini: in tertia Etruſci, Ardeates, Latini, &c. Tribus ſingulas diviſit in Curias decem, curiaſque in decem Decurias. Auctæ ſunt poſtea tribus, creſcente civium numero.

Tua vellera. Tot illæ tuæ veſtes. Legunt aliqui. *Tua candida*. Ideſt, tuæ togæ candidæ.

6. *Apula*. Apulia regio Italiæ eſt ovibus abundans, nunc in Regno Neapol. Duplex eſt; altera Apulia Daunia, nunc *Puglia Piana*, ſive, Capitanata; ubi modò Sipontum, &c. Altera Apulia Peucetia, *Terra di Barri*, ubi Barium.

7. *Hyemem*. Tene eſſe tam ſordidum, & avarum, ut cùm tot veſtibus abūdes, me amicum tuum eneĉtum frigore, & ſuccinctum, ideſt, brevi, lacera que indutum veſte, ſpectes quietus, quaſi mederi noſtræ inopiæ, nec poſſes,

ſes, nec deberes?

8. *Lateris frigora trita.* Id eſt, lacernas, quæ mihi tegunt latus ſive corpus, frigidas, quia valde tritæ ſunt, & obſoletæ. Legitur vulgò, *Lateris frigora tute times*, Quod ſic exponi poteſt, ut latus appellet ſodalem. Ita lib. 6. *Euthycus ille, tuum, Caſtrice, dulce latus*, ideſt, dulcis comes, amicus. Tu igitur cohorreſcis ipſe, ac non ſine metu ſodalem aſpicis frigore horreſcentem.

9. Eratne adeo difficile, & magnificum duos pannos, veſtes duas ſuffurari, & eripere? palles jam, & times cùm audis hanc vocem, ſuffurari, fraudare, eripere, &c. ne timeas, eripere dico, non tibi, ne hoc metue, ſed tineis, quæ illas arrodent, & conſument, Pro: *Non metuas*, aliqui optimi codices habent, *Quid renuis*? prior lectio acutior eſt, ob ſuſtentationem, & ἀπροσδόκητον.

XXXIX.

Vita quanam, & ubi felix.

1. Cauponem, laniumque, balneumque,
2. Tonſorem, tabulamque, calculoſque,
3. Et paucos, ſed ut eligam, libellos;
4. Unum non nimium rudem ſodalem:
5. Hæc præſta mihi, Rufe, vel Bitonti:
6. Et thermas tibi habe Neronianas.

Verſ. 1. Ordo eſt: ò Rufe, da mihi cauponem, à quo vinum; lanium, à quo carnes habeam, &c. Tabulam luſoriam cum calculis ad animum relaxandum, libellos paucos quidem, at bene ſelectos; unum amicum non inſulſum, & jocandi non rudem: hæc mihi da, vel in obſcuriſſimo Italiæ oppidulo, quale eſt Bitontum, cárebo facilè vita urbana, & luxu, relinquam tibi ſuperbas Neronis thermas.

2. *Calculos.* Nempe luſorios, ſeu latrunculos, de quibus vide Lib. XIV. Ep. 17.

5. *Bitonti.* Eſt Bitontum vile, & obſcurũ Apuliæ Peucetiæ, de qua in ſuperiori Epigrammate, oppidũ: *Bitonto*.

6. *Thermas.* Vide lib. Spectac. Epigr. 2. Erant porrò thermæ à Nerone ædificatæ, cæteris amæniores. Fruere cæteris vitæ deliciis, Romæ; ego ubivis vivere me, & regnare, ſi ea ſuppetant pauca quæ dixi, putavero.

XL.

Libertas.

1. Vis fieri liber? mentiris, Maxime, non vis:

2. Sed fieri si vis, hac ratione potes.
3. Liber eris, cœnare foris si, Maxime, nolis;
4. Vejentana tuam si domat uva sitim.
5. Si ridere potes miseri chrysendeta Cinnæ;
6. Contentus nostra si potes esse toga.
7. Hæc tibi si vis est, si mentis tanta potestas,
8. Liberior Partho vivere rege potes.

Vers. 1. Aisne te velle esse liberum, ò Maximè?

4. Si potes contentus esse vino vili, quale est Vejentanum; de illo dictum suprà. Veii olim urbs antiqua Hetruriæ, nunc diruta: in ejus loco nunc est castrum, quod incolæ appellant Insulam, *Isola*.

5. *Chrysendeta*. Vid. Ep 36.

6. *Nostra*. Trita, & plebeja.

8. *Partho*. Imperium Medorum, & Persarum veterum, tunc Parthi obtinebant eorumque rex se magnum regem vocitabat, ac regem regum. Regibus autem nihil vulgò est liberius, quibus, quod lubet, licet.

XLI.

Amicorum æqualitas.

1. Vis te, Sexte, coli: volebam amare:
2. Parendum est tibi; quod jubes, coleris:
3. Sed si te colo, Sexte, non amabo.

Vers. 1. *Coli*. Observari, honorari. Est in cultu, & observantia timor prohibens familiaritatem, quæ esse inter amicos debet.

Ajunt Augustum parca, & tenui cœna exceptum aliquando ab amico, dixisse, *Non putabam me tibi tam familiarem esse*.

XLII.

In fictum divitem.

1. Hic, quem videtis gressibus vagis lentum,
2. Amethystinatus media, qui secat sepia;
3. Quem non lacernis Publius meus vincit,
4. Non ipse Codrus alpha pænulatorum;
5. Quem grex togatus sequitur, & capillatus.
6. Recensque sella, linteisque, lorisque:
7. Oppigneravit Claudii modò ad mensam
8. Vix octo nummis annulum, unde cœnaret.

V. 1.

Vers. 1. *Vagis*. Magnis passibus, & incertis ambulantem, ut ostentatores isti solent.

2. *Amethystinatus*. Vide Epig. 78. lib. 1. *Septa*. Epigr. 12. hujus libri.

3. Qui lacernarum elegantia Publium amicum meum superat; & Codrum pænulatorum principem hoc est, elegantissima semper indutum pænula. De lacerna & pænula dictum Ep. 26. & alibi multis locis.

4. *Codrus*. Erat pauperrimus poeta, qui pænulas tamen pretiosas, ut multi, conducebat.

Alpha. Prima est alphabeti græci littera: sæpe id quod in quaque re primum est, significat, ut *a*, significat quod est ultimum.

5. *Grex*. Clientes induti toga, & pulchrè comati pueri. Comam ferè nutriebant ingenui pueri, usque ad pubertatem.

6. *Sella*. Lectica nova, & elegans cum suis linteis, quę fenestras sellę velabant, & loris quibus lectica pendebat, & ligabatur.

7. Depositi modò apud Claudium (fæneratorem, aut argentarium) suum annulum pignoris loco, ut nummos octo mutuos acciperet, quibus compararet cenam: adeo in speciem dives, re pauper est.

Mensam. Pluteum, tabernam, *contoir, bureau, banca*.

8. *Octo nummis*. Sestertii octo duos denarios Romanos conficiebant: asses monetæ Gallicæ 16. Romanæ verò bajocos octodecim.

XLIII.

Pauper in suo.

1. Pexatus pulchrè rides mea, Zoile, trita.
2. Sunt hæc trita quidem, Zoile; sed mea sunt.

Vers. 1. *Pexatus*. Togam indutus recentem, villosam, bene pexam. Vestes pexæ sunt, in quibus nec stamen, nec subtegmen apparet, eminente, & luxuriante villo.

Mea. Vestimenta. Tua verò, tua non sunt, sed conducta.

XLIV.

Mira aurea Domitiani.

1. Mica vocor; quid sim cernis: cœnatio parva;
2. Ex me Cæsareum prospicis, ecce, tholum.
3. Frange toros; pete vina; rosas cape; tingere nardo
4. Ipse jubet mortis te meminisse Deus.

Vers. 1. Domum haud magnam quidem, sed venustam in primis, & elegantem Domitianus extruxerat, ubi cum

cum amicis cænitaret: eam, ab exiguitate, Micam vocari jussit, & auream ab elegantia. Ex ea prospiciebatur templum extructum in honorem D. Augusti demortui; sive mausoleum, quo viso convivæ admonebantur mortis, hic autem excitantur à Martiale, ut genio properè indulgeant, nempè brevi morituri.

Cœnatio. Locus ubi cœnatur, cœnaculum.

2. *Exme, &c.* Ex eo loco ubi sum, ex hac cœnatione, prospectas templum Cæsaris. Per tholum intelligitur ædificium quodlibet rotundo tecto. Interdum tholus fornicem interiorem, & cameram ædificii significat. Vide Epigr. 61. Libri I.

3. Lectos, in quibus ad mensam accumbitur, disturba, & perprime: epulis & genio indulge.

Frange. Lectus compositus, solet turbari, cum in eo sedetur, aut cubatur.

Rosas. Coronas è rosis.

Tingere. Unge caput unguento nardino. Imperativus est modus, vocis passivæ.

4. *Deus*. Cæsar, cujus mausoleum prospicis. Ille enim vir, tantus imò, qui à nobis ut Deus colitur, si mortuus est, multò minus tu mortem effugies. Augustus, etiam vivens, inter Deos relatus fuerat. Vide Epig. 59. libri V.

XLV.

Cunctator.

1. Dum modò causidicū, dū te modò rhetora fingis,
2. Et non decernis, Taure, quid esse velis;
3. Peleos, & Priami transit, & Nestoris ætas,
4. Et fuerat ferum jam tibi desinere.
5. Incipe, tres uno perierunt rhetores anno,
6. Si quid habes animi, si quid in arte vales.
7. Si schola damnatur; fora litibus omnia fervent;
8. Ipse potest fieri Marsya causidicus
9. Eja age, rumpe moras; quò te spectabimus usque?
10. Dum, quid sis, dubitas, jam potes esse nihil.

Vers. 1. Dum te paras, & instruis ad artem oratoriam vel docendam, vel exercendam, & diu deliberas, Rhetorne sis futurus, an causidicus. *Causidicum*, Rhetor propriè vocatur, qui artem dicendi tradit: causidicus, qui causas agit in foro, & artem dicendi exercet.

3. *Peleos*. Genitivus græcus à Πηλεὺς Peleus, Πηλέος Achillis pater fuit, cùm vixit, ut Priamus, Trojæ rex. Nestor dux Græcorum senio, & sapientia inclytus.

Transit. Syncope, pro transiit: itaque ultimam producit.

4. Si utramlibet artem exer-

xercuisses, ab eo tempore quo de alterutra capessenda deliberas, posses jam, & quidem serò, illam deponere.

5. *Inspe.* Rhetoricam profiteri. Tres extincti sunt Rhetores, atque locus tibi vacat. Quinam illi sint, non commemorat.

7. Si vituperas & condemnas scholam, ideſt, professionem rhetoricæ, en fora omnia plena sunt litibus, esto causidicus, fervet opus.

8. Ipsa Marsyæ statua in foro stans, tam crebris causidicorum clamoribus tunditur, ut, quamvis saxea, dicendi artem callere posset. *Marsya.* Marsyas fuit pastor quidam, seu tibicen Phryx, bardus, & hebes: qui cùm esset ausus Phœbum cantando provocare, ab eo victus & cute spoliatus est. Ejus statua visebatur in foro, funem gerens manu, quasi litigatoribus improbis suspendium minaretur.

9. Quousque te spectabimus, nempè otiosum & cessantem?

10. *Potes esse nihil.* Abit tempus artis cujuslibet profitendæ: ineptus fies ad quālibet exercendam, decrescēte per tempus, ingenio, vita, valetudine. Vel mors, instat, quæ nos facit nullos, multi enim totum hominem extingui morte arbitrabantur.

XLVI.

Salejanum de uxoris morte consolatur.

1. Cur tristiorem cernimus Salejanum?
2. An causa levis est? extuli; inquis, uxorem;
3. O grande fati crimen! ò gravem casum!
4. Illa, illa dives mortua est Secundilla,
5. Centena decies, quæ tibi dedit dotis?
6. Nollem accidisset hoc tibi, Salejane.

Vers. 2. *Extuli.* Proprium funeris verbum, ideſt, ad rogum deportari jussi, sepelivi.

5. *Centena decies.* Subaudi, millia sestert. nempè libras Turon. 100000 nummos scutatos Rom. triginta duo millia, & quingentos. Porrò ut rectè notat Ramiresius, hęc summa pro maxima dote vulgò ponebatur; imò, quoties magnā pecuniæ vim significabant, certo isto numero utebātur, pro incerto.

6. *Hoc.* Jocus est in ambigua sententia: significat enim versus; nollem ut uxorem amisisses: sed hoc sibi vult Martialis; nollem homini indigno, & improbo tantam pecuniæ summam obtigisse.

XLVII.

Muliebris iracundia.

1. Unus de toto peccaverat orbe comarum.

2. Ar-

2. Annulus, incerta non benè fixus acu ;
3. Hoc facinus Lalage ſpeculo, quo viderat, ulta eſt;
4. Et cecidit ſectis icta Plecuſa comis.
5. Deſine jam, Lalage, triſtes ornare capillos,
6. Tangat, & inſanum nulla puella caput:
7. Hoc ſalamandra notet, vel ſæva novacula nudet,
8. Ut digna ſpeculo fiat imago tuo.

Verſ. 1. *Peccaverat*. Non erat bene compoſitus, extra locum ſuum aberrabat.

2. *Annulus*. Cincinnus. *Acu*. Crinali, qua comuntur mulieres.

3. *Quo viderat*. In quo ſpeculo viderat abnormem capillum. *Lalage*. Mulieris nomen.

4. Eodem ſpeculo caput ancillæ ſuæ Plecuſæ diffidit ejuſque comas cum capite diſſecuit.

7. Tuum hoc caput ungatur ſucco ſalamandræ, vel tondeatur ad cutem novacula, ut fiat calvum, ac tale evadat, quale meretur in tuo illo ſpeculo à te videri. Tam crudele ſpeculum non meretur, niſi deformes repræſentare imagines. Porrò in voce *digna* ſyllaba ultima producitur propter duas conſonantes ſequentes in voce *ſpeculo*.

Salamandra. Genus eſt lacertæ, quod ignem ipſum extinguit, imò in eo vivit innoxium, adeò frigidæ naturæ eſt. Ejus virtus, ſive ſaliva, hanc vim habet, ut omnes corporis pilos evellat.

XLVIII.

Homo importunè officioſus.

1. Occurris quocumq; loco mihi, Poſthume, clamas
2. Protinus, & prima eſt hæc tua vox, Quid agis?
3. Hoc, ſi me decies una conveneris hora,
4. Dicis: habes, puto, tu, Poſthume, nil quod agas.

Verſ. 1. *Quid agis?* His voculis occurrentes ſalutabant.

XLIX.

Quis carere domino poſſit.

1. Quòd te nomine jam tuo ſaluto,
2. Quem regem, & dominum priùs vocabam,
3. Ne me dixeris eſſe contumacem:
4. Totis pilea ſarcinis redemi.
5. Reges, & dominos habere debet,

6. Qui

6. Qui se non habet, atque concupiscit
7. Quod reges dominique concupiscunt.
8. Servum, si potes, Ole, non habere;
9. Et regem potes, Ole, non habere.

Vers. 3. *Contumacem*. Superbum, insolentem.

4. Sportulæ, cœnarum, &c. jactura libertatem comparavi: hanc omnibus servitutis præmiis, potiorem duco. *Pileo*. Servi libertate à dominis donati caput radebant, ac pileum sumebant: pileus igitur, seu pileum, est insignè libertatis. *Sarcinis*. Sarcinæ significant domesticam supellectilem, fortunas & bona.

6. Qui sui non est dominus, & compos, qui concupiscit opes, & honores, quos ambiunt nobiles, & principes viri.

8 Qui potest carere servo, potest, & domino carere, qui potest animo æquo pati paupertatem, non servire divitibus potest.

L.

Cœnipeta.

1. Invitum cœnare foris te, Classice, dicis:
2. Si non mentiris, Classice, dispeream.
3. Ipse quoque ad cœnam gaudebat Apicius ire;
4. Cùm cœnaret, erat tristior ille, domi.
5. Si tamen invitus vadis, cur Classice, vadis?
6. Cogor, ais: verum est; cogitur, & Selius.
7. En rogat ad cœnam Melior te, Classice, rectam:
8. Grandia verba ubi sunt? si vir es, ecce nega.

Vers. 3. *Apicius*. Helluo apud Romanos famosus. Sensus est: si ille gaudebat cœnare foris, cur tu illo pauperior, & miserior, non gaudeas?

4. Ita ordina voces. Erat ille tristior, cùm cœnaret domi.

6. *Cogitur, & Selius.* Ironicè. Tam parum cogeris, quàm parum cogitur Selius, cœnipeta ille insignis de quo Ep. 9. 12. & 25. aut si ille cogitur, cogitur fame, gula, cupiditate.

7. *Melior*. Nomen divitis.

Rectam. Civilem, honestam, qua cum patronis clientes accumbebant olim, antequam daretur sportula, quæ in locum cœnæ rectæ fuit substituta.

Si vir es. Si generosus es, si cœnarum auceps non es.

LI.

Laudator invidus.

1. Candidius nihil est te, Cæciliane, (notavi;)

2. Si

2. Si quando ex noſtris diſticha pauca legis.
3. Protinus, aut Marſi recitas, aut ſcripta Catulli;
4. Hæc mihi das, tamquam deteriora legas.
5. Ut collata magis placeant mea? credimus illud:
6. Malo tamen recites, Cæciliane, tua.

Verſ. 1. Omninò es lector amicus, & benevolus, ò Cæciliane, id ſæpè obſervavi.

3. *Marſi.* Fuere Marſus & Catullus poetæ egregii: Marſus tamen plus epigrammate poterat, quàm Epico carmine. De Catullo mentio fit in Epig. 8. & 53. libri I.

4. Hæc Marſi, & Catulli carmina mihi das, laudas, tanquam videlicet meis deteriora eſſent; ita mihi adularis, vel, tamquam meis meliora, innuens mea iſtis deteriora eſſe.

5. 6. Imò, inquis, ut tua epigrammata illis comparata plus placeant: credo equidem id ea mente à te fieri, verùm malo tua recites; ut ſi ſaltem præfertur mihi Marſus, & Catullus, tibi ego præferar.

LII.

Faſtus inops.

1. Cinctum togatis poſt, & ante Saufeium
2. Quanta reduci Regulus ſolet turba,
3. Ad alta tonſum templa cùm reum miſit,
4. Materne, cernis? invidere nolito;
5. Comitatus iſte ſit, precor, tuus nunquam,
6. Hos illi amicos, & greges togatorum,
7. Fuſciculenus præſtat, & Faventinus.

Verſ. 1. *Togatis.* Clientibus, anteambulonibus. Suprà Ep. 42. & Lib. I. Ep. 89.

2. *Regulus.* Cauſidicus inſignis. Solebant autem cauſidici poſt cauſam peroratam feliciter, & reos abſolutos, magno comitatu deduci domum à foro.

3. *Tonſum.* Rei ſordidati erant, intonſi, & impexi, pendente cauſa: periculo, ſoluti, tondebant barbam, togam mutabant, & ad templa gratias acturi ſuperis, ibant. Vide Epigramma 22. hujus lib.

3. *Materne.* Maternus iſte amicus Martialis fuit, & orator bonus.

5. Faxint ſuperi, ut nunquam ſimili comitatu deducaris.

6. *Fuſciculenus.* Erat fœnerator, ut, & Faventinus, cui omnia ſua bona Saufejus, vel, ut alii legunt, Saufellus, oppigneraverat, ut mutuam ſumeret pecuniam, qua iſtos comites pretio emptos haberet.

Duo

LIII.

Duo pueri à leone interfecti.

1. Verbera ſecuri ſolitus leo ferre magiſtri,
2. Inſertamque pati blandus in ora manum;
3. Dedidicit pacem ſubitò feritate reverſa,
4. Quanta nec in Libycis debuit eſſe jugis.
5. Nam duo de tenera puerilia corpora turba,
6. Sanguineam raſtris, quæ renovabat humum,
7. Sævus, & infelix furiali dente peremit,
8. Martia non vidit majus arena nefas.
9. Exclamare libet: crudelis, perfide, prædo,
10. A noſtra pueris parcere diſce lupa.

Verſ. 6. Sanguineam, &c. Qui arenam amphitheatri gladiatorum, & ferarum ſanguine tinctam, & concretam, invertebant ſarculis, ac inarabant.

8. *Martia.* Quæ Marti ſacra, quia in ea gladiatores pugnabant: vel, Romana: quia Mars Romuli pater.

10. *Lupa.* Quæ Remum & Romulum non modò non læſit, ſed aluit: hanc tu imitari debueras.

LIV.

Haredipeta deluſus.

1. Argenti libras Marius tibi quinque reliquit.
2. Cui nihil ipſe dabas, is tibi verba dedit.

Verſ. 1. Marius, cui nihil umquam dederas, moriens tibi quinque libras dumtaxat argenti reliquit, quod perinde eſt, ac ſi tibi nihil reliquiſſet, adeò exigua erat iſta ſumma, præſertim pro ejus opibus, & tua ſpe. Vel: reliquit ille quidem teſtamento, ſed numquam à te habendas. Tu illi nihil dederas, ille tibi verba dedit.

Libras 5. Nummi ſunt Turonici, ut Galli vocant, fermè 268. Romani verò nummi ſcutati circiter triginta novem. Argenti libra Romana denarios continebat 84. ideſt Francicos nummos 33. cum 12. aſſibus: Romanos ſcutatos ſeptem, ac Julios admodùm quinq; auri verò libra æquiparatur Francicis ſeu Turonicis 575. ſcutatis Romanis centum viginti novem, cum ſex circiter Juliis. Itaque argenti libra Romana multò minor erat noſtrate Gallica, quæ Francicos admodùm 56. valet. Romanos ſcutatos duodecim, cum ſex Juliis.

2. *Verba dedit.* Dare verba alicui, eſt eum decipere.

De

L V.

De brevi, & longo epigrammate.

1. Coſconi, qui longa putas epigrammata noſtra,
2. Utilis ungendis axibus eſſe potes.
3. Hac tu credideris longum ratione coloſſum,
4. Et puerum Bruti dixeris eſſe brevem.
5. Diſce, quod ignoras: Marſi, doctique Pedonis
6. Sæpe duplex unum pagina tractat opus.
7. Nõ ſunt lõga, quibus nihil eſt, quod demere poſſis:
8. Sed tu, Coſconi, diſticha longa facis.

Verſ. 2. Cùm tantopere celeritatem ames, melior eſſes auriga, quàm poeta, & currum, ungendo illius rotas, faciliùs incitares, quàm verſum ducere; vel homo es ita pinguis, & obeſus, id-eſt, ita ſtolidus, & ineptus, ut adhiberi poſſes loco unguinis, & adipis vice, ad ungendas rotas.

3. Eadem ratione, qua de epigrammatis, ex eorũ menſura judicas, diceres coloſſum eſſe nimis longum, & effigiem illam pueri, quam Brutus, licet valdè exiguam, tantopere laudavit, amavitque, eſſe nimis brevẽ, licèt, utrumque ſit perfectiſſimum opus. Strongylio ſtatuarius ſtatuã pueri fecit inſignem, quam ſummo in pretio habuit Brutus Cæſaris percuſſor, qui ſe, poſt Philippenſem pugnam, in qua ab Antonio, & Octavio victus eſt, interemit. De hac ſtatua vide Lib. IX. Ep. 37. De coloſſo Lib. Spectac. Ep 2.

6. Sæpè unum epigramma duas paginas implet.

8. *Facis*. Tua diſticha, id-eſt, duo tantùm tui verſus, longa ſunt, & faſtidioſa, quia ſunt illepida, & inſulſa.

L VI.

Thermæ frigidæ.

1. Æſtivo ſerves ubi piſcem tempore, quæris?
2. In thermis ſerva, Cæciliane, tuis.

Verſ. 2. *Thermis*. Thermæ, balnea ſunt: à calidis aquis ita dicuntur. Θερμὸς calidus. Vide Ep. 2. lib. Spect. Cæciliani autem thermæ erant gelidæ, ita ut piſces ab æſtivo calore poſſent defendere.

L V I I.

Invitatus ad cœnam.

1. Invitas tunc me, cùm ſcis, Naſica, vocatum;

2. Ex-

2. Excusatum habeas me, rogo: cœno domi.

Vers. 1. 2. Me invitas ad cœnam, cùm nosti me ab aliis vocatum, ac nihil porrò esse periculi, ne apud te cœnem: at hodie domi cœno, ac vereor, ne me invites, neve rem tibi molestam faciã, si à te vocatus, veniam: non veniam, certum est mihi domi cœnare, parce metũ, excusatum habeto me. Legunt aliqui primum versum hoc pacto. *Invitas me tunc, cùm scis, Nasica, vocasse:* nempè cum vides me vocasse amicos ad cœnam, tunc me invitas, ut nimirum ego te cum illis invitem, & vocem ad cœnam. Neutrum fiet, nec ibo domum tuam, nec te meam vocabo.

LVIII.

Mors festinata.

1. Hostem cùm fugeret, se Fannius ipse peremit.
2. Hic (rogo) non furor est, ne moriare, mori?

Vers. 1. *Fannius.* Fannius Cæpio, proscriptus, quòd in Augustum conjurasset, cùm fugeret percussores, se ipse interemit. Seneca Epist. 58. *fit mori, vinci est.*

LIX.

Lectica sandapila.

1. Laxior hexaphoris tua sit lectica licebit;
2. Dum tamen hæc tua sit, Zoile, sandapila.

Vers. 1. Per me licebit, ò Zoile, ut tua lectica sit laxior, & amplior, quàm illæ, quæ à sex bajulis portantur: & ita te divitem fingas; non invidebo: modò eadem in lectica mortuus efferaris, in qua gestaris vivus. Hoc est, modò te brevi mortuum videam.

Hexaphoris. Lectica ἑξάφορος, quæ gestatur à sex famulis: ἕξ, sex; φέρω, porto.

Lectica. In ea gestabantur vivi; & efferebantur mortui, maximè nobiles ac divites; pauperes verò in sandapila, quæ est plebejum feretrum.

LX.

Lingua populi.

1. Abscissa servum quid fingis, Pontice, lingua?
2. Nescis tu populum, quòd tacet ille, loqui?

V. I. a.

V. 1. 2. Ponticus abscíderat servo suo linguam, ne scelus admissum à domino proderet: aut jubebat eum silere, quasi si mutus foret, & abscissa foret ipsi lingua. Frustra es, inquit poeta, omnes id sciunt jam & loquuntur. Latere diu scelera non possunt: imó erumpunt eó magis aliquando, quò magis teguntur. Est autem verborũ hic ordo: Quid fingis servum tuum esse abscissa lingua? Illi præcisam esse linguam? Legit Gruterus è libro antiquo *figis*, ideſt, cruci affigis. Alii, *fœdas*.

LXI.

Togam ab amico petit.

1. Vimine clausa levi niveæ custodia coctæ,
2. Hæc tibi Saturni tempore munus erit.
3. Dona, quòd æstatis misi tibi mense Decembri
4. Si quereris, rasam tu mihi mitte togam.

Vers. 1. 2. Mitto tibi his Saturnalibus custodiam, hoc est lagenam vitream aquæ coctæ & nivibus refrigeratę, clausam & munitam viminibus mollibus supertextis. *Custodia.* Carcerẽ vulgò significat: rectè autem lagena dicitur aquę vel vini carcer: Adde, quod vimẽ inductum lagenæ fictili, aut vitreæ, illam tuetur & custodit, ut ipsa vinum, aut aquã servat. *Coctæ.* Solebant aquam decoquere, tum nivibus refrigerare, eaque uti per æstatem.

3. Si ægrè fers, quòd mittam tibi hiberno tempore munera æstiva, tu æstivam mihi & levem togam mitte, atque ita me ulciscere. Rasa toga opponitur pexæ, seu villosæ & crassiori.

Decẽbri. Saturni festa, sive Saturnalia, hoc mense celebrabãtur, tũc ad amicos munera mittitare moris erat.

LXII.

Carmina laboriosa, & inepta.

1. Quòd nec carmine glorior supino,
2. Nec retrò lego Sotaden poetam;
3. Nusquam Græcum, quòd recantat Echo;
4. Nec dictat mihi luculentus Attis
5. Mollem debilitate Galliambon:
6. Non sum, Classice, tam malus poeta.
7. Quid si per graciles vias petauri
8. Invitum jubeas subire Ladam?
9. Turpe est difficiles habere nugas,

10. E-

10. Et ſtultus labor eſt ineptiarum.
11. Scribat carmina circulis Palæmon;
12. Me raris juvat auribus placere.

Verſ. 1. *Supino.* Antiſtropho, quod eadem manente ſententia retrò legi poſſit; retrogrado. Supinum enim eſt idem atque inverſum. Talis eſt ille verſus medici cujuſdam ad hydropicum: *Mitis ero, retine leniter ore ſitim.* Recurre enim ab ultima littera, invenies idem omninò carmen. Aliquando retrò legitur verſus alio carminis genere, ut; *Micant nitore tecta ſublimi aurea. Aurea ſublimi tecta nitore micant.* Ejuſmodi carmina Sotadica vocantur à quodam Sotade poeta Cretenſi, qui librum laſcivis ejuſmodi verſibus plenum edidit. Aliud genus carminis Sotadici vide libro 3. Epig. 23.

2. Nec verſus compono qui retrò, & inverſi legi poſſint, quales ſunt in Sotadæ libro.

3. Quòd non ſcribo Græcorum more carmina, quorum extremæ voces, ſive ſyllabæ geminentur, ut Echo voces repetit, & recinit.

Echo. De verſibus Echicis vide Scalig. poet. lib. 2. c. 29. Politianum Miſcell. c. 22. In illis ultima, vel duæ ultimæ verſus ſyllabæ ita repetuntur, ut aliquem ſenſum efficiant; v. gr. ſi diceres: *Cur ita clamat? amat.*

4. Nec argumentum præclarum, & operoſum carminis mihi dat Atys, quem canam verſu Galliambo, ſeu Galliambico debili ac fracto, ideſt, laſcivo.

Atys, ſeu Attis, Lydus quidam ſeu Phrygius puer fuit, Cybelæ in primis carus, qui ejus Deæ ſacra in Phrygiam invexit. Cybeles autem ſacra impudicitiæ fama laberarunt, & ejus ſacerdotes, qui Galli à fluvio Phrygiæ Gallo dicebantur, erant evirati, ac effeminati. De Atys carmen Galliambicum ſcripſit Catullus, de quo forte hìc loquitur Martialis.

5. *Galliambum.* Ita vocatur ille verſus, nempe à Gallis Cybeles ſacerdotibus, & Jambo pede: eſt ſenarius: ejus pedes vide apud Scaligerum l. 2. & apud Muretum comment. in Catullum. Habes exemplum ejus generis in Catullo; *Super alta vectus Atys celebri rate maria, &c.*

6. Ordo eſt. Quòd ejuſmodi labor ioſos verſus non facio, Sotadicos, Echicos, Galliambicos, non ſum idcircò poeta contemnendus, & tam malus, quàm quidam, illorum verſuum amatores, putant. Capitur ingenio lector ſapiens, non laborioſis nugis.

7. An, ſi juberes Ladam tranſmittere petaurum, putas eum id facturum? Non faceret certè, aut faceret admodùm invitus; quia, etſi poſſet, nollet tamen hunc magnum, ac vilem, & inutilem laborem ſumere, cùm ipſe mira pedum velocitate gloriam longè nobiliorem colligat. Poſſum itidem ego utræteri, Sotadica, Echi-

ca, Galliambica scribere, at nihil est tanti.

Petauri. Petaurum erat rota quædam, vel machina sublimis, ad quam attollebant se petauristæ, sic dicti à vocibus græcis, ἄυρα, *aura*, & πίτομαι, volo, quasi per aerem volantes, & per cujus angustos meatus, ac circulos corpus arte mira transmittebant. Nonnulli volunt fuisse funes, per quos extentos irent, è quibus penduli se librarent, &c.

8. *Ladam*. Ladas ea tempestate propter incredibilem pedum velocitatem insignis fuit.

Difficiles, *&c.* Operam difficilem sumere in scribendis nugis.

11. Patior Palæmonem jactare turbæ imperitæ in circulum circumstanti, aut mulierculis venditare istas nugas, & sua id genus carmina: ego eruditos lectores quæro, qui de ingeniosis, & veris carminibus existimare possint; sed illi rari.

Palæmon. Q. Rhemmius Palæmon grammaticam Romæ docuit: homo insulsus, & imperitus, sed qui caperet homines felicitate memoriæ, & facilitate sermonis, v. g. versibus ex tempore faciendis, &c. Cæterùm ita erat arrogans, ut secum natas, & morituras secum litteras diceret.

LXIII.

In malum poetam.

1. Nil recitas, & vis, Mamerce, poeta videri:
2. Quidquid vis esto, dummodo nil recites.

Vers. 1. Nihil à te compositum recitas, cur ergo te poetam dicis? Prome, & profer tua carmina. Sed quid ajo? Esto quidquid volueris, Catullus alter, Virgilius, &c. Malo te poetam eximium credi, quàm recitare quidpiam, ita enim malè recitares, tam inepta diceres, ut nos ista tua recitatione enecares.

LXIV.

In Improbũ sua vitia magnis exemplis excusantem.

1. Quòd nimio gaudes noctem producere vino,
2. Ignosco: vitium, Gaure, Catonis habes:
3. Carmina, quòd scribis Musis & Apolline nullo,
4. Laudari debes: hoc Ciceronis habes.
5. Quòd vomis, Antoni; quòd luxuriaris, Apici:
6. Quòd fur es, vitium dic mihi cujus habes?

Vers. 2. *Catonis*. Uticensis, quem sæpe mero incaluisse testis est Horatius lib. 2. Od. De illo facta mentio est Ep. 1.

Ep. 1. lib. 1. & Ep. 9.

3. *Musis, & Apol. nullo.* Nulla gratia: nulla facultate poetica instructos: invitis Musis, & Phœbo.

4. *Ciceronis.* Qui poeta non optimus fuit.

5. *Antoni.* Qui tantùm vini in convivio quodam hauserat, ut postridiè manè in concione vomens, fructis vinolentis gremium suum, & totum tribunal impleret. Tullius Philip. 2.

Apici. Apicius fuit Helluo celeberrimus, de quo suprà, Ep. 50. & Lib. III. Ep. 18.

LXV.

Vitam beatam, quid efficiat.

1. Quintiliane, vagæ moderator summe juventæ,
2. Gloria Romanæ, Quintiliane, togæ:
3. Vivere, quòd propero pauper, nec inutilis annis,
4. Da veniam: properat vivere nemo satis.
5. Differat hoc, patrios optat qui vincere census:
6. Atriaque immodicis arctat imaginibus.
7. Me focus, & nigros non indignantia fumos
8. Tecta juvant, & fons vivus, & herba rudis.
9. Sit mihi verna satur; sit non doctissima conjux;
10. Sit nox cum somno: sit sine lite dies.

Vers. 1. *Quintiliane.* Erat orator summus: annis 23. Rhetoricam docuit Romæ; ejus extant libri de arte Rhetorica ornatissimè scripti. Floruit sub Domitiano.

2. *Togæ.* Toga sæpe pro pacificis artibus, & litteris bonis sumitur, quæ vigent in pace, cujus insigne toga: ut sagum, belli.

4. Ignosce mihi, si quamvis pauper, quamvis ætate adhuc integra, & annis florentibus, atque ad laborem utilibus, propero vivere, hoc est, vitæ gaudia carpere, genio indulgere. Id enim videtur decere divites, qui sūptum facere commodiùs, & feriari possunt: aut senes, qui labori sunt impares, ac inutiles ad opus faciendum.

5. 6. Differat vivere, genium defraudet, qui ditior patre fieri conatur, & replet atria, stipandis imaginibus ingentibus majorum suorum, ad nobilitatis ostentationem.

Atria. In prima ædium parte ſ omani nobiles suorum imagines majorum collocatas in armariis servabant, unde illas educerent ad pompam triumphorum, funerum, &c.

7. *Non indignantia fumos tecta.* Domum minimè sumptuosam, quo auro picta non sit, ac pretiosis coloribus, qui fumo fœdarentur.

8. *Vivus.* Nativus: non arcessitus arte, &c.

Rudis. Ut in ipso nascitur cespite; non topiario more tonsa, secta, descripta.

9 Verna. Servus propriè domi ex ancilla natus. Famuli saturi libentiùs serviunt, ut indoctæ uxores viris faciliùs parent.

LXVI.

Petit à Domitiano jus trium liberorum.

1. Rerum certa salus, terrarum gloria, Cæsar;
2. Sospite quo magnos credimus esse Deos:
3. Si festinatis toties tibi lecta libellis
4. Detinuere oculos carmina nostra tuos;
5. Quod fortuna vetat fieri, permitte videri,
6. Natorum genitor credar ut esse trium.
7. Hæc, si displicui, fuerint solatia nobis:
8. Hæc fuerint nobis præmia, si placui.

Vers. 1. *Rerum*. Reipublicæ: orbis terrarum.

2 *Credimus esse Deos*. Qui nulli crederentur esse, si tuæ salutis curam non gererent.

3. *Festinatis libellis*. In meis libellis deproperatis, ac penè factis ex tempore.

5. 6. Concede mihi, ut videar parens trium liberorum, ut fruar privilegiis, quibus gaudent trium liberorum patres, quamvis nullos Fortuna mihi dederit.

Trium. Magna illis præmia erant constituta, qui tres aut plures haberent liberos: v. gr. in spectaculis sedebant honoratiore loco, faciliùs, & citiùs honores assequebantur, &c.

LXVII.

De jure trium liberorum impetrato.

1. Natorum mihi jus trium roganti,
2. Musarum pretium dedit mearum
3. Solus qui poterat: valebis uxor;
4. Non debet domini perire munus.

Vers. 3. *Valebis uxor*. His verbis *vale, vale*, mortuos extremùm compellabant: itaque suam uxorem faceffere Martialis jubet, mori optat.

4. Non debet mihi perire Cæsaris munus; periret autem, si susciperem liberos, qui mihi magnis alendi sumptibus forent: nunc eo sum onere, atque adeò te quoque, uxor molesta, liberatus. *Domini*. Imperatoris.

Quod

LXVIII.

Quòd librum primum Regulo non miserit.

1. Primus ubi est, inquis, cùm sit liber iste secundus?
2. Quid faciam, si plus ille pudoris habet?
3. Tu tamen hunc fieri si mavis, Regule, primum:
4. Unum de titulo tollere jota potes.

Vers. 2. *Quid faciam?* Quid me excusem, aut cur dissimulem? fateor, missus tibi liber primus non est, quia ille plus habuit pudoris, quàm secundus. Erubuit scilicet nostras ad te nugas perferre, quas tibi mittere secundum hunc non puduit.

4. Pro II. pone I. erit, fiet-que tibi primus liber.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM *LIBER TERTIUS.*

EPIGRAMMA I.

De hoc tertio epigrammatum libro.

1. HOC tibi, quidquid ideſt, longinquis mittit ab oris
2. Gallia Romanæ nomine dicta togæ.
3. Hunc legis, & laudas librum fortaſſe priorem:
4. Illa, vel hæc, mea ſunt; quæ meliora putas?
5. Plus ſanè placet, domina qui natus in Urbe eſt;
6. Debet enim Gallum vincere verna liber.

Verſ. 1. 2. Hunc librum, qualiſcumque ille ſit, mitto tibi, ò Romane lector, è Gallia Ciſalpina, quæ Togata dicitur.

Gallia. Seceſſerat Martialis in urbem Longobardiæ, quam vocant nunc *Imolam*, olim Forum Cornelii, in via Æmilia.

Togæ. Pars Galliæ cis Alpes, ac versùs Romam ſitæ, dicebatur Togatæ, quia incolæ togis, ut Romani, quibus erant viciniores, utebantur. Tranſalpina verò, quæ nunc propriè Gallia dicitur, Braccata, & Comata vocabatur, quia braccis ut gebantur, ſeu laxioribus femoralibus, & comam alebant.

3. Legis hunc tertium librum, & priorem fortè librum, ideſt, ſecundum, huic tertio anteponis: utut eſt, illa (prioris nempe, ſive ſecundi libri epigrammata) vel hæc (epigrammata hujus tertii) à me ſunt ſcripta, quænam judicas meliora? ſtatue.

5. Eſtò tamen, non recuſo quin ſecundus liber plus placere tertio debeat, quia factus eſt à me in urbe Roma, gentium Domina: iſte autem tertius in Gallia; atque adeo eſt veluti peregrinus, præ alio verna, & domeſtico. *Verna*, propriè eſt ſervus domi natus.

II.

Suum librum Fauſtino mittit, commendatque.

1. Cujus vis fieri, libelle, munus?

2. Fe-

2. Festina tibi vindicem parare,
3. Ne nigram citò raptus in culinam
4. Cordyllas madida tegas papyro,
5. Vel thuris, piperisque sis cucullus.
6. Faustini fugis in sinum? sapisti.
7. Cedro nunc licet ambules perunctus,
8. Et frontis gemino decens honore
9. Pictis luxurieris umbilicis,
10. Et te purpura delicata velet,
11. Et cocco rubeat superbus index.
12. Illo vindice nec Probum timeto.

Vers. 2. *Vindicem*. Defensorem, patronum.

4. *Cordyllas*. Sunt minuti, vilesque pisciculi, qui papyro detrita involvuntur.

5. *Cucullus*. Papyraceum involucrum, ore lato, & rotundo, in fundum ac utum desinens.

7. *Cedro*. Oleum cedrinum libros, & alias res à tineis, & carie vindicat. De umbilicis, & fronte librorum fusè dixi lib. I. Epig. 58.

9. *Luxurieris*. Ornatus & comptus sis, glorieris, & superbias.

11. *Cocco*. Indicem librorum seu titulum minio scribebant: est autem coccum granum quoddam, ex quo fit color ruber admodum splendidus.

12. *Probum*. Acerrimum eo tempore grammaticum & criticum.

III.

Musas Romæ neglectas quæritur.

1. Romam vade liber; si, veneris unde, requiret;
2. Æmiliæ dices de regione viæ.
3. Si, quibus in terris, qua simus in urbe, rogabit;
4. Corneli referas me licet esse Foro.
5. Cur absim, quæret: breviter tu multa fatere;
6. Non poterat vanæ tædia ferre togæ.
7. Si, quando veniet? dicet: respondе, poeta
8. Exierat: veniet, cùm citharœdus erit.

Vers. 1. Si petet Roma, si Romani à te requirent, unde veneris, dices te venire ab eo tractu Italiæ, qui est circa viam Æmiliam. Ea est pars magna Longobardiæ cis Padum, & Romandiola nunc dicitur. Nomen illi factum ab Æmilio Consule, qui eam viam straverat.

4. *Corneli foro*. Vide primum epig. Ordo est, licet referas, ideſt, poteris dicere: me

me versari in urbe, quæ vocatur Forum Cornelii. Nunc est *Imola*.

6. *Vanæ tædia togæ*. Romanorum fastidia, & contemptum litterarum.

7. Si Roma dicet si petet, quandonam redibit Martialis ex Æmilia?

Responde. Ultima syllaba imperativi modi secundæ declinationis amat interdū corripi, ut doce, vide &c. Adde, quòd olim dicebatur, respondeo, respondis, ut servo, servis, lavo, lavis. Manilius testis est Lib. V.

8. *Citharædus*. Nunc enim florent, & ditescunt citharœdi, jacent poetæ. Vid. Lib. I. Ep. 64. Lib. 5. Ep. 52. Juvenalem etiam, Sat. 3.

IV.

Epistola commendatitia.

1. Vis commendari sine me cursurus in urbem,
2. Parve liber, multis? an satis unus erit?
3. Unus erit (mihi crede) satis, cui non eris hospes,
4. Julius, assiduum nomen in ore meo.
5. Protinus hunc primi quæres in limine tecti.
6. Quos tenuit Daphnis, nunc tenet ille lares.
7. Est illi conjux, quæ te manibusque, sinuque
8. Excipiet, vel si pulverulentus eas.
9. Hos tu, seu pariter, sive hanc, illumve priorem
10. Videris; hoc dices; Marcus avere jubet.
11. Hoc satis est: alios commendet epistola; peccat
12. Qui commendandum se putat esse suis.

Vers. 2. *Multis*? An vis commendari multis, an uni tantùm?

3. *Hospes*. Ignotus: ignoti enim ferè sunt hospites, & peregrini.

5. Recta Julium adi, & cum saluta in anteriori parte ædium, quas nuper Daphnis habuit. Illæ vero omnium primæ occurrunt ingredientibus Romam ab Æmilia via: hanc domum vates appellat primum tectum, & in ejus limine, atrio, seu vestibulo Julium adiri jubet.

6. *Daphnis*. Fortè dives aliquis libertus, aut alius quispiam vulgò notus.

9. *Pariter*. Ambos simul.

10. *Avere*. Hac voce, cùm salutarent quempiam, utebantur.

11. *Alios*. Qui sunt ignoti. Tu epistola commendatitia non eges, quippè familiaris, & cognitus.

V.

Marcellino gratulatur.

1. Lux tibi post Idus numeratur tertia Majas,

2. Mar-

2. Marcelline, tuis bis celebranda ſacris:
3. Imputat æthereos ortus hæc prima parenti;
4. Libat florentes hæc tibi prima genas.
5. Magna licèt dederit jucundæ munera vitæ,
6. Plus numquam patri præſtitit illa dies.

Verſ. 1. 2. *Lux, &c.* Dies decima ſexta ante Kalendas Junias agitur, bino ſacrificio à te celebranda.

Idus. Incidebant in medium ferè menſem, nempe in diem 13. præterquam menſibus Majo, Octobri, Julio & Martio, quibus incurrebant in diem 15.

3. Hæc dies tuo patri datam vitam, & auram ætheriam primùm hauſtam recolit: natalis eſt tui parentis. *Imputat.* Exponi poteſt; beneficii recolendi onus velut imponit.

4. Hac eadem die virilem ætatem aſſecutus, primam barbæ lanuginē depoſuiſti.

Libat. Tondet, reſecat: vel, Diis offert, inſtar primitiarum ætatis robuſtioris: *libare* enim in ſacrificiis uſurpari ſolet. Ejus diei, quo primùm barbam radebant inſignis apud Romanos erat memoria, & lætitia, hęc feſta vocabantur Juvenalia: ludos, ſacrificia, munera, tunc frequentabant, barbam reſectam Diis conſecrabant.

5. 6. Licèt illa dies munus ingens, nempe vitam, patri tuo dederit; majus eſt tamen, quòd eadem illi filium in ætatem virilem feliciter provectum dedit.

VI.

De ſportula ſublata.

1. Centum miſelli jam valete quadrantes,
2. Anteambulonis congiarium laſſi,
3. Quos dividebat balneator elixus.
4. Quid cogitatis, ò fames amicorum?
5. Regis ſuperbi ſportulæ receſſerunt.
6. Nil ſtropharum eſt, jam ſalarium dandum eſt.

Verſ. 1. 2. *Valete...* Olim dabatur clientibus cœna recta, ut Lib. II. Epigr. 56. diximus: eam Nero in ſportulam mutaverat, hoc eſt, in cibos, qui è patroni menſa mittebantur in ſporta, ſive calatho, ad clientes in atrio expectantes: denique pro ſportula, & cibis, data eſt pecunia, nempe centum quadrantes. Domitianus, antiquato Neronis edicto, revocavit cœnas rectas, & ſportulam ſuſtulit.

Centum quadrantes Summa eſt aſſium Gallicorum ferè 25. Bajoci Rom. 28.

2. *Anteambulonis.* Vide Ep. 16. Libri II. Ita vocabantur

tur qui honoris causa divitem patronum præcedentes deducebant per urbem, ante illum quasi ambulantes.

Congiarium. Est vulgò munus, & certa pecuniæ summa, qua Imperatores donabant populum. Hìc pro stipendio, & salario sumitur. Congius, mensuræ liquidorum genus est, continens sextarios sex.

3. *Balneator*. Clientes unà cum patrono lavabant, & tunc iis per balneatorem dividi solebat pecunia.

4. *Elixus*. Quasi coctus calore aquarum, & vapore balnei.

4. Quid vobis jam animi est, ò patroni, qui eratis antea fames clientium vestrorum, qui eos fame enecabatis. *Regis*. Neronis.

5. Non potestis ampliùs miseros clientes fraudare, & ludificari, adhibendi jam erunt ad cœnam rectam.

Stropharum Stropha, στροφὴ, à verbo στρέφειν vertere fraudem interdum, & fallaciam significat. Delusi erant clientes, cùm primùm iis negata est cœna recta: deinde cùm pro cibis data pecunia, denique ipsa pecunia differebatur, accidebatur, &c.

Salarium. Ea voce significatur certa portio ciborum; maximè salis, qui viritim dividi olim solebat militibus, ac Imperatorum comitibus. Interdum sumitur pro annona, stipendio & mercede: in hoc loco significat cœnam rectam, & liberalem, clientibus pro mercede dandam.

VII.

Amator cæcus.

1. Thaida Quinctus amat, quam Thaida? Thaïda luscam:
2. Unum oculum Thais non habet, ille duos.

V. 2. *Ille duos*. Non habet duos oculos, planè cæcus est, qui vitia ejus, quam amat, non videt. Cæcus est animo, ut Thais lusca est corpore. Eleganter dictum, & acutè.

VIII.

Poetæ imperitus, & obtrectator.

1. Versiculos in me narratur scribere Cinna:
2. Non scribit, cujus carmina nemo legit.

IX.

Decoctor à patre exheredatus.

1. Constituit, Philomuse, pater tibi millia bina
2. Menstrua, perque omnes præstitit illa dies,

3. Lu-

3. Luxuriam premeret cùm craſtina ſemper egeſtas,
4. Et vitiis eſſent danda diurna tuis.
5. Idem te moriens hæredem ex aſſe reliquit;
6. Exhæredavit te, Philomuſe, pater.

Verſ. 1. 2. Pater tuus tibi aſſignaverat, dum viveres, ſummam duorum millium H.S. ideſt, libras Gallicas 200. in ſingulos menſes, & ut ne plus impenderes, vetuerat: hanc ſummam in dies ſingulos diviſam; ne totam uno, vel paucis diebus abſumeres, tibi magna cum fide ſingulis diebus dedit, quoad vixit.

Millia bina. Subaudi, ſeſtertiorum. Mille ſeſtertii ſunt libræ Francicæ 100.

3. Scilicet videbat te quolibet die per luxum, & gulâ omnia ligurire, ac dilapidare, adeo ut nihil tibi pecuniæ reſtaret in craſtinum, intelligebatque tibi dandum eſſe demenſum diurnum, & non tantùm menſtruum.

Diurna. Sic vocabantur cibaria in ſingulos dies ſervis aſſignari ſolita: dicebantur etiam diaria, & demenſa.

5. *Ex aſſe.* Omnium ſuorũ bonorum hæredem: nulla re excepta. Totam hæreditatẽ dividebant in partes duodecim, ut aſſem, & is hæres ex aſſe vocabatur, ad quem veniebat integra. De aſſe, illiuſq; partibus alibi dictum.

6. Idem fecit, ac ſi te exhæredaſſet, quia brevi omni patrimonium peſſumdabis, & ad egeſtatem redigeris. Licèt in te liberalior videatur fuiſſe moriens, quàm vivens, reverà tamen in te crudelis fuit, qui te hæredem ex aſſe fecerit.

X.

Cœna unctа, & pinguis.

1. Unguentum (fateor) bonum dediſti
2. Convivis herè, ſed nihil ſcidiſti.
3. Res falſa eſt benè olere, & eſurire.
4. Qui non cœnat & ungitur, Fabulle,
5. Hic verè mihi mortuus videtur.

Verſ. 1. *Unguentum, &c.* Ungebant corpus oleo, poſt balneum, & ante cœnam, admixtis ſuccis odoratis.

2. *Herè.* Pro, heri, antiqua vox. *Scidiſti.* Nullum ſecuiſti cibum, quem convivis dares, appoſuiſti ferculà, ſed ea nemo attigit.

5. *Falſa.* Inepta, ridicula, lepida.

6. *Mortuus.* Non ſolùm, enim ungebantur mortui, ſed iis etiam apponebatur cœna, ſilicernium dicta, qua utique mortui non veſcebantur: hæc poſteà cum iis cremabatur in rogo.

XI.

Cœna cruda.

1. Dum non vis leporem, dũ non vis carpere mullũ,
2. Et plus quàm patri, Nævia, parcis apro;
3. Accusas, rumpisq; coquũ, tamquam omnia cruda
4. Attulerit; numquam sic ego crudus ero.

Vers. 2. *Parcis*. Nolens eum dissecare, & convivis impertiri.

3. *Rumpis*. Cædis, mulctas.

4. *Crudus ero*. Dum sic epulabor, id est, dum ero jejunus, ut apud te fui, cruditate numquam laborabo; hæc enim oritur ferè ex epularum copia, & nimio cibo, qui concoqui, & digeri nequit. Lusus est in vocibus *cruda*, *& crudus*.

XII.

De sportula.

1. Romam petebat esuritor Tuccius,
2. Profectus ex Hispania:
3. Occurrit illi sportularum fabula;
4. A ponte rediit Milvio.

Vers. 1 *Esuritor*. Famelicus; parasitus quidam & cœnipeta.

3. In ipso Romæ ingressu didicit ex aliquo fortasse obvio, quomodo patroni miseros clientes, acciperent, dando illis sportulam. Vide suprà, Epig. 6.

Fabula. Sæpe accipitur pro narratione ridicula: sæpe pro actione misera, & tragica; sic tragediæ appellantur fabulæ. Hìc, pro re jocularia simul, & acerba.

4. Tuccius in Hispaniam suam redire maluit à ponte Milvio, ibique paupertatem, & famem perpeti, quàm Romæ sportulam accipere: ac probè fecit.

4. *Ponte Milvio*. Impositus est ille pons fluvio Tiberi, & abest ab urbe mille passus. Nunc *Ponte molle* dicitur.

XIII.

Cerdo numerarius.

1. Das gladiatores, sutorum regule, cerdo;
2. Quodque tibi tribuit subula, sic rapuit.

3. Ebrius

3. Ebrius es: nec enim faceres id fobrius umquam,
4. Ut velles corio ludere, cerdo, tuo:
5. Lusisti, satis est: sed te, mihi crede, memento
6. Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua.

Vers. 1. Edis munera gladiatoria, ò cerdo, vilissime opifex.

Cerdo. Sutor, & cerdo hoc differunt, quòd sutor faciat calceos, cerdo reficiat, ac veteres sarciat: hinc veteramentarius etiam appellatur. Itaque cerdonem ironicè vocat Martialis, sutorum regulum, & principem. Gladiatores dare non erat nisi nobilium, & procerum, iste autem cerdo patria Bononiensis (ut ex Epig. 46. infrà, constat,) cùm esset ditissimus, id ausus est, turpi exemplo.

2. Quod lucri facis utendo subula, hoc perdis gladiatores dando. Sica est brevis gladius, incurvus instar falculæ, à secando dictus. Thrax seu retiarius contra Mirmillonem fica pugnabat. Vide Librum V. Ep. 24. item Librum Spectaculorum, & epistolam Libri II.

4. Ut velles ludos dare populo tuis impensis, & tanto sumptu: sumit facetè proverbium ab ipsa cerdonis arte. *Corio tuo.* Suo corio ludere, est suo damno, & periculo aliquid facere. Hìc, ludere, est ludos edere, spectacula publica exhibere.

6. Intra tuæ fortunæ, & conditionis limites te contine. Ne ultra crepidam tuam, & pelliculam seu corium vagare. *Se in pelle sua tenere; In propria pelle quiescere*: Proverbium est ductum aut ab Æsopica rana, quæ cùm inflasset pelliculam, ut bovem æquaret, rupto corpore periit: aut ab asino, quem idem Æsopus fabulatur leonis aliquando pellem induisse, at, re cognita, pœnas temeritatis & stultitiæ dedisse.

XIV.

Recitator odiosus.

1. Perfrixisse tuas questa est præfatio fauces.
2. Cùm te excusaris, Maxime, quid recitas?

Vers. 1. Dixisti in tua præfatione te raucum esse, ob frigus collectum: accipimus excusationem, abstine à recitando.

Præfatio. Antequam recitarent præfabantur aliquid, quo monerent auditores ea, quæ in rem judicabant esse.

XV.

Puer ab ursa lapidea interfectus.

1. Proxima centenis ostenditur ursa columnis.

2. Exor-

2. Exornant fictæ qua platanona feræ:
3. Hujus dum patulos alludens tentat hiatus
4. Pulcher Hylas, teneram merſit in ora manum:
5. Vipera ſed cæco ſcelerata latebat in ore,
6. Vivebatque anima deteriore fera.
7. Non ſenſit puer eſſe dolos, niſi dente recepto
8. Dum perit: ò facinus, falſa quòd urſa fuit!

Verſ. 1. 2. Prope Vipſanam porticum (de qua libro I. Ep. 89.) quæ centum columnis fulta eſt, *in* loco platanis conſito, ubi viſuntur ſtatuæ multæ ferarum, eſt urſa quædam lapidea. Scaliger interpretatur hunc locum de ſtadio, quod erat prope theatrum Pompeii, regione nona, & temporibus Martialis ſub Domitiano extructum fuit, quod Euſebius in Chronico vocat Hecatoſtylon. *Platanona*. Πλατανὼν eſt locus platanis conſitus.

Fictæ. Non veræ, & anima præditæ: factæ ex argilla, aut lapide.

3. 4. Dum puer inſerta in os urſæ manu, explorat ejus faucium altitudinem, & feram, quaſi ſentientem, irritat, illudiique.

Hylas. Herculis filius fuit, vel puer ipſi carus: pro quolibet puero eleganti ponitur. Hercules Hylam diu quæſivit, & flevit amiſſum in Argonautica expeditione.

6. Et urſa, licèt ſaxea, vivebat aliena anima, nempe viperam vivam celabat, omni urſa crudeliorem.

7. *Dente recepto*. Venenum viperæ in dentibus eſt, aut in veſica tenui, ad guttur inſerta, quæ cùm viperæ dentibus comprimitur, emittitur virus.

8. O factum malè, quòd non veræ fuerit urſa! tunc enim non inſeruiſſet illi puer manum in os: aut ipſa puero peperciſſet, ac minus habuiſſet feritatis, quàm vipera, minus nocuiſſet, quàm urſa hæc ficta.

XVI.

In hominem lepidum, & feſtivum.

1. Dic, Muſa, quid agat Canius meus Rufus?
2. Utrumne chartis tradit ille victuris
3. Legenda temporum acta Claudianorum?
4. An quæ Neroni falſus adſtruit ſcriptor?
5. An æmulatur improbi jocos Phædri?
6. Laſcivus elegis, an ſeverus heroïs?
7. An in cothurnis horridus Sophocleis?
8. An otioſus in ſchola poetarum
9. Lepore tinctos Attico ſales narrat?

10. Hinc

10. Hinc si recessit, porticum terit templi?
11. An spatia carpit lentus Argonautarum?
12. An delicatæ sole rursus Europæ
13. Inter tepentes post meridiem buxos
14. Sedet, ambulatve liber acribus curis?
15. Titine thermis, an lavatur Agrippæ,
16. An impudici balneo Tigillini?
17. An rure Tulli fruitur, atque Lucani?
18. An Pollionis dulce currit ad quartum?
19. An æstuantes jam profectus ad Bajas,
20. Piger Lucrino nauculatur in stagno?
21. Vis scire quid agat Canius tuus? ridet.

Vers. 1, *Canius*. Gaditanus fuit poeta, facundiæ lenis, & jucundæ, risu, & jocis præcipuè deditus.

2. An scribit historiam rerum Romanarum sub Claudio Imp. gestarum. *Victuris*. In omnem posteritatem legendis. *Claudianorum*. Claudius Imperat, fuit quintus ab Julio Cæsare; Nero sextus.

4. An ea scribit, & narrat ex fide, & veritate, quæ falsò scriptores à Nerone gesta dixerunt? De Nerone vivo multa per adulationem, aut metum falsò fuisse scripta testatur Tacitus.

5. An aliquid componit ad imitationem Phædri, & ejus jocorum? *Phædri*. Fuit is Tiberii libertus, qui Æsopi fabulas tersissimis senariis reddidit. Improbus vocatur, hoc est, lepidus, & festivus. Fuit & alius Phædrus, Epicureus, de quo sæpe Cicero meminit.

6. Utrum res amatorias elegiaco carmine prosequitur, an heroicas gravi & tragico?

Elegis. Elegia est carmen versibus imparibus constans, usurpata vulgò ad res tristes canendas, sæpe ad ludicras.

Herois. Subaudi, versibus, ab herous, heroa, heroum; pro, heroicus.

7. *Cothurnis*. Sunt cothurni calceamenta grandiora, quibus tragici actores utebantur ad majestatem, & proceritatem. Sophocles Athenienſis, poeta græcus tragicus insignis fuit, cujus extant tragœdiæ. Floruit circa annum mundi 3574. Cum Æschylo, poeta item tragico certavit, eumque sæpe vicit, ac duodeviginti palmis clarus, ultima demum fide latus est, ut gaudio victus obierit. *Horridus*. Acer, vehemens, qualis Sophocles.

8. An otiosus in poetarum corona recitat versus festivos? Ep. 60. Lib. I.

9. *Attico*. Athenienſium laudatur elegantia, & urbanitas.

10. *Templi*. Vel Isidis, vel alterius, de quo Libro II. Epig. 12.

11. An ambulat in porticu Argonautarum lentus? Lege

Lege idem epigramma 12. Lib. II. ubi actum etiam de voce, *Spatio*, de *Europa*, &c.

12. Ordo est. An sedet inter Europæ delicatæ buxos sole tepentes. Erat prope porticum Europæ, silvula e buxo.

Thermis. Vide Lib. II. Ep. 39. De Agrippa dictum Lib. I. Ep. 89. & alibi.

17. An rusticatur in villa duorum fratrum Tulli, & Lucani? De utroque meminit vates Lib. I. Ep. 32.

18. An currit ad amœnam villam Pollionis positam quarto ab urbe lapide?

Ad quartum. Subaudi, milliare, vel lapidem: singula passuum ab urbe milliaria, notabant in lapidibus positis in via publica.

Bajas. Vide Lib. I. Ep. 51. de Lucrino lacu dictum eodem libro. Ep. 54.

20. *Nauculatur*. Vel, naviclatur, pro naviculatur, ideſt, navigat.

XVII.

Servus crudelis domini ultor pius.

1. Proscriptum famulus servavit fronte notatus:
2. Non fuit hæc domini vita, sed invidia.

Vers. 1. *Proscriptum*. Dicebantur proscripti, quorum vita, & caput venale proponebatur in tabula, certo ascripto pretio, si quis eos interemisset. Talis fuit is, de quo agitur in hoc epigrammate, cui nomen, Antius Restio. Ille à Triumviris proscriptus anno U. C. 710. fugit, uno servo fugæ comite, & cõscio, quem paulò antè per summam crudelitatem litteris in frõte inustis notaverat: quam ignominiæ notam, & pœnam imponebant vulgò dominis servis nequam, & fugitivis. Supervenientibus militibus cũ diutius occultari Antius non posset, servus rogum extruxit, & hominem quemdam ignorũ, à se comprehensum, occisumque, in rogum injecit, quærentibusque percussoribus ubi esset Antius; rogum ostentans, ibi, inquit, pœnas suæ in me crudelitatis luit. Præsens spectaculum, & præterita heri culpa fidem fecit, ita servatus est Antius, Val. Max. Lib. 6. cap. 8. Macrob. 1. Satur. cap. 11.

Notatus. Vide L. II. Ep. 26.

2. Non tam censendus est servus vitam domino reddidisse, quàm invidiam illi cõflavisse: non tam servatus est à servo ad vitam, quam ad invidiã, & odium omnium, qui meritò indignati sunt, quòd Antius tam indignè tractasset servum, à quo postea servatus tam amanter fuisset. Ita illum graviùs est ultus vita servanda, quàm ulcisci potuisset eripienda. *Invidia*. Sumitur ea sæpe vox pro aliorum offensione, & indignatione.

Helluo

XVIII.

Helluò in desperationem adductus.

1. Dederas, Apici, bis trecenties ventri,
2. Et adhuc supererat centies tibi laxum.
3. Hoc tu gravatus, ut famem & sitim, ferre,
4. Summa venenum potione duxisti.
5. Nihil est, Apici, tibi gulosius factum.

Vers. 1. *Dederas &c.* Apicius consumpserat comessationibus bis trecenties, sive sexcenties centena sestertiorum millia: sunt Francici nummi seu libræ 6000000. supererat adhuc illi centies, nempè libræ 1000000. scutatorum Romanorum vicies centena millia; cum ducentis quinquaginta millibus. *Laxum.* Ideſt, integrum, plenum. Legendū putat Meursius, *Ter trecenties*, quia Seneca testatur Apicium hausisse sestertium nongenties comessationibus.

3. Tu gravatus hoc ferre, ut famem, & sitim: ideſt non minus grave onus id putans, quàm famem, & sitim, venenum hausisti. Legitur etiam: *Hoc tu gravatus, ne famem & sitim ferres.*

Apici. Apicius, alpha helluonum, vixit Tiberio Imperatore. Abiit nomen ejus in proverbium: ab eo enim gulosi dicti sunt Apicii, aut Apiciani.

4. *Summa.* Ultima, post illam enim moriturus erat.

Duxisti. Hausisti: legitur etiam, *Perduxti*, pro, perduxisti, hoc est, ebibisti, exhausisti.

5. Numquam ullo tuo facto clariùs ostendisti, quàm esses gulosus. Præclarè Seneca Consolatione ad Helviam n. 10. *Superfuturum sibi sestertium centies computavit, & velut in ultimæ famæ victurus, si sestertio centies vixisset, veneno vitam finivit. Quanta luxuria est, cui sestertium centies egestas fuit!*

XIX.

Mensa à pedibus posita.

1. Omnia cùm retrò pueris obsonia tradas,
2. Cur non mensa tibi ponitur à pedibus?

Vers. 1. Cùm tradas servis tuis, qui post tergum sunt, & ad tuos pedes retrò stant, omnes cibos, ut eos servent scilicet, ac mihi relinquas convivas; cur non mensam à tergo accumbentium ponis? Licèt à fronte eam ponas, non tamen magis utilis nunc est, quàm si à tergo sit: commodiùs etiam ex ea auferrent cibos

tui

ui ſervi. Servi quidam vocabantur ad pedes, qui ad dominorum cœnantium pedes ſtabant, eorumque ſolicitas ſervabant.

Obſonia. Cibi omnes, præter panem, ita vocantur, ab ὀψάω, coquo.

XX.

In rhetorem frigidum.

1. Si temperari balneum cupis fervens,
2. Fauſtine, quod vix Julianus intraret;
3. Roga, lavetur, rhetorem Sabinejum:
4. Neronianas hic refrigerat thermas.

Verſ. 2. *Julianus*. Aliquis Fauſtino notus, qui calentibus aquis lavari conſueverat. Si cupis igitur balneum calidiſſimum temperare, roga Sabinejum, ut in eo lavetur, eſt rhetor adeo frigidus, ut quaſcumque Thermas refrigerare queat, etiam Neronianas. Erant iſtæ percalidæ. Lege Lib. II. Epigr. 39. De Thermis, vide Lib. Spectac. Epigr. 2.

XXI.

Amicus ſæpe ad cœnam vocatus.

1. Numquam me revocas, venias cùm ſæpè vocatus:
2. Ignoſco, nullum ſi modò, Galle, vocas.
3. Invitas alios: vitium eſt utriuſque; quod? inquis:
4. Et mihi cor non eſt; nec tibi, Galle pudor.

Verſ. 1. *Revocas*. Viciſſim ad cœnam vocas, à me ſæpius invitatus.

3. *Utriuſque*. Et meum, & tuum.

4. Nec deberem te, ſi ſaperem, vocare; & pudere te deberet toties venire. Facio ſtultè, qui te vocem tam facilè: facis impudenter, qui me non revoces.

XXII.

Obſcœna colloquia.

1. Auricolam Mario graviter miraris olere:
2. Tu facis hoc; garris, Neſtor, in auriculam.

Verſ. 2. *Facis hoc*. In cauſa es, cur oleat illi graviter auricula; quia dum illi in aurem garris, (quid ſit in aurem garrire, vide Lib. I. Ep. 74.) afflas hanc illi

ab

ab impura tua anima gravolentiam. Vel: turpia clam verba insusurras: hinc ille fœtor.

XXIII.

In servum equitem factum.

1. Has cum gemina compede dedicat catenas,
2. Saturne, tibi Zoilus, annulos priores.

Vers. 1. *Dedicat.* Solebant servi libertate donati suas catenas consecrare Saturno, eò quòd Saturnus olim à Jove in carcerem detrusus, ut narrant fabulæ, fuisset. Eam ob rem Saturnalibus festis, servi dominabantur, serviebant heri. Fingit igitur Zoilum, qui eques erat factus, & nobilem se credi cupiebat, catenas suas Saturno dedicare.

2. *Annulos priores.* Olim ferreos gerebat in pedibus: (annuli sunt catenarum partes) nunc aureos in digitis gerit eques lautus.

Est autem carmen è Sotadico genere, de quo Lib. II. Ep. 62. à Phaleucio carmine, seu Hendecasyllabo in eo tantùm discrepans, quòd ante dactylum, qui mediam versiculi partem obtinet, habeat anapæstum: ita constat 14. syllabis, quæ, sex Pedes efficiunt.

XXIV.

In clientem egenum.

1. Sportula nulla datur; gratis conviva recumbis,
2. Dic mihi, quid Romæ, Gargiliane, facis?
3. Unde tibi togula est, & fuscæ pensio cellæ?
4. Unde datur quadrans? unde vir es Chiones?
5. Cum ratione licèt dicas te vivere summa:
6. Quòd vivis, nulla cum ratione facis.

Vers. 1. Domitianus rectas cœnas restituit, (*suprà* Epig. 6. & Lib. II. Ep. 50.) nihil datur jam pecuniæ clientibus: quomodo poteris jam Romæ vivere? quippe nullam artem calles, unde tibi compares togam, solvas pensionem domus tenebricosæ, & augurioli tui, aliquid des uxori tuæ. Ad hæc omnia præstanda utebantur clientes centum illis quadrantibus, de quibus Ep. 6.

Gratis. Quia non accipis centum quadrantes. Adde quòd nonnihil præterea pecuniæ dabatur clientibus ad patroni mensam sæpe honoris causa sic accumbentibus, ut ex ea nihil attingerent.

4. *Quadrans.* Quartam assis partem solvebat, qui balneo utebantur: eratque statum

tum, & vulgare pretium.

Chiones. Aut uxor Gargiliani erat, aut meretrix.

5. Licèt dicas te ſumma cum ratione, ſapientia, parſimonia, & moderatione vivere; tamen nulla eſt ratio & cauſa, cur vivas: imò ſunt multæ rationes, cur optes mori, & vitam in ſuavem relinquere: cur poſſis, ac velis fame, & egeſtate perire.

XXV.

In divitem arrogantem.

1. Sunt tibi (confiteor) diffuſi jugera campi,
2. Urbanique tenent prædia multa Lares:
3. Et ſervit dominæ numeroſus debitor arcæ,
4. Suſtentatque tuas aurea menſa dapes:
5. Faſtidire tamen noli, Rufine, minores;
6. Plus habuit Didymus, plus Philomelus habet.

Verſ. 2. Et domus tua urbana occupat multa ædificia: poſſides ampliſſimas ædes, quarum ſpatium par eſt multis latifundiis. Lares ſunt Dii domeſtici, cujuſque domus proprii, accipiuntur pro ipſa domo.

Prædia. Prædium urbanum, eſt ædificium quodlibet in urbe: prædium ruſticum, continet agrum ædificio adjunctum.

3. Multis credidiſti nummos, multos habes, qui tibi debeant. Dominam vocat arcam, ideſt, plenam, & locupletem; vel debitoribus quaſi imperitantem: nihil eſt enim miſero debitore ſubjectius, nihil magis ſervile.

5. *Minores faſtidire.* Egentiores contemnere.

6. *Didymus.* Homo turpis & nequam, qui ad magnas opes evaſit, ut Philomelus, quem citharœdum, aut cantorem fuiſſe aiunt. Non eſt magnum ea poſſidere, quibus iſti abundarunt.

XXVI.

Piſces affabrè ſculpti.

1. Artis Phidiacæ toreuma clarum,
2. Piſces adſpicis: adde aquam, natabunt.

Verſ. 1. En piſces è ligno facti; ita ſunt bene ſculpti, ut ſi addas aquam, nataturi videantur. *Phidiacæ* Phidias Athenienſis pictor, & ſictor egregius vixit ann. U. C. 300. Inſignis etiam fuit toreutica, ideſt, cœlandi arte. Τορεύω, torno, ſculpo: hinc toreuma, opus cœlatum.

Ami-

XXVII.

Amicus emeritus.

1. Quod novus & nuper factus tibi præstat amicus:
2. Hoc præstare jubes me, Fabiane, tibi.
3. Horridus, ut primo semper te manè salutem;
4. Per mediumque trahat me tua sella lutum:
5. Lassus ut in thermas decima, vel seriùs, hora
6. Te sequar Agrippæ, cùm laver ipse Titi.
7. Hoc per triginta merui, Fabiane, Decembres,
8. Ut sim tiro tuæ semper amicitiæ?
9. Hoc merui, Fabiane, toga, tritaque, meaque,
10. Ut nondum credas me meruisse rudem?

Vers. 1. 2. Petis à me officia eadem, quæ ab recentibus & tironibus amicis præstari solent.

3. *Horridus*. Rigens frigore.

4. *Sella*. Lectica, cathedra gestatoria. Isti anteambulones & comites divitum, eos in lecticis gestatos per medium lutũ sequi cogebantur. De thermis, suprà Epig. 20.

5. *Decima*. Altera ante solis occasum: nempe cùm est cœnandum. Vide Lib. I. Ep. 89. & lib. IV. Ep. 7.

6. Cùm ipse in Titi balneis longo intervallo diffitis lavor; quia scilicet non pateris, præ arrogantia, ut Agrippæ balneis tecum utar. De Tito & Thermis, diximus Libro Spectac. Ep. 2. de Agrippa, Lib. I. Ep. 89.

9. *Trita*. Quam detrivi, & consumpsi, dum utor illa in honorem tuum.

Mea. Quippe, qui nullam à te acceperim.

10. *Rudem*. Me esse emeritum, me missionem ab his laboribus esse promeritum: ideest, dignum esse, qui à te, ut amicus, solvar tot oneribus: non iis, ut servus, aut primùm amicitiam tuam captans, obruar.

Rudis. Erat virga scabra & impolita, quæ gladiatoribus emeritis, aut laudem aliquam insignem præclaro quopiam facinore adeptis dabatur, honoris insigne, & testis datæ vacationis, missionisque ab arena. Consule Lib. Spectac. Ep. 27.

XXVIII.

Ira quæstuosa.

1. Irasci tantùm felices nostis amici.
2. Non bellè facitis: sed juvat hoc facere.

Vers. 1. *Felices*. Divites: quo sensu vox ea, ut *beatus*, sæpissimè usurpatur.

2. *Sed juvat*. Ideest, utile hoc

hoc vobis est: quæstum ex ira facitis ad lucrum. Quia dum fingitis vos esse iratos, amici nihil à vobis petunt, & in lucro ponunt, quòd vos habeant placatos, nihil audent à vobis aliud petere. *Odisse quàm donare vilius constat*, lib. XII. Ep. 13. simulatis iram, ne largiri aliquid amicis pauperibus cogamini.

XXIX.

Virtus & littera neglecta.

1. Quæ te causa trahit, vel quæ fiducia Romam
2. Sexte? quid aut speras, aut petis inde? refer.
3. Causas, inquis, agam Cicerone disertiùs ipso,
4. Atque erit in triplici par mihi nemo foro.
5. Egit Atestinus causas, & Cajus; utrumque
6. Noras: sed neutri pensio tota fuit.
7. Si nihil hinc veniet, pangentur carmina nobis;
8. Audieris, dices esse Maronis opus.
9. Insanis: omnes gelidis quicumque lacernis
10. Sunt ibi; Nasones, Virgiliosque vides.
11. Atria magna colam: vix tres, aut quatuor ista
12. Res aluit; pallet cætera turba fame.
13. Quid faciam? suade: nam certum est vivere Romę.
14. Si bonus es, casu vivere, Sexte, potes.

Vers. 1. *Trahit*. Fingit aliquem eruditum, magna spe rei faciendæ, Romam venire.

Refer. Doce.

4. *In triplici foro*. De tribus illis præcipuis foris diximus Lib. 1. Ep. 64.

5. *Atestinus; Cajus*. Duo celebres causidici, at egentes; ita ut totam domunculæ suæ pensionem solvere nequiverint.

7. Si nihil faciã lucri orãdis causis, condam carmina.

8. *Audieris*. Ubi mea carmina semel audieris.

9. 10. Despis; en isti omnes poetæ quos horrere frigore in detritis vestibus vides, totidem sunt Ovidii, & Virgilii.

11. *Colam*. Cliens ero divitum patronorum.

14. *Casu*. Si vir es probus, fortè reperies, unde vivas Romæ: fortè etiam fame peribis, idq; certius & verosimilius est. Vide Juvenalem à nobis illustratum. Sat. 3.

XXX.

Dives malè liberalis.

1. Mutua, quòd nobis ter quinquagena dedisti

2. Ex opibus tantis, quas gravis arca premit ;
3. Esse tibi magnus, Thelesine, videris amicus ;
4. Tu magnus, quòd das? imò ego, quòd recipis;

Vers. 1. *Ter quinquagena.* Sestertia 150. ideſt, libras Franc. 10000.

2. *Premit.* Stipata vix capit.

4. *Tune es liberalis, & magnificus, quòd mutuam hanc mihi ſummam dones?* Imò puſillus & parcus es, qui, cū dives ſis, pauperi mutuum dare non erubeſcas, cui parerat te donare gratis. Ego magni animi sū, qui, licet pauper, mutuū tibi ſolvo.

XXXI.

Lacerta calata.

1. Inſerta phialæ Mentoris manu ducta
2. Lacerta vivit, & timetur argentum.

Vers. 1. Cęlata in ſuperficie ampullę argenteę lacerta ita eſt affabre expreſſa, ut vivere videatur, & timeatur, licèt argentea, & expers animæ ſit.

Mentoris. Cælatoris Gręci laudatiſſimi.

XXXII.

In mulierem fucatam.

1. Ceruſſa rugas oris, quòd condere tentas,
2. Polla, tibi frontem, non mihi labra linis.
3. Simpliciter pateat vitium fortaſſe puſillum ;
4. Quod tegitur, majus creditur eſſe malum.

Vers. 2. *Non mihi, &c.* Labra linere, os ſublinere alicui, eſt eum decipere: ducta locutio à ridiculo quodam ludi genere, in quo dormientibus ora pinguntur colore aliquo, vel fuligine.

3. Ceruſſam diximus eſſe fuci candidi genus. Satius eſt ut candidè ac ſine tergiverſatione vitium, & deformitas, quæ fortaſſe parva eſt, pateat.

4. *Majus.* Suſpicionem facis te eſſe deformiorem, magis anum, quàm ſis reipſa.

XXXIII.

Senex fucatus.

1. Mentiris juvenem tinctis, Lentine, capillis ;

2. Tam

2. Tam ſubitò corvus, qui modò cycnus eras;
3. Non omnes fallis, ſcit te Proſerpina canum:
4. Perſonam capiti detrahet illa tuo.

Verſ. 1. 2. *tinctis*. Nigro pigmento infectis: unde appareas tam niger, quàm eſt corvus; licèt, præ ſenio, tam ſis canus, quàm cycnus.

3. *Proſerpina*. Cui debentur omnes mortui, quæ illorum annos probè novit. *Perſonam*. Larvam: fictam juvenis imaginem, pigmenta &c.

XXXIV.

Nimis poeta.

1. Occurrit tibi nemo, quòd libenter,
2. Quòd quacumque venis, fuga eſt, & ingens
3. Circa te, Ligurine, ſolitudo;
4. Quid ſit ſcire cupis? nimis poeta es:
5. Hoc valde vitium periculoſum eſt.
6. Non tigris catulis citata raptis,
7. Non dipſas medio peruſta ſole,
8. Nec ſic ſcorpius improbus timetur.
9. Nam tantos, rogo, quis ferat labores?
10. Et ſtanti legis, & legis ſedenti:
11. In thermas fugio, ſonas ad aurem,
12. Piſcinam peto, non licet natare;
13. Ad cœnam propero, tenes euntem;
14. Ad cœnam venio, fugas ſedentem;
15. Laſſus dormio, ſuſcitas jacentem.
16. Vis, quantum facias mali, videre?
17. Vir juſtus, probus, innocens timeris.

Verſ. 7. *Diſpas*. Genus eſt ſerpentis peſtiferi, quo qui percuſſus eſt, ſiti graviſſima vexatur, ac tandem enecatur. Nomen habet à græco διψα, ſitis. Frequens eſt in Africa. *Peruſta ſole*. Cùm apricatur ad meridianum ſolem.

9. Quis poſſit perferre moleſtiam, & laborem audiendi te recitantem ubique tua carmina.

11. *Piſcinam*. In piſcina natabant aliquando, & corpus lavabant.

14. *Sedentem*. Menſæ accumbentem: nam ad menſam interdum ſedebant. Legunt aliqui, *edentem*.

Reci-

XXXV.

Recitator odiosus.

1. Fugerit an mensas Phœbus, cœnamque Thyestę,
2. Ignoro: fugimus nos, Ligurine, tuam:
3. Illa quidem lauta est, dapibusq; instructa superbis;
4. Sed nihil omninò, te recitante, placet.
5. Nolo mihi ponas rhombum, mullumve bilibrem;
6. Nec volo boletos, ostrea nolo: tace.

Vers. 1. *Thyeste*. Thyestes, & Atreus Pelopis erant filii: ille fratris uxorem temeravit: hic filios Thyestæ fratris cæsos apposuit patri epulandos, quo spectaculo territum solem ajunt fugisse.

5. *Rhombum, mullum*. Pisces exquisitos. *Bilibrem*. Cujus pondus sit librarum duarum.

6. *Boletos*. Fungos delicatos. Lib I. Ep. 21.

Tace. Hoc tantùm volo, ut taceas, ut nihil recites.

XXXVI.

Quid ab amicis exigendum.

1. Exigis à nobis operam sine fine togatam:
2. Non eo; libertum sed tibi mitto meum.
3. Non est, inquis, idem: multò plus esse probabo;
4. Vix ego lecticam subsequar, ille feret.
5. In turbam incideris, cunctos umbone repellet;
6. Invalidum est nobis, ingenuumque latus.
7. Quidlibet in causis narraveris; ipse tacebo;
8. At tibi tergeminum mugiet ille sophos.
9. Lis erit: ingenti faciet convicia voce:
10. Esse pudor vetuit fortia verba mihi.
11. Ergo nihil nobis, inquis, præstabis amicus?
12. Quidquid libertus, Candide, non poterit.

Vers. 1. Exigis à me officia omnia, quæ à clientibus toga utisolitis, exhibentur, v. g. ut te comiter per urbem, veniam salutatum manè, &c.

2. Non possum ire ipse, sed mitto tibi libertum meum.

5. *Umbone*. Cubito. Prius umbo est pars eminens in medio clypeo, sæpe rotunda, interdum acutior, quale est os cubiti.

6. *Ingenuum*. Homines ingenui, & molliùs educati, non sunt ita robusti, non ita impudentes, ut pulsare ob-

vios audeant.

7. *In cauſis*. In agendis cauſis in foro.

8. *Mugiet*. Applaudet tibi & acclamabit voce tanta, ut mugitus dici poſſit.

Tergeminum. Triplex, id eſt, magnum: qua in ſignificatione numerus ternarius ſæpe uſurpatur, de voce, Sophos, vide Lib. I. Ep. 4.

9. Ingeret affatim adverſariis tuis convicia, & opprobria.

10. *Fortia*, Acerba, atrocia, contumelioſa.

12. *Quidquid*, &c. Præſtabo liberalis amici officia, & ingenui; non ſervilia, & liberti.

XXXVII.

Villa inops.

1. Capena grandi porta qua pluit gutta,
2. Phrygiumque matris Almo qua lavat ferrum,
3. Horatiorum qua viret ſacer campus,
4. Et qua puſilli fervet Herculis fanum,
5. Fauſtine, plena Baſſus ibat in rheda,
6. Omnes beati copias trahens ruris.
7. Illic videres frutice nobili caules,
8. Et utrumque porrum, ſeſſileſque lactucas,
9. Pigroque ventri non inutiles betas:
10. Illic coronam pinguibus gravem turdis,
11. Leporemque læſum Gallici canis dente,
12. Nondumque victa lacteum faba porcum.
13. Nec feriatus ibat ante carrucam,
14. Sed tuta fœno curſor ova portabat.
15. Urbem petebat Baſſus? imò rus ibat.

Verſ. 1. *Capena*. Quà itur Capuam urbem nobiliſſimam Campaniæ in Italia. *Capua*. Erant prope illam portam aquæductus, unde guttæ grandes depluebant.

2. *Almo*. Fluvius Thuſciæ nunc vulgò dictus *Aquataccio*, per Appiam viam, quæ à porta Capena incipiebat, fluens: in eo Galli, ſacerdotes Cybeles, quæ Mater, ſeu mater Deorum vulgò appellabatur, cultros, & alia ſacrorum inſtrumenta ſolebant abluere. Sententia igitur eſt: In ea parte viæ Appiæ, quam Almo alluit, in quo ſacerdotes Cybeles lavant cultros in ſacrificiis Matris Deorum adhiberi ſolitos.

3. *Horatiorum*. Extra portam Capenam erat ager, ubi ab Horatiis pugnatum olim fuiſſe ajebant: ibi viſebantur eorum ſepulcra; agros autem ſepulcris addictos a ſacros fuiſſe diximus Lib. I. Ep. 96. Horatiorum longa hiſtoria: Florum conſule, Libro I. cap. 3.

4. *Her-*

4. *Herculis*. In eadem Appia via erat ædicula Herculi ſacra. Puſillum Herculem fortaſſe adulatoriè vocat, in gratiam Domitiani, qui ſe Herculi comparabat, & quem vates noſter majorem Herculem ſæpe appellat.

Fervet. Celebratur adeuntium multitudine.

6. Omnes fructus, quibus abundare villa fertilis, ac dives ſolet.

7. *Illic*. In theda Baſſi. *Frutice*. Caudice, ſtolone.

8. *Utrumque*. Sectivum, & capitatum. *Seſſiles*. Humiles, capitatas.

9. *Pigro*. Duro, ſtricto, quem cient nimirum, ac ſolvunt.

10. *Coronam*. Vimen in orbem nexum, ex quo pendebant turdi.

11. *Gallici*. Velociores erant cæteris Gallici canes, & leporibus captandis idonei.

12. Et porcum lactentem, qui nondum vicit, ſive fregit dente fabas, utpote duriores.

13. Nec famulus vacuus & ſine onere, currebat ante rhedam, ſed ova portabat in fœno poſita.

15. Quis non arbitraretur Baſſum è villa in urbem venire, his onuſtum rebus? atqui ibat in villam, ita videlicet inopem, ut in eam omnia eſſent importanda, quæ in urbem ex illa deferri debuiſſent.

XXXVIII.

In ædificatorem:

1. Pauperis extruxit cellam, ſed vendidit Ollus
2. Prædia: nunc cellam pauperis Ollus habet.

Solebant divites in ampla & ornata domo, tenues aliquas cellulas, conclavia anguſta ædificare, ubi parcè ac ſobriè veſcebantur, & amicos tenuiores excipiebant: hunc locum vocabant Diætam, ſive Cellam pauperis. Talem cellam iſte Ollus extruxit cum domo latiſſima: ſed abſumptis ædificando fortunis, prædia & fortè ſplendidam illam domum vendere coactus eſt, ac ſolam ſibi pauperis cellam reſervare.

XXXIX.

Pocula optima.

1. Vejentana mihi miſces, tu Maſſica potas.
2. Olfacere hæc malo pocula, quàm bibere.

Vers. 2. *Olfacere*. Pocula odorata è ligno bencolenti, ſæpe floribus ornata, in menſis ponebant: ait igitur Martialis malle ſe odorari hæc pocula, quam bibere vinum

pessimum in iis contentum : & nasum pascere, quàm lædere stomachum. De Vejentano vino & Massico sæpe facta mentio, præsertim Ep. 25. Lib. 1.

XL.

Molestus recitator.

1. Hæc tibi, non alia, est ad cœnam causa vocandi,
2. Versiculos recites ut, Ligurine, tuos.
3. Deposui soleas; affertur protinus ingens
4. Inter lactucas oxygarumque liber.
5. Alter perlegitur, dum fercula prima morantur:
6. Tertius est, nec adhuc mensa secunda venit.
7. Et quartum recitas, & quintum deniq; librum.
8. Putidus est, toties si mihi ponis aprum.
9. Quòd si non scombris scelerata poemata donas;
10. Cœnabis solus jam, Ligurine, domi.

Vers. 3. *Soleas*. Ne vestem stragulam, lectosque inquinarent convivæ, soleas & calceos deponebant. Vide Ep. 26. Lib. II.

4. *Oxygarum*. Condimenti genus è garo & aceto confectum: Est garum succus quidam, seu muria, è piscium intestinis. Glossæ veteres ὀξύγαρον acetarium, vocant. Inchoabant porrò cœnam à lactucis & helueliis, quæ lubricant ventrem.

6. *Mensa secunda*. Pars cœnæ postrema, in qua bellaria apponebantur & fructus.

8. Putidus mihi & ingratus foret aper, licèt exquisitissimum sit ferculum, si toties mihi apponeretur, quoties tu pessimum librum recitas.

9. *Scombris*. Pisciculi sunt, qui chartis ineptis involvuntur. Vide 2. Ep. hujus Libri.

XLI.

Incendium utile.

1. Empta domus fuerat tibi, Tongiliane, ducentis:
2. Abstulit hanc nimium casus in urbe frequens.
3. Collatum est decies: rogo, non potes ipse videri
4. Incendisse tuam, Tongiliane, domum?

Vers. 1. *Ducentis*. Millibus sestertium, hoc est, libris Francicis 20000.

2. *Casus*. Incendium.

3. *Collatum*. Collectum & contributum tibi ab amicis vicem tuam dolentibus, ut reparares incensam domum.

Decies. Subaudi, ut antea monuimus, centena millia se-

sestertium, nempè libræ Turon. 1000000. & Rom. scutatorum ducenta viginti quinque millia.

XLII.

Odor adscitus.

1. Quòd quacumq; venis; Cosmũ migrare putamus.
2. Et fluere excusso cinnama fusa vitro.
3. Nolo peregrinis placeas tibi, Gellia, rebus.
4. Scis, puto, posse meum sic benè olere cinnamum.

Vers. 1. 2. Quòd quacumque iter facis, tam suavem odorem spargis, ut videatur Cosmus ille celebris unguentarius incedere cum sua tota officina & è phialis vitreis effusa fluere aromata videantur. *Cinnama*. Cinnamum, seu cinnamomum frutex odoratus, ex Asia devehebatur: eo condiebatur aqua odoris suavissimi.

3. *Peregrinis nugis*. Odoribus alienis, & longè petitis.

XLIII.

Ravenna cisterna.

1. Sit cisterna mihi, quàm vinea, malo Ravennæ:
2. Cùm possim multò vendere pluris aquam.

Vers. 1. *Cisterna*. Locus est ubi aqua pluvialis collecta servatur. *Ravennæ*. Ravenna, *Ravenna*, aliàs Æmiliæ, nunc Romandiolæ caput, oppidum est Italiæ maritimum, in intimo sinu Adriatico. Ibi magna est dulcis aquæ penuria, magna vini copia. Lege sequens epigramma.

XLIV.

Caupo liberalis.

1. Callidus imposuit nuper mihi caupo Ravennæ:
2. Cùm peterem mixtum, vendidit ille merum.

Vers. 1. *Imposuit*. Me decepit.

2. *Mixtum*. Temperatum aqua vinum. *Merum*. Aqua non mixtum: carior enim est aqua Ravennæ, quàm vinum; propter aquæ dulcis penuriam: itaque vinum merum vilius est, quàm aqua dilutum. Ludit in paradoxo.

XLV.

Villa dives.

1. Bajana noſtri villa. Baſſe, Fauſtini
2. Non otioſis ordinata myrtetis,
3. Viduaque platano, tonſilique buxeto
4. Ingrata lati ſpatia detinet campi:
5. Sed rure vero, barbaroque lætatur.
6. Hic farta premitur angulo Ceres omni,
7. Et multa fragrat teſta ſenibus autumnis:
8. Hic poſt Novembres, imminente jam bruma
9. Seras putator horridus refert uvas.
10. Truces in alta valle mugiunt tauri,
11. Vituluſque inermi fronte prurit in pugnam.
12. Vagatur omnis turba ſordidæ cortis,
13. Argutus anſer, gemmeique pavones,
14. Nomenque debet, quæ rubentibus pennis;
15. Et picta perdix, Numidicæque guttatæ,
16. Et impiorum Phaſiana Colchorum;
17. Sonantque rures plauſibus columbarum.
18. Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur:
19. Avidi ſequuntur villicæ ſinum porci,
20. Matremque plenam mollis agnus expectat.
21. Cingunt ſerenum lactei focum vernæ,
22. Et larga feſtos lucet ad Lares ſilva.
23. Non ſegnis albo pallet otio caupo,
24. Nec perdit oleum lubricus palæſtrita:
25. Sed tendit avidis rete ſubdolum turdis,
26. Tremulave captum linea trahit piſcem,
27. Aut impeditam caſſibus refert damam.
28. Exercet hilares facilis hortus urbanos,
29. Et pædagogo non jubente laſcivi
30. Parere gaudent villico capillati:
31. Et delicatus opere fruitur eunuchus.
32. Nec venit inanis ruſticus ſalutator,
33. Fert ille ceris cana cum ſuis mella,
34. Metamque lactis Saſſinate de ſilva:
35. Somniculoſos ille porrigit glires;
36. Hic vagientem matris hiſpidæ fœtum,
37. Alius coactus non amare capones;

38. Et

38. Et dona matrum vimineo ferunt texto
39. Grandes proborum virgines colonorum.
40. Facto vocatur lætus opere vicinus;
41. Nec avara ſervat craſtinas dapes menſa:
42. Veſcuntur omnes, ebrioque non novit
43. Satur miniſter invidere convivæ.
44. At tu ſub urbe poſſides famem mundam,
45. Et turre ab alta proſpicis meras laurus,
46. Furem Priapo non timente ſecurus:
47. Et vinitorem farre paſcis urbano,
48. Pictamque portas otioſus ad villam
49 Olus, ova, pullos, poma, caſeum, muſtum.
50. Rus hoc vocari debet, an domus longè?

Verſ. 1. *Bajana*. De Baiis vide Lib. I. Ep. 51. 54. & aliàs paſſim.

2. *Otioſis*. Sterilibus. Non eſt plena myrtis ordine certo digeſtis: v. gr. in quincuncem. Myrtetum, locus eſt myrtis conſitus.

3. *Vidua*. Sterili: hoc eſt, quæ vitibus non maritatur, ut ulmus, populus, &c.

Tonſili. Romani tondebant ita buxum, ut varias animalium figuras referret.

4. *Ingrata*. Infœcunda, quæ nihil domino reddunt, more ingratorum hominum.

5. *Vero*. Rus verum illud eſt, quod ad fructus percipiendos colitur, ubi non ſunt hortenſes tantùm deliciæ, &c. *Barbaro*. Ruſtico, inculto, at frugifero.

6. 7. In hac villa frumentum omnibus in angulis ſtipatur, & conditum vinum vetus à multis autumnis ac in teſtis ſervatum, fragrat.

9. *Putator*. Vinitor, qui vitem amputat, reportat domum uvas, quæ poſt factam vindemiam relictæ fuerant in palmitibus, vel negligentia colligentium, vel ut maturescerent. *Horridus*. Pannoſus, frigens.

11. Nondum cornibus armata fronte prælia deſtina.

12. *Turba cortis*. Gallinæ, anſeres, &c.

13. *Argutus*. Semper ſtrepitans, & clangens.

Gemmei. Gemmantibus caudis nitente s.

14. Et avis phœnicopterus; ſic dicta nimirum à pennis purpureis: φοῖνιξ purpura, πτέρον ala.

15. *Pictæ*. Ob pennas maculoſas, & varias. *Numidicæ*. Subaudi, Gallinæ. Numidia pars eſt Africæ: hinc illæ deportabantur. *Guttatæ*. Maculis verſicoloribus, ut guttis, pictæ.

16. Et avis phaſiana frequens apud Colchos impios & veneficos, qui malè audiunt propter Medeæ ſuæ veneficia, & ſcelera. De illis dictum pag. 23. *Phaſianæ*. Avis ita dicta à Phaſide Colchorum flumine.

17. *Plauſibus*. Alis plaudentibus columbaria perſtrepunt.

18. *Cereus*. Obesus, pinguis: nam ex pinguedine exiſtit ille color pallidus: hinc libro IX. *Pallere* poſuit pro pingueſcere. *Palumbus*. Columba ſilveſtris.

19. *Villica*. Ferentis ſcilicet glandes, ſiliquas, &c.

20. *Plenam*. Lacte diſtenta ubera gerentem. *Expectat*. Domi concluſus in ovili.

21. *Laetei*. Renidentes, lauti, pingues. De *Verna*, vide ſuprà Ep. 1. & lib. 1. Ep. 36. *Serenum*. Igne claro collucentem.

22. *Ad Lares*. Ad focum, circa quem erant Larium ſimulacra, quibus erat ſacer focus. *Feſtos*. Lætos, & nitentes, ollis & cacabis quaſi coronatos. Vel, Deorum ſtatuis ornatos.

23. Caupo, qui prætereuntibus viatoribus vinum è villa collectum vendit, non feriatur, nec palæſtra inutili occupatur, ſed &c. In villis ruſticanis vulgò erat caupona, ubi vinum & obſonia præbebantur hoſpitibus. Cùmque iſtæ cauponæ non adeò frequentarentur, ut in oppidis, caupo villæ Fauſtini fuiſſet otioſus, niſi aucupio, venatui, &c. operam dediſſet. *Albo*. Pallido: nam otioſi flaccido, & luteo ſunt colore.

24. *Palæſtrita*. Is eſt, qui in palæſtra exercetur. Eſt autem palæſtra locus deſtinatus luctationi, quæ πάλη græcè dicitur. Luctaturi autem oleo corpus ungebant, ne facilè prenſari ab adverſario, aut dejici poſſent, hinc vocem illam explica *lubricus*, ſive etiam ut eſſent valentiores. Iſte igitur caupo non perdit oleum, quia oleo non utitur, nec, ut palæſtritæ, luctatur. Alluſit ad proverbium *oleum perdere*, ideſt, fruſtra aliquid facere. Non inutili palæſtra exercetur, ſed utili aucupio.

28. *Urbanos*. Cives qui ruſticandi cauſa in villam conveniunt, ſuaviter in horto exercentur, curſitant, ſpatiantur.

29. Et pueri heriles, qui ruſticantur in villa, licèt eos pædagogus ſuus patiatur feriari, neque illis quidquam tunc laboris imponat, tamen ultrò gerunt morem villico, præcipienti operis aliquid. Vel; malunt villico obedire, quàm pædagogo.

Laſcivi. Petulantes protervi.

30. *Capillati*. Pueri ingenui, & honeſtiùs culti, quibus longior, & decentiùs pexa coma: vel, impuberes; comas enim vulgò alebant uſque ad pubertatem.

31. Ipſi Eunuchi, otioſi in urbe, amant hìc laborem: opus, ut cæteri, faciunt.

32. Non veniunt vicini ruſtici ad Fauſtinum viſendum honoris ergo, & ſalutandum ex alia villa, aut oppidulo, inanes & vacui, ſed afferunt mella flava cum ipſis favis, aut caſeos, &c.

34. *Metam*. Caſeos in metæ formam coactos, & coagulatos. Meta eſt figuræ rotundæ, oblongæ, & fundo lato in acutum, aut obtuſum deſinit. *Saſſinate*. Sarſina, aut Saſſina eſt oppidum Romandiolæ, ſive, ut olim vo-

ca-

cabant, Æmiliæ; nunc in ditione est Pontificia, ad caput Sapis fluvii, vocaturque etiam nunc *Sarsina*.

36. *Fœtum*. Hœdulum, capellæ fœtum.

37. *Coactos, &c.* Exfectos.

38. *Dona Matrum*. Ova.

40. *Facto opere*. Labore, & opere rustico absoluto.

43. *Satur, &c.* Quia saturatus est dapum reliquiis quæ non servantur in crastinum.

44. At tu, in tuo prædio suburbano esuris cum tuis munditiis. Est quidem elegans tuum illud prædium, sed nihil in eo nascitur, quo placari fames possit.

45. *Meras*. Solas, non comitatas arboribus frugiferis.

46. *Priapo*. Erat Deus hortorum custos: securus ille à furibus erat in Basti rure, & prædio, quia nihil erat quod auferretur.

47. *Urbano* Quia nihil est in sterili villa, unde vinitor alatur; itaque in eam ab urbe far apportandum *Farre*. Frumento, cibo.

48. *Pictam*. Elegantem.

50. Villa tua, ò Basse, an debet vocari prædium? an potiùs urbana domus, sed longè ab urbe posita, in quam omnia ex urbe magno incommodo sint advehenda? Domus longè, ὀπόῤῥω ὦσα, domus procul sita: urbana domus, ab urbe distans; nihil ab urbanis ædibus discrepans, nisi quod procul ab urbe sit.

XLVI.

Cerdones, & fullones munerarii.

1. Sutor cerdo dedit tibi, culta Bononia, munus:
2. Fullo dedit Mutinæ: nunc ubi caupo dabit?

Vers. 1. *Bononia, & Mutina*, civitates Italiæ, *Bologna*, *Modena*. Utraque in Æmilia, Galliæ Togatæ parte. *Culta*. Elegans, ornata moribus, litteris, &c. *Munus*. Vide Ep. 12. hujus Libri.

2. *Fullo*. Qui lavat vestes, tingit, purgat, &c.

Dabit? An etiam dabit Romæ? ut nihil ad ignominiam nostram desit.

XLVII.

Cœna non aqua.

1. Cùm vocer ad cœnam non jam venalis, ut ante,
2. Cur mihi non eadem, quæ tibi, cœna datur,
3. Ostrea tu fumis stagno saturata Lucrino,
4. Sugitur inciso mytilus ore mihi:
5. Sunt tibi boleti: fungos ego fumo suillos:
6. Res tibi cum rhombo est; at mihi cum sparulo;

[illegible] implet,
[illegible] mihi.
[illegible], cœnem?
[illegible] idem.

[illegible] habet à
[illegible] agresti,
[illegible]. Rhó-
[illegible].

[illegible], pallidus,
[illegible] Ep. 45.
[illegible] Pin-
[illegible].

[illegible] Iumdem non
[illegible] : Tecum :
[illegible] mensę.
[illegible] mihi
[illegible] : Cinna,
[illegible] Libri.

XXVIII.

[illegible], improbe Cinna:
[illegible], Cinna, nego.

[illegible].

XXIX.

[illegible]. Et sene decenis:
[illegible]
[illegible],
[illegible],
[illegible],
[illegible].

[illegible]
[illegible]
[illegible]

dus Rom. Significantur vina vetustissima. Hyperbole.

3. *Decies*. Subaudi centenis millibus sestertium, id est, libris Francicis 100000. *Non spatiosa*. Quæ non multùm occupet loci, quæ artificio carior, quàm materia, & mole sit.

4. Quòd una libra argenti, nempe cælati, factique. sive vas aliquod unius libræ millibus quinque sestertiis id est, libris 500. constat.

Rapit. Quia dum appenditur, trahit ad se, & rapi pondus oppositum, in tructina, seu statera.

5. 6. Quòd rheda inaurata, aureis ornamentis insignis, tanto pretio tibi constet, quanto integrum prædium: quòd mulam pretio majore, quàm domum emeris.

8. *Pusillus*. Qui his nugis capiatur. Istis carere posse, magni animi est.

L.

Bellus homo.

1. Cotile, bellus homo es; dicunt hoc, Cotile, multi:
2. Audio: sed quid sit, dic mihi, bellus homo.
3. Bellus homo est, flexos qui digerit ordine crines,
4. Balsama qui semper, cinnama semper olet:
5. Cantica, qui Nili, qui Gaditana susurrat;
6. Qui movet in varios brachia vulsa modos:
7. Inter fœmineas tota, qui luce cathedras
8. Desidet, atque aliqua semper in aure sonat:
9. Qui legit hinc illinc missas, scribitque tabellas;
10. Pallia vicini, qui refugit cubiti:
11. Qui scit, quem quis amet; qui per convivia currit;
12. Hirpini veteres, qui benè novit avos.
13. Quid narras? hoc est, hoc est homo, Cotile, bellus?
14. Res pertricosa est, Cotile, bellus homo.

Vers. 3. Ista verba sunt Cotili, qui à Martiale interrogatus superiore disticho, explicat, quid sit bellus homo. Vide Ep. 30. Lib. II.

5. Qui Ægyptiorum, & Gaditanorum lascivas cantilenas semper cantillat; quod factitabant molles, & effeminati. De Gadibus, dictum Epig. 36. lib. 1.

6. Qui saltat exertis in numerum, & jactatis mollibus brachiis. *Vulsa*. Vide Ep. 30. Libri 2.

8. Qui semper garrit alicui in aurem, ut gerrones, & rumusculorum aucupes, atque architecti factitant.

9. *Tabellas*. Amatorias fortasse litteras, aut rerum novarum, ut fit, plenas.

10. Qui timet, ne quis, prope adstans, ipsum tangat, ac vestem ex arte complicatam confundat. Vide Epi-

gramma 35. Libri 2.

12. *Hirpini.* Erat equus famosus, qui plurimas in circo palmas retulerat: cujus genealogiam & stemma nescio qui malè curiosi texebant.

13. *Quid narras?* Decem superiora carmina dixisse fingitur Cotilus & hominem bellum in illis definivisse. Respondet Martialis: Quid ais, hoccine tandem est homo bellus? certè est res præ tricosa, seu pertricosa, id est, tricarum & nugarum plèna: næ, si ita est, homo bellus est merus nugator. Tricæ, apinæ, quid sint, vide Lib. 1. Ep 94. Tricæ dicuntur etiam fila quædam & impedimenta pullorum gallinaceorum pedibus innascētia: unde illa vox pro leviculis negotiis usurpatur.

LI.

Dulcis facundia.

1. Sirenas, hilarem navigantium pœnam.
2. Blandasque mortes, gaudiumque crudele,
3. Quas nemo quondam deserebat auditas,
4. Fallax Ulisses dicitur reliquisse:
5. Non miror; illud, Cassiane, mirarer,
6. Si fabulantem Canium reliquisset.

Vers. 1. Erant Sirenes, monstra quædam marina in freto Siculo, virginum specie ac vultu, piscium cauda, luporum voracitate; quæ suavitate cantus illectos vectores abducebant in scopulos, ac vorabant. Eas effugit prudens Ulysses obturatis cera sociorum auribus, seque ad navis malum alligari jusso.

6. *Fabulantem.* Suaviter ac nequiter garrientem; tam blanda & suavis est ejus facundia? Vide Epigram. 16. hujus Libri, & 53. 60. Libri 1.

LII.

In Antonium Ciceronis interfectorem.

1. Par scelus admisit Phariis Antonius armis;
2. Abscidit heu vultus ensis uterque sacros.
3. Illud, laurigeros agetes cùm læta triumphos,
4. Hoc tibi, Roma, caput, cùm loquereris, erat.
5. Antoni tamen est pejor, quàm causa Pothini,
6. Hic facinus domino præstitit, ille sibi.

Vers. 1. Antonius admisit scelus simile illi, quod Ægyptii admiserunt, qui Pompejum interfecere. Quid sit Pharus, dictum est pag. 80.

2. *Uterque.* Ægyptiorum ensis

censis & Antonii. *Vultus sacros.* Pompeii & Tullii caput.

3. *Illud.* Pompeii caput. Tuum illud, ò Roma, caput erat, cùm triumpharet. Pompejus de tribus orbis terræ partibus triumphavit.

4. *Hoc.* Ciceronis caput. Hoc caput, tuum erat caput, ò Roma: Ciceronis ore loquebaris.

5. *Pothini.* Ptolemæi satelles fuit, à quo percussus est Pompejus. Ita legendum hoc nomen Scriverius admonet: quia græcè à Plutarcho scribitur, Ποθεινὸς, non φωτεινὸς.

6. Pothinus in gratiam domini scelus hoc admisit: Antonius ut cupiditatem ulciscendi suam expleret.

LIII.

In tardos nautas.

1. Cessatis pueri, nihilque mostis,
2. Vatreno, Rasinaque pigriores:
3. Quorum per vada tarda navigantes,
4. Lentos figitis ad celeusma remos.
5. Jam prono Phaethonte sudat Æthon,
6. Exarsitque dies, & hora lassos
7. Interjungit equos meridiana.
8. At vos tam placidas vagi per undas
9. Tutæ luditis otium carinæ.
10. Non nautas puto vos, sed Argonautas.

Vers. 1. *Mostis.* Pro, movistis: nihil dum promovistis. Legitur &, *nostis*, ideſt, imperiti estis in arte remigandi: remigare non novistis. *Vatrenos.* Vatrenus sive Vaternus *Santerno*, amnis est in Padum influens ex agro Forojulienſi, Plinio teste, Lib. 3. cap. 16. Itemque Rasina sive Tesina, ut scribit Bernardinus Scordeonius, Lib. 1. Antiquitatum urbis Patavinæ. Porrò hìc agi de fluentis, seu rivulis ad Padum positis, & iis quidem, propter exiguitatem, tardioribus, clarè indicat vox *quorum* in versiculo sequenti, quam ab Ramirefio mutatam temerè in *Quorsum* non immeritò queritur P. Scriverius.

4. *Celeusma.* Est nautarum clamor, quo se accendunt ad remigandum κέλευσμα, hortatio, incitatio.

5. Jam sole (qui etiam Phaethon dicitur) prono & meridiem prætergresso, dies calidior est, æstus augescit. *Æthon.* Unus è Solis equis.

7. Et hora meridiana jubet equos interjungi, abduci ab curribus, & aratris ad pastum. Quid sit *interjungere* explicui jam lib. 2. Ep. 5.

9. Abutimini otio in carina tuta: vel otium ac tempus malè perditis, cùm festinare citra periculum ac tutò possetis:

ſetis: ludere otium dicitur, ut ludere operam; pro, perdere.

10. *Argonautas*. Videtur laudare iſtos nautas, cùm heroicum illis Argonautarum nomen imponit: verum ut ignavos eadem voce carpit. Quamvis enim priſci Argonautæ ſic appellati ſint ab Argo, navi decantata, quam conſcenderunt rapturi aureum vellus; eadem vox tamen, ſi componi fingatur ex ἀργὸς piger, & ναύτης, nauta, ſignificabit pigros nautas. De Argonautis vide Ep. 12. Libri 2. verſu 6.

LIV.

Paulinus, Palinurus.

1. Minxiſti currente ſemel, Pauline, carinâ:
2. Mejere vis iterùm? jam Palinurus eris.

Verſ. 1. *Carina*. Cymba vel navi currente minxerat Paulinus, ne iterùm id faciat Martialis monet, ne in aquam decidat, & ex Paulino fiat Palinurus. Significat Palinurus, ſi verba græca ſumas unde vox ea componitur, cum qui rurſum meit, πάλιν rurſus οὐρέω mejo. Dicit Martialis eum fore Palinurum, alio ſenſu, quàm illo, quem iſtæ voces græcæ habent, videlicet non ideò tantùm, quia iterùm mejet, ſed quia Palinurum imitabitur, & in mare decidet, ut Palinurus Æne æ navis gubernator, qui oppreſſus ſomno in aquas cecidit, quemadmodùm narrat Virgil. V. Æneid. verſ. 850.

LV.

Ira ficta.

1. Eſſe negas coctum leporem, poſciſque flagella:
2. Mavis, Rufe, coquum ſcindere, quàm leporem.

Verſ. 1. *Flagella*. Ut coquum malè mulctes. Vide Epig. undecimum.

2. *Leporem*. Quem convivis dividas. Non eſt, inquis, ſatis coctus, & edulis.

LVII.

In arrogantem, & ineptum.

1. Numquam dicis ave, ſed reddis, Nevole, ſemper;
2. Quod prior, & corvus dicere ſæpè ſolet.
3. Cur hoc expectes à me, rogo, Nævole, dicas:

4. Nam,

4. Nam, puto, nec melior, Nævole, nec prior es.
5. Præmia laudato tribuit mihi Cæsar uterque,
6. Natorumque dedit jura paterna trium.
7. Ore legor multo, notumque per oppida nomen
8. Non expectato dat mihi fama rogo.
9. Est & in hoc aliquid; vidit me Roma tribunum;
10. Et sedeo, qua te suscitat Oceanus.
11. Quot mihi Cæsareo facti sunt munere cives:
12. Nec famulos totidem suspicor esse tibi.
13. Sed pulchrè garris, sed cantas, Nævole, bellè.
14. Jam, jam tu prior es, Nævole, vincis; Ave.

Vers. 1. Expectas, dum te prior salutem, quasi esset alienũ à tua dignitate priùs compellare alios, & salutare.

2. Licèt corvi ipsi voces humanas docti salutem dicant. Legunt aliqui, *Curius*. Licèt Curius, vir nempe prisca, & insigni nobilitate, prior alios salutet.

3. *Hoc expectes*. Nempe ut te prior salvere jubeam.

4. *Prior*. Nobilior, insignior.

5. *Uterque*. Titus, & Domitianus.

6. *Natorum*. Lege postrema Epigrammata Libri 2.

8. Ante mortem: mihi viventi, nomen celebre, & clarum est. Ep. 2. Lib. 1.

9. *Tribunum*. Tribuni militares inter primos militiæ ductores censebantur; ita vocati sunt, quia è primis tribubus olim lecti fuerunt. Præerant toti legioni per vices; erant vulgò seni in unaquaque legione: jus dicebant militibus, signum dabant excubiis, &c. Præter illos veros, & legitimos tribunos, alii erant tribuni nomine tenus, & honoris ergo, qui licèt numquam vidissent castra, iisdem tamen atque veri tribuni, juribus ac privilegiis gaudebant, Principis beneficio. Talis Martialis noster fuit.

10. Et sum eques, sedeoque in sedilibus theatro prioribus, in ea parte, in qua si sedere audeas, jubebit te abire Oceanus, & loco cedere. Habuit Martialis equitis honorem, & nomen, ut alibi diximus, non censum & genus. Equitum autem jus erat, ut sederent in primis, ac theatro proximis subselliorum ordinibus, qui erant illis attributi. Adi Librum V. Epig. 19. & 27.

Oceanus. Nomen est viri, cujus tunc erat munus designare suum cuique locum in theatro, & ne quis alienum occuparet, providere.

11. Non puto tibi tot esse famulos, quot sunt homines, quibus ab Imperatore jus civitatis impetravi: qui mihi debent hoc beneficium.

14. *Ave*. Salutare debeo te prior, istis præclaris artibus me superas: salveto igitur, & ave dico.

Est-

LVII.

Cerdoni se excusat.

1. Irasci nostro non debes, cerdo, libello:
2. Ars tua, non vita est carmine læsa meo.
3. Innocuos permitte sales: cur ludere nobis
4. Non liceat, licuit si jugulare tibi?

Vers. 2. *Carmine.* Suprà, Epig. 13. & 46.
4. *Jugulare.* Gladiatores dando, qui se, suo jussu, interemerint; edere munera, in quibus homines jugulentur.

LVIII.

Carmina delenda.

1. Cursorem sexta tibi, Rufe, remisimus hora,
2. Carmina quem madidum nostra tulisse refers;
3. Imbribus immodicis cœlum nam fortè ruebat:
4. Non aliter mitti debuit iste liber.

Vers. 1. *Cursorem.* Tabellarium. *Sexta hora.* Meridiana: sexta post ortum solis.
2. *Madidum.* Pluvia.
3. *Ruebat.* Tantus erat imber, ut cœlum ruere velle videretur.
4. *Non aliter.* Dignus scilicet, qui aqua totus deleretur: sic modestè suum librum deprimit.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER QUARTUS.

EPIGRAMMA I.

De natali die Domitiani.

1. CÆSARIS alma dies, & luce ſacratior illa
2. Conſcia Dictæum qua tulit Ida Jovem,
3. Longa precor, Pylioque veni numeroſior ævo,
4. Semper & hoc vultu, vel meliore, nite.
5. Hic colat Albano Tritonida multus in auro,
6. Perque manus tantas plurima quercus eat:
7. Hic colat ingenti redeuntia ſæcula luſtro,
8. Et quæ Romuleus ſacra Terentus habet.
9. Magna quidem, Superi, petimus; ſed debita terris:
10. Pro tanto, quæ ſunt improba vota Deo?

Verſ. 1. *Dies*. Natalis Domitiani, qui incidebat in 9. Kal. Novembris.

2. Qua luce Ida mons Cretæ natum excepit Jovem.

Conſcia. Tegebatur Jupiter in Ida monte, & celabatur, ne Saturnus eum, ut reliquos liberos ſuos vocaret; adeo ut ſola Ida hujus arcani eſſe conſcia videretur.

Dictæum. Cretenſem, in Creta editum. Dicte eſt mons Cretæ, inſulæ in mari mediterraneo, contra Ægæum mare, *Candia*,

3. *Longa*. Numeroſa. Utinam ſæpe redeas, & ſæpius quã ſuus Neſtori natalis dies.

4. Semper æquè fauſta, aut etiam felicior præſente, redi. *Pylio*. Neſtoreo. Neſtor Pyli in Græcia, rex tres hominum ætates vixiſſe fertur.

5. Pergat Domitianus, ut hactenus fecit, colere Minervam in Albano, aurea corona redimitus. Albanum aurum vocat coronam, veſtes, aurea inſignia, quibus Domitianus indutus præſidebat ludis, qui edebantur in Albano. Erat autem Albanum, *Albano*, villa, ſive arx quædam, in Latio, ubi ſæpe Domitianus verſabatur.

Tritonida. Minervam, quam ſuperſtitioſè Domitianus coluit. Tritonia, vel Tritonis dicitur à Tritone fluviolo Boetiæ, apud urbem Alalcomenas, ubi Minervam natam, eductamque ferunt. Hinc Homerus eam Alalcomeni-

peſſimum in iis contentum : & naſum paſcere, quàm lædere ſtomachum. De Vejentano vino & Maſſico ſæpe facta mentio, præſertim, Ep. 25. Lib. I.

XL.

Moleſtus recitator.

1. Hæc tibi, non alia, eſt ad cœnam cauſa vocandi,
2. Verſiculos recites ut, Ligurine, tuos.
3. Depoſui ſoleas; affertur protinus ingens
4. Inter lactucas oxygarumque liber.
5. Alter perlegitur, dum fercula prima morantur:
6. Tertius eſt, nec adhuc menſa ſecunda venit.
7. Et quartum recitas, & quintum deniq; librum.
8. Putidus eſt, toties ſi mihi ponis aprum.
9. Quòd ſi non ſcombris ſcelerata poemata donas;
10. Cœnabis ſolus jam, Ligurine, domi.

Verſ. 3. *Soleas*. Ne veſtem ſtragulam, lectoſque inquinarent convivæ, ſoleas & calceos deponebant. Vide Ep. 26. Lib. II.

4. *Oxygarum*. Condimenti genus è garo & aceto confectum: Eſt garum ſuccus quidam, ſeu muria, è piſciculorum inteſtinis. Gloſſæ veteres ὀξύγαρον acetarium, vocant. Inchoabant porrò cœnam à lactucis & heluellis, quæ lubricant ventrem.

6. *Menſa ſecunda*. Pars cœnæ poſtrema, in qua bellaria apponebantur & fructus.

8. Putidus mihi & ingratus foret aper, licèt exquiſitiſſimum ſit ferculum, ſi toties mihi apponeretur, quoties tu peſſimum librum recitas.

9. *Scombris*. Piſciculi ſunt, qui chartis ineptis involvũtur. Vide 2. Ep. hujus Libri.

XLI.

Incendium utile.

1. Empta domus fuerat tibi, Tongiliane, ducentis:
2. Abſtulit hanc nimiùm caſus in urbe frequens.
3. Collatum eſt decies: rogo, non potes ipſe videri
4. Incendiſſe tuam, Tongiliane, domum?

Verſ. 1. *Ducentis*. Millibus ſeſtertium, hoc eſt, libris Francicis 20000.

2. *Caſus*. Incendium.

3. *Collatum*. Collectum & contributum tibi ab amicis vicem tuam dolentibus, ut reparares incenſam domũ.

Decies. Subaudi, ut antea monuimus, centena millia ſe-

sestertium, nempè libræ Turon. 1000000. & Rom. scutatorum ducenta viginti quinque millia.

XLII.

Odor adscitus.

1. Quòd quacumq; venis; Cosmũ migrare putamus.
2. Et fluere excusso cinnama fusa vitro.
3. Nolo peregrinis placeas tibi, Gellia, rebus.
4. Scis, puto, posse meum sic benè olere cinnamum.

Vers. 1. 2. Quòd quacumque iter facis, tam suavem odorem spargis, ut videatur Cosmus ille celebris unguentarius incedere cum sua tota officina & è phialis vitreis effusa fluere aromata videantur. *Cinnama*. Cinnamum, seu cinnamomum frutex odoratus, ex Asia devehebatur: eo condiebatur aqua odoris suavissimi.

3. *Peregrinis nugis*. Odoribus alienis, & longè petitis.

XLIII.

Ravenna cisterna.

1. Sit cisterna mihi, quàm vinea, malo Ravennæ:
2. Cùm possim multò vendere pluris aquam.

Vers. 1. *Cisterna*, Locus est ubi aqua pluvialis collecta servatur. *Ravennæ*. Ravenna, *Ravenna*, aliàs Æmiliæ, nunc Romandiolæ caput, oppidum est Italiæ mar itimum, in intimo finu Adriatico. Ibi magna est dulcis aquæ penuria, magna vini copia. Lege sequens epigramma.

XLIV.

Caupo liberalis.

1. Callidus imposuit nuper mihi caupo Ravennæ:
2. Cùm peterem mixtum, vendidit ille merum.

Vers. 1. *Imposuit*. Me decepit.

2. *Mixtum*. Temperatum aqua vinum. *Merum*. Aqua non mixtum: carior enim est aqua Ravennæ, quàm vinum; propter aquæ dulcis penuriam: itaque vinum merum vilius est, quàm aqua dilutum. Ludit in paradoxo.

XLV.

Villa dives.

1. Bajana noſtri villa. Baſſe, Fauſtini
2. Non otioſis ordinata myrtetis,
3. Viduaque platano, tonſilique buxeto
4. Ingrata lati ſpatia detinet campi:
5. Sed rure vero, barbaroque lætatur.
6. Hìc farta premitur angulo Ceres omni,
7. Et multa fragrat teſta ſenibus autumnis:
8. Hìc poſt Novembres, imminente jam bruma
9. Seras putator horridus refert uvas.
10. Truces in alta valle mugiunt tauri,
11. Vitulusque inermi fronte prurit in pugnam.
12. Vagatur omnis turba ſordidæ cortis,
13. Argutus anſer, gemmeique pavones,
14. Nomenque debet, quæ rubentibus pennis;
15. Et picta perdix, Numidicæque guttatæ,
16. Et impiorum Phaſiana Colchorum;
17. Sonantque rures plauſibus columbarum.
18. Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur:
19. Avidi ſequuntur villicæ ſinum porci,
20. Matremque plenam mollis agnus expectat.
21. Cingunt ſerenum lactei focum vernæ,
22. Et larga feſtos lucet ad Lares ſilva.
23. Non ſegnis albo pallet otio caupo,
24. Nec perdit oleum lubricus palæſtrita:
25. Sed tendit avidis rete ſubdolum turdis,
26. Tremulave captum linea trahit piſcem,
27. Aut impeditam caſſibus refert damam.
28. Exercet hilares facilis hortus urbanos,
29. Et pædagogo non jubente laſcivi
30. Parere gaudent villico capillati:
31. Et delicatus opere fruitur eunuchus.
32. Nec venit inanis ruſticus ſalutator,
33. Fert ille ceris cana cum ſuis mella,
34. Metamque lactis Saſſinate de ſilva:
35. Somniculoſos ille porrigit glires;
36. Hic vagientem matris hiſpidæ fœtum,
37. Alius coactus non amare capones;

38. Et

38. Et dona matrum vimineo ferunt texto
39. Grandes proborum virgines colonorum.
40. Facto vocatur lætus opere vicinus;
41. Nec avara ſervat craſtinas dapes menſa:
42. Veſcuntur omnes, ebrioque non novit
43. Satur miniſter invidere convivæ.
44. At tu ſub urbe poſſides famem mundam,
45. Et turre ab alta proſpicis meras laurus,
46. Furem Priapo non timente ſecurus:
47. Et vinitorem farre paſcis urbano,
48. Pictamque portas otioſus ad villam
49 Olus, ova, pullos, poma, caſeum, muſtum.
50. Rus hoc vocari debet, an domus longè?

Verſ. 1. *Bajana*. De Baiis vide Lib. I. Ep. 51. 54. & aliàs paſſim.

2. *Otioſis*. Sterilibus. Non eſt plena myrtis ordine certo digeſtis: v. gr. in quincuncem. Myrtetum, locus eſt myrtis conſitus.

3. *Viduæ*. Sterili: hoc eſt, quæ vitibus non maritatur, ut ulmus, populus, &c.

Tonſili. Romani tondebant ita buxum, ut varias animalium figuras referret.

4. *Ingratæ*. Infecunda, quæ nihil domino reddunt, more ingratorum hominum.

5. *Vero*. Rus verum illud eſt, quod ad fructus percipiendos colitur, ubi non ſunt hortenſes tantùm deliciæ, &c. *Barbaro*. Ruſtico, inculto, at frugifero.

6. 7. In hac villa frumentum omnibus in angulis ſtipatur, & conditum vinum vetus à multis autumnis ac in teſtis ſervatum, fragrat.

9. *Putator*. Vinitor, qui vitem amputat, reportat domum uvas, quæ poſt factam vindemiam relictæ fuerant in palmitibus, vel negligentia colligentium, vel ut matureſcerent. *Horridus*. Pannoſus, frigens.

11. Nondum cornibus armata fronte prælia deſtinat.

12. *Turba cortis*. Gallinæ, anſeres, &c.

13. *Argutus*. Semper ſtrepitans, & clangens.

Gemmei. Gemmantibus caudis nitentes.

14. Et avis phœnicopterus; ſic dicta nimirum à pennis purpureis: φοῖνιξ purpura, πτέρον ala.

15. *Pictæ*. Ob pennas maculoſas, & varias. *Numidicæ*. Subaudi, Gallinæ. Numidia pars eſt Africæ: hinc illæ deportabantur. *Guttatæ*. Maculis verſicoloribus, ut guttis, pictæ.

16. Et avis phaſiana frequens apud Colchos impios & veneficos, qui malè audiunt propter Medeæ ſuæ veneficia, & ſcelera. De illis dictum pag. 23. *Phaſianæ*. Avis ita dicta à Phaſide Colchorum flumine.

17. *Plaufibus*. Alis plaudentibus columbaria perſtrepunt.

18. *Cereus*. Obesus, pinguis: nam ex pinguedine exiſtit ille color pallidus: hinc libro IX. *Pallere* posuit pro pingueſcere. *Palumbus*. Columba ſilveſtris.

19. *Villica*. Ferentis ſcilicet glandes, ſiliquas, &c.

20. *Plenam*. Lacte diſtenta ubera gerentem. *Expectat*. Domi concluſus in ovili.

21. *Lactei*. Renidentes, lauti, pingues. De *Verna*, vide ſuprà Ep. 1. & lib. 1. Ep. 36. *Serenum*. Igne claro collucentem.

22. *Ad Lares*. Ad focum, circa quem erant Larium ſimulacra, quibus erat ſacer focus. *Feſtos*. Lætos, & nitentes, ollis & cacabis quaſi coronatos. Vel, Deorum ſtatuis ornatos.

23. Caupo, qui præteruntibus viatoribus vinum è villa collectum vendit, non feriatur, nec palæſtra inutili occupatur, ſed &c. In villis ruſticanis vulgò erat caupona, ubi vinum & obſonia præbebantur hoſpitibus. Cùmque iſtæ cauponæ non adeò frequentarentur, ut in oppidis, caupo villæ Fauſtini fuiſſet otioſus, niſi aucupio, venatui, &c. operam dediſſet. *Albo*. Pallido: nam otioſi flaccido, & luteo ſunt colore.

24. *Palæſtrita*. Is eſt, qui in palæſtra exercetur. Eſt autem palæſtra locus deſtinatus luctationi, quæ πάλη græcè dicitur. Luctaturi autem oleo corpus ungebant, ne facilè prenſari ab adverſario, aut dejici poſſent, hinc vocem illam explica *lubricus*, ſive etiam ut eſſent valentiores. Iſte igitur caupo non perdit oleum, quia oleo non utitur, nec, ut palæſtritæ, luctatur. Alluſit ad proverbium *oleum perdere*, ideſt, fruſtra aliquid facere. Non inutili palæſtra exercetur, ſed utili aucupio.

28. *Urbanos*. Cives qui ruſticandi cauſa in villam conveniunt, ſuaviter in horto exercentur, curſitant, ſpatiantur.

29. Et pueri heriles, qui ruſticantur in villa, licèt eos pædagogus ſuus patiatur feriari, neque illis quidquam tunc laboris imponat, tamen ultrò gerunt morem villico, præcipienti operis aliquid. Vel; malunt villico obedire, quàm pædagogo.

Laſcivi. Petulantes protervi.

30. *Capillati*. Pueri ingenui, & honeſtiùs culti, quibus longior, & decentiùs pexa coma: vel, impuberes; comas enim vulgò alebant uſque ad pubertatem.

31. Ipſi Eunuchi, otioſi in urbe, amant hìc laborem: opus, ut cæteri, faciunt.

32. Non veniunt vicini ruſtici ad Fauſtinum viſendum honoris ergo, & ſalutandum ex alia villa, aut oppidulo, inanes & vacui, ſed afferunt mella flava cum ipſis favis, aut caſeos, &c.

34. *Metam*. Caſeos in metæ formam coactos, & coagulatos. Meta eſt figuræ rotundæ, oblongæ, & fundo lato in acutum, aut obtuſum deſinit. *Saſſinate*. Sarſina, aut Saſſina eſt oppidum Romandiolæ, ſive, ut olim vo-

ca-

cabant, Æmiliæ; nunc in ditione est Pontificia, ad caput Sapis fluvii, vocaturque etiam nunc *Sarfina*.

36. *Fœtum*. Hœdulum, capellæ fœtum.

37. *Coactos, &c.* Exsectos.

38. *Dona Matrum*. Ova.

40. *Facto opere*. Labore, & opere rustico absoluto.

43. *Satur, &c.* Quia saturatus est dapum reliquiis quæ non servantur in crastinum.

44. At tu, in tuo prædio suburbano esuris cum tuis munditiis. Est quidem elegans tuum illud prædium, sed nihil in eo nascitur, quo placari fames possit.

45. *Meras*. Solas, non comitatas arboribus frugiferis.

46. *Priapo*. Erat Deus hortorum custos: securus ille à furibus erat in Bassi rure, & prædio, quia nihil erat quod auferretur.

47. *Urbano*. Quia nihil est in sterili villa, unde vinitor alatur; itaque in eam ab urbe far apportandum *Farre*. Frumento, cibo.

48. *Pictam*. Elegantem.

50. Villa tua, ò Basse, an debet vocari prædium? an potiùs urbana domus, sed longè ab urbe posita, in quam omnia ex urbe magno incommodo sint advehenda? Domus longè, ὀπόρρω ὄκος, domus procul sita: urbana domus, ab urbe distans; nihil ab urbanis ædibus discrepans, nisi quod procul ab urbe sit.

XLVI.

Cerdones, & fullones munerarii.

1. Sutor cerdo dedit tibi, culta Bononia, munus:
2. Fullo dedit Mutinæ: nunc ubi caupo dabit?

Vers. 1. *Bononia, & Mutina*, civitates Italiæ, *Bologna, Modena*. Utraque in Æmilia, Galliæ Togatæ parte. *Culta*. Elegans, ornata moribus, litteris, &c. *Munus*. Vide Ep. 12. hujus Libri.

2. *Fullo*. Qui lavat vestes, tingit, purgat, &c.

Dabit? An etiam dabit Romæ? ut nihil ad ignominiam nostram desit.

XLVII.

Cœna non aqua.

1. Cùm vocer ad cœnam non jam venalis, ut ante,
2. Cur mihi non eadem, quæ tibi, cœna datur,
3. Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino,
4. Sugitur inciso mytilus ore mihi:
5. Sunt tibi boleti: fungos ego sumo suillos:
6. Res tibi cum rhombo est; at mihi cum sparulo:

7. Aureus immodicis turtur te clunibus implet,
8. Ponitur in cavea mortua pica mihi.
9. Cur sine te cœno, cùm tecum, Pontice, cœnem?
10. Sportula, quòd non est, prosit; edamus idem.

Vers. 1. *Non jam venalis.* Non jam mercede conductus, ut olim sub Nerone. Vide Ep. 24. hujus libri. De Iacu Lucrino dixi Epig. 54. Lib. I.

4. *Mytilus.* Est vilis pisciculus, *la tellina*, testa inclusus, qua sibi os incidi & secari queritur Martialis, dum mytilus fugitur.

5. *Suillos.* Fungorum alii boleti dicuntur, qui optimi: alios deteriores, per contemptum, suillos vocat, id est, qui suibus immundis comedendi relinquuntur.

6. *Sparulo.* Vili pisciculo: qui fortasse nomen habet à sparo, telo quodam agresti, cujus formâ imitatur. Rhombus, est piscis exquisitus.

Aureus. Flavus, pallidus, qui color ex pinguedine nascitur, ut dictum est Ep. 45. Vel; eximius, qui auro contra vxneat. *Immodicis.* Pinguibus, obesis.

9. *Sinete.* Siquidem non iisdem cibis utor: *Tecum*: quia eidem accumbo menſe.

10. Fac ut prosit mihi quòd sublata est sportula: eosdem cibos edamus, siquidem cœna jam recta utimur. Vide Ep. 6. hujus Libri.

XLVIII.

Petitor improbus.

1. Esse nihil dicis, quidquid petis, improbe Cinna:
2. Si nil, Cinna, petis; nil tibi, Cinna, nego.

Vers. 1. *Nihil.* Rem esse nullius momenti, rem nihili esse.

XLIX.

In emacem.

1. Centenis, quòd emis pueros, & sæpe ducenis:
2. Quòd sub rege Numa condita vina bibis:
3. Quòd constat decies tibi non spatiosa supellex,
4. Libra, quòd argenti millia quinque rapit:
5. Aurea, quòd fundi pretio carruca paratur,
6. Quòd pluris mula est, quã domus, empta tibi:
7. Hæc animo credis magno te, Quincte, parare?
8. Falleris: hæc animus, Quincte, pusillus emit.

Vers. 1. *Pueros.* Servos. Centena sestertia valent libras Francicas 1000.

2. *Numa.* Fuit rex secundus.

dus Rom. Significantur vina vetustissima. Hyperbole.

3. *Decies*. Subaudi centenis millibus sestertium, id est, libris Francicis 100000. *Non spatiosa*. Quæ non multùm occupet loci, quæ artificio carior, quàm materia, & mole sit.

4. Quòd una libra argenti, nempe cælati, factique. Sive vas aliquod unius libræ millibus quinque sestertiis ideſt, libris 500. constat. *Rapit*. Quia dum appenditur, trahit ad se, & rapipondus oppositum, in trutina, seu statera.

5. 6. Quòd rheda inaurata, aureis ornamentis insignis, tanto pretio tibi constet, quanto integrum prædium: quòd mulam pretio majore, quàm domum emeris.

8. *Pusillus*. Qui his nugis capiatur. Istis carere posse, magni animi est.

L.

Bellus homo.

1. Cotile, bellus homo es; dicunt hoc, Cotile, multi:
2. Audio: sed quid sit, dic mihi, bellus homo.
3. Bellus homo est, flexos qui digerit ordine crines,
4. Balsama qui semper, cinnama semper olet:
5. Cantica, qui Nili, qui Gaditana susurrat;
6. Qui movet in varios brachia vulsa modos:
7. Inter fœmineas tota, qui luce cathedras
8. Desidet, atque aliqua semper in aure sonat:
9. Qui legit hinc illinc missas, scribitque tabellas;
10. Pallia vicini, qui refugit cubiti:
11. Qui scit, quem quis amet; qui per convivia currit;
12. Hirpini veteres, qui benè novit avos.
13. Quid narras? hoc est, hoc est homo, Cotile, bellus?
14. Res pertricosa est, Cotile, bellus homo.

Vers. 3. Ista verba sunt Cotili, qui à Martiale interrogatus superiore disticho, explicat, quid sit bellus homo. Vide Ep. 30. Lib. II.

5. Qui Ægyptiorum, & Gaditanorum lascivas cantilenas semper cantillat; quod factitabant molles, & effeminati. De Gadibus, dictum Epig. 36. lib. 1.

6. Qui saltat exertis in numerum, & jactatis mollibus brachiis. *Vulsa*. Vide Ep. 30. Libri 2.

8. Qui semper garrit alicui in aurem, ut gerrones, & rumuscolorum aucupes, atque architecti factitant.

9. *Tabellas*. Amatorias fortasse litteras, aut rerum novarum, ut fit, plenas.

10. Qui timet, ne quis, prope adstans, ipsum tangat, ac vestem ex arte complicatam confundat. Vide Epi-

gramma 35. Libri 2.

12. *Hirpini.* Erat equus famosus, qui plurimas in circo palmas retulerat: cujus genealogiam & stemma nescio qui malè curiosi texebant.

13. *Quid narras?* Decem superiora carmina dixisse fingitur Cotilus & hominem bellum in illis definivisse. Respondet Martialis: Quid ais, hoccine tandem est homo bellus? certè est res præ tricosa, seu pertricosa, id est, tricarum & nugarum plèna: næ, si ita est, homo bellus est merus nugator. Tricæ, apinæ, quid sint, vide Lib. 1. Ep 94. Tricæ dicuntur etiam fila quædam & impedimenta pullorum gallinaceorum pedibus innascētia: unde illa vox pro leviculis negotiis usurpatur.

LI.

Dulcis facundia.

1. Sirenas, hilarem navigantium pœnam.
2. Blandasque mortes, gaudiumque crudele,
3. Quas nemo quondam deserebat auditas,
4. Fallax Ulisses dicitur reliquisse:
5. Non miror; illud, Cassiane, mirarer,
6. Si fabulantem Canium reliquisset.

Vers. 1. Erant Sirenes, monstra quædam marina in freto Siculo, virginum specie ac vultu, piscium cauda, luporum voracitate; quæ suavitate cantus illectos vectores abducebant in scopulos, ac vorabant. Eas effugit prudens Ulysses obturatis cera sociorum auribus, seque ad navis malum alligari jusso.

6. *Fabulantem.* Suaviter ac nequiter garrientem; tam blanda & suavis est ejus facundia? Vide Epigram. 16. hujus Libri, & 53. 60. Libri 1.

LII.

In Antonium Ciceronis interfectorem.

1. Par scelus admisit Phariis Antonius armis;
2. Abscidit heu vultus ensis uterque sacros.
3. Illud, laurigeros agerес cùm læta triumphos,
4. Hoc tibi, Roma, caput, cùm loquereris, erat.
5. Antoni tamen est pejor, quàm causa Pothini,
6. Hic facinus domino præstitit, ille sibi.

Vers. 1. Antonius admisit scelus simile illi, quod Ægyptii admiserunt, qui Pompejum interfecere. Quid sit Pharus, dictum est pag. 80.

2. *Uterque.* Ægyptiorum ensis

censis & Antonii. *Vultus sacros.* Pompeii & Tullii caput.

3. *Illud.* Pompeii caput. Tuum illud, ò Roma, caput erat, cùm triumphares. Pompejus de tribus orbis terræ partibus triumphavit.

4. *Hoc.* Ciceronis caput. Hoc caput, tuum erat caput, ò Roma: Ciceronis ore loquebaris.

5. *Pothini.* Ptolemæi satelles fuit, à quo percussus est Pompejus. Ita legendum hoc nomen Scriverius admonet: quia græcè à Plutarcho scribitur, Ποθεινός, non φωτεινός.

6. Pothinus in gratiam domini scelus hoc admisit: Antonius ut cupiditatem ulciscendi suam expleret.

LIII.

In tardos nautas.

1. Cessatis pueri, nihilque mostis,
2. Vatreno, Rasinaque pigriores:
3. Quorum per vada tarda navigantes,
4. Lentos figitis ad celeusma remos.
5. Jam prono Phaethonte sudat Æthon,
6. Exarsitque dies, & hora lassos
7. Interjungit equos meridiana.
8. At vos tam placidas vagi per undas
9. Tutæ luditis otium carinæ.
10. Non nautas puto vos, sed Argonautas.

Vers. 1. *Mostis.* Pro, movistis: nihil dum promovistis. Legitur &, *nostis*, ideſt, imperiti estis in arte remigandi: remigare non novistis. *Vatrenos.* Vatrenus sive Vaternus *Santerno*, amnis est in Padum influens ex agro Forojulienſi, Plinio teste, Lib. 3. cap. 16. Itemque Rasina sive Tesina, ut scribit Bernardinus Scordeonius, Lib. 1. Antiquitatum urbis Patavinæ. Porrò hìc agi de fluentis, seu rivulis ad Padum positis, & iis quidem, propter exiguitatem, tardioribus, clarè indicat vox *quorum* in versiculo sequenti, quam ab Ramirefio mutatam temerè in *Quorsum* non immeritò queritur P. Scriverius.

4. *Celeusma.* Est nautarum clamor, quo se accendunt ad remigandum κέλευσμα, hortatio, incitatio.

5. Jam sole (qui etiam Phaethon dicitur) prono & meridiem prætergresso, dies calidior est, æstus augescit. *Æthon.* Unus è Solis equis.

7. Et hora meridiana jubet equos interjungi, abduci ab curribus, & aratris ad pastum. Quid sit *interjungere* explicui jam lib. 2. Ep. 5.

9. Abutimini otio in carina tuta: vel otium ac tempus malè perditis, cùm festinare citra periculum ac tutò possetis:

setis: ludere otium dicitur, ut ludere operam; pro, perdere.

10. *Argonautas*. Videtur laudare istos nautas, cùm heroicum illis Argonautarum nomen imponit: verum ut ignavos eadem voce carpit. Quamvis enim prisci Argonautæ sic appellati sint ab Argo, navi decantata, quam conscenderunt rapturi aureum vellus; eadem vox tamen, si componi fingatur ex ἀργὸς piger, & ναύτης, nauta, significabit pigros nautas. De Argonautis vide Ep. 12. Libri 2. versu 6.

LIV.

Paulinus, Palinurus.

1. Minxisti currente semel, Pauline, carinâ:
2. Mejere vis iterùm? jam Palinurus eris.

Vers. 1. *Carina*. Cymba vel navi currente minxerat Paulinus, ne iterùm id faciat Martialis monet, ne in aquam decidat, & ex Paulino fiat Palinurus. Significat Palinurus, si verba græca sumas unde vox ea componitur, eum qui rursum meit, πάλιν rursus οὐρίω mejo. Dicit Martialis eum fore Palinurum, alio sensu, quàm illo, quem istæ voces græcæ habent, videlicet non ideò tantùm, quia iterùm mejet, sed quia Palinurum imitabitur, & in mare decidet, ut Palinurus Æne æ navis gubernator, qui oppressus somno in aquas cecidit, quemadmodùm narrat Virgil. V. Æneid. vers. 850.

LV.

Ira ficta.

1. Esse negas coctum leporem, poscisque flagella:
2. Mavis, Rufe, coquum scindere, quàm leporem.

Vers. 1. *Flagella*. Ut coquum malè mulctes. Vide Epig. undecimum.

2. *Leporem*. Quem convivis dividas. Non est, inquis, satis coctus, & edulis.

LVI.

In arrogantem, & ineptum.

1. Numquam dicis ave, sed reddis, Nevole, semper;
2. Quod prior, & corvus dicere sæpè solet.
3. Cur hoc expectes à me, rogo, Nævole, dicas:

4. Nam,

4. Nam, puto, nec melior, Nævole, nec prior es.
5. Præmia laudato tribuit mihi Cæsar uterque,
6. Natorumque dedit jura paterna trium.
7. Ore legor multo, notumque per oppida nomen
8. Non expectato dat mihi fama rogo.
9. Est & in hoc aliquid; vidit me Roma tribunum;
10. Et fedeo, qua te suscitat Oceanus.
11. Quot mihi Cæsareo facti sunt munere cives:
12. Nec famulos totidem suspicor esse tibi.
13. Sed pulchrè garris, sed cantas, Nævole, bellè.
14. Jam, jam tu prior es, Nævole, vincis; Ave.

Vers. 1. Expectas, dum te prior salutem, quasi esset alienū à tua dignitate priùs compellare alios, & salutare.

2. *Licèt corvi ipsi voces humanas docti salutem dicant.* Legunt aliqui, *Curius*. Licèt Curius, vir nempe prisca, & insigni nobilitate, prior alios salutet.

3. *Hoc expectes*. Nempe ut te prior salvere jubeam.

4. *Prior*. Nobilior, insignior.

5. *Uterque*. Titus, & Domitianus.

6. *Natorum*. Lege postrema Epigrammata Libri 2.

8. Ante mortem: mihi viventi, nomen celebre, & clarum est. Ep. 2. Lib. 1.

9. *Tribunum*. Tribuni militares inter primos militiæ ductores censebantur; ita vocati sunt, quia è primis tribubus olim lecti fuerunt. Præerant toti legioni per vices; erant vulgò seni in unaquaque legione: jus dicebant militibus, signum dabant excubiis, &c. Præter illos veros, & legitimos tribunos, alii erant tribuni nomine tenus, & honoris ergo, qui licèt numquam vidissent castra, iisdem tamen atque veri tribuni, juribus ac privilegiis gaudebant, Principis beneficio. Talis Martialis noster fuit.

10. Et sum eques, sedeoque in sedilibus theatro prioribus, in ea parte, in qua si sedere audeas, jubebit te abire Oceanus, & loco cedere. Habuit Martialis equitis honorem, & nomen, ut alibi diximus, non censum & genus. Equitum autem jus erat, ut sederent in primis, ac theatro proximis subselliorum ordinibus, qui erant illis attributi. Adi Librum V. Epig. 19. & 27. *Oceanus*. Nomen est viri, cujus tunc erat munus designare suum cuique locum in theatro, & ne quis alienum occuparet, providere.

11. Non puto tibi tot esse famulos, quot sunt homines, quibus ab Imperatore jus civitatis impetravi: qui mihi debent hoc beneficium.

14. *Ave*. Salutare debeo te prior, istis præclaris artibus me superas: salute igitur, & ave dico.

Cet-

LVII.

Cerdoni se excusat.

1. Irasci nostro non debes, cerdo, libello:
2. Ars tua, non vita est carmine læsa meo.
3. Innocuos permitte sales: cur ludere nobis
4. Non liceat, licuit si jugulare tibi?

Vers. 2. *Carmine.* Suprà, Epig. 13. & 46.
4. *Jugulare.* Gladiatores dando, qui se, tuo jussu, interemerint; edere munera, in quibus homines jugulentur.

LVIII.

Carmina delenda.

1. Cursorem sexta tibi, Rufe, remisimus hora,
2. Carmina quem madidum nostra tulisse refers;
3. Imbribus immodicis cœlum nam fortè ruebat:
4. Non aliter mitti debuit iste liber.

Vers. 1. *Cursorem.* Tabellarium. *Sexta hora.* Meridiana: sexta post ortum solis.
2. *Madidum.* Pluvia.
3. *Ruebat.* Tantus erat imber, ut cœlum ruere velle videretur.
4. *Non aliter.* Dignus scilicet, qui aqua totus deleretur: sic modestè suum librum deprimit.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM *LIBER QUARTUS.*

EPIGRAMMA I.

De natali die Domitiani.

1. CÆSARIS alma dies, & luce ſacratior illa
2. Conſcia Dictæum qua tulit Ida Jovem,
3. Longa precor, Pylioque veni numeroſior ævo,
4. Semper & hoc vultu, vel meliore, nite.
5. Hic colat Albano Tritonida multus in auro,
6. Perque manus tantas plurima quercus eat:
7. Hic colat ingenti redeuntia ſæcula luſtro,
8. Et quæ Romuleus ſacra Terentus habet.
9. Magna quidem, Superi, petimus; ſed debita terris:
10. Pro tanto, quæ ſunt improba vota Deo?

Verſ. 1. *Dies*. Natalis Domitiani, qui incidebat in 9. Kal. Novembris.

2. Qua luce Ida mons Cretæ natum excepit Jovem.

Conſcia. Tegebatur Jupiter in Ida monte, & celabatur, ne Saturnus eum, ut reliquos liberos ſuos vocaret; adeo ut ſola Ida hujus arcani eſſe conſcia videretur.

Dictæum. Cretenſem, in Creta editum. Dicte eſt mons Cretæ, inſulæ in mari mediterraneo, contra Ægæum mare, *Candia*.

3. *Longa*. Numeroſa. Utinam ſæpe redeas, & ſæpius quã ſuus Neſtori natalis dies.

4. Semper æquè fauſta, aut etiam felicior præſente, redi. *Pylio*. Neſtorco. Neſtor Pyli in Græcia, rex tres hominum ætates vixiſſe fertur.

5. Pergat Domitianus, ut hactenus fecit, colere Minervam in Albano, aurea corona redimitus. Albanum aurum vocat coronam, veſtes, aurea inſignia, quibus Domitianus indutus præſidebat ludis, qui edebantur in Albano. Erat autem Albanum, *Albano*, villa, ſive arx quædam, in Latio, ubi ſæpe Domitianus verſabatur.

Tritonida. Minervam, quam ſuperſtitioſè Domitianus coluit. Tritonia, vel Tritonis dicitur à Tritone fluviolo Boetiæ, apud urbem Alalcomenas, ubi Minervam natam, eductamque ferunt. Hinc Homerus eam Alalcomeni-

menidem appellat. Festa Minervæ vocabantur Quinquatria; ea Domitianus celebrabat variis ludis scenicis, & certaminibus oratorum, & poetarum.

Multus. Frequens, crebrò: vel, occupatus, & assiduus in illa re. Legitur in quibusdam codicibus *cultus* ideſt, ornatus.

6. Et per manus tanti Imperatoris quernæ coronæ plurimæ victoribus distribuantur. Domitianus instituit Jovi Capitolino quinquennale certamen triplex, musicum, equestre, gymnicum. Victores donabantur corona è quercu; hæc enim arbor Jovi sacra.

7. *Hic*. Idem Domitianus ludos sæculares iterum edat, & iis annos novo sæculo redeuntes ornet. Post evolutum sæculum Romæ solemnes fiebant ludi, qui sæculares vocabantur. Illi centesimo decimo quolibet anno celebrari solebant. Eos Augustus celebraverat anno ab U. C. 737. Claudius Imp. ab illo tertius, eosdem annis post 64. ediderat præter consuetudinem: quocirca illos irritos, ac nullos censeri Domitianus jussit, & ipse alios, numeratis post Augusti sæculares ludos annis ferè 110. celebravit.

Lustro. Erat lustrum spatium annorum quinque: quo spatio ad putandos annos Romani utebantur, ut Græci Olympiade. Porrò lustrum illud, in quod incidebant ludi sæculares, magnum lustrum vocabatur. Vide Horatium in carmine sæculari, Censorinum, cap. 5.

8. Et colat Ditis, ac Proserpinæ sacra celebrari solita in Terento, & à Romulo pridem instituta. *Terentus*. Erat locus in Campo Martio, de quo facta mentio Lib. 1. Ep. 60. in eo ara subterranea Ditis, & Proserpinæ, olim à Romanis in bello Albano constituta fuerat, & alta humo sic occultata, ut paucis nota esset. Terentius autem est appellatus, quia terebat, seu occultabat istam aram, vel quia Tiberinis aquis, ad cujus ripam erat, terebatur, & alluebatur.

10. *Improba*. Iniqua, nimia. *Deo*. Domitiano, qui se Deum appellari jubebat.

I I.

Spectator candidus.

1. Spectabat modò solus inter omnes
2. Nigris munus Horatius lacernis,
3. Cùm plebs, & minor ordo, maximusque
4. Sancto cum Duce candidus sederet.
5. Toto nix cecidit repentè cœlo:
6. Albis spectat Horatius lacernis.

Vers. 1. *Spectabat*. Edebat ludos Domitianus, spectabant omnes, pro more induti candidis lacernis; solus nescio

neſcio quis Horatius, pullatus aderat: nix crebra decidit, adeo ut alba quoque Horatii lacerna appareret: ita coactus, & ipſe eſt, quaſi divinitus, adeſſe albatus.

3. Cùm plebs, equites, & Senatores eum Imperatore eſſent candidati. *Minor ordo.* In tres ordines populus Romanus dividebatur, ſenatum, equeſtrem ordinem, & populum.

4. *Sancto.* Vel quia regum & Imperatorum nomen, majeſtaſq; ſancta eſt: vel quia, ut modò dixi, jubebat ſe Domitianus Deum vocari.

6. *Lacernis.* Lacernæ veſtes erant craſſiores, contra frigus, aut pluviam comparatæ, & imponi togis ſolitæ, primùm quidem in caſtris, poſt, etiam in urbe.

III.

De nivibus inter ſpectacula demiſſis.

1. Aſpice, quàm denſum tacitarum vellus aquarum
2. Defluat in vultus Cæſaris, inque ſinus:
3. Indulget tamen ille Jovi, nec vertice moto
4. Concretas pigro frigore ridet aquas,
5. Sidus Hyperborei ſolitus laſſare Bootæ,
6. Et madidis Helicen diſſimulare comis.
7. Quis ſiccis laſcivit aquis, & ab æthere ludit?
8. Suſpicor has pueri Cæſaris eſſe nives.

Verſ. 1. Aſpice, quanta ſit nivis copia, quæ ſine ſtrepitu de labitur, lanæ ſimillima. Cùm ludos Domitianus ederet, repente plurima nix de miſſa eſt, coorta ingenti tempeſtate: neminem permiſit è ſpectaculo abire, aut operire caput, aut quidquam in veſte mutare, qua ex re magna pars ſpectatorum in graves morbos incidit, imò extincta eſt.

3. Sub dio tamen perſtat, & non diſcedit. Jovem ningentem placidè ſert; ſic libro 1. Ep. 86. dixit: *Indulgent patientiam flagello.* Vel: indulget ſpectaculo in Jovis honorem edito.

4. Nives ridet. Nix eſt aqua frigore concreta, multo aere admixto: unde calidior eſt, ac minùs denſa.

5. Nec mirum: ſi quidem à teneris annis aſſuevit omnem cœli inclementiam perferre, & ſua patientia etiam fatigare frigidum Bootæ ſidus, ac vincere.

Bootæ. Bootes, ſidus eſt ſeptentrionale, proximè poſitum poſt illud, quod Plauſtrum vocant, quaſi ſi plauſtrum, & boves agitaret, unde illi nomen. Βοώτης: *Bubulcus.* Hyperboreus porrò dicitur tractus ille, qui Boreæ ſubjectus eſt, à voce græca ὑπὲρ ſub, ſuper & Βορέας, Boreas.

6. Et frigora, niveſq; plagæ ſeptentrionalis, quæ Helicæ, ſive Urſæ, eſt ſubjecta, nudo

nudo capite, ac madido excipere solitus, perinde ac si sensus expers foret.

Helicen. Fabulantur fuisse Helicen Jovis nutricem, quæ idcirco fuerit ab illo in cœlum ascita, & sideribus adscripta. Ursa major Helice vulgò appellatur, & nomen habet à verbo græco ἕλίσσω volvo, quia circa polum arcticum volvitur. Ursa minor vocatur Cynosura. De utraque jam diximus in Lib. Spect. Ep. 14.

7. Quis ille est, qui nives istas in Imperatorem, satis utique familiariter, & jocosè, demittit? Omnino filius tuus est, &c. *Siccis aquis.* Ita nix appellari potest. *Lascivit.* Petulanter, & protervè ludit.

8. *Pueri.* Filius Domitiani paulò antè mortuus erat ac in Divos relatus. Extat hujus filii testis nummus, in cujus adversa parte, puer globo cœlesti, stellis cinctus, insidet, cum hac inscriptione. De Cæsar Imp. Domitiani. F. hoc est... *Divus Cæsar Imperatoris Domitiani filius*: in aversa parte, ejus mater Domitia Augusta uxor Domitiani, conspicitur.

IV.

In hominem fœtidum, & cimicem.

1. Quod siccæ redolet palus lacunæ,
2. Crudarum nebulæ, quod Albularum,
3. Piscinæ vetus aura, quod marinæ,
4. Lassi Bardiacus, quod evocati,
5. Quod bis murice vellus inquinatum,
6. Quod jejunia Sabbatariorum,
7. Mœstorum, quod anhelitus reorum,
8. Quod spurcæ moriens lucerna Ledæ,
9. Quod ceromata fæce de Sabina,
10. Quod vulpis fuga, viperæ cubile.
11. Mallem, quàm quod oles, olere Bassa.

Vers. 1. Ordo est: mallem olere quod paludes siccæ, & fœtentes lacunæ olent, quòd olent Albulæ, &c. quàm olere quod oles, ò Bassa fœdissime.

Lacunæ. Lacuna est fossa, sive cavus, aqua stagnante plenus: palus verò est ferè plena luto, & cœno, unde gravis odor.

2. Quod olent vapores ex albulis crudis, & frigidis, educti. *Albularum.* Vide Ep. 13. Libri 1. Est Albula, sive Albulæ, fons calidus, & salutaris non procul Tibure, sulphureis aquis graveolens. Crudæ vocantur, eo quòd aquæ ejusmodi referant gravitatem, ac veluti duritiem metallorum, & fossilium, æris, ferri, sulphuris, à quibus vim suam habent, &

per

per quæ, veluti per colum, transmittuntur.

3. Quod redolet vetus piscina, non fontana, vel fluvialis, sed marina. Aqua marina gravioris est odoris.

4. Quod Bardocucullus veterani, & senioculi militis.

Bardiacus. Hanc vocem explicui Libro 1. Ep. 47.

Evocati. Sic dicebantur milites emeriti, qui difficillimis temporibus rogabantur iterùm militare, & per litteras, vel nuncios evocabantur. Illi vulgò incompti & hirsuti, olidique erant, malo nempe, & labori assueti. Hinc lassi vocantur in hoc versiculo, nempe diuturna militia defatigati. Legit Turnebus *Tassi Bardaici* (sive Bardiaci) *os quod evocati* tam olidus es, quàm fœtet os & anhelitus Bardiaci militis evocati. Erant Bardi (de quibus incidit mentio in memorato Epig. 47. Lib. 1.) seu Bardæi, aut Berdiaci, Galli quidam; Galli autem, ut plurimùm militabant.

5. Sæpiùs imbutæ purpura vestes olent graviter. Et purpura lotio etiam admixto inficiebatur.

6. Quod jejunantes Judæi. Eos *Sabbatarios* appellat, quia illorum festa, sabbata dicebantur. Jejunantium autem halitus est gravior. Huc accedit, quod Judæi sæpè à scriptoribus fœtentes appellantur, quasi proprio gentis vitio.

7. *Reorum*. Gura, & angore animi, avocatur aliò stomachi calor, unde minus coquuntur cibi; ex ea autem cruditate anima putris oritur; nihil autem homine reo tristius.

8. *Ledæ*. Anicula quædam indicatur putida, & retorrida. *Moriens*, recens extincta.

9. *Ceromata*. Ceroma, genus unguinis, & adipis erat, quo utebantur athletæ, ex oleo, & cera confectum: crassum, & graveolens, præsertim si oleum esset deterius, ac fæculentum, quale Sabinum. Sabini Italiæ populi κηρὸς, cera: κήρωμα ceroma.

10. Quod vulpes fugiens canes sequentes. Tunc enim lotium pestilens dicitur emittere; cujus odore canes sæpe perculsi absistunt.

V.

Neglecta virtus.

1. Vir bonus, & pauper, linguaque, & pectore verus,
2. Quid tibi vis, urbem qui, Fabiane, petis?
3. Qui nec leno potes, nec comissator haberi,
4. Nec pavidos tristi voce citare reos:
5. Vendere nec vanos circum palatia fumos:
6. Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro,
7. Unde miser vives, homo fidus, certus amicus?
8. Hoc nihil est, Nunquam sic Philomelus eris.

Vers. 3.

Vers. 3. *Comissator* · Popino, helluo · *Haberi* · Esse, adhiberi.

4. Nec fungi præconis officio, ad reos citandos, vocandosque in jus.

5. Nec tuam apud Principem gratiam vendere: vel, elegantes versiculos, fictasque fabulas narrando pecuniam ab aulicis colligere, Vel; quæstum ex adulatione facere. *Fumos* · Alexander Severus Romanus Imperator, cùm audisset aulicum adulatorem magnas opes collegisse, homines Principi ut aulici factitant, commendando: eum lignis humidis, & fumo necari jussit, pereat, inquit, fumo, qui fumos vendidit.

6 Cano. Canus erat insignis tunc tibicen; Glaphyrus verò, citharœdus, ut Philomelus, sive Philomusus. Illæ autem artes hac tempestate magno erant in pretio.

8. Fides, amicitia, probitas, viliores alga sunt, nihil ad rem faciendâ juvant: iis artibus numquam evades ad eas opes, quas Philomelus sua sibi cithara peperit.

VI.

In dissimulatorem nequitiæ.

1. Credi virgine castior pudica,
2. Et frontis teneræ cupis videri,
3. Cùm sis improbior, Malisiane,
4. Quàm qui compositos metro Tibulli
5. In Stellæ recitat domo libellos.

Vers. 2. *Teneræ* · Impudentes, improbi, duræ frontis vulgò esse dicuntur. Modesti verò, & casti, teneræ quia facilè erubescunt.

4. *Metro* · Carmine, stylo. *Tibulli* · Tibullus molli, & læpè obscæno carmine usus est: eodem, quo Ovidius, anno, nempe 711. ab urbe condita, est natus.

5. *Stellæ* · Erat ille poeta bonus, ac dives, qui recitantibus domum suam pro more divitum, commodabat. Quis autem foret ille recitator, tacet; fortasse quia satis notus erat.

VII.

Quo tempore suos Cæsari libros offerri velit.

1. Prima salutantes, atque altera continet hora;
2. Exercet raucos tertia causidicos:
3. In quintam varios extendit Roma labores;
4. Sexta quies lassis, septima finis erit:
5. Sufficit in nonam nitidis octava palæstris;

6. Im-

6. Imperat excelsos frangere nona toros.
7. Hora libellorum decima est, Eupheme, meorum,
8. Temperat ambrosias cùm tua cura dapes;
9. Et bonus ætherio laxatur nectare Cæsar,
10. Ingentique tenet pocula parca manu.
11. Tunc admitte jocos: gressu timet ire licenti
12. Ad matutinum nostra Thalia Jovem.

Vers. 1. Hora diei prima (post solis nempè ortum) & secunda, destinatæ sunt salutatoribus.

2. Hora tertia (idest, nona matutina, ut numeramus Galli) causæ aguntur in foro.

3. Usque in sextam, hoc est, duodecimam, laborant opifices, ita ut hora meridiana intermittant laborem minus robusti, & opere jam fatigati; hora verò post meridiem prima, omnes ab eo quiescant.

5. Ab octava ad nonam, nempè à secunda serotina ad tertiam, spatii temporisq; satis est ad varias exercitationes, & palæstram. Dictum de palæstra libro III. Ep. 5. & alibi passim.

6. Hora nona mensæ accumbitur, & lecti, sive tori disturbantur. Hæc apud nos est tertia serotina.

7. 8 Cũ Cæsar, quasi Deus, nectare, & ambrosia vescitur, tunc opportunũ est tempus illi meos libros offerendi. *Tẽperat.* Erat ille Euphemus pincerna Domitiani, aut mensæ structor, aut ciborum sector. *Ambrosias.* Ambrosia Deorũ cibus est, ut nectar illorum potio ἀμβρόσιος, immortalis, divinus, quia mortalibus nefas eo cibo vesci.

9. *Laxatur.* Recreatur, curis negotiorum solvitur.

10. *Parca.* Nempè sobrius ac temperans.

11. Tunc intromitte meos libellos: nam mihi religio esset eos, ut sunt liberiores & jocosiores, matutino tempore offerre Domitiano legendos, quippe tunc seriis rebus occupato. Jovem illum hìc, ut aliàs sæpiùs, appellat. *Thalia.* Una è Musis, jocosa, & ludicra. Θάλλω *floreo, lætor.*

VIII.

Suos amicos libros mittit.

1. Dũ novus est neq; adhuc rasa mihi fronte libellus,
2. Pagina dum tangi non benè sicca timet;
3. I puer, & caro perfer leve munus amico,
4. Qui meruit nugas primus habere meas.
5. Curre, sed instructus; comitetur Punica librum
6. Spongia: muneribus convenit illa meis.
7. Non possunt nostros multæ, Faustine, lituræ
8. Emendare jocos: una litura potest.

Vers. 1.

Vers. 1. *Rasa*. Vide lib. 1. Ep. 58. ibi de fronte libri, pumice, &c. fusè disseruimus.

2. *Sicca*. Ob recens minium, & pigmenta, quibus ornabant libros.

5. *Instructus*. Noli omittere egregium instrumentum, rem valde necessariam, nempe spongiam. Punicam vocat, quia spongiæ præstantes afferebantur ex Africa.

7. Opus esset lituris nimium multis, ut emendarentur mea epigrammata: deleri penitùs cuncta præstat.

8. *Una*. Si uno ductu totus liber deleatur. Aliquando in membranis ita scribebant aliquo pigmento, & liquido colore, ut delebiles essent characteres, quos uda spongia delebant. Vulgo tabulis ceræ obductis utebantur ad scribendum, in quibus, graphio, seu stilo ferreo, cujus pars ima erat acuta, summa verò, plana, & lata, quasi incidebat literulas, & imprimebant molli ceræ: easdem verò delebant, ceram complanando suprema graphii parte.

IX.

In Antonium Saturninum.

1. Dum nimium vano tumefactus nomine gaudes,
2. Et Saturninum te miser esse pudet:
3. Impia Parrhasia movisti bella sub ursa,
4. Qualia qui Phariæ conjugis arma tulit.
5. Excideratne adeò fatum tibi nominis hujus,
6. Obruit Actiaci, quod gravis ira freti?
7. An tibi permisit Rhenus, quod non dedit illi
8. Nilus, & Arctois plus licuisset aquis?
9. Ille etiam nostris Antonius occidit armis,
10. Qui tibi collatus, perfide, Cæsar erat.

Vers. 1. Dum Antonii nomine, quod geris, elatus, speraste M. Antonio Triumviro similem fore, teque pudet nihil nisi Saturninum esse. Saturninus quidam, de quo agit in 2. versu, & cujus nomen gerebat cum Antonii nomine is, quem hoc epigrammate insectatur vates, fuerat obscurus homo, & perduellis: nolebat igitur illi similis esse iste L. Antonius Saturninus, sed magis Antonii nomen, & fortunam ambiebat,

2. *Saturninum*. L. Apulejus Saturninus, tribunus plebis, rerum novarum cupidus, seditione concitata, interfectus est circa annum ab U. C. 645.

3. *Impia, &c.* L. Antonius Saturninus, cùm esset superioris Germaniæ præses, bellum civile movit in Domitianum, pertractis in suas partes barbaris qui cùm per constrictum glacie Rhenum in ejus castra transire jam pararent, seque illius copiis adjungere, solutis repente nivi-

nivibus, & glacie Rhenus transitum illis intercluſit: ipſe Saturninus captus, & interfectus eſt. *Sub urſa.* In Germania, quæ eſt plaga Septentrionalis. Urſa ſignum Septentrionale, de quo ſuprà Epig. 3. Parrhaſia dicitur, quia poetæ fabulantur Calliſtonem Licaonis Arcadis filiam in urſam minorem fuiſſe mutatam: Arcadia autem, Græciæ pars in media Peloponneſo, dicta quoque eſt Parrhaſia, à Parrhaſo Lycaonis filio.

4. Quomodo Antonius in gratiam Cleopatræ Ægyptiæ, bellum civile movit. De voce Pharius dictum Libro I. Epig. 73.

5. 6. An oblitus eras, quàm triſti fato is, qui gerebat hoc nomen, nempe Antonius Triúvir, perierit? Quem Auguſtus hoſtis Actiaco bello victum fugere compulit in Ægyptum, & ſibi necem conſciſcere. *Actiaci.* Actium Epiri urbs, & promontorium *Capo Figalo*, ad os ſinus Ambracii. Ibi Cæſar Auguſtus Antonium, & Cleopatram vicit. Hinc Actius, Actiacus, nomina gentilia.

7. Si Ægyptus diriſſima provincia non potuit Antonium tutari, quo pacto Germania tibi contra Domitianum pugnanti auxilio eſſe potuit?

8. *Arctois.* Septentrionalibus, incultis, barbaris, Urſæ, quæ Ἄρκτος græcè dicitur, ſubjectis. *Aquis.* Nilo, qui cum freto Actiaco comparandus non eſt.

10. Qui tecum comparatus Cæſar dici poterat, qui tantum ſe ſuperavit, quantum Auguſtus ipſe Antonium.

X.

Epithalamium.

1. Claudia, Rufe, meo nubit Peregrina Pudenti
2. Macte eſto tædis, ò Hymenæe, tuis.
3. Tam benè rara ſuo miſcentur cinnama nardo;
4. Maſſica Theſeis tam benè vina favis.
5. Nec meliùs teneris junguntur vitibus ulmi;
6. Nec plus lotos aquas, littora myrtus amat.
7. Candida perpetuo reſide Concordia lecto,
8. Tamque pari ſemper ſit Venus æqua jugo:
9. Diligat illa ſenem quondam: ſed & ipſa marito,
10. Tunc quoque cùm fuerit, non videatur anus.

Verſ. 1. *Peregrina.* Eſt hìc nomen proprium. Claudia Peregrina vocabatur.

2. Felix, & bonus adſis, ò Hymenæe, cum tuis tædis. Gratulor tibi, ob iſtas nuptias, à te conciliatas.

Macte. Ea vox nihil aliud quàm felicem apprecationem, & hortationem ſonat. Olim dicebatur mactus, macta, mactum, per ſyncopen, pro

pro magis auctus, ideſt, nova cujuſdam rei acceſſione, præſertim honoris, cumulatus: unde quando ſuperis doni quidpiam offerebant, conceptis utebantur his vocibus: *Macte eſto, his*, v. g. *floribus, ò Apollo*: ideſt, colo te & veneror his floribus: qua in locutione vocativus *macte* pro nominativo uſurpatur, ut ſæpe factitant Latini. Interdum adverbii more ponitur Liv. Lib. 2. *Juberem macte virtute eſſe.*

Tædis. Cum illis pingitur Hymenæus.

3. *Tam bene*. Quàm Rufus & Claudia. *Cinnama*. Cinnamum eſt odoratus frutex, ſive unguentum ex ejus ſucco factum. Arbuſcula eſt eadem atque cinnamomum: naſcitur in Æthyopia; quidã id eſſe putant, quod vocamus Galli, *de la canelle*. Nardus quoque frutex odoratus.

4. *Theſeis*. Atticis: Theſeus rex Athenienſium fuit, Mel in Attica excellens erat. de Maſſico vino dictum Lib. 1. Epig. 25. *Vina*. Vinum admixtum melli, mulſum appellatur, ὑ'μόμελι. *Favis*. Lege Lib. 1. Ep. 38.

6. *Lotos*. Lotus arbor eſt, aquis gaudens: ejus fructus dulciſſimus, adeò ut Homerus dicat ſocio Ulyſſis, eo guſtato noluiſſe in patriam redire; hinc proverbium, *lotum guſtavit*.

8. Et faveat Venus, propitia ſit, illi jugo, ideſt, connubio, quod tam æquales ſociat. Ubi par pari jungitur, felix & ſtabile conjugium eſt.

10. *Non videatur anus*. Forma per ſenium amiſſa, non amittat viri amorem: viro, vel anus, placeat; non ſpernatur ut deformis, & vetula.

XI.

Silio Italico ſuos libros mittit.

1. Sili Caſtalidum decus ſororum,
2. Qui perjuria barbari furoris
3. Ingenti premis ore, perfidoſque
4. Aſtus Hannibalis, leveſque Pœnos
5. Magnis cedere cogis Africanis:
6. Paullùm ſepòſita ſeveritate,
7. Dum blanda vagus alea December
8. Incertis ſonat hinc, & hinc fritillis,
9. Et ludit popa nequiore talo;
10. Noſtris otia commoda Camœnis.
11. Nec torva lege fronte, ſed remiſſa
12. Laſcivis madidos jocis libellos.
13. Sic forſan tener auſus eſt Catullus
14. Magno mittere paſſerem Maroni.

Verſ.

Vers. 1. *Sili*. Silius Italicus poeta, stylum Virgilii adamavit, & quantum fas est, expressit: scripsit metro bellum Punicum secundum: fuit idem Consul postremo Neronis anno, ac subinde Asiæ Proconsul. Ejus patria fuit Corfinium, Pelignorum in Italia, civitas, quæ etiam Italica dicta est: vel, ut malunt alii, Italica, urbs Bœticæ. Hinc illi cognomen Italici. Lege Plinii epist. 7. l. 3. in qua Silius bellè describitur. *Castalidum*. Musarum. Castalius fons est ad radices Parnassi montis.

2. Qui Hannibalem, & Pœnos perjuros ac barbaros ingentiore, idest, heroico carmine, canis & exagitas. *Perjuria*. Pœni perfidi vulgò habiti sunt, ac fœdifragi.

5. *Africanis*. Scipionibus, quorum alter, major Africanus dictus, Annibalem ex Italia pulsum in Africam redire compulit, & Pœnos victos tributo mulctavit: alter, minor Africanus dictus, sive Æmilianus, quia Pauli Æmilii filius cùm esset, adoptatus fuerat à filio majoris Africani, Carthaginem delevit. *Vide l.* 2. ep. 2.

7. Dum cives Saturnalibus licentiores & vagi discurrunt, aleaque ludunt. *December*. Quo mense Saturnalia celebrabantur.

Fritillis. Sunt turriculæ corneæ aut eburneæ, in quas tesseræ conjiciuntur, ne quis eas componat ac fraudem faciat: incertos appellat, quia jactum incertum reddunt. Nefas autem erat alea ludere, præterquàm Saturnalibus. Est alea propriè ludus omnis, in quo plus est loci fortunæ, quàm prudentiæ: usurpatur sæpe pro talorum ludo, seu tesserarum.

9. *Et ludit popa, &c.* Popæ erant sacrificuli, seu sacrorum in cædendis victimis administri, vulgò vafri homines & nequam. Illi igitur per eos dies talis ludunt, sed compositis per dolum. Ea lectio est Scriverii, Gruteri, &c. ex Palatino Codice. Miror placere Radero, & multis aliis alteram lectionem: *Et ludit rota nequiore talo*. Eam tamen explicabo: Per rotam intelligit Ramirefius circulum, & coronam aleatorum in orbem assidentium & ludentium: Raderus verò ipsum fritillum in quo rotatim, & circulatim tali convolvuntur. Brodæus legendum esse, *tropa* non *rota*, conjectat è loco Pollucis Lib. IX. Ludi genus, inquit Pollux, quæ Tropa dicitur, vulgò fit, talis immissis in scrobem ad eos commode excipiendos comparatam.

Nequiore. Dolose composito.

10. Aliquid otii tui tribue legendis meis versiculis.

12. *Madidos*. Tinctos jocis liberioribus, & salibus.

13. Sic carmen suum de passere (vide Lib. I. Epig. 8.) Catullus fortasse misit Virgilio: ut ego meos tibi, (qui alter Virgilius es) libellos.

XII.

In ſtolidum petitorem.

1. Mille tibi nummos heſterna nocte roganti
2. In ſex aut ſeptem, Cæciliane, dies,
3. Non habeo, dixi: ſed tu cauſatus amici
4. Adventum, lancem, paucaque vaſa rogas.
5. Stultus es? an ſtultum me credis, amice? negavi
6. Mille tibi nummos, millia quinque dabo?

Verſ. 1. *Mille nummos.* Mille nummi ſeſtertii reſpondent libris Turonenſibus centum.

3. *Cauſatus.* Cauſam petendi vaſa & lances afferens eam, quòd amicus ad te veniſſet.

5. An deſipis, an me deſipere putas?

6. *Millia* 5. Subaudi, ſeſtertiorum minorum: libræ ſunt Francicæ 500. Sententia eſt, num tibi commodabo vaſa, quæ valent 5000. ſeſtertios, cùm tibi mille ſeſtertios dare mutuos noluerim?

XIII.

Puer ſtillicidio peremptus.

1. Quà vicina pluit Vipſanis porta columnis,
2. Et madet aſſiduo lubricus imbre lapis:
3. In jugulum pueri, qui roſcida tecta ſubibat,
4. Decidit hiberno prægravis unda gelu.
5. Cùmque peregiſſet miſeri crudelia fata,
6. Tabuit in calido vulnere mucro tener.
7. Quid non ſæva ſibi voluit Fortuna licere?
8. Aut ubi mors non eſt, ſi jugulatis aquæ?

Verſ. 1. *Vipſanis.* Conſule Lib. 1. Ep. 89. Item pag. 91.

3. *Tecta.* Portam & fornicem. Legunt quidam *templa*, quo etiam nomine majora quælibet ædificia vocantur.

5. Cùm glacies acuta puerum occidiſſet.

6. Stillicidium acutum inſtar mucronis, & glacies, in pueri vulnere & calido ſanguine intepuit, ac ſoluta eſt.

7. An mortis ullum genus eſt, quod Fortuna hominibus inferre pro arbitrio non poſſit?

8. *Si jugulatis aquæ.* Nam aquæ vulgò mergunt ac ſuffocant, non, inſtar ferri, fodiunt ac jugulant.

Laus

XIV.

Laus endromidis.

1. Hanc tibi Sequanicæ pinguem textricis alumnã,
2. Quæ Lacedæmonium barbara nomen habet,
3. Sordida, sed gelido non aspernanda Decembri
4. Dona, peregrinam mittimus endromida.
5. Seu lentum ceroma teris, tepidumve trigona,
6. Sive harpasta manu pulverulenta rapis;
7. Plumea seu laxi partiris pondera follis;
8. Sive levem cursu vincere quæris Atham:
9. Ne madidos intret penetrabile frigus in artus,
10. Neve gravis subita te premat Iris aqua:
11. Ridebis ventos hoc munere tectus, & imbres;
12. Nec sic in Tyria sindone tutus eris.

Vers. 1. 2. 3. Mittimus tibi muneri hanc endromidem, quæ est alumna, ideſt, opus contextum à muliere Sequanica, & quæ græcum habet nomen ac barbara vestis est ac peregrina, nempe à Græcis inventa: sordidum quidem & parum lautum munus, sed hyeme non contemnendum. *Sequanicæ*. Sequani populi sunt Galliæ ad Sequanæ fluvii fontes, nunc Burgundiæ Comitatus, *la Franche Comté*.

2. *Lacedæmonium*. Lacedæmon, seu Sparta, urbs olim Peloponnesi celeberrima, nunc oppidulum est, *Misitra* nuncupatum. *Barbara*. Vide Lib. Spectac. Ep. 1.

4. *Endromida*. Pro, endromidem, græca inflexione. Endromis autem dicitur à voce ἔνδρομος, cursus, curriculum, quia utebantur Græci eâ veste ἐνδρόμῳ, in cursu & stadio. Sordida dicitur, quia erat hirsuta, & longioris, crassioriſque villi.

5. Seu te lucta & palestra exercet, terisque & conficis ex oleo, cera, & pulvere ceroma, quo te ungas; seu pila trigonali ludis, aut harpasti. *Ceroma*. Vide Ep. 4. hujus Libri. Lentum vocatur, ideſt, pingue, viscosum. *Teris*: corpori affricas terendo, & linendo.

Trigona. Pila trigon, vel trigonalis, à trigono, ideſt, triangulo, nomen invenit, non quòd esset figura triangulari, sed quòd hanc haberet figuram quidam locus in thermis, ad hujusmodi pilæ lusum ædificatus, qui Trigon etiam dicebatur, & ut per hyemem calore modico tepidus esset, curabatur: ne exuti ad ludendum homines facilè post ludum perfrigescerent: hinc tepidum trigonem vates appellat. Erat hæc pila omnium minima & durissima, stipato & denso pilo, (unde pi-

læ nomen) farta; utraque manu impellebatur, & excipiebatur; prima & summa cautio erat, ne terram contingeret, sed ut adhuc volans geminaretur.

6. *Harpasta*. Erat harpastum, pila major paulò, quã trigon; panno consiso, lana vel tomento implebatur, nec repercutiebatur, sed eam alii aliis conabantur eripere, & ad suas trãsferre partes: tum, sicubi decideret, accurrentes catervatim humi se invicem prosternebant, pulvere, & sudore, infecti: nomen habet ab ἁρπάζω, rapio. Tertii generis pila, vocabatur paganica quòd ea ferè in pagis uterentur. Erat major trigone, mollior harpasto, nam pluma farciebatur. Quartum genus erat follis: pila videlicet corio tecta, & vento distenta: follis enim apud veteres idem erat, ac pellis. Hæc porrò pila cæteris erat levior, eamque ob causam plumea vocatur septimo in versu; eadem leniùs fertur; magis resilit, ac tardiùs descendit, unde senibus, & pueris commodior: pugno redditur, non palma, unde pugillatoria interdum appellatur.

7. Seu follem non ponderosum dividis inter te, & collusores, eum impellendo per vices.

8. *Atham*. Cursor erat egregius. *Iris*. Cœlestis arcus; pluviæ omen, ac nuncius.

12. *Sindone*. Linteo, veste linea: primùm facta ejusmodi vestis fuit Sidone, in urbe Phœniciæ, prope Tyrum, unde nomen invenit. Quamvis sindon sit endromide pretiosior, & elegantior; utilior tamen non erit.

XV.

Anus, & puella.

1. Dicit se vetulam cum sit Cærelia pupa:
2. Pupam se dicit Gellia, cùm sit anus.
3. Perre nec hanc possis; possis, Coline, nec illam;
4. Altera ridicula est, altera putidula.

Vers. 1. *Pupa*. Puella, adolescentula: Cærelia igitur anilem gravitatem affectabat, præter morem, & ætatem: Gellia contra, puella videri volebat, ac tenera. Ridicula est Cærelia cum sua illa gravitate: Gellia ineptè delicata, cum ista sua concinnitate.

XVI.

Improbi cur felices.

1. Nullos esse Deos, inane cælum,
2. Affirmat Selius, probatque; quòd se.
3. Factum, dum negat hæc, videt beatum.

Vers. 3.

V. 3. *Hæc*. Dum Deos esse, & providentiam negat: dum se, licèt impium, felicem videt esse factum. Atqui hæc improborum beatitas, aut exigua est, ac mercedis loco nonnullis ipsorum bene factis à justo Deo, ut exponit Augustinus, reponditur, aut falsa est, quia ipsorum exitii sempiterni occasio est certissima; atque adeò miseria potiùs, & pœna dicenda, quàm felicitas.

XVII.

Laus Brutiani poetæ.

1. Dum tu lenta nimis, diuque quæris,
2. Quis primus tibi, quisve sit secundus;
3. Grajum quisve epigramma comparabit;
4. Palmam Callimachus, Thalia, de se
5. Facundo dedit ipse Brutiano.
6. Qui si Cecropio fatur lepore,
7. Romanæ sale luserit Minervæ,
8. Illi me facias, precor, secundum.

Vers. 1. Ordo versuum est. O Thalia (Musarum una, de qua Ep. 7.) Dum tu deliberas, & quæris poetam aliquem, cui primas tribuere, vel saltem secundas possis in epigrammate condendo; interim Callimachus poeta græcus Brutiano primas ipse ultrò concessit, eumque sibi ipsi prætulit. Qui Brutianus si ab epigrammatis græcis, ad latina condenda se contulerit, etiam in illis primus erit, nec ego invidebo; rogabo tantùm hoc, ut ab illo secundus sim.

3. Quisve optimè componet Græca epigrammata. Vel; quis sua epigrammata comparare poterit cum Epigrammatis Græcorum vatum? quis par erit Callimacho Græci epigrammatis principi? Fuit ille patria Cyrenæus in Ægypto: floruit Olympia de CXXV.

Brutiano. Lustricus Brutianus, ingenio, probitate & rerum gestarum gloria clarus fuit. *Cecropio*. Attico, græco. Cecropes fuit rex Athenienſium primus.

XVIII.

Mortem uxori imprecatur.

1. Omnes, quas habuit, Fabiane, Lycoris amicas
2. Extulit: uxori fiat amica meæ.

Vers. 2. *Extulit*. Nempe ad rogum: veneno sustulit; aut fato mortuas habuit.

XIX.

Laus Altini ſoli.

1. Æmula Bajanis Altini littora villis,
2. Et Phaethontei conſcia ſilva rogi,
3. Quæq; Antenoreo Dryadum pulcherrima Fauno
4. Nupſit ad Euganeos ſola puella lacus;
5. Et tu Ledæo felix Aquileja Timavo,
6. Hic ubi ſeptenas Cyllarus hauſit aquas;
7. Vos eritis noſtræ portus, requieſque ſenectæ,
8. Si juris fuerint otia noſtra ſui.

Verſ. 1. O vos Altini littora, quæ nihil ceditis Bajanis littoribus villarum amœnarum plenis. *Altini*. Eſt Altinum, *Altino*. Italiæ oppidum, ab Hunnis, & Attila everſum atque incenſum, nunc in ditione Veneta, inter Patavium, & Concordiam.

2. Et ſilva, quæ Phaethontem è cœlo ruentem, & fulmine combuſtum excepit.

3. Et Dryas pulcherrima, (ideſt, ſilva; nam Deæ ſilvarum præſides, Dryades dicuntur à voce græca δρῦς, quercus,) quæ prope lacus Euganeos una nupſit Fauno Antenoreo, ideſt, Patavino. Sententia eſt: & ſilva juncta agro Patavino. Faunus Deus agrorum, pro ipſis agris ponitur. *Antenoreo*. Antenor Trojanus Patavium condidit Virg. 1. Æneid.

4. *Euganeos*. Euganei, populi fuere Galliæ Tranſpadanæ, in Italia, in Veneta nunc ditione, quorum regio dicitur *Marca Trevisana*, vel, *Trevigiana*. Quidam eos collocant inter lacus Larium, & Benacum: alii verſus Atheſim & Vicentiam.

5. Et tu, ò Aquileja, (urbs olim clariſſima, nunc viculus, *Aquileja*, ab Hunnis vaſtata anno 452.) felix & dives, ob vicinam Timavi fluvii, qui ſeptenis oſtiis in mare devolvitur, & cujus aquas hauſit Cyllarus equus Caſtoris, cùm eò Caſtor veniſſet unà cum cæteris Argonautis.

Timavo. Timavus, *Timavo*, fluvius eſt Carnorum, in Italia novem fontibus erumpens è monte, quibus prope mare confluentibus, ipſe in ſinum Hadriaticum devolvitur, ejus oſtia ſcindunt aliquot exiguæ inſulæ; hinc per ora ſeptem, aut novem in mare fluere dicitur. Ledæus in hoc loco appellatur propter Caſtorem Ledæ filium, qui ea loca nobilitavit: de quo lege plura Epig. 24. lib. Spect. & Ep. lib. 1.

8. Si meo arbitrio curas, & vitam potero componere: ſi penes me erit optio loci, in quo ſenectutem otioſam degam.

In

X X.

In avarum patronum.

1. Quòd te manè domi toto non vidimus anno,
2. Vis dicam, quantum, Posthume, perdiderim,
3. Tricenos, puto, bis; vicenos ter, puto, nummos.
4. Ignoscas; togulam, Posthume, plurisemo.

Vers. 1. Quòd te per annum totum non salutavi manè, ut alii clientes.

3. *Tricenos nummos.* Triginta sestertios. Tres libræ sunt Francicæ, ut loquimur.

4. *Plurisemo.* Atque adeò plus damni facio, tuam domum ventitando, & deterendo consumendoq; meam togulam, quàm lucri, te conveniendo.

X X I.

Invidi supplicium.

1. Sæpe meos laudare soles, Auguste, libellos:
2. Invidus, ecce, negat: num minùs ergo soles?
3. Quid quod honorato non sola voce dedisti
4. Non alius poterat, quæ dare dona mihi.
5. Ecce iterùm nigros corrodit lividus ungues:
6. Da, Cæsar, tantò tu magis, ut doleat.

Vers. 1. *Auguste.* Domitiane.

2. *Negat.* Meos videlicet libellos tantopere laudandos esse. *Num minùs, &c.* An ideò, quòd meos libellos deprimit invidus, tu eos parciùs laudas?

3. 4. Adde quod mihi tua augusta voce laudato, & honorato, præter laudes, & verba, munera etiam dedisti, qualia præter Cæsarem dare nemo poterat. *Dona.* Tribunatum, equestrem locum, jus trium liberorum, &c. Lege Lib. 2. Epig. 66. 67. & Lib. 3. Epigramm. 56.

6. Auge tua, Cæsar, in me beneficia, ut dolorem quo dignus est, augeas.

X X II.

Multitudinem epigrammatum excusat.

1. Obstat, care Pudens, nostris sua turba libellis;
2. Lectoremque frequens lassat, & implet opus.
3. Rara juvant, primis sic major gratia pomis;

4. Hibernæ pretium sic meruere rosæ.
5. Sæpius in libro memoratur Persius uno,
6. Quàm levis in tota Marsus Amaxonide.
7. Tu quoque de nostris releges quemcũque libellis,
8. Esse puta solum: sic tibi pluris erit.

Vers. 1. 2. Multitudo & turba meorum librorum ipsis nocet, quia fastidium affert: nimis crebra carmina lassant, ac satiant lectorem.

3. In pretio & amore sunt res raræ.

5. *Persius*. Sex tantùm satyras at elegantissimè scripsit: adeò ut inter Satyricos poetas primus à nonnullis, nec immeritò fortasse censeatur. Hunc interpretatione perpetua, notisq; brevissimis illustravimus. *Marsus*. Hunc alibi laudat: Poema heroicum de Amazonibus scripserat non optimum.

8. Sic eum majori habebis in pretio: pluris à te fiet.

XXIII.

Piscina Cæsaris.

1. Bajano procul à lacu monemus
2. Piscator fuge, ne nocens recedas.
3. Sacris piscibus hæ natantur undæ,
4. Qui norunt dominum, manumque lambunt
5. Illam, qua nihil est in orbe majus.
6. Quid quod nomen habent, & ad Magistri
7. Vocem quisque sui venit citatus.
8. Hoc quondam Libys improbus profundo.
9. Dum prædam calamo tremente ducit,
10. Raptis luminibus repentè cœcus
11. Captum non potuit videre piscem:
12. Et nunc sacrilegos perosus hamos,
13. Bajanos sedet ad lacus rogator.
14. At tu, dum potes, innocens recede
15. Jactis simplicibus cibis in undas,
16. Et pisces venerare dedicatos.

Vers. 1. *Bajano*. De Baiis dictum Epig. 51. Lib. 1.

2. *Nocens*. Impius, sacrilegus, violatis nempe sacris piscibus.

5. *Illam quæ, &c.* Imperatoris Domitiani.

6. *Magistri*. Sic eum appellat, qui piscinæ curam habebat, vel ipsum Domitianum.

8. *Libys*. Afer: piscator ex Africa. *Hoc profundo*. Hoc mari, Bajano lacu.

9. *Calamo*. Linea piscatoria. *Perosus*. Detestans.

13. *Ro-*

13. *Rogator*. Mendicus.
15. *Simplicibus*. Non dolosis, qualibus hami instruuntur.
16. *Dedicatos*. Dicatos Imperatori, & sacros.

XXIV.

In Hippodami nomen.

1. Quòd cupis in nostris dicique, legique libellis
2. Et nonnullus honos creditur esse tibi:
3. Ne valeam, si non res est gratissima nobis,
4. Et volo te chartis inseruisse meis:
5. Sed tu nomen habes averso fonte sororum
6. Impositum, mater quod tibi dura dedit:
7. Quod nec Melpomene, quod nec Polyhymnia possit,
8. Nec pia cum Phœbo dicere Calliope.
9. Ergo aliquod gratum Musis tibi nomen adopta,
10. Non semper belle dicitur Hippodamus.

Vers. 5. Habens nomen iratis, aversisq; Musis tibi datum. Fons Musis sacer (aut Helicon de quo vide p. 74. aut Permessus, de quo ibid. dictum:) pro ipsis Musis, & arte poetica ponitur.
7. *Melpomene*. Una è Musis: elegiaco præest carmini: Polyhymnia, lyrico; Calliope, heroico.
9. *Adopta*. Assume, adsciscе
10. *Hippodamus*. Aurigam sonat, & agitatorem equorum: quod munus mancipiorum est; atque adeò nomen hoc parum bellum, & honestum est.

XXV.

Apis electro inclusa.

1. Et latet, & lucet Phaethontide condita gutta,
2. Ut videatur apis nectare clausa suo:
3. Dignum tantorum pretium tulit illa laborum.
4. Credibile est ipsam sic voluisse mori.

Vers. 1. *Phaethontide gutta*. Electro. Phaethontides, ideſt, sorores Phaethontis, cùm eum lugerent extinctum, mutatæ sunt in arbores, è quibus defluit electrum quod earum lacryma vocatur à poetis, Ovid. 2. Met. est autem electrum visci genus, pretiosum, pellucidum, flavum, & spissum.
2. Adeo ut suo melle inclusa videatur: est enim electri flavus color.
3. *Laborum*. Quos ponit in melle condendo. Pretium autem illud, est sepulcrum tam nobile.
4. *Voluisse*. Ut nempe in electro sepeliretur.

XXVI.

Ad poetam, ut libros suos edat.

1. Plena laboratis habeas cùm scrinia libris,
2. Emittis quare Sosibiane, nihil?
3. Edent heredes, inquis, mea carmina: quando?
4. Tempus erat jam te, Sosibiane, legi.

Vers. 1. *Scrinia*. Sunt armaria & plutei, ubi libri asservantur.

4. Non possunt tam bona carmina sat citò in lucem edi. Noli rogum expectare. Videtur ipsius mortem optare. Legi non vis nisi mortuus, tempus est te legi; ergo, te mori.

XXVII.

Toga nivea.

1. Sordida cùm tibi sit, verum tamen, Attale, dicit
2. Quisquis te niveam dicit habere togam.

V. 2. *Niveam*. Detritam, cujus nuda fila albicāt: vel: tenuitate sua frigidā, instar nivis. Jocus est in voce ambigua: nivea enim toga, ut hìc sumitur, detritam significat: aliàs puram, nitidam & recentem à fullone.

XXVIII.

Damæ pugnantes in arena.

1. Frontibus adversis molles concurrere damas
2. Vidimus, & fati sorte jacere pari.
3. Spectavere canes prædam: stupuitque superbus
4. Venator cultro nil superesse suo.
5. Unde leves animi tanto caluere furore?
6. Sic pugnant tauri, sic cecidere viri.

Vers. 2. Et mutua perire morte.

3. 4. Canes cōstitere velut otiosi spectatores oblatæ ultro prædæ: & venatores cultris ac venabulis suis nihil agendū supereſſe mirati sūt. *Superbus*. Quia gloriantur venatores feris à se interfectis. *Cultro*. Dejectas venabulo feras venator cultro solet interimere & conficere.

5. *Leves animi*. Feræ imbelles; damæ. *Furore*. Pugnandi & moriendi.

6. *Cecidere*. Non aliter viri fortissimi mutuis sæpe vulneribus perierunt.

Senis.

XXIX.

Senis fucati barba.

1. Cana eſt barba tibi, nigra eſt coma: tingere barbã
2. Non potes, hæc cauſa eſt, ſed potes, Ole, comã.

Verſ. 1. *Tingere.* Pigmentis quibuſdam capillos fucabant; iſte, ne ſenex videtur, nigris ſibi appingebat barbam ita commodè inficere non poterat. Cùm enim barbam vix promitterent Romani, fucus non poterat hærere in cute nuda, aut brevioribus barbæ pilis. Vide Epigr. 33. Lib. 3.

XXX.

Avarus oſtentator.

1. Centum Coracinus, & ducenta Mancinus,
2. Trecenta debet Titius, hoc bis Albinus,
3. Decies Sabinus, alterumque Serranus:
4. Ex inſulis, fundiſque tricies ſoldum,
5. Ex pecore redeunt ter ducena Parmenſi,
6. Totis diebus, Afer, hoc mihi narras;
7. Et teneo meliùs iſta, quàm meum nomen.
8. Numeres oportet aliquid, ut pati poſſim:
9. Quotidianam refice nauſeam nummis.
10. Audire gratis, Afer, iſta non poſſum.

Verſ. 1. *Centum.* Subaudi ſeſtertia. Summam efficiunt librarum Turonicarum, ut Galli loquuntur, 10000.

2. *Hoc bis.* Eadem hæc trecenta bis mihi debet Albinus; ideſt, ſexcenta ſeſtertia.

3. *Decies.* Libras 100000. Vide Epigr. 81. lib. 1. *Alterum.* Ideſt, bis decies, alterum decies, nempe vicies, libras 200000.

4. *Ex inſulis.* Inſulæ in urbe dicuntur eæ domus, quæ ita ſunt ab aliis ſejunctæ, ut aliquo vico undecumque ambiantur: quemadmodum veræ inſulæ cinguntur mari.

Tricies ſoldum. Tricies ſolidum, ideſt, plenum, integrum: tricies centena millia ſeſtert. hoc eſt, nummos Francicos 300000.

5. Ex vectigali pecuario, Parmenſi quotannis colligo ſexcenta millia ſeſtertium, hoc eſt, Libras Gallicas 60000. *Parmenſi.* Epigr. 36. lib. 2.

8. *Gratis.* Niſi videlicet numeres mihi pecuniam, pretium patientiæ, qua oſtentationis tuæ moleſtiam, & faſtidium quotidie perfero.

Argen-

XXXI.

Argentum purum.

1. Argenti genus omne comparaſti,
2. Et ſolus veteres Myronis artes,
3. Solus Praxitelis manus, Scopæque
4. Solus Phidiaci toreuma cœli,
5. Solus Mentoreos habes labores.
6. Nec deſunt tibi vera Glaniana,
7. Nec quæ Callaico linuntur auro,
8. Nec menſis anaglypta de paternis.
9. Argentum tamen inter omne, miror
10. Quare non habeas, Charine, purum.

Verſ. 1. *Argenti*. Hac voce intelligitur ibi omne argentum factum: omne vaſorum argenteorum genus.

2. Vetera ſigna & opera, Myronis, ſtatuarii inſignis, arte ac manu elaborata.

3. *Praxitelis.* Praxiteles, Scopas, Phidias, Statuariorum principes extitere. De Mentore, de toreumate, vide Ep. 26. & 31. lib. 3. cœlum, hoc in loco idem eſt ac ſcalprum.

6. *Vera Glaniana.* Vaſa & ſigna facta verè ab Glanio ſculptore vel cælatore peritiſſimo, non ementita & adulterina. Legunt aliqui *Gentiana*, aut *Grantiana*, ab artifice Gentio, vel Grantio, tunc celebri, elaborata.

7. Nec vaſa ornata auro Callaico, addito, ſeu allito ipſis vaſis, puta, æreis, argenteis. *Callaico.* Hiſpano. Callaici, ſive Gallaici, aut Gallæci, populi ſunt etiamnum Hiſpaniæ Tarraconenſis ad occaſum & Boream: attingunt à meridie Luſitaniam; ab oriente, Aſturias: nunc *la Gallice*. Apud eos aurum eruebatur, quod phialis adlini ſolebat, eleganti artificio, fortaſſe ab illis invento.

8. Nec cælata pocula, ſive vaſa ſignis aſpera (ἀναγλύφα, à verbo γλύφω, ſculpo) quibus tuus pater & majores in menſa uſi ſunt.

10. *Purum.* Jocus eſt in hac voce. Nam aliquando purum dicitur argentum, quod elaboratum, cælatum, ſculptum non eſt: hic alio ſenſu ſumitur pro mundo, & non ſordido: tua iſta omnia impura ſunt & immunda: tu ipſe homo impurus, quidquid tangis, inquinas.

XXXII.

Amicus deceptus.

1. Atria Piſonum ſtabant cum ſtemmate toto,

1. Et

2. Et docti Senecæ ter numeranda domus.
3. Prætulimus tantis solum te, Posthume, regnis;
4. Pauper eras, & eques, sed mihi consul eras.
5. Tecum ter denas numeravi, Posthume, brumas;
6. Communis nobis lectus, & unus erat.
7. Jam donare potes, jam perdere, plenus honorum,
8. Largus opum: expecto, Posthume, quid facias.
9. Nil facis: & serum est alium mihi quærere regem.
10. Hoc, Fortuna, placet? Posthumus imposuit.

Vers. 1. Pisonum domus florebat longa virorum nobilissimorum serie: ex ea mihi patronos & amicos facilè poteram deligere; patebat mihi etiam Senecarum domus; hos tibi nuper pauperi, post posui. Stemma, est ordo genealogiæ, in picta arbore ejusque ramis descriptus, στέμμα propriè coronam significat: nempè ex arboris illius genealogicæ ramis fiebant circuli in modū coronæ, in quibus, vel imago, vel nomen alicujus è majoribus poneretur.

2. *Ter numeranda domus.* Divisa in tres familias. Tres fuere illo ævo Senecæ viri clarissimi. Primus philosophus, idemque poeta tragicus, & Neronis præceptor, Secundus Seneca Gallio, seu Novatus. Tertius Seneca Mela, seu Mella, Lucani pater. Omnes filii Senecæ rhetoris, qui Corduba Romam venit. Quidam explicant hunc versum de Seneca patre, qui rhetor dictus est; de Seneca filio, qui appellatus est philosophus, & de Lucano, nepote rhetoris.

3. *Regnis.* Familiis nobilissimis. Patronos reges appellitabant.

4. *Mihi consul eras* Non aliter te colebam, atque si fuisses consul.

6. *Communis lectus.* In quo ad mensam accumbebamus.

7. 8. Jam largiri amicis munera facilè potes, imò multa impunè perdere, ac sine magno detrimento: ita honoribus & opibus largè abundas.

9. *Nil facis.* Nihil mihi largiris, cùm tamen maximè nunc indigeam tua liberalitate, quippe qui ægrè inventurus sim jam senex, novos reges, sive patronos.

10. Cur, ò Fortuna, Posthumum beasti, quem ingratum & avarum fore noras? An hoc tibi placet? nempe istis perfidis benefacere. Neutiquam (respondet Fortuna,) sed Posthumum liberaliorem fore putabam: ille mihi imposuit; idest, me fefellit.

XXXIII.

In molestum recitatorem.

1. Quid recitaturus circumdas vellera collo?
2. Conveniunt nostris auribus illa magis.

Vers. 1.

Vers. 1. *Vellera*. Ad arcendam ravim scilicet. Focalia dicebantur, à faucibus, quas muniebant, quasi faucalia.

2. *Auribus nostris*. Obturandis videlicet, ne te recitantem audiamus.

XXXIV.

Vesuvius incendio deformatus.

1. Hic est pampineis viridis modò Vesvius umbris,
2. Presserat hic madidos nobilis uva lacus.
3. Hæc juga quam Nysæ colles plus Bacchus amavit;
4. Hoc nuper Satyri monte dedere choros:
5. Hæc Veneris sedes, Lacedæmone gratior illi;
6. Hic locus Herculeo nomine clarus erat.
7. Cuncta jacent flammis, & tristi mersa favilla:
8. Nec Superi vellent hoc licuisse sibi.

Vers. 1. *Vesvius*. Pro, Vesuvius, mons est Campaniæ Italæ; ignes, ut Ætna, vomens. Nunc dicitur *Summa*, & abundat vino, quod Græcum vocant.

2. Hic uva nobilis opplevérat, oneraverat torcularia.

3. *Nysæ*. Nysa urbs est Indiæ ad fluvium Indum, vel Bacchi patria, vel ab eo condita. Est etiam mons illi urbi vicinus, & cognominis. Hinc Bacchus appellatur Dionysos: à patre Jove, Ζεὺς, (Διός) & Νῦσα.

Satyri. Dii sylvarum & montium.

5. 6. Erant in Vesuvio monte duo fana, Veneris alterum, alterum Herculis. Lacedæmon urbs Peloponnesi, olim Sparta, nunc *Misitra*: ibi Venus colebatur.

7. *Jacent, &c.* Contigit hoc incendium sub Tito Imperatore, oppressus eo fuit ille naturæ interpres Plinius, urbes totæ cineribus obrutæ. Vide Epistolas Plinii secundi 16. & 20. Lib. 6.

8. Ipsi superi dolent ista clade, vellentque sibi ablatam facultatem nocendi hominibus, & eos puniendi. Deus invitus punit, amat parcere.

XXXV.

Votum pro pueri incolumitate.

1. Hæc tibi pro nato plena dat lœtus acerrà,
2. Phœbe, Palatinus munera Parthenius;
3. Ut qui prima novo signat quinquennia lustro,
4. Impleat innumeras Burrus Olympiadas.
5. Fac rata vota patris: sic te tua diligat uxor,

6. Gau-

6. Gaudeat, & certa virginitate soror.
7. Perpetuo sic flore mices; sic denique non sint
8. Tam longæ Bromio, quàm tibi, Phœbe, comæ.

V. 1. 2. *Hæc munera*. Thus. *Acerra*. Thuris est vasculum. *Palatinus*. Qui Domitiano erat à cubiculo, qui ei in palatio navabat operam.

3. 4. Ut Burrus Parthenii filius, qui quinquennium explevit, & primum lustrum incipit notare ac numerare, diu vivat. De lustro adi Epig. 73. Lib. 1.

Olympiadas. Olympias erat numerus quatuor annorum: Græcis ad putanda tempora usitatus. Facta vox à ludis olympiis, sive olympicis, primo hujus quadriennii ano celebrari solitis in honorem Jovis Olympici, ad urbes Græciæ Pisam & Elidem.

5. *Fac, &c.* Da ut pater sit votorum compos, ut exoret quod orat.

Uxor. Daphne, quam cùm uxorem expeteret Phœbus, neque ut ab illa diligeretur impetrare posset, eam in laurum arborem mutavit: unde quidam libri habent *arbor*, pro *uxor*.

9. *Soror*. Diana. Ita Diana perpetuò sua virginitate glorietur.

7. *Flore*. Juventæ.

8. *Bromio*. Baccho: à βρέμω fremo. Is crines, item ut Phœbus, intonsos & juveniliter fluentes gestabat, qua laude certare videbatur cum Phœbo, quem ne Bacchus vincat, precatur Martialis, optatque, ne sint umquam prolixiores Baccho, quàm Phœbo, comæ.

XXXVI.

In causidicum muneribus divitem.

1. Saturnalia divitem Sabellum
2. Fecerunt: meritò tumet Sabellus.
3. Nec quemquam putat esse, prædicatque
4. Inter causidicos beatiorem.
5. Hos fastus, animosque dat Sabello
6. Farris semodius, fabæque fressæ,
7. Et thuris, piperisque tres selibræ,
8. Et Lucanica ventre cum Faliſco,
9. Et nigri Syra defruti lagena,
10. Et ficus Libyca gelata testa,
11. Cum bulbis, cochleisque, caseoque:
12. Piceno quoque venit à cliente
13. Parcæ cistula non capax olivæ;
14. Et crasso figuli polita cœlo

15. Se-

15. Septenaria ſyntheſis Sagunti,
16. Hiſpanæ luteum rotæ toreuma;
17. Et lato variata mappa clavo.
18. Saturnalia fructuoſiora
19. Annis non habuit decem Sabellus.

Verſ. 1. *Saturnalia*. De Saturnalibus & miſſis eo tempore muneribus ſæpe antè diximus. Pag. 136. &c.

6. Semodius. Pars dimidia modii. Modius libras 26. & uncias 8. capiebat. Eſt autem far quodlibet frumenti genus, vulgò tamen optimum ſignificat.

6. Freſſæ. Fractæ & nudatæ extima pellicula duriori qua tegitur. Frendeo, frendui, freſſum, propriè ſignificat frango, quaſſo. Unde porcus nefrans, qui nondum fabas frendet, ſeu frangit; porcus lactens.

7. *Selibræ*. Semilibræ.

8. *Lucanica*. Inteſtinum ſuillum carne porcina fartum: à Lucanis Italiæ populis, ejus inventoribus, dictum *Salſiccia*.

Ventre, &c. Cum ventre porcino certis modis condito & farciminibus turgente: ita vocatum eſt hoc obſonii genus à Faliſcis, Italiæ populis ejus credo inventoribus. Eorum urbs primaria Faliſcum, ſive Faliſca, nunc *Galeſe*.

9. Et vitrea lagena, (quam Syram vocat, quia vitrum in Syria inventum,) multi ad dimidias partes uſque decocti: hoc enim ſignificat ea vox, defrutum.

10. Et ficus Africana, incluſa in teſta. Gelatam dixit, quia per hyemem erat miſſa: vel, quia ſtipata erat ac denſata ficus, in teſta ipſa, & adſtricta quodam roſcido humore, quem ficus emittunt.

11. Bulbi, cepæ ſunt, *cipolle Bulbe*, maximè florum, quorum radices rotundæ & tunicatæ, ut liliorum, tuliparum, &c. Sunt etiam cepæ quædam aſcaloniæ dictæ, *ſcalogne*. Cochleæ, propriè ſunt limaces teſta incluſæ.

12. 13. Et arcula brevis, paucarum olivarum vix capax, data eſt tibi à Picente aliquo, tuo cliente. Ager Picenus eſt in Umbria, olivarum dives: hodie vocatur: *la Marcha d' Ancona*.

14. Et ſyntheſis ſeptē vaſa complectens, rudi & craſſa rota figuli Saguntini, (quam ironicè vocat cœlum, *bulino* (polita & tornata: hoc eſt, ſeptem vaſcula ſimul juncta, ficta ex argilla Saguntina. Eſt autem ſyntheſis vox græca, ſignificans compoſitionem & collectionem multarum rerum, maximè veſtium, unde iſta vox ſæpe pro quodam genere veſtis ſumitur: ut diximus; in hoc loco eſt vaſorum multitudo: ſeptenariam vocat quòd ſeptem vaſa Saguntina contineret. Sic Papinius lib. 4. ſilvar. dixit ſyntheſin calicum & cacaborum.

Sagunti. Saguntus, ſive Saguntum, nunc *Morvedræ*, oppidum olim clariſſimum

Tar-

Tarraconenſis Hiſpaniæ, unde fictilia Romam advehebantur.

16. *Toreuma*. Propriè eſt opus torno factum, aut ſculptum, à τορεύω, torno, ſculpo. Vocat ita vile poculum ex argilla confectum, ironicè.

17. Et mappa variata latis è purpura clavis: ideſt, orbiculis, floſculis, aut ſtellulis è panno purpureo aſſutis in mappæ limbo. Porrò veſtis Laticlavia erat ſenatorum propria, & mappa laticlavia huic ampliſſimo ſenatori miſſa eſt. De latoclavo conſule Epigr. 17. Lib. 5.

18. 19. Irridet inopem cauſidicum.

XXXVII.

Phaethon encauſto pictus.

1. Encauſtus Phaethon tabula depictus in hac eſt:
2. Quid tibi vis, dipyron qui Phaethonta facis?

Verſ. 1. 2. Encauſto pictus, & inuſtus hic Phaeton exhibetur: ò pictor, quid tibi vis, quare bis uſtum (δίπυρον) facis Phaethonta? Nonne ſatis illi eſt, quòd ſemel fulmine uſtus fuerit?

Encauſtus: Encauſto pictus. Encauſtum eſt picturæ genus, quod candente ſtilo ferreo, ex ignita & liquida materia fit, vulgò (*malto*) ἐγκαυστὸν à καίω uro.

XXXVIII.

Laus epigrammatum.

1. Neſcis, crede mihi, quid ſint epigrammata, Flacce,
2. Qui tantùm luſus illa, jocoſque putas.
3. Ille magis ludit, qui ſcribit prandia ſævi
4. Tereos, aut cœnam, crude Thyeſte, tuam:
5. Aut puero liquidas aptantem Dædalon alas,
6. Paſcentem Siculas, aut Polyphemon oves:
7. A noſtris procul eſt omnis veſica libellis,
8. Muſa nec inſano ſyrmate noſtra tumet.
9. Illa tamen laudant omnes, mirantur, adorant:
10. Confiteor, laudant illa, ſed iſta legunt.

Verſ. 3. Illi magis nugantur, qui ſcribunt tragœdias, & fabulas, v. gr. hiſtoriam Terei, Thyeſtæ.

3. *Tereos*. Genitivus græcus à Τηρεύς, *Tereus*, Τηρέως. Fuit Tereus Thraciæ rex, Prognes maritus, in upupam mutatus, ut fabulis proditum eſt, quòd uxoris ſuæ

suæ sororem Philomelam temerasset.

Thyesta. Fuit Thyestes filius Pelopis, Atrei frater, qui Thyestæ filios ipsi epulandos apposuit. Epig. 35. lib. 3.

5. *Puero*. Icaro filio suo. Dædalus in carcerem insulæ Cretæ, qui labyrinthus appellabatur, conjectus, ex eo evolavit, aptatis sibi & filio alis, cera compactis.

7. *Poliphemon*. Accusativus græcus, ut Dædalon, Polyphemus fuit Cyclops, de quo Homerus Lib. IX. Odyss. & Virgilius, III. Æneid.

7. *Vesica*. Tumor, ampullatum dicendi genus, & ventosum.

8. *Syrmate*. Syrma, vestis est tragica, à σύρω traho, ampla, & verrens humum.

Insano. Magno, vel furiosum in morem agitato, & jactato.

6. *Illa, &c.* Fabulosa & tragica carmina. Facit loquentem Flaccum, & huic respondet sequenti versiculo. Laudantur tragœdiæ, leguntur epigrammata.

XXXIX.

Dives avarus, ac miser.

1. Cùm tibi non essent sex millia, Cæciliane,
2. Ingenti latè vectus es hexaphoro:
3. Postquam bis decies tribuit Dea cæca, sinumque
4. Ruperunt nummi, factus es, ecce, pedes;
5. Quid tibi pro meritis, & tantis laudibus optem?
6. Dì reddant sellam, Cæciliane, tibi.

Vers. 1. *Sex millia*. Subaudi, sestertium; sive sex sestertia in neutro genere; libras Gallicas valent 600.

Hexaphoro. Vide Lib. II. Epig. 59. Erat lectica quam sex homines gestabant.

3. *Dea cæca*. Fortuna.

Ruperunt. Ita repleverunt, ut eos non caperet sinus. *Bis decies*. Subaudi, centena millia sestertium. Quę sit summa, si ad Francicam pecuniam redigatur, disces ex Epigr. 30. hujus Libri.

6. Dii reddant tibi tuam priorem lecticam hexaphoron, ideſt, pristinam fortunarum mediocritatem.

XL.

Caprificus.

1. Gestari junctis nisi desinis, Hedyle, capris;
2. Qui modò ficus eras, jam caprificus eris.

Vers. 1. *Junctis*. Hedylus quidam gestabatur parvo curru, quem trahebant junctæ cicures capræ; erat ille idem,

Idem, ficus, seu ficosus (quid sit ea vox vide Lib. 1. Ep. 57.) Jocatur in eum Martialis, aitque brevi fore caprificum, quæ est arbor sterilis, in parietinis nascens, & ad summos muros assurgens, assilienſque instar caprarum: folio ficum referens. Brodæus explicat *junctis capris*: hircosis (nempe impuris, & olentibus) servis.

LXI.

Philosophus Cynicus.

1. Hunc, quem sæpe vides inter penetralia nostræ
2. Pallados, & templi limina, Cosme, novi,
3. Cum baculo, peraque senem; cui cana, putrisque
4. Stat coma, & in pectus sordida barba cadit:
5. Cerea quem nudi tegit uxor abolla grabati;
6. Cui dat latratos obvia turba cibos:
7. Esse putas Cynicum deceptus imagine falsa;
8. Non est hic Cynicus, Cosme; quid ergo? canis.

Vers. 1. 2. *Inter penetralia, &c.* In templo Minervæ Flavianæ, quod à Domitiano conditum recens fuerat. 5. *Cerea.* Decolor, flavescens, ut vestes detritæ solent esse.

Abolla. Est militaris vestis, & imperatoria: sumitur aliquando ironicè pro pallio philosophico. Vocat eam uxorem philosophi, quia ille cum ea cubabat in grabato, ideſt, vili lectulo.

6. *Latratos.* Latrando, & mendicando quæsitos.

7. *Cynicum.* Erat Cynicorum philosophorum secta celebris. Ita sunt appellati à voce græca κυὼν, κύνος, κυνὸς, canis, quia omnes maledictis, & conviciis allatrabant, & erant, instar canum, impudentes. Istum Martialis ait solo corporis cultu, & maledicentia esse Cynicum, omni verò doctrina, & sapientia Cynicorum destitutum. Ideò negat Cynicum esse, canem tantùm esse concedit: hoc est, habere dumtaxat, quod in Cynico est pessimum, nempe impudentiam, & obscenitatem.

XLII.

Mortis necessitas:

1. O cui Tarpejas licuit contingere quercus,
2. Et meritas prima cingere fronde comas:
3. Si sapis, utaris totis, Coline, diebus,
4. Extremumque tibi semper adesse putes.
5. Lanificas nulli tres exorare puellas

6. Con-

XIX.

Laus Altini soli.

1. Æmula Bajanis Altini littora villis,
2. Et Phaethontei conscia silva rogi,
3. Quæq; Antenoreo Dryadum pulcherrima Fauno
4. Nupsit ad Euganeos sola puella lacus;
5. Et tu Ledæo felix Aquileja Timavo,
6. Hic ubi septenas Cyllarus hausit aquas;
7. Vos eritis nostræ portus, requiesque senectæ,
8. Si juris fuerint otia nostra sui.

Vers. 1. O vos Altini littora, quæ nihil ceditis Bajanis littoribus villarum amœnarum plenis. *Altini*. Est Altinum, *Altino*. Italiæ oppidum, ab Hunnis, & Attila everſum atque incensum, nunc in ditione Veneta, inter Patavium, & Concordiam.

2. Et silva, quæ Phaethontem è cœlo ruentem, & fulmine combustum excepit.

3. Et Dryas pulcherrima, (ideſt, silva; nam Deæ silvarum præsides, Dryades dicuntur à voce græca δρῦς, quercus,) quæ prope lacus Euganeos una nupsit Fauno Antenoreo, ideſt, Patavino. Sententia est: & silva juncta agro Patavino. Faunus Deus agrorum, pro ipsis agris ponitur. *Antenoreo*. Antenor Trojanus Patavium condidit Virg. 1. Æneid.

4. *Euganeos*. Euganei, populi fuere Galliæ Transpadanæ, in Italia, in Veneta nunc ditione, quorum regio dicitur *Marca Trevisana*, vel, *Trevigiana*. Quidam eos collocant inter lacus Larium, & Benacum: alii versus Athesim & Vicentiam.

5. Et tu, ò Aquileja, (urbs olim clarissima, nunc viculus, *Aquileja*, ab Hunnis vastata anno 452.) felix & dives, ob vicinam Timavi fluvii, qui septenis ostiis in mare devolvitur, & cujus aquas hausit Cyllarus equus Castoris, cùm eò Castor venisset unà cum cæteris Argonautis.

Timavo. Timavus, *Timavo*, fluvius est Carnorum, in Italia novem fontibus erumpens è monte, quibus prope mare confluentibus, ipse in sinum Hadriaticum devolvitur, ejus ostia scindunt aliquot exiguæ insulæ; hinc per ora septem, aut novem in mare fluere dicitur. Ledæus in hoc loco appellatur propter Castorem Ledæ filium, qui ea loca nobilitavit: de quo lege plura Epig. 24. lib. Spect. & Ep. lib. 1.

8. Si meo arbitrio curas, & vitam potero componere: si penes me erit optio loci, in quo senectutem otiosam degam.

In

XX.

In avarum patronum.

1. Quòd te manè domi toto non vidimus anno,
2. Vis dicam, quantum, Posthume, perdiderim,
3. Tricenos, puto, bis; vicenos ter, puto, nummos.
4. Ignoscas; togulam, Posthume, plurisemo.

Vers. 1. Quòd te per annum totum non salutavi manè, ut alii clientes.

3. *Tricenos nummos.* Triginta sestertios. Tres libræ sunt Francicæ, ut loquimur.

4. *Plurisemo.* Atque adeò plus damni facio, tuam domum ventitando, & deterendo consumendoq; meam togulam, quàm lucri, te conveniendo.

XXI.

Invidi supplicium.

1. Sæpe meos laudare soles, Auguste, libellos:
2. Invidus, ecce, negat: num minùs ergo soles?
3. Quid quod honorato non sola voce dedisti
4. Non alius poterat, quæ dare dona mihi.
5. Ecce iterùm nigros corrodit lividus ungues:
6. Da, Cæsar, tantò tu magis, ut doleat.

Vers. 1. *Auguste.* Domitiane.

2. *Negat.* Meos videlicet libellos tantopere laudandos esse. *Num minùs, &c.* An ideò, quòd meos libellos deprimit invidus, tu eos parciùs laudas?

3. 4. Adde quod mihi tua augusta voce laudato, & honorato, præter laudes, & verba, munera etiam dedisti, qualia præter Cæsarem dare nemo poterat. *Dona.* Tribunatum, equestrem locum, jus trium liberorum, &c. Lege Lib. 2. Epig. 66. 67. & Lib. 3. Epigramm. 56.

6. Auge tua, Cæsar, in me beneficia, ut dolorem quo dignus est, augeas.

XXII.

Multitudinem epigrammatum excusat.

1. Obstat, care Pudens, nostris sua turba libellis;
2. Lectoremque frequens lassat, & implet opus.
3. Rara juvant, primis sic major gratia pomis;

4. Hibernæ pretium ſic meruere roſæ.
5. Sæpius in libro memoratur Perſius uno,
6. Quàm levis in tota Marſus Amaxonide.
7. Tu quoque de noſtris releges quemcũque libellis,
8. Eſſe puta ſolum: ſic tibi pluris erit.

Verſ. 1. 2. Multitudo & turba meorum librorum ipſis nocet, quia faſtidium aſſert: nimis crebra carmina laſſant, ac ſatiant lectorem.

3. In pretio & amore ſunt res raræ.

5. *Perſius*. Sex tantùm ſatyras at elegantiſſimè ſcripſit: adeò ut inter Satyricos poetas primus à nonnullis, nec immeritò fortaſſe cenſeatur. Hunc interpretatione perpetua, notiſq; breviſſimis illuſtravimus. *Marſus*. Hunc alibi laudat: Poema heroicum de Amazonibus ſcripſerat non optimum.

8. Sic eum majori habebis in pretio: pluris à te fiet.

XXIII.

Piſcina Cæſaris.

1. Bajano procul à lacu monemus
2. Piſcator fuge, ne nocens recedas.
3. Sacris piſcibus hæ natantur undæ,
4. Qui norunt dominum, manumque lambunt
5. Illam, qua nihil eſt in orbe majus.
6. Quid quod nomen habent, & ad Magiſtri
7. Vocem quiſque ſui venit citatus.
8. Hoc quondam Libys improbus profundo,
9. Dum prædam calamo tremente ducit,
10. Raptis luminibus repentè cœcus
11. Captum non potuit videre piſcem:
12. Et nunc ſacrilegos peroſus hamos,
13. Bajanos ſedet ad lacus rogator.
14. At tu, dum potes, innocens recede
15. Jactis ſimplicibus cibis in undas,
16. Et piſces venerare dedicatos.

Verſ. 1. *Bajano*. De Baiis dictum Epig. 51. Lib. 1.

2. *Nocens*. Impius, ſacrilegus, violatis nempe ſacris piſcibus.

5. *Illum quæ*, *&c.* Imperatoris Domitiani.

6. *Magiſtri*. Sic eum appellat, qui piſcinæ curam habebat, vel ipſum Domitianum.

8. *Libys*. Afer: piſcator ex Africa. *Hoc profundo*. Hoc mari, Bajano lacu.

9. *Calamo*. Linea piſcatoria. *Peroſus*. Deteſtans.

13. *Ro-*

13. *Rogator*. Mendicus.
15. *Simplicibus*. Non dolosis, qualibus hami instruuntur.
16. *Dedicatos*. Dicatos Imperatori, & sacros.

XXIV.

In Hippodami nomen.

1. Quòd cupis in nostris dicique, legique libellis
2. Et nonnullus honos creditur esse tibi:
3. Ne valeam, si non res est gratissima nobis,
4. Et volo te chartis inseruisse meis:
5. Sed tu nomen habes averso fonte sororum
6. Impositum, mater quod tibi dura dedit:
7. Quod nec Melpomene, quod nec Polyhymnia possit,
8. Nec pia cum Phœbo dicere Calliope.
9. Ergo aliquod gratum Musis tibi nomen adopta,
10. Non semper belle dicitur Hippodamus.

V. 5. Habens nomen iratis, aversisq; Musis tibi datum. Fons Musis sacer (aut Helicon de quo vide p. 74. aut Permessus, de quo ibid. dictum:) pro ipsis Musis, & arte poetica ponitur.
7. *Melpomene*. Una è Musis: elegiaco præest carmini: Polyhymnia, lyrico; Calliope, heroico.
9. *Adopta*. Assume, adsciscе
10. *Hippodamus*. Aurigam sonat, & agitatorem equorum: quod munus mancipiorum est; atque adeò nomen hoc parum bellum, & honestum est.

XXV.

Apis electro inclusa.

1. Et latet, & lucet Phaethontide condita gutta,
2. Ut videatur apis nectare clausa suo:
3. Dignum tantorum pretium tulit illa laborum.
4. Credibile est ipsam sic voluisse mori.

Vers. 1. *Phaethontide gutta*. Electro. Phaethontides, ideſt, sorores Phaethontis, cùm eum lugerent extinctum, mutatæ sunt in arbores, è quibus defluit electrum quod earum lacryma vocatur à poetis, Ovid. 2. Met. est autem electrum visci genus, pretiosum, pellucidum, flavum, & spissum.
2. Adeo ut suo melle inclusa videatur: est enim electri flavus color.
3. *Laborum*. Quos ponit in melle condendo. Pretium autem illud, est sepulcrum tam nobile.
4. *Voluisse*. Ut nempe in electro sepeliretur.

XXVI.

Ad poetam, ut libros suos edat.

1. Plena laboratis habeas cùm scrinia libris,
2. Emittis quare Sosibiane, nihil?
3. Edent heredes, inquis, mea carmina: quando?
4. Tempus erat jam te, Sosibiane, legi.

Vers. 1. *Scrinia*. Sunt armaria & plutei, ubi libri asservantur.

4. Non possunt tam bona carmina sat citò in lucem edi. Noli rogum expectare. Videtur ipsius mortem optare. Legi non vis nisi mortuus, tempus est te legi; ergo, te mori.

XXVII.

Toga nivea.

1. Sordida cùm tibi sit, verum tamen, Attale, dicit
2. Quisquis te niveam dicit habere togam.

V. 2. *Niveam*. Detritam, cujus nuda fila albicãt: vel: tenuitate sua frigidã, instar nivis. Jocus est in voce ambigua: nivea enim toga, ut hìc sumitur, detritam significat: aliàs puram, nitidam & recentem à fullone.

XXVIII.

Damæ pugnantes in arena.

1. Frontibus adversis molles concurrere damas
2. Vidimus, & fati sorte jacere pari.
3. Spectavere canes prædam: stupuitque superbus
4. Venator cultro nil superesse suo.
5. Unde leves animi tanto caluere furore?
6. Sic pugnant tauri, sic cecidere viri.

Vers. 2. Et mutua perire morte.

3. 4. Canes cõstitere velut otiosi spectatores oblatæ ultro prædæ: & venatores cultris ac venabulis suis nihil agendũ supereſſe mirati sũt. *Superbus*. Quia gloriantur venatores feris à se interfectis. *Cultro*. Dejectas venabulo feras venator cultro solet interimere & conficere.

5. *Leves animi*. Feræ imbelles; damæ. *Furore*. Pugnandi & moriendi.

6. *Cecidere*. Non aliter viri fortissimi mutuis sæpe vulneribus perierunt.

Senis.

XXIX.

Senis fucati barba.

1. Cana eſt barba tibi, nigra eſt coma: tingere barbã
2. Non potes, hæc cauſa eſt, ſed potes, Ole, comã.

Verſ. 1. *Tingere.* Pigmentis quibuſdam capillos fucabant; iſte, ne ſenex videtur, nigris ſibi appingebat barbam ita commodè inficere non poterat. Cùm enim barbam vix promitterent Romani, fucus non poterat hærere in cute nuda, aut brevioribus barbæ pilis. Vide Epigr. 33. Lib. 3.

XXX.

Avarus oſtentator.

1. Centum Coracinus, & ducenta Mancinus,
2. Trecenta debet Titius, hoc bis Albinus,
3. Decies Sabinus, alterumque Serranus:
4. Ex inſulis, fundiſque tricies ſoldum,
5. Ex pecore redeunt ter ducena Parmenſi,
6. Totis diebus, Afer, hoc mihi narras;
7. Et teneo meliùs iſta, quàm meum nomen.
8. Numeres oportet aliquid, ut pati poſſim:
9. Quotidianam refice nauſeam nummis.
10. Audire gratis, Afer, iſta non poſſum.

Verſ. 1. *Centum.* Subaudi ſeſtertia. Summam efficiunt librarum Turonicarum, ut Galli loquuntur, 10000.

2. *Hoc bis.* Eadem hæc trecenta bis mihi debet Albinus; ideſt, ſexcenta ſeſtertia.

3. *Decies.* Libras 100000. Vide Epigr. 81. lib. 1. *Alterum.* Ideſt, bis decies, alterum decies, nempe vicies, libras 200000.

4. *Ex inſulis.* Inſulæ in urbe dicuntur eæ domus, quæ ita ſunt ab aliis ſejunctæ, ut aliquo vico undecumque ambiantur: quemadmodum veræ inſulæ cinguntur mari.

Tricies ſoldum. Tricies ſolidum, ideſt, plenum, integrum: tricies centena millia ſeſtert. hoc eſt, nummos Francicos 300000.

5. Ex vectigali pecuario, Parmenſi quotannis colligo ſexcenta millia ſeſtertium, hoc eſt, Libras Gallicas 60000. *Parmenſi.* Epigr. 36. lib. 2.

8. *Gratis.* Niſi videlicet numeres mihi pecuniam, pretium patientiæ, qua oſtentationis tuæ moleſtiam, & faſtidium quotidie perfero.

Argen-

XXXI.

Argentum purum.

1. Argenti genus omne comparasti,
2. Et solus veteres Myronis artes,
3. Solus Praxitelis manus, Scopæque
4. Solus Phidiaci toreuma cœli,
5. Solus Mentoreos habes labores.
6. Nec desunt tibi vera Glaniana,
7. Nec quæ Callaico linuntur auro,
8. Nec mensis anaglypta de paternis.
9. Argentum tamen inter omne, miror
10. Quare non habeas, Charine, purum.

Vers. 1. *Argenti*. Hac voce intelligitur ibi omne argentum factum: omne vasorum argenteorum genus.

2. Vetera signa & opera, Myronis, statuarii insignis, arte ac manu elaborata.

3. *Praxitelis.* Praxiteles, Scopas, Phidias, Statuariorum principes extitere. De Mentore, de toreumate, vide Ep. 26. & 31. lib. 3. cœlum, hoc in loco idem est ac scalprum.

6. *Vera Glaniana.* Vasa & signa facta verè ab Glanio sculptore vel cælatore peritissimo, non ementita & adulterina. Legunt aliqui *Gentiana*, aut, *Grantiana*, ab artifice Gentio, vel Grantio, tunc celebri, elaborata.

7. Nec vasa ornata auro Callaico, addito, seu allito ipsis vasis, puta, æreis, argenteis. *Callaico.* Hispano. Callaici, sive Gallaici, aut Gallæci, populi sunt etiamnum Hispaniæ Tarraconensis ad occasum & Boream: attingunt à meridie Lusitaniam; ab oriente, Asturias: nunc *la Gallice*. Apud eos aurum eruebatur, quod phialis adlini solebat, eleganti artificio, fortasse ab illis invento.

8. Nec cælata pocula, sive vasa signis aspera (ἀναγλυπτα, à verbo γλύφω, sculpo) quibus tuus pater & & majores in mensa usi sunt.

10. *Purum.* Jocus est in hac voce. Nam aliquando purum dicitur argentum, quod elaboratum, cælatum, sculptum non est: hic alio sensu sumitur pro mundo, & non sordido: tua ista omnia impura sunt & immunda: tu ipse homo impurus, quidquid tangis, inquinas.

XXXII.

Amicus deceptus.

1. Atria Pisonum stabant cum stemmate toto,

1. Et

2. Et docti Senecæ ter numeranda domus.
3. Prætulimus tantis solum te, Posthume, regnis;
4. Pauper eras, & eques, sed mihi consul eras.
5. Tecum ter denas numeravi, Posthume, brumas;
6. Communis nobis lectus, & unus erat.
7. Jam donare potes, jam perdere, plenus honorum,
8. Largus opum: expecto, Posthume, quid facias.
9. Nil facis: & serum est alium mihi quærere regem.
10. Hoc, Fortuna, placet? Posthumus imposuit.

Vers. 1. Pisonum domus florebat longa virorum nobilissimorum serie: ex ea mihi patronos & amicos facilè poteram deligere; patebat mihi etiam Senecarum domus; hos tibi nuper pauperi, post posui. Stemma, est ordo genealogiæ, in picta arbore ejusque ramis descriptus, στέμμα propriè coronam significat: nempè ex arboris illius genealogicæ ramis fiebant circuli in modū coronæ, in quibus, vel imago, vel nomen alicujus è majoribus ponerētur.

2. *Ter numeranda domus.* Divisa in tres familias. Tres fuere illo ævo Senecæ viri clarissimi. Primus philosophus, idemque poeta tragicus, & Neronis præceptor, Secundus Seneca Gallio, seu Novatus. Tertius Seneca Mela, seu Mella, Lucani pater. Omnes filii Senecæ rhetoris, qui Corduba Romam venit. Quidam explicant hunc versum de Seneca patre, qui rhetor dictus est; de Seneca filio, qui appellatus est philosophus, & de Lucano, nepote rhetoris.

3. *Regnis.* Familiis nobilissimis. Patronos reges appellitabant.

4. *Mihi consul eras* Non aliter te colebam, atque si fuisses consul.

6. *Communis lectus.* In quo ad mensam accumbebamus.

7. 8. Jam largiri amicis munera facilè potes, imò multa impunè perdere, ac sine magno detrimento: ita honoribus & opibus largè abundas.

9. *Nil facis.* Nihil mihi largiris, cùm tamen maximè nunc indigeam tua liberalitate, quippe qui ægrè inventurus sim jam senex, novos reges, sive patronos.

10. Cur, ò Fortuna, Posthumum beasti, quem ingratum & avarum fore noras? An hoc tibi placet? nempe istis perfidis benefacere. Neutiquam (respondet Fortuna,) sed Posthumum liberaliorem fore putabam: ille mihi imposuit; idest, me fefellit.

XXXIII.

In molestum recitatorem.

1. Quid recitaturus circumdas vellera collo?
2. Conveniunt nostris auribus illa magis.

Vers. 1.

Vers. 1. *Vellera*. Ad arcendam ravim scilicet. Focalia dicebantur, à faucibus, quas muniebant, quasi faucalia.

2. *Auribus nostris*. Obturandis videlicet, ne te recitantem audiamus.

XXXIV.

Vesuvius incendio deformatus.

1. Hic est pampineis viridis modò Vesvius umbris,
2. Presserat hic madidos nobilis uva lacus.
3. Hæc juga quam Nysæ colles plus Bacchus amavit;
4. Hoc nuper Satyri monte dedere choros:
5. Hæc Veneris sedes, Lacedæmone gratior illi;
6. Hic locus Herculeo nomine clarus erat.
7. Cuncta jacent flammis, & tristi mersa favilla:
8. Nec Superi vellent hoc licuisse sibi.

Vers. 1. *Vesvius*. Pro, Vesuvius, mons est Campaniæ Italæ; ignes, ut Ætna, vomens. Nunc dicitur *Summa*, & abundat vino, quod Græcum vocant.

2. Hic uva nobilis opplevérat, oneraverat torcularia.

3. *Nysæ*. Nysa urbs est Indiæ ad fluvium Indum, vel Bacchi patria, vel ab eo condita. Est etiam mons illi urbi vicinus, & cognominis. Hinc Bacchus appellatur Dionysos: à patre Jove, Ζεὺς, (Διός) & Νῦσα.

Satyri. Dii sylvarum & montium.

5. 6. Erant in Vesuvio monte duo fana, Veneris alterum, alterum Herculis. Lacedæmon urbs Peloponnesi, olim Sparta, nunc *Misitra*: ibi Venus colebatur.

7. *Jacent*, *&c.* Contigit hoc incendium sub Tito Imperatore, oppressus eo fuit ille naturæ interpres Plinius, urbes totæ cineribus obrutæ. Vide Epistolas Plinii secundi 16. & 20. Lib. 6.

8. Ipsi superi dolent ista clade, vellentque sibi ablatam facultatem nocendi hominibus, & eos puniendi. Deus invitus punit, amat parcere.

XXXV.

Votum pro pueri incolumitate.

1. Hæc tibi pro nato plena dat lætus acerrâ;
2. Phœbe, Palatinus munera Parthenius;
3. Ut qui prima novo signat quinquennia lustro,
4. Impleat innumeras Burrus Olympiadas.
5. Fac rata vota patris: sic te tua diligat uxor,

6. Gau-

6. Gaudeat, & certa virginitate soror.
7. Perpetuo sic flore mices; sic denique non fiat
8. Tam longæ Bromio, quàm tibi, Phœbe, comæ.

V. 1. 2. *Hæc munera*. Thus. *Acerra*. Thuris est vasculum. *Palatinus*. Qui Domitiano erat à cubiculo, qui ei in palatio navabat operam.

3. 4. Ut Burrus Parthenii filius, qui quinquennium explevit, & primum lustrum incipit notare ac numerare, diu vivat. De lustro adi Epig. 73. Lib. 1. *Olympiadas*. Olympias erat numerus quatuor annorum: Græcis ad putanda tempora usitatus. Facta vox à ludis olympiis, sive olympicis, primo hujus quadriennii ano celebrari solitis in honorem Jovis Olympici, ad urbes Græciæ Pisam & Eliden.

5. *Fac, &c.* Da ut pater sit votorum compos, ut exoret quod orat.

Uxor. Daphne, quam cùm uxorem expeteret Phœbus, neque ut ab illa diligeretur impetrare posset, eam in laurum arborem mutavit: unde quidam libri habent *arbor*, pro *uxor*.

9. *Soror*. Diana. Ita Diana perpetuò sua virginitate glorietur.

7. *Flore*. Juventæ.

8. *Bromio*. Baccho: à βρέμω fremo. Is crines, item ut Phœbus, intonsos & juveniliter fluentes gestabat, qua laude certare videbatur cum Phœbo, quem ne Bacchus vincat, precatur Martialis, optatque, ne sint umquam prolixiores Baccho, quàm Phœbo, comæ.

XXXVI.

In causidicum muneribus divitem.

1. Saturnalia divitem Sabellum
2. Fecerunt: meritò tumet Sabellus.
3. Nec quemquam putat esse, prædicatque
4. Inter causidicos beatiorem.
5. Hos fastus, animosque dat Sabello
6. Farris semodius, fabæque fressæ,
7. Et thuris, piperisque tres selibræ,
8. Et Lucanica ventre cum Falisco,
9. Et nigri Syra defruti lagena,
10. Et ficus Libyca gelata testa,
11. Cum bulbis, cochleisque, caseoque:
12. Piceno quoque venit à cliente
13. Parcæ cistula non capax olivæ;
14. Et crasso figuli polita cœlo

15. Se-

15. Septenaria ſynthesis Sagunti,
16. Hiſpanæ luteum rotæ toreuma;
17. Et lato variata mappa clavo.
18. Saturnalia fructuoſiora
19. Annis non habuit decem Sabellus.

Verſ. 1. *Saturnalia*. De Saturnalibus & miſſis eo tempore muneribus ſæpe antè diximus. Pag. 136. &c.

6. *Semodius*. Pars dimidia modii. Modius libras 26. & uncias 8. capiebat. Eſt autem far quodlibet frumenti genus, vulgò tamen optimum ſignificat.

6. *Freſſæ*. Fractæ & nudatæ extima pellicula duriori qua tegitur. Frendeo, frendui, freſſum, propriè ſignificat frango, quaſſo. Unde porcus nefrans, qui nondum fabas frendet, ſeu frangit; porcus lactens.

7. *Selibræ*. Semilibræ.

8. *Lucanica*. Inteſtinum ſuillum carne porcina fartum: à Lucanis Italiæ populis, ejus inventoribus, dictum *Salſiccia*.

Ventre, &c. Cum ventre porcino certis modis condito & farciminibus turgente: ita vocatum eſt hoc obſonii genus à Faliſcis, Italiæ populis ejus credo inventoribus. Eorum urbs primaria Faliſcum, ſive Faliſca, nunc *Galeſe*.

9. Et vitrea lagena, (quam Syram vocat, quia vitrum in Syria inventum,) muſti ad dimidias partes uſque decocti: hoc enim ſignificat ea vox, defrutum.

10. Et ficus Africana, incluſa in teſta. Gelatam dixit, quia per hyemem erat miſſa: vel, quia ſtipata erat ac denſata ficus, in teſta ipſa, & adſtricta quodam roſcido humore, quem ficus emittunt.

11. Bulbi, cepæ ſunt, *cipolle Bulbe*, maximè florum, quorum radices rotundæ & tunicatæ, ut liliorum, tuliparum, &c. Sunt etiam cepæ quædam aſcaloniæ dictæ, *ſcalogne*. Cochleæ, propriè ſunt limaces teſta incluſæ.

12. 13. Et arcula brevis, paucarum olivarum vix capax, data eſt tibi à Picente aliquo, tuo cliente. Ager Picenus eſt in Umbria, olivarum dives: hodie vocatur: *la Marcha d'Ancona*.

14. Et ſenthesis ſeptē vaſa complectens, rudi & craſſa rota figuli Saguntini, (quam ironicè vocat cœlum, *bulino* (polita & tornata: hoc eſt, ſeptem vaſcula ſimul juncta, ficta ex argilla Saguntina. Eſt autem ſynthesis vox græca, ſignificans compoſitionem & collectionem multarum rerum, maximè veſtium, unde iſta vox ſæpe pro quodam genere veſtis ſumitur: ut diximus; in hoc loco eſt vaſorum multitudo: ſeptenariam vocat quòd ſeptem vaſa Saguntina contineret. Sic Papinius lib. 4. ſilvar. dixit ſynthesin calicum & cacaborum.

Sagunti. Saguntus, ſive Saguntum, nunc *Morvedræ*, oppidum olim clariſſimum

Tar-

Tarraconenſis Hiſpaniæ, unde fictilia Romam advehebantur.

16. *Toreuma*. Propriè eſt opus torno factum, aut ſculptum, à τορεύω, torno, ſculpo. Vocat ita vile poculum ex argilla confectum, ironicè.

17. Et mappa variata latis è purpura clavis: ideſt, orbiculis, floſculis, aut ſtellulis è panno purpureo aſſutis in mappæ limbo. Porrò veſtis Laticlavia erat ſenatorum propria, & mappa laticlavia huic ampliſſimo ſenatori miſſa eſt. De latoclavo conſule Epigr. 17. Lib. 5.

18. 19. Irridet inopem cauſidicum.

XXXVII.

Phaethon encauſto pictus.

1. Encauſtus Phaethon tabula depictus in hac eſt:
2. Quid tibi vis, dipyron qui Phaethonta facis?

Verſ. 1. 2. Encauſto pictus, & inuſtus hic Phaeton exhibetur: ò pictor, quid tibi vis, quare bis uſtum (δίπυρον) facis Phaethonta? Nonne ſatis illi eſt, quòd ſemel fulmine uſtus fuerit?

Encauſtus: Encauſto pictus. Encauſtum eſt picturæ genus, quod candente ſtilo ferreo, ex ignita & liquida materia fit, vulgò *ſmalto*. ἐγκαυστὸν à καίω uro.

XXXVIII.

Laus epigrammatum.

1. Neſcis, crede mihi, quid ſint epigrammata, Flacce,
2. Qui tantùm luſus illa, jocoſque putas.
3. Ille magis ludit, qui ſcribit prandia ſævi
4. Tereos, aut cœnam, crude Thyeſte, tuam:
5. Aut puero liquidas aptantem Dædalon alas,
6. Paſcentem Siculas, aut Polyphemon oves:
7. A noſtris procul eſt omnis veſica libellis,
8. Muſa nec inſano ſyrmate noſtra tumet.
9. Illa tamen laudant omnes, mirantur, adorant:
10. Confiteor, laudant illa, ſed iſta legunt.

Verſ. 3. Illi magis naugantur, qui ſcribunt tragœdias, & fabulas, v. gr. hiſtoriam Terei, Thyeſtæ.

3. *Tereos*. Genitivus græcus à Τηρεύς, *Tereus*, Τηρέως. Fuit Tereus Thraciæ rex, Prognes maritus, in upupam mutatus, ut fabulis proditum eſt, quòd uxoris ſuæ

ſuæ ſororem Philomelam temeraſſet.

Thyeſta. Fuit Thyeſtes filius Pelopis, Atrei frater, qui Thyeſtæ filios ipſi epulandos appoſuit. Epig. 35. lib. 3.

5. *Puero*. Icaro filio ſuo. Dædalus in carcerem inſulæ Cretæ, qui labyrinthus appellabatur, conjectus, ex eo evolavit, aptatis ſibi & filio alis, cera compactis.

7. *Poliphemon*. Accuſativus græcus, ut Dædalon, Polyphemus fuit Cyclops, de quo Homerus Lib. IX. Odyſ. & Virgilius, III. Æneid.

7. *Veſica*. Tumor, ampullatum dicendi genus, & ventoſum.

8. *Syrmate*. Syrma, veſtis eſt tragica, à σύρω traho, ampla, & verrens humum.

Inſano. Magno, vel furioſum in morem agitato, & jactato.

6. *Illa*, &c. Fabuloſa & tragica carmina. Facit loquentem Flaccum, & huic reſpondet ſequenti verſiculo. Laudantur tragœdiæ, leguntur epigrammata.

XXXIX.

Dives avarus, ac miſer.

1. Cùm tibi non eſſent ſex millia, Cæciliane,
2. Ingenti latè vectus es hexaphoro:
3. Poſtquam bis decies tribuit Dea cæca, ſinumque
4. Ruperunt nummi, factus es, ecce, pedes;
5. Quid tibi pro meritis, & tantis laudibus optem?
6. Dì reddant ſellam, Cæciliane, tibi.

Verſ. 1. *Sex millia*. Subaudi, ſeſtertium; ſive ſex ſeſtertia in neutro genere; libras Gallicas valent 600.

Hexaphoro. Vide Lib. II. Epig. 59. Erat lectica quam ſex homines geſtabant.

3. *Dea cæca*. Fortuna.

Ruperunt. Ita repleverunt, ut eos non caperet ſinus. *Bis decies*. Subaudi, centena millia ſeſtertium. Quę ſit ſumma, ſi ad Francicam pecuniam redigatur, diſces ex Epigr. 30. hujus Libri.

6. Dii reddant tibi tuam priorem lecticam hexaphoron, ideſt, priſtinam fortunarum mediocritatem.

XL.

Caprificus.

1. Geſtari junctis niſi deſinis, Hedyle, capris;
2. Qui modò ficus eras, jam caprificus eris.

Verſ. 1. *Junctis*. Hedylus quidam geſtabatur parvo curru, quem trahebant junctæ cicures capræ; erat ille idem,

Idem, ficus, seu ficosus (quid sit ea vox vide Lib. 1. Ep. 57.) Jocatur in eum Martialis, aitque brevi fore caprificum, quæ est arbor sterilis, in parietinis nascens, & ad summos muros assurgens, assilienſque instar caprarum: folio ficum referens. Brodæus explicat *junctis capris*: hircosis (nempe impuris, & olentibus) servis.

LXI.

Philosophus Cynicus.

1. Hunc, quem sæpe vides inter penetralia nostræ
2. Pallados, & templi limina, Cosme, novi,
3. Cum baculo, peraque senem; cui cana, putrisque
4. Stat coma, & in pectus sordida barba cadit:
5. Cerea quem nudi tegit uxor abolla grabati;
6. Cui dat latratos obvia turba cibos:
7. Esse putas Cynicum deceptus imagine falsa;
8. Non est hic Cynicus, Cosme; quid ergo? canis.

Vers. 1. 2. *Inter penetralia, &c.* In templo Minervæ Flavianæ, quod à Domitiano conditum recens fuerat. 5. *Cerea.* Decolor, flavescens, ut vestes detritæ solent esse.

Abolla. Est militaris vestis, & imperatoria: sumitur aliquando ironicè pro pallio philosophico. Vocat eam uxorem philosophi, quia ille cum ea cubabat in grabato, ideſt, vili lectulo.

6. *Latratos.* Latrando, & mendicando quæsitos.

7. *Cynicum.* Erat Cynicorum philosophorum secta celebris. Ita sunt appellati à voce græca κύων, κύνος, κυνὸς, canis, quia omnes maledictis, & conviciis allatrabant, & erant, instar canum, impudentes. Istum Martialis ait solo corporis cultu, & maledicentia esse Cynicum, omni verò doctrina, & sapientia Cynicorum destitutum. Ideò negat Cynicum esse, canem tantùm esse concedit: hoc est, habere dumtaxat, quod in Cynico est pessimum, nempe impudentiam, & obscenitatem.

XLII.

Mortis necessitas:

1. O cui Tarpejas licuit contingere quercus,
2. Et meritas prima cingere fronde comas:
3. Si sapis, utaris totis, Coline, diebus,
4. Extremumque tibi semper adesse putes.
5. Lanificas nulli tres exorare puellas

6. Con-

6. Contigit: obſervant quem ſtatuere diem.
7. Divitior Criſpo, Thraſea conſtantior ipſo,
8 Lautior, & nitido ſit Meliore licet;
9 Nil adjicit penſo Lacheſis; fuſoſque ſororum
10. Explicat, & ſemper de tribus una ſecat.

Verſ. 1. O Coline, qui in capitolino quinquennali certamine, coronas quernas à Domitiano accepiſti.

Tarpejas. Capitolii locus, ante conditum ibi Jovis tēplum, & inventum in ejus fundamentis humanum caput (unde factum illi capitolii nomen) vocabatur mōs Tarpejus à Tarpeja virgine Veſtali ibi ſepulta. Domitianus autem inſtituerat Jovi Capitolino quinquennale ludricum triplici certamine, muſico, equeſtri, & gymnico. Vide primum Epigramma hujus Libri.

2. Qui primum coronam meruiſti.

3. *Utaris, &c.* Nullam de ſolido die partem demas, quam non genio tribuas, & voluptati.

5. 6. Nemini licet Parcas flectere. Quem noſtræ mortis diem conſtituere, obſervant, neque illum aut obliviſcuntur, aut prætereunt. Fingebant poetæ tres Parcas ita è colu trahere lanam, quæ cujuſque vitam metiretur, ut una teneret colum, altera fuſum deduceret, tertia filum, & cum eo vitam ſecaret. Earum nomina ſunt Atropos, Clotho, Lacheſis.

7. *Criſpo.* Fuit ille vitricus Neronis: dicitur habuiſſe in cenſu bis millies ſeſtertium, hoc eſt, milliones, ut ſic loquamur, viginti. De Thraſea vide Epig. 9. Lib. 1.

Meliore. Melior nomen eſt proprium civis Romani ob lautitias, & elegantiam celeberrimi. *Nitido.* Mundo, compto, elegante.

9. Lacheſis nunquam quidquam addit ad lanam, qua colum inſtruxit, ſed ea demum tota tracta, quantulacumque ſit, exhauſtaque, pereundum eſt.

Penſo. Eſt penſum, lana vel cannabis in oblongum glomum convoluta, & circa colum ſummam illigata, unde fuſus trahitur.

Fuſos explicat. Parca de tribus, quæ filum ſecat, ea fuſos explicat, ideſt, jubet quieſcere, abſoluto penſo; vel evolvit ac recognoſcit, quantum fili tractum fuerit.

XLIII.

Laus quarumdam Hiſpaniæ urbium.

1. Luci, gloria temporum tuorum,
2. Qui Grajum veterem, Tagumque noſtrum
3. Arpis cedere non ſinis diſertis:
4. Argivas generatus inter urbes

5. The-

5. Thebas carmine cantet, aut Mycenas,
6. Aut claram Rhodon, aut libidinoſæ
7. Ledæas Lacedæmonis paleſtras:
8. Nos Celtis genitos, & ex Iberis
9. Noſtræ nomina duriora terræ
10. Grato non pudeat referre verſu;
11. Sævo Bilbilin optimam metallo,
12. Quæ vincit Chalybaſque, Noricoſque;
13. Et ferro Plateam ſuo ſonantem.
14. Quam fluctu tenuis ſed inquieto,
15. Armorum Salo temperator ambit;
16. Tutelamque, choroſque Rixamarum,
17. Et convivia feſta Carduarum,
18. Et textis Peteron roſis rubentem,
19. Atque antiqua patrum theatra Rigas;
20. Et certos jaculo levi Silaos:
21. Turgentiſque lacus, Petuſiæque,
22. Et parvæ vada pura Vetoniſſæ:
23. Et ſanctum Baradonis ilicetum,
24. Per quod, vel piger ambulat viator:
25. Et quæ fortibus excolit juvencis
26. Curvæ Manlius arva Matineſſæ.
27. Hæc tam ruſtica, delicate lector,
28. Rides nomina? rideas licebit.
29. Hæc tam ruſtica malo, quàm Bitontum.

Verſ. 1. 2. 3. O Luci, qui non pateris Hiſpaniam Apuliæ quidquam concedere qui Horatio nihil decedis. Pro voce *Tuorum* habent codices aliquot vetuſti *Duorum*, nempe præteriti, & præſentis.

Luci. Fuit iſte Lucius, Hiſpanus poeta Lyricus, qui Horatium eſt imitatus: floruit ſub Domitiano.

Grajum. Eſt Grajus fluvius Hiſpaniæ: veterem vocat, quia à veteribus dictus erat Grajus, à recentioribus Gravius eſt nuncupatus.

Tagum. Fluvius eſt Hiſpaniæ clariſſimus, *Tago*.

Noſtrum. Martialis fuit Hiſpanus, nempe Bilbilitanus.

Arpi. Urbs Apuliæ Daunie, nunc diruta: Horatius autem Apulus fuit, natus Venuſii. Hinc Arpos diſertos vocat.

4. Vates Græcus, vates aliquis, inter Græcas urbes natus, celebret ſanè urbes Græcas, ut Thebas, Mycenas, &c. nos, qui Celtiberi ſumus, decet urbs Hiſpanas laudare.

5. *Thebæ.* Urbs Bœotiæ, patria Pindari: hodie *Stive-*

dè, ac permittit fruendum: eos lactat, fallitque incautos.

8. *Mihi*. Qui tibi mihi remetiri possum, & rependere, à quo nihil speras.

XLV.

Tibur Baiis, per æstatem, præstat.

1. Dum nos blanda tenent lascivi stagna Lucrini,
2. Et quæ pumiceis fontibus antra calent:
3. Tu colis Argivi regnum, Faustine, coloni,
4. Quò te bis decimus ducit ab urbe lapis.
5. Horrida sed fervent Nemeæi pectora monstri,
6. Nec satis est Bajas igne calere suo.
7. Ergo sacri fontes, & littora grata valete,
8. Nympharum pariter, Nereidumque domus:
9. Herculeos colles gelida vos vincite bruma,
10. Nunc Tiburtinis cedite frigoribus.

Vers. 1. *Lascivi*. Ob loci nimirum delicias, & amœnitatem.

Lucrini. Vide Lib. 1. Ep. 54.

2. Et Bajanæ aquæ, scaturientes è pumicibus sive tophis, hoc est, exesis, & spongiosis lapidibus, ac speluncis. Sunt Bajanæ aquæ calidæ. De illis actum Lib. 1. Ep. 51.

3. Tu degis Tibure, quod condidit, & ubi regnavit Argivus colonus, nimirum Catillus è Græcia veniens. Fuit ille Amphiarai filius, tresque filios in Italia suscepit, Tiburtum, à quo nomen Tiburtinæ urbi fecit, Coram, & Catillum. Tibur, nunc *Tivoli*, urbs Latii.

Coloni. Colonus interdum significat agricolam, nempe qui agrum colit: interdum hominem, qui ex aliena, & remota regione venit ad locum aliquem incolendum, & frequentandum: inde Coloniæ loca ejusmodi appellantur.

4. Quæ tua villa Tiburtina distat ab urbe 18. millibus passuum. Vide Ep. 16. lib. 3. Hoc spatium est leucarum Gallicarum admodùm sex.

5. 6. Sed ingens fervet æstus Augusto mense, quo sol ingredietur signum leonis; & calor aquarum Bajanarum calore aeris geminatur.

Nemeæi. Vide Ep. 5. lib. Spect. & 48. hujus. Porrò in leonis pectore insignis est stella, quam vocant cor leonis, & quam hìc appellat pectus leonis.

8. *Nereidum*. Sunt filiæ Nerei, & Doridis: Bajæ autem in littore Campano Nymphæ, sunt Deæ præsides fontium.

10. Sanè patiar vos vincere Tibur sacrum Herculi, quando sæviet bruma; at nunc per æstatem, Tibur vobis præferendum est, propter frigus, & ventos quibus utpote situm in colle, est expositum.

XLVI.

Lacryma ſuſpecta.

1. In tenebris luges amiſſum, Galla, maritum:
2. Nàm plorare pudet te, puto, Galla, virum.

Verſ. 2. Nam putas eſſe imbellis animi palâ & luce plorare: vel; plorare muliebriter virum tam fortem, & generoſum. Euge laudo fortitudinem. Latet hìc ironia: videtur enim eam laudare, & excuſare, quòd non lugeat palàm mariti mortem: cùm tamen innuat eam ideò non plorare, quia virum v. gr. gaudet eſſe mortuum.

XLVII.

Vipera ſepulcrum.

1. Flentibus Heliadum ramis dum vipera repit,
2. Fluxit in obſtantem ſuccina gutta feram:
3. Quæ dum miratur pingui ſe rore teneri;
4. Concreto riguit vincta repentè gelu.
5. Ne tibi regali placeas, Cleopatra, ſepulcro,
6. Vipera ſi tumulo nobiliore jacet.

Verſ. 1. Dum è populi ramis viſcoſus humor defluit, ſerpebat vipera per ramos madentes.

Heliadum. Sorores Phaethontis Heliades vocabantur, quia erant filiæ ſolis, qui à Græcis Ἥλιος dicitur. Earum lacrymas electrum poetæ vocant. Vide ſuprà Ep. 25.

2. *Obſtantem.* Ex adverſa parte in ramo prorepentem.

Succina. Succinea. Succinum, idem eſt atque electrum: *ambra.*

4. *Gelu.* Electri viſcoſo humore, qui dum ex arbore defluit, eſt liquidus, mox verò induratur, tamquam gelu, & concreſcit.

5. *Cleopatra.* Ægypti regina, uxor M. Antonii, ab Auguſto victa ad Actium, quæ ſibi admotis colubris necem conſcivit, & magnifico ſepulcro eſt condita.

XLVIII.

Mors loco nullo excluſa.

1. Ardea ſolſtitio, Pæſtanaque rura petantur,
2. Quique Cleonæo ſidere fervet ager:
3. Cùm Tiburtinas damnet Curiatius auras,
4. Inter laudatas ad Styga miſſus aquas.

5. Nul-

5. Nullo fata loco possis excludere; cùm mors
6. Venerit, in medio Tibure Sardinia est.

Vers. 1. 2. Possumus impunè jam petere Ardeam, æstate calidissima, & Pæstum, & alia loca nimis infesta caloribus.

Ardeæ. Est Urbs antiqua Latii; Pæstum, *Pesto*, Lucaniæ: ambæ in Italia. Pro Pæstana, legitur etiam Castrana, Castrum, *Castro* urbs ejusdem Italiæ non una fuit eodē appellata nomine. Sunt qui putent hic agi de Castro Inui, quod erat oppidulum Latii, non procul Ardea.

Solstitio. Tempore solstitii. Sic appellatur tempus illud, quo sol videtur quasi stare, nēpe mense Junio cùm attigit tropicum Cancri; & mense Decembri, cùm est in tropico Capricorni: tunc enim dies ita lentè crescunt, aut decrescunt, ut vix sentias. Solstitium, si vox ea sola sit, pro æstivo ferè sumitur, quando calor gravissimus est, sole verticibus propemodū nostris imminente.

2. *Cleonæo*. Cleone, urbs est prope Nemeam silvam, ubi Hercules famosum leonem interemit, qui eam ob rem vocatur etiā Cleonæus. Ille in sidera relatus est, interque 12. Zodiaci signa numeratur quintum: illi subest sol mense Augusto.

3. 4. Siquidem Curiatius Tiburtinum cœlum, quod per æstatem ob frigidas auras videbatur saluberrimum, expertus est pestiferum, & exitiale, mortuus nimirum cùm uteretur frigidis ejus loci aquis & balneis, aliàs laudatissimis.

5. *Sardinia*. Insula maris mediterranei, ad latus Siciliæ, *Sardegna*. Ibi cœlum est gravissimum. Sensus igitur est: locus saluberrimus, quale est Tibur, evadet tibi pestilens, qualis est Sardinia; cùm hora fatalis advenerit.

XLIX.

In garrulum ostentatorem.

1. Donasse amicum tibi ducenta, Mancine,
2. Nuper superbo lætus ore jactasti.
3. Quartus dies est, in schola poetarum
4. Dum famulamur, millibus decem dixti
5. Emptas lacernas munus esse Pompillæ:
6. Sardonycha verum, lineisque ter cinctum,
7. Duasque similes fluctibus maris gemmas
8. Dedisse Bassam, Cæliamque juratsi:
9. Here de theatro, Pollione cantante,
10. Cùm subitò abires, dum fugis, loquebaris
11. Hæreditatis tibi trecenta veniisse,

12. Et manè centum, & poſt meridiem centum?
13. Quid tibi ſodales fecimus mali tantùm?
14. Miſerere jam crudelis, & ſile tandem:
15. Aut, ſi tacere lingua non poteſt iſta,
16. Aliquando narra, quod velimus audire.

Verſ. 1. *Ducenta*. Seſtertia nimirum; libras Francicas 20000.

3. *Schola poetarum*. Locus erat, in quem ad recitandum poetæ conveniebant, aut ad legenda, & emendanda carmina, &c. Ibi, dum homines convenirent, commodè, prolixeque garriebatur. Quarto igitur ab hinc die, cùm in eo loco eſſemus, dixiſti, &c.

4. Dixiſti lacernas tuas quæ emptæ eſſent decem millibus ſeſtertium, tibi eſſe datas muneri à Pompilla quadam. Mancini fortaſſe erat clienta, aut vidua dives.

Millibus decem. Seſtertiis decem majoribus, ſive decem millibus minorum ſeſtertiorum, hoc eſt, libris Francicis 1000.

Lacernas. De his actum Epig. 2. hujus Libri.

6. *Verùm*. Ægrè Sardonyx verus à falſo, & fucato diſtinguitur. Eſt gemma, duarum aliarum colorem referens, nempe ſardi, ſubrubrum, & onychis, album.

Lineis. In hac gemma ſunt lineolæ quædam nigræ, candidæ, & miniatæ.

6. Et duos ſmaragdos, qui ſunt vitrei, & marini coloris.

9. 10. Heri cùm abires, imò fugeres, è theatro, in quo canebat Pollio ille inſignis citharœdus, dicebas tibi obvenisſe hæreditatis nomine trecenta millia (ſunt nummi Francici 30000.) & eadem die matutinis horis centum millia ſeſtertium, (libræ ſunt Francicæ 10000.) ac poſt meridiem altera centena millia, tibi felici caſu obtigiſſe.

16. *Quod velimus*. Dic te muneris aliquid nobis è tot bonis largiri, hoc alacres accipiemus totis auribus, & animis: vel, narra tibi aliquid infortunii accidiſſe: id nobis erit auditu jucundius.

L.

Forma ſtudium.

1. Tibur in Herculeum migravit nigra Lycoris,
2. Omnia dum fieri candida credit ibi.

Verſ. 1. 2. *Tibur*. Vide Ep. 45. 48. Ebur candidius fieri, frigidiſſima Tiburis aura vulgò dicebatur: hoc audiēs Lycoris, mulier deformis ac fuſca, Tibur petivit. Sed fruſtra. Tibur nigra petiit, nigra Tibure diſceſſit.

Herculeum. Ita vocatur ob inſigne fanum Herculis ibi extructum. Eſt ſimillimum Epigramma 13. Lib. 7.

Nau-

L I.

Naufragium.

1. Dum petit à Baulis mater Cærelia Bajas,
2. Occidit insani crimine mersa freti.
3. Gloria quanta perit vobis! hæc monstra Neroni
4. Nec quondam justæ præstiteratis aquæ.

Vers. 1. *Baulis*. Bauli, villa erat inter Bajas & Misenum promontorium: nunc *Bauli*, vel *Bagola*.

Mater. Vel, matrona; vel, ut à filia ejusdem nominis distinguatur.

3. 4. O mare, quantam consequi gloriam potuisses, si fœminam probitatis adeo spectatæ servasses! Pepercerasne olim Agrippinæ Neronis matri, mulieri scelerate, cùm eam Nero mergi jussisset: cur Cæreliam immerenem nunc mersisti?

Hæc monstra. Hæc naufragia, hæc scelera.

Neroni. Olim ad Baulos Nero matrem suam Agrippinam jusserat mergi, excogitato solutili, & machinoso navigio, quod repentè laxatum in mediis fluctibus eam destitueret: ut narrat Svetonius in Nerone cap. 34. Agrippina tamen nando evasit. Sic illam justæ aquæ non oppresserunt, quæ nunc Cæreliam injustæ & injustæ mergunt.

Præstiteratis. Præstare aliquid alicui, interdum est aliquid in ejus gratiam facere, eum aliquo beneficio devincire.

L II.

Villa, & hortus amœnissimus.

1. Julî jugera pauca Martialis,
2. Hortis Hesperidum beatiora,
3. Longo Janiculi jugo recumbunt,
4. Lati collibus eminent recessus;
5. Et planus modico tumore vertex
6. Cælo perfruitur sereniore;
7. Et curvas nebula tegente valles
8. Solus luce nitet peculiari:
9. Puris leniter admoventur astris
10. Celsæ culmina delicata villæ,
11. Hinc septem dominos videre montes,
12. Et totam licet æstimare Romam:
13. Albanos quoque Tusculosque colles,

14. Et quodcumque jacet ſub urbe frigus;
15. Fidenas veteres, breveſque Rubras;
16. Et quod virgineo cruore gaudet
17. Annæ pomiferum nemus Perannæ.
18. Illic Flaminiæ, Salariæque
19. Geſtator patet, eſſedo tacente,
20. Ne blando rota ſit moleſta ſomno;
21. Quem nec rumpere nauticum celeuſma,
22. Nec clamor valet helciariorum.
23. Cùm ſit tam propè Milvius, ſacrumque
24. Lapſæ per Tiberim volent carinæ.
25. Hoc rus, ſeu potiùs domus vocanda eſt,
26. Commendat dominus; tuam putabis,
27. Tam non invida, tamque liberalis,
28. Tam comi patet hoſpitalitate.
29. Credas Alcinoi pios Penates,
30. Aut facti modò divitis Molorchi.
31. Vos nunc omnia parva, qui putatis,
32. Centeno gelidum ligone Tibur,
33. Vel Prænestе domate, pendulamque
34. Uni dedite Setiam colono:
35. Dum, me judice, præferantur iſtis
36. Julì jugera pauca Martialis.

Vers. 1. ***Juli***. Julius iſte Martialis, erat amicus M Val. Mart. poetæ noſtri.

2. ***Heſperidum***. Vide Librum Spectac. Ep. 20.

3. ***Janiculi***. Mons Janiculus, nunc *Montorio*, ad pontem uſque Milvium extra Romam porrigitur: in eo arx Romæ naſcentis poſita. Nomen à Jano habuit.

4. In collibus ſummis, ſpatia campi lata, & ſolitaria eminent, ubi eſt villa Julii Martialis cœlo vicinior.

11. ***Septem***. Aventinum, Capitolinum, Cælium, Eſquilinum, Palatinum, Quirinalem, Viminalem, quibus Roma, rerum Domina, impoſita: ***Dominos colles***.

12. ***Æſtimare***. Nempe, quanta ſit, quàm latè pateat, judicare.

13. Ex eodem loco licet oculis luſtrare Albanos colles, Tuſculanos, & quæcumque loca editiora, & frigidiora ſunt propè urbem: imò ipſas Fidenas, Roma antiquiores. Fidenæ, urbs in Latio fuit, nunc vicus, *Caſtel Giubileo* dictus. Rubræ, vel Saxa Rubra, locus Etruriæ, in agro Vejentino, nunc *Grotta Roſſa*.

16. Et nemus Aricinum, Annæ Perannæ ſacrum, ubi victimarum loco immolantur virgines. Teſtatur enim Strabo, in luco Aricinæ Dianæ, in quo etiam Anna hæc Peran-

Peranna colebatur, facta fuiſſe ſacrificia, ſimilia illis, quæ fiebant Tauricæ Dianæ, in quibus immolabantur homines.

17. *Annæ Perannæ.* Hæc ab Ovidio dicitur fuiſſe ſoror Didonis, quæ Æneam ſecuta ſit in Italiam; poſtea autem Laviniæ odio, & inſidiis vexata, ſibi ſponte necem conſciverit, ac ſubinde pro Dea culta fuerit.

18. *&c.* Ex hac villa proſpiciuntur, qui lecticas geſtant, eſſeda quæ trahuntur per viam Flaminiam, & Salariam: non tamen auditur ſtrepitus rotarum, nec ſomnus interpellatur: uti nec nautæ, ſe ſuis clamoribus cohortantes ad remigandū, aut qui navim adverſo flumine trahunt in ripa, licèt villa non procul diſtet à Ponte Milvio, & Tiberi.

Flaminiæ. Ab urbe per Tuſciam, Umbriam, Ariminum uſque hæc via pertinebat. Strata fuerat à C. Flaminio conſule, qui ad lacum Traſymenum ab Annibale cæſus fuit.

Salariæ. Via Salaria ſic dicta eſt, quia per eam Sabini ſalem à mari deferebant Romam.

Geſtator. Servi lecticas deferentes. *Patet.* Aſpicitur totus. *Eſſedo.* Ep. 83. lib. 1.

21. *Celeuſma*, ſive celeuma. Lege Ep. 53. Libri 3.

22. *Helciariorum.* Helciarii dicuntur, qui onus aliquod junctis viribus moliuntur, ac trahunt helciis, ideſt, funibus, aut vectibus, à verbo ἕλκω, aut ἑλκύω, traho; qui naves ſubducunt, &c.

23. *Milvius.* De Ponte illo dictum Ep. 12. Lib. 3.

Sacrum. Quia pro Deo colebatur Tiberis, ut alia flumina.

25. 26. *&c.* Hoc rus, hanc villam, ſive potiùs domum ornatiſſimam, & urbanæ ſimillimam, facit ornatiorem ipſe dominus, qui in eam hoſpites omnes admittit ſic, ut ſuam quiſque eſſe putet.

29. *Alcinoi.* Fuit ille rex Phæacum in inſula Corcyra, *Corfù*, ubi hortos habebat præſtantes. *Penates.* Dii erant domeſtici, pro ipſa domo ponuntur, quam piam appellat hoc in loco vates, quia Ulyſſem naufragio ejectum excepit Alcinous, ut Homerus narrat.

30. *Molorchi.* Fuit pauper paſtor in ſilva Nemea, qui Herculem, leonis debellandi cauſa illuc venientem, hoſpitio excepit. Domitianus juxta Herculis templum à ſe magnifico luxu extructum in Latia via, ſacellum addidit huic Molorcho ſacrum, donariiſque ornavit; hinc *dives modò factus* dicitur.

31. *&c.* Ite nunc vos, ò lauti homines, quibus omnes villæ ſordent, tamquam exiguæ, præ veſtris ingentibus latifundis, arate, & colite, per me licet, centum aratris, & centum ligonibus, Tiburtina veſtra prædia, & Præneſtina; imò totum agrum Setinum obtinete, & uni è veſtris villicis tradite, ego iſtis omnibus parvam Jul. Martialis villam antepono. De Tibure diximus ſuprà Epigrammate 45. 50. *Præneſte.* Urbs Latii, nunc

Paleſtrina, nuncupatur.

34. *Setiam*. Urbem in extrema Latii parte, poſitam in colle, & quaſi pendulam, nunc *Segni*; hujus ager optimo vino abundabat.

LIII.

In luſcam.

1. Oculo Philænis ſemper altero plorat:
2. Quo fiat iſtud quæritis modo? luſca eſt.

Verſ. 2. *Luſca eſt*. Itaque oculis duobus plorare non poteſt, quia unum tantùm habet.

LIV.

Decoctor.

1. Egiſti vitam ſemper, Line, municipalem,
2. Qua nihil omninò vilius eſſe poteſt:
3. Idibus, & raris togula eſt excuſſa Kalendis,
4. Duxit, & æſtates ſyntheſis una decem:
5. Saltus aprum, campus leporẽ tibi miſit inemptũ;
6. Silva graves turdos exagitata dedit:
7. Raptus flumineo venit de gurgite piſcis,
8. Vina rubens fudit non peregrina cadus:
9. Nec tener Argolica miſſus de gente miniſter,
10. Sed ſtetit inculti ruſtica turba foci:
11. Nec nocuit tectis ignis, nec Sirius agris;
12. Nec merſa eſt pelago, nec fluit ulla ratis:
13. Suppoſita eſt blando nunquam tibi teſſera talo,
14. Alea ſed parcæ ſola fuere nuces.
15. Dic ubi ſit decies, mater quod avara reliquit?
16. Nuſquam eſt: feciſti rem, Line, difficilem.

Verſ. 1. *Municipalem.* Sobriam, agreſtem, qualis degitur in municipiis. Erant oppida donata jure civitatis, quorum proinde incolis eadem licebat capere munia, & magiſtratus gerere, qui Romæ gerebantur.

2. *Vilius*. Parcius, anguſtius; minus ſumptuoſum. Sic Lib. 7. Ep. 24. ſcribit: *Vilius eſurio*, ideſt, minore ſumptu.

3. Togula tantùm uſus es feſtis Kalendarum, & Iduum diebus, idque rarò. Kalendæ, prima dies menſis, ita dictæ à verbo καλῶ, *voco*, quòd Pontifex ubi naſcentem primùm lunam obſervaſ-

vaſſet, (utebantur enim priſci Romani lunari menſe, licèt imperfecto) vocaret plebem in Capitolium, eique denunciaret, quot dies ad Nonas uſque ſupereſſent, quinque an ſeptem. Idus in medium ferè menſem incidebant, eumque in duas partes, quia dividebant, dictæ ſunt Idus ab Etruſca voce *iduare*, hoc eſt, dividere.

Togula. Brevis, & arcta toga, qualis pauperes decet.

Excuſſæ. Explicata, educta ex arca; cùm educuntur veſtes, in arculis diu ſervatæ, ſolent excuti ad purgandum pulverem. Porrò, prima cujuſque menſis die ſolebant certa fieri ſacrificia; populus ad ea togatus conveniebat: rarò tamen toga ſumebatur in municipiis.

4. Et una ſyntheſis per annos decem te veſtivit: duravit.

Syntheſis. Veſtis genus, de quo ſæpe dictum. Vide ſuprà, Ep. 36.

5. *Saltus*. Silva, in qua feræ, & venatio.

6. *Graves*. Pingues. *Exagitata*: venatorum, canum, curſu, clamoribus.

8. *Rubens*. Et à vini colore, & à colore teſtæ igne coctæ, ex argilla enim fiebant vulgò dolia.

9. 10. Non ſtetit ad menſam tibi miniſter, & pincerna elegans, è Græcia petitus, ſed agreſtes pueri & vernæ, aſſidere ad focum ſoliti.

11. *Sirius*. Signum cœleſte aliter dictum Canicula. Senſus eſt: non exuſtæ ſunt domus tuæ incendio fortuito, non agri caloribus æſtivis toſti. Agris enim, & ædibus caruiſti.

12. *Nec fluit*. Neulla ratis, quæ tua ſit, in pelago eſt, & in periculo naufragii.

13. Numquam lucri cauſa mutaſti talum teſſerà: luſiſti dumtaxat nucibus, qui puerorum tali, ac teſſeræ dici poſſunt.

Teſſera. Eſt cubus ſeu ebur ab omni parte quadratum, & certis notatum punctis, *un dè un dado*. Talus, *oſſelet*, quatuor tantùm facies habet, ſic dictus, quia ſpeciem habet, ac formam officuli, quod in talo eſt. Talis potiſſimùm ludebant animi cauſa: interdum ſupponebant illis teſſeras, ideſt, relictis talis ludebant teſſeris, lucri cauſa: quia talorum ludus minoris aleæ, ideſt, lucri, damnivè, quàm teſſerarum.

15. *Decies*. Libræ Francicæ 100000. Scutati Rom. circiter 22500.

16. Amiſiſti tam lautum patrimonium: certè videbatur difficilius illud amittere, quàm ſervare. Quo pacto cum iſta parſimonia, in hac municipali, & frugali vita, tantas opes amittere potuiſti, & è ditiſſimo fieri pauperrimus? Multum in eo ſanè laborandum tibi fuit. Aut etiam paupertas vocatur res difficilis; quemadmodum opes, facultates dicimus.

L V.

Amicus illiberalis.

1. Prætorem pauper centum seſtertia Gaurus
2. Orabat cana notus amicitia:
3. Dicebatque ſuis hæc tantùm deeſſe trecentis,
4. Ut poſſet domino plaudere juſtus eques.
5. Prætor ait: ſcis me Scorpo, Thalloque daturum;
6. Atque utinam centum millia ſola darem!
7. Ah pudet ingratæ, pudet ah malè divitis arcæ:
8. Quòd non vis equiti, vis dare, Prætor, equo.

Verſ. 1. *Prætorem*. Prætor magiſtratus apud Romanos fuit, à conſule ſecundus. Illius munus erat jus dicere. Cùm enim conſules, quibus id principio muneris datum, ſæpe ab urbe abeſſe cogerentur, Prætor unus creatus eſt anno urbis 387. Anno verò 510. alter additus, qui peregrinis jus diceret. Crevit ille poſteà numerus uſque ad 14.

Centũ ſeſter. Libras 10000.

2. *Cana*. Veteri.

3. Dicebat hanc tantùm ſummam deeſſe trecentis, quæ jam habebat, ſeſtertiis, ut eques eſſet juſtus, hoc eſt, ut juſtum ac legitimum cenſum haberet, ac ſedens inter Equites in theatro, poſſet Imperatori venienti plaudere. Moris erat plauſu læto excipere viros nobiles in theatrum prodeuntes.

Juſtus. De variis equitum generibus dixi Ep. 57. Lib. 3. Cautum erat, ne juſti equites, ideſt, qui tales eſſent cenſu, non tantùm honoris ergo, & nomine tenus, minus 400. ſeſtertiis haberent in cenſu; ideſt, nummos Francicos 40000.

5. *Scorpo*. Scorpus auriga erat celeberrimus. Thallus etiam: ſuas illi factiones habebant in circo, &c. Vide Lib. 10. Ep. 46. in quo multa de illo Scorpo.

6. Atque utinam darem illis tantùm centum mille ſeſtertios, ſive centum ſeſtertia! at multò plura mihi danda eſſe video.

7. Pudet me tui, ò Prætor, qui tam ſis ingratus erga veterem amicum; qui tam malè tuas opes expendas; qui equum equiti anteponas.

8. *Equo*. Equis Scorpi, Scorpo ipſi, ut equos alat, ut nitentes ac celeres habeat: ut in equo æreo ſedens ponatur: id enim honoris illi aurigæ datum fuit.

L V I.

Cœna invidenda.

1. Invitas centum quadrantibus, & benè cœnas:

2. Ut

2. Ut cœnem invitor, Sexte, an ut invideam?

Vers. 1. Invitas me ad cœnam, promiſſis mihi centum quadrantibus, (ea vulgò ſumma ſportulæ erat, ut diximus) tu lautè cœnas, ego in eadem tecum menſa ſpectator otioſus accumbo: an invitas me ut cœnem, an ut te videam, & tibi felici miſer invideam? Clientes pauperes quibus dabatur ſportula, eam non ante accipiebant, quàm interfuiſſent cœnæ divitis, à quo ſportula donabantur, erantque convivæ quaſi honorarii, & invitabantur certo interdum pretio præter ſportulam dato, ut patet ex Ep. 24. & 47. Lib. 3. Quia in ejuſmodi cœna nihil, aut perparum è ferculis attingebant, ſed præſentia tantùm ſua menſam divitis cohoneſtabant. De ſportula egimus Epig. 51. Lib. 1. & Ep. 6. Lib. 3.

LVII.

Lagena peſtifera.

1. Tu Setina quidem ſemper, vel Maſſica ponis,
2. Pamphile: ſed rumor tam bona vina negat.
3. Diceris hac factus cælebs quater eſſe lagena;
4. Nec puto, nec credo, Pamphile, nec ſitio.

Vers. 1. *Setina.* De Setia vide Ep. 52. hujus Libri.

2. Sed rumor eſt non eſſe, ut ais, Maſſica aut Setina, ſed toxica, & vina veneno infecta. De vino Maſſico lege Ep. 25. Lib. 1.

3. Ajunt te iſto vino tres jam tuas uxores necaviſſe.

Cælebs. Qui caret uxore.

4. Id verum eſſe non puto, non tamen te mihi & meam vitam credo; malo fame, quàm experientiæ meæ credere: valeas cum vino tuo.

LVIII.

Filius pius.

1. Nil Ammiano præter aridam reſtem
2. Moriens reliquit ultimis pater ceris.
3. Fieri putaret poſſe quis, Maronille,
4. Ut Ammianus mortuum patrem nollet?

Vers. 1. *Reſtem.* Qua ſe ſuſpenderet. Eum exhæredavit pater illi malè precatus. Solebant iis verbis imprecando uti. *Reſtem & clavum, quibus collum alliget.* Subaudi, *relinquo.*

2. *Ceris ultimis.* In teſta-

ſtamento ſuo. Scribebant enim in tabulis cera obductis.

3. Sanè dubium nemini eſt, quin doleat vehementer Ammianus de morte patris. Videtur poeta ejus laudare pietatem; cujus improbitatem notat, quippe quæ fuerit in cauſa, cur ipſum pater exhæredaverit. Vel, ſimpliciùs: dolet, non mortuum patrem, ſed ſibi ademptam hæreditatem fuiſſe.

LIX.

Suos Quincto libros negat.

1. Exigis, ut donem noſtros tibi, Quincte, libellos:
2. Non habeo: ſed habet bibliopola Tryphon.
3. Æs dabo pro nugis, & emam tua carmina ſanus?
4. Non, inquis, faciam tam fatuè; nec ego.

Verſ. 3. Fingitur ipſe Quinctus loqui. Egone ut iſtas nugas pretio emptas velim? certè inſanirem.

4. *Nec ego*. Reſpondet Martialis; neque ego tam fatuè faciam, ut gratis illos tibi donem.

LX.

Amicus moriens.

1. Cùm gravis extremas Veſtinus duceret horas,
2. Et jam per Stygias eſſet iturus aquas:
3. Ultima volventes oravit penſa ſorores,
4. Ut traherent parva ſtamina pulla mora,
5. Jam ſibi defunctus, caris dum vivit amicis:
6. Moverunt tetricas tam pia vota Deas.
7. Tum largas partitus opes, à luce receſſit;
8. Seque mori poſt hoc credidit ille ſenem.

Verſ. 1. *Gravis*. Æger: gravi morbo affectus.

4. Ut adhùc exiguo temporis ſpatio lanam è ferali colu trahere pergerent: ut nondum ſtamen, & filum præciderent. Vide ſuprà Ep. 42. ubi de Parcis plura.

Pulla. Nigra. Parcas fingebant albam lanam è colu ducere, ſi homo victurus erat: nigram, ſi moriturus.

5. Mortem nihil ſuæ cauſa timens, nec vivere ſibi optans, ſed amicis, ut iis bona ſua largiretur.

8. *Senem*. Satis ſe vixiſſe, hoc facto, credidit: nihil ſupereſſe melius, quod faceret, etiamſi ad ſummam uſque ſenectutem perveniret.

Da-

LXI.

Damarum pugna.

1. Aſpicis, imbelles tentent, quàm fortia damæ
2. Prælia? tam timidis quanta ſit ira feris?
3. In mortem parvis concurrere frontibus audent:
4. Vis, Cæſar, damis parcere? mitte canes.

Verſ. 4. Mitte canes. Damas enim diriment canes, & cogent pugnam omittere, atque ita ſervabunt eas, quibus exitio eſſe vulgò ſolent. Damæ, ſunt capræ quædam ſilveſtres, in primis meticuloſæ.

LXII.

Vxor non ſibi tantùm, ſed viro dives.

1. O felix animo, felix, Nigrina, marito,
2. Atque inter Latias gloria prima nurus!
3. Te patrios miſcere juvat cum conjuge cenſus,
4. Gaudentem ſocio participique viro.
5. Arſerit Evadne flammis injecta mariti,
6. Nec minor Alceſtin fama ſub aſtra ferat:
7. Tu meliùs certo meruiſti pignore vitæ,
8. Ut tibi non eſſet morte probandus amor.

Verſ. 1. O Nigrina felix, quòd hunc maritum habeas, quòd eo erga illum animo ſis.

2. *Nurus.* Propriè eſt uxor filii: hìc pro uxoribus quibuslibet accipitur.

3. Tu communicas cum marito tuo patrimonium tuum, & gaudes habere illum ſocium, & participem tuarum opum. Marito non licebat per leges participem eſſe patrimonii uxoris, ex qua liberos non ſuſcepiſſet.

5. Celebretur, per me licet, amor Evadnes, quæ ſe in rogum viri viva m injecit, ejus deſiderium non ferens. *Evadne.* Conjux Capanei, Græcorum ducis, in oppugnatione Thebarum cæſi.

6. *Alceſtin.* Admeti conjux fuit, quæ cùm audiviſſet denunciatam, atque indictam ab oraculo fuiſſe mortem Admeto, niſi locum illius & vices aliquis ſubiret, ipſa ſe morti libens obtulit & mariti vitam redemit ſua.

7. Dediſti certum amoris tui pignus, ac documentum, nempè iſtam tuam liberalitatem, licèt vita tibi ſuperſtes maneret: neque opus tibi, ut illis mulieribus, fuit miſera mortis conditione, qua amorem tuum erga maritum probares.

Quo-

LXIII.

Quomodo sit petendum:

1. Millia misisti mihi sex, bis sena petenti:
2. Ut bis sena feram, bis duodena petam.

Vers. 1. 2. Petebam à te duodecim sestertia (sunt nummi Francici 1200.) tu sex tantùm dedisti: aliàs ut impetrem, & auferam à te duodecim, petam viginti quatuor: alterum tantùm postulabo.

LXIV.

Cur dives esse velit.

1. Nunquam divitias Deos rogavi,
2. Contentus modicis, meoque lætus.
3. Paupertas, veniam dabis, recede:
4. Causa est, quæ subiti, novique voti?
5. Pendentem volo Zoilum videre.

Vers. 4. Cur ergo mutata nunc voluntate dives esse volo? Nempe ut Zoilus præ dolore, & invidia se suspendat, cùm me divitem aspicit.

LXV.

Cœna dives at jejuna.

1. Ad cœnam nuper Varus me fortè vocavit:
2. Ornatus dives, parvula cœna fuit.
3. Auro, non dapibus oneratur mensa; ministri
4. Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.
5. Tunc ego; non oculos, sed ventrem pascere veni,
6. Aut appone dapes, Vare, vel aufer opes.

V. 2. *Ornatus*. Apparatus. 5. *Tunc ego*. Subaudi, cæpi dicere. 6. *Opes*. Ornatum divitem, vasa aurea, &c. Ludit in gemina voce simili, dapes, opes. Lege epigramma 42. Libri 7.

LXVI.

In Ardelionem.

1. Condita cùm tibi sit jam sexagesima messis,
2. Et facies multo splendeat alba pilo:
3. Discurris tota vagus urbe; nec ulla cathedra est,

4. Cui

4. Cui non manè feras irrequietus ave:
5. Et ſine te nulli fas eſt prodire tribuno,
6. Nec caret officio conſul uterque tuo:
7. Et ſacro decies repetis palatia clivo,
8. Sigerioſque meros; Parthenioſque ſonas:
9. Hæc faciant ſanè juvenes: deformius, Afer,
10. Omnino nihil eſt ardelione ſene.

Verſ. 1. Cùm annos jam ſexaginta ſis natus. Meſſem condere, eſt, eam in horrea devehere.

3. Per totam urbem circumcurſas patronos potentiores ſalutaturus, nec ullus eſt paulò ſpectatior, aut ditior, nulla orba, aut vidua in cathedra domi ſedens, ut ſalutantes excipiat, quam non inviſas.

5. *Tribuno.* Nullum Tribunum pateris prodire domo, quem non aſſecteris, deducas, &c. Tribunus plebis erat magiſtratus in gratiam populi creatus, ut ejus utilitatibus, rationibuſque conſuleret. Erant alii Tribuni militares, in exercitu, de quibus vide Libr. 3. Ep. 56.

6. *Officio.* Officioſis ſalutationibus, urbanitate multa.

7. Decies per viam ſacram redis ad palatium Imperatoris. Clivus, eſt locus, aut via declivis, & prona. Via ſacra dicebatur ea, quæ ad Jovis templum in Capitolio poſitum ducebat.

8. Neque aliud ſonas, id eſt, loqueris opportunè, & importunè, quàm te notum eſſe, & familiarem Sigerio, & Parthenio, cubiculariis Imperatoris.

10. *Ardelione.* Ardelio quid ſit, vide l. 1. ep. 66. & l. 2. ep. 6.

LXVII.

In emptorem villæ.

1. Hoſpes eras noſtri ſemper, Matho, Tiburtini:
2. Hoc emis: impoſui; rus tibi vendo tuum.

V. 1. Tam ſæpe ventitabas in meam villam Tiburtinam ut tua dici poſſet; itaque decepi te, dum eam tibi vendidi, quæ tua jam erat, nempe uſu ipſo, cùm utereris illa gratis. De Tibure antèà dictum Ep. 45. 48. 50.

LXVIII.

Res eſt magna tacere.

1. Declamas in febre Mathon: hanc eſſe phreneſin
2. Si neſcis, non es ſanus, amice Mathon.
3. Declamas æger, declamas hemitritæus:
4. Si ſudare aliter non potes, eſt ratio.

5. Ma-

5. Magna tamen res est, erras; cùm viscera febris
6. Exurit, res est magna tacere, Mathon.

Vers. 1. *Mathon*. Causidicus celebris, qui tanto ardore dicendi tenebatur, ut etiam tum declamaret, ageretque causas, cùm febri laborabat.

Phrenesim. Furorem, insaniam.

3. *Hemitritæus*. Febri semitertiana laborans, ἡμιτριταῖος πυρετὸς, febris semitertiana.

4. *Est ratio*. Videtur esse justa ratio, si declamas, ut sudorem valetudini utilem provoces.

5. *Magna tamen, &c.* Excusat se Matho: Magnum est, inquit, id est, arduum, laudabile, posse in medio morbo declamare; est hoc ingenii, & eloquentiæ magnum argumentum: vehementer falleris, respondet Martialis; longè est difficilius & sanius in media febri tacere posse: pars furoris, & morbi est, tunc vociferari.

LXIX.

Suos amico libros mittit.

1. Hos quoq; commenda Venulejo, Rufe, libellos,
2. Imputet, & nobis otia parva, roga:
3. Immemor, & paulum curarum, operumq; suorum,
4. Non tetrica nugas exigat aure meas:
5. Sed nec post primũ legat hæc, summũve trientem;
6. Sed sua cùm medius prælia Bacchus amat.
7. Si nimis est legisse duos; tibi charta plicetur
8. Altera: divisum sic breve fiet opus.

Vers. 1. Da Venulejo, & illi lauda.

Hos. Tertium, & quartum.

2. Roga, ut aliquid otii tribuat iis legendis, id beneficium ab eo me putabo accepisse: hoc in beneficii loco ponam; & mihi ab illo imputari patiar.

4. *Tetrica*. Non severa aure & censoria perpendat & examinet: æquus judex & candidus legat.

5. 6. Non tamen hæc legat, post primũ scyphum, initio mensæ, cùm nondum erit hilaris satis, aut post ultimum poculum, cùm erit vino madidior, sed in medio convivio, cùm se poculis invitant mutuis, ac impetunt certantes vino & jocis convivæ.

Triens. Poculum quatuor cyathos continens. Suprà, pag. 44.

7. Si duo libri videbuntur longiores, alterum sepone, & ab altero divide, ut alio tempore ipsi offeras.

In

LXX.

In felicem arrogantem.

1. Securo nihil eſt te, Nævole, pejus; eodem
2. Sollicito nihil eſt, Nævole, te melius.
3. Securus; nullum reſalutas, deſpicis omnes,
4. Nec quiſquam liber, nec tibi natus homo eſt:
5. Sollicitus, donas; dominum, regemque ſalutas;
6. Invitas: eſto, Nævole, ſollicitus.

Verſ. 1. 2. Nihil eſt te moleſtius, & arrogantius, cùm curris, & negotiis vacuus es: nihil demiſſius & honeſtius, cùm te aliquid urit ac vexat.

4. Omnes ut ſervos tractas, & ut indignos, qui naſcerentur, qui vivant.

6. Invitas ad cœnam. Faxint ſuperi, ut ſemper erumnoſus ſis, & negotioſus: ſiquidem tunc eris modeſtus, & humanus.

LXXI.

Diverſi calices.

1. Nos bibimus vitro, tu myrrha, Pontice: quare?
2. Prodat perſpicuus ne duo vina calix.

Verſ. 1. *Myrrha*. Poculis myrrhinis. Myrrha lapidis quoddam genus erat nitidum & odoratum, non tamen pellucens, ut vitrum.

2. *Duo vina*. Vile, quod bibimus; generoſum, quod potas.

LXXII.

Libri patronus.

1. Si vis auribus Atticis probari,
2. Exhortor, moneoque te, libelle,
3. Ut docto placeas Appollinari.
4. Nil exactius, eruditiuſque eſt;
5. Sed nec candidius, benigniuſque.
6. Si te pectore, ſi tenebit ore;
7. Nec ronchos metues maligniorum;
8. Nec ſcombris tunicas dabis moleſtas:
9. Si damnaverit; ſed ſalariorum
10. Curras ſcrinia protinus licebit,
11. Inverſa pueris arande charta.

Verſ. 1.

Verſ. 1. *Atticis auribus*. Ideſt, hominibus eruditis, elegantibus & politis. Priſcorum Athenienſiũ lepos, & elegãtia in primis laudatur.

6. Si te complectetur, ac deponet in ſinum. Si oculis & ore toto leget. V. l. 2. ep. 5.

7. *Ronchos*. Faſtidia, tædia. Lib. 1. ep. 4.

8. *Scombris*. Lib. 3. Ep. 2.

Tunicas moleſtas. Involucra, quibus non ſolùm involvuntur iſti piſciculi, ſed ſæpe friguntur. Tunica moleſta propriè dicebatur veſtis ſebo, pice, ſulphure oblita, qua induebantur majorum criminum rei, & in qua cremabantur: ad eam videtur hìc reſpicere poeta. Lege Juvenalem Sat. 8. ſub finem, & noſtras eo loci notas.

6. Si te non probaverit Apollinaris, poteris cõtinuò abire ad tabernas, & officinas ſalariorum, qui eiuſmodi vilibus & inutilibus abũdãt chartis, quas pueri, pauperum præſertim, ſumunt, ut in inverſa charta, in tergo, ſcribant magiſtrorum dicta, cùm ob egeſtatem, non poſſint uti charta pura.

Salariorum, Lege Ep. 36. Libri 1. pag. 48.

10. *Scrinia*. Scrinium eſt loculus, pluteus, armarium, capſa ubi aliquid ſervatur.

LXXIII.

Mulier infantem ſemper portans.

1. Infantem ſecum ſemper tua Baſſa, Fabulle,
2. Collocat, & luſus, deliciaſque vocat.
3. Et, quod mireris magis, infantaria non eſt:
4. Ergo quid in cauſa eſt? pedere Baſſa ſolet.

Verſ. 2. Et id ſe facere dicit ad delicias, ut colludat puero.

3. *Infantaria non eſt*. Non delectatur infantum ludis, non ea eſt, quæ infantibus delectetur: ſed pedere interdum ſolet, & infantem geſtat, ut ſi fortè ipſa pedat, in eum culpam rejiciat.

LXXIV.

In amicum diſſimulatorem.

1. Nulla remiſiſti parvo pro munere dona,
2. Et jam Saturni quinque fuere dies.
3. Ergo nec argenti ſex ſcriptula Septitiani,
4. Miſſa, nec à querulo mappa cliente fuit;
5. Antipolitano nec quæ de ſanguine thynni
6. Teſta rubet; nec quæ coctana parva gerit:
7. Nec rugoſarum vimen breve Picenarum,

8. Di-

8. Dicere te posses, ut meminisse mei.
9. Decipies alios verbis, vultuque benigno:
10. Nam mihi jam notus dissimulator eris.

Vers. 1. *Pro munere*. Libello epigrammatum.

2. Et jam tamen elapsi sunt dies quinque, per quos durant Saturnalia.

3. *Scriptula*. Uncia, est pars duodecima libræ; scrupulum verò, seu scripilum, & scriptulum, est vigesima quarta pars unciæ. Argenti libra denariis 84. respondebat: libris nempe Turonensibus 33. cum solidis, ut vocamus, duodecim.

Septitiani. Septitius iste aurifex fortasse fuit, cujus argentum deterioris erat notæ. Legunt aliqui *Septitiane*, & cum esse volunt, de quo Vates queratur.

4. Nec mihi missa est à te mappa, quam accepisses, quæ tibi data fuisset à cliente aliquo tuo.

Querulo. Qui semper de sua inopia queritur apud patronum: vel, molesto & importuno.

5.6. Nec testa plena muriæ, quæ confecta foret è sanguine thynni ex urbe Antipoli allati: nec alia testa coctanis plena. Antipolis urbs maritima Galliæ Narbonensis, *Antibe*.

Thynni. Viles pisciculi sũt marini: capiuntur frequentes in freto Gaditano.

Coctana. Sunt ficus minores, in Syria natæ.

7. Nec olivæ Picenæ in brevi cista viminea. Picenus ager est in Umbria, quę pars Italiæ. Nunc Marchia Anconitana nuncupatur, *la Marca d'Ancona*. Olivæ contrahunt rugas vetustate.

10. *Dissimulator*. Qui videaris non accepisse meũ libellum; aut non intelligere, quare illum tibi miserim.

LXXV.

Rusticantis occupationes.

1. Rure morans quid agã, respondeo pauca, rogatus:
2. Luce Deos oro, famulos post arva revisо,
3. Partibus atque meis justos indico labores.
4. Inde lego, Phœbumque cio, musamque lacesso,
5. Hinc oleo, corpusque frico, mollique Palæstra
6. Prandeo, poto, cano, ludo, lavo, cœno, quiesco:
7. Dum parvus lychnus modicum consumat olivi:
8. Hæc dat nocturnis nox lucubrata Camœnis.

Vers. 1. *Luce*. Manè: famulos revisо, postea agros.

3. *Partibus*. Justis, quas ipse describo, partibus divido meis famulis suum opus, labores suos.

4. *Phœbum cio*. Invoco: id est, versus edo.

5. *Pu-*

5. *Palæstra*. Est luctatio, seu quælibet exercitatio corporis. Ep. 45. Lib. 3.

7. Donec lucernula mea extincta fuerit.

8. Pango ea carmina, quæ vides, quæ nocturnarum Musarum, & vigiliarum præmia sunt. Lucubrare, est noctu aliquid ad lucernam elaborare. Videtur hoc epoppidò elutum, & Martiale indignum: abest ab optimis codicibus.

LXXVI.

Libelli clausula.

1. Ohe, jam satis est, ohe, libelle;
2. Jam pervenimus usque ad umbilicos.
3. Tu procedere adhuc, & ire quæris,
4. Nec summa potes in scheda teneri:
5. Sic tamquam tibi res peracta non sit,
6. Quæ prima quoque pagina peracta est.
7. Jam lector queriturque, deficitque;
8. Jam librarius hoc, & ipse dicit:
9. Ohe, jam satis est, ohe, libelle.

Vers. 1. *Ohe*. Vox satietatem significans, & tædium.

2. *Umbilicos*. Finem. Vide Lib. 1. Ep 58. Lib. 2. Ep. 5.

4. *Scheda*. Extrema libri pagina, autora, & margine paginæ.

5. *Sic, &c.* Tamquam rem non perfeceris, quam tamen vel in prima paginæ parte perfecisti, nempè ut lectorem satiares, ac tædio afficeres.

Librarius. Qui librum scribit, fessus scribendo, queritur de libri prolixitate.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM *LIBER QUINTUS.*

EPIGRAMMA I.

Suum Domitiano librum mittit.

1. HOc tibi, Palladiæ, ſeu collibus uteris Albæ,
2. Cæſar, & hinc Triviam proſpicis, inde Thetin:
3. Seu tua veridicæ diſcunt reſponſa ſorores,
4. Plana ſuburbani qua cubat unda freti:
5. Seu placet Æneæ nutrix, ſeu filia Solis,
6. Sive ſalutiferis candidus Anxur aquis;
7. Mittimus, ò rerum felix tutela, ſaluſque,
8. Soſpite quo gratum credimus eſſe Jovem.
9. Tu tantùm accipias; ego te legiſſe putabo,
10. Et tumidus Galla credulitate fruar.

Verſ. 1. Hoc tibi munuſculum mittimus, ò Cæſar, qui es tutela reip. & ſalus; ſive degis in collibus poſitis prope Albam urbem, ubi Palladem colis: (vide Librum 4. Ep. 1.) & unde proſpicis ex una parte Aricinæ Dianæ templum, ac nemus: ex altera autem, mare.

2. 3. *Triviam* Pag. 3. *Sorores*. Seu verſaris Antii, ubi geminę Fortunę à te reſponſa, & oracula, tamquam à majore Deo accipiunt, quæ deinde conſulenti populo edant, ac renuncient.

Antium, *Antio*, erat urbs in Tyrrheno littore, non procul Oſtia: Volſcorum olim caput. In ea præcipuo colebatur honore Fortuna ſub imagine duarum ſororum, fortaſſe quia duplex Fortuna, una proſpera; altera adverſa; & gemina illa ſimulacra ferebantur edere oracula certiſſima.

4. Cujus Antii ſuburbia alluuntur à mari quieto, & quaſi molliter cubante.

5. Sive degis Cajetæ; ſive in ea urbe, quam Circe ſolis filia condidit. Hanc Circejos vocabant, erat in ditione Volſcorum, in ora Tyrrheni maris, & ad radices montis Circæi, *Monte Cercello*, in Latio; nunc eſt diruta, & in ejus ruderibus eſt pagus, *Santa Felicita* dictus.

Æneæ

Æneæ nutrix. Urbs condita à Caieta nutrice Æneæ, vel appellata, quòd ibi demortua sit ac sepulta. Vide initium Libri 7. Æneid. Nūc Italis *Gaeta*, Gallis *Gajete*: est in ora maris Tyrrheni, in provincia Terræ Laboris, ut vocant.

6. *Anxur*. Oppidum Latii, nunc *Terracina*. Candidus dicitur, ob montes quibus impositus est, adverso sole refulgentes: vel quia ex iisdem montibus eruitur calx candidissima, & optima. Porrò Anxur est etiam neutrius generis: ita vocatur quasi ἄνευ ξυέων *sine novaculâ*, quia ibi Jupiter imberbis colebatur.

8. *Gratum*. Propitium, benevolum mortalibus; vel, memorem accepti beneficii, quia Domitianus Jovi tēplum extruxerat, capitolium incensum restituerat: pro quibus beneficiis vicissim Jupiter sospitem illum, & salvum præstabat.

9. Rogo tantùm, ut accipias librum hunc meum, hoc mihi sufficiet, seu legas, seu non legas: credam te legisse, idque præmeferam, gloriabor, & prædicabo.

10. *Galla*. Gallaica, quia Galli ferè sunt candidi, aperti, & ingenui, atque adeò ad credendum proni.

II.

Hunc librum commendat.

1. Matronæ, puerique, virgineſque,
2. Vobis pagina nostra dedicatur.
3. Tu, quem nequitiæ procaciores
4. Delectant nimiùm, salesque nudi,
5. Lascivos lege quatuor libellos,
6. Quintus cum domino liber jocetur;
7. Quem Germanicus ore non rubenti
8. Coram Cecropia legat puella.

Vers. 2. Hic Liber vobis dedicatus est, atque consecratus, ò matronæ castæ, pueri, & virgines, at tu, ò quisquis es quem improbula epigrammata delectant, alios superiores quatuor libros lege.

7. Iste Liber quintus debet esse talis, ut talibus suis Domitianum Imperatorem, recreare possit, & cum eo quasi jocari: itaque non debet esse obscenus.

7. *Germanicus*. Domitianus, qui se ita jussit appellari, quasi Germanos debellasset, cùm fœdas tamen ab iis clades accepisset: Vide 3. Ep. Sententia est: liber iste adeò pudicus esse debet, ut illum sine rubore Domitianus legere possit etiam coram Cecropia puella: sic vocat Minervam, cujus, utpote virgini, filius dici Domitianus amabat, ut ea re Messias credi posset.

Ce-

Cecrops fuit rex primus Athenienſium, qui eam ob rem Cecropii, & Cecropidæ vocati ſunt.

III.

Dacorum legatus ad Domitianum miſſus.

1. Accola jam noſtræ Diegis, Germanice, ripæ,
2. A famulis Iſtri, qui tibi venit aquis;
3. Lætus, & attonitus viſo modò præſide mundi,
4. Affatus comites dicitur eſſe ſuos;
5. Sors mea quã fratris melior: cui tam prope fas eſt
6. Cernere, tam longè quem colit ille, Deum.

Verſ. 1. Ordo eſt, ò Germanice, ideſt, Domitiane (vide ſuperius Epigramma) Diegis, qui jam habitat prope ripam citeriorem Danubii, quæ noſtræ, ſeu Romanæ, ditionis eſt, quique tibi venit à regione circa Danubium poſita, quæ tibi famulatur, & paret; ille, inquam, Diegis, ubi te mundi rectorem, præſidemq; aſpexit, lætus, & admirans exclamavit, ac ſuos ita comites allocutus eſt; quantò ego ſum frater felicior, qui coram cerno Deum præſentem, (nempè Domitianum) quem ille procul poſitum, abſentemque veneratur!

Diegis. Domitianus à Marcomannis Germaniæ populis victus, ut cladem ſuam tegeret, Decebalum regem Dacorum invitavit ad pacem. Decebalus miſit ad illum Diegem, ſeu Degem ſuum fratrem (ut hic Martialis innuit) aut certè fratrem unius è Dacorum proceribus: is progreſſus in citeriorem ripam, Domitianum adiit, qui munera, & diadema Decebalo ferendum illi dedit: quo facto exultans Domitianus, quaſi pacem, & regna Germanis pro arbitrio dediſſet, Romam triumphantis in morem ſe recepit. Daci quinam eſſent diximus Ep. 23. Lib. 1. & 2. Lib. 2.

Ripæ. Danubius imperii Romani limes erat in Germania: ita ut pars, & ripa citerior, ſeu Romam versùs poſita, eſſet Romanorum, pars & ripa ulterior, ſeu versùs Germaniam, & Septentrionem, eſſet Germanorum.

Accola. Qui antea regiones ultra Danubium procul poſitas incolebat, & erat hoſtis: jam pace facta partem alteram ſeu ripam citeriorẽ Danubii pacatam, & Romanam accolit vicinus, & amicus.

2. *Iſtri*. Danubius maximus Germaniæ fluvius, *il Danubio*, ut primum Illyricũ attingit, Iſter incipit appellari. Oritur in Svevia, & in Pontum Euxinum per ſex, ſeptemve oſtia prorumpit.

IV.

In mulierem ebriosam.

1. Fœtere multo Myrtale solet vino;
2. Sed fallat ut nos, folia devorat lauri,
3. Merumque cauta fronde non aqua miscet.
4. Hanc tu rubentem prominentibus venis
5. Quoties venire, Paulle, videris contra;
6. Dicas, licebit: Myrtale bibit laurum.

Vers. 1. *Myrtale*. Nomen fictum, primæ declinationis.

2. *Ut nos fallat*. Ut odore lauri, qui gravior est, impediat olentem vino halitum & superet; puteturque laurum edere, non vinum bibisse. Adde, quòd laurus ebrietatem arcere dicitur. Eadem à poetis, quasi spiritum poeticum afflaret, edebatur. Phœbo quippe sacra laurus.

3. Et cauta, seu provida mulier, infundit in cyathum non aquam, ut cæteri, sed lauri folia, quibus odor vini obruatur, & dissimuletur.

4. *Prominentibus venis*. Ebrii enim venas inflatas habent, ac tumentes.

5. *Venire contra*. Tibi occurrentem videris, obviam habueris.

6. Vel; non bibit vinum, sed laurum meram edit: Vel; non est ebriosa, sed vult fieri vates, & laurum edit. Ita jocatur, & eam carpit.

V.

Sua epigrammata in Imperatoris bibliotheca poni rogat.

1. Sexte, Palatinæ cultor facunde Minervæ,
2. Ingenio frueris, qui propiore Dei.
3. Nam tibi nascentes Domini cognoscere curas,
4. Et secreta ducis pectora nosse licet:
5. Sit locus, & nostris aliqua tibi parte libellis,
6. Qua Pedo, qua Marsus, quaque Catullus erit.
7. Ad Capitolini cælestia carmina belli
8. Grande cothurnati pone Maronis opus.

Vers 1. O Sexte, qui colis Minervam Imperatoriam, idest, qui custodis libros, & bibliothecam Domitiani. Libris præest Minerva, & litteris.

Palatinæ. Palatinum vocatur quodcumque ad Palatium,

latium, seu Imperatorem pertinet.

3. *Nascentes curas.* Erat idem ille Sextus Domitiano ab epistolis, & à secretis, ac proinde omnium negotiorum & arcanorum conscius.

6. *Pedo, Marsus, &c.* Poetæ celebres ob scripta epigrammata.

7. 8. Ad carmina verò de bello Capitolino confecta appone opus Maronis: illa, in eodem cum Æneide loculo, pone; digna sunt quæ prope Æneidem collocentur, quippe illi simillima; ego satis habebo si Pedoni, Marso, &c. jungar.

Carmina Capitolini belli. Scripta de bello Vitelliano. Cùm Vitellius capessivit imperiũ, Domitianus graviter periclitatus est, latuitq; in domo æditui Jovis Capitolini. Svet. c. 1. Fortasse hic Sextus, carmina illa scripserat, quę Martialis vocat divina & cœlestia; itaque illĩ adulatur in hoc epig. Quid si ab ipso Domitiano fuerãt condita? nam eum quoque vatem fuisse proditum est.

Cothurnati. Sublimis, divini poetæ. Cothurnus quid sit, explicui libro 3. Epigr. 16. Cothurnatus stylus pro elato & splendido sumitur, qualis est tragicorum & heroicorum poetarum.

V I.

Ad Parthenium, de suis libellis Domitiano offerendis.

1. Si non est grave, nec nimis molestum,
2. Musæ, Parthenium rogate vestrum:
3. Sic te serior & beata quondam
4. Salvo Cæsare finiat senectus,
5. Et sis invidiâ favente felix;
6. Sic Burrus citò sentiat parentem;
7. Admittas timidam, brevemque chartam
8. Intra limina sanctioris aulæ:
9. Nosti tempora tu Jovis sereni,
10. Cùm fulget placidus, suoque vultu,
11. Quo nil supplicibus solet negare.
12. Non est quòd metuas preces iniquas.
13. Nunquam grandia, nec molesta poscit;
14. Quæ cedro decorata, purpuràque
15. Nigris pagina crevit umbilicis.
16. Nec porrexeris ista, sed teneto
17. Sic tanquam nihil offeras, agasque.
18. Si novi dominum novem sororum;
19. Ultrò purpureum petet libellum.

Vers. 2. *Parthenium.* Fuit ille admodum eruditus, Domitiano à cubiculis, ac ipsi percarus.

3. *Sic, &c.* Id à Musis Parthenio dici rogat. O Musæ, oro vos, si molestum non est, ut Pathenium rogetis meo nomine, & alloquamini hunc in modum. Sic diu vivas, & ad beatã senectutem, sospite ac vivo Cæsare, pervenias, &c. *Sic* istud est optantis; ita faxint superi, ut diu vivas, &c.

5. *Invidia favente.* Ita ut ipsa Invidia cogatur tibi favere, & tuæ famæ ac felicitati parcere: sis major invidia.

6. *Sic Burrus, &c.* Sic filius tuus citò rationi compos fiat, & sentiat, intelligat, licèt puerulus, fortunam ac laudes parentis.

8. *Sanctioris aulæ.* Imperatorii cubiculi: intra conclave Cæsaris. Sanctior, in hoc loco, est idem, ac recõditior, quò veluti profanis aspirare non licet. Huc adde quòd Deum se dici Domitianus volebat.

9. *Jovis sereni.* Cæsaris læti.

10. *Suo.* Solito, sibi proprio. Principes decet clementia.

22. Non est quòd metuas, ò Partheni, & recuses hunc libellum offerre Cæsari, (inquiunt Musæ) neque enim aliquid majoris muneris petit Martialis, precibus molestis, & improbis, dum libellum cedro decoratum offert.

Cedro umbilicis. Vide Lib. 1. Ep. 58. Lib. 2. Ep. 5.

16. 17. Noli ultrò librum offerre, sed hunc inter manus sic teneto, quasi aliud ageres: quasi minimè offerre velles.

18. *Dominum novem sororum.* Domitianum; qui poetas ac musas tueri ac fovere gloriabatur. Videtur hoc dicere ipse Martialis, si enim loqui Musæ pergerent, scribendum esset, *si novimus.* Nisi quis dicat unã è Musis verba pro omnibus facere.

VII.

Roma post incendium instaurata.

1. Qualiter Assyrios renovant incendia nidos,
2. Una decem quoties sæcula vivit avis:
3. Taliter exuta est veterem nova Roma senectam,
4. Et sumpsit vultus præfidis ipsa sui.
5. Jam, precor, oblitus nostræ, Vulcane, querelæ,
6. Parce; sumus Martis turba, sed & Veneris.

Vers. 1. 2. Ut Phœnix, postquam annos mille vixit se, in censo suo nido, renovat: ita Roma incensa, renovata est ope Domitiani.

Assyrios. Est Assyria regio Asiæ prope Euphratem, ubi nasci dicitur phœnix, de quo vide Ovid. 15. Met.

4. *Præsidis.* Domitiani, qui

qui placebat sibi in primis ob formam juveniliter florentem.

Jam precor. Parce nobis Vulcane, & oblivisce nostras de te querelas, cū questi sumus te urbem incendio deformasse. Si nobis idcircò es iratus quòd simus proles Martis, nempe nepotes Romuli, qui Martis filius: placatus nobis esse debes, quia sumus soboles Veneris tuæ uxoris: quia ab Ænea Veneris filio propagati. Marti autem infensior Vulcanus erat, quòd à Marte Venus malè amata olim fuisset.

VIII.

Eques mentitus.

1. Edictum Domini, Deique nostri;
2. Quo subsellia certiora sunt,
3. Et puros eques ordines recepit,
4. Dum laudat modò Phasis in theatro,
5. Phasis purpureis ruber lacernis,
6. Et jactat tumido superbus ore;
7. Tandem commodiùs licet sedere,
8. Nunc est reddita dignitas equestris,
9. Turba non premimur, nec inquinamur.
10. Hæc & talia dum refert supinus,
11. Illas purpureas & arrogantes
12. Jussit surgere Lectius lacernas.

Vers. 1. *Edictum, &c.* Edixerat Domitianus, ne cui liceret sedere in 14. primis theatri gradibus, nisi qui revera eques esset, ac censum equestrē haberet. Hanc legem anteà tulerat anno U. C. 685. L. Roscius Otho, tribunus pl. Eandem cōsuetudo fermè abrogaverat: nuper à Domitiano revocatā laudabat Phasis quidam, qui se gerebat pro equite, quāvis merus libertus esset; cùm subitò Lectius designator, is videlicet, qui sua singulis loca designabat, hominem agnoscens, ejecit, & inter equites sedere vetuit. Vide Ep. 14. hujus Libri.

2. *Certiora.* Non à quolibet promiscuè occupanda, sed equitibus certis ac veris destinata.

3. *Puros.* Vacuos ab iis qui equites non essent.

5. *Purpureis.* Quibus equites utebantur. De lacernis dict. Ep. 78. Lib. 1. 26. Lib. 2.

7. *Tandem, &c.* Verba sunt Phasidis.

9. *Inquinamur.* Quasi plebis sordidæ commercio & vicinia contaminaretur ejus vestis & dignitas.

10. *Supinus.* In cathedra vel subsellio molliter ac otiosè in tergum porrectus, & quasi cubans.

11. *Illas.* Phasidem illis purpureis lacernis superbum.

I X.

In medicum.

1. Languebam; sed tu comitatus protinus ad nos
2. Venisti centum, Symmache, discipulis:
3. Centum me tetigere manus Aquilone gelatæ;
4. Non habui febrem, Symmache, nunc habeo.

Vers. 1. *Languebam.* Non ægrotabam omninò, sed minùs commodè valebam.

2. *Discipulis.* Celebres medici cùm aliquem ægrotantẽ inviserent, eò secũ suos discipulos, quasi in rẽ presentẽ, deducebant, ut proficerent ex ægroti conspectu, & magistri præceptionibus.

3. *Tetigere.* Ut venæ pulsum explorarent.

4. *Nunc.* Ex quo me tuorum discipulorum frigidæ manus & imperitæ tetigerunt.

X.

Fama morte venalis.

1. Esse quid hoc dicam, vivis quòd fama negatur,
2. Et sua quòd rarus tempora lector amat?
3. Hi sunt invidiæ nimirùm, Regule, mores
4. Præferat antiquos semper ut illa novis.
5. Sic veterem ingrati Pompeji quærimus umbram;
6. Sic laudant Catuli vilia templa senes.
7. Ennius est lectus salvo tibi Roma Marone;
8. Et sua riserunt sæcula Mæoniden;
9. Rara coronato plausere theatra Menandro;
10. Notat Nasonem sola Corinna suum.
11. Vos tamen ò nostri ne festinate libelli,
12. Si post fata venit gloria, non propero.

Vers. 2. Et rarò lector amat, laudatque scriptores, qui eodem, atque ille, vivunt tempore.

5. Sic requirimus & desideramus veterem Pompeji porticum, ingrati, quia fastidimus tot egregias ambulationes à viris clarissimis extructas.

Umbram. Ita vocat Pompeji porticum, variis arboribus consitam.

6. Et senes, nempè laudatores temporis præteriti, prædicant, extolluntq; capitolium, quod olim à Catulo perfectum ac dedicatum fuit, licèt fuerit à Domitiano magnificentiùs refectum

fectum & ornatum: atque a deò vile sit capitolium Catuli, præ capitolio Domitiani. De capit. vide Ep. 42. l. 4.

Catuli. Capitolium à Servio Tullio ædificari cœptũ, à Tarquinio Superbo absolutum, post quadringentos admodum annos deflagravit: instaurare illud cœpit Sylla, perfecit Lutatius Catulus, cujus nomen vestibulo præfixum mansit usque ad ævum Vitellii, sub quo iterùm conflagravit; à Domitiano posteà refectũ fuit. Codices nonnulli recentiores præferunt *Julia Templa*, quasi capitolium vocaretur hoc in loco templum Julium, quia legitur apud Dionem Lib. 43. decretum fuisse ut erasо Catuli nomine substitueretur Cæsaris nomen. Sed id factum non fuisse, licèt decretum fuerit, constat ex Tacito, qui affirmat Catuli nomen mansisse usque ad ævum Vitellii. Tum, quæ ista latinitas est, *Julia templa Catuli*?

7. Sic Romani laudastis ac legistis, dum Virgilius adhuc salvus & vivus esset, Ennium, quamvis inferiorem Virgilio: Ennius poeta, Latinus antiquissimus, Rudiis (oppidum est Calabriæ) natus, Scipionis Africani majoris (de quo sit mentio Ep. 2. lib. 2) æqualis fuit, ejusque res gestas scripsit, ingenioso versu, at rudi & impolito.

8. *Mæoniden.* Homerum, à Mæone patre, vel à patria Mæonica, minoris Asiæ regione, sic dictum.

9. Rarò coronatus est in theatro Menãder, & plausu spectatorum cohonestatus.

Menandro. Fuit Menander poeta Comicus insignis, cujus comœdias pleraque latinas è Græcis fecit Terẽtius. Obiit Olimpiadis 121. anno 4. qui est 461. ab U. C.

10. *Naſonem* Ovidium: fuit autem Corinna poetria, Ovidii amica. Ea igitur, inquit, sola Ovidium magni faciebat, cæteri hunc velut ignorabant. Hyperbole.

11. *Nefestinato.* Gloriam scilicet vobis debitam quærere: si morte tantùm emitur, nihil me urget, nondum vitæ me pœnitet.

XI.

Poeta manum eruditam laudat.

1. Sardonychas, smaragdos, adamãtas, jaspidas uno
2. Versat in articulo Stella, Severe, meus:
3. Multas in digitis, plures in carmine gemmas
4. Invenies; inde est hæc, puto, culta manus.

Vers. 1. *Smaragdos.* Penultima syllaba corripitur in hac voce, Græcorum more, qui syllabam ante duas mutas positam aliquando corripiunt, ut primam in voce Δάκτυλος: secundam in voce, Ἀγλαΐσκος.

2. *Articulo.* Digiti internodio, digito.

4. Sententia est. Ejus manus nō tam culta & elegans est propter tot gēmas, quas gestat in annulo, quàm propter versuum, quos eadem scribit, elegantiam, in quibus plures sunt gemmæ quā in ipsis digitis, & annulo. *Inde*. Ab elegantia, & gemmis carminum.

XII.

Annuli gemma.

1. Quod nutantia fronte pertinaci
2. Gestat pondera Masthlion superbus,
3. Aut grandis Linus omnibus lacertis
4. Septem quòd pueros levat, vel octo;
5. Res non difficilis mihi videtur:
6. Uno cùm digito, vel hoc, vel illo,
7. Portet Stella meus decem puellas.

Vers. 1. Ordo vocum est. Non videtur mihi res difficilis factu aut creditu, quòd Masthlion gestet stabili, erecto, & adferendum quasi obstinato capite, pondera alta & nutantia: aut quòd Linus ambobus brachiis sæpe attollat octo pueros, &c. Legendum putat ex optimo codice Scriverius, *fronte perticata*, quia solebant isti præstigiatores in media frontis resupinatę area, perticam vel contum, quasi arborem radicibus humi defixam, gerere: ut disertis verbis docet Chrysostomus Libro de jurejurando.

2. *Masthlion, Linus.* Homines hoc tempore valentissimi: aut circulatores, & agyrtæ circumforanei.

7. *Puellas.* Gemmam, in qua erant expressæ effigies Musarum novem, & Janthidis, quæ uxor Stellæ erat. Sic dicitur Pyrrhus habuisse gemmam, in qua novem Musę cum Apolline sculptę seu impressæ à natura, non ab arte, visebantur.

XIII.

Poeta dives.

1. Sum, fateor, semperque fui, Callistrate, pauper;
2. Sed non obscurus, nec malè notus eques:
3. Sed toto legor orbe frequens, & dicitur, hic est:
4. Quòdque cinis paucis, hoc mihi vita dedit.
5. At tua centenis incumbunt tecta columnis,
6. Et libertinas arca flagellat opes:
7. Magnaque Niliacæ servit tibi gleba Syenes;

8. Ton-

8. Tondet & innumeros Gallica Parma greges.
9. Hoc ego, tuq; sumus: sed quod sũ, non potes esse;
10. Tu quod es, è populo quilibet esse potest.

Vers. 2. *Malè notus.* Ob vitia infamis, quales multi equites tunc erant.

Eques. Nomen & jura equitum habebat Martialis, at equestri censu carebat, ac verà dignitate, pag. 218.

4. Famam quam pauci post mortem sunt adepti, vivus ego sum consecutus.

6. Libertinas. Ingentes: Liberti enim plurimi, Cæsarum ævo, ad immodicas & invidendas opes pervenerant, tales illi Pallas, Crispinus, Narcissus.

6. Flagellat. Vide Lib. 2. Ep. 27.

7. Plurima in Ægypto prædia possides. Ad *Syenen* urbem Ægypti, de qua meminit Lib. 1. Ep. 71.

Parma. Civitas Galliæ Cisalpinæ, suis tunc lanis inclyta.

9. Ego. Pauper, at clarus ob eruditionem, & ingenium: *tu*, dives tantùm.

Quod sum. Doctus, illustris, &c. *Quod es.* Locuples.

XIV.

Eques stans, & sedens.

1. Sedere primo solitus in gradu semper;
2. Tunc cùm liceret occupare, Nannejus,
3. Bis excitatus terque transtulit castra,
4. Et inter ipsas pene tertius sellas
5. Post Cajumque Luciumque consedit.
6. Illinc cucullo prospicit caput tectus,
7. Oculoque ludos spectat indecens uno:
8. Et hinc miser dejectus in viam transit,
9. Subsellioque semifultus extremo,
10. Et malè receptus altero genu, jactat
11. Equiti sedere, Lectioque se stare.

Vers. 1. *Solitus.* Ante Domitiani edictum (de quo vide 8. Ep. hujus Libri.) Inter sedes assignatas spectatoribus in amphitheatro primæ Senatoribus erant destinatæ, & hic locus totus Orchestra vocabatur. Proxime sequentes, equitibus; & in gradus 14. divisæ erant. Reliqua sedilia populus occupabat.

3. *Excitatus.* Surgere jussus à Lectio designatore. Vide idem Ep. 8.

3. *Castra.* In alium locum sellam suam transtulit, ut Imperator aliquis castra mutaturus aliò sarcinas, & impedimenta deportat.

4. Et inter duorum equitum, Caji, Luciique, sellas

pene illos tamen, suam interposuit sellã, adeo ut medium & tertium quemdam obtinere locum videretur.

6. Cucullo. Ep. 47. Lib. 1.

7. Uno. Vel quia ita sedebat, ut non nisi obliquè spectare posset, vel quia ita caput habebat obvolutum (ne agnosceretur) ut uno tantũ commodè oculo cerneret.

8. In viam. Quæ intercedebat inter cuneos. Intervalla quædam inter ordines erãt, quibus à summo theatro ad imum descendebatur: illæ semitæ à populo plerumque occupabantur.

10. Vix admissus ac dimidia parte sedens extrema scamni parte, equitibus jactat se inter equites sedere: cùm autem à Lectio excitatur, contendit se non sedere, sed in via stare, quod plebeiis concedebatur.

XV.

Innoxia carmina.

1. Quintus nostrorum liber est, Auguste, jocorum mi;
2. Et queritur læsus carmine nemo meo:
3. Gaudet honorato sed multus nomine lector,
4. Cui victura meo munere fama datur.
5. Quid tamẽ hęc prosũt quãvis venerãtia multos?
6. Non prosint sanè, me tamen ista juvant.

Vers. 6. Nihil sanè utilitatis accipio à meis carminibus; non fio ditior: at plurimùm ab iis capio voluptatis: otium suaviter fallo, rem multis gratam facio, quos veneror, & celebro in meis epigrammatis.

XVI.

Carmina sterilia.

1. Seria cùm possim, quòd delectantia malim
2. Scribere; tu causa es, lector amice, mihi;
3. Qui legis, & totà cantas mea carmina Roma;
4. Sed nescis quanti stet mihi talis amor.
5. Nam si falciferi defendere templa Tonantis,
6. Sollicitisque velim vendere verba reis;
7. Plurimus Hispanas mittet mihi nauta metretas,
8. Et fiet vario sordidus ære sinus.
9. At nunc conviva est, comissatorque libellus,
10. Et tantùm gratis pagina nostra placet.
11. Sed non hac veteres contenti laude fuerunt:

12. Cùm

12. Cùm minimum vati munus Alexis erat.
13. Bellè, inquis, dixti: fatis est; laudabimus usque.
14. Dissimulas? facies me puto causidicum.

Vers. 4. *Quanti.* Quanto labore, tempore, inutili opera, inopia. *Amor.* Studium tibi gratificandi.

5. Si velim agere causas in foro. Ibi templum erat Saturni, qui vulgò cum falce pingitur *Defendere templa*, pro, defendere causas in templo.

8.9 Multi clientes navium Hispanarum magistri, à me defensi mittent mihi vinum Hispanum: & mihi sinus ære sordido, pecunia, implebitur. Metreta vas quoddam est, seu mensura, continens decem congios, sive sextarios 60. hic cadum vini aut olei significat. Lege Budæum Lib. 5. de asse.

10. At nunc mei libelli tantùm in conviviis legun tur; & ita placent, ut nihil ob illos mercedis poetæ auctori detur.

13. *Alexis.* Mancipium, servulus Virgilio à Mæcenate datus. Vide Satyr. 7. Juvenalis, in qua fusè agitur de sterili poetarum arte. Sententia est: veteres poetas non exiguis fuisse contentos muneribus, ipsumque Virgilium pro minimo munere accepisse servulos, cùm prætereà opes amplas ex arte poetica consequeretur.

13. *Bellè, &c* Fingitur hęc aliquis Roman. & ingratus lector dicere. O Martialis, candidè loqueris, bellè scribis: perge scribere, pergemus te laudare.

14. Atqui, reponit Martialis, aliud ac laudes tuas, ò lector, quæro. An dissimulas te intelligere, quid velim? Si hoc est, coges me poeticam deserere, fiam causidicus, plus faciam lucri.

XVII.

In fœminam superbam.

1. Dum proavos, atavosq; refers, & nomina magna;
2. Dum tibi noster eques sordida conditio est:
3. Dum te posse negas nisi lato, Gellia, clavo
4. Nubere; nupsisti, Gellia, cistifero.

Vers. 1. *Refers.* Narras, venditas.

2. *Conditio.* Gallicè, *un parti, una dote, un matrimonio.* Dũ putas virũ equestri loco natum, prę te ignobilem esse, & indignum, cui nubas. *Noster*, Romanus vel, quia Martialis eques erat.

3. *Lato Clavo.* Senatori: nam senatorũ propria vestis dicebatur Latus Clavus, seu tunica purpureis quibusdam globulis, qui capita clavorum imitabantur, ornata; eaque amplior, cùm

esset angustior tunica equitum. Erant autem illi clavi purpureis plagulis ante pectus demissis insuti. Lib. IV. Ep. 86.

4. *Cistifero.* Sacrificulo Cybeles, homini vilissimo. Cistiferi dicebantur qui ferebāt cistas, in quibus erat sacrorum suppellex. Decepta igitur Gellia, cùm se nubere senatori putaret, nupserat isti cistifero: vel ob inopiam id facere coacta erat. Dicebantur etiam senatores quidam Cistiferi, qui cistas suffragiorum in comitiis custodirent: de quibus explicat argutè hoc epigr. interpres Plinianus T. 5. p. 80.

XVIII.

Pauper liberalis.

1. Quòd tibi Decembri mense, quo volant mappæ,
2. Gracilesque ligulæ, cereique, chartæque,
3. Et acuta senibus testa cum Damascenis,
4. Præter libellos vernulas nihil misi:
5. Fortasse avarus videor, aut inhumanus.
6. Odi dolosas munerum & malas artes.
7. Imitantur hamos dona; namque quis nescit
8. Avidum voratâ decipi scarum muscâ?
9. Quoties amico diviti nihil donat,
10. O Quinctiane, liberalis est pauper.

Vers. 1. *Mappæ.* Mense Decembri celebrabantur Saturnalia: Romani sibi invicem munera tunc mittebant, mappas, ligulas, &c. *Volant.* Ultro, citroque mittuntur.

2. *Ligulæ.* Ligula, quasi lingula, res varias significat: gladiolum argenteum in linguæ tenuis & gracilis morem factum; spathulam chirurgicam, vasculum quoddam, tæniam qua ligantur calcei, &c.

3. *Acuta testa.* Vas fictile in acumen desinens metæ ritu, qua propter etiam turbo vocabatur.

Damascenis. Prunis è Damasco, *Damas*, Syriæ civitate, advectis, ut hodieque fit. *Senibus*, rugosis, exsiccaris furno, sole fumo.

4. *Vernulas.* Domi natos & scriptos. Verna est servus natus domi.

8. *Scarum.* Piscis est quidam.

Musca. Quæ illi pro esca in extremo hamo porrigitur. Legitur ab aliis aliter versiculus. *Avidum vorato decipi scarum musco*: ac *muscum* interpretantur algam, & alia id genus. Profert Brodæus locum Aristotelis ab Athenæo citatum, quo testatur scarum libenter alga vesci, & illa capi à piscatoribus.

10. *Liberalis est.* Quia divitis rationibus consulit. Si quid enim diviti daret, afferret illi necessitatem aliquā domi majoris reddendi.

Libe-

XIX.

Liberalitas principum.

1. Si qua fides veri, præferri, maxime Cæsar,
2. Temporibus possunt sæcula nulla tuis.
3. Quando magis dignos licuit spectare triũphos,
4. Quando Palatini plus meruere Dei?
5. Pulchrior & major quo sub duce Martia Roma?
6. Sub quo libertas principe tanta fuit?
7. Est tamen hoc vitiũ, sed non leve, sit licèt unum,
8. Quod colit ingratas pauper amicitias.
9. Quis largitur opes veteri, fidoque sodali?
10. Aut quem prosequitur non alienus eques?
11. Saturnaliciæ ligulam misisse selibræ,
12. Flammatæve togæ scriptula tota decem,
13. Luxuria est, tumidique; vocant hæc munera reges;
14. Qui crepet aureolos forsitan unus erit.
15. Quatenus hi non sunt, esto tu, Cæsar, amicus,
16. Nulla ducis virtus dulcior esse potest.
17. Jam dudum tacito rides, Germanice, naso;
18. Utile, quod non vis, do tibi consilium.

Vers. 1. Si res, uti est, creditur: si veritas fidem obtinet.

3. *Magis dignos.* Apparatu majori factos, urbe Roma digniores.

4. Quandonam Dii, quos Imperatores præcipuè colere solent, plus honoris meriti & consecuti sunt? quando plures illis ædes sacræ, v.g. vel statuæ, &c. erectæ? Jovis Capitolium ornavit Domitianus, Minervam coluit impense, &c. Vel, quandonam illi ipsi meruere, ut à nobis impensiùs colerentur, quàm nunc cùm Domitianum nobis dedere, cùm eundem nobis servant, & florentem sub illo rempub, præstant? Exponere sic malim.

8. Quod pauperes & obscuri cives colunt & observant patronos & amicos divites, at ingratos, à quibus nihil pro suis obsequiis accipiunt.

10. Quis eques non alienus prosequitur beneficiis veterem & fidum sodalem? Nemo unus.

Non alienus. Verus eques verè dives ac nobilis. Equitum triplex genus erat: alii stirpe & censu, qui oriundi ex equitibus, & censum equestrem habebant: alii, qui in acie stipendia faciebant equo: tertii, quibus honoris causa nomen equitis dabatur,

tur, & jus sedendi in 14. primis ordinibus; qui alieni dicuntur hoc in loco, id est, quasi insititii & nothi, erantque interdum pauperes & ignobiles. Talis erat Martialis.

11. Ordo est, Reges, id est hoc in loco, divites Romani, putant luxuriosa, hoc est, ampla esse munera, si per Saturnalia miserint amicis ligulam, quæ pendat selibrã, id est, semilibrã argenti; aut togam purpureã (quam flammatam vocat à flammę ardentis similitudine) cujus pretium sint decẽ scriptula. De ligula vide suprà Ep. 18. De scrupulo, seu scriptulo, Ep. 74. Lib IV.

Selibræ. Libra, seu pondo dividebatur in uncias 12. Sextans sunt unciæ duę; Quadrans, tres; Triens, quatuor; Quincunx, quinque; Semis, seu selibra, sex unciæ; Septunx, septem; Bes, octo; Dodrans, novem; Dextans, decem; Deunx, undecim. De libra aurea & argentea dixi Lib. 2. Epigr. 54.

14. Reperietur fortasse aliquis unus, qui det aliquot nummulos aureos, qui eos cum strepitu sonantes numeret, ad ostentandam liberalitatem.

Aureolos. Volunt plerique aurum Romanum æstimatum fuisse denariis 25. hoc est, libris Turonensibus 10.

15. Siquidem isti divites patroni, non sunt liberales, atque adeò verè amici non sunt, tu esto liberalis, & amicus, ò Cæsar.

16. *Dulcior*. Quàm munificentia.

17. *Rides*. Quia non vis amicus esse hac mercede, & ea lege, ut munera tribuas.

Germanice. Dixi jam sæpius Domitianum ita vocatum fuisse, quòd videri vellet Germanos debellasse.

18. *Utile*. Do tibi consilium, quod mihi utile est, ac tibi etiam, utpote honorificum; sed quia sumptus aliquis faciendus esset, ideò illud consilium non vis, non probas. Carpit eos principes, quibus placent amici, sed qui gratis constent, quibus nihil dandum sit. Sunt qui legant; *Utile quod nobis, do tibi consilium*.

Hoc epigramma, licèt in duo divulsũ vulgò legatur, tamen viri doctissimi unum atque idem esse existimant.

X X.

Beata vita.

1. Si tecum mihi, care Martialis,
2. Securis liceat frui diebus;
3. Si disponere tempus otiosum,
4. Et veræ pariter vacare vitæ:
5. Nec nos atria, nec domos potentum,
6. Nec lites tetricas, forumque triste
7. Nossemus, nec imagines superbas.

8. Sed

8. Sed gestatio, fabulæ, libelli,
9. Campus, porticus, umbra, virgo, thermæ;
10. Hæc esſent loca ſemper, hi labores.
11. Nunc vivit ſibi neuter, heu! bonoſque
12. Soles effugere atque abire ſentit;
13. Qui nobis pereunt, & imputantur.
14. Quiſquam vivere cùm ſciat, moratur?

Verſ. 1. *Martialis*. Julius Martialis, ut anteà dictum, Marci Val. Martialis amicus, & vir doctus.

3. *Diſponere*. Partiri in certas occupationes.

Otioſum. Sic vocat tempus, quod non gravibus curis ac negotiis datur, ſed levioribus quibuſdam & optivis.

4. *Veræ*. Quæ in quiete ac tranquillitate animi conſiſtit.

5. *Potentum*. Qui à ſalutatoribus, aſſectatoribus, & cæteris clientibus, operosè atque ambitiosè coluntur.

7. *Nec imagines*. Non gloriaremur multitudine imaginum, in atrio domus poſitarum. De illis actum Lib. 2. Ep. 65. Vel, non coleremus divites, qui ejuſmodi imaginibus gloriantur.

8. *Geſtatio*. Vectio, deportatio. In rhedis, aut lecticis deportariſe jubebant, per hortos, in porticibus: interdum geſtatio locum ipſum, ubi geſtabantur, ſignificat.

9. *Campus*. Martius, in quo exercebantur, luctando, currendo, &c.

Virgo. Aqua virgo. Hanc Agrippa dèduxit Romam, via Prænestina. Virginis habuit nomen, Plinio teſte, quia Herculaneum, rivum propinquum, refugere videtur. Alias ejuſdem cognomenti cauſas affert eruditus Plinii interpres Lib. 31. c. 3. n. 25. pag. 792. to. 4.

11. *Neuter*. Neque ego, nec tu.

13. *Et imputatur*. Putantur & quaſi ſcribuntur in ſumma & rationibus vitæ noſtræ, licèt vitam veram & ſuavem non vivamus.

14. Adeone quemquam inſanire, ut cùm ſciat, quibus rebus vitam vivere beatam poſſit, id facere cunctetur?

XXI.

Rhetor felicis memoriæ.

1. Quintũ pro Decimo, pro Craſso, Regule, Macrũ
2. Ante ſalutabat rhetor Apollonius:
3. Nunc utrumq; ſuo reſalutat nomine. Quantum
4. Cura, laborque poteſt? ſcripſit, & edidicit.

Verſ. 1. *Marcum*. Malim, quàm Marcum, ut codices quidam legunt: Macer enim opponitur magis Craſſo;

so; ut Quintus, Decimo. Atque ita indicatur magis Apollonii tarditas, qui tam disjuncta nomina non posset distinguere, nisi ea scriberet, ediscerentque.

XXII.

Patronus vigil.

1. Manè domi nisi te volui, meruique videre,
2. Sunt mihi, Paulle, tuæ longiùs Exquiliæ.
3. Sed Tiburtinæ sum proximus accola pilæ,
4. Quà videt antiquum rustica Flora Jovem:
5. Alta Suburrani vincenda est semita clivi,
6. Et nunquam sicco sordida saxa gradu:
7. Vixque datur longas multorũ rumpere mandras,
8. Quæque trahi multo marmora sune vides.
9. Illud adhuc gravius, quòd te post mille labores,
10. Paulle, negat lasso janitor esse domi.
11. Exitus hic operis vani, togulæque madentis;
12. Vix tanti Paullum manè videre fuit.
13. Semper inhumanos habet officiosus amicos;
14. Rex, nisi dormieris, non potes esse meus.

Vers. 1. 2. *Manè, &c.* Sententia est: Profectò volui & merui te videre manè, ac salutare, ò Paulle. Volui, quia adii domum tuam, ut te salutarem; merui, quia longam idcircò viam confeci, diu domi tuæ te expectavi: ac, si non ita est ut dico, precor ut domus tua, quæ à mea est remotissima, utpote in Exquiliis posita, sit adhuc remotior.

3. 4. *Tiburtinæ pilæ.* Maneo prope pilam Tiburtinam, eo loco ubi templum est Floræ, contra Capitolium. Hæc pila, columna quædam lapidea erat, prope viam & portam, quæ ducebat Tibur, (de quo lege Ep. 51. Lib. 4.) non procul à capitolio, è regione autem capitolii visebatur templum Floræ, hortorum Deæ.

Jovem. Templum Jovis, in capitolio. Suprà, Ep. 10.

5. *Suburrani* Suburra, vicus Romæ celebris, qui à foro Romano per forum Nervæ, protendebatur usque in Esquilinum montem. Ep. 15. lib. 12. Hæc via ferè semper cænosa erat ob vicinum macellum. *Vincenda.* Magno labore crependa, & superanda.

6. *Saxa.* Gradus quidam è saxo, per quos ascendebatur, in suburrano clivo.

7. *Mandra.* Est mandra, multitudo mulorum, qui sæpè viam impediunt.

8. *Trahi.* Plaustris, machinis.

10. *Lasso.* Mihi.

11. *Exi-*

11. *Exitus, &c.* Hoc lucri facio videlicet, post iter lõgum, ut redeam te non viso. *Madentis.* Imbre, sudore.

12. Quamvis certum foret te domi tuæ repertum iri, vix tamen idcircò tantus labor, tantum iter suisset suscipiendum. Quantò minùs si te visurus non sum?

13. 14. Qui est officiosus, id est, hoc in loco, forensibus officiis, negotiisque deditus, quique adeò domi suę rarò est, qui summo manè forum adit. Sic Horatius vocat operam forensem & laborem *officiosam sedulitatẽ* Epistola 7. Libri 1. Et ibidem *redire ab officiis* ponit pro, reverti à foro, & dicendis causis. Paullus autem iste causidicus insignis erat. Homo igitur officiosus fere semper amicos habet inhumanos, inurbanos, & in eo colendo, salutandoque, parum felices: itaque non eris, ò Paulle, patronus & rex meus, nisi te contineas manè domi, & dormias; ibique tuos clientes & salutatores expectes. Sic acute Paullum laudat. Potest etiam id explicari simpliciùs: homo urbanus & officiosus rarò invenit amicos, qui humani sint, qui ejus urbanitati respondeant, qui sint domi, cùm eos convenit.

XXIII.

In fictum equitem.

1. Herbarum fueras indutus, Basse, colores,
2. Jura theatralis dum siluere loci;
3. Quæ postquam placidi censoris cura renasci
4. Jussit, & Oceanum certior audit eques:
5. Non nisi vel cocco madidà, vel murice tinctà
6. Veste nites; & te sic dare verba putas.
7. Quadringentorum nullæ sunt, Basse, lacernæ.
8. Aut meus ante omnes Codrus haberet equũ.

Vers. 1. &c. Dum lex theatralis, quæ vetat, ne quis præter equites sedeat in 14. primis post orchestram ordinibus, non viguit; tu, licèt vili veste, ac viridis coloris, indutus, tamen inter equites sedebas: at postquam Censor hanc legem revocavit, veluti sepultam oblivione; postquam sedilium assignatorem Oceanum eques certior, & ab non equite distinctior quàm antea, audit sua sibi loca designantem; tu vestem purpuream sumpsisti, quasi decepturus homines & pro equite habendus, ob vestis nitorem & pretium: falleris: nullæ enim lacernæ, quamvis purpureæ, sunt, id est, æstimantur; valent quadringenta sestertia; non facit vestis, ut aliquis habeat censum 400. sestert. alioquin, amicus meus Codrus, licèt egentissimus, e-

ques

ques esset, coccineis enim interdum vestibus utitur.

Herbarum. Fœminæ, & pueri, gerebant sæpe vestem viridis coloris.

Censoris. Quidam hìc significari Domitianum volunt, qui cùm censuram gereret, quam octavo consulatu perpetuam sibi decerni jussit, leges de theatri ordinibus, & alias revocavit. De loco equitibus & senatoribus assignato dixi suprà, Epig 8. & 14. *Cocco*. Ep. 33. lib. 2.

XXIV.

Hermetis gladiatoris encomium.

1. Hermes Martia sæculi voluptas;
2. Hermes omnibus eruditus armis;
3. Hermes & gladiator, & magister;
4. Hermes turba sui tremorque ludi;
5. Hermes quem timet Ælius, sed unum,
6. Hermes cui cadit Advolans, sed uni:
7. Hermes vincere, nec ferire, doctus;
8. Hermes suppositìtius sibi ipsi;
9. Hermes divitiæ locariorum;
10. Hermes cura laborque ludiarum;
11. Hermes belligera superbus hastà;
12. Hermes æquoreo minax tridente;
13. Hermes cassìde languidà timendus;
14. Hermes gloria Martis universi;
15. Hermes omnia solus, & ter unus.

Vers. 1. Qui Romanos hoc sæculo viventes, sua in pugnis gladiatoriis fortitudine ac industria præcipuè oblectat.

2. *Armis*. Quænam fuerint gladiatorum arma, vide infrà, in postremis notis hujus epig.

3. *Magister*. Qui gladiatoriam artem docet: lanista nuncupatur.

4 *Turba*. Perturbatio, terror: qui ludum gladiatorium, hoc est, cæteros gladiatores ejusdem secum familiæ & ordinis, exanimat ac perturbat, metuentes ne ab eo vincantur. Porrò erant variæ gladiatorum familiæ, certis quibusdam distìntæ coloribus & insignibus: vide Juvenalem, Sat. XI. sub finem.

5. *Ælius*. Nobilis Gladiator, tunc notus. Unum Hermetem Ælius timet, alium præterea neminem.

6 *Cui cadit*. A quo cadit, à quo vincitur. Cujus pedibus victus advolvitur. *Advolans*. Nomen gladiatoris.

7. Doctus vincere, quamvis non feriat adversarium.

v.gr. quia illum antevertit, exarmat; & sic incruentam aufert victoriam: vel, quia victo & jacenti sponte parcit.

8. *Suppositius.* Suppositii appellabantur gladiatores, cùm sufficiebantur in locum aliorum, qui fessi, aut ab alio gladiatore victi forent. Hermes non indiget suppositio gladiatore, nunquam defatigatur, sed ipse semper integer ac recens se sibi quasi supponit.

9. *Locariorum.* Locarii vocabantur qui loca, unde spectari commodè posset, ac subsellia pretio accepto, aliis dabant. Interdum pauperes divitibus tardiùs advenientibus sua sedilia magno vendebant.

10. Pro quo uno, ludiæ sunt sollicitæ; quem unum maximè salvum cupiunt. Ludiæ, sunt mulieres, quæ artem histrionicam exercent, quæ mimos & alias id genus fabulas ac spectacula exhibent, in iisque faciunt quæstum, cùm frequens est spectator.

11. *Hasta.* Gladiatores antequàm seriò pugnã inirent, præludere solebant vibrandis hastis, iique maximè, qui Samnites vocantur. Id magno cum plausu faciebat Hermes.

12. *Tridente.* Erant insignia duo genera gladiatorum, nempe Retiarius & Mirmillo. Retiarius gestabat rete ac tridentem; Mirmillo galeam, cujus in apice piscis ex ære visebatur; & ensem recurvum. Conabatur Retiarius implicare caput Mirmillonis, eumque suo tridente confodere. Lege Præfat. Libri 2.

13. Quid sit cassis languida, rectè Lipsius explicat lib 2. Satur. c. 12. ea nempè, qua utebantur gladiatores Andabatæ, qui pugnabant ex equis, unde dicti ἀναβάται, id est, ascensores & litera *d*, in latina voce interjecta, Andabatæ. Iidē oculos galea obtegebãt, quam idcircò appellare languidam videtur vates, quia cùm incerto passu & languēti, huc illuc temerè titubanterque, instar cœcorum, irent, ipsorum galea nutare pariter, & quasi languere videbatur. Sic omnia gladiatorum genera percurrit. Samnitium, qui utebantur maximè hasta; Retiariorum, qui tridēte; Andabatarum qui galea. Hæc tamen galea nō impediebat, quominus Hermes certos ictus vibraret ac timēdus esset. Quocirca vers. 14. & 15. rectè colligit in universis generibus Martis gladiatorii Hermetem excelluisse, & solum omnia præstitisse, ac unum tribus parem fuisse: nimirum Samnitibus, Retiariis, Andabatis, atque adeò ter unum fuisse, id est, tergeminum, tribus parem; qui nempe tantum posset, quantum tres alii, quantum omnes triplicis generis & ordinis gladiatores.

XXV.

Rara liberalitatis gloria.

1. Quadringenta tibi non ſunt, Chæreſtrate, ſurge;
2. Lectius ecce venit: ſta, fuge, curre, late.
3. Ecquis, io, revocat, diſcedentemque reducit?
4. Ecquis, io, largas pandit amicus opes?
5. Quē chartis famæq; damus, populiſq; loquendū.
6. Quis Stygios non vult totus adire lacus?
7. Hoc, rogo, non meliùs, quā rubro pulpita nimbo
8. Spargere, & effuſo permaduiſſe croco?
9. Quàm non ſenſuro dare quadringenta caballo
10. Aureus ut Scorpi naſus ubique micet?
11. O fruſtra locuples, ò diſſimulator amici,
12. Hæc legis & laudas? quæ tibi fama perit?

Verſ. 1. Finxit equitem pauperem, ex equitum ſedilibus deturbari; ac dolet eſſe neminem, qui egenti largiatur aliquid, unde ſuum ille gradum tueri ac dignitatem poſſit. *Quadringenta.* Vide ſuperiora epigrammata octav. & decimum tertium.

Lectius. Qui ſuas ſingulis ſedes aſſignabat.

3. 4. 5. Qui Chæreſtratum ob inopiam ex equitum ſedilibus fugientem revocat, datque illi ſeſtertia 400. ut iis fretus jam locum inter equites habere poſſit? Certè ſi quis id faceret, eum chartis & Muſis omnibus loquēdum ac celebrandum mandaremus, nec ille totus periret, ſed majore ſui parte, & immortali fama ſuperſtes foret.

7. 8. 9. 10. At, ambo, non ne ſatius eſſet, uti hac in Chæreſtratum liberalitate, hanc famam ſibi comparare, quàm roſis theatrum ſpargere, & croco? quàm impendere ſeſtertia 400. ad ponendam equeſtrem ex ære inaurato ſtatuam Scorpo equorum agitatori?

Scorpi. Epigram. 55. Lib. IV.

Croco. Erant in amphitheatris tubi occulti & ſiphones, è quibus liquores odoratos ſupernè, inſtar tenuiſſimi roris, in ſpectatores emittebant: ad eos autem liquores conficiendos vulgò adhibebatur crocus aqua vel vino dilutus. Vide Lib. Spectac. Ep. 3.

11. O tu, quicumque es, fruſtra dives, quippe qui tam pravè tuas opes impendis, qui nihil efficis, quo amici leves inopiam, quam ſcire te diſſimulas; qui hæc legis, quæ dico, & fateris eſſe vera, eheu! quàm inſignem perdis gloriam, quæ tuæ ſcilicet liberalitatis fructus eſſet!

XXVI.

Beta togatorum.

1. Quod alpha dixi, Codre, pænulatorum
2. Te nuper, aliquà cùm jocarer in charta:
3. Si fortè bilem movit hic tibi versus,
4. Dicas licebit beta me togatorum.

Vers. 1. Jocatus erat in Codrum mendicum Libro 2. Epig. 42. ubi eum vocarat alpha, seu primum pænulatorum, id est mendicorum; pauperes enim utebantur vulgò pænula. *Si te, inquit, ò Codre, offendit hic meus jocus, potes me ulcisci, ac me viciſſim vocare beta togatorum, hoc est, secundum inter togatos.* Populus vulgò toga utebatur. Ego te primum tui ordinis appellavi: tu me appella secundum mei. Videtur se Martialis infra Codrum deprimere: tamen se illi præfert, quia multò est honorificentius esse secundum inter togatos, quàm inter pænulatos primum. Germanus hic videtur esse hujus epigr. sensus.

XXVII.

Eques verus.

1. Ingenium, studiumque tibi, moresque, genusque
2. Sunt equitis, fateor: cætera plebis habes.
3. Bis septena tibi non sunt subsellia tanti,
4. Ut sedeas viso pallidus Oceano.

Vers. 1. *Studium.* Indoles, occupationes.

2. 3. At plebejum censum habes, non equestrem; ideòque non sedes in 14. ordinibus; crede mihi facilis jactura hujus honoris est: tanti enim pretii non est, non tanti faciendum est, in 14. in primis theatri subselliis sedere, ut metuas, ut ab Oceano, qui suas sedes equitibus attribuit, tanquam equestri censu carens, ejiciaris, sedere cum plebe jubearis Epig. 8.

XXVIII.

In obtrectatorem.

1. Ut benè loquatur, sentiatque Mamercus,
2. Efficere nullis, Aule, moribus possis.

3. pie-

3. Pietate fratres Curtios licèt vincas,
4. Quiete Nervas, comitate Rufones,
5. Probitate Macros, æquitate Mauricos,
6. Oratione Regulos, jocis Paullos:
7. Rubiginosis cuncta dentibus rodit.
8. Hominem malignum forsan esse tu credas;
9. Ego esse miserum credo, cui placet nemo.

Vers. 2. *Nullis.* Ne integerrimis quidem & optimis. Licèt moribus sis castissimis, de te tamen detrahet Mamercus.

3. *Curtios.* Ex iis unus M. Curtius nomine, devovit se pro patria, & in hiatum terræ, qui medio in foro repentè extiterat, armatus & equo insidens sese demisit, anno U.C. 392. Responsum enim fuerat, ita claudendã hanc voraginem, si in eam projiceretur id, quo populus Rom. plurimùm valeret. De Regulo, celebri causidico, sæpè anteà diximus.

Nervas. Nerva Imperator, qui Domitiano successit, otii & quietis fuit amantior. Paullus, de quo hìc sermo, nobilis patronus extitit: Ruso, Macer, sive Marcus, Mauricus, cives primarii, tunc noti.

7. *Rubiginosis.* Maledicis: Livor ferè pallidus, & infectis rubigine dentibus, describitur.

XXIX.

In mulierem invenustam.

1. Si quando leporem mittis mihi Gellia, dicis
2. Formosus septem, Marce, diebus eris.
3. Si non derides, si verum, lux mea, narras:
4. Edisti nunquam, Gellia, tu leporem.

Vers. 4. *Edisti nunquam, &c.* Quia valde deformis es.

Leporem. Sumpto in cibis lepore, inquit Plinius libro 28. c. 19. *vulgus gratiam corpori in* VII. *dies fieri arbitratur, frivolo quidem joco, cui tamen aliqua debeat subesse causa, in tanta persuasione*: Causam ipse non affert. Non desunt, inquit Erasmus, qui hanc vulgi opinionem inde ortam suspicentur, quòd homines lepidos & sermonis leporem, latinè dicamus: atque adeò lepori cum lepore, & venustate aliquo pacto conveniat.

Suum

XXX.

Suum amico librum mittit.

1. Varro, Sophocleo non inficiande cothurno,
2. Nec minùs in Calabra ſuſpiciende lyra,
3. Differ opus: nec te facundi ſcena Catulli
4. Detineat, cultis aut Elegia comis,
5. Sed lege fumoſo non aſpernanda Decembri
6. Carmina, mittuntur quæ tibi menſe ſuo.
7. Commodius niſi fortè tibi, potiuſque videtur
8. Saturnalicias perdere, Varro, nuces.

Verſ. 1. *Inficiende*. Negande; id eſt, quem non neget, nõ ſpernat, Sophocleus cothurnus: qui Sophocli, tragico inter Græcos poetæ nobiliſſimo, ita ſimilis es, ut te ille ſuum ultrò agnoſcat æmulum & imitatorem, ut illum tui non pudeat. Cothurni habita mentio ſuprà, Epig. 5.

2. *Calabra*. Heroica poeſi latina, cujus laude floruit in primis Ennius, natus Rudiis, in Calabria; vel, poeſi lyrica, cujus princeps Horatius, natus in Apulia, Calabriæ vicina. De Ennio dictum anteà, Epig. 10.

3 *Differ opus*. Operoſa carmina per iſtas Saturnalitias ferias pauliſper intermitte: leviora & jocoſa lege.

Scena. Poema tragicum à Catullo ſcriptum. Meminit Juvenalis Sat. 8. tragœdiæ, quæ inſcriberetur *Phaſma*, compoſitæ à Catullo. Et verò nomen *Scenæ*, Dramati, non Epopæjæ, convenit. Eſt ſcena proprie umbraculum, ſeu ornamentum theatri: pro ipſa tragœdia ſumitur. Noli igitur legere Tragœdias Catulli, aut elegias. Eſt Elegia carmen vulgò lugubre, conſtans alternis verſibus hexametris & pentametris, qui debent eſſe cultiores & nitidiores, ut placeant. De Catullo facta mentio eſt ep. 8. lib. 1.

5. *Fumoſo*. Ob hibernum focum.

6. *Suo*. Geniali & hilari, ideòq; jocoſis epigrãmatis legendis & mittendis idoneo. Saturni feſta celebrabantur menſe Decembri: tũc genio ſolebant indulgere.

8. *Nuces*. Ludere ſolebant per Saturnalia, nucibus, idque jactis talis: ita ut qui taleis viciſſet, nuces auferret. Lege itaque meos verſiculos, niſi mavis ludere nucibus. Ita ſua carmina deprimit, ſed ingeniosè.

XXXI.

Puerorum in tauris hærentium pugna.

1. Aſpice quàm placidis inſultet turba juvencis
2. Et

2.Et ſua quàm facilis pondera taurus amet?
3.Cornibus hìc pendet sūmis, vagus ille per armos
4.Currit, & in toto ventilat arma bove.
5.At feritas immota riget, non eſſet arena
6.Tutior, & poterant fallere plana magis:
7.Nec trepidant greſſus: & de diſcrimine palmæ
8.Securus puer eſt, ſollicitumque pecus.

Verſ. 2. Sua pondera. Pueros tauris inſidentes, & inter ſe certantes.

4. *In toto, &c.* Pueri per armos & cornua taurorum curſitantes ventilant, id eſt, agitant, & quaſſant arma ſua, v. gr. tela, venabula, fudes. Ventilare dicebantur gladiatores, cùm ante pugnam ſuos quaſſabant gladios, & vanis ictibus aerem ferientes præludebant certamini.

5. 6. Tauri, natura feri & torvi, ſtant immoti, quaſi rigerent, ac ſenſus eſſent expertes; neque pueros lædunt, aut excutiunt: non eſſent pueri in arena, in pavimento, tutiores, quàm in tergo bovis: labi faciliùs fallente veſtigio poſſent, in æquo & plano ſolo.

Fallere. Magis eſſe lubrica, & apta prolapſioni.

7. 8. Pueri metus expertes inſultant, inſiſtuntque tauris, & certi ſunt ſe palmam relaturos oblectando ſpectatores, hærendo firmè in taurorum tergo, nihilque trepidando, &c. Ipſi tauri timent ac ſolliciti ſunt, ne victoriam impediant, ne pueros obturbent.

XXXII.

Helluonis teſtamentum.

1.Quadrantē Criſpus tabulis, Fauſtine, ſupremis
2.Non dedit uxori: cui dedit ergo? ſibi.

Verſ. 1. Quadrantem. Quartam aſſis partem. De libræ, ſeu aſſis partibus vide lib. 2. Ep. 54. & ſupra Ep. 19. *Tabulis ſupremis.* Teſtamento. Ep. 58. lib. 4.

2. *Sibi.* Opes omnes ſuas vētri ſuo, dum adhuc viveret, donaverat. Itaque moriens, quod uxori daret, nihil reliquum habuit: omnia dum viveret ligurivit.

XXXIII.

Maledicò minatur ultionem.

1.Carpere cauſidicus fertur mea carmina; qui ſit
2.Neſcio: ſi ſciero, væ tibi cauſidice.

Ero-

XXXIV.

Erotii epitaphium.

1. Hãc tibi, Fronto pater, genitrix Flaccilla, puellã
2. Oscula commendo deliciasque meas:
3. Pallida ne nigras horrescat Erotion umbras,
4. Oraque Tartarei prodigiosa canis.
5. Impletura fuit sextæ modò frigora brumæ,
6. Vixisset totidem ni minùs illa dies.
7. Inter tam veteres laudet lasciva patronos,
8. Et nomen blæso garriat ore meum.
9. Mollia nec rigidus cespes tegat ossa, nec illi
10. Terra gravis fueris, non fuit illa tibi.

Vers. 1. Martialis Frontoni & Flaccillæ suis parentibus jam demortuis, Erotion puellam, vernulam suam, immaturo fato raptam commendat, ut eam apud inferos excipiant, à Cerbero defendant, &c.

2. *Oscula mea.* Puellam mihi carissimam. His vocibus blandiebantur.

3. *Erotion.* Est græca vox Ἐρώτιον, & generis fœminini: latinè diceres Erotium; ut Glycerium, Eustochium, fœminarum nomina.

5. Sex illi dies defuere, quominus sexennium impleret. Decessit sexennis, minus sex diebus.

7. *Patronos.* Nempe patrẽ matrem, & avos ipsius Martialis, quos puella vernula jure in suorum patronorum habere loco potest, eorumq; clientela & patrocinio gaudere contra umbras ac Cerberum. Inter illos ludat & lasciviat, id est, huc illuc temerè discurrat ac lusitet, more puerorum.

9. Solemnis erat formula bene precandi mortuis: illis ut esset terra levis, orabant.

10. *Non fuit.* Puellæ enim non magna moles, leve corpus est.

XXXV.

Clavis improba.

1. Dum sibi redire de Patrensibus fundis
2. Ducena clamat coccinatus Euclides,
3. Corinthioque plura de suburbano,
4. Longumque pulchrâ stemma repetit à Leda,
5. Et suscitanti Lectio reluctatur;
6. Equiti superbo, nobili, locupleti,

7. Cecidit repentè magna de sinu clavis.
8. Nunquam, Fabulle, nequior fuit clavis.

Vers. 1. Cùm Euclides coccinea seu purpurea veste indutus, quem designator Lectius ex equitum subselliis dejecturus erat, clamaret se locupletem esse, ac nobilem equitem.

Patrensibus. Patræ, *Patras*, Achajæ urbs vetus: eo colonia deducta ab Augusto. Legitur etiam *patruelibus*: nimirum ex agris sibi relictis à fratre & sorore patruelibus: filii duorum fratrum patrueles appellantur, quia fratrum alter, ipsis patruus est.

2. *Ducena*. Subaudi, sestertia, quæ libras conficiunt, seu Francicos, ut dictitamus, nummos 20000.

Coccinatus. Vide ep. 14. l. 2.

3. Et plura sestertia de agro quodam, qui esset in suburbio Corinthi, urbis celeberrimæ in Peloponneso, sitæ in medio Isthmi, nunc *Corinto*.

4. *Stemma*. Jactat se oriundum à Leda. De hac voce, stemma, vide lib. 4. Ep. 32.

Leda. Fuit uxor Tyndari, mater Castoris & Pollucis.

6. *Equiti*. Euclidi.

7. *Clavis*. Quæ servorum erat quasi insigne: servi enim domorū claves gestabant secum, ac servabant.

8. *Nequior*. Quia illum esse servum ostendit: aut ita egētem, ut careret servo, cui suæ domus claves traderet.

XXXVI.

Poeta deceptus.

1. Laudatus nostro quidam, Faustine, libello;
2. Dissimulat, quasi nil debeat: imposuit.

Vers. 1. Laudaveram aliquem aliquo epigrammate meo; nimirum arbitratus me aliquid præmii & mercedis ab eo laturum; ille finxit se ignorare, quid vellem, excidi mea spe; deceptus sum.

XXXVII.

Mortem conjugis fortiter ferens.

1. Puella senibus dulcior mihi cycnis,
2. Agnâ Galæsi mollior Phalantini,
3. Conchâ Lucrini delicatior stagni;
4. Cui nec lapillos præferas Erythræos,
5. Nec modò politum pecudis Indicæ dentem,
6. Niveisque primas, liliumque non tactum.

7. Quæ

7. Quæ crine vicit Bætici gregis vellus,
8. Rhenique nodos, aureamque nitellam:
9. Fragravit ore, quod rosarium Pæsti;
10. Quod Atticarum prima mella cerarum;
11. Quod succinorum rapta de manu gleba:
12. Cui comparatus indecens erat pavo,
13. Inamabilis sciurus, & frequens phœnix:
14. Adhuc recenti tepet Erotion busto,
15. Quam pessimorum lex avara fatorum,
16. Sexta peregit hyeme, nec tamen tota,
17. Nostros amores, gaudiumque, lususque.
18. Et esse tristem me meus vetat Pętus;
19. Pectusque pulsans, pariter & comam vellens,
20. Deflere non te vernulæ pudet mortem?
21. Ego conjugem, inquit, extuli, & tamen vivo,
22. Notam, superbam, nobilem, locupletem.
23. Quid esse nostro fortius potest Pæto?
24. Ducenties accepit, & tamen vivit.

Vers. 1. *Puella, &c.* Ex Erotii, quam fusè laudat, morte, arripit occasionem Pæti carpendi. Porrò ducendum est initium sententiæ à versu 14. Erotion puella dulcior cygnis &c. adhuc recenti busto tepet.

Senibus. Tunc enim dicuntur canere suavissimè.

2. *Galæsi*. Galæsus est fluvius agri Tarentini, de quo dictum superiùs. Phalantinus vocatur, quia Lacedæmonius quidam, Phalantus nomine Tarentum condidit.

3. *Lucrini*. Lucrinus lacus est in Campania Itala. Lege Ep. 54. lib. 1. in eo erant conchæ, sive ostrea delicata; lapilli politi, & nitidi.

4. *Erythræos*. Natos in mari Erythræo, idest rubro, inter Arabiam, & Ægyptum *Mar Rosso, la Mer rouge*, vel *la Mecha, de la Mecha*.

5. Ebur, elephantis dentem. *Modò politum*. Recens politum.

7. *Bætici*. Bætis fluvius est Hispaniæ meridionalis, nunc *Guadalquivir*, Andalusiam, & vicinas regiones alluens: ejus aqua, imò totius regionis aer, ita gregibus erat amicus, ut oves Bæticæ celebrarentur, ac rutila, & aurei coloris vellera gererent.

8. Quæ vicit Germanorum crines in nodum tortos, & cirratos. Nitella pulvis aureus fuit, sive aurea ramenta, quæ crinibus inspergebant, ut nos hodie candidum pulverem odoratum.

9. Rosas spiravit Erotium, animam ducebat roseo fragrantem odore. Pæstum, *Pæsto*, urbs Italiæ, cujus ager rosis eximiis abundabat.

10. *Atticarum*. Celebrabatur mel Atticum, maxi-

mè in monte Hymetto, floribus lectiſſimis, & apibus referto.

11. *Gleba ſuccinorum.* Quod ceſpes imbutus ſuccino, & raptus è manu, in qua tritus eſt, naribuſque admotus. Odoratum viſcum è populis arboribus decidit, ac terræ admixtum duratur, & coaleſcit in ſuccinum ſeu electrum; quod ſi atteratur manu, & confricetur, odorem ſpirat ſuaviſſimum. Ep. 47. lib. 4.

13. *Sciurus.* Animal exiguum eſt, at venuſtiſſimum inſtar parvæ felis, in ſilvis frequens, ubi in arbores alias ex aliis inſilit; lata cauda, & villoſa, unde nomen habet: σκιὰ enim Græcis eſt umbra, & οὐρὰ, cauda: σκίουρος igitur, quaſi qui ſe totum cauda inumbret, ac tegat.

Frequens. Præ Erotio frequens erat phœnix, qui tamen eſſe unus tantùm in orbe terrarum, & ſingulis naſci ſæculis perhibetur: illo rarior Erotium erat.

14. Modo cremata eſt. Rogus propriè eſt lignorum ſtrues ad cremandum cadaver parata: pyra, eadem ſtrues accenſa: buſtum, eadem flammis uſta, & conſumpta.

15. *Avara.* Quæ illi tam parcè, tam malignè, annos ad vivendum adnumeravit.

16. *Peregit.* Ejus vitæ curſum abſolvit: eam peremit. *Nec tota.* Nempe minùs diebus ſex. Vide Ep. 34.

20. *Vernulæ.* Ancillæ, mancipii.

21. *Et tamen vivo.* Vide, inquit Pætus, quàm forti animo ſim, qui tanto dolore non conficiar: diſce meo exemplo fortiter ferre mortem mancipii. Certè, inquit Martialis, miror te adhuc vivere, ò Pœte, qui uxorem amiſeris adeò locupletem, ut reliquerit tibi ducenties centena millia ſeſtertiorum, hoc eſt, libras Francicas 2000000. Roman. Scutatos circiter 450000. Ironia: ſignificat eum plus gaudere accepta pecunia, quàm dolere adempta conjuge.

XXXVIII.

Equus unus, & geminus.

1. Calliodorus habet cenſu (quis neſcit?) equeſtrem,
2. Sexte; ſed & fratrem Calliodorus habet:
3. Quadringenta ſecat, qui dicit οὖνα μίγειζ:
4. Uno credis equo poſſe ſedere duos?
5. Quid cum fratre tibi, quid cum Polluce moleſto?
6. Non eſſet Pollux ſi tibi, Caſtor eras.
7. Unuscùm ſitis; duo, Calliodore, ſedetis:
8. Surge, ſoloeciſmum, Calliodore, facis.
9. Aut imitare genus Ledæ: cum fratre ſedere
10. Non potes; alternis, Calliodore, ſede.

Verſ. 1.

Vers. 1. *Censum equestrem.* Sestertia 400.

3. Sed frater tuus secat, jubet dividi 400. sestert. & dimidiam sibi partem hereditatis ac bonorum petit; videturque dicere tibi græcum illud proverbium σῦκα μέρεζε, hoc est, *ficus divide*. Hoc proverbium in eos cadit, qui hæreditatem partiuntur & patrimonium. Ficus enim in Attica erant maximi pretii, in iisque ut plurimum consistebant prædiorum proventus: quare ficus partiri, erat bona, seu fortunas dividere.

4. At, inquit Calliodorus, 400. sestertia mihi & fratri sufficient ad censum equestrem ambobus tribuendum: id verò fieri non potest, respondet Martialis, quemadmodum duo in eodem equo satis honestè, & commodè sedere nequeunt: sic duo homines unum equitem efficere, unum equestrem censum possidere. simul nequeunt.

5. 6. Sane dolendum tibi est, quòd fratrem habeas, qui, ut olim Pollux immortalitatem cum fratre Castore partitus est, ita tecum 400. sestert. dividat: si tibi non esset ille frater, si hunc veluti Pollucem non haberes, tu Castori similis fores, haberes enim solus tota 400. sestertia, quemadmodum Castor, si caruisset fratre Polluce, totam immortalitatem, non bipartitam, & altero tantùm utendam die, habuisset. Castor & Pollux, fuerunt ambo Ledæ filii, sed Castor cùm Jovis beneficio esset immortalis, suam immortalitatem ita fratri communicavit, ut alternis viverent ambo, ac morerentur. Consule Ep. 32. Lib. 1. Alii sic explicant: *Castor eras*, ideest, esses eques. Pollux enim erat pugil, pugilatum amabat: Castor erat eques; e quis gaudebat.

8. *Solæcismum. Unus* enim est singularis numeri; *sedetis* verò, est pluralis.

Surge. Locum equestrem relinque.

9. *Genus.* Filios.

10. *Sede.* In theatro, inter equites, in 14. ordinibus. Vide suprà Epigram. 23. 25. 27.

XXXIX.

Captator captus.

1. Supremas tibi tricies in anno
2. Signanti tabulas, Charine, misi
3. Hyblæis madidas thymis placentas.
4. Defeci; miserere jam, Charine:
5. Signa rariùs, aut semel fac illud,
6. Mentitur tua, quod subinde tussis.
7. Excussi loculosque, Sacculumque:
8. Crœso divitior licèt fuissem.

9. Iro pauperior forem, Charine,
10. Si conchem toties meam comeſſes.

Verſ. 1. Charini divitis, & carentis prole, hereditatem captans Martialis mittebat illi munera, idque ſæpius, quia ille morbo, aut vero, aut ficto laborans, triginta ſingulis annis teſtamenta obſignabat; cùm verò Charinus numquam moreretur; hoc illi vates ſcribit, ac ſe deceptum dolet.

3. *Placentas.* Liba melle condita & thymo. Hybla mons Siciliæ apibus, & melle dives.

4. *Defeci.* Exhauſtus ſum; deficiunt me munera.

Signa. Teſtamentum conde. Teſtamentum à certis teſtibus obſignandum erat, ut valeret.

5. *Facillud, &c.* Morere, quod te facturum fingis, dum ægrè tuſſiens animam videris exhalaturus, & aliud ex alio teſtamentum facis.

8. *Cræſo.* Rege Lydiæ ditiſſimo. Irus verò fuit pauperrimus. Hunc ſuis verſibus Homerus celebravit in Odyſſea.

10. *Si conchem.* Si tricies mecum ediſſes legumina & cibos viliſſimos, tamen me ad extremam paupertatem redegiſſes; quantò magis cùm ego ad te liba & placentas delicatas tricies jam miſerim? Conchis, eſt genus quoddam fabæ cum cortice elixæ.

LX.

Homo eruditus, & imperitus pictor.

1. Pinxiſti Venerem; colis, Artemidore, Minervam:
2. Et miraris opus diſplicuiſſe tuum?

Verſ. 1. O Artemidore, Minervam colis, homo litterarum amans & eruditus: at pictor non optimus pinxiſti Venerem, cui ſunt inimicitiæ cum Minerva: hæc fecit, ut malè Venerē pingeres: itaque non mirum, ſi tua tabella ſine Venere eſt, ſi eſt inelegantèr & inſcitè picta.

XLI.

Opes ſecuræ.

1. Callidus effracta nummos fur auferet arca,
2. Proſternet patrios impia flamma Lares.
3. Debitor uſuram pariter, ſortemque negabit;
4. Non reddet ſterilis ſemina jacta ſeges:
5. Diſpenſatorem fallax ſpoliabit amica;
6. Mercibus extructas obruet unda rates.

7. Ex-

7. Extra fortunam est quidquid donatur amicis:
8. Quas dederis, solas semper habebis opes.

Vers. 3. *Sortem*. Summam integram, pro qua usuræ penduntur à debitore: *le capital*, *il capitale*.
5. Dispensator, sive œconomus, qui servare pecuniam tuam, & in legitimos usus deberet expendere, illā donabit amicæ, & meretrici, ab eaque spoliabitur: & sic opes tuas dispensatoris vitio perdes. *Extructas*. Plenas.

XLII.

Empta pulchritudo.

1. Thajas habet nigros, niveos Lecania dentes:
2. Quæ ratio est? emptos hæc habet, illa suos.

XLIII.

In parasitum.

1. Quid factum est, rogo, quid repente factum est?
2. Ad cœnam mihi, Dento, quòd vocanti
3. (Quis credat?) quater ausus es negare.
4. Sed nec respicis, & fugis sequentem;
5. Quem thermis modò quærere, & theatris,
6. Et conclavibus omnibus solebas.
7. Sic est: captus es unctiore cœna,
8. Et major rapuit canem culina.
9. Jam te, sed citò, cognitum, & relictum
10. Cùm fastidierit popina dives,
11. Antiquæ venies ad ossa cœnæ.

Vers. 3. *Negare*. Recusare. Noluisti domum meam cœnatum venire, licèt vocatus.
4. *Respicis*. Respicere, est oculis retrò conversis aspicere illud, quod à tergo est. *Sequentem*. Ut te invitem.
5. *Thermis*. Lege Lib. Spectac. Ep. 2. *Quærere*. Ut à me vocareris ad cœnam.
8. *Canem*. Te, instar canis famelici, quærentem escas.
9. 10. Sed cùm à divitibus rejectus fueris, ad meam egentem, & algentem cœnam redibis; ad eam invitari cupies, & à me viciſſim contemneris.

XLIV.

In malè frugalem.

1. Nunquam se cœnasse domi Philo jurat: & hoc est;

2. Non cœnat, quoties nemo vocavit eum:

Verſ. 1. Jurat ſe Philo numquam domi cænaſſe, ſed ſe ab aliquo nempe viro nobili ſemper invitatum fuiſſe. Et ita ſe res habet, numquam enim domi cœnat; manet domi ſuæ jejunus, & incœnatus, cùm non invitatur.

XLV.

In Calvum.

1. Vidiſſem modò fortè cùm ſedentem
2. Solum te, Labiene; tres putavi:
3. Calvæ me numerus tuæ fefellit.
4. Sunt illinc tibi, ſunt & hinc capilli,
5. Quales nec puerum decere poſſint;
6. Nudum eſt in medio caput, nec ullus
7. In longa pilus area notatur.
8. Hic error tibi profuit Decembri,
9. Tunc cùm prandia miſit Imperator,
10. Cùm panariolis tribus rediſti.
11. Talem Geryonem fuiſſe credo.
12. Vites cenſeo porticum Philippi,
13. Si te viderit Hercules, periſti.

Verſ. 2. *Tres, &c.* Quia tria capita videre mihi viſus ſum, tua enim calva, tuum calvum caput, tribus æquivalet: in utriſque temporibus circum auriculas aliquantulum eſt capillorum, ſed illi tamen ita ſunt rari, ac breves, ut vix rariores ſint in infantibus: En primum, & ſecundum caput, nempe duo tempora raris crinibus ſparſa.

7. *Area.* In ea parte capitis, quæ à fronte ad occiput protenditur. En tertium quaſi caput, pars nuda inter duo tempora.

8. *Hic error.* Quo triplex pro uno, eſſe exiſtimaris. *Decembri.* Quo, per feſta nimirum Saturnalia civibus munera, & obſonia dabantur ab Imperatore.

10. *Panariolis.* Sportulis, caniſtris, vaſis panariis.

11. *Talem.* Tricipitem, tergeminum.

12. *Philippi.* Erat hæc porticus adjuncta Herculis, & Muſarum templo, quod collapſum denuo excitaverat Marcius Philippus, Auguſti Cæſaris vitricus, à quo nomen hæc porticus habebat. Si te igitur Hercules, (cujus erat in hoc templo inſignis ſtatua,) viderit, ratus alterum eſſe Geryonem, te interficiet.

In

XLVI.

In cœnipetam.

1. Cœno domi quoties, nisi te, Charopine, vocavi,
2. Protinus ingentes sunt inimicitiæ:
3. Meque petis stricto medium transfigere ferro,
4. Si nostrum sine te scis caluisse focum.
5. Nec semel ergo mihi furtum fecisse licebit?
6. Improbius nihil est hac, Charopine, gula;
7. Desine jam nostram, precor, observare culinam.
8. Atque aliquando meus det tibi verba coquus.

Vers. 1. 2. 3. Ordo est. Quoties domi meæ cœno, nisi te vocavi, si te non invitavi ad cœnam, tunc mihi denuncias ingentes inimicitias, & quasi gladium in me stringis.

5. Quid ergo? Non licebit mihi cœnare vel semel, clam se, ac me tibi suffurari? Furtum dicitur quodcumque clã, & aliis non conscius fit.

6. Nihil est te importunius, nimiùm gulosus homo es.

8. *Det tibi verba.* Te decipiat. Dare verba est aliquem fallere, quasi nihil illi præter verba dare. Dicat tibi, me ab alio invitatum cœnare foris, licet domi cœnem.

XLVII.

In imperitum causidicum.

1. Hic qui libellis prægravem gerit lævam,
2. Notariorum quem premit chorus levis,
3. Qui codicillis hinc, & inde prolatis
4. Epistolisque commodat gravem vultum,
5. Similis Catoni, Tullioque, Brutoque,
6. Exprimere, Rufe, fidiculæ licèt cogant,
7. Ave latinum, χαῖρε non potest Græcum.
8. Si fingere istud me putas, salutemus.

Vers. 1. *Libellis.* Chartis in quibus lites scriptæ, &c.

2. Notarii, erant amanuenses, vel scribæ, aut librarii, qui varia litium instrumenta scribebant. Per *Notas*, sæpe significantur literarum quædam compendia, quibus illi scribæ plurimum utuntur.

Levis. Imberbis.

3. Qui gravi & severo, attento & serio vultu, aures

commodat prolatis sibi codicillis; audit homines legentes sibi de via, nunc codicillum, nunc epistolam: quasi omnium unus esset patronus civium. Codicilli sunt, vel testamenti tabulæ, vel diplomata principum, vel epistolæ longiores.

5. *Catoni*. Cujus laudatur severitas, & æquitas. Lege Lib. 1. Ep. 1.

Tullio, cujus eloquentia; *Bruto*, cujus insigne litterarum studium celebratur.

6. Is tamen, vir tam gravis, tam eruditus, tam eloquens, non potest quemquam vel latinè, vel græcè, commodè salutare, tametsi cogatur tormentis adhibitis. Fidiculæ sunt funiculi, & nervi, quibus reorum corpora in equuleo posita, extenduntur.

8. *Salutemus*. Hominem adeamus, periculum faciamus.

XLVIII.

Qui obliviſci beneficium debeat.

1. Quæ mihi præstiteris memini, semperq; tenebo,
2. Cur igitur taceo, Postume? tu loqueris.
3. Incipio quoties alicui tua dona referre,
4. Protinus exclamat, dixerat ipse mihi.
5. Non belle quædam faciunt duo: sufficit unus
6. Huic operi: si vis ut loquar; ipse tace.
7. Crede mihi, quamvis ingentia, Posthume, dona
8. Auctoris pereunt garrulitate sui.

Vers. 2. Tu laqueris. Ideò sileo, quia non siles: quia prædicas beneficia mihi à te data. Meum erat hoc facere.

4. *Exclamat*. Is cui tua dona commemoro. *Dixerat*. Postumus.

5. Sunt res quædam, quæ minùs benè à duobus fiunt.

6. *Huic operi*. Beneficio prædicando.

8. *Auctoris*. Ejus qui beneficium contulit. Qui dedit igitur, obliviſci beneficium debet: meminisse & prædicare, qui accepit.

XLIX.

In poetam indoctum.

1. Colchida quid scribis, quid scribis, amice, Thyesten?
2. Quò tibi vel Niobem, Basse, vel Andromachem?
3. Materia est, mihi crede, tuis aptissima chartis
4. Deucalion; vel, si non placet hic, Phaethon.

Vers. 1.

Verſ. 1. *Colchida*. Medeam: cur ita vocetur dixi lib. Spect. Epig. 25. Thyeſtes fuit Pelopis filius, Tantali nepos, frater Atrei, cujus uxorem tùm temeraſſet, Atreus ejus filium ipſi epulandum appoſuit: hinc multæ tragœdiæ natæ.

2. Quò pertinet, qui convenit tibi, ſcribere Nioben? Sic Horatius ſcribit Epiſtola 5. Libri 1. *Quò mihi fortunas, ſi non conceditur uti?* pro Quorſum, qua de cauſa, fortunas, & opes habeo, ſi iis uti non licet? Andromache, fuit uxor Hectoris: Niobes nota eſt fabula, lege Ovid. 6. Metamorph.

3. *Materia, &c.* Innuit ejus poemata digna eſſe flammis, vel aquis. Quippe regnante in Græcia Deucalione contigit celebre, & decantatum poetis diluvium: Phaethon fulmine uſtus periit.

4. *Hic*. Deucalion.

L.

Rhetor extemporalis.

1. Extemporalis factus eſt meus rhetor:
2. Calpurnium non ſcripſit, & ſalutavit.

Verſ. 1. Extemporalis appellatur hoc loco, qui dicit ex tempore, non meditatus, non paratus. *Meus*. Quem Epigrammate 22. laudaverat, quòd ſalutaret homines, quorum nomina ſcripſerat ac didicerat. Ille nunc tantum profecit, inquit, ut Calpurnium ſalutaverit, quamvis ejus nomen omnino non ſcripſerit.

LI.

Artes adoleſcentibus diſcenda.

1. Cui credas, Lupe, filium magiſtro
2. Quæris ſollicitus diu, rogaſque.
3. Omnes grammaticoſque, rhetoraſque
4. Devites, moneo: nihil ſit illi
5. Cum libris Ciceronis, aut Maronis,
6. Famæ Rutilium ſuæ relinquat.
7. Si verſus facit, abdices poetam.
8. Artes diſcere vult pecunioſas?
9. Fac, diſcat citharœdus, aut choraules.
10. Si duri puer ingeni videtur,
11. Præconem facias, vel architectum.

Verſ. 6. Patiatur Rutilium, inſignem oratorem, quem Cicero laudat in Bruto, florere eloquentiæ fama.

7. Si amat versus facere, prohibe; ac, ni desinat, abdica illum, exhæreda. Miror hujus verbi significationem interpretes latuisse.

9. *Discat citharœdus.* Subaudi, esse: vel, dictum hoc more Græcorum, qui cum verbo *disco* rectum sæpe casum jungunt. Legit Janus Gulielmius, *fac hiscat citharœdus.* Verba enim *hiscere, hiare* usurpantur eleganter in re musica. Laudat versum Propertianum, *Tantum operis nervis hiscere posse meis*, alterumque ejusdem de Apolline ad vivum depicto: *Visus marmorea carnem hiare lyra.* Opinor, quia qui lyram pulsant, os diducunt, quasi vocem numeris, lyræque vellent sociare.

Choraules. Is est, qui tibiam in choro, seu cœtu canentium, inflat; αὐλὸς tibia; χορὸς, chorus: χοραύλης.

10. Si puer caret ingenio, præconem esse jube, vel architectum; sunt enim artes illæ magni quæstus, ingenii exigui. Dolet igitur bonas artes præ illis vilioribus, sæculo suo contemni.

LII.

Honestum nomen.

1. Cùm voco te dominum, noli tibi, Cinna, placere:
2. Sæpe etiam servum sic resaluto tuum.

LIII.

Vive hodie.

1. Cras te victurum, cras dicis, Posthume, semper:
2. Dic mihi cras istud, Posthume, quando venit?
3. Quã longè est cras istud? ubi est? aut unde petẽdũ?
4. Numquid apud Parthos Armenioque latet?
5. Jam cras istud habet Priami vel Nestoris annos,
6. Cras istud quanti dic mihi possit emi?
7. Cras vives: hodie jam vivere, Posthume, serum est,
8. Ille sapit, quisquis, Posthume, vixit heri.

Vers. 1. *Victurum.* Vivere accipit vulgò Martialis pro, genio indulgere.

4. *Parthos.* Parthi propriè dicti habitarunt inter Persidem ad meridiem, & Hyrcaniam ad septentrionem: Persis primùm subditi, postea, Romanorum tempore, tota Perside potiti sunt. Armenia, est regio in minoris Asiæ finibus ad Orientem, intra montes Taurum, & Caucasum, *i. Armenia Ararath* olim.

5. *Priami.* Ad summam usque senectutem vixit Priamus: Nestor ætates hominum

num tres confecit; hic Græcorum dux: ille rex Trojanorum.

8. *Heri*. Hoc enim solum nostrum est, ac certum, quod est præteritum.

LIV.

Magna munera.

1. Quòd non argentũ, quòd non tibi mittimus aurũ;
2. Hoc facimus causa, Stella diserte, tua.
3. Quisquis magna dedit, voluit sibi magna remitti:
4. Fictilibus nostris exoneratus eris.

Vers. 2. Hoc in tuam gratiam facio; tibi consulo non mihi.

4. *Exoneratus*. Liber & solutus ab onere magnâ munera remittendi. Fictilia, sunt vasa ex argilla & luto facta.

LV.

Obtrectator quomodo ulciscendus.

1. Allatres licèt usque nos, & usque,
2. Et gannitibus improbis lacessas:
3. Certum est hanc tibi pernegare famam,
4. Olim quam petis in meis libellis
5. Qualiscumque legaris, ut per orbem.
6. Nam te cur aliquis sciat fuisse?
7. Ignotus pereas, miser, necesse est.
8. Non deerunt tamen hac in urbe forsan
9. Unus, vel duo, tresve, quatuorve,
10. Pellem rodere, qui velint caninam.
11. Nos hac à scabie tenemus ungues.

Vers. 2. *Gannitibus*. Probris, maledictis. Propriè vulpes gannire dicuntur.

3. 4. 5. Statuo de te penitus silere, ne tuum nomen olim in meis libellis legatur, & qualemcumque famam inde consequaris.

10. 11. *Pellem rodere, &c.* Erunt fortasse, qui te vicissim remordere, & tuam pellem caninam lacerare velint: ego à tam fœtido, & scabioso animali tangendo abstinere constitui. Scabies hoc in loco malè accipitur à Radero, & aliis, pro male dicendi libidine.

LVI.

De suis hortis.

1. Jure tuo nostris maneas licet hospes in hortis,

2. Si potes in nudo ponere membra solo.
3. Aut si portatur tecum tibi magna supellex,
4. Nam mea jam digitum sustulit hospitibus.
5. Nulla tegit fractos nec inanis culcita lectos,
6. Putris, & abrupta fascia reste jacet.
7. Sit tamen hospitium nobis commune duobus:
8. Emi hortos; plus est: instrue tu; minus est.

Vers. 1. 2. 3. Per me licebit utaris mea villa; si nuda humo contentus, ac domo vacua esse potes, aut si tecum tuam affers supellectilem, eamque copiosam.

4. Mea supellex jam victa est, & attrita ab aliis hospitibus. Gladiatores victi digitum attollebant, ut se victos faterentur. Vide Lib. Spect. Ep. 27. Digitum tollere est interdum, mancipem fieri, redimere aliquid, & licitari, ut patet ex Tullio, Lib. 1. in Verrem, n. 141.

5. Nulla culcita insternitur lectis, ne inanis quidem, & pluma, tomentoque vacua.

6. *Fascia*. Intellige funes reticulatos, quas vulgò cingulas vocant, quibus transversis pars ima lecti sternitur, qui funes culcitam stramineam, aut plumeam ferunt: pro quibus interdum asseres adhibentur.

7. Sed conveniamus; communes sint ambobus nobis horti, tu eos adorna supellectile, siquidem ego illos emi, quod majus est.

LVII.

In poetam se amantem.

1. Quid sentis, inquis, de nostris, Marce, libellis?
2. Sic me sollicitus, Pontice, sæpe rogas.
3. Admiror; stupeo; nihil est perfectius illis;
4. Ipse tuo cedit Regulus ingenio.
5. Hoc sentis? inquis: faciat tibi sic bene Cæsar,
6. Sic Capitolinus Jupiter, imò tibi.

Vers. 4. *Regulus*. Causidicus fuit eloquens, & clarus, de quo anteà.

5. 6. An hoc ita sentis, ò Martialis? inquit Ponticus: opto, precorque, ut ob eam rem bene tibi Cæsar faciat, bene Jupiter, qui in Capitolio colitur. Ita te ament, ut tu de meis versibus bene atque amicè sentis.

Imò tibi. Imò, inquit Martialis, tibi sic faciant bene Cæsar, & Superi, ut ego bene sentio de tuis versibus. Atqui de illis pessimè Martialis sentiebat, nec Ponticum, nisi ore tenus, laudaverat: itaque sic malè illi precatur. Simplicius sed minus

nus argutè sic explicabis : *Imò tibi*. Tibi potiùs dent Superi, Sapere ac modestè de tuis carminibus sentire, tenuitatem tuam, & insciam agnoscere.

LVIII.

Mors vitæ magistra.

1. Sextantes, Calliste, duos infunde Falerni:
2. Tu super æstivas, Alcime, solve nives.
3. Pingueſcat nimio madidus mihi crinis amomo,
4. Lassenturque rosis tempora sutilibus.
5. Jam vicina jubent nos vivere Mausolea,
6. Cùm doceant ipsos posse perire Deos.

Vers. 1. *Sextantes*. Adi Epig. 26. Lib. 1.

Callistus. Nomen est servi, ut Alcimus.

2. *Super*. Super vina: solve infunde solutas nives super vina, ut refrigerentur; aut aquam frigidam, è nivibus expressam vino affunde.

3. *Amomo*. Est amomum arbuscula quædam odorem suavissimum spirans; in Armenia nascitur; inde fiebant unguenta, quibus crines perfundebantur.

4. *Sutilibus*. Textilibus, nexis philyra. *Lassentur*. Onerentur coronis rosceis.

5. 6. Videmus sepulchra Deorum: sic Augustum & Cæsares vocat, qui à Romanis inter Divos relati, pro more. Siquidem ergo ipsi Dii moriuntur, moriendum aliquando nobis homuncionibus erit: vivamus igitur dum licet. De Mausoleis vide Lib. Spectac. Ep. 1. Potabat in eo loco Martialis, unde hæc sepulchra spectabantur. Consule pariter Ep. 44. Libri 2.

LIX.

Adulatur Domitiano.

1. Astra polumq; dedit, quamvis obstante noverca,
2. Alcidæ Nemeæ terror, & Arcas aper;
3. Et castigatum Libyæ ceroma palæstræ;
4. Et gravis in Siculo pulvere fusus Eryx:
5. Silvarumque tremor tacita, qui fraude solebat
6. Ducere nec rectas Cacus in antra boves.
7. Ista tuæ, Cæsar, quota pars spectatur arenæ;
8. Dat majora novus prælia manè dies.
9. Quot graviora cadunt Nemæo pondera monstro?
10. Quot tua Mænalios collocat hasta sues?

11.

11. Reddatur ſi pugna triplex paſtoris Iberi;
12. Eſt tibi, qui poſſit vincere Gerionem.
13. Sæpe licet Grajæ numeretur bellua Lernæ,
14. Improba Niliacis quid facit Hydra feris?
15. Pro meritis cœlum tantis, Auguſte, dederunt
16. Alcidæ citò Dì: ſed tibi ſerò dabunt.

Verſ. 1. Ordo eſt. Aper Arcas, hoc eſt, Arcadius; & leo Nemæus, evexerunt Herculem ad aſtra, quamvis obſtaret Juno. De illis monſtris & Hercule plura vide in Libro Spect. & Lib. 4. Ep. 45. 48.

3. Et Anteus Afer, unctus ceromate, qui fuit caſtigatus, ideſt, victus ab eodem Hercule in palæſtra. Ceroma eſſe diximus, oleum pulveri & ceræ admixtum, quo athletæ inungebantur: hìc ponitur pro Antæo ita inuncto Ep. 4. Lib. 4.

Palæſtræ. Sumitur pro luctatione, & qualibet corporis exercitatione, vel pro ipſo loco luctationis.

4. *Eryx*. Veneris filius, immani mole & fortitudine, degebat in Sicilia; Herculem illuc ab Hiſpania venientem, provocavit ad cæſtuum certamen, ab eo victus demum, & cæſus eſt. Virgil. 5. Æneid.

6. *Cacus*. Hiſtoriam vide in Virgil. lib. 8. Ille vaccas Herculis *non rectas*, id eſt, cauda in ſpeluncam tractas, & inverſis, ne deprehenderetur furtum, veſtigiis, abduxit in ſuum antrum.

7. Iſta Herculis facinora quantula pars ſunt eorum, quæ in tua arena quotidie ſpectantur?

8. *Novus*. Alius ex alio: vel, renaſcens.

9. *Pondera*. Immanes belluæ, majores leone Nemæo.

10. Quot apros illi Mænalio ſimiles aut majores, haſta unius è tuis venatoribus & gladiatoribus collocat, ideſt, abjicit humi, ac ſternit? De Mænalo Arcadiæ urbe, & monte mentio incidit in Libro Spectac. Epigr. 25.

11. 12. Si renovetur Herculis pugna cum Geryone, qui paſtor, ſive rex Hiſpaniæ fuit; habes qui illum poſſunt vincere. Triplex pugna dicitur, quia ter vincendus Geryon erat, quippe tricorpor.

13. Quamvis rediret Hydra, eaque non una, tamen illa non eſſet comparanda cum crocodilis, qui ſunt in amphitheatro cæſi. De Lerna dictum in eodem Epigr. 25. Libri Spectac. Crocodili frequentes ſunt in Nili ripa.

16. *Sero*. Quia te diu ſoſpitem nobis ſervabunt.

LX.

Parcus ſalutator.

1. Sæpe ſalutatus, nunquam prior ipſe ſalutas:

2. Sic

2. Sic erit æternum, Pontiliane, vale.

Verſ. 2. Salutatus à me ſæpius, non reſpondes præ arrogantia, mortuus videris: itaque non dicam tibi deinceps ſalve, aut ave, ſed vale, id quod mortuis dici ſolet, teque indignum arbitrabor, qui in hominum numero cenſearis, multò minùs amicorum. Vale igitur æternum, & morere.

LXI.

Hirundo lacerata.

1. Hibernos peterent ſolito cùm more receſſus
2. Atthides, in nidis una remanſit avis.
3. Deprendere nefas ad tempora verna reverſæ,
4. Et profugam volucres diripuere ſuæ.
5. Serò dedit pœnas, diſcerpi noxia mater
6. Debuerat: ſed tunc cùm laceravit Itym.

Verſ. 1. *Receſſus*. Loca remotiora, & calidiora.

2. *Atthides*. Volucres Atticæ; hirundines. Progne quippe Pandiani Atticæ regis, filia, in hirundinem verſa eſt.

3. Illam hirundinem, quæ cæteras non erat ſecuta, aliæ redeuntes vere novo, invenerunt, & quaſi piaculum feciſſet, ſpreviſſetque ſocias, lacerarunt.

6. *Itym*. Progne Itym filium cæſum marito ſuo Tereo, à quo ſuam ſororem Philomelam temeratam fuiſſe cognoverat, epulandum appoſuit. Ovid. 6. Metamorph.

LXII.

In rufos Lesbia crines.

1. Arctoa de gente comam tibi, Lesbia, miſit:
2. Ut ſcires, quantò ſit tua flava magis.

Verſ. 1. *Arctoâ gente*. Germania, quæ tota vergit ad ſeptentrionalem. De voce *Arctos* diximus Ep. 14. lib. Spectac. Solebant Germani rufos alere, & laudare crines; Romanæ matronæ amabant nigros; meretrices, flavos: ridet igitur iſtam, cujus coma eſſet magis rufa, quàm omnes Germanorum nativæ comæ.

LXIII.

Antonius Ciceronis percuſſor.

1. Antoni, Pharios nil objecture Pothino,

2. Et

2. Et levius tabula, quàm Cicerone, nocens?
3. Quid gladium demens Romana ſtringis in ora?
4. Hoc admiſiſſet nec Catilina nefas.
5. Impius infando miles corrumpitur auro:
6. Et tantis opibus vox tacet una tibi.
7. Quid proſunt ſacræ pretioſa ſilentia linguæ?
8. Incipient omnes pro Cicerone loqui.

Verſ. 1. O Antoni, qui nihil habes, quod objicere Pothino poſſis; qui Pothinum accuſare jure non potes, ſiquidem longè graviùs illo peccaviſti. Pothinus Ptolemæi regis Ægyptii famulus Pompejum Magnum occidit juſſu domini. Vide Lib. 3. Epig. 52.

2. *Tabula.* Proſcriptionis. Antonius inſtituto triumviratu multos cives proſcripſit, ideſt, neci deſtinavit, eorum nominibus in tabula publicè propoſita ſcriptis, & addito pretio, quod percuſſori numeraretur. Sententia verſiculi eſt: Qui levius crimen admiſiſti tot cives proſcribendo, & interficiendo, quàm unum Ciceronem necando.

3. *Romana.* Ciceronis, qui Romæ quaſi caput, & lingua fuit. Porrò ultima ſyllaba hujus vocis *Romana* producitur ob duas conſonantes, quæ ſequuntur in voce *ſtringis*.

4. *Catilina.* Ille, Cicerone conſulatum gerente, in rempublicam conjuravit: ejus conjurationem extinxit idē Cicero, ſtrangulatis in carcere principibus conjurationis: ipſe Catilina, commiſſo contra ſenatus copias prælio, cæſus eſt.

5. *Corrumpitur.* Ut Ciceronem interficiat. Popilius Tullii percuſſor fuiſſe perhibetur, licèt ab eodem Tullio in capitis cauſa defenſus.

6. Tanto pretio emiſti, ut Ciceronis vox ſileret tibi, hoc eſt, ne illa vox inereparet tua ſcelera. Ea, inquam, vox, cujus ſilentium tibi uni utile, cæteris quos defendebat, civibus damnoſum fuit.

7. Quid prodeſt, quòd magno pretio emeris, ut ſileret de te Cicero, ut periret? Omnes, tacente Cicerone, tua ſcelera, quæ tegere non potes, palàm accuſabunt: ſic pro uno accuſatore, jam ſexcentos habebis: Vel omnes Ciceronem defendent, atque adeò multò plures defenſores mortuus reperiet, qui partes ipſius & cauſam contra te agant, quàm vivus: unus pro ſe loquebatur, nunc omnes pro eo loquentur.

LXIV.

In decoctorem.

1. Infuſum ſibi nuper à patrono

2. Ple-

2. Plenum, Maxime, centies Syriſcus
3. In ſellariolis vagus popinis
4. Circa balnea quatuor peregit.
5. O quanta eſt gula, centies comeſſe!
6. Quantò major adhuc, nec accubare!

Verſ. 1. *Infuſum*. In crumenam fuſum, datum ab hero, à quo donatus fuerat libertate. Servi ab heris manumiſſi eos habebant in patronorum loco. Ordo eſt Syriſcus peregit, ideſt, dilapidavit, abſumpſit in popinis, plenum, ideſt, totum centies, ſibi à patrono infuſum.

2. *Plenum centies*. Integram ſummam ſeſtertiorum centies centenorum millium. Francicas videlicet libras 1000000. Rom. Scut. millia circiter ducenta viginti quinque.

3. *Sellariolis*. Sellariolæ popinæ dicebantur illæ, in quibus ad menſam non accumbebant, ut fiebat ab honeſtis civibus, & in juſto cõvivio; ſed in ſellulis ſedentes gulæ raptim indulgebant.

4. *Balnea quatuor*. Nempe Neronis, Grylli, Titi, Agrippę, quę in urbe tùm erant celeberrima, & circa quæ viſebantur iſtæ viles popinæ.

6. *Accubare*. Ad menſam in lectulo accumbere.

LXV.

Æſtiva villa.

1. Humida qua gelidas ſummittit Trebula valles,
2. Et viridis Cancri menſibus alget ager;
3. Rura Cleonæo nunquam temerata leone,
4. Et domus Æolio ſemper amica Noto
5. Te, Fauſtine, vocant: longas his exige meſſes;
6. Collibus, hibernum jam tibi Tibur erit.

Verſ. 1. 2. Quà valles ſunt humidæ propè Trebulam, ubi aer eſt frigidus, ipſo menſe Junio, ſole Cancrum tenente. Cancer ſignum eſt Zodiaci, numero quartum, cui cùm ſol ſupponitur, maximi ſunt calores in plaga ſeptentrionali. Trebula, eſt oppidulum in Sabinis, nunc *Monte Leone*.

3. *Temerata*. Numquam uſta caloribus, quos Leonis ſidus affert. Cleonæ urbs Peloponneſi erat, prope quam Hercules leonem interfecit, in ſidera poſt relatum. Lib. Spect. Ep 5. & 25.

4. *Æolio*. Æolus rex ventorum. Virgil. 1. Æneid. Notus

tus est ventorum principum unus, in Italiam imbres frigidos advehens.

5. *Exige, &c.* Transige dies æstivos longiores, quibus frumenta demetuntur.

6. Hyemem exiges posthac Tibure, quæ urbs præ villa & agro Trebulano videtur esse calida, atque adeò hyemi traducendæ opportuna: licèt Tibur ob frigidiorem auram laudetur. Tiburis facta mentio lib. 4. Ep. 45. 48.

LXVI.

Cur Theodoro non mittat sua carmina.

1. Non donem tibi cur meos libellos
2. Oranti toties, & exigenti,
3. Miraris, Theodore? magna causa est,
4. Dones tu mihi ne tuos libellos.

Vers. 4. Tuos. Qui sunt insulsè, & ineptè scripti.

LXVII.

Pompejorum sepulchra.

1. Pompejos juvenes Asia atque Europa, sed ipsum
2. Terra tegit Libyes; si tamen ulla tegit.
3. Quid mirum toto si spargitur orbe? jacere
4. Uno non poterat tanta ruina loco.

Vers. 1. Duos habuit Pompejus Magnus filios: Gn. Pompejum natu majorem, qui victus à Cæsare, obiit Mundæ in Hispania, quæ pars est Europæ: & Sext. Pompejum natu minorem, qui Mileti (est urbs Asiæ,) ab Antonii militibus periit. *Ipsum*. Pompejum Magnum.

2. *Libyes.* Ægypti, in qua diu insepultus jacuit. Ideò addidit, *si tamen ulla tegit*.

3. Quid mirum si virorum tantorum ruina & funus Europam, Asiam & Africa occupat? Magnum Pompejorum nomen, magna gloria, magna quoque ruina, & orbe sparsa toto esse debuit.

LXVIII.

Iocus in adulteram.

1. Quæ legis causa nupsit tibi Lælia, Quincte,
2. Uxorem potes hanc dicere legitimam.

Vers. 1. Legitimæ uxores vocantur vulgò, castæ & pudicæ, quæ ducuntur à viro post matrimonium sanctè

ftè, & legitimè contractum. Domitianus revocaverat legem à Julio Cæsare olim latam in adulteros, qua jubebantur adulteras ducere, ac eas habere pro uxoribus, & graves luere pœnas, ni facerent. Iste Quinctus lege Julia cogente, sic Læliam duxerat, quam joco Martialis vocat legitimam uxorem.

LXIX.

Remedium adversùs famem.

1. Profecit poto Mithridates sæpe veneno,
2. Toxica ne possent sæva nocere sibi.
3. Tu quoque cavisti cœnando tam malè semper,
4. Nè posses unquam, Cinna, perire fame.

Vers. 1. Mithridates rex Ponti in Asia, quem Pompejus debellavit, cùm timeret ne veneno clam dato periret, quotidie venenum bibere assueverat, adeò ut illi, consuetudine ipsa, innoxium evaserat. Tu quoq; esu riendi consuetudine facies, ut fame perire non possis.

2. *Toxica.* Venena: quasi taxica: taxus, arbor nocens; cujus umbra exitialis esse dicitur, ac mortifera.

LXX.

In assentatorem.

1. Narratur bellè quidam dixisse, Marulle;
2. Qui te ferre oleum dixit in auricula.

Vers. 2. Oleum symbolum est assentationis. Oleum igitur in auricula ferre meritò dicitur, qui & adulator est, & adulato ribus gaudet: qui assentationes, in promptu semper habet, quibus alienas aures permulceat.

LXXI.

Libera, & frugalis cœna.

1. Si tristi domicœnio laboras,
2. Turani, potès esurire mecum:
3. Non deerunt tibi, si soles πρόπιον,
4. Viles cappadocæ, gravesque porri.
5. Divisis cybium latebit ovis:
6. Ponetur digitis tenendus unctis
7. Nigra coliculus virens patellà,

8. Al-

8. Algentem modò, qui reliquit hortum:
9. Et pultem niveam premens botellus:
10. Et pallens faba cum rubente lardo.
11. Menſæ munera ſi voles ſecundæ,
12. Marcentes tibi porrigentur uvæ,
13. Et nomen pyra, quæ ferunt Sirorum,
14. Et quas docta Neapolis creavit
15. Lento caſtaneæ vapore toſtæ:
16. Vinum tu facies bonum bibendo.
17. Poſt hæc omnia fortè ſi movebit
18. Bacchus, quam ſolet, eſuritionem,
19. Succurrent tibi nobiles olivæ
20. Piceni modò quas tulere rami,
21. Et fervens cicer, & tepens lupinus:
22. Parva eſt cœnula (quis poteſt negare?)
23. Sed finges nihil, audieſve fictum,
24. Et vultu placidus tuo recumbes;
25. Nec craſſum dominus leget volumen.
26. Sed, quod non grave ſit nec inficetum,
27. Parvi tibia condyli ſonabit.
28. Hæc eſt cœnula, Claudiam ſequeris:
29. Quam nobis cupis eſſe tu priorem.

Verſ. 1. 2. Si piget te domi tuæ ſolum, & triſtem cœnare, poteris cœnare mecum, ita parcè tamen ac frugaliter, ut meritò adhuc poſt cœnam eſurias.

3. *Si ſoles προπίνειν*. Si amas aliquid præguſtare ante cœnam, reperies legumina ad eam rem idonea, v. gr. cappadocas, (eſt genus lactucarum) cum porris, quorum odor eſt gravior, &c. Nil mirum, ſi dicatur *προπίνειν* de cibo, cùm vox *πρόπομα* dicatur de guſtu, qua voce eſca etiã ſignificatur: & verbum propinare, quod è græco factum eſt, de cibis etiam uſurpetur. Sic Terentius. *Hunc ego vobis comedendum propino*. Poteſt tamen exponi cum Radero in Analectis, *προπίνειν præbibere*. Si ante cœnam amas bibere, ſeu præbibere, dabo legumina quædam, quæ tibi ſitim acuant.

5. *Cybium*. Eſt piſcis genus, cujus caro admiſcebatur ovis diviſis, ſive conciſis in fruſta: unde intritum quoddam fiebat, cybium etiam dictum.

6. *Unctis*. Propter oleum, quod infundebatur caulibus. Coliculus eſt braſſicæ pars tenerior: *nigra patella* eſt fumoſa, vel parum nitida. Legunt nonnulli, *Uſtis*, quia coliculus ab foco, & igne recens.

9. Bo-

9. *Botellus*. Genus eſt farciminis: apponebatur, ut fit hodieque, cum pulte facta è piſis, aut ex alica, quæ eſt farinæ purioris genus; unde niveam vates vocat. Vide Epiſt. 31. Lib. 2.

11. *Secundæ*. In ſecundis menſis bellaria, & fructus apponebantur.

12. *Marcentes*. Maturæ, & rugoſæ, lividæ; vel, ſiccatæ fumo, ſole, furno.

13. *Syrorum*. Pyra è Syria advecta.

15. *Vapore*. Igne calido, vel aqua. Toſtæ enim, aut elixæ apponuntur.

16. *Bibendo*. Quod vinum per ſe parum eſt bonum, ipſa ſiti bonum facies: ciborum quippe condimentum eſt fames: & ſitienti placet omne vinum.

17. Si poſt ejuſmodi dapes, adhuc appetentiam cibi faciet vinum, ut fit.

20. *Piceni*. Ager Picenus eſt in Umbria, Italiæ parte, olivis frequens. *La Marca d'Ancona*.

21. *Cicer*. Eſt genus piſi, quod frigebatur: Lupinus eſt genus leguminis.

23. *Finges*.... Non fictis narrationibus & moleſtis condientur epulæ, ut in divitum accidit menſis, ubi convivæ omnia faciunt ac loquuntur ad gratiam, ad veritatem ferè nihil.

24. *Tuo*. Non coacto, non alienam in gratiam, & voluntatem compoſito.

25. *Dominus*. Ego, cenæ pater.

27. Tibia parvi condyli, eſt tibia exigui foraminis: tibia exiguo digito tangenda molliter, non toto, vel fortiori. Condylus enim eſt illa pars averſi digiti, quæ extat, quæ contrahitur & explicatur, cùm digitus aperitur & clauditur: itaque pro toto digito ſumitur. Suſpicatur Gruterus Condylum eſſe nomen hominis.

28. *Claudiam*. Invitabo etiam Claudiam, eam ſequeris; imò cupis illam adeſſe priorem, quippe quam plus nobis diligas.

LXXII.

Veſtium oſtentator.

1. Undecies una ſurrexti, Zoile, cenâ,
2. Et mutata tibi eſt, ſyntheſis undecies:
3. Sudor inhæreret madida ne veſte retentus,
4. Et laxam tenuis læderet aura cutem.
5. Quare ego non ſudo, qui tecum, Zoile, cœnor
6. Frigus enim magnum ſyntheſis una facit.

Verſ.

Vers. 2. *Synthesis*, quænam vestis esset, explicui Ep. 38. lib. 2. Zoilus, ut ostenderet plures sibi esse vestes ejusmodi, fingebat se sudare, & quasi depositurus madidam sudore synthesim, aliâ sumebat. Vis non sudare? inquit Martialis: ne muta synthesses, una contentus esto, quali ego utor, non sudabis, aut sudare te simulabis, imò algebis.

4. 6. *Laxam*. Calor enim poros laxat, quos aura frigida contrahit ac lædit.

5. 6. Cur ego non sudo? rogas? quia vestem unam tantùm habeo, eamque detritam.

LXXIII.

Liber immortalis.

1. Non totam mihi, si vacabis, horam
2. Dones, & licet imputes, Severe,
3. Dum nostras legis exigisque nugas.
4. Durum est perdere ferias rogamus:
5. Jacturam patiaris hanc, feraque.
6. Quòd si legeris ipse cum diserto
7. (Sed numquid sumus improbi); Secundo
8. Plus multò tibi debiturus hic est,
9. Quam debet domino suo, libellus.
10. Nam securus erit, nec inquieta
11. Lassi marmora Sisyphi videbit,
12. Quem censoria cum meo Severo
13. Docti lima momorderit Secundi.

Vers. 1. 2. 3. Rogo te, ò Severe, si tibi est otium, si vacat; da mihi horam, eamque ne integram quidem, ut mea epigrammata expendas: hoc beneficium tantum arbitrabor, ut facilè passurus sim, illud mihi à te imputari, & in meis rationibus numerari, quasi rem magnam tibi deberem.

4. Satis intelligo durum tibi esse perdere otium his nugis lectitandis, tamen rogamus hoc animo æquo feras. *Ferias*. Fortasse Saturnaliorũ; aut alias id genus.

7. *Improbi*. Importuni, odiosè petaces.

10. Non adibit inferos, ubi Sisyphus marmor, seu lapidem, urget ad fastigium montis, unde semper lapis ultro relabitur. Æternum apud superos florebit.

13. *Lima*. Pro examine, & judicio virorum doctorum usurpatur ea vox. Censoria dicitur, quia censores id habebant muneris, ut mores civium emendarent, ac notarent.

Qui-

LXXIV.

Quinam diteſcant.

1. Semper eris pauper, ſi pauper es, Æmiliane,
2. Dantur opes nullis nunc, niſi divitibus.

LXXV.

In avarum.

1. Quid promittebas mihi millia, Gaure, ducenta,
2. Si dare non poteras, millia, Gaure, decem?
3. An potes, & non vis? rogo, non eſt turpius iſtud?
4. I, tibi diſpereas, Gaure, puſillus homo es.

Verſ. 1. Nuper mihi promittebas ultro, te mihi daturum ducenta millia ſeſtert. Francicas libras 20000. ſcutatos Rom. admodùm quatermille quingentos. Nunc petenti mihi decem millia, negas te dare poſſe. Libræ ſunt Gallicæ 1000. Romani verò nummi ſcutati ducenti vigintiquinque.

3. An potes quidem mihi dare iſta decem millia, ſed non vis dare, quia metuis ne non reddam; vel aliam ob cauſam? Eſto ſanè, at cur pollicebaris? Nonne eſt turpius negare, cum promiſeris, quàm nihil promittere?

4. *I, tibi &c.* Malè pereas. *Tibi* abundat hoc in loco, ut ſæpe aliàs, v.g. in adverbio, ecce tibi. Abi in malam rem cum tuis opibus, homo es illiberalis, anguſti, & puſilli animi. Libenter legerim cum Scriverio: *I, tibi diſperdas.* Hoc ſenſu: ſerva tibi tuos nummos, & eos diſperde, malè perde, & conſume.

LXXVI.

Ἀντιπάθεια.

1. Inſequeris, fugio; fugis, inſequor; hæc mihi mens eſt:
2. Velle tuum nolo, Dindyme, nolle volo.

Verſ. 2. *Velle tuum.* Helleniſmus eſt, pro, id quod vis. Quod arridet tibi, mihi diſplicet; quod tibi diſplicet, arridet mihi.

LXXVII.

Par pari.

1. Jam triſtis nucibus puer relictis

2. Cla-

2. Clamoso revocatur à magistro:
3. Et blando malè proditus fritillo,
4. Arcana modò raptus è popinà,
5. Ædilem rogat udus aleator.
6. Saturnalia transiere tota;
7. Nec munuscula parva, nec minora
8. Misisti mihi, Galla, quæ solebas.
9. Sanè sic abeat meus December.
10. Scis certè, puto, vestra jam venire
11. Saturnalia Martias Kalendas:
12. Tunc reddam tibi, Galla, quod dedisti.

Vers. 1. 2. Abierunt Saturnalia, magistri revocant pueros ad ludum literarium, jubentque illos nuces, quibus lusitant, omittere.

3. Et aleator madidus, seu benè potus, qui in popina ludit aleam clàm, nempe jam transactis Saturnalibus, sono talorum in fritillo concussorum proditus, ac deprehensus, rogat veniam ab Ædile. Alea Saturnalibus permissa, reliquis temporibus vetabatur. De Fritillo vide Lib 4. Ep. 11.

9. *Metus.* Virorum festa erant Saturnalia: Martialia verò, festa mulierum; quæ tamen fœminarum Saturnalia tertio post versu vocat. Vide Horat. nostrum lib. 3. Ode 7. Saturnalibus mittebant munera viris fœminæ: Martialibus, viri fœminis.

12. *Quod dedisti.* Nempe, nihil. Nihil dedisti; nihil dabo.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM

LIBER SEXTUS.

EPIGRAMMA I.

Librum amico mittit.

1. SExtus mittitur hic tibi libellus,
2. In primis mihi care Martialis,
3. Quem si terseris aure diligenti,
4. Audebit minùs anxius tremensque
5. Magnas Cæsaris in manus venire.

Vers. 2. *Martialis*. Erat hic vatis nostri amicus, de quo sæpè anteà.

3. *Terseris*. Purgaveris, emendaveris, eum audiendo diligenter: libri enim quasi nobiscum loquuntur, & auris est symbolum judicii, censuræque.

5. *Cæsaris*, Domitiani.

II.

Domitiani filio Genethliacum.

1. Nascere Dardanio promissum nomen Julo,
2. Vera Deum soboles, nascere magne puer.
3. Cui pater æternas post sæcula tradat habenas,
4. Quique regas orbem cum seniore senex.
5. Ipsa tibi niveo trahet aurea pollice fila,
6. Et totam Phryxi Julia nebit ovem.

Vers. 1. *Nascere*. Faustis ominibus in lucem editus sis. *Promissum, &c.* O Puer promisse à fatis Julo Æneæ filio, & à fatis destinate, ut illius gereres nomen.

Dardanio. A Dardano Æneas ortus. III. Æn. vers. 168.

2. *Vera, &c.* Quia Domitiani filius, qui se Deum solebat appellari; tum, Romani Imperatores ab Vene-

re per Æneam oriundi, se Deorum genus vocitabant.

3. *Habenas*. Clavum Imperii, orbis regimen. *Æternas*. Ideſt, diu tractandas; ſive, æterni & immortalis imperii habenas.

6. *Phryxi*. Fuit Phryxus Athamantis filius, qui cùm novercam Nephelen, fœminam impotentiſſimam, ferre non poſſet, è paterna domo una cum Helle ſorore profugit: abduxere ſecum arietem eximium, aureo vellere, cujus in tergo, (ut Helleſpontum, anguſtum fretum, quod Europam ab Aſia ſeparat, trajicerent,) cùm navis nulla ſuppeteret, ſederunt. Helle in mare decidit, & Helleſponto nomen dedit], Phryxus in Colchidem pervenit ad Æeten Medeæ patrem; ibi arietem Marti immolavit, ejuſque aureum vellus Æetæ tradidit; aries in ſidera relatus eſt.

Julia. Erat illa Tito genita, Domitiani fratre, paulò antè demortuo, & ipſi Domitiano patruo ſuo, cariſſima. Non igitur Parcæ ſtamina, ut ſolent cæteris hominibus naſcentibus, e fatali colu ducent huic puero, ſed ipſa Julia Parcis omnibus nobilior, nebit: aurea ſtamina & felicia facta trahet, ac totum vellus aureum famoſi arietis, quo Phryxus olim mare trajecerat, impendet in eam rem.

III.

Roma emendata.

1. Cenſor maxime, principumque princeps,
2. Cùm tot jam tibi debeat triumphos,
3. Tot naſcentia templa, tot renata,
4. Tot ſpectacula, tot deos, tot urbes;
5. Plus debet tibi Roma, quòd pudica eſt.

Verſ. 1. *Cenſor*. Domitianus octavo ſuo conſulatu cenſoris perpetui munus ſibi ſumpſit anno Urbis C. 834. Chriſti, 83. ac leges de pudicitia novas condidit, antiquas inſtauravit, &c.

3. *Renata*. Reſtituta, reparata.

4. *Tot Deos*. Novis quibuſdam Diis templa condiderat, ſeu nova quadam appellatione inſignitis, ut Fortunæ reduci, Jovi cuſtodi, &c.

IV.

Nummos rogat.

1. Ruſtica mercatus multis ſum prædia nummis;
2. Mutua deſcentum, Cæciliane, rogo.

3. Nil

3. Nil mihi respondes? tacitum te dicere credo,
4. Non reddes: ideò, Cæciliane, rogo.

Vers. 2. *Centum.* Subaudi, sestertia, idest, libras Francicas 10000. Quænam sint prædia rustica, quænam urbana: dixi Ep. 24. lib. 3.

4 *Non reddes.* Verba sunt Cæciliani, secum id dicentis: ò Martialis, non reddes, si tibi dedero.

Ideò rogo. Respondet Martialis. Quia nolo reddere, ideò peto, nempè ut des gratis. Rogant propriè, qui stipem, aut donum petunt; unde mendici, rogatores vocantur: poscunt seu petunt, qui reddere aut possunt, aut volunt.

V.

Lex Iulia de adulteris.

1. Julia lex populis ex quo, Faustine, renata est,
2. Atque intrare domos jussa pudicitia:
3. Aut minùs, aut certè non plus, tricesima lux est,
4. Et nubit decimo jam Thelesina viro.
5. Quæ nubit toties, non nubit: adultera lege est,
6. Offendor mœchà simpliciore minùs.

Vers. 1. *Julia lex.* Sic est appellata à C. Julio Cæsare Octaviano Augusto, & hujus legis capita refert eruditus Brissonius. Vocabatur autem de adulteriis, aut de pudicitia. Vid. Svet. c. 34. vitæ Augusti. Porrò in ea lege sanciebatur, ut si mulier post adulterium commissum, alteri nuberet, non posset accusari de adulterio, nisi ejus adulter accusaretur ante, ac reus fieret. Itaque adulteræ relictis viris suis, statim alteri, interdum ipsi adultero, nubebant, ut effugerent pœnas sibi imminentes à maritis, qui operam sæpè ludebant in accusando adultero: ita ut nonnullæ intra mensem decies nuberent, ut hæc Thelesina.

Renata. Revocata, renovata. Quidam codices non habent hoc primum distichum.

5. 6. *Non nubit.* Pro legitima uxore haberi nequit: vera, & legitima est adultera. Præstaret ut simpliciter & candidè se adulteram fateretur, nec abuteretur legis privilegio ad scelus tegendum, ejusque pœnam declinandam.

V I.

Conditio felix.

1. Prætores duo, quatuor tribuni,

2. Septem cauſidici, decem poetæ,
3. Cujuſdam modò nuptias petebant
4. A quodam ſene, non moratus ille
5. Præconi dedit Eulogo puellam.
6. Dignum quid fatuo, Severe, fecit?

Verſ. 1. *Prætores*. Prætor dicebatur ille magiſtratus, qui jus dicebat. Ep. 55. lib. 4. Tribuni alii erant urbani ſeu plebis; qui jura populi tuebantur: alii militares, qui certæ parti exercitus præerant. Epig. 55. lib. 3.

3. *Cujuſdam*. Puellæ. *Sene*: puellæ patre aut tutore.

6. Quid ille fecit dignum fatuo? Nonne ſapienter fecit? nonne jam præconis conditio eſt potior, quàm omnium prætorum, tribunorum? &c. Legit Scriverius: *Dic: Numquid fatuè, Severe, fecit?*

VII.

Eques è ſomno excitatus.

1. In Pompejano dormis, Lævine, theatro:
2. Et quereris ſi te ſuſcitat Oceanus?

Verſ. 1. *Dormis*. Ille fictus eques, ne ab Oceano deſignatore juberetur è 14. ordinibus exire, ſomnum ſimulabat. De ordine ſedendi in theatro dictum Ep. 23. lib 5.

Pompejano. Erat illud theatrum in regione urbis nona, capiebatque octoginta hominum millia.

2. *Suſcitat*. Luſus in hoc verbo eſt: ſenſus enim eſſe poteſt: è ſomno te excitat: vel, ejicit te ſedili, jubet ut ſurgas, abeaſque. Vide lib. 5. Ep. 8, 14.

VIII.

Argutè nummos à Domitiano petit.

1. Pauca Jovem nuper cùm millia fortè rogarem;
2. Ille dabit, dixi, qui mihi templa dedit.
3. Templa quidem dedit ille Jovi; ſed millia nobis
4. Nulla dedit: pudet, heu, pauca rogaſſe Jovem.
5. At quàm non tetricus, quàm nulla nubilus ira,
6. Quàm placido noſtras legerat ore preces!
7. Talis ſupplicibus tribuit diademata Dacis;
8. Et Capitolinas itque reditque vias.
9. Dic precor, ò noſtri dic conſcia Virgo tonantis,
10. Si negat hoc vultu, quo ſolet ergo dare?

11. Sic

11. Sic ego : ſic breviter poſita mihi Gorgone Pallas ;
12. Quæ nondum data ſunt, ſtulte, negata putas?

Verſ. 1. *Pauca millia*. Seſtertiorum videlicet.

2. *Ille*. Domitianus (inquit Jupiter) tibi hos nummos dabit, qui templum mihi extruxit. Capitolium inſtauraverat, uti memoravimus Ep. 10. lib. 5.

4. *Pudet heu*. Pudore afficior, quòd qui rem tantillam rogarem, à Jove repulſam tamen tulerim.

6. *Preces*. Libellum ſupplicem.

7. *Talis*. Ore tam placido, tam læto. De Dacis triumphavit Domitianus. Vide Ep. 52. hujus libri, & lib. 5. Ep. 3.

8. Talis eſt, cùm per viam ſacram progreditur in capitolium, Jovi ſcilicet gratias acturus poſt relatum de hoſtibus triumphum.

9. *Virgo*. Pallas, quam Domitianus præcipuè colebat, & quam, velut ejus arcanorum omnium conſciam, interrogat Martialis.

Noſtri Tonantis. Domitiani, qui Jupiter quaſi terreſtris & præſens eſt.

10. Si tam hilari vultu negat, quãto hilariore annuit?

11. *Gorgone*. Scuto, in quo erat pictum Meduſæ, unius è Gorgonibus, caput. Depoſuerat autem ſcutum Dea ne terrorem vati injiceret. De hoc ſcuto lege lib. VII. Ep. 1.

12. Si nondum dedit, non ideò negavit : tantùm diſtulit, brevi dabit, confide.

IX.

Qua vult amari, amet.

1. Quòd non ſit Pylades hoc tẽpore, non ſit Oreſtes
2. Miraris? Pylades, Marce, bibebat idem.
4. Nec melior panis, turduſve dabatur Oreſti;
4. Sed par, atque eadem cœna duobus erat.
5. Tu Lucrina voras, me paſcit aquoſa Peloris;
6. Non minùs ingenua eſt, & mihi, Marce, gula.
7. Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia veſtit:
8. Vis te purpureum, Marce, ſagatus amem?
9. Ut præſtẽ Pyladen, aliquis mihi præſtet Oreſtẽ:
10. Hoc non fit verbis, Marce: ut ameris, ama:

Verſ. 1. *Pylades*. Filius fuit Strophii regis Phocenſium, Oreſtes verò filius Agamemnonis, & Clytemneſtræ, qui cùm patrem ab Ægyſto matris adultero cæſum ultus eſſet, interfecta matre variis exinde periculis vexatus, in illis ſocium Pyladen ſemper habuit, qui tanto e-

amore complectebatur, ut pro illo emori non dubitaret; ac utriusque amicitia proponatur in specimen & exemplum.

2. *Idem*. Vinum: eodem utebatur vino, atque Orestes amicus.

5. *Lucrina*. Subaudi ostrea, quæ optima nascebantur in Lucrino lacu, de quo egimus Ep. 64. lib. 1.

Peloris. Est offrei deterioris genus. Aquosam Peloridem vocat, quia succum & saporem habet elutum, & insulsum.

6. *Ingenua*. Delicata, erudita, ut ingenui esse solent: apta dignoscendis dapibus exquisitis, quibus homines lauti & ingenui ferè vescuntur.

7. Te vestiunt Ianæ purpureæ, tinctæ in urbe Tyro, quam Cadmus condidit: (Epig. 26 lib. 1.) ego vestior pingui & rudi sago, quod in Gallia conficitur. Sagum est militaris quædam penula: sagatus, qui sagum gerit.

9. Ut similis sim Pyladi, similis sit amicus meus Oresti.

10. Amicitia non continetur verbis, salutationibus, & aliis id genus deliciis urbanitatis, sed opum ac rerum cæterarum communicatione.

X.

Empta cæsaries.

1. Jurat capillos esse, quos emit, suos,
2. Fabulla: numquid illa, Paulle, pejerat?

Vers. 2. An illa mentitur & pejerat? neutiquam: illos enim emit, & potest quisque, quod emit, suum dicere. Sic excusando accusat. Vide Ep. 18. Lib. 2.

XI.

De statua Iulia.

1. Quis te Phidiaco formatam, Julia, cœlo:
2. Vel quis Palladiæ non putet artis opus?
3. Candida non tacita respondet imagine Lygdos,
4. Et placido fulget vivus in ore decor.
5. Ludit Acidalio, sed non manus aspera, nodo,
6. Quem rapuit collo, parve Cupido, tuo.
7. Ut Martis revocetur amor, summique Tonantis;
8. A te Juno petat cestos, & ipsa Venus.

Vers. 1. *Phidiaco cælo*. Arte & manu Phidiæ, insignis statuarii. Cælum autem est scalprum seu stilus, quo lapides inciduntur.

Julia. De illa dictum suprà,

prà, Epig. 2. Huic ſtatuam Domitianus poni juſſerat è marmore, habitu ac ritu Veneris ceſtum tenentis. Eſt porrò ceſtus, Veneris cingulum, ſeu faſcia quędã, quæ hanc habere vim credebatur, ut is amore inſaniret, quem ea Venus percuſſiſſet.

2. Quis ab ipſa potiùs Pallade poetam eſſe neget?

3. Tam affabrè facta eſt ſtatua è marmore, ut loqui videatur. *Candida Lygdos*, eſt, marmor candidum, ex quo ſtatua conſtat, advectum è Lygdo, quæ pars eſt monti Tauri in Aſia; *reſpondet*, ideſt, videtur loqui & reſpondere in *imagine*, in ſtatua, *non tacita*, ſed quaſi ſpirante & vocali.

4. *Decor*. In vetuſtis aliquot libris legitur *liquor*: quæ vox notat ſplendorem quemdam lubricum, qui inſtar aquæ defluat & ſpargatur. Ita Claudianus dixit, in IV. Conſulatu Honorii: *Chlamys effluit auro*; ideſt, emittit aureum ſplendorem. Statius ſilv. 1. *Splendor ab alto defluus*. Turnebus mavult indicari hoc vocabulo, *liquor*, mollitudinem quamdam & teneritatem: ſic vocem ſæpe appellant poetæ liquidam, ideſt, mollem, teneram.

5. Manus Juliæ, in hac ſtatua, gerit, ludentis in ſpeciem, nodum ſeu ceſtum Veneris Acidaliæ. Venus ita vocatur ab Acidalio fonte Bœotiæ, illi ſacro.

8. Si Venus amari à Marte iterum velit, (lib. V. Ep. 7.) & Juno à Jove, cum quo ſæpè illam inimicitias exercere poetæ perhibent, petant deinceps ceſtum à te, ò Julia, cujus in manu erit efficacior, quàm ſi à Venere daretur.

XII.

Scriptor eximius.

1. Verſus ſcribere poſſe te diſertos
2. Affirmas, Laberi: quid ergo non vis?
3. Verſus ſcribere, qui poteſt diſertos,
4. Non ſcribat, Laberi: virum putabo.

Verſ. 4. Si ille non ſcribat, putabo eſſe magni & præſtantis animi virum, qui gloriam poſſit, & boni poetæ famam contemnere. Talem eſſe te non arbitror: imperitum potiùs credo, quem infamiæ metus deterreat.

XIII.

Sepulchrum formicæ.

1. Dum Phaethontea formica vagatur in umbra,
2. Implicuit tenuem ſuccina gutta feram.
3. Sic modò, quæ fuerat vita contempta manente,

4. Funeribus facta eſt nunc pretioſa ſuis.

V. 2. Dum formica vagatur ſub umbra populi, (ſorores Phaetontis in arbores populos mutatas fuiſſe fabulis prodium eſt) incidit in guttam electri, quod ex iſtis arboribus manat, & in hoc viſco implicata manſit. Lege ſimilia duo Ep. 25. & 47. in Libro 4.

XIV.

Cinnamus, Cinna.

1. Cinna, Cinname, te jubes vocari:
2. Non eſt hic, rogo, Cinna, barbariſmus?
3. Tu ſi Furius ante dictus eſſes,
4. Fur iſta ratione dicereris.

Verſ. 1. Cinnarum olim apud Romanos illuſtris familia fuit. Ab ea ut oriundus videretur Cinnamus quidam tonſor, homo ignobilis, volebatſe pro Cinnamo Cinnam, detracta una ſyllaba, vocitari.

2. *Barbariſmus*. Eſt locutio barbara. De illo Cinnamo eſt epigramma in Lib. 7. ordine 53.

XV.

Conſolatio de patris obitu.

1. Sancta Salonini terris requieſcit Iberis,
2. Qua melior Stygias non videt umbra domos.
3. Sed lugere nefas: nam qui te, Priſce, reliquit,
4. Vivit qua voluit vivere parte magis.

Verſ. 1. *Iberis*. Hiſpanis, ab Ibero fluvio, *Ebro*. Salonius in Hiſpania tumulatus eſt.

3. *Priſce*. Filium Saloni ni fuiſſe apparet, vel amicum.

4. *Qua parte*. Nempe in te ſuperſtite. Adhuc in te vivit; non totus eſt mortuus.

XVI.

Ineptus cauſidicus.

1. Non de vi, neque cæde, nec veneno,
2. Sed lis eſt mihi de tribus capellis:
3. Vicini queror has abeſſe furto.
4. Hoc judex ſibi poſtulat probari:
5. Tu Cannas, Mithridaticumque bellum;
6. Et perjuria Punici furoris,

7. Et

7. Et Syllas, Marioſque, Mucioſque
8. Magna voce ſonas, manuque tota.
9. Jam dic, Poſtume, de tribus capellis.

Verſ. 3. Queror illas mihi à vicino ſubreptas.

5. *Cannas.* Cannæ, oppidulum eſt Apuliæ, ubi Romani magna clade affecti ab Annibale fuerunt circa annum ab U. C. 540.

Mithridaticum. Mithridates Rex Ponti (eſt Aſiæ regio) gravia cùm Romanis bella geſſit. Vide orationem Ciceronis pro lege Manilia. Illum penitùs debellavit Pompejus anno U. C. 691.

6. *Punici furoris.* Pœni ſive Carthaginenſes erant perfidi ac fœdifragi: tria bella cum Romanis maximè geſſerunt, de quibus diximus Lib. 2. Epigram. 2.

7. *Syllas.* L. Corn. Sylla bellum civile contra Marium geſſit circa annum U. C. 660. Marium in Africa fugere compulit, qui Romam paulò poſt rediens urbem cædibus complevit, & Syllam ex Aſia Mithridatico bello revertentem pertimeſcens, voluntaria crapula periit: Sylla rerum potitus dictatorem ſe creari curavit; ac ſubinde ſponte abdicata dictatura, pediculari morbo confectus eſt Puteolis prope Neapolim.

Mucios. Mucius Scævola, inter cæteros Mucios illuſtris fuit. Laudatur Ep. 22. Lib. 1.

XVII.

Qui citò dat, bis dat.

1. Mutua te centum ſeſtertia, Phœbe, rogavi:
2. Cùm mihi dixiſſes; exigis ergo nihil?
3. Inquiris, dubitas, cunctaris, meque diebus
4. Teque decem crucias: jam, rogo, Phœbe, nega.

Verſ. 1. 2. Cùm aliquando mihi ultro dixiſſes, Phœbe, (nomen eſt aliquod fictum) ò Martialis, nihilne tandem à nobis petis? ſenties me amicum, & liberalem ſi quid exigas: ego rogavi te mutua cẽtum ſeſtertia: tu continuò cœpiſti inquirere, nempe quando vellem illa dari; & alia id genus à me petere, dubitare, tergiverſari, &c.

Centum ſeſtertia. Numi ſunt Francici 10000.

4. *Nega.* Apertè nega, noli te ampliùs meque macerare, ac vexare, quærendo varias negandi cauſas.

XVIII.

Malè togatus.

1. Nil laſcivius eſt Chariſiano,
2. Saturnalibus ambulat togatus.

Vers. 1. 2. Senatores, & equites Saturnalibus togam deponebant, ac sumebant syntheses, de quibus anteà dictum: Carisianus pauper cum syntesim non haberet, retinebat togam: poeta ridens hoc ascribit lasciviæ, ideſt, arrogantiæ, & putidæ elegantiæ, quasi ille cives suos, & morem publicum contemneret.

XIX.

Cauta fortitudo.

1. Marcelline, boni soboles sincera parentis,
2. Horrida Parrhasio quem tegit Ursa jugo:
3. Ille vetus pro te patriusque, quod optat amicus
4. Accipe, & hæc memori pectore vota tene:
5. Cauta sit ut virtus, nec te temerarius ardor
6. In medios enses sævaque tela ferat.
7. Bella velint, Martemque ferum rationis egentes:
8. Tu potes, & patriæ miles, & esse decus.

Vers. 1. *Sincera*. Vera, genuina. *Parentis*. Marcellinum hunc sæpè celebrat, virum bello bonum, qui tunc in oris septentrionalibus militabat. Est enim ursa signum septentrionale, prope Plaustrum, seu currum Bootæ, quod jugum hìc appellat (lib. Spectac. 14.) Mulierem Arcadiam, Callisto dictam, in ursam cœlestem mutatam fuisse Poetæ finxerunt. Arcadia autem, Græciæ regio, Parrhasia olim est appellata.

3. *Ille*. De se loquitur ipse Martialis, ac se vocat patrium, ideſt, patris Marcellini amicum. Accipe igitur quid optem, quid te monitum velim.

7. Sensus est; Homines imprudentes, sapientia, & bonis artibus destituti, temerè in mortem, ac ferrum ruant; tu potes patriæ esse propugnator in bello, ac *miles* pro illa moriendo: & idem ipse potes patriæ esse *decus*, pro illa vivendo, & eam pacis, ac bonarum artium ornamentis illustrando: itaque vitæ, & saluti consule, quæ non minorem patriæ gloriam, & utilitatem afferet, quàm mors tua.

XX.

In avaros parentes.

1. Bis vicine Nepos (nam tu quoq; proxima Floræ
2. Incolis, & veteres tu quoque Ficelias)
3. Est tibi, quæ patria signatur imagine vultus,
4. Testis maternæ nata pudicitiæ.

5. Tu

5. Tu tamen annoso nimiùm ne parce Falerno:
6. Et potiùs plenos ære relinque cados.
7. Sit pia, sit locuples, sed potet filia mustum.
8. Amphora cum domina, nunc nova, fiat anus,
9. Cæcuba non solos vindemia nutriat orbos:
10. Possunt, & patres vivere, crede mihi.

Vers. 1. *Bis vicine*. Qui ædes meis vicinas, & in urbe, & ruri habes, in urbe, propè templum Floræ, cui proxima loca; ut ego, tenes; ruri, in pago Ficeliis; fuit ille in via Nomentana, sic dictus a copia ficorum arborum.

3. 4. Habes filiam tibi simillimam: quæ similitudo significat esse illam ex te genitam: atque adeò esse tibi uxorem pudicam *Laudantur simili prole puerperæ*: Horat. l. 4.

6. *Ære*. Pecunia. Nummos tuos filiæ relinque, non vina: hæc bibe, & genio indulge, illos natæ serva.

7. *Mustum*. Vinum recens, & hornum.

8. Tua filia condat ipsa sibi vinum, & servet illud in amphoris, quæ nunc novæ sunt, & recentes, sed cum ipsa, illarum domina fiant vetulæ, & senescant.

9-10. Vinum generosum, & nobile, quale in Cæcubo Campaniæ monte colligitur, (Lib. 2. Ep. 4.) non tantùm ab iis bibendum est, qui liberis carent, sed ab iis etiam qui habent. Non debent parentes parcè, ac duriter vivere in gratiam liberorum. *Vivere*. Genio indulgere.

XXI.

Epitaphium.

1. Libertus Melioris ille notus,
2. Tota qui cecidit dolente Roma,
3. Cari deliciæ breves patroni,
4. Hoc sub marmore Glaucias humatus
5. Juncto Flaminiæ jacet sepulchro.
6. Castus moribus, innocens pudore,
7. Velox ingenio, decore felix;
8. Bis senis modò messibus peractis
9. Vix unum puer applicabat annum.
10. Qui fles talia, nil fleas viator.

Vers. 1. *Melioris*. Nomen est divitis Romani, ac nobilis. Libertus, est servus donatus libertate.

3. *Patroni*. Servi heros à quibus donati fuissent liber-

tate, in patronorum loco habebant.

5. *Juncto.* Vicino. Propter vias ponebātur sepulcra. De via Flaminia dictū ep. 51. l. 4.

9. *Applicabat.* Addebat. Decimum tertium annum nondum expleverat.

10. *Talia.* Glauciæ mortē. *Nil fleas.* Esto semper felix.

XXII.

Quæ cara, non diuturna.

1. Non de plebe domus, nec avaræ verna catastæ,
2. Sed domini sancto dignus amore puer:
3. Munera cùm posset nondum sentire patroni,
4. Glaucia libertus jam Melioris erat.
5. Moribus hoc fortunæq; datum: quis blandior illo?
6. Aut quis Apollineo pulchrior ore fuit?
7. Immodicis brevis est ætas, & rara senectus:
8. Quidquid ames, cupias non placuisse nimis.

Vers. 1. *&c.* Glaucia non erat de grege, ac turba domesticorū servorū, qui vulgò male nati, & corpore, & animo sunt; non erat verna, (Lib. 1. Ep. 36.) qualis proponitur ab avaris venditoribus venalium servorum, in catasta; quæ machina erat lignea, instar caveæ, in qua mancipia vēdēda prostabant.

2. Vide superius Epigr.

3. 4. Ea ætate, qua nondum poterat manumissionis suæ beneficium intelligere, scilicet annum duodecimum vix egressus, jam libertate donatus erat.

5. *Hoc.* Libertas.

6. *Apollineo.* Appolinis intonsa cæsaries, & forma laudatur.

7. *Immodicis.* Insigni aliqua dote præstantibus.

XXIII.

Gratia tarda, ingrata.

1. Sex sestertia si statim dedisses,
2. Cùm dixti mihi; sume, tolle, dono:
3. Deberem tibi, Pæte, pro ducentis.
4. At nunc cùm dederis diù moratus,
5. Post septem puto, vel novem Kalendas,
6. Vis dicam tibi veriora veris?
7. Sex sestertia, Pæte, perdidisti.

Vers. 1. Si mihi statim dedisses sex sestertia, quando illa mihi promisisti, cùm dixisti, sume, do illa tibi: deberem

berem tibi tantas gratias, quantas si dedisses ducenta. Sex sestertia valent libras Gallicas 600. Rom. scutatos circiter 135.

5. *Kalendas.* Menses. Kalendæ sunt prima dies cujusque mensis. Lib. 4. Epig. 54.

7. *Perdidisti.* Quia beneficium ista mora corrupisti: neque tibi quidquam debere me puto pro munere tam tardo, tanta mora redempto.

XXIV.

Otho Catone major.

1. Cùm dubitaret adhuc belli civilis Enyo,
2. Forsitan, & posset vincere mollis Otho;
3. Damnavit multo staturum sanguine Martem,
4. Et fodit certa pectora nuda manu.
5. Sit Cato, dum vivit, sanè, vel Cæsare major:
6. Dum moritur, numquid major Othone fuit?

V. 1. &c. Cùm Enyo, sive belli civilis exitus esset adhuc in dubio positus, cũ adhuc Otho posset vincere, cũ nondum ejus res, & fortuna esset desperata, ipse condemnavit bellum, quod tam cruentum patriæ futurum videret, ac se ferro confodit.

Enyo. Vide lib. 4. Ep. 54.

2. *Otho.* Romanus fuit Imperator octavus. Adi Svetonium in ejus vita.

3. *Staturum.* Constaturum. Res magno stare dicitur, quæ grandi pretio emitur.

5. 6. Estò sanè fuerit major, & laudabilior ipso Cesare Cato dum vitam duxit, & impendit in salutem reipublicæ: at in ipsa morte, dum se ipse interfecit, an non ipso inferior Othone fuit? Certè fuit: Otho enim rebus adhuc integris sibi manus attulit; Cato, perditis, ac desperatis. Ille odio belli civilis; hic vitæ tædio, ac victoris metu. Cornel. Tacitus de Othone: *Alii diutiùs imperium tenuerunt, nemo tam fortiter reliquit.*

XXV.

In molestum causidicum.

1. Septem clepsydras magna tibi voce petenti
2. Arbiter invitus, Cæciliane, dedit.
3. At tu multa diu dicis, vitreisque tepentem
4. Ampullis potas semisupinus aquam.
5. Ut tandem saties vocemque, sitimque, rogamus
6. Jam de clepsydra, Cæciliane, bibas.

Vers. 1. .... Arbiter cujusdam litis, invitus, quia tuam in dicendo prolixitatem norat, tibi totas septem horas ad perorandam causam, ut petebas, concessit, tu ad satietatem dicis, & identidem ad reficiendam vocem potas aquam tepidam: desine tandem aliquando loqui, & de ipsa clepsydra, quæ spatium temporis tibi concessi metitur bibe, ut ea citiùs exhausta, demum finias.

Clepsydras. Clepsydra vasculum erat persimile horologiis nostris pulvereis, seu arenariis: in eo aqua includebatur, quæ guttatim per angustum foramen exstillans, tempus metiebatur: unaquæque vulgò horam integram continebat. Itaque septem clepsydræ sunt horæ septem. Nomen græcum est à verbo, κλέπτειν, abscondere, furari, & ὕδωρ, aqua in eo quippe vasculo latebat aqua, & furtim exsudabat. Porrò sex horæ ex lege concedebantur accusatori, novem reo. Iste causidicus addi sibi horam unam petierat. Vide Plinii Ep. 9. Lib. 4. & Raderum in suis Analectis.

Arbiter. Vulgò est judex ab utraque parte contendentium electus, qui litem amicè componat.

4. *Ampullis.* Phialis. Cùm oratores diu dicebant, solebant rejecto in tergum capite, aquam tepentem potare ad fovendam vocem.

XXVI.

Vota pro pueri incolumitate.

1. Aspicis ut parvus, nec adhuc trieteride plena,
2. Regulus auditum laudet, & ipse patrem;
3. Maternoque sinus viso genitore relinquat,
4. Et patrias laudes sentiat esse suas.
5. Jam clamor, centumque viri, densumq; corona
6. Vulgus, & infanti Julia tecta placent.
7. Acris equi soboles magno sic pulvere gaudet,
8. Sic vitulus molli prælia fronte cupit.
9. Di, servate, precor, matri sua vota, patrique;
10. Audiat ut natum Regulus, illa duos.

Vers. 1. *Nec adhuc, &c.* Nondum triennis. Trieteris est annorum trium spatium. Τρεῖς, tres, τρία, tria, ἔτος annus.

2. *Auditum.* Erat quippe insignis causidicus; *Et ipse.* Cum cæteris applaudentibus.

5. *Clamor.* Forensis. *Centumviri.* Subsellia Centumviralia & judicia. Erant Romæ tribus quinq; ac triginta; terni judices è singulis tri-

tribubus eligebantur, ad certas causas dijudicandas, v. g. usucapionum, tutelarum, nexorum, &c. de quibus Cicero agit l. 1. de Oratore. Judices illi, Centumviri dicebantur, quamvis essent cētū, & quinque. *Coronæ*. Populi, judicum subsellia circumstātis.

6. *Juliateæ*. Intelligitur domus, seu basilica Julii Cæsaris; in quam Centumviri conveniebant, ad exercenda judicia.

9. *Suavota*. Filium incolumem, id quod unicè cupiunt, ac precantur.

10. *Audiat*. Aliquando causas agentem. *Duos*. Filium, & maritum.

XXVII.

Poeta raucus, & declamans.

1. Qui recitat lanā fauces, & colla revinctus,
2. Hic se posse loqui, posse tacere negat.

Vers. 1. *Lanā*. Focali, & pannis ad fovendum guttur adhibitis. Ep. 33. Lib. 4.

2. *Hic*. Significat se loquī non posse, quia raucus: non posse tacere, quia gloriæ cupidus, & ostentator est. Si enim tacere vellet, facile esset raucedinem excusare.

XXVIII.

Laus Thermarum.

1. Etrusci nisi thermulis lavaris,
2. Illotus morieris, Oppiane.
3. Nullæ sic tibi blandientur undæ:
4. Nec fontes Aponi rudes puellis,
5. Non mollis Sinuessa, fervidique
6. Fluctus Passeris, aut superbus Anxur,
7. Non Phœbi vada, principesque Bajæ.
8. Nusquam tam nitidum micat serenum:
9. Lux ipsa est ibi longior, diesque
10. Nullo tardius à loco recedit.
11. Illic Taygeti virent metalla,
12. Et certant varso decore saxa,
13. Quæ Phryx, & Lybis altiùs cecidit.
14. Siccos pinguis onyx anhelat æstus,
15. Et flamma tenui calent Ophitæ.
16. Ritus si placeant tibi Laconum,
17. Contentus potes arido vapore

18. Cru-

18. Cruda Virgine, Marciave mergi:
19. Quæ tam candida, tam ſerena lucet,
20. Ut nullas ibi ſuſpiceris undas,
21. Et credas vacuam nitere Lygdon.
22. Non attendis, & aure me ſupina
23. Jam dudum quaſi negligenter audis.
24. Illotus morieris, Oppiane.

Verſ. 1. 2. Niſi uteris thermis Etruſcis, nullis lavari aliis aquis, ita ut morbum ſanes, poteris. Accipi hoc poteſt quaſi dictum jocosè, & hyperbolicè: numquam bene lotus erit, licèt uteris aliis balneis, niſi laveris balneis Etruſci: in his tantùm verè lavantur homines, non in aliis. Exponi etiam poteſt ita, ut reprehendantur illuvies, & agreſtis inſulſitas iſtius Oppiani, qui lautus, & politus fieri non poſſet ullis balneis niſi Etruſci, quaſi illæ balneæ hominem illotum, & omni rure inficetiorem, lautum, & nitidum poſſent facere. *Etruſci*. Quis ille fuerit dicetur commodiùs Epigram. 58.

Blandientur. Eruntutiles.

4. *Aponi*. Fons Aponus. *Abano*, eſt Patavio vicinus: in eo non lavabant fœminæ, ſed ſoli viri, & aquæ mulieribus noxiæ eſſe dicebantur: hinc rudes puellis, ideſt incognitæ, intactæ, dicuntur.

5. *Sinueſſa*. Urbs Campaniæ Italæ maritima, ad radices montis Maſſici, thermis ſuis celebrata. Mollis vocatur ob amœnitatem cœli, & ſalubritatem aquarum. In ejus deſtructæ loco eſt oppidum incolis dictum *Rocca di Mondragone*, inter oſtia Liris, & Vulturni.

6. *Paſſeris*. Eſt locus ejuſdem Campaniæ, ubi aquæ itidem ſalubres, ut Anxure, de quo dictum Ep. 1. lib. 5.

7. *Phœbi vada*. Litus & oppidum Cumanum, in quo templum Apollinis nobile, de quo Virgilius Lib. 6.

Principes. Ideſt, quarum aquæ principatum obtinent inter ſalubres aquas. Lib. 1. Ep. 51.

9. *Dieſque*. Et nullus eſt Italiæ locus ubi dies tardiùs deſinat, quia ſemper eſt purum, & in nube cœlum.

11. *Illic*. Viſuntur in balneis Etruſci marmora eruta è Taygeto. Taygetus eſt mons Laconiæ in Peloponneſo, nunc dictus *Portes*: prope Spartam, & Amyclas. Marmora pretioſa in eo effodiuntur, quæ vates metalla vocat per catachreſim. De thermis dixi lib. Spect Ep. 2.

12. 13. *Vario decore*. Pulchra colorum varietate.

Saxa. Marmora exciſa in Phrygia, quæ purpurei coloris erant; & in Libya, Africæ parte, quæ flavi.

Altiùs cecidit. Ex intimis & altiſſimis montium viſceribus ſecuit, effodit.

14. *Onyx*. Lapis pretioſus, aut marmoris genus, quo fortaſſe parietes erant incru-

cruſtati, aut ex quo facta vaſcula unguentaria, quorum uſus in thermis: ſenſus eſt, ipſum Onychem calore thermarum ſudare, & quaſi anhelare æſtum, ideſt, æſtum inclinare velut anhelando & ſudando. *Siccos*. Non humidos, & graves.

15. *Ophitæ*. Ophites genus eſt marmoris: à maculis quibus ſerpentium pellem variam imitatur, nomen habet: ὄφις, ſerpens.

16. *Ritus, &c.* Si tibi Lacedæmoniorum conſuetudo placet, qui ſudabant in cellulis quibuſdam clauſis (qualia ſunt Germanorum hypocauſta) aqua calida ad ſudorem provocandum non adhibita, tunc corpus frigida lavabant: poteris iſtud facere in iiſdem Etruſci thermis, & contentus eſſe arido vapore, qualis eſt aer calidus ejuſmodi cellularum: tum lavari aqua virgine cruda, ideſt, valde gelida. Erat in urbe fons, ſive aqua, Virgo dicta proprio nomine, de qua mentio facta l. 5. ep. 20.

18. *Marcia*. Ancus Marcius, rex quartus Rom. & poſtea Q. Marcius prætor aquam in urbem invexere. Marciam ideò nuncupatam. Eſt ille Aquæductus ad ſeptentrionem Urbis. Vide l. 9. Ep. 15.

19. *Quæ*. Quæ aqua Virgo, aut Marcia, tam pura eſt in iſtis thermis, ut vix aquam in vaſis putes ullam eſſe, ac vaſa ingentia è Lygdino facta marmore (de quo ſuprà Ep. 11.) vacua credas.

22. *Supina*. Geſtus eſt contemnentium.

XXIX.

Otioſa valetudini amicum.

1. Dum tibi felices indulgent, Caſtrice, Bajæ,
2. Canaque ſulphureis Nympha natatur aquis:
3. Me Nomentani confirmant otia ruris,
4. Et caſa jugeribus non oneroſa ſuis.
5. Hìc mihi Bajani ſoles, molliſque Lucrinus;
6. Hìc veſtræ mihi ſunt, Caſtrice, divitiæ.
7. Quondam laudatas quocumque libebat ad undas
8. Currere, nec longas pertimuiſſe vias:
9. Nunc Urbi vicina juvant, facileſque receſſus;
10. Et ſatis eſt, pigro ſi licet eſſe mihi.

Verſ. 1. 2. Dum aquæ Bajanę omnes ſuas tibi delicias largiuntur liberaliter; dum natare amas in aquis, ob admixtum ſulphur albicantibus: ego valetudinem recupero, & confirmo in mea villa Nomentana, ubi Bajas, & Lucrinum lacum lib. 1. Ep. 54. reperio.

2. *Nympha*. Aqua. Præerant enim aquis Nymphæ.

Adde

Adde quòd aquam ipsam veteres nympham vocabant, quam posteà dixere una littera mutata lympham.

4. Domuncula non major quàm quæ ali possit è fructibus vicinorum jugerum, & prædiorum. Vel: mihi non onerosa, non molesta propter ampla latifundia, quæ coli, & nitida esse, nisi magnis sumptibus, & onere magno, nequeunt.

6. *Divitiæ.* Lautitiæ Bajorum, & luxus.

7. 8. &c. Olim satis habebam virium, ut aquas ob salubritatem laudatas, ubicumque forent, quantumcumque essent disjunctæ, adirem, & amœna ista loca frequentarē: nunc facilè careo illis deliciis, nihilque aliud præter honestam quietem, ac otium desidero. Pro omnibus deliciis est, nihil agere. Vel: satis habeo, si nullo alio quàm inertiæ morbo laborem.

XXX.

In scurram malè olentem.

1. Festivè credis, Calliodore, jocari;
2. Et solum multo permaduisse sale.
3. Omnibus adrides; dicteria dicis in omnes:
4. Sic te convivam posse placere putas.
5. At si ego non bellè, sed verè dixero quiddam;
6. Nemo propinabit, Calliodore, tibi.

Vers. 2. Et putas te solum esse madidum, imbutum salibus, ac leporibus.

5. At ego, si verè dicam, etsi non admodùm tibi jucundè, *quiddam*, nempe te os habere spurcum, & grave olens, nemo tibi propinabit, nemo convivam volet. Qui propinabant alii aliis, ex eodem vulgò bibebant scypho.

XXXI.

Auriga malè strenuus.

1. Vapulat assiduo Veneti quadriga flagello,
2. Nec currit; magnam rem, Catiane, facit.

Vers. 1. Aurigæ cujusdam Veneti, hoc est, è factione Veneta, currus, & equi continuis verberibus ab eo percutiuntur, nec tamen celeriùs currunt. Aurigam enim verò strenuum, & peritum. Ironia. Vel: non temerè id auriga facit: Vult Domitiano placere, hanc metam consequetur.

Veneti, &c. Romani maximè delectabantur certaminibus currulibus: genera verò quædam seu factiones aurigarū numerabantur præci-

puè

puè quatuor, suis quæque coloribus distinctæ. Factio Venetorum, qui cæruleum ferebant, erat cœlo, & mari sacra; Prasinorum, qui viridem; terræ, seu veri, & floribus dicata. Russatorum, qui igneum, Marti, & Igni consecrata; denique Albo-rum, qui album viridi mixtum colorem gerebant. Veneta factio erat invisa Domitiano: cui fortè vates hic, ut alibi sæpe, adulatur.

XXXII.

Ad fontem, ut sit salubris.

1. Nympha, meo Stellæ quæ fonte domestica puro
2. Laberis, & domini gemmea tecta subis:
3. Sive Numæ conjux Triviæ te misit ab antro;
4. Sive Camœnarum de grege nona venis:
5. Exsolvit votis hac se tibi virgine porca
6. Marcus, furtivam quòd bibit æger aquam.
7. Tu contenta meo jam crimine, gaudia fontis
8. Da secura tui; sit mihi sana sitis.

Vers. 1. 2. O Nympha, quæ præsides fonti domestico amici mei Stellæ, quæque in ejus ornatissimam domum subis. *Gemmea*. Nitida, elegantia.

3. Sive Ægeria, conjux Numæ, te misit ab antro Dianæ Aricinæ. In valle prope Ariciam, *la Riccia*, urbem olim Latii, ubi Diana colebatur, rivus erat seu fons, unde ista Stellæ aqua manare dicitur à Martiale.

4. Prope portam Capenam erant aquæductus ingentes, nec procul ædes Camœnarum seu Musarum, è quibus una forsan esse Nympha istius fontis dicitur.

5. E fonte Stellæ Martialis ægrotans aquam suffuratus erat, clam biberat; mox timens ne illa noceret sibi, promisit fontis numini, sacrificaturum se porcam nondum fœtam, idque facit, & voto se solvit.

7. *Meo crimine*. Furto, sive aqua furtim ex alieno fonte hausta. Placata sacrificio, quod pro meo crimine obtuli, pœnam debitam indulge, ac remitte.

Gaudia. Usum aquæ tuæ, vel; fac ut impunè læter meo furto.

8. *Sit mihi sana sitis*. Aqua illa quam sitiens bibi, non officiat sanitati. Vel; quando sitiam, possim bibere ita, ut aqua valetudini non incommodet. Vel: possim sine nullo periculo sitire. Sive bibam, sive non bibam, utrumque impunè faciam. In vulgatis inscriptionibus hujus epigrammatis, vocatur hæc Nympha, hinc fons, Janthis, quam vocem ex duabus Græcis ἴον, viola, & ἄνθος flos, videtur finxisse Martialis ingratiam uxoris Stellæ: quæ Violantilla vocabatur, cujus nomen accommodare fonti voluit.

Diser-

XXXIII.

Diserta cœna.

1. Quòd tam grãde sophos clamat tibi turba togata;
2. Non tu, Pomponi; cœna diserta tua est.

Vers. 1. *Sophos*. Græca vox est, σοφῶς, sapienter, belle. Hac Latini, cùm applaudebant, cùm acclamabant, utebantur. Iste Pomponius cùm à se factos versus amicis recitare vellet, invitarat ad cœnam: illi bonum hospitem & poetam pessimum fictis laudibus prosecuti erant: Ridet hominem Martialis.

Togata. Civium Romvestis toga vulgò erat.

XXXIV.

Conviva non vocatus.

1. Quòd convivaris sine me tam sæpè, Luperce,
2. Inveni, noceam qua ratione tibi.
3. Irascar, licèt usque voces, mittasque, rogesque.
4. Quid facies? inquis: quid faciam? veniam.

Vers. 3. 4. *Irascar*. Ulciscar te, quòd me non invites, & quamvis voces me deinceps semel, iterùm, tertio.... expectabat Lupercus dum Martialis diceret se non venturum, quod homini avaro gratissimum accidisset; contrarium facete respondet.

XXXV.

Tonsoris Epitaphium.

1. Hoc jacet in tumulo raptus puerilibus annis
2. Pantagathus, domini cura dolorque sui,
3. Vix tangente vagos ferro resecare capillos
4. Doctus, & hirsutas excoluisse genas.
5. Sis licet, ut debes, tellus placata, levisque;
6. Artificis levior non potes esse manu.

Vers. 3. 4. *Doctus*. Peritus capillos vagos, & nimios tondere, genas pilosas radere ita molliter, ut vix tangi ferro viderentur.

5. *Sis licet, &c.* O tellus, licet, fas est, ut sis illi levis, ac minimè onerosa. Legitur vul-

vulgò, & si mendosè, *sis licet inde sibi lenis*. Ubi vocem *sibi* positã volunt pro *illi*: ita enim loquuntur aliquando Latini more Græcorum, ut pronomen possessivum pro demonstrativo ponant. De hac formula benè mortuis precandi, *sit illi in terra levis*, Vide Librum V. Ep. 35.

6. Quamtumlibet levis fueris, non eris levior, quàm erat ipsius tonsoris manus, dum tonderet.

XXXVI.

In medicum imperitum.

1. Lotus nobiscum est, hilaris cœnavit, & idem
2. Inventus manè est mortuus Andragoras.
3. Tam subitæ mortis causam, Faustine, requiris?
4. In somnis medicum viderat Hermocratem.

Vers. 4. Adeò infeliciter suos ægrotos tractat Hermocrates, ut eum vel in somnis vidisse satis fuerit Andragoræ ad mortem obeundam.

XXXVII.

Bene olere, nihil olere.

1. Quòd semper casiaque, cinnamoque,
2. Et nido niger alitis superbæ,
3. Fragras plumbea Nicerociana;
4. Rides nos, Coracine, nil olentes:
5. Malo, quàm bene olere, nil olere.

V. 1. *Casia*. Casia & cinnamum, sive cinnamomũ, sunt odorati frutices, unde unguẽta & odores conficiebantur.

2. Et delibutus unguentis quæ conficiuntur ex odoratis fruticibus, & floribus quibus phœnix moriturus nidum suum extruit.

3. Redoles unguentis Nicerotis, (erat ille Niceros myropola celebris,) quæ asservantur in vasculis plumbeis. In plũbo, ut docet Plinl. 13. c. 2. commodiùs coquuntur unguenta, & servantur.

5. Homo enim impurus, & olidus, unguentis emendare & compescere gravitatem odoris nativi debet: istis non eget homo purus, & nullo fœtore inquinatus.

XXXVIII.

In Calvum.

1. Mentiris fictos unguento, Phœbe, capillos,

2. Et

2. Et tegitur pictis sordida calva comis.
3. Tonsorem capiti non est adhibere necessum:
4. Red. ere te melius spongia, Phœbe, potest.

Vers. 1. *Unguento.* Calvi solebant aream nudi capitis oleo odorato ac pigmento inungere, & capillos in calva sic delibuta pingere; qui capilli non egebant novacula, qua tonderentur; sed spongia, qua delerentur.

XXXIX.

Vota pro amici reditu.

1. Cernere Parrhasios dum te juvat, Aule, Triones
2. Cominus, & Getici sidera pigra poli:
3. O quàm penè tibi Stygias ego raptus ad undas,
4. Elysiæ vidi nubila fusca plagæ!
5. Quamvis lassa tuos quærebant lumina vultus,
6. Atque erat in gelido plurimus ore Pudens.
7. Si mihi lanificæ ducunt non pulla sorores
8. Stamina, nec surdos vox habet ista Deos;
9. Sospite me sospes Latias reveheris ad urbes,
10. Et referes pili præmia clarus eques.

Vers. 1. Dum tu, ò Aule Pudens (erat ille, vir bello clarus, amicus Martialis) in Sarmatia, & plagis septentrionalibus bello distineris, ego penè confectus morbo perii. De voce *Parrhasius* vide suprà Epigr. 19.

Triones. Ita vocatur signum cœleste, quod alio nomine appellant Plaustrum, sive ursam minorem, de qua dixi I. Spect. Ep. 14. & lib. 4. Ep. 3. compositum è stellis septem, quarum anteriores speciem boum plaustrum trahentium exhibent: boves autem à rusticis apud Latinos veteres, vocabantur triones, quasi terriones, id est, agrum terentes & scindentes aratro. Hinc toti signo inditum nomen, ut Septentrio, seu septemtriones diceretur. Eodem nomine appellatur etiam Ursa major, quia septem clariores stellas habet, inter 27. è quibus constat. Hinc Virgilius *geminos triones* vocat.

2. *Getici*. Getæ populi Daciæ erant, Scythis vicini, ubi nunc ferè sunt Moldavi.

Elysiæ. Elysii campi erant apud poetas, inferorum regio quædam amœnior, piis & probis hominibus destinata. *Fusca*. Omnia enim sunt in inferis nigra.

5. Oculi mei, licèt morbo gravati, te nihilominus requirebant.

7. Si parcæ nondum trahunt

hunt mihi nigra ſtamina. Morituris nigra, victuris alba fila nere dicebantur Parcæ ſuprà, lib. 4. Ep. 42. 60.

8. Si cœlites vocem hanc meam, & concepta pro te vota audiunt.

9. Vivam ad illud uſque tempus, quo in Patriam redibis.

10. Creaberis primus Centurio, & ornamentis equeſtribus donaberis. Statim atque primipilatu aliquis donabatur, fiebat eques non titulo tantùm, ſed equeſtri etiam cenſu. De Primipilo Vide Lib. 1. Ep. 76.

X L.

In oſtentatorem.

1. Et dolet, & queritur, ſibi non contingere frigus
2. Propter ſexcentas Baccara gauſapinas:
3. Optat, & obſcuras luces, ventoſque, niveſque:
4. Odit, & hibernos, ſi tepuere, dies.
5. Quid fecere mali noſtræ tibi, ſæve, lacernæ,
6. Tollere de ſcapulis quas levis aura poteſt?
7. Quantò ſimpliciùs, quantò eſt humaniùs illud
8. Menſe vel Auguſto ſumere gauſapinas?

Verſ. 1. 2. Baccara, propterea, quod vult oſtentare ſexcentas, quas domi ſervat, gauſapinas, dolet hyemem non adeſſe, odit calidos dies. Erat Gauſapina veſtis villoſa, & craſſa penula, quæ geſtabatur hyeme, & ab illis oſtentatoribus ſæpè mutabatur.

5. 6. Quid noſtræ lacernæ, ſive, quid nos lacernis induti, fecimus tibi mali, ò homo crudelis, quid in te peccavimus, ut nobis optes hyemem, quæ profectò nobis non poteſt non eſſe incommoda, qui lacernis adeò levibus utimur, ut eas ventus excutere ab humeris noſtris queat?

Lacernæ. Lib. 2. Ep. 26.

7. Quantò ſimpliciùs ad teſtandam omnibus oſtentationem tuam faceres, ſi menſe Auguſto ſumeres tuas gauſapinas? omnes enim ſtatim intelligerent, quo id conſilio faceres. Sed eſſet hoc ipſum humaniùs, quia non optares, & votis tuis velut accerſeres hyemem nobis leviter veſtitis valdè incommodam.

X L I.

Victurus Heber.

1. Rem factam Pompillus habet, Fauſtine; legetur
2. Et nomen toto ſparget in orbe ſuum:
3. Sic leve flavorum valeat genus Uſipiorum,

4. Quiſ-

2. Ceſſas mittere munera, Oppiane:
3. Heu crudele nefas, malæque Parcæ!
4. Cujus vulturis hoc erit cadaver?

Verſ. 1. *Unicum.* Filium. Itaque jam orbus eſt, & dives: ò Oppiane, quid moraris eum muneribus devincire, ut te ſuum hæredem ſcribat; ò Parcæ, factum crudeliter à vobis eſt! unicum enim patri miſero filium abſtuliſtis, & ipſum patrem tamquam mortuum cadaver, hæredipetis, & vulturibus vorandum objeciſtis!

XLIV.

Veræ lacrymæ.

1. Scis te captari; ſcis hunc, qui captat, avarum;
2. Et ſcis qui captat; quid, Mariane, velit:
3. Tu tamen hunc tabulis hæredem, ſtulte, ſupremis
4. Scribis, & eſſe tuo vis, furioſe, loco.
5. Munera magna tamen miſit, ſed miſit in hamo:
6. Et piſcatorem piſcis amare poteſt?
7. Hiccine deflebit vero tua fata dolore?
8. Si cupis, ut ploret; des, Mariane, nihil.

Verſ. 1. *Captari.* Muneribus doloſis tuam hæreditatem, & mortem petit.

7. Sunt qui ſic legant, & interpungant. *Hiccine? de flebit vero mea fata dolore.* An hunc ita culpas, Martialis? hiccine eſt quē ſic accuſas! Ille verò dignus eſt hæreditate mea: novi hominis memorem animum, & pium, me mortuum flebit ex animo.

8. *Des nihil.* Tunc enim deceptus verè flebit.

LXV.

In obtrectatorem, & invidum.

1. Cùm ſis nec rigida Fabiorum gente creatus,
2. Nec qualem Curio, dum prandia portat aranti,
3. Hirſuta peperit rubicunda ſub ilice conjux;
4. Sed patris ad ſpeculum tonſi, matriſque togatæ
5. Filius, & ſponſam poſſit te ſponſa vocare:
6. Emendare meos, quos novit fama, libellos.
7. Et tibi permittis felices carpere nugas:
8. Has, inquam, nugas, quibus aurem advertere totā
9. Non aſpernantur proceres urbiſque forique:

10. Quas, & perpetui dignantur ſcrinia Sili,
11. Et repetit toties facundo Regulus ore;
12. Quique videt propiùs magni certamina circi
13. Laudat Aventinæ vicinus Sura Dianæ:
14. Ipſe etiam tanto dominus ſub pondere rerum
15. Non dedignatus bis terque revolvere Cæſar.
16. Sed tibi plus mentis, tibi cor, limante Minerva,
17. Acrius, & tenues finxerunt pectus Athenæ.
18. Ne valeam, ſi non multò ſapit altiùs illud
19. Quod cum panticibus laxis, & cum pede grandi,
20. Et rubro pulmone vetus, naſiſque timendum,
21. Omnia crudelis lanius per compita portat.
22. Audes prætereà, quos nullus noverit, in me
23. Scribere verſiculos, miſeras, & perdere chartas:
24. At ſi quid noſtræ ibi bilis inſſerit ardor,
25. Vivet, & hærebit, totoque legetur in orbe;
26. Stigmata nec vafrà delebit Cinnamus arte.
27. Sed miſerere tui, rabido nec perditus ore
28. Fumantem vivi naſum tentaveris urſi:
29. Sit placidus licet, & lambat digitoſq; manuſq;
30. Si dolor, & bilis, ſi juſta coegerit ira,
31. Urſus erit: vacua dentes in pelle fatiges,
32. Et tacitam quæras, quam poſſis rodere, carnem.

Verſ. 1. *Rigida*. Bellicoſa, ſevera. Fabiorum gens, ideſt, familia & domus, illuſtris Romæ fuit: ex ea cùm trecenti contra Vejentes pugnarent, una die omnes cæſi ſunt, præter unum.

2. Cùm nón ſis ſimilis filio M. Curii, qui cùm de Samnitibus, de Sabinis, de Pyrrho triumphaſſet, in ruſticana villa, & vita conſumpſit extremum ætatis. Cic. de ſenect. *Rubicunda*. Peruſta ſolibus & æſtu.

4. Sed patris effœminati filius. *Togatæ*. Adulteræ. Vide Lib. 2. Epig. 33.

5. *Sponſam &c.* Cùm ſis adeò pexus & comptus, ut mulieri propior, quàm viro ſis.

6. *Nugas*. Ludicra epigrammata.

10. Quas Silius Italicus, poeta nobilis, lib. 4. Epigr. 11. & perpetua fama victurus, dignatur in ſuis ſcriniis ſervare. *Scrinia*, lib. 1. Ep. 3.

11. *Regulus* Patronus percelebris. Suprà, Ep. 26.

12. Et quas laudat clariſſimus orator Palfurius Sura, qui ædes habet in Aventino monte, unde propiùs ſpectat certamina & ludos Circenſes,

ſes, quia prope abeſt Circus ab ejus domo. In vertice Aventini erat Dianæ templum: nunc ædes Divæ Sabinæ dicata, unde monti nomen, *Di Santa Sabina*.

Circi. Lege lib. Spect. Ep. 26. Tres erant Romæ Circi: Circus maximus inter Palatinum & Aventinum: Circus Flaminius, qui etiam dictus eſt Apollinaris; & Circus Neronis, in Vaticano.

16. Sed tibi videlicet judicium eſt acrius, Palladis artium bonarum præſidis ope ac beneficio, & mens ſanior quàm Cæſari, Regulo &c.

Limante. Poliente Pallade, acuente illud tuum judicium & cor.

17. *Athenæ*. Ubi artes omnes florebant.

18. Diſpeream, ni plus ſapit cor pecudis mortuæ putridum, quàm tuum: ni ſanius eſt jecur, ac pernæ rancidæ, & pantices) inteſtina ſunt, cum adipe & omaſo) ac pulmo jam corruptus & fœtens, quem naſi omnes ob fœtorem fugiunt, & alia id genus, quæ lanii portant per compita.

22. *Noverit*. Legerit.

23. *Perdere*. Quia nemo eas volvet.

24. At ſi quid ego juſta bile & iracundia incitatus in te ſcripſero, illud vivet, ac, celebrabitur; & ſtigmata ſeu notas infamiæ, quæ tibi à me, ut ferro candenti, in fronte inurentur, nullus Cinnamus, (erat ille tonſor famoſus) delebit.

27. Noli irritare urſum iratum, ideſt, me laceſſere, ulturum ſcilicet ac remorſurum. Iræ ſedem vulgò ponunt in naſo, quam prodit flatus vehementior & calidior ex eo erumpens. Urſus autem animal iracundum.

29. *Placidus*. Cicur.

31. *Urſus erit, &c.* Redibit ad ingenium: nativum furorem reſumet.

Vacua pelle. Tomento farta & ſtramine: vel, mortua, & animæ vacua.

32. Quære alium, quem tuis maledictis carpas; qui nec ſentire tuam obtrectationem, nec ulciſci queat.

XLVI.

Epigrammata longiora.

1. Hexametris epigramma facis, ſcio dicere Tuccam.
2. Tucca, ſolet fieri: denique, Tucca, licet.
3. Sed tamen hoc longum eſt: ſolet hoc etiam quoque Tucca, licetque:
4. Si breviora probas, diſticha ſola legas.
5. Conveniat nobis: ut fas epigrammata longa
6. Sit tranſire tibi; ſcribere, Tucca, mihi.

Verſ. 1. Ordo verborum eſt, Scio Tuccam, invidum & cri-

criticum quemdam, dicere & objicere mihi, quòd longa epigrammata (quale est superius) versibus hexametris scribam.

2. O Tucca, respondeo id fieri solere, tum etiã licere.

3, 4. At enim sunt ista epigrammata longiora; sed longiuscula licet facere: quæ si tibi displicent, ea solùm legas, quæ duobus versibus continentur.

5. Ita inter nos, quæso, conveniat, ita litem componamus, ut mihi fas sit longa scribere epigrammata; tibi illa transire, & non legere.

XLVII.

Epitaphium Eutychi pueri.

1. Flete nefas vestrum, sed toto flete Lucrino,
2. Najades, & luctus sentiat ipsa Thetis.
3. Inter Bajanas raptus puer occidit undas
4. Eutychus, ille tuum, Castrice, dulce latus.
5. Hic tibi curarum socius, blandumque levamen:
6. Hic amor, hic nostri vatis Alexis erat.

Vers. 1. *Lucrino*. Vide lib. 1. Ep. 54. Najades, Deæ fontium præsides. De Baiis actum Ep. 51. ejusd. lib. 1.

4. *Latus*. Tuus comes, amicus, sodalis. Quia stipare latus solent amici, & deductores.

6. *Alexis*. Domino carus puer: ut Alexis Virgilio, qui mentionem de eo facit in 2. Ecloga. *Vatis*. Castrici.

XLVIII.

valere vivere est.

1. Sexagesima, Martiane, messis
2. Acta est, &, puto, jam secunda Cottæ,
3. Nec se tædia lectuli calentis
4. Expertum meminit die vel uno.
5. At nostri bene computentur anni,
6. Et, quantùm tetricæ tulere febres,
7. Aut languor gravis, aut mali dolores,
8. A vita meliore separentur;
9. Infantes sumus, & senes videmur.
10. Ætatem Priamique, Nestorisque
11. Longam qui putat esse, Martiane,
12. Multùm decipiturque falliturque:
13. Non est vivere, sed valere, vita.

Vers. 1.

Vers. 1. 2. 3. *&c.* Cotta jam sexagesimum, & secundum, ut puto, annum, ò Martiane, confecit, neque adhuc vel uno die ægrotavit. At si numerentur anni nostri, atque separentur ab aliis dies illi, quibus febre, vel alia vexati fuimus ægritudine, videbimur infantes, & recens nati, quamvis jam ob canos videamur senes, diuque vixerimus. Errat, qui longam vitam putat eam, quæ Priami vel Nestoris numeret annos; ea longa est, quæ multum habet valetudinis, ac sanitatis: hæc dos est vitæ potissima, & ipsa potior vita.

3. *Calentis.* In quo æger calet febri.

10. *Nestoris.* Vixisse tres ætates dicitur: Priamus quoq; ad summam pervenit senectutem. Hic rex Trojæ; ille dux Græcorũ prudẽtissimus.

XLIX.

In furem.

1. Fur notæ nimiùm rapacitatis
2. Compilare Cilix volebat hortum:
3. Ingenti sed erat, Fabulle, in horto
4. Præter marmoreum nihil Priapum;
5. Dum non vult vacua manu redire;
6. Ipsum surripuit Cilix Priapum.

V. 2. *Compilare.* Spoliare. *Cilix.* Nomen est proprium: aliàs gentile. Cilicia prov. Asiæ minoris.

4. *Priapum.* Erat ille hortorum Deus custos; qui tunc non modò hortum, sed ne se ipse quidem potuit custodire. Deum hunc ridet, Horat. Sat. 8. Lib. 1.

L.

Ficti dentes.

1. Medio recumbit imus qui lecto,
2. Calvam trifilem semitactus unguento,
3. Foditque tonsis ora laxa lentiscis;
4. Mentitur, Esculane: non habet dentes.

V. 1. *Medio &c.* In tricliniis vulgò tres lecti erant: in singulis terni convivæ, ut plurimum, quorum summus ille dicebatur, qui ad lecti caput accubabat: medius, qui in medio lecto, eratque locus honoratissimus: imus, qui post medium jacebat.

2. Qui habet caput calvum, discretum tamen pictis, & fluentibus ~~pingui unguento~~ tribus, aut quatuor pilis, instar filorum. Suprà. Ep. 38. *Semitactus.* ἡμίχειρος, leviter tactus, ac delibutus: nã

tangere oleo, tangere unguento, dixerunt optimi scriptores Cato, Varro, Propertius. Legunt nonnulli *femitatus*, quasi sulcatum esset unguento, & exaratum caput; sed vereor, ut ista vox latina sit.

3. *Fodit*. Purgat, fodicat. *Lentiscis*. Dentiscalpiis è ramulis acutis lentisci, (arbuscula quædam est) factis. *Non habet*. Aut nullos habet, aut emptos. Recalvastrum, & edentulum deridet senem.

LI.

Venefica munera.

1. Cùm mittis turdum ve mihi, quadram ve placentæ,
2. Sive femur leporis, sive quid his simile;
3. Buccellas misisse tuas te, Pontia, dicis:
4. Has ego nec mittam, Pontia; sed nec edam.

Vers. 1. *Quadram*. Partem quartam; frustum.

2. *Buccellas*. Propriè buccella seu buccea, est particula cibi, vel panis: quantum capere bucca potest.

4. *Mittam*. Amicis: sunt enim veneno infectæ.

LII.

Epitaphium Fusci.

1. Ille sacri lateris custos, Martisque togati,
2. Credita cui summi castra fuere ducis;
3. Hìc situs est Fuscus: licet hoc Fortuna fateri;
4. Non timet hostiles jam lapis iste minas.
5. Grande jugum domita Dacus cervice recepit,
6. Et famulum victrix possidet umbra nemus.

Vers. 1. *Ille &c.* Fuerat Cornelius Fuscus præfectus prætorii, custos corporis Domitiani. Vide Tacitum lib. 2. & 3. hist.

Martis togati. Domitiani, qui licèt in urbe sit, ac togatus, vincit tamen hostes per suos duces, ac Mars Romanorum est veluti domesticus, ac urbanus. Possunt etiam per Martem togatum intelligi milites Prætorianæ cohortis, quæ ad Imperatoris palatium excubabat, quorum Fuscus præfectus fuit.

2. Cui Domitianus castra sua, & exercitum contra Dacos commiserat. Ab iis Fuscus posteà cæsus est: victi tamen subinde Daci, ac de illis Domitianus triumphavit.

3. *Licet hoc, &c.* Possumus jam impunè, ò Fortuna, cladem istam confiteri, quam abundè compensavit nostra de Dacis victoria. Fusci tumulus eorum vim, & crudelita-

litatem non reformidat, & victrix ejus umbra placidè conquieſcit in hoc nemore quod olim Dacorum, nunc Romanorum eſt, nunc Romanis ſervit. Pars magna victoriæ, vel cladis ſolatium cenſebatur, ſi cada vera, & ſepulchra mortuorum non eſſent in hoſtium poteſtate, ob id nunc vates gratulatur. Daci quinam eſſent dixi Ep. 23. lib. 1. & Ep. 2. lib. 2.

LIII.

Pauper ſuperbus.

1. Cùm ſis tam pauper, quàm nec miſerabilis Irus;
2. Tam juvenis, quàm nec Parthenopæus erat;
3. Tam fortis, quàm nec, cum vinceret, Artemidorus;
4. Quid te Cappadocum ſex onus eſſe juvat?
5. Rideris, multoque magis traduceris Afer,
6. Quàm nudus medio ſi ſpatiere foro.
7. Non aliter monſtratur Atlas cum compare ginno,
8. Quæque vehit ſimile bellua nigra Libyn.
9. Invidioſa tibi quàm ſit lectica, requiris?
10. Non debes ferri mortuus hexaphoro.

Verſ. 1. *Irus.* Mendicus, apud Homerum, & conſequentes deinde poëtas decantatus.

2. *Tam juvenis* Tam ætate florenti, quàm Parthenopæus, imò etiam illo junior. Is fuit Antiopæ filius, floruit in bello Thebano, & ab Æſchylo laudatur in ſua *Septem ad Thebas*. Et à Papinio, Lib. 4. Thebaidos.

3. *Artemidorus*. Pugil fuit egregius, Galbæ, Vitelliique temporibus, patria Trallianus, qui, ut narrat Pauſanias in Eliacis Lib. 2. cùm in certaminibus Olympicis admodùm adoleſcens parum feliciter pugnaſſet ob ætatis imbecillitatem, confirmatis poſtea viribus, cùm Smyrnæi publicos edirent ludos, in arenam deſcēdit, & eodem die non ſolùm eos à quibus antea in Olympicis victus fuerat, verùm etiam adoleſcentes alios, ac viros omnium valentiſſimos, pancratio ſuperavit. Hinc vocem illam explicabis, *cùm vinceret*.

4. Quid opus eſt te ferri in lectica hexaphoro (Lib. 2. Ep. 59.) & onerare ſex ſervos? Frequentes ſervi è Cappadocia, minoris Aſiæ regione, mittebantur.

5. *Traduceris*. Haberis ludibrio. Lege lib. Spect. Ep. 4. lib. 1. 47.

6. *Spatiere*. Ambules.

7. 8. Non aliter ac tu, rideturille natus, quem joco vocamus Atlantem, quando per urbem vectamur illo ſuo exiguo mulo, qui illi Par eſt,

& æquè pumilus: aut quando aliquis Afer portatur ab elephante, cui est similis, nempe fuscus, subniger. Cinnus est parvus mulus, teste Plinio l. 8. c. 48. & Aristotele de hist. anim. lib. 6. c. 24. Libs, sive Libys, idē est, ac Africanus.

9. Invidiosa, &c. Quæris cur tantum tibi apud omnes invidiam conciliet hæc tua lectica? nempè cùm sis vivus cadaver, & indignus qui lucem intuearis, non debes hexaphoro gestari, sed feretro, & vili sandapila. Habes epigramma simile num. 59. Epig. 54.

LIV.

Vinum venenum.

1. Potor nobilis, Aule, lumine uno
2. Luscus Phryx erat, alteroque lippus;
3. Huic Heras medicus, bibas caveto;
4. Vinum si biberis, nihil videbis.
5. Ridens Phryx, ocule, valebis, inquit.
6. Misceri sibi protinus deunces,
7. Sed crebros jubet: exitum requiris?
8. Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Vers. 1. Ordo est. Phryx quidem, egregius potor, erat oculo uno luscus, & lippus altero.

3. *Heras.* Nomen medici tunc celebris: legitur etiam Eros, utraque vox græca Ἥρας, Ἔρως.

4. *Nihil videbis.* Oculos perdes.

5. At Phryx ridens, oculum suum sic est allocutus, ò mi ocule, vale, nullus esto, pereas sanè. Lib. 2. 67.

6. *Deunces.* Explicui hanc vocem lib 1. Ep. 26.

8. Vinum hoc Phrygi aliud nihil, quàm vinum fuit, & quidem suave: at ejus oculo fuit venenum, & pestiferum, quia oculus eo, tamquā veneno, est extinctus.

LV.

Malè fortunatus.

1. Tristis es, & felix: sciat hoc Fortuna caveto:
2. Ingratum dicet te, Lupe, si scierit.

V. 2. Ingratum. Qui sua beneficia animo iniquo accipias: lætum te ac hilarem in rebus bonis, ac lætis facito.

Roma-

LIV.

Romana roſa.

1. Ut nova dona tibi, Cæſar, Nilotica tellus
2. Miſerat hibernas ambitioſa roſas:
3. Navita deriſit Pharios Memphiticus hortos,
4. Urbis ut intravit limina prima tuæ.
5. Tantus veris honos, & odoræ gratia Floræ,
6. Tantaque Pæſtani gloria ruris erat.
7. Sic quacumq; vagus greſſumq; oculoſq; ferebat,
8. Sutilibus ſertis omne rubebat iter.
9. At tu Romanæ juſſus jam cedere brumæ,
10. Mitte tuas meſſes; accipe, Nile, roſas.

Verſ. 1. 2. Ægyptus tibi, ò Cæſar, miſerat roſas hibernas, ut mira quædam, & inſolita munera, eas ambitioſè, quaſi magnum aliquid, venditans. *Nilotica*. Nilus Ægypti fluv. notiſſimus.

3. 4. Sed Ægyptii nautæ, cùm Romam venerunt, cœperunt ſuam Ægyptum, ejuſque hortos, & roſas contemnere. Pharus, quid eſſet expoſui Epigr. 13. lib. 1 Quid Memphis, lib. Spect. Epigr. 1.

5. Tot videbant Ægyptii, vel media in hyeme, flores & roſas Romæ. Flora erat hortorum, & florum Dea.

6. Tanta erat roſarum copia ex agro Pæſtano (Lib. 4. Ep. 48.) advectarum.

8. *Sutilibus*. Inter ſe nexis, & conſutis. Legitur etiam, *textilibus*.

9. *Juſſus cedere, &c.* Coactus fateri roſas, vel in ipſa bruma, eſſe Romæ plures, ac præſtantiores, quàm in Ægypto, ubi æſtas aſſidua.

10. Contentus eſto nobis frumentum mittere, roſis tuis carere poſſumus, imò tibi noſtras mittere.

LXII.

Mendicat eleganter.

1. Quidam me modò, Rufe, diligenter
2. Inſpectum, velut emptor, aut laniſta,
3. Cùm vultu digitoque ſubnotaſſet,
4. Tune es, tune, ait, ille Martialis,
5. Cujus nequitias jocoſque novit
6. Aurem qui modò non habet Batavam?
7. Subriſi modicè, levique nutu
8. Me, quem dixerat eſſe, non negavi.

9. Cur ergo, inquit, habes malas lacernas?
10. Respondi: quia sum malus poeta.
11. Hoc ne sæpiùs accidat poetæ,
12. Mittas, Rufe, mihi bonas lacernas,

Vers. 2. *Velut emptor*. Quasi vellet emere mancipium aliquod. Qui emebant servos; eos diligenter inspiciebant, ne quid lateret vitii: item laniſtæ, qui gladiatores emebant, ut eos alerent domi, exercerentque ad mutuam lanienam.

3. *Subnotasset*. Cùm me, vultu admirantis in speciem composito, & producto digito commonstrasset.

5. *Nequitias*. Epigrammata ludicra, & improba.

6. Modò ille jocari paulum amet, ac sciat. Auris Batava in hoc loco est, rudis jocorum, & imperita. Nempè rigidi, & bellicosi erant Batavi, atque adeò minimè istarum amantes nugarum. Nunc inter illos multi sunt politioribus literis in primis exculti.

9. *Lacernas*. De hac voce dictum Ep. 26. l. 2. & 2. lib. 4.

11. Ne quis mihi paupertatem exprobret, ac sterilem poesim objiciat.

LVIII.

Principis clementia.

1. Quantum sollicito fortuna parentis Etrusco,
2. Tantum, summe ducum, debet uterque tibi.
3. Nam tu missa tua revocasti fulmina dextra:
4. Hos cuperem mores ignibus esse Jovis.
5. Si tua sit summo, Cæsar, natura Tonanti,
6. Utetur toto fulmine rara manus.
7. Muneris hoc utrumque tui testatur Etruscus,
8. Esse quòd, & comiti contigit, & reduci.

Vers. 1. Quantum Etruscus pater debet filio suo, qui parenti fortunam, & calamitatem in meliorem statum mutavit: tantum uterque, pater nempe, & filius, tibi debet, ò Cæsar, qui preces filii audiveris, & patrem ab exilio revocaveris.

Sollicito. De patris exilio & calamitate. *Fortuna*: Sors, restitutio ab exilio.

Etrusco. Etruscus pater, sive Hetruscus, primùm Tiberii Cæsar libertus fuit, deinde Caligulam minùs faventem expertus, ab eo pulsus aula; mox tamen revocatus est, & in ejus comitatu profectus ad Germanicam expeditionem: sub aliis deinde Cæsaribus varia fortuna usus, ad magnos honores, & majores opes evasit: annos domum 80. natus, à Domitiano jussus exulare, filium habuit comitem

tem exilii voluntarium, sed ejus opera revocatus, non ita multò post decessit. Hunc laudat egregio carmine Statius l. 3. Sylvarum.

3. *Fulmina*. Exilii decretum.

6. Jupiter numquam, aut rarò fulmina vibraret tota vi, tota manu. Esset in reos mitior.

7. 8. Etruscus filius utrumque hoc beneficium à te acceptum confitetur, & quòd non ægrè tuleris ipsum patri comitem sponte in exilium ire; & quòd cum patre redire ab exilio jusseris.

LIX.

Sanus non sanus.

1. Octaphoro sanus portatur, Avite, Philippus:
2. Hunc tu si sanum credis, Avite, furis.

Vers. 1. *Octaphoro*. Octaphorus erat lectica, quam servi octo ferebant, ea utebantur interdum ægroti, ut molliùs gestarentur.

2. Jocus est in voce *sanus*: iste, sano licèt corpore, licèt valens, ac robustus, tamen octaphoro vehitur: an credis eum esse sanum? Id si credis, insanis ipse: ægrotat certè, non corpore, at animo, propter arrogantiam, & amorem deliciarum.

LX.

Epitaphium.

1. Editur heu! sextus sine te mihi, Rufe Camoni,
2. Nec te lectorem sperat, amice, liber.
3. Impia Cappadocum tellus, & numine lævo
4. Visa tibi, cineres reddit, & ossa patri.
5. Funde tuo lacrymas orbata Bononia Rufo:
6. Et resonet tota planctus in Æmilia.
7. Heu qualis pietas! heu quam brevis occidit ætas!
8. Viderat Alphei præmia quinque modò.
9. Pectore tu memori nostros evolvere lusus,
10. Tu solitus totos, Rufe, tenere jocos.
11. Accipe cum fletu mœsti breve carmen amici,
12. Atque hæc absentis thura fuisse puta.

Vers. 1. O Rufe Camoni, hunc sextum librum edidi, te absente.

3. 4. Rufus Camonius in Cappadocia decessit; ejusq; cineres Romam ad ipsius patrem sunt reportati.

4. *Numine lævo*. Quã adiisti

sli adversis, iratisque superis, nempe in ea moriturus.

5. *Bononia*. Urbs Italiæ in Æmilia seu Longobardia, cis Padum: *Bologna*.

8. Vixerat per quinque tãtùm Olympiades, ideſt annos 20. ad Olympiam (quæ olim etiam Pisa dicta est) urbem Græciæ in Peloponneso: celebrabantur clariſſima certamina ad fluvium Alpheum, quarto quoque anno ineunte; quod spatium propterea Olympias vocatum est. Vide Ep. 35. lib. 4.

12. Accipe hæc carmina loco thuris, quod in tuo funere superis adoleviſſem, si adfuiſſem.

LXI.

Vinum nivibus temperatum.

1. Setinum, dominæque nives, denſique trientes.
2. Quando ego vos, medico non prohibente, bibã?
3. Stultus, & ingratus, nec tanto munere dignus,
4. Qui mavult hæres divitis esse Midæ.
5. Poſſideat Libycas meſſes, Hermumq; Tagumque,
6. Et potet calidam, qui mihi livet, aquam.

Verſ. 1. *Setinum*. Subaudi *Vinum*. Setia Campaniæ est oppidum, *Sezza*.

Dominæ. Quæ inter cęteras mensarum delicias veluti principatum obtinetis, quia vinum refrigeratis.

Denſi. Crebri. De triente vide Ep. 26. lib. 1.

3. Est ille profectò inſanus, & ingratus pro acceptis Fortunæ munere opibus, qui esse similis Midæ, & ejus esse hæres, ideſt, esse æquè dives mavult, quàm vina bona bibere.

5. Quicumque mihi invidet, ille sanè Africæ meſſes, aureas Hermi, ac Tagi fluviorum arenas poſſideat; ſed aquam calidam ipſe bibat, mihi vinũ, & nives relinquat. Hermus nunc *Sarabat*, est, in Asia minori, devolvitur in Pactolum, & vicinos Smyrnæ campos alluit. Tagus in Hiſpania. *Tajo*. Ambo aureis arenis inclyti.

LXII.

Emax precatio.

1. Di tibi dent, & tu Cæsar, quæcumque mereris:
2. Di mihi dent, & tu, quæ volo, ſi merui.

LXIII.

Damnoſa familiaritas.

1. Manè ſalutavi vero te nomine caſu;

2. Nec

2. Nec dixi dominum, Cæciliane, meum.
3. Quanti libertas constet mihi tanta, requiris?
4. Centum quadrantes abstulit illa mihi.

Vers. 1. Manè te tuo nomine salutavi, idque casu, non dedita opera, te Cæcilianum appellavi, non dominum meum, ut patronos appellare solent clientes.

3. At carò ista mihi salutandi libertas, & familiaritas constitit: nam abstulisti mihi statim sportulam, quam antea dare consueveras.

4. De centum illis quadrantibus, & sportula vide Ep. 51. lib. 1. & 6. lib. 3.

LXIV.

Vinum patera congruens.

1. Cælatus tibi cùm sit, Ammiane,
2. Serpens in patera Myronis arte;
3. Vaticana bibis: bibis venenum.

Vers. 1. Siquidem habes pateram, in qua cælatus est serpens, & bibis vinum Vaticanum (quod erat pessimum) certè venenum bibis, & cum isto serpente tuum vinum congruit, ita ut serpens cælatus extra, indicare videatur toxicum intra latens.

2. *Myronis.* Erat sculptor egregius de quo Plin. multa.

3. *Vaticana.* Mons Vaticanus, *il Vaticano*, prope Romam erat, nunc in ipsa Roma: in eo condita est admirabilis Basilica S. Petri. In agro vicino colligebatur vinum deterrimum.

LXV.

Mulier unguentis delibuta.

1. Tam malè Thais olet, quàm non fullonis avari
2. Testa vetus, media sed modò fracta via:
3. Pullus abortivo nec cùm putrescit in ovo;
4. Amphora corrupto nec vitiata garo.
5. Virus ut hoc alio fallax permutet odore,
6. Deposita quoties balnea veste petit;
7. Psilothro viret, aut acida latet oblita creta:
8. Aut tegitur pingui terque quaterque faba.
9. Cùm benè se tutam per fraudes mille putavit,
10. Omnia cùm fecit, Thaida Thais olet.

V. 1. Pejus olet Thais, quàm testa, in qua fullones urinam

ad

ad expurgandas vestes utilem, excipiunt; cùm recentissimè est fracta illa testa, & in vicum projecta.

3. Ova vetera, maximè si per aliquot dies illis gallina incubuerit, sunt odoris gravissimi.

4. *Garo.* Est garum liquamen quoddam, & muriæ salsæ genus, factum ex intestinis piscium, putridis, & sale maceratis.

5. Ut odorem suum tetrum, alieno suavi permutet ac obruat.

7. Psilothro utitur, quoties petit balnea; aut apponit affatim ori pigmentum confectum e creta aceto diluta. Est psilothrum unguenti odorati genus, quo cutis lævigatur & politur detractis pilis; à verbo græco ψιλόω: nudo, pilis spoliato. *Viret*, quia juvenilem quamdam ori viriditatem conciliat.

Acida creta. Creta aceto diluta.

8. Farina è fabis expressa, vultum totũ tegit, oblinitq;

9. *Tutam.* A fœtore. Benè olentem.

10. Quidquid agat, malè semper olet.

LXVI.

Splendidus alienis opibus.

1. Ponuntur semper chrysendeta Calpetano,
2. Sive foris, seu cùm cœnat in urbe domi.
3. Sic etiam in stabulo semper, sic cœnat in agro.
4. Non habet ergo aliud? non habet imò suum.

Vers. 1. *Ponuntur.* In mensa apponuntur. *Chrysendeta.* Explicui Ep. 36. lib. 2.

3. *Stabulo.* Diversorio, publico hospitio: sic vocatur, quia ibi statur de via. *Sic.* Cum istis poculis. *Agro.* Villa.

4. Nonne habet alia vasa? aliam supellectilem? Imò non habet aliam suam, alienam habet. Nihil habet, quod suum sit, adeò est pauper; si quid habet, aut commodatum sumpsit ab aliis, aut furto ipse sustulit.

LXVII.

Vis exempli.

1. Non miror, quòd potat aquam tua Bassa, Catulle;
2. Miror quòd Bassi filia potat aquam.

Vers. 1. *Tua.* Filia: quæ sobrium patrem imitatur.

2. *Bassi.* Ebrii parentis. Imitamur autem faciliùs exempla deteriora, quare magis mirandum est, ebrii hominis filiam non esse ebriam, quàm sobrii parentis prolem esse sobriam.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM

LIBER SEPTIMUS.

EPIGRAMMA I.

Lorica Domitiani.

1. ACcipe belliger crudum thoraca Minervæ,
2. Ipsa Meduſææ quem timet ira comæ:
3. Dum vacat hæc, Cæſar, poterit lorica vocari;
4. Pectore cùm ſacro ſederit, ægis erit.

Verſ. 1. O Cæſar, qui ad bellum Sarmaticum es profecturus, ſume thoracem qualem Minerva gerit, è crudo & rigido confectum ferro.

2. Quem vel ipſa ægis Minervæ, horrida & terribilis ob Meduſæ caput in ea ſculptum, ac iratis ſerpentibus hirſutum, timeat. Qui terribilior eſt Ægide Minervæ. Alii ſic legunt hunc verſum: *Ipſa Meduſææ quo tumet ira coma*. Nempe; quo in thorace cernitur Meduſæ caput iratis ac tumentibus anguibus, inſtar comarum, hirſutum. Alii ſic: *Ipſa Meduſææ, quem timet ira Deæ*. Eſt adeò terribilis thorax, ut ipſa Pallas irata hunc formidare poſſit.

Meduſææ. Meduſa fuit una è Gorgonibus, cujus crines aureo priùs colore inſignes, Minerva ipſi infenſa mutavit in colubros, quibus ea vis ineſſet, ut quicumque illos aſpiceret, in lapidem verteretur. Perſeus accepto Palladis ſcuto, ubi repercuſſos in ſplendido ære colubros impunè aſpiceret, Meduſæ caput abſcidit. Illud Minerva, aut illius effigiem, poſtmodùm ſuo thoraci, vel clypeo inſeruit.

3. Quando loricam hanc non geſtabis; dum illa, te à bellis vacante, veluti ceſſabit, ac feriabitur, lorica vocari poterit, & mortalis thorax: quando illam indues; tunc Ægis vocabitur, & Jovis, aut Palladis thorax.

4. *Ægis*. Erat Deorum, vel lorica, vel clypeus, maximè Jovis, & Minervæ.

væ. Id nominis illi factum est, ex eo quòd narrent poetæ, hunc thoracem, sive clypeum tectum fuisse pelle Amaltheæ capræ, à qua Jupiter nutritus est: vox enim græca αἴγις pellem caprinam significat. Innuit Martialis hoc epigrammate Domitianum esse Deum non inferiorem Jove, aut Minerva.

II.

Vota pro Domitiani reditu:

1. Invia Sarmatici Domini lorica sagittis,
2. Et Martis Getico tergore fida magis:
3. Quam vel ad Ætolæ securam cuspidis ictus
4. Texuit innumeri lubricus unguis apri:
5. Felix sorte tua! sacrum cui tangere pectus
6. Fas erit, & nostri mente calere Dei.
7. I comes, & magnos illæsa merere triumphos,
8. Palmatæque ducem, sed citò, redde togæ.

Vers. 1. O lorica Domitiani, quam nullæ Sarmatarum sagittæ pervadere poterunt ac perrumpere. Sarmatæ populi Europæ ad Septentrionem, nunc Poloni, Moschi, &c.

2. *Tergore*. Lorica, quæ olim è tergore, & corio pecudum fiebat. Dicitur Mars loricam habere Geticam, quia Getæ, populi barbari ad septentrionalem Europę plagam (pag. 302.) sunt admodùm bellicosi. Sensus est: qua indutus Cæsar tutior erit, quàm si gereret Martis ipsius loricam.

3. 4. Quæ est texta, & conserta è squamis æneis, aprorum ungues imitantibus; vel ex ipsismet aprugnis ungulis, veris ac nativis, atque adeò tuta est contra ictus lanceæ vel acutissimæ. Ætoli enim, teste Plinio, lanceas invenere: adde, quòd celebris ille Meleager, qui telis aprum interemit, Ætolus fuit. Vide ep. 14. Libri Spect.

8. Victis hostibus Cæsarem urbi citò restitue triumphantem, & toga palmata indutum. Vestis palmata triumphantium erat propria: sic dicta est à ramis palmarum in ea intextis, sive pictis: toga gestabatur à civibus in urbe; ut in acie sagum à militibus; paludamentum, ab Imperatoribus.

Ad

III.

Ad malum Poetam.

1. Cur non mitto meos tibi, Pontiliane, libellos?
2. Ne mihi tu mittas, Pontiliane, tuos.

IV.

Vates pallidus.

1. Esset, Castrice, cùm mali coloris,
2. Versus scribere cœpit Oppianus.

Vers. 1. Oppianus pallebat morbo: putavit oblatam sibi esse commodam occasionem colligendæ famæ: cepit versus facere, ut è studio, & labore pallere crederetur. Vel putavit satis esse, ut poeta fieret, si esset pallidus. Vide Horatium in Arte Poetica, sub finem.

V.

Ad Domitianum, ut in urbem redeat.

1. Si desiderium, Cæsar, populique, patrumque
2. Respicis, & Latiæ gaudia vera togæ;
3. Redde Deum votis poscentibus: invidet hosti
4. Roma suo, veniat laurea multa licèt:
5. Terrarum dominum propiùs videt ille, tuoque
6. Terretur vultu barbarus, & fruitur.

Vers. 3. *Deum*. Te: sic enim se appellari edicto sanxit.
Invidet hosti. Qui te præsente fruitur.
4. *Laurea*. Corona è lauru, signum victoriæ: litteræ laureatæ, de quibus vide sequens Ep. Quamvis de tuis victoriis felices, & crebri nuncii Romam afferantur.

VI.

Ad eumdem.

1. Ecquid Hyperboreis ad nos conversus ab oris
2. Ausonias Cæsar jam parat ire vias?
3. Certus abest auctor, sed vox hoc nunciat omnis:
4. Credo tibi: verum dicere, Fama, soles.
5. Publica victrices testantur gaudia chartæ:
6. Martia laurigera cuspide pila virent.
7. Rursus, io, magnos clamat tibi Roma triumphos,
8. Invictusque tua, Cæsar, in urbe sonas.

9. Sed

9. Sed jam lætitiæ quo ſit fiducia major,
10. Sarmaticæ laurus nuncius ipſe veni.

Verſ. 1. Ergone tandem Cæſar in Italiam à ſeptentrione revertitur? De voce *Hyperboreus* Vide Ep. 3. l. 4.

2. *Auſonias*. Italas, Auſon, vel Auſonius, Italiæ rex priſcus fuit.

4. O fama, credo tibi, redire Domitianū: vox enim publica & fama ſolet vera eſſe.

5. *Chartæ*. Illigatæ lauro litteræ, quas duces, reportata victoria, mittere ſolebant ad ſenatum.

6. *Pilæ*. Jacula brevia, Romanis uſitata. Illa poſt victoriam partam, lauro implicabantur.

8. *Sonas*. Diceris, prædicaris.

VII.

Domitiani abſentis deſiderium.

1. Hiberna quamvis Arctos, & rudis Peuce,
2. Et ungularum pulſibus calens Iſter,
3. Fractuſque cornu jam ter improbo Rhenus,
4. Teneat domantem regna perfidæ gentis
5. Te ſumme mundi rector, & parens orbis:
6. Abeſſe noſtris non tamen potes votis.
7. Illic, & oculis, & animis ſumus, Cæſar:
8. Adeòque mentes omnium tenes unus,
9. Ut ipſa magni turba neſciat circi.
10. Utrumne currat Paſſerinus, an Tigris.

Verſ. 1. *Arctos*. Vide Librum Spectac. Ep. 14.

Peuce. Inſula eſt, in Iſtri oſtio: *Rudis*, Barbara, inculta.

2. *Iſter*. Fluvius idem prope fontem. Danubius; prope oſtia, Iſter vocatur. Calere dicitur ungularum equinarum pulſibus, quia gelu conſtrictus equos tranſeuntes impunè admittit. Sic à Virgilio fervere via dicitur, in qua multi ultrò citroque commeant: calor quippe in motu maximè eſt.

3. *Cornu*. Dantur fluviis taurorum cornua, ob ſtrepitum fluctuum, qui mugitum taurorum imitatur. Ob eam rem Achelous fluvius, in taurum ſe ipſe dicitur convertiſſe, ut cum Hercule dimicaret, à quo victus & uno cornu truncatus eſt. Rhenus dicitur hic ter exutus cornibus, ob triplicem Domitiani victoriam de Germanis.

7. *Illic*. Ibi, ubi es.

8. Ita te unum cogitamus, licèt abſentem, ac videmus, ut cùm Paſſerinus &

Ti-

Tigris, illi egregii curſores, in circo incredibili velocitate currunt, eos nemo aſpiciat, & uter illorum currat, ignoremus, omnes in tui deſiderio, & cogitatione defixi. Quid eſſet circus dixi Rag. 23.

VIII.

Domitiani reditus.

1. Nunc hilares, ſi quando, mihi nunc ludite Muſæ:
2. Victor ab Othryſio redditur orbe Deus.
3. Certa facis populi tu primus vota December:
4. Jam licet ingenti dicere voce, venit.
5. Felix ſorte tua, poteras non cedere Jano,
6. Gaudia ſi nobis, quæ dabit ille, dares.
7. Feſta coronatus ludet convicia miles,
8. Inter laurigeros cùm comes ibit equos.
9. Fas audire jocos, levioraque carmina, Cæſar,
10. Et tibi; ſi luſus ipſe triumphus amat.

Verſ. 2. *Othryſio*. Othryſii, ſive Odryſii, populi fuerunt Thraciæ circa Hebrum, aut inter Abderam & Iſtrum. *Deus*. Suprà, Ep. 5.

3. Perlatus eſt menſe Decembri certus nuncius, quo affirmatur Romam redire; id quod omnes optant.

6. Si Decembri menſe poſſet venire in urbem, ut certò venturus eſt Januario. Huic menſi Janus præeſt.

7. *Convicia*. Solebant milites in Imperatorem triumphantem dicta dicere, & jacere convicia per jocum, magna libertate, ac ſæpe protervia.

9. Liceat tibi, ô Cæſar, hæc jocoſa carmina aquis auribus accipere, qui convicia ludentium militum non reſpuis. Sit mihi fas ludere, ſi fas eſt militi cavillari.

IX.

Malus orator.

1. Cùm ſexaginta numeret Caſſelius annos,
2. Ingenioſus homo eſt: quando diſertus erit?

Verſ. 1. Caſſelius eſt ſexagenarius, non caret ingenii laude: eloquentia certe caret. Quandonam erit eloquens? numquam: quia eloquentia laboris multùm, operæque poſtulat, neque naſcuntur oratores, ſed fiunt.

Alii

X.

Aliena curans, ſua negligens.

1. In lucem cœnat Settorius: Ole, quid ad te?
2. Cùm liceat tota ſtertere nocte tibi.
3. Septingenta Tito debet Lupus: Ole, quid ad te?
4. Aſſem ne dederis, crediderisve Lupo.
5. Illud diſſimulas ad te quod pertinet, Ole,
6. Quòdque magis curæ convenit eſſe tuæ;
7. Pro togula debes; hoc ad te pertinet, Ole;
8. Quadrantem nemo jam tibi credit: & hoc.
9. Uxor mœcha tibi eſt: hoc ad te pertinet, Ole;
10. Poſcit jam dotem filia grandis: & hoc.
11. Dicere quindecies poteram, quod pertinet ad te:
12. Sed quid agas, ad me pertinet, Ole, nihil.

Verſ. 1. Cœnam uſque in lucem protrahit: nocte tota pergrœcatur.

3. *Septingenta*. Subaudi ſeſtertia, ideſt, libras Turon. 70000.

4. Cave tu tantùm, ne quidquam credas Lupo, ſcilicet malo debitori, ne quid illi des: noli eſſe ſollicitus, an alius ei det, credatve.

7. *Debes*. Nempe nummos.

8. *Quadrantem*. Quartam aſſis partem. Pag. 248.

12. Quemadmodum ad te nihil pertinet, quid agant alii, ſic ad me nihil ſpectat quid agas tu; vereorque ne illum meum mihi reponas, *Quid ad te*.

XI.

Verſus archetypi.

1. Cogis me calamo; manuque noſtra
2. Emendare meos, Pudens, libellos:
3. O quàm me nimium probas, amaſque,
4. Qui vis archetypas habere nugas!

Verſ. 1. Poſtulas à me meos libellos, ſed mea manu emendatos, ut illos nempè in tuis ſcriniis ſerves: deamo te, ac demiror, qui rem tantillam, quales ſunt mei verſus, tanti facias, ut velis eorum primarium exemplar domi habere. Eſt archetypum, primum rei exemplum, primum opus, ad cujus ſimilitudinem fiunt alia, ἀρχή, initium: τύπος, typus, forma, exemplar.

Liber

XII.

Liber innoxius.

1. Sic me fronte legat Dominus, Fauſtine, ſerena,
2. Excipiatque meos qua ſolet aure jocos:
3. Ut mea, nec juſtè quos odit, pagina lædit,
4. Et mihi de nullo fama rubore placet.
5. Quid prodeſt? cupiant cùm quidam noſtra videri
6. Si qua Lycambeo ſanguine tela madent:
7. Vipereumque vomant noſtro ſub nomine virus,
8. Qui Phœbi radios ferre diemque negant.
9. Ludimus innocui; ſcis hoc benè: juro potentis
10. Per Genium famæ, Caſtaliumque gregem,
11. Perque tuas aures, magni mihi numinis inſtar
12. Lector, inhumana liber ab invidia.

Verſ. 1. *Dominus*. Cæſar.

3. Sic me libenter à Domitiano legi velim, ut lædo neminem in meis ſcriptis, ne illos quidem, in quos odio juſto ſum incenſus.

4. Nec placet mihi fama quæſita ex aliquo epigrammate, quòd alicui ruborem & pudorem afferat.

5. Quid hoc mihi tamen prodeſt, quòd vel inimicis temperem, ſi nihilominus quidam mihi attribuunt, & pro noſtris venditãt carmina nonnulla maledica, qualia edita olim fuere in Lycãben? Archilochus poeta græcus lyricus inſignis fuit: huic Lycambes Neobulen filiam cùm deſpondiſſet, eamdẽ mutato conſilio alteri nuptũ dedit. Iratus Archilochus tam amaros in Lycãben jambos ſcripſit, ut ille ſibi laqueo vitam eripuerit.

8. Qui non audent ſuum nomen prodere, qui lucem oderunt: atque adeò ſub meo nomine ſua maledicta pervulgant.

10. *Genium Famæ*. Per illum Deum, qui famæ præſidet, qui eruditorum laudi conſulit. Lege lib. 6. Ep. 41.

11. Et per tuas aures, quibus benignè me audis, ò lector candide, & ab omni invidia disjuncte, qui mihi inſtar magni Apollinis, & Muſarum es; cujus favorẽ pluris facio, quàm omnes Muſas.

XIII.

In mulierem formæ ſtudioſam.

1. Dum Tiburtinis albeſcere ſolibus audit
2. Antiqui dentis fuſca Lycoris ebur

3. Ve-

3. Venit in Herculeos colles: quid Tiburis alti
4. Aura valet? parvo tempore nigra redit.

Verſ. 1. 2. Ordo eſt. Dum Lycoris fuſca, audit Tiburtino ſole, & cœlo fieri album ebur, etſi vetus, & nigrum, eò acceſſit. Sed nigra rediit, quæ nigra venerat.

Antiqui dentis ebur. Ebur eſt dens elephantinus.

3. *Herculeos.* Pagina 36. 209. 212.

XIV.

Munera bis utilia.

1. Æra domi non ſunt: ſupereſt hoc, Regule, ſolum
2. Ut tua vendamus munera: numquid emis?

Verſ 1. Nulla mihi domi eſt pecunia: ſunt multa, quæ à te accepi munera; coger ea vendere, ut nempe ex iis venditis conficiam nummos. Num vis ea emere? Expectat nempe vates, dum Regulus dicat, parce hoc facere, retine mea munera: do illam tibi, quam ex iis venditis redigeres, pecuniam: hanc habe, cum muneribus.

XV.

Suos libellos amico mittit.

1. Ruris bibliotheca delicati,
2. Vicinam videt unde lector urbem;
3. Inter carmina ſanctiora ſi quis
4. Laſcivæ fuerit locus Thaliæ,
5. Hos nido licet inſeras vel imo
6. Septem quos tibi mittimus libellos,
7. Auctoris calamo ſui notatos:
8. Hæc illis pretium facit litura.
9. At tu munere dedicata parvo,
10. Quæ cantaberis orbe nota toto,
11. Pignus pectoris hoc mei tuere,
12. Juli bibliotheca Martialis.

Verſ. 1. *Ruris.* Villulæ elegantis. Illam fusè deſcribit Lib. 4. Ep. 52.

2. *Vicinam.* Erat enim iſta villa in Janiculo, qui colliculus imminet Romæ.

3. *Sanctiora.* Severiora, graviora. Pag. 234.

4. *Thaliæ.* Uni è Muſis, quæ jocis, & ludicris verſibus gaudet: θάλλω, *floreo.*

5. *Nido.* Loculo, ſcrinio.

7. *Notatos.* Scriptos à me, & emendatos, atque adeò non carentes lituris.

8. Li-

8. Lituræ bona carmina commendant, quia indicant esse emendata, & scripta diligenter.

9. *Dedicata*. Donata, consecrata.

11. *Pectoris*. Amoris.

XVI.

Antiqua in pretio.

1. Fragmentum quod vile putas, & inutile lignum,
2. Hæc fuit ignoti prima carina maris.
3. Quam nec Cyaneæ quondam potuere ruinæ
4. Frangere, nec Scythici tristior ira freti,
5. Sæcula vicerunt: sed quamvis cesserit annis,
6. Sanctior est salva parva tabella rate.

Vers. 1. Quod vides navis fragmentum, ac putas vile esse lignum, est carina, seu trabs infima, navis Argus, quæ Argo fuit prima ratis commissa mari adhuc ignoto, & intentato.

3. Quam navim procellæ ac tempestates gravissimæ excitatæ ad insulas Cyaneas non potuerunt frangere, hanc vicit vetustas. Cyaneæ, sunt insulæ duæ, seu potiùs scopuli, ad os Bosphori Thracii prope Pontum Euxinum, quem in sequenti versu Scythicum appellat fretum. Dictæ sunt etiam à veteribus Symplegades, Planetæ, Syndromades, quod eminus intuentibus videntur moveri loco, & in se incurrere: ab incolis vocantur *Farcazes*.

5. *Sed, &c.* Quamvis sæculis, & vetustate fracta ratis & victa sit: hæc tamen unica, quæ supereſt tabula exigua, & trabs, propter antiquitatem est venerabilior, quàm ipsa tota fuerit olim Argo salva, & recens: imò quàm alia quælibet ratis integra. De Argo navi, & Argonautis dixi pag. 174.

XVII.

In gulosum.

1. Nihil est miserius, nec gulosius Sanctra;
2. Rectam vocatus cùm cucurrit ad cœnam,
3. Quam tot diebus noctibusque captavit;
4. Ter poscit apri glandulas, quater lumbum,
5. Et utramque coxam leporis, & duos armos:
6. Nec erubescit pejerare de turbo,
7. Et ostreorum rapere lividos cirros.
8. Dulci placenta sordidam linit mappam:
9. Illic, & uvæ collocantur ollares,

10. Et

10. Et Punicorum pauca grana malorum,
11. Et lippa ficus, debilisque boletus.
12. Sed mappa cùm jam mille rumpitur furtis,
13. Rofos tepenti spondylos sinu condit,
14. Et devorato capite turturem truncum.
15. Colligere longa turpe nec putat dextra
16. Analecta, quidquid, & canes reliquerunt.
17. Nec esculenta sufficit gulæ præda;
18. Misto lagenam replet ad pedes vino.
19. Hæc per ducentas cùm domum tulit scalas,
20. Seque obserata clausit anxius cella
21. Gulosus ille, postero die vendit.

Vers. 2. *Rectam*. Cœna recta, sive honesta liberalisque vocabatur ea, in qua clientes cum patronis accumbebant. Lib. 2. Ep. 50. Lib. 3. Ep. 6. 24.

4. *Glandulas* Sunt carnes quædam callosæ, circa collum apri, ac delicatæ.

5. *Coxam*. Coxa est posteriorum pedum pars superior: armus, anteriorum.

6. *Pejerare*. Negando se illum attigisse, quem tamen surripuit.

7. *Cirros*. Partes extremas quæ, instar cirrorum crispantur in ostreis generosis. Vel pedunculos caudasque cancrorum, quæ, ut cirri, protenduntur. Cancri, squillæ &c. in ostreis etiam numerantur. *Lividos*. Elixos, inde enim lividum colorem habent.

8. *Linit*. Inquinat: mappa placentam furtivam involvendo. Legit Scriverius: *Buccis placentæ sordidam linit mappam*. Buccæ panis, placentæ &c. sunt frustula demorsa: hæc frusta indebat in mappam.

9. *Ollares*. In ollis servatæ.

10. *Punicorum &c.* Lib. 1. Epig. 38.

11. *Lippa*. Matura. Tunc enim humor aquosus ex illa, ut ex oculis lipporum, fluit.

Debilis. Non integer, truncus, semesus. *Boletus*. Lib. 3. Ep. 47.

13. *Spondylos*. Spondyli sunt vertebræ, è quibus constat dorsi spina. Has, agni v.g. aut vituli, vertebras arrosas suo ipse in sinu condit.

14. *Devorato*. Comeso Turturem cui est caput ablatum.

15. *Longa*. Dicuntur esse longæ furibus manus.

16. *Analecta*. Sunt reliquiæ, quæ convivis excidunt, aut ab iis projiciuntur, ἀναλίγω, *colligo*.

17. *Esculenta*. Non escas tantùm, & cibos furatur.

18. *Vino ad pedes*. Ex vino quod ad pedes miscetur: nempè in mensa servorum, aut puerorũ, qui ad pedes aliorũ con-

convivarum positi cœnant & vile potant vinum. Vel: lagenam, quam habet paratam ad pedes, optimo vino implet.

19. *Ducentas scalas*. per ducentos gradus, quia propè tegulas habitat.

XVIII.

De natali die Lucani.

1. Hæc est illa dies, quæ magni conscia partus,
2. Lucanum populis, & tibi, Polla, dedit,
3. Heu! Nero crudelis, nullaque invisior umbra:
4. Debuit hoc saltem non licuisse tibi.

Vers. 2. *Polla*. Uxor Lucani fuit.

3. Crudelem te, Nero, qui hunc mori jusseris! Nulla umbra, nullius cæde, majorem tibi invidiam concitasti. Natus est Lucanus Cordubæ in Hispania. Cùm ipsi Nero invideret ob famam ingenii, & eruditionis, sentiens hoc Lucanus de tollendo ipso Nerone conjuravit: re detecta, morte mulctatus est. Pag. 66.

4. Alludens Martialis indicat Neronis vocem, qui cum plurimos egregios cives impunè de medio sustulisset, ajebat se nescisse hactenus, quantum Imperatori liceret. Utinam, inquit Martialis, tibi tantum poetam interficere non licuisset!

XIX.

De eodem.

1. Vatis Apollinei magno memorabilis ortu
2. Lux redit: Aonidum turba favete sacris.
3. Hæc meruit, cùm te terris, Lucane, dedisset,
4. Mixtus Castaliæ Bætis ut esset aquæ.

Vers. 2. *Aonidum turba*. Musæ vocantur Aonides ab Aonia regione Bæotiæ, ubi maximè colebantur.

Sacris. Sacrificio in Lucani honorem faciendo.

4. Meruit ista dies, Lucani videlicet natalis, ut Bætis, (Hispaniæ flumen, Andalusiam, in qua est Corduba Lucani patria, perfluens, nunc *Guadalquivir*,) jungeretur cum aqua fontis Castalii, eodemque honore celebraretur. Fons Castalius est in Phocide ad radices Parnassi montis. Musis sacer.

XX.

De eodem.

1. Phœbe veni, sed quantus eras cùm bella canenti

2. Ipſe dares Latiæ plectra ſecunda lyræ.
3. Quid tanta pro luce precer? tu, Polla, maritum
4. Sæpe colas, & ſe ſentiat ipſe coli.

Verſ. 1. *Veni.* Ad ſacra, pro colendo natali die Lucani celebranda.

Bella. Civilia inter Cæſarem, & Pompejum.

Canenti. Lucano. Scripſit verſibus hiſtoriam belli civilis. Legitur in quibuſdam codicibus *tonanti*: quæ vox indicat ſtylum Lucani inflatum, ac ſæpe fragoris plus quàm dignitatis habentem.

2. *Secunda &c.* Cùm ipſi ſecundam à Virgilio carminis Latini palmam concederes; cùm unum illi Virgilium anteferres. Plectrum eſt pecten ſeu inſtrumentum quo fila lyræ feriuntur: πλῆκτρα percutio.

4. *Colas.* Mariti memoriam ſacris anniverſariis ſæpè recolas, & renoves, atque adeò vivàs diu, & ipſe ſe à te coli, ubi ubi eſt, ſentiat, & hac ſuaviſſima voluptate poſt obitum perfruatur.

XXI.

In obtrectatorem.

1. Cum Juvenale meo, quæ me committere tentas,
2. Quid non audebis, perfida lingua, loqui?
3. Te fingente nefas, Pyladen odiſſet Oreſtes:
4. Theſea Pirithoi deſtituiſſet amor.
5. Tu Siculos fratres, & majus nomen Atridas,
6. Et Ledæ poteras diſſociare genus.
7. Hoc tibi pro meritis, & talibus imprecor auſis;
8. Ut facias illud, quod mala lingua facis.

Verſ. 1. *Committere.* Quaſi pugnaturum componere: committi enim, & componi propriè dicuntur gladiatores certaturi. Quæ diſſidii cauſas inter nos, & inimicitiarum ſeris, quæ noſtram conaris amicitiam diſcindere.

3. *Fingente nefas.* Criminante: odia inter amicos excitante fictis criminibus.

Pyladen. Vide Lib. 6 Ep. 9.

4. *Theſea.* Vid. lib. 10. ep. 11.

5. *Siculos fratres.* Nominātur illi à Strabone Lib. VI. Anphinomus, & Anapias, qui ob mutuum amorem tota Sicilia fuere celeberrimi.

Atridas. Agamemnonem & Menelaum Atrei regis Mycœnarum filios. *Majus nomen.* Illuſtriores Siculis iſtis fratribus.

6. *Ledæ genus.* Caſtorem, & Pollucem. Lib. 5. Ep. 38.

8. *Ut facias &c.* Nempe ut pergas maledicere. Quid enim maledicentia odioſum hominibus magis, & inviſū?

Acu-

XXII.

Acuta epigrammata.

1. Dulcia cùm tantum ſcribas epigrammata ſemper,
2. Et ceruſſata candidiora cute;
3. Nullaque mica ſalis, nec amari fellis in illis
4. Gutta ſit; ò demens! vis tamen illa legi.
5. Nec cibus ipſe juvat morſu fraudatus aceti;
6. Nec grata eſt facies, cui gelaſinus abeſt.
7. Infanti melimela dato, fatuaſque mariſcas,
8. Nam mihi, quæ novit pungere, Chia ſapit.

Verſ. 2. *Ceruſſata.* Ceruſſa pigmentũ eſt eximii candoris, quo fœminę os oblinunt.

3. *Salis.* Ad oblectandum. *Fellis.* Ad pungendum.

5. Non delectat cibus, niſi addatur aliquid acidum, quo guſtus acuatur.

6. *Gelaſinus.* Ita vocantur rugæ, quibus inter ridendum frons ſulcatur: Gelaſini etiam dicuntur illi dentes anteriores, qui ridendo nudantur. Denique eſt geſtus omnis, qui editur à ridente: γέλως, riſus.

7. *Melimela.* Sic vocantur poma dulcia, & quaſi mellita: μέλι, mel; μῆλον, pomum. Mariſcæ ſunt ficus inſulſæ, & languidi ſaporis, fatuæ idcircò hic dictæ.

8. *Chia.* Ficus advecta ex inſula Chio, (eſt illa in Ægeo mari, nunc *Scio*,) quæ multum ſalis, & acuti ſaporis habet.

XXIII.

Libro patronum quærit.

1. Apollinarem conveni meum Scazon,
2. Et ſi vacabit (ne moleſtus accedas)
3. Hoc qualecumque, cujus aliqua pars ipſe eſt,
4. Dabis: hoc facetum carmen imbuant aures.
5. Si te receptum fronte videris tota,
6. Noto rogabis ut favore ſuſtentet.
7. Quanto mearum ſcis amore nugarum
8. Flagret: nec ipſe plus amare te poſſum.
9. Contra malignos eſſe ſi cupis tutus,
10. Apollinarem conveni meum Scazon.

Verſ. 2. Si erit otioſus, nolo enim moleſtum te illi eſſe: eſſes autem, ſi feria occupatione diſtrictum adires.

3. *Hoc &c.* Hunc libellum, cujus pars aliqua ipse est, siquidem ejus nomen in eo legitur, in hoc scilicet epigrammate, vel quia ipse librum emendaverat.

4. Illius aures imbuant hoc meum carmen. Videtur esse hypallage, pro *Carmen aures imbuat*, idest, impleat: auribus avidis, & attentis hauriatur. Sic animus dicitur imbui opinione, doctrina.

5. Si te videris ab eo accipi fronte penitus exporrecta, & hilari, eum rogabis, ut solito favore tueri te pergat.

XXIV.

Aper dono missus.

1. Tuscæ glandis aper populator, & ilice multa
2. Jam piger, Ætolæ fama secunda feræ,
3 Quem meus intravit splendenti cuspide Dexter,
4. Præda jaces nostris invidiosa focis.
5. Pingueſcant madido læti nidore Penates,
6. Flagret, & exciso festa culina jugo.
7. Sed coquus ingentem piperis consumet acervum,
8. Addet, & arcano mixta Falerna garo.
9. Ad dominum redeas, nostor te non capit ignis,
10. Conturbator aper: viliùs esurio.

Vers. 1. *Tuscæ, &c.* Qui glande silvarum Tusciæ pastus es. In Tuscia, *la Toscana*, Italiæ parte, apri erant præstantes.

2. *Piger.* Ob adipem & saginam.

Ætolæ &c. Proximus Ætolo illi apro, quem Meleager occidit. Vide Lib. Spect. Ep. 14. Omnium ferociſſimus secundùm aprum Ætolum.

3. *Intravit.* Intrante & adacto per medium corpus venabulo, interfecit.

Dexter. Martialis amicus quidam.

4. *Invidiosa.* Quæ mihi aliorum accersis invidiam; invidebitur enim mihi, penes quē regię istæ sint dapes. Nobis onerosa, & gravis.

5. Age igitur, tam opimus cibus, ut par est, torreatur, & mei Penates (erant Dii domestici, quorum simulacra prostabant ad focum) rudes, inculti, nec lautis id genus obsoniis assueti, fumo istius apri madeant, ac pingueſcant. Fuligo & nidor pingue quiddam, & unctum habent.

6. *Jugo.* Lignis è montis jugo excisis.

8. *De garo.* Vide Lib. VI. Ep. 65. *Arcano.* Clam infuso. De vino Falerno dictum suprà.

9. Non capit te angusta mea culina, egentior sum, quàm, ut te condiam pro dignitate.

10. *Con-*

10. *Conturbator*. Quasi decoctor, qui faceres ut ego conturbare cogerer, & omnes meas fortunas unum in obsonium conferre.

Vilius esurio. Fames mea placari potest, ac solet, vilioricibo, & minoris impensæ.

XXV.

Lectorem qualem velit.

1. Sic Tiburtinæ crescat tibi silva Dianæ,
2. Et properet cæsum sæpe redire nemus:
3. Nec Tartessiacis Pallas tua, Fusce, trapetis
4. Cedat, & immodici dent bona musta lacus:
5. Sic hora mirentur, sic te palatia laudent,
6. Excolat, & geminas plurima palma fores:
7. Otia dum medius præstat tibi parva December,
8. Exige, sed certa, quos legis, aure, jocos.
9. Scire libe verum: res est hæc ardua; sed tu
10. Quod tibi vis dici, dicere, Fusce, potes.

Vers. 1. Precor, optoque ut silva cæsa, quam prope Tibur habes, (de Tibure actum pag. 36. 209. 212.) citò revirescat; ut Pallas tua, idest, olivæ tuæ (Pallas enim oleæ inventrix) non cedant trapetis Tartessiacis, hoc est, tantam olei copiam tibi reddant, quantam exprimunt è suis oleis trapeto, seu prælo & molæ subjectis Hispani prope oppidum Tartessum. Hæc inquam, precor tibi omnia, ea lege, & conditione, ut meum libellum evolvas, expendasque.

Tartessiacis. Tartessus fuit olim oppidum Hispaniæ Bæticæ, ad oram maritimam; prope fretum Gaditanum, & vocabatur *Tariffa*, cùm illud à Mauris Hispani receperunt, nunc est dirutum. Sunt qui Tartassum velint esse urbem primariam Gadium insulæ, nunc *Calix*, & *Cadix*.

4. *Lacus*. Sunt ingentia vasa, & dolia, quæ liquorem à trapetis expressum excipiunt.

5. *Mirentur*. Te dicentem & causas agentem. Erat ille orator bonus. Fora Romæ plurima erant. Lege pag. 31. 75. *Palatia*. Aula, Imperator, aulici.

6. Palmæ præfigebantur januis causidicorum, qui vicissent causam.

7. *Medius December*. Tunc enim agebantur Saturnalia, & silebat forum.

8. *Exige*. Examina, excute. *Certâ aure*. Certo & sagaci judicio.

9. 10. Pervelim veritatem ex te rescire: aperi mihi candidè, & verè quid sentias de

meis epigrammatis, & jocis. Scio rem esse arduam. Potest hoc ipsum exponi quasi à Fusco diceretur. Rem magnam petis, ò Martialis: veritas odium parit. Sic est, (reponit Martialis:) tu tamen potes id mihi dicere, quod tibi velles dici, si ipse quempiam rogares, quid de aliqua causa à te perorata sentiret: dic mihi quod tibi dici velles; ideò, lauda me, ut velles laudari.

XXVI.

Villa sterilis.

1. Rauce cortis aves, & ova matrum,
2. Et flavas medio vapore Chias,
3. Et fœtum querulæ rudem capellæ,
4. Nec jam frigoribus pares olivas,
5. Et canum gelidis olus pruinis
6. De nostro tibi rure missa credis?
7. O quàm, Regule, diligenter erras!
8. Nil nostri, nisi me, ferunt agelli.
9. Quidquid villicus Umber, aut colonus,
10. Aut rus marmore tertio notatum,
11. Aut Tusci tibi, Tusculive mittunt;
12. Id tota mihi nascitur Suburra.

1. *Vers.* 1. *Aves.* Gallinas, columbas, anates &c. quæ in rustica strepitant corte. *Matrum.* Gallinarum.

2. Et ficus Chias (de quibus Ep. 21.) mediocri ac tēperato calore, vel, meridiano sole, siccatas. 3. Hœdum.

4. Et olivas jam frigore contractas, ac ei ferendo non pares.

7. *Diligenter.* Quasi dedita opera, & dissimulans ruris mei notam sterilitatem.

9. *Umber.* Umbria, pars Italiæ ad mare Adriaticum, nunc vocatur *il Ducato di Spoleto.*

10. *Marmore.* Lapide. Ad singulos mille passus lapis in via publica erigebatur, quo in lapide locorū intervalla, & leucæ notabantur. pag. 36.

11. *Tusci, Tusculi.* Subaudi, coloni, clientes. Tusculum urbs aliàs Latii, nunc Cāpaniæ Romanæ; *Frascati.* Tuscia, Italiæ pars, *la Toscana.*

12. Id omne in urbe, in vico Suburra, emo. De Suburra notam habes in Epig. 15. Lib. 2.

XXVII.

Laudat currendi exercitationem.

1. Attice, facundæ renovas qui nomina gentis,

2. Nec

2. Nec finis ingentem conticuisse domum:
3. Te pia Cecropiæ comitatur turba Minervæ,
4. Te secreta quies, te sophos omnis amat.
5. At juvenes alios fracta colit aure magister,
6. Et rapit immeritas sordidus unctor opes.
7. Non pila, non follis, non te paganica thermis
8. Præparat, aut nudi stipitis ictus hebes:
9. Vara nec injecto ceromate brachia tendis,
10. Non harpasta vagus pulverulenta rapis:
11. Sed curris niveas tantùm propè Virginis undas,
12. Aut ubi Sidonio taurus amore calet.
13. Per varias artes, omnis quibus area servit,
14. Ludere, cùm liceat currere, pigritia est.

Vers. 1. *Attice*. Erat è stirpe Pomponii Attici, cujus extat vita apud Cornelium Nepotem.

2. *Qui* non finis, ut laus Atticorum in tua domo conticescat: qui gloriam & famam eruditionis, à majoribus partam, egregiè sustines.

3. Semper habes in tuo comitatu Athenienses philosophos. Cecrops fuit rex primus Athenienſium. Minerva litterarum præses.

4. Colunt, amantque te, qui ab omni ambitione, & negotiis remoti, otium sectantur. Te sophi, ideſt, sapientes omnes ambiunt. Sophos, græca terminatio, pro sophus; σοφὸς, sapiens, philosophus.

5. At alios juvenes, tui videlicet dissimiles, magister aliquis, qui fractas & contusas plagis aures habet, excolit, docetque illos pugilatum, sive artem athleticam. Pugiles, cùm inter se luctantur, ferè caput, aures-que adversariorum petunt. Voces illæ *fracta aure*, possunt referri ad aures juvenum crebrò exercentis magistri pulsu, vel præceptis, contritas.

6. Spoliat illos unctor opibus quas non meretur. In palæstris præstò erant servi, qui corpora sudore diffluentia fricarent, ungerentque; unctores & aliptæ dicebantur, ac plurimam à pugilibus pecuniam corradebant, homines vilissimi.

7. *Paganica*. Erat pila quædam, pluma vel tomento farta, quam nudis manibus rustici pulsare in pagis solebant; unde illi nomen paganicæ. Pag. 190.

8. *Præparat*. Antequam in thermis corpora lavarent, quod paulò ante cœnam facitabant, aliqua exercitatione utebantur, maximè pila pulsanda, folle, &c.

Nudi stipitis. Aliud exercitationis genus. Pali defigebantur in terram, ita ut sex pedibus extarent humo: hos cominùs fudibus, ideſt,

baculis ligneis; eminus, telis & jaculis, tamquam si veri hostes fuissent, petebant. *Ictus hebes*. Quia non ferro sed ligno, sive ligneis gladiis & telis, lignum & stipitem lacessebant, hostis veri simulacrum.

9. Non injicis, non allinis tuis brachiis ceroma, ut lucteris. Qui luctabantur, variis ideſt, diversis, contortis, divaricatis brachiis dejicere se nitebantur; cùmque nudi ferè pugnarent, oleo quodam crusso (ceroma vocabatur, de quo vide Lib. IV. Ep. 4.) corpus inungebant.

10. *Harpasta*. Vide Lib. 4. Epig. 14.

11, 12. Sed te tantùm exercescurſu, ad aquam Virginis (de illa dictum l. 5. Ep. 20.) vel ad porticum Europæ (de qua vid Ep. 12. l. 2.) ubi Jupiter pingitur mutatus in taurum, & vehens Europam regis Sidoniorum filiam.

13. Cùm alicui liceat currere, ille si malit variis artibus quibus area, ideſt Campus Martius, & palæstræ fervent, ludere, dicendus piger est: pigritia mera est usurpare alios ludos; sola currendi exercitatio plena est alacritatis, & utilitatis, ac cæteris est meritò præferenda. Vulgò legitur; *Omnis quibus area servit*: lego, servit à servo, servis, quo poetæ utuntur pro, ferveo, ferves.

XXVIII.

Malè concinnus.

1. Sordidior cœno cùm sit toga, calceus autem
2. Candidior prima sit tibi, Cinna, nive:
3. Dejecto quid, inepte, pedes perfundis amictu?
4. Collige, Cinna, togam; calceus, ecce perit.

V. 3. Meritò reprehendit Cinnam, qui majorem calceorum, quàm togæ rationem haberet, vel, qui inquinaret, perderetque calceos, ut togam malè ostentaret, ac longo fluentem syrmate per cœnum traheret.

XXIX.

A malis aliquid boni fieri potest.

1. Quo possit fieri modo, Severe,
2. Ut vir pessimus omnium Charinus
3. Unam rem benè fecerit, requiris?
4. Dicam, sed citò. Quid Nerone pejus?
5. Quid thermis melius Neronianis?
6. Non deest protinus ecce de malignis,

7. Qui

7. Quid sic rancidulo loquatur ore:
8. Ecquid tu Domini Deique nostri
9. Præfers muneribus Neronianas?
10. Thermas præfero balneis Charini.

Vers. 3. *Unam rem*. Thermas populo utiles.

4. *Dicam*. Respondet exemplo. Nero fuit pessimus, optimas tamen thermas extruxit. Quid essent Thermæ explicui Pag. 5.

6. Video non defuturos quosdam ex invidis, & malignis, qui omnia in pejorem partem interpretantur, qui me accusant quasi præferam Neronis thermas operibus publicis à Domitiano in usum, & gratiam populi extructis: ego verò id non ago: præfero tantùm Neronianas thermas balneis Charini hominis impuri, & obscuri, Domitiani munera colo, & veneror. Ille se Deum vocari, ut jam dixi, jusserat.

XXX.

Domus dives, pauper dominus.

1. Cùm pluvias madidumq; Jovem perferre negaret,
2. Et rudis hibernis villa nataret aquis;
3. Plurima, quæ posset subitos defendere nimbos,
4. Muneribus venit tegula missa tuis.
5. Horridus, ecce, sonat Boreæ stridore December;
6. Stella, tegis villam, non tegis agricolam.

V. 1. *&c.* Cùm mea villa rudi, & agresti opere structa undique perplueret, misisti ad me tegulas, quibus pluviam arcerem: tecta est & secura nunc villa; sed ego ejus dominus, & mei coloni, nudi adhuc sumus, nos tege.

Agricolam. Villę dominũ, qui agrum, & domum colit.

XXXI.

Nasus homicida.

1. Nosti mortiferum quæstoris, Castrice, signum?
2. Est operæ pretium discere theta novum.
3. Exprimeret quoties rorantem frigore nasum,
4. Lethalem juguli jusserat esse notam.
5. Turpis ab invisо pendebat stiria naso,
6. Cùm staret madida fauce December atrox:

7. Collegæ tenuere manus: quid plura requiris?
8. Emungi misero, Castrice, non licuit.

Vers. 1. 2. Quæstor quidam, homo crudelis & in proscriptionibus, tempore, ut ajunt, Vitellii, versatus, cùm aliquem vellet interficì, hoc dabat lictoribus suis signum, ut nasum sibi emungeret. Is cùm versaretur per hyemem inter amicos aliquando, ac nasus illi muco & stiria gravis esset, manum naso admovit, quasi emunsurus. Qui astabant, ferale signũ veriti, eum prohibuerunt, atque adeò mucosum & fœdè stillantem nasum circumferre coactus est, vetitusq; nasum sibi abstergere, qui jugulum aliis præcidebat. Sententia primi hujus distichi est: ò Castrice, numquid audivisti de signo, quo utebatur quæstor ad homines cõdemnandos? juvat novam hanc hominum morti addicendorũ significationẽ, & quasi Thea, tibi narrare.

Quæstoris. Quæstores apud Romanos alii dicti sunt *Capitales*; eorum erat in parricidia, perduellionem, & alia crimina inquirere: abrogati sunt anno U. C. 465 & eorũ munus Triumviris Capitalibus demandatum. Alii *Ærarii*, sive *Urbani*; præerant ærario, curabant vectigalia, &c. Alii *Militares*: annonam, & stipendia exercitui suppeditabant, manubias recipiebant, &c. Alii denique *Provinciales*: Vectigalia, tributa, portoria, frumenta, colligebant, &c. Quæstura primus ad honores alios gradus erat: eam capiebat nemo nisi annos circiter 28. natus, & nisi stipendia per annos decem fecisset.

Theta. In Græcia, judices reum condemnaturi, litteram Θ in tabellis scribebant, quia prima litt. est vocis Θανατος, mors. Apud Latinos adhibebatur condemnandis reis littera C. absolvendis A.

4. *Jugati.* Feriendi, secandi; hominis necandi.

6. Cùm pluvius December malas tusses faucibus, & epiphoras, importaret.

7. *Collegæ.* Alii quæstores: collegæ vocantur, qui eumdem gerunt magistratum, aut munus.

XXXII.

Servi monstrorum similes.

1. Tantus, & talis nostri, Polypheme, Severi,
2. Ut te mirari possit, & ipse Cyclops.
3. Sed nec Scylla minor: quòd si fera monstra duorũ
4. Junxeris, alterius fiet uterque timor.

Severus, Martialis amicus, servum habebat miræ magnitudinis, quem idcircò Polyphemum vocaverat: eidem

eidem erat ancilla æquè procera, & mirè deformis, eam Scyllã vocitabat. Affirmat vates, si jungãtur ambo, & opponantur, alterum alteri metuendum, & horridũ fore, ita ut non aliis tantùm & ignotis, sed sibi ipsis terrori esse possint. De Polyphemo dictum pag. 203. Scylla verò, fuit monstrum in mari Siculo, Charybdi opposítum: Virg. III. Æneidos.

Vers. 1. Polypheme, mancipium amici mei Severi, tam inusitatæ magnitudinis ac deformitatis es, ut movere admirationem vero Cyclopi Polyphemo possis.

3. *Minor.* Minùs procera, & deformis. *Monstra duorũ.* Id quod ãbo habent portentosum & horribile: proceritatem ac deformitatem.

XXXIII.

Morbus ex ficto verus.

1. Discursus varios, vagumque mane,
2. Et fastus, & ave potentiorum,
3. Cùm perferre patique jam negaret,
4. Cœpit fingere Cælius podagram:
5. Quam dum vult nimis approbare veram,
6. Et sanas linit obligatque plantas,
7. Inceditque gradu laborioso;
8. (Quantùm cura potest, & ars doloris!)
9. Desit fingere Cælius podagram.

Vers. 1. *Vagum mane.* Salutationes matutinas, cùm clientes patronos salutaturi vagantur per totam urbem.

5. Dum contendit probare omnibus verè se podagra laborare.

7. *Laborioso.* Difficili, molesto, lento & cespitante.

8. *Ars doloris.* Industria in fingendo scitè, quem verè nõ habeas, morbo ac dolore.

9. Reipsa podagra laboravit; ita ut non esset opus fingere: didicit podagra laborare. *Desit.* Desiit.

XXXIV.

Filii pietas in patris funere.

1. Hic jacet ille senex Augusta notus in aula,
2. Pectore non humili passus utrumque Deum:
3. Natorum pietas sanctis quem conjugis umbris
4. Miscuit: Elysium possidet umbra nemus.
5. Occidit illa prior viridi fraudata juventa.

6. Hic propè ter ſenas vixit Olympiadas.
7. Sed feſtinatis raptum tibi credidit annis,
8. Adſpexit lacrymas quiſquis, Etruſce, tuas.

Verſ. 1. *Senex.* Etruſcus. Ep. 58. lib. 6.

2. *Utrumque Deum.* Faventem & iratum Jovem, proſperam & adverſam Fortunam forti animo paſſus. Quidam explicant hoc de Caligula, vel de Nerone & Claudio Imperatoribus, quos Romani in Deos retulerant pro more, ſub quibus ita ſe geſſerat ut magnas opes colligeret, ac invidiam effugeret. Alii de uno, eodemque Domitiano, qui iratus Etruſcum ejecit in exilium; poſteà placatus revocavit.

4. Pro *umbra* Legunt nonnulli *ambo*, in accuſandi nēpe caſu. Elyſii campi ambos nunc habent: obſerunt ābo.

6. *Ter ſenas.* Annos 72. Quid eſſet Olympias explicui p. 201. Epig. 35. Lib. 4. Licèt ſit ſpatium annorum quatuor, eam tamen aliquando poetæ pro quinquennio & Romano luſtro accipiunt. Atque ita vixerit Etruſcus annos ferè 90. quod Statius aſſerit, ut dixi lib. 6. ep. 58.

7. Sed quiſquis tuas, ò Etruſce fili, de patris obītu lacrymas vidit, is eum non ſenectute ſumma, ſed juvenem, & immatura morte raptum putet: adeò piè illum luges.

XXXV.

Mundi civis.

1. Coſmicus eſſe tibi, Semproni Tucca, videris:
2. Coſmica, Semproni, tam mala, quàm bona ſunt.

Verſ. 2. *Coſmicus.* Græca vox eſt, à κόσμος mundus. Stoici affectabant hanc appellationem, ut Coſmici, hoc eſt, mundi cives dicerētur, erat enim hoc eorū effatum. *Omne ſolū forti patria eſt.* Tucca, Socraticus videri volens, ſe Coſmicum jactabat: bene eſt, inquit vates, civem te mundi eſſe dicis, at tu mundo multa bona, mala itidem multa, imò plura ſunt; multi ſunt in tanta orbis civitate cives peſſimi. Vide ne unus iſtorum ſis.

XXXVI.

Amico poeta mittit carmina.

1. Muneribus cupiat ſi quis contendere tecum;
2. Audeat hic etiam, Caſtrice, carminibus.
3. Nos tenues in utroque ſumus, vincique parati:

4. Inde

4. Inde ſopor nobis, & placet alta quies.
5. Tam mala cur igitur dederim tibi carmina, quæris?
6. Alcinoo nullum poma dediſſe putas?

Verſ. 1. 2. Ita dives es, ut nemo tecum audeat certare muneribus; ita doctus, ut nemo contendere carminibus. Itaque ſi quis velit te provocare muneribus, aut verſibus, utrumque temerè faciet, ac irrito conatu.

4. Hinc fit ut quieſcam, & dormire malim, quàm laborare verſibus tibi mittendis.

5. Cur igitur præter conſuetudinem hæc tibi mittò carmina?

6. Alcinous rex Phæacum in inſula Corcyra (*Corfù*) inter Italiam & Epirum ſita, hortos habuiſſe dicitur cultiſſimos, & pomis omnibus refertos. Ad eum tamen miſſa ſunt aliſquando ab amicis poma, inquit Martialis, & quidem iis quibus abundabat, deteriora, quæ ille bonam in partem accepit: ſic tibi homini erudito inerudita mitto carmina.

XXXVII.

Aut dandum, aut citò negandum.

1. Primum eſt, ut præſtes, ſi quid te, Cinna, rogabo;
2. Illud deinde ſequens, ut citò, Cinna, neges.
3. Diligo præſtantem; non odi, Cinna, negantem:
4. Sed tu nec præſtas; nec citò, Cinna, negas.

XXXVIII.

Amicus fidelis.

1. Maximus ille tuus, Ovidi, Cæſonius hic eſt:
2. Cujus adhuc vultum vivida cera tenet.
3. Hunc Nero damnavit, ſed tu damnare Neronem
4. Auſus es, & profugi, non tua, fata ſequi.
5. Æquora per Scyllæ magnus comes exulis iſti;
6. Qui modò nolueras conſulis ire comes;
7. Si victura meis mandantur nomina chartis,
8. Et fas eſt cineri me ſupereſſe meo:
9. Audiet hoc præſens, venturaque turba; fuiſſe
10. Illi te, Senecæ quod fuit ille ſuo.

Verſ. 1. Maximus Cæſonius, vir conſularis, à Nerone damnatus, & in exilium pulſus, habuit voluntarium exilii comitem Ovidium quemdam, non illum

illum poetam vulgò notum, ſed amicum Martialis, ad quem hi verſiculi, cum imagine cerea Cæſonii in exilio mortui, videntur à vate noſtro miſſi. *Hic eſt*. In ea ſcilicet effigie cerea, quam ad te mitto: vel quam tu ad me mittis.

3. *Damnare Neronem*. Quaſi rem injuſtam faceret, Cæſonium pellendo in exilium.

4. *Non tua fata*. Quia tu damnatus exilio non eras. *Profugi*. Cęſonii fugientis, exulis; eum comitando.

5. *Æquora per Scyllæ*. Per mare Siculum, ubi Scylla & Charybdis, duæ voragines famoſæ. *iſti*. Iviſti.

6. Cæſonius poſt conſulatum, in Africam fuerat miſſus, ut illi præeſſet, eum ſecutus non erat Ovidius, at exulantem ſecutus eſt. Amicus nimirum certus in re incerta, & afflicta fortuna cernitur.

7 8. Si eorum nomina quos meis verſibus mando, victura ſunt, & apud poſteros celebranda: ſi mea fama mihi mortuo ſuperſtes erit.

9. 10. Prædicabo talem erga illum fuiſſe, qualis ille fuerat erga ſuum amicum Senecam: te eamdem erga Cæſonium fidem adhibuiſſe in tuenda amicitia, quam ipſe Cæſonius erga Senecam adhibuerat: ut enim Cæſonius damnatum Senecam, & à Claudio Imperatore in Corſicam relegatum eſt ſecutus; ita tu Cæſonium exulem comitatus es. *Seneca*. Lib. 1. Ep. 53. IV. 32.

XXXIX.

Romanus Pylades.

1. Facundi Senecæ potens amicus,
2. Caro proximus aut prior Sereno,
3. Hic eſt maximus ille, quem frequenti
4. Felix littera pagina ſalutat.
5. Hunc tu per Siculas ſecutus undas,
6. O nullis Ovidi tacende linguis,
7. Sprevilti Domini furentis iras.
8. Miretur Pyladen ſuum vetuſtas,
9. Hæſit qui comes exuli parentis:
10. Quis diſcrimina comparet duorum?
11. Hæſiſti comes exuli Neronis.

Verſ. 1. Ordo eſt. Hic eſt, in hac imagine expreſſus, (vide ſuperiùs Epigr.) ille Maximus Cęſonius, amicus Senecæ, quem Seneca aut proximè poſt Serenum ſibi cariſſimum, aut illo etiam magis amavit.

3. *Quem frequenti*, &c. Ad quem maximum tot epiſto-

stolas scripsit Seneca.

7. *Domini*. Neronis.

8. *Pyladen*. Vide Epig. 9. Lib. 6.

9. *Exuli parentis*. Oresti, à parente sua pulso. Orestes cùm audivisset Clytemnestram Ægistho adultero seipsam, ac regnum suum dedidisse, matrem timens, ac Deos consulturus, domo profugit: mox tamen reversus matrem, & adulterum interemit.

10. 11. Quis par fuisse dicat periculum amborum, Pyladis nempe, ac tuum? vel, Orestis, ac Cæsonii. Orestes à matre petebatur, Cæsonius à Nerone immanissimo tyranno: Pylades nihil habebat à Clytemnestra metuendum; tu meritò metuebas, ne in te quoque sæviret Nero. Itaque Pyladen longo intervallo superasti.

XL.

Munus utile sit.

1. Commendare tuum dū vis mihi carmine munus,
2. Mæonioque cupis doctius ore loqui;
3. Excrucias multis pariter me, teque diebus;
4. Et tua de nostro, Prisce, Thalia placet.
5. Divitibus poteris Musas, elegosque fonantes
6. Mittere: pauperibus munera pexa dato.

Vers. 1. 2. Promisisti aliquid mihi muneris, quod ut exornes, cogitas illi jungere carmina elegantia ipsis Homericis præstantiora: Homerus Mæonius vocatus est, vel à patre Mæone, vel à patria Lydia, in Asia minori, quæ dicta quoque fuit Mæonia.

3. 4. Tu mihi, ac tibi incommodus es: maceras te condendis versibus; defraudas me tuis muneribus. Placet tibi tua Musa, de nostro incommodo: versus cum tua voluptate magna facis, sed cum meo detrimento, & impendio; interim enim tuis muneribus non fruor. Mallem statim mitteres munera, carmina omitteres. Sic Terentius ait: *Olet de meo*, id est, meis sumptibus, & impensis unguenta comparat.

5. 6. Serva tua ista munera ornata, & carmina divitibus; at pauperibus, qualis ego sum, da munera utilia: mitte illis non versus, & bona verba, sed bonas, & benè pexas vestes. Ea vox *pexus* pro lauto, & compto sumitur, & præcipuè in re vestiaria usurpatur. *Elegis* Pag. 151.

XLI.

Valetudinem amico restitutam gratulatur.

1. Doctorum Licini celeberrime Sura virorum,
2. Cujus prisca graves lingua reduxit avos:

3. Pec-

3. Redderis, heu! quanto fatorum munere nobis,
4. Gustata Lethes penè remissus aqua!
5. Perdiderant jam vota metum, securaque stabat
6. Tristitia, & lacrymis jamque peractus eras.
7. Non tulit invidiam taciti regnator Averni;
8. Et raptas fatis reddidit ipse colos.
9. Scis igitur quantas hominum mors falsa querelas
10. Moverit, & frueris posteritate tua.
11. Vive velut rapto, fugitivaque gaudia carpe:
12. Perdiderit nullum vita reversa diem.

Vers. 1. Licinius Sura vir fuit eloquentissimus & eruditissimus.

2. Qui antiqua & germana eloquentia tua, revocas & repræsentas nobis priscos illos oratores, majores nostros.

4. *Lethes*. Lethe fluvius est inferorum, cujus aqua, eorum omnium, quæ quis apud superos egisset, oblivionem afferebat: λήθη, oblivio. Ordo verborum est iste: remissus & redonatus nobis aqua Lethes propemodum gustata: hoc est, instanti morti ereptus.

5. 6. Jam vota faciebamus pro tua incolumitate sine metu eam non impetrandi, ut sine spe impetrandi, quia conclamata videbatur, ac deplorata. Secura tristitia vocatur, quæ nihil habet quod perdat, jam enim perditus, & ut ait postea, *peractus*, idest, conclamatus ac depositus omnium lacrymis Licinius plorabatur. *Jamque*, pro *jam*, ponitur, ut *dumque*, pro *dum*. Lib. 9. Ep. 46. X. 44.

7. Non potuit Pluto Silentum & Umbrarum rex, ferre convicia, quibus obruendum se videbat, si te damnaret letho, itaque colos jam ereptas Fatis, idest hoc in loco, Parcis, quæ Fatorum jussu vitæ nostræ spatium metiuntur, ipsis reddidit, ac longiorem tibi vitam ut nerent, imperavit.

9. *Falsa*. Falsò vulgata.

10. *Frueris*, &c. Frueris vivus ea gloria, quam olim mortuus apud posteros consequuturus es.

12. *Perdiderit*. Auctor tibi sum, ut nullum vitæ tibi restitutæ diem perdas, sed omnes benè colloces, & genio indulgeas.

XLII.

Cœna ambulatoria.

1. Cùm mensis habeat ferè trecentas,
2. Pro mensis habet Annius ministros:
3. Transcurrunt gabatæ, volantque lances.

4. Has

4. Has vobis epulas habete lauti,
5. Nos offendimur ambulante cœna.

Verſ. 1. Annius licèt menſas plures habeat: in iis tamen cibos convivis nullos ſtabiles apponit, ſed jubet eos offerri à miniſtris tranſcurrentibus, qui ſic prætervolant, ut non dent ſpatium ac moram dapes accipiendi.

3. *Gabatæ*. Genus eſt lancis concavæ. *Lances*. Vaſa eſcaria latiora.

4. *Lauti*. Divites, qui oculos ferculorum quaſi ſcena gaudetis paſcere: nos tenuiores aliud quærimus.

XLIII.

Dona ruſticana.

1. Parva ſuburbani munuſcula mittimus horti:
2. Faucibus ova tuis; poma, Severe, gulæ.

Verſ. 2. *Faucibus*. Ova enim raucis vel exulceratis faucibus medentur: poma, famem acuunt.

XLIV.

Liber vivus.

1. Mercari noſtras ſi te piget, Urbice, nugas;
2. Et laſciva tamen carmina noſſe libet:
3. Pompejum quæras (& noſti forſitan) Auctum,
4. Ultoris prima Martis in æde ſedet.
5. Jure madens, varioque togæ limatus in uſu,
6. Non lector meus hic, Urbice, ſed liber eſt.
7. Sic tenet abſentis noſtros cantatque libellos;
8. Ut pereat chartis littera nulla meis.
9. Denique, ſi vellet, poterat ſcripſiſſe videri;
10. Sed famæ mavult ille favere meæ.
11. Hunc licet à decima (nec enim ſatis ante vacabit)
12. Sollicites: capiet cœnula parva duos.
13. Ille leget, bibetur; nolis licet, ille ſonabit;
14. Et cùm, jam ſatis eſt; dixeris: ille leget.

Verſ. 1. 2. Si non vis emere mea epigrammata, & cupis tamen cognoſcere qualia ſint, indicabo tibi hominem, qui ea memoriter omnia tenet, à quo illa audire poſſis.

3. Quære Pompejum Auctum,

ctum, & eum forsitan nosti: habitat in aditu templi Martis ultoris. Primum forum, prima via, &c. sæpe significat initium fori, viæ, &c. Templum Martis ultoris ædificatum ab Augusto fuit, ex voto, quod ediderat Philippensi prælio, si Julium Cæsarem ulciscceretur, ejus percussoribus interfectis.

5. *Jure madens.* Pompejus Auctus juris civilis scientia planè imbutus est, non leviter tinctus. *Togæ, &c.* Exercitatissimus idem est in forensibus causis.

6. Non tam est lector meorum versuum, quàm vivens liber; omnes enim memoria comprehensos tenet.

7. *Nostros absentis.* Meos, etsi absim: legitur etiam *absentes*, idest, non inspectos non præsente libro.

8. Ut ne minima quidem syllaba, quę sit in meis chartis, aut littera, ipsi evadat.

10. Mavult me illorū auctorē haberi, quos vindicare sibi posset, ac jactare pro suis.

12. Licebit illum provoces; poteris illum provocare ad mea carmina tibi recitanda: vocare ad cœnam circa horam ab orto sole decimam. Ep. 89. Lib. I. 7. IV.

13. *Sonabit.* Recitabit, etiam injussus, etiam desinere monitus; ita illos amat.

XLV.

Lector judex.

1. Gratum est, quòd Celeri nostros legis, Aucte, libellos,
2. Si tamen, & Celerem, quod legis, Aucte, juvat.
3. Ille meas gentes, & Celtas rexit Iberos,
4. Nec fuit in nostro certior orbe fides.
5. Major me tantò reverentia turbat: & aures
6. Non auditoris, judicis esse puto.

Vers. 2. Si tamen illum ea lectio, mea carmina delectant.

3. *Meas.* Hispanas. Celtiberiam proconsul administraverat. De Celtiberis facta mentio pag. 56.

4. Nec in nostra Hispania fuit quisquam majori integritate, & fide.

5. Quò major & venerabilior est hominis dignitas, ac virtus, eò magis revereor illius judicium; eò gravius perturbor; cùm illi mea carmina recitantur, nec tam illum auditorem esse, quàm judicem censeo.

XLVI.

Parva munera, & ambitiosa.

1. Omnia misisti mihi Saturnalibus, Umber,
2. Munera, contulerant quæ tibi quinque dies;
3. Bis senos triplices, & dentiscalpia septem:

4. His

4. His comes acceſſit ſpongia, mappa, calix;
5. Semodiuſque fabæ cum vimine Picenarum,
6. Et Laletanæ nigra lagena ſapæ:
7. Parvaque cum canis venerunt coctana prunis,
8. Et Libycæ fici pondere teſta gravis.
9. Vix puto triginta nummorum tota fuiſſe
10. Munera, quæ grandes octo tulere Syri.
11. Quantò commodius nullo mihi ferre labore
12. Argenti potuit pondera quinque puer?

Verſ. 1. Ordo eſt: miſiſti mihi omnia munera, quæ tibi contulerant, congeſſerant, dies quinque, Saturnalibus, ideſt, per feſta Saturnalia, quæ diebus quinque peraguntur.

3. *Triplices*. Subaudi, pugillares: qui à tribus foliis ſeu tabellis, triplices: à quinque quincuplices, &c. dicebantur. *Biſſenos*. Duodecim.

Vimine. Vaſe vimineo pleno Picenarum olivarum. Picenus ager oleis abundat. Pag. 53. 201.

6. *Laletanæ ſapæ*. Vini cocti peſſimi, è Laletania, Hiſpaniæ Tarraconenſis regione, advecti. Sapa eſt propriè vinum decoctum ad tertias; ideſt, ita ut ejus tertia tantùm pars ſuperſit.

7. *Coctana*. Ficus quædam ſunt. Cana vocantur pruna, hoc eſt, rugoſa, durata ſole, aut igne.

9. Vix puto hæc omnia munera valuiſſe triginta nummos ſeſtertios: hoc eſt tres libras Turonicas, ſive unum, ut ajunt, Gallicum ſcutatum, quem Romanus tribus admodùm aſſibus ſuperat.

10. *Syri*. Servi è Syria.

12. *Pondera quinque*. Quinque libras. Pag. 135. *Puer*. Servulus.

XLVII.

Somnia damnoſa.

1. Semper manè mihi de me mera ſomnia narras,
2. Quæ moveant animum ſollicitentque meum.
3. Jam prior ad fæcem, ſed & hæc vindemia, venit;
4. Exorat noctes dum mihi ſaga tuas:
5. Conſumpſi, ſalſaſque molas, & thuris acervos,
6. Decrevere greges, dum cadit agna frequens:
7. Non porcus, non cortis aves, non ova ſuperſunt:
8. Aut vigila, aut dormi, Naſidiene, tibi.

Verſ. 1. 2. Semper mihi dicis manè, te aliquid infauſtum ſomniaſſe de me. 3. 4. Ego, dum per ſagam, id

ideſt, fœminam ſomniorum interpretem, & magicæ artis peritam, expiare conor illa infauſta ſomnia, & exorare ſuperos, ne quid illa mihi afferant detrimenti, vinum prioris vindemiæ, imò hujus anni, libationibus & ſacrificiis totum, ad fœcem uſque, conſumpſi.

5. Mola ſalſa, erat far toſtũ, ſale permixtum, quo aræ & victimas conſpergebant.

6. *Decrevere*. Diminuti ſunt: à verbo decreſco.

Cadit. Immolatur.

7. *Cortis*. Cors cortis, ſive cohors, *una baſſa corte*.

8. *Dormi tibi*. Ideſt: ſi qua ſomnia procudis infauſta, in tuum ſint caput. De te non de aliis ſomnies licet.

XLVIII.

Architectus nobilis.

1. Aſtra polumque pia percepſti mente, Rabiri,
2. Parrhaſiam mira, qui ſtruis arte domum.
3. Phidiaco ſi digna Jovi dare templa parabit
4. Has petat à noſtro Piſa Tonante manus.

Verſ. 1. O Rabiri, Domitiani architectus erat) dum in monte Palatino extruis Imperatori domum aſtris æmulam, oportet te aſtra ipſa mente complexum eſſe, qui ſimillimam illis domum feceris.

2. *Parrhaſiam*. Palatinam. Evander ex Arcadia in Italiam advectus, in eo loco, ubi mons Romæ Palatinus eſt, ædificavit palatium: Arcadia autem dicta olim eſt Parrhaſia. Pag. 184.

3. Si Piſa velit Jovi Olympico templa nova extruere, aut inſtaurare vetera, Rabirium artificem à Jove noſtro: ideſt, Domitiano, poſtulet, eſt ille multò, quàm Phidias, & artifices omnes Græciæ, præſtantior. *Percepſti* pro percepiſti; ut *dixti* pro, dixiſti, &c. *Phidiaco*. Ep. 26. Lib. 3.

4. *Piſa*. Urbs Peloponneſi ad Alpheum fluvium, dicta etiam Olympia, nunc *Langanico* vocata. Prope illam erat inſigne templum Jovis Olympici.

XLIX.

Bellus conviva.

1. Non cœnat ſine apro noſter, Tite, Cæcilianus:
2. Bellum convivam Cæcilianus habet.

Verſ. 1. Cæcilianus ſemper apponit in cœna aprum, ſed eo ſolus veſcitur, ita ut nullos alios adhibeat convivas, aut ſi quos adhibet, illi ex apro nihil attingant, atque adeò ejus conviva dici aper ille poſſit. Næ convi-

vam

vam elegantem ! Nonnulli hoc intelligunt de homine insulso & inconcinno, qui Aper diceretur, qui tamen (ironicè videlicet) bellus conviva nominetur. Sumptuosa autem convivia putabantur, in quibus aper apponeretur: at hìc aper, non ferculum, sed conviva, erat.

L.

Vota pro Cæsare.

1. Tarpejæ venerande rector aulæ,
2. Quem salvo Duce credimus Tonantem;
3. Cùm votis sibi quisque te fatiget,
4. Et poscat dare, quæ Dei potestas;
5. Nil pro me mihi, Jupiter, petenti,
6. Ne succensueris velut superbo:
7. Te pro Cæsare debeo rogare,
8. Pro me debeo Cæsarem rogare.

Vers. 1. O Jupiter, qui coleris in Tarpejo Monte, ubi capitolium est. Mos Tarpejus, ante dictus Saturnius, nomē id habuit à Tarpeja virgine Vestali, quæ arcē in eo positam Sabinis prodidit, ac deinde ab illis interfecta, in eodem sepulta est. Pag. 205.

2. Quem Deum & Jovem credimus, si servas Imperatorem.

8. Impia & turpis assentatio.

L I.

Laxata urbis via.

1. Abstulerat totam temerarius institor urbem,
2. Inque suo nullum limine limen erat.
3. Jussisti tenues, Germanice, crescere vicos:
4. Et, modò quæ fuerat semita, facta via est.
5. Nulla catenatis pila est præcincta lagenis:
6. Nec præco medio cogitur ire luto.
7. Stringitur in densa nec cæca novacula turba;
8. Occupat aut totas nigra popina vias.
9. Tonsor, caupo, coquus, lanius sua limina servant:
10. Nunc Roma est; nuper magna taberna fuit.

Vers. 1. 2. *Abstulerat.* Ita occupabāt mercatores totas urbis vias, tabernis & tentoriis suis, ut urbē civibus abstulisse viderentur, & in domibus nullum limen, janua nulla appareret, præstructis ubique officinis, & pergulis. Mercatores appellantur institores, eò quòd negotio gerendo

gerendo insistent.

3. *Germanicæ*. Pag. 231.

4. Semita est angustum iter : via, latum & patens.

5. Pila, est postis seu columna, sive pars quædam tabernæ aut officinæ, in viam projecta & prominens, ad quam solent opifices appendere instrumenta, aut specimina suæ artis.

6. *Prætor*. Vide pag. 218.

7. Sectores zonarii, ex erta clam novacula, marsupia non præcidunt.

LII.

Poeta ex oratore.

1. Perpetui nunquam moritura volumina Sili
2. Qui legis, & Latia carmina digna toga;
3. Pierios tantùm vati placuisse recessus
4. Credis, & Aoniæ Bacchica serta comæ?
5. Sacra cothurnati non attigit ante Maronis,
6. Implevit magni quàm Ciceronis opus.
7. Hunc miratur adhuc centum gravis hasta virorum;
8. Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.
9. Postquam bis senis ingentem fascibus annum
10. Rexerat, asserto qui sacer orbe fuit;
11. Emeritos Musis, & Phœbo tradidit annos,
12. Proque suo celebrat nunc Helicona foro.

Vers. 1. *Perpetui*. Qui perpetuò florebit. De Silio Italico dixi plura pag. 187.

2. Quicumque legis versus Silii, dignos Romana eloquentia & dignitate, dignos Romano consule & oratore, qualis fuit Silius. Toga pacis, fori, & bonarum artium est symbolum. Pag. 58. 90.

3. 4. Credis illum poetam semper fuisse, & amasse semper hederas, quibus poetæ coronantur.

Pierios. Pierus Mons Thessaliæ, Musis, quòd in eo natæ dicerentur, sacer: hinc Pierides vocantur. *Aoniæ* regio est Bœotiæ, ubi eædem Musæ colebantur: hinc Aonides dictæ: & hoc loco Aonia coma vocatur poetarum eruditorum caput. *Bacchica serta*. Hederæ. Pag. 75.

5. Ille verò non priùs sacra & divina Virgilii carmina imitari cœpit: ingredi sacra vatum penetralia, quibus Maro veluti præsidet. *Cothurnati*. Pag. 233.

6. Quàm artem oratoriam & eloquentiam, quæ Ciceronis opus dici potest, ad plenum excoluit.

7. Hunc mirantur cives adhuc, & meminerunt egisse causas centumvirales, hasta posita, quæ illorum judiciorum quasi insigne fuit. De Centum viris vid. l. 6. Ep. 26.

8. *Cliens*.

8. *Cliens*. Cujus egit causã, quem periculo liberavit.

9. Postquam fuit consul eo anno, qui Romanum orbem, occiso Nerone, in libertatẽ veluti asseruit, quique idcircò Ingẽs dictus est. Fascibus regere annum Consul ibi dicitur, quia inibant Consules magistratum mense Januario, & sumebant fasces, sive illis præibant lictores cum fascibus 12. Erat fascis ille, virgarum seu bacillorũ manipulus, loro revinctus: in medio manipulo erat securis, cujus ferrum extabat in summa parte manipuli. Per securim significabatur potestas interficiendi: per virgas, leviùs anima dvertendi; pro criminis videlicet gravitate, aut levitate.

11 *Emeritos*. Defunctos honoribus. Emeriti propriè dicebantur gladiatores, qui, accepta missione, rude donabantur.

12. *Helicona*. Forensi arte depositа, se ad poesim contulit.

Suo. In quo tamdiu floruit.

LIII.

Eques ex tonsore, tonsor ex equite.

1. Qui tonsor fueras tota notissimus urbe,
2. Et post hoc, dominæ munere, factus eques,
3. Sicanias urbes Ætnæaque regna petisti
4. Cinname, cùm fugeres tristia jura fori:
5. Qua nunc arte graves tolerabis inutilis annos?
6. Quid facit infelix, & fugitiva quies?
7. Non rhetor, non grammaticus, ludiq; magister,
8. Non Cynicus, non tu Stoicus esse potes:
9. Vendere nec vocem Siculis plausumque theatris;
10. Quod supereſt, iterum, Cinname, tonsor eris.

Vers. 2. *Dominæ*. Heræ, à qua libertate donatus fuerat, & ad equitum ordinem provectus.

3. *Sicanias*. Siculas. Ætna mons Siciliæ: *Mongibello*.

4. Cùm vocatus esses in jus, & scelerum pœnas jure metueres, exilium voluntarium suscepisti.

5. 6. Quid facies nunc otiosus in exilio Siculo, & fugitivus?

7. *Ludi*. Litterarii scilicet; scholæ puerilis.

9. *Cynicus*. Pag. 205. De Stoicis facta mentio suprà. Fuere philosophi celeberrimi, quorum sectam, & placita describit eleganter Tullius orat. pro Muræna: illorum auctor & conditor Zeno. Nomen habuerunt ab ingenti porticu, in quam convenire Athenis solebant ad differendum. Στοὰ, porticus: Στωικοὶ.

9. Non potes esse præco, citha-

citharædus, aut histrio, in Sicilia, & quæstum aliquem istis artibus facere. De Prætore theatrali vide p. 100.

LIV.

In Litigatorem.

1. Liste bis decimæ numerantem frigora brumæ
2. Conterit una tribus, Gargiliane, foris.
3. Ah miser, & demens! viginti litigat annis
4. Quisquam, cui vinci, Gargiliane, licet?

V. 2. *Cõterit.* Opibus exhaurit; macerat te, ac fatigat. *Tribus foris.* Vide pag. 31. 75. 4. *Vinci.* Litem perdere. Satiùs nimirum est semel causa cadere, quàm per tot annos vitam, & pecuniam disperdere.

LV.

Hæredipeta deceptus.

1. Hæredem Fabius Labienum ex asse reliquit:
2. Plus meruisse tamen se Labienus ait.

Vers. 1. *Ex asse.* Bonorum omnium. Pag. 147.
2. Tamen Labienus tot munera viventi Fabio dederat, ac Fabius tam macram illi reliquit hæreditatem, opibus nempe absumptis dum viveret, ut Labienus multò plus damni, quàm lucri fecerit: majorem hæreditatem ac mercedem meritus sit. Acumen & jocus in eo est, quod qui totam habeat hæreditatem, nihil habere plus posse videatur.

LVI.

De suis versiculis.

1. Commendare meas, Instanti Rufe, Camœnas
2. Parce precor socero: seria forsan amat.
3. Quòd si lascivos admittit, & ille libellos,
4. Hæc ego vel Curio Fabricioque legam.

Vers 1. Noli precor, ò Rufe Instanti (est vocandi casus, à recto Instantius) legere & laudare meos versiculos tuo socero, forsan est homo severus, quem istæ nugæ non delectent; quòd si tamen illas non respuit, nullum existimabo eas rejecturum, licèt Curiis omnibus & Fabriciis graviorem, ac austeriorem. Nemini non probabuntur ea carmina, quæ illi placuerint.

Mulier

LVII.

Mulier erudita, & proba.

1. Hæc eſt illa tibi promiſſa Theophila, Cani,
2. Cujus Cecropia pectora dote madent.
3. Hanc ſi jure petat magni ſenis Atticus hortus,
4. Nec minùs eſſe ſuam Stoica turba velit.
5. Vivet opus quodcumque per has emiſeris aures,
6. Tam non fœmineum, nec populare ſapit:
7. Non tua Pantænis nimiùm ſe præferat illi,
8. Quamvis Pierio ſit bene nota choro.
9. Carmina fingentem Sappho laudabit amatrix:
10. Caſtior hæc, & non doctior illa fuit.

Verſ. 1. Hæc illa uxor tibi dudum promiſſa, ò Cani, quæ Græcorum litteris, urbanitate, ceteriſque dotibus egregiè eſt inſtructa. De Canio vide Lib. 1. Ep. 60.

3. Hanc ſibi jure vendicet Platonis Academia: ea diſcipula jure ille glorietur. Plato doctorum cœtus quoſdam inſtituit in hortis civis Athenienſis, nomine Academi: inde huic loco & iſtis eruditorum congreſſibus datum nomen Academiæ. Deceſſit annos natus fere 90. unde magnus ſenex vocatur hoc in verſiculo, vel ob famam ingenii & doctrinæ.

4. *Stoica turba*. Vide ſuprà, epig. 53.

5. Laudem perpetuam habebunt ea carmina, quæ illi legeris, quæ emendarit, quæ probaverit.

6. Adeò ſupra ſexum, ſupra communem vulgi captum eſt erudita.

7. *Pantænis*. Mulier item docta fuit, Canio nota.

9. Mirabitur Theophilam ſcribentem Sappho poëtria, quæ verſus amatorios ſcripſit. Hæc patriam habuit Lesbon inſulam Ægei maris, & lyricos verſus obſcenos, licet elegantes, edidit. De illa egi pluribus in Horatio, ad oden 10. Lib. 2.

10. Teophila eſt caſtior quàm Sappho: & Sappho doctior Theophila non fuit.

LVIII.

Ficoſi ficis carentes.

1. Ficoſa eſt uxor, ficoſus, & ipſe maritus;
2. Filia ficoſa eſt, & gener, atque nepos.
3. Nec diſpenſator, nec villicus ulcere turpi,
4. Nec rigidus foſſor, ſed nec arator eget.
5. Cùm ſint ficoſi pariter juveneſque ſeneſque,

6. Res mira eſt; ficos non habet unus ager.

Verſ. 1. *Ficoſa* · Lib. 1. Epig. 57.

6. *Ficos.* Fructus intellige: | folus illorum ager ficoſus non eſt: ficis caret · Luſus eſt in vocum ſimilitudine.

LIX.

Libri patronus, & vindex.

1. Gratus ſic tibi, Paulle, ſit December:
2. Nec vani triplices, breveſque mappæ,
3. Nec thuris veniant leves ſelibræ;
4. Sed lances ferat, aut ſcyphos avorum,
5. Aut grandis reus, aut potens amicus:
6. Seu quod te potiùs juvat, capitque,
7. Sic vincas Noviumque Publiumque
8. Mandris, & vitreo latrone clauſos:
9. Sic palmam tibi de trigone nudo
10. Unctæ det favor arbiter coronæ,
11. Nec laudet Polybi magis ſiniſtras.
12. Si quiſquam mea dixerit malignus
13. Atra carmina, quæ madent veneno;
14. Ut vocem mihi commodes patronam
15. Et, quantùm poteris, ſed uſque, clames;
16. Non ſcripſit meus iſta Martialis.

Verſ. 1. *December* · Quo Saturnalia celebrantur. Faxint ſuperi, ut tunc tibi multa, & magna mittantur munera. Pag. 136.

2. *Vani triplices*. Pugillares trium tabellarum ſeu foliorum, munuſcula vilis pretii. Suprà, Ep. 46.

3. *Selibræ*. Libræ dimidiæ. Pag. 244.

4. Sed aliquis potens reus, cujus cauſam agas, tibi muneri ferat lances argenteas, avorum ſcyphos aureos, &c.

6. *Capit.* Oblectat, placet.

7. 8. Sic vincas Novium, & Publium ludo calculorum: eorum latrunculi à tuis clauſi, & in arctum compulſi, à te capiantur. Calculi luſorii, ſive ſcrupi, latrones appellantur, quòd aliis alii velut inſidientur, inſtar latronum: vocantur etiam canes, quòd alios alii allatrare videātur. Loculus verò, & ſedes calculorum in abaco, ſeu tabula luſoria, mandra vocabatur. Ea verò ludi lex erat, ut ſi quis calculus inter duos diverſi coloris, & velut agminis calculos deprehenſus eſſet ſolus, & à ſuis deſertus: periret, ac auferretur. Vitreus appellatur calculus, quia

quia cæruleo colore fortasse tinctus erat, aut è vitro factus.

9.10. Sic tibi præmium pilæ trigonalis, (de qua consule lib.4.Ep.14.) adjudicent gymnastæ, seu collusores nudi, & olea inuncti. *Coronæ*. Multitudinis. *Arbiter*. Penes quem est judicium de præmio alicui tribuendo: illud enim favoris vulgò munus est.

11. Nec tibi circumstantiũ corona, & ludi arbitrorum, Præferat Polybium, ob agilitatẽ siniſtræ manus in excipienda, remittendaque pila.

12. *Mea*. Esse à me scripta.

13. Carmina maledica, famosa.

15. *Usque*. Assiduè, semper.

LX.

Qui ubique est, nusquam est.

1. Esquiliis domus est, domus est tibi colle Dianæ,
2. Et tua Patricius culmina vicus habet:
3. Hinc viduæ Cybeles, illinc sacraria Vestæ;
4. Inde Novum, Veterem prospicis inde Jovem.
5. Dic, ubi conveniam? dic, qua te parte requiram?
6. Quisquis ubiq; habitat, Maxime, nusquã habitat

V.1. *Esquiliis*. Esquiliæ, sive Exquilię, nomen est unius è septẽ Romæ colliculis, qui à rege Tullo Hostilio urbi adjectus fuit, & septus excubiis, à quibus, detorta paulisper voce, nomen invenit nota 11. *In colle Dianæ*. In monte Aventino, ubi Dianæ templum, pag.214.

2. *Patricius vicus*. Erat subjectus Exquiliis, à patriciis ita dictus, quòd Servius Tullius eos ibi habitare jusserit. Jactabant patricii se genus ducere à centum primis illis senatoribus, quos Romulus primum creavit, & Patres honestissimo nomine appellavit. Ex eo vico spectabantur templa Cybeles, ac Vestæ. *Culminа*. Domum.

3 *Viduæ*. Quæ Atym amiserat. Pag.139.

4. *Inde &c* Per novum Jovem intelligit capitoliũ novum: per veterem, capitoliũ vetus. Hoc cernebatur ex Aventino colle; illud ex Esquiliis, & vico Patricio: hujus conditor Numa: illius Tarquinius Priscus. Vide Lipsium de Magnitudine Romana Lib.3.c.5. Nisi fortè per *Novum Jovem*, intelligit Domitiani palatium, ut conjectat Lipsius.

LXI.

In scurram.

1. Quòd te diripiunt potentiores
2. Per convivia, porticus, theatra:

3. Et tecum, quoties ita incidiſti,
4. Geſtari juvat, & juvat lavari:
5. Nolito nimiùm tibi placere:
6. Delectas, Pilomuſe, non amaris.

Verſ. 1. *Diripiunt*. Simul diverſi invitant, domum trahunt, ac certatim ad ſe rapiunt: certant, quis te ſit habiturus convivam.

4. Quod unuſquiſque ambit, quoties ita caſus tulit ut in eum incideres; tecum geſtari, in ſuum te currum admittere, ac balneum.

6. Non faciunt hoc amore tui, ſed ſuæ oblectationis cauſa: non coleris ut amicus, ſed expeteris ut ſcurra.

LXII.

Munerum venditor.

1. Exigis, ut noſtros donem tibi, Tucca, libellos:
2. Non faciam: nam vis vendere: non legere.

LXIII.

Saxetani Pauper munificus.

1. Cùm ſaxetani ponatur cauda lacerti;
2. Et bene ſi cœnas, conchis inuncta tibi eſt:
3. Sumen, aprum, leporem, boletos, oſtrea, mullos
4. Mittis: habes nec or, Papile, nec genium.

V. 2. &c. Cùm apponatur tibi tantùm domi tuæ lacerti ſaxetani cauda, & uncta oleo cóchis, idq; cũ opiparè cenas; tamen mittis aliis, ſumen, mullos, &c. Næ tu ſtultus eſt, & miſer. Cares corde ideſt, ſapientia: cares genio, ideſt, miſerè facis, quia ut aliis benefacias, genium defraudas, & fame conficeris. Lacertus, ceu ſtellio, eſt terreſtre animalculum, vel piſciculus; uterque in ſaxis ferè delitescit.

2. *Conchis*. Eſt fabæ genus. Pagina 260. Vile obſonium.

3. *Sumen*, *Mullos*. Pag. 120. *Boletos*. Pag. 41.

LXIV.

Vinum conſulare.

1. Potavi modò conſulare vinum:
2. Quæris quàm vetus atque liberale?
3. Ipſo conſule conditum: ſed ipſe,
4. Qui ponebat, erat, Severe, conſul.

Verſ. 1. Vinum Conſulare vulgò dicebatur vinum Opi-

pimio consule conditum ante annos ferè ab nato Martiale ducentos. Pag. 45.

2. *Liberale*. Homine lauto, & liberali dignum.

3. *Ipso Consule*. Videtur consulem Opimium significare: sub quo vinum Consulare fuerit conditum: tamen ille consul erat is ipse, à quo vocabatur ad cœnam; atque adeò vinum erat illo ipso anno natum: consules enim singulis annis mutabantur, ut dixi suprà Epigram. 52. pag. 351.

LXV.

Servus utilis.

1. Quatenus Othryfios jam pax Romana Triones
2. Temperat, & tetricæ conticuere tubæ,
3. Hunc Marcellino poteris, Fauſtine, libellum
4. Mittere: jam chartis, jam vacat ille jocis.
5. Sed ſi parva tui munuſcula quæris amici
6. Commendare; ferat carmina noſtra puer,
7. Non qualis Geticæ ſatiatus lacte juvencæ
8. Sarmatica rigido ludit in amne rotâ;
9. Sed Mitylenæi roſeus mangonis ephebus,
10. Vel non cæſus adhuc matre jubente Lacon.
11. At tibi captivo famulus mittetur ab Iſtro,
12. Qui Tiburtinas paſcere poſſit oves.

V. 1. Siquidem confecto ſeptentrionali bello pax eſt cõpoſita. *Tetricæ*. Triſtes, diræ. *Triones* p. 302. De Othryſiis vide Ep. 8. hujus libri.

6. *Puer*. Servulus. Mitte illi cum meo libello, elegans, & venuſtum aliquod mancipiũ.

7. Non puer barbarus, quales Sarmatarum filii, qui rota, ideſt, circulo ligneo, vel ferreo, quem vulgò trochum vocabant, ludunt in flumine concreto gelu. Exponi etiam poteſt: Qui habitat in vago curru, impoſito amni glacie aſtricto. *Sarmaticæ*. Pag. 6. Duplex fuit Sarmatia, altera in Europa, altera in Aſia: nunc Polonia, Moſcovia; Tartariæ pars.

Juvencæ. Pueri Getarum equino lacte alebantur, viri, ſanguine interdum. De Getis dixi Libro 6. Epigram. 39.

9. 10. Sed juvenis emptus recens à Mitylenæo mangone, ideſt, mancipiorum venditore, (Mitylene, *Metlin*, eſt urbs primaria Lesbi inſulæ:) vel puer Lacedæmonius aliquis, nondum juſſu matris verberatus. Lacedæmonii crebris plagis pueros ſuos ad patientiam erudiebant, adeo ut pueruli foris, alapiſque contuſi ne ingemiſcerent quidem.

11. Tibi verò non ejuſmodi

di puer comptus & elegans, at bubulcus, è captivis populis ad Istrum positis emptus, mittetur, quo uteris non ad miscenda pocula, sed ad pascenda pecora, quibus abundas in agro Tiburtino. De Tibure vide pag. 36. 2. 9. De Istro, pag. 231. Laudat Faustini parsimoniam, qui non servos elegantes, sed utiles optaret.

LXVI.

Bonus liber.

1. Triginta toto mala sunt epigrammata libro;
2. Si totidem bona sunt, Lause: liber bonus est.

Vers. 1. 2. Potest accipi primus versiculus quasi loquatur Lausus, idque Martiali objiciat, esse in ejus libro mala epigrammata 30. Tum illi respondeat vates secundo versiculo.

LXVII.

Tonsor lentus.

1. Eutrapelus tonsor dum circuit ora Luperci,
2. Expungitque genas: altera barba subit.

Vers. 1. *Circuit.* Tondet accuratè, pilos ōnes vestigando & expungendo, ideſt, eradendo: interim nova barba jam succrevit; adeò tardus & lentus est. Legitur in aliquot libris, *expingitque*; ideſt, expolit & quasi pingit.

LXVIII.

Imago nunquam delenda.

1. Dum mea Cæcilio formatur imago Secundo,
2. Spirat, & argutà picta tabella manu;
3. I liber ad Geticam Peucen, Istrumq; tacentem:
4. Hæc loca perdomitis gentibus ille tenet.
5. Parva dabis caro, sed dulcia, dona sodali;
6. Certior in nostro carmine vultus erit.
7. Casibus hic nullis, nullis delebilis annis
8. Vivet, Apelleum cùm morietur opus.

Vers. 1. Dum ego curo pingendam meam imaginem, quam C. Plinio Cæcilio Secundo mittam. De Peuce dictum suprà Epig. 7. *Cæcilio secundo.* Plinio juniori

niori. Plinii fuere duo, alter ſenior dictus, patria Veronenſis, qui Veſpaſiano imperante vixit, cujus negotiis adminiſtrandis vacabat interdiu, noctu verò & horis ſubceſſivis, dabat litteris operam, ac hiſtoriam illam ſuam de rebus naturalibus, conſcribebat. Periit in Veſuvii montis incendio, dum ejus cauſam propiùs indagare geſtit. Pagin. 2co. Alter C. Plinius Cæcilius, Secundus, Plinii Secundi ſenioris è ſorore nepos, qui panegyricum Trajano dixit, & cujus extant epiſtolæ cultiſſimæ. Illi carus Martialis fuit.

3. *Tacentem.* Aquas latiſſimo alveo volventem nullo ſtrepitu. Vel: pace compoſita, quieſcentem.

4. *Tenet.* Illi regioni præfuit Plinius cum proconſulari poteſtate.

6. *Certior.* Firmior, diuturnior erit imago mea in carmine meo, quam in tabellis pictis, quæ vetuſtate ac ſitu deteruntur ſcilicet.

7. *Hic.* Vultus in meis verſibus expreſſus.

8. *Apelleum opus.* Picta tabula, Apelles pictor egregius, patria Cous, floruit ſub Alexandro Magno.

LXIX.

Librum ſcribere.

1. Quòd non inſulsè ſcribis tetraſticha quædam;
2. Diſticha, quòd bellè pauca, Sabelle, facis:
3. Laudo, nec admiror: facile eſt epigramma, Sabelle,
4. Scribere: ſed librum ſcribere difficile eſt.

Verſ. 1. Tetraſticha epigrammata verſibus quatuor conſtant: diſticha duobus | στίχος, verſus, ordo. δύο duo τέσσαρα, ſeu τέτταρα, quatuor.

LXX.

Illiberalis, & avarus.

1. Ad natalitias dapes vocabar,
2. Eſſem cùm tibi, Sexte, non amicus:
3. Quid factum eſt, rogo, quid repentè factum eſt?
4. Poſt tot pignora noſtra, poſt tot annos,
5. Quòd ſum præteritus vetus ſodalis?
6. Sed cauſam ſcio; nulla venit à me
7. Hiſpani tibi libra puſtulati;
8. Nec tenuis toga, nec rudes lacernæ.

9. Non est sportula, quæ negotiatur:
10. Poscis munera, Sexte, non amicos.
11. Jam dices mihi; vapulet vocator.

V. 1. Olim cùm tibi nondum essem amicus, ac familiaris, tamen à te invitabar ad cœnam, cùm diem tuum natalem celebrabas.

4. *Pignora*. Significationes amicitiæ.

5. *Præteritus*. Non vocatus ad cœnam.

7. *Hispani*. Subaudi, argenti, vel auri, *libræ*. Vide pag. 136. *Pustulati*. Optimi, probè excocti: argentum enim purum intumescit in pustulas, cùm coquitur. Svet. in Neron. cap. 44. *Exigit argentum pustulatum, aurum ad obrusam*. Legunt nonnulli, *pusulati*, vel *pusilati*, quod idem est ac *pustulati*.

8. *Toga*. Pag. 56. 89.

Lacernæ. Pag. 83. 114. 179.

Rudes. Novæ: vel pingui & crasso filo textæ.

9. 10. Ea sportula dicenda non est, quæ à patrono non datur gratis, sed ea lege, ut qui illam accipit, rependat munera. Nundinatio quædam potiùs, & negotiatio dicenda est. Cùm mihi das sportulam, non tam mihi das, quàm vendis, & mecum negotiaris. De Sportula vide suprà.

11. Jam video, quid dicturus sis, per te nō stetisse, quin vocarer, & adessem, at præteritū me fuisse à vocatore. Ita diceebatur, qui convivas invitabat. Dabit ille pœnas, inquis, neque hoc inultum feret, qui te, licèt à me jussus, non vocaverit. Bellam scilicet excusationem!

LXXI.

Puer eruditus.

1. Si meus auritâ gaudet glaucopide Flaccus;
2. Si fruitur tristi Canius Æthiope:
3. Publius exiguæ si flagrat amore Catellæ;
4. Si Cronius similem cercopithecon amat:
5. Delectat Marium si pernicioſus ichneumon;
6. Pica salutatrix si tibi, Lause, placet:
7. Si gelidum collo nectit Gratilla draconem,
8. Luscinïæ tumulum si Thelesina dedit;
9. Candida Apollinei cur amet ora Labycæ,
10. Qui videt hæc dominis monstra placere suis?

V. 1. *Glaucopide*. Bubone, noctua. Vox est græca, γλαυκῶπις, à γλαυκὸς glaucus, & ὤψ visus, oculus. Fortè sic di-

dicitur, quòd sacrata sit noctua Minervæ, quæ solemni epitheto vocatur apud Homerum, Γλαυκῶπις. *Aurita* Bubo extantes, ut felis, auriculas habet.

2. *Fruitur*. Delectatur.

Æthiope. Servo nigro, ac deformi, ex Æthiopia, quæ est pars interioris Africæ.

3. *Catellæ*. Caniculæ.

4. *Cercopithecon*. Est cercopithecus animal simiæ simile, nigro capite, pilo asinino, vocatur etiam simia caudata: πίθηκος cauda πίθηκος simius. *Similem*. Sibi, nigrum, & deformem, ut ipse Cronius est. Vel, similem catellæ, de qua fit mentio in versiculo superiori.

6. *Ichneumon* Mus indicus vulgò appellatur: felis magnitudine, & muris forma. Est crocodili hostis infensissimus, cum quo sic pugnat. Luto se totum oblinit; mox in fauces apertas crocodili dormientis insiliens, in ejus viscera penetrat, ea lacerat ac pertundit.

6. *Salutatrix*. Quæ voces humanas docetur, easque præsertim, *Ave*, χαῖρε.

9. *Apollinei*. Eruditi.

10. Qui noctuas, Æthiopes, &c. placere posse intelligit, cui bene institutum servum, & adolescentem in pretio non habeat.

LXXII.

Sibi de suis libris gratulatur.

1. Fertur habere meos, si vera est fama, libellos
2. Inter delicias pulchra Vienna suas.
3. Me legit omnis ibi senior, juvenisq; puerque,
4. Et coram tetrico casta puella viro.
5. Hoc ego maluerim, quam si mea carmina canterit,
6. Qui Nilum ex ipso protinus ore bibunt:
7. Quam meus Hispano si me Tagus impleat auro,
8. Pascat, & Hybla meas, pascat Hymettos apes.
9. Nonnihil ergo sumus, nec blandæ munere linguæ
10. Decipimur, credam jam puto, Lause, tibi.

Vers. 2. *Vienna*. Urbs Galliæ antiquissima, in Delphinatu, *Vienna*.

6. *Ex ipsoore*. Fonte. Populos intelligit Africæ remotissimos, ubi Nilus nascitur.

7. *Tagus*. Fluvius Hispaniæ. Pag. 55. Is arenas aureas volvere dicebatur.

8. *Hybla*. Mons Siciliæ: *Hymettus*, Atticæ, uterque floribus abundans, & apibus.

9. 10. Non igitur tam fumus contemnendi, quàm di-

cebas, ò Lauſe (ſuprà, Ep. 66.) neque adulantibus plus juſto credibus, quaſi ab iis decipiantur. I nunc, carpe mea carmina, ò Lauſe, & quære, qui tibi ea vituperanti credat: non ego certè. Vel ſimplicius; ò Lauſe, qui mea laudas epigrammata, jam tibi credam.

LXXIII.

Corona è roſis.

1. I felix roſa, mollibuſque ſertis
2. Noſtri cinge comas Appollinaris,
3. Quas tu nectere candidas, ſed olim,
4. (Sic te ſemper amet Venus) memento.

Verſ. 3. *Candidas.* Canescentes, canas. *Olim.* Poſt multos annos, ita ut ſerò fiat ſenex, diu vivat & valeat. 4. *Venus.* Cui roſa eſt conſecrata.

LXXIV.

Liber inæqualis.

1. Jactat inæqualem Matho me feciſſe libellum.
2. Si verum eſt, laudat carmina noſtra Matho.
3. Æquales ſcribit libros Calvinus, & Umber:
4. Æqualis liber eſt, Cretice, qui malus eſt.

Verſ. 1. *Inæqualem.* In quo non omnia æquè culta, & bona. Lege epigram. 66. hujus Libri & 17. Libri 1. 3. *Calvinus, Umber.* Marli poetæ.

LXXV.

Promiſſor.

1. Si quid opus fuerit, ſcis me non eſſe rogandum,
2. Bis nobis dicis, Baccara, terque die.
3. Appellat rigidâ triſtis me voce Secundus:
4. Audis; ſed neſcis, Baccara, quid ſit opus.
5. Eſſe queror gelidaſque mihi tritaſque lacernas;
6. Audis; ſed neſcis, Baccara, quid ſi opus.
7. Hoc opus eſt, ſubitò fias, ut ſidere mutus;

8. Di-

8. Dicere ne possis, Baccara, quid sit opus.

Vers. 1. Ordo verborum est. Dicis mihi, ò Baccara, singulis diebus bis, terque: O Martialis, nosti me, si quid opus tibi fuerit, dabo mea sponte, neque opus erit ut roges.

3. *Secundus*. Nomen est creditoris. Pecuniam à me Secundus exigit, te audiente, & dissimulante, quid mihi sit opus: opus esset ut pro me solveres. *Rigida*. Nempe litem minitans & nervũ.

5. *Pensio*. Pretium ædium conductarum.

9. Utinam, aliqua siderum vi arcana, mutus fias, ut ne frustra mihi semper promittas. Homines, plantæ & animalia interdum, cœli vitio, tabem contrahunt, ita ut pars eorum aliqua inarescat ac sensum amittat, ossa ipsa carie conficiantur. Hic morbus sideratio vocatur, & homines ita percussi appellantur siderati, quasi maligno afflati sidere.

LXXVI.

Amicus absens.

1. Narnia, sulfureo quam gurgite candidus amnis
2. Circuit, ancipiti vix adeunda jugo,
3. Quid tam sæpe meum nobis abducere Quinctum
4. Te juvat, & lentâ detinuisse morâ?
5. Quid Nomentani causam mihi perdis agelli,
6. Propter vicinum, qui pretiosus erat?
7. Sed jam parce mihi, nec abutere, Narnia, Quincto,
8. Perpetuo liceat sic tibi ponte frui.

Vers. 1. *Narnia*, Est Italiæ civitas in Umbria, *Narni*. Eam rogat, ut ne diutius detineat Quintum Ovidium. Habebat ille villam in agro Nomentano; prope villam Martialis, à quo sæpe invisebatur. *Amnis*. Nar, nunc *la Nera*.

2. *Jugo*. Quæ difficilem aditum habes, eò quòd in gemino & arduo montis cacumine sis ædificata, Est in parte montis Apennini.

5. Cur eum abducis, cujus unius causa tam libenter moror in villa mea Nomentana, quæ mihi propter tam suavẽ vicinum est cara?

7. *Abutere*. Eum diutius remorando.

8. Id si feceris, precor ut æternum duret pons tuus. Ille duos montes, quibus erat impositа Narnia, separatos jungebat, flumine subterlabente inter duplex jugum montis. Adhuc visuntur ejus pontis ruinæ ac rudera.

LXXVII.

Anima fœtens.

1. Unguentũ fuerat, quod onyx modò parva gerebat;
2. Olfecit poſtquam Papilus; ecce, garum eſt.

Verſ. 1. Vaſculum ex onyche factum, gerebat modò unguentum odoris ſuaviſſimi: Papilus illud olfecit, & fœtente halitu ſic ſtatim corrupit, ut ex unguento garum factum ſit. Eſt garum, muriæ genus è piſciculorum ſale maceratorum ſanie confectum, odoris graviſſimi, maximè ubi eſt corruptum. Onyx gemma eſt, unguis humani colorem referens. Onyx, Græcis unguis eſt.

LXXVIII.

Nimis officioſus.

1. Bruma eſt, & riget horridus December;
2. Audes tu tamen oſculo nivali
3. Omnes obvius hinc, & hinc tenere,
4. Et totam, Line, baſiare Romam.
5. Quid poſſis graviuſque ſæviuſque
6. Percuſſus facere atque verberatus?
7. Cujus livida naribus caninis
8. Dependet glacies, rigetque barba,
9. Qualem forficibus metit ſupinis
10. Tonſor Cinyphio Cilix marito.
11. Quare ſi tibi ſenſus eſt, pudorque,
12. Hibernas, Line; baſiationes
13. In menſem, rogo, differas Aprilem.

Verſ. 3. *Tenere.* Morari ſalutando.

4. *Baſiare.* Oſculari. Obvios amicos ſalutando ſolebant oſculari.

5. An poſſes inimicos, à quibus eſſes verberatus, ulciſci graviore ſupplicio?

6. *Livida.* Coloris ſulphurei. *Caninis.* Canibus ſunt nares frigidæ, ac mucoſæ.

Glacies. Stiria.

9. 10. Qualem barbam hircus, cùm tondetur, habet. Vocatur *maritus*, ut à Virgilio vir gregis appellatur: Cinyphius dicitur, quia ſunt majores hirci prope Cinyphẽ Africæ fluvium, *Macres*, qui ſe exonerat in mare mediterraneũ in regno Tripolitano.

Cilix tonſor. Cilices, (populus Aſiæ minoris in ora meridiana maritima) plurimum

mum utuntur vestibus confectis è pilo hircino. *Forficibus supinis*. Extrema pars forficum, & acies, deprimitur inter tondendum; manubrium attollitur.

13. Oro te, ut in mitiorem & calidiorem tempestatem tua illa oscula, & frigidas salutationes differas.

LXXIX.

Epitaphium infantis.

1. Conditus hìc ego sum Bassi dolor Urbicus infans:
2. Cui genus, & nomen maxima Roma dedit.
3. Sex mihi de prima deerant trieteride menses,
4. Ruperunt tetricæ cùm mala pensa deæ.
5. Quid species, quid lingua mihi, quid profuit ætas?
6. Da lacrymas tumulo, qui legis ista, meo.
7. Sic ad Lethæas, nisi Nestore serior, undas
8. Non eat, optabis quem superesse tibi.

Vers. 1. *Bassi*. Parentis mei, vel domini.

2. In urbe natus, & ab urbe dictus Urbicus. Roma urbs antonomasticè dicitur.

3. Confeceram annos duos & dimidium. De trieteride vide Lib 6. Ep. 26.

4. *Deæ*. Parcæ. Lib IV. Epigr 42.

7. Precor viciſſim, ut servus, aut amicus, quem diligas, & quem tibi esse superstitem velis, diutiùs vivat, quàm Nestor.

Lethæas. Epig. 41. suprà

LXXX.

Librum amico mittit.

1. Nosti si bene Cæsium, libelle,
2. Montanæ decus Umbriæ Sabinum,
3. Auli municipem mei Pudentis;
4. Illi tu dabis hæc vel occupato:
5. Instent mille licèt premantque curæ,
6. Nostris carminibus tamen vacabis.
7. Nam me diligit ille, proximumque
8. Turni nobilibus leget libellis.
9. O quantùm tibi nominis paratur!
10. O quæ gloria! quam frequens amator!
11. Te convivia, te forum sonabit,
12. Ædes; compita, porticus, tabernæ.
13. Uni mitteris, omnibus legeris.

Vers. 1.

Verſ. 1. *Caſium*. Cæſius Sabinus, vir fuit omni laude præſtans, ad quem extant multæ Plinii epiſtolæ.

2. *Umbriæ*. Pars eſt Italiæ infra Venetos, ad mare Adriaticum, montibus aſpera. Pag. 334.

3. *Municipem*. Ejuſdem, ac Pudens, municipii, ſeu oppidi. De hac voce dictum pag. 216. De Pudente incidit mentio Lib. 4. Epigr. 10. & 22.

8. *Turni*. Nomen eſt poetæ ſatyrici tunc florentis.

10. *Amator*. Lector benevolus, & cupidus.

12. *Legeris*. Solebat Cæſius omnibus legere, & recitare Martialis epigrammata: tanti ea faciebat.

LXXXI.

In emacem.

1. Omnia, Caſtor, emis: ſic fiet, ut omnia vendas.

Verſ. 1. Caſtor, cùm ditiſſimus non ſit, emit tamen omnia: cogetur brevi omnia, vel illa quæ emerat, vel etiam ſua, vendere, ut vitam toleret.

LXXXII.

Pro verſibus nummos petit.

1. Sic placidum videas ſemper, Criſpine, Tonantem;
2. Nec te Roma minùs, quam tua Memphis amet:
3. Carmina Parrhaſiâ ſi noſtra legentur in aula;
4. (Namque ſolent ſacrâ Cæſaris aure frui:)
5. Dicere de nobis, ut lector candidus, aude,
6. Temporibus præſtat nonnihil ille tuis;
7. Nec Marſo nimium minor eſt, doctorq; Catullo.
8. Hoc ſatis eſt; ipſi cætera mando Deo.

Verſ. 1. *Criſpine*. Fuit Ægyptius quidam, obſcuro loco natus, princeps equitum à Domitiano factus, quem Juvenalis lacerat Satyra 1. & 4. Quem hoc in epigrammate vates adulator laudat.

2. *Memphis*. Pag. 2.

3. *Parrhaſia*. Imperatoria. Vide ſuprà Ep. 48.

5. 6. Hoc de me, ut candidi, & benevoli lectores ſolent, qui libros quos probant laudare geſtiũt, dices Domitiano: ô Cæſar, iſte Martialis aliquid ornamenti affert ævo tuo, rebus tuis geſtis.

7. *Marſo, Catullo*. Epigrammatum ſcriptoribus celeberrimis. Pag. 33. 132.

8. Cætera permitto, & relinquo facienda ipſi Domitiano, ut nempe aliquid mihi muneris largiatur. Tu me laudabis, ille remunerabitur.

Em-

LXXXIII.

Omnis homo, nullus homo.

1. Pontice, per reges discurris, & omnia lustras,
2. Magna quidem sequeris, Pontice, magnus homo es.
3. Pontice, si qua facis, sine teste facis, sine turba,
4. Non adhibes multos; Pontice, cautus homo es.
5. Pontice, te celebrem formâ natura creavit,
6. Dignus eras Helena; Pontice, pulcher homo es.
7. Pontice, voce tua posses adamanta movere,
8. Vox tua dulce sonat; Pontice, dulcis homo es.
9. Pontice, sic alios, sic te quoque decipit error:
10. Vis dicam verum? Pontice, nullus homo es.

Vers. 1. *Per reges*. Per domos potentiorum.

2. Magnifica, & splendida consectaris.

4. Non te impertis multis & communicas, in quo sanè cautus es: homo es, ut ille Terentianus, paucorum hominum.

6. Maritus Helena dignus, ipso Paride pulchrior.

10. *Nullus*. Dum vis esse omnia; nihil es. Dum vis in omnibus videri magnus, & excellens, in omnibus parvus, vel potius, nullus es. Sunt qui hoc epigramma Martiali abjudicent.

LXXXIV.

Pro Caro, & Norbana, Mercurio votum.

1. Cyllenes cœlique decus, facunde Minister,
2. Aurea cui torto virga dracone viret:
3. Sic tibi jucundi non desit copia furti,
4. Et senior parcâ mole prematur avus:
5. Hunc semper Norbana diem cum conjuge Caro
6. Læta colat, primis quem coluere toris.
7. Hic pius antistes Sophiæ sua dona ministrat
8. Hic te thure vocat, fidus, & ipse Jovi.

Vers. 1. *Cyllenes*. Cyllene mons Arcadiæ, in quo Mercurius genitus est. Hinc vocatur ipse, Cyllenius.

Cœli decus. Magnam Superis navabat operam Mercurius, quippe cœli cursor, & tabellarius. *Facunde*. Mercurius est eloquentiæ præses. Vide oden 9. Lib. 1. Horatia-

tiani. *Mercuri Facunde, &c. Minister.* Quia Deorum, ut dixi, est nuncius, ac publicus quasi proxeneta.

3. Virga Mercurii vulgò Caduceus nuncupatur. Baccillus est, quem hinc inde amplectuntur duo angues, commissis, interjectisque in summa baccilli parte capitibus, caudis, in ima: cætero corpore in hemicyclum circa virgam utrimque circumfuso. Ajunt Mercurium, cùm virgam tenens manu iret per Arcadiam, incidisse in duos serpentes inter se colligatos ac depugnantes; virgaque interposita, statim pugnam diremisse. Inde caduceus pacis, fœderisque symbolum est, & oratores ac legati missi ad pacem conficiendam, Caduceatores vocantur.

3. *Furti.* Præerat etiam furibus Mercurius.

4. Et Atlas minus laboret in ferendo cœlo. Atlas, avus Mercurii fuit; Mauritaniæ, ut ajunt, rex, qui humeris cœlum sustinuisse dicitur, quòd primus astrorum cursus varios observaverit. Eumdem à Perseo mutatum fuisse ferunt in montem altissimum; cujus cacumen cùm inter nubila condatur, hinc fortasse locus fabulæ factus, ut Atlas cœlum humeris ferre diceretur.

Parca mole. Exiguo, minori pondere: nempè cœli humeris impositi.

6. Quo die matrimonio juncti fuerunt.

7. Carus, est sapientiæ, cui tu quoque præsides, deditus: eique suum ingenium, otium, curas, impendit.

Antistes. Propriè est præfectus sacrorum, ædi sacræ præpositus, sacerdos primarius. Sapientia, ceu, græca voce, Sophia, Dea quædam est; cujus sacerdotes esse dicuntur viri docti. Per metaphoram *antistes* sæpè dicitur, quicumque in re aliqua excellit, ac principatum obtinet, aliisque velut antestat. Sic Plato vocatus olim est sapientiæ antistes.

8. *Jovi.* Domitiano, quem suum sæpe Jovem Noster appellat. Est Carus, fidus minister Jovi Romano, ut tu cœlesti Jovi.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM *LIBER OCTAVUS.*

EPISTOLA.

IMPERATORI Domitiano Cæſari Auguſto, Germanico, Dacico, Valerius Martialis ſalutem.

OMNES quidem libelli mei, Domine, quibus tu famam, ideſt, vitam, dediſti, tibi ſupplicant; & puto, propter hoc leguntur. Hic tamen, qui operis noſtri octavus inſcribitur, occaſione pietatis frequentiùs fruitur. Minùs itaque ingenio laborandum fuit, in cujus locum materia ſucceſſerat: quam quidem ſubinde aliqua jocorum mixtura variare tentavimus, ne cœleſti verecundiæ tuæ laudes ſuas, quæ faciliùs te ſatiare poſſunt, quàm nos fatigare, omnes verſus ingererent. Quamvis autem epigrammata ſeveriſſimis quoque, & ſupremæ fortunæ viris ita ſcripta ſint, ut mimicam verborum licentiam affectaſſe videantur: ego tamen illis non permiſi tam liberè loqui, quàm ſolent; cùm pars libri, & major, & melior ad majeſtatem ſacri nominis tui allegata ſit. Meminerit non niſi religionis purificatione luſtratus accedere ad templa debere. Quod, ut cuſtoditurum me lecturi ſciant, in ipſo libelli hujus limine profiteri breviſſimo placuit epigrammate.

Tibi

Tibi supplicant. Te ut patronum, ac numen quoddam suum appellant.

Occasione pietatis, &c. Versatur in eo argumento, eas res (nempe tuas laudes) celebrat, quæ dant ipsi occasionem frequentiorem significandæ suæ erga te pietatis & obsequii.

Minus, &c. Minori contentione ingenii opus fuit, quia ingenii vices, materiæ dignitas & amplitudo supplebat; quia ejus tenuitatem & penuriam, argumenti gravitas, ubertasque compensabat. Tenuia ingenia in magnis rebus fœcunda & facunda esse possunt.

Ne cœlesti, &c. Ordo verborum est. Ne omnes versus ingererent tuæ verecundiæ laudes suas, quæ &c. Sententia verò hæc: Ne in quolibet epigrammate tuas tibi laudes quasi obtruderem, ac pudori tuo molestus essem; ne cogerem te sæpius erubescere laudes tuas audientem.

Mimicam. Mimus non solùm significat hominem, qui alios scurriliter ferè imitatur; sed est etiam sermo quilibet, sive actio & imitatio, quæ fit gestibus solutis, & illiberalibus. Qua in significatione fermè usurpantur in plurali numero. Ovid. *Scribere si fas est imitantes turpia Mimos*; & alibi: *Mimos obscena jocantes*.

Allegata. Missa.

Meminerit, &c. Meminisse quippe debet hic liber tuum palatium esse instar templi; nemini autem fas esse inire templa, nisi puro & casto, nisi qui priùs aliqua religiosa cæremonia fuerit expiatus, & purgatus. Solebat sacrificulus eos, qui templa ingrederentur, injecta leviter aqua, religionis ergo, aspergere: aut alia id genus cæremonia lustrare.

EPIGRAMMA I.

Liber verecundus.

1. LAurigeros Domini liber intrature Penates,
2. Disce verecundo sanctius ore loqui.
3. Nuda recede Venus; non est tuus iste libellus,
4. Tu mihi, tu Pallas Cæsariana, veni.

Vers. 1. *Laurigeros Domini Penates*. Domitiani victoris laureatam domum. Triumphantium ædibus appendebantur laureæ: Domitianus de Cattis, Dacis, Sarmatis, &c. triumphaverat.

4. *Cæsariana*. Casta Pallas, à Domitiano in primis culta.

II.

Iano, pro Imperatore, votum.

1. Faſtorum genitor parenſque Janus
2. Victorem modò cùm videret Iſtri,
3. Tot vultus ſibi non ſatis putavit,
4. Optavitque oculos habere plures:
5. Et lingua pariter locutus omni
6. Terrarum domino, Deoque rerum
7. Promiſit Pyliam quater ſenectam.
8. Addas, Jane, pater, tuam rogamus.

Verſ. 1. *Faſtorum*. Faſti erant libri ſingulorum annorum & rerum publicè geſtarum memoriam complectentes. In eorum prima pagina ſcribebatur nomen conſulum, qui anno ineunte ſumebant faſces ex more. Quia verò annus à Januario menſe, cui Janus præeſt, ducitur, vocatur idem Janus, faſtorum genitor.

2. *Victorem Iſtri*. Domitianum, victis Sarmatis, qui ad Iſtrum habitant, redeuntem. De Iſtro facta mentio pag. 231. 322.

3. *Tot vultus*. Bifrons vulgò pingitur: interdum quadrifrons. Janus Italiæ rex fuit prudentiſſimus. Prudentia res præteritas & futuras, antrorſum quaſi & retrorſum, in omnem partem, circumſpicit.

7. *Pyliam*. Neſtoream: Neſtor Pyli rex fuit in Græcia. Pag. 309. tres hominum ætates vixiſſe fertur.

Quater. Quia quatuor vultus, ut dixi, habebat; ora quatuor, Vel, *quater*, ideſt, ſæpiùs.

8. *Tuam*. Quæ immortalis. Cæſari precatur immortalitatem.

III.

Epigrammata ſua modeſtè prædicat.

1. Quinque ſatis fuerant: nam ſex, ſeptemve libelli,
2. Eſt nimium: quid adhuc ludere, Muſa, juvat?
3. Sit pudor, & finis: jam plus nihil addere nobis
4. Fama poteſt; teritur noſter ubique liber.
5. Et cùm rupta ſitu Meſſalæ ſaxa jacebunt,
6. Altaque cùm Licini marmora pulvis erunt:
7. Me tamen ora legent, & ſecum plurimus hoſpes
8. Ad patrias ſedes carmina noſtra feret.
9. Finieram; cùm ſic reſpondit nona ſororum,

10. Cui

10. Cui coma, & unguento sordida vestis erat:
11. Tunè potes dulces, ingrate, relinquere nugas:
12. Dic mihi, quid melius desidiosus ages?
13. An juvat ad tragicos soccũ trãsferre cothurnos?
14. Aspera, vel paribus bella tonare modis?
15. Prælegat, ut tumidus raucà te voce magister,
16. Oderit, & grandis virgo, bonusq; puer.
17. Scribant ista graves nimium, nimiumq; severi,
18. Quos medià miseros nocte lucerna videt:
19. At tu Romano lepidos sale tinge libellos:
20. Agnoscat mores vita, legatque suos.
21. Angustà cantare licet videaris avenà,
22. Dum tua multorum vincat avena tubas.

Vers. 2. *Est nimium.* Satis superque sunt ad nostram gloriam, ad lectorum satietatem. Legit Raderus è codicibus antiquis *Vel sex septemque libelli: Et nimium.* Quinque vel sex, aut septem libelli epigrammatum satis erant: satis verò? imò & nimium. *Ludere.* Jocosa carmina scriptitare.

5. *Messalæ.* M. Valerius Corvinus Messala, clarissimus orator, Augusti ævo, ac ditissimus: æques magnificentissimas habebat Romæ. Licinus, ejusdem Augusti tonsor ac libertus, cujus marmoreum sepulcrum exquisito structum opere, prope urbem, via Salaria, visebatur.

Situ. Situs significat pædorem & squalorem, qui innascitur locis humidioribus, & incultis.

9. *Nona sororum.* Una de novem Musis: Thalia fortasse, quæ jocis ac deliciis gaudet, quæ conviviis præest; quam delibutam unguentis describit sequenti versiculo. Vide pag. 183.

11. *Nugas.* Epigrammata.

13. An præstat soccum, id est, hoc in loco, leve istud & penè comicum (nam soccus erat comicorum actorum calceus humilior) scribendi genus in quo versaris, transferre ad tragicum? An satius putas pro epigrammatis tragœdias scribere? *Cothurnos.* Pag. 151.

14. Aut etiam bella canere, heroico & tonanti carmine: *modis paribus*, versibus, qui respondeant bellorum asperitati, amplitudini, majestati.

15. *Prælegat.* Pueris explanet: discendum tradat.

16. *Oderit.* Cùm jubebitur te mandare memoriæ, recitare, &c.

18. Qui pernoctant scribendo ad lucernam.

20. Mores hominum, & quotidianam vitam describe in tuis nugis.

21. 22. Esto sanè, videaris per me licet cantare avena tenui, modò poetas heroicos superes bene multos,

qui

qui tubam videntur inflare. Dum tua brevia, & acuta carmina, illorum operosas lucubrationes vincant.

IV.

Adventus Domitiani in urbem.

1. Quantus, io, Latias mundi conventus ad aras
2. Suscipit, & solvit pro Duce vota suo!
3. Non sunt hæc hominũ, Germanice, gaudia tantũ,
4. Sed faciunt ipsi nunc, puto, sacra Dei.

Vers. 1. *Conventus*. Concursus, frequentia. *Mundi*. Non tantùm urbis, sed orbis totius; nec terræ modo, sed ipsius etiam cœli.

3. *Germanice*. Domitianum cur sic appellet, jam dixi pluribus locis.

4. Ipsi Dii te, quasi majorem Deum, colunt faciendis sacrificiis, & adventu gratulantur tuo.

V.

In prodigum.

1. Dum donas, Macer, annulos amicis,
2. Desisti, Macer, annulos habere.

Vers. 2. Amisisti equestrem dignitatem. Equitum Rom. insigne erat annulus: illis detrahebatur, qui censum equestrem non haberent, aut è suo gradu & loco moverẽtur. Potest hoc idem de quolibet alio divite intelligi, nã lauti homines annulos etiam gerebant; eritque sententia. Dum vis esse plus æquo liberalis, ad inopiã es redactus.

VI.

Antiqua pocula, vinum recens.

1. Archetypis vetuli nihil est odiosius Eucti,
2. Ficta Saguntino cymbia malo luto.
3. Argenti fumosa sui cùm stemmata narrat
4. Garrulus, & verbis mucida vina facit.
5. Laomedonteæ fuerant hæc pocula mensæ:
6. Ferret, ut hæc, muros struxit Apollo lyrà.
7. Hoc cratere ferox commisit prælia Rhœtus
8. Cùm Lapithis; pugna debile cernis opus.

9. Hi

9. Hi duo longævo cenſentur Neſtore fundi;
10. Pollice de Pylio trita columba nitet.
11. Hic ſcyphus eſt, in quo miſceri juſſit amicis
12. Largius Æacides, & bibit ipſe merum.
13. Hac propinavit Bytiæ pulcherrima Dido
14. In patera, Phrygio cùm data cœna viro eſt.
15. Miratus fueris cùm priſca toreumata multùm,
16. In Priami cyathis Aſtyanacta bibes.

Verſ. 1. *Archetypis.* Poculis, & vaſis antiquis. Vide Lib. 7. Epig. 11. ubi ea vox explicatur.

2. Fictiles cyathos ex argilla Saguntina prætulerim poculis Eucti. De Sagunto dixi pag. 202. Cymbia ſunt oblongæ pateræ, inſtar cymbularum.

3. 4. Dum nobilitatem, & antiquitatem vaſorum ſuorum, ex argento factorum denarrat, tunc ita verboſus eſt, ut interim aceſcat vinum, & mucidum evadat.

Stemmata. Pag. 199. Fumoſa dicuntur, ideſt, ob vetuſtatem pretioſa, quia nobilium ſtatuæ, & imagines in atriis ſervari ſolitæ, ab igne, qui in atriis vulgò erat, & fumo, atque adeò ab ipſa vetuſtate nigrorem ducebant: eoque cenſebantur vetuſtiores, ac nobiliores, quò plus haberent iſtius coloris, & fumi. Legitur vulgò, *furioſa*; ſed opinor, mendoſè, niſi quis velit ea voce ſignificari inſanam Eucti garrulitatem.

5. Decem, qui ſequuntur, verſus dicere Eucti ſingitur. Laomedon Priami pater, his uſus eſt poculis.

6. Ut hæc pocula obtineret mercedis loco, Apollo Trojæ muros ſtruxit, ſaxis ad lyræ ſonum convenientibus. Apollo, quòd in Jovem conjuraſſet, cœlo pulſus, ne nihil ageret in terris, operam ſuam Laomedonti locavit ad extruenda Trojæ mœnia, interpoſita certi pretii pactione.

8. *Lapithis.* Lapithæ, populi Theſſaliæ, orta in Hippodamiæ nuptiis rixa, manus cum Centauris vicinis populis, qui ad eaſdem invitati nuptias fuerant, conſeruere: horum unus erat Rhœtus, ſive Rhœcus. Vide Ovid. 12. Metamorph.

Opus debile. Poculum coliſum, & truncum, quia in rixa uſi ſunt illo ad pugnam committendam, Baccho arma miniſtrante.

9. 10. Iſtud poculum duplici fundo inſtructum, cenſetur, ideſt, magni æſtimatur, quòd Neſtor illo ſit uſus, & columbæ anſis inſculptæ, ab Neſtore tractatæ, tritu crebro nitent. De ſignificatione hujus vocis *cenſentur*, conſule Lib. 1. Epigram. 53. Deſcribit hoc Neſtoris poculum Homerus lib. Iliad. XI. verſu 631. *Fundi.* Fundus maſculino genere dicitur pro ima par-

parte rei cujuslibet; non fundum, ut perperam contendunt quidam grammatici.

12. *Æacides*. Achilles Æaci nepos, Pelei filius. *Largius* Lætus v.g. ob Hectorem interfectum.

13.14. In hac patera bibit olim Dido, & eamdem Bytiæ dedit hauriendam, cùm Phrygium virum, ideſt Æneam, accepit. Vide Lib I. Æneid. ſub finem.

14. *Toreumata*. Pag. 156. 203.

15. *Priami cyathis*. Antiquis. Priamus enim ad ſummam uſque ſenectutem vixit. *Aſtyanactia*. Aſtyanax fuit unicus Hectoris filius, quem Ulyſſes adhuc puerulum, incenſa Troja, præcipitem è turri dedit, ne Trojanę cladis ultor aliquando foret. Hic pro vino recenti, & quaſi puero atque adeò non optimo, ponitur.

VII.

Cauſidicus elinguis.

1. Hoc agere eſt cauſas hoc dicere, Cinna, diſertè,
2. Horis, Cinna, decem dicere verba novem?
3. Sed modò clepſydras ingenti voce petiſti
4. Quatuor: ò quantùm, Cinna, tacere potes!

Verſ. 1. 2. O te: Cinna, tardum, & in dicendo moleſtum, qui horis decem vix novem parturias verba! Hoccine eſt cauſidicum, & eloquentem eſſe, qualem te eſſe venditas?

3 Petiiſti, ut horæ tibi quatuor ad dicendum concederentur; conceſſæ ſunt: ſed hoc toto tempore, ita nihil dixiſti, ut non tam dixiſſe, quàm tacuiſſe videaris. Prætor ſpatium, quo patronus quiſque diceret, definiebat. De Clepſydris. Vide Lib. VI. Epigram. 25.

VIII.

Ad Ianum de adventu Domitiani.

1. Principium des, Jane, licet velocibus annis,
2. Et revoces vultu ſæcula longa tuo;
3. Te primùm pia thura rogent, te vota ſalutent;
4. Purpura te felix, te colat omnis honos:
5. Tu tamen hoc mavis, Latiæ, quòd contigit urbi
6. Menſe tuo reducem, Jane, videre Deum.

Verſ. 1. *Jane*. Vide ſuprà, Ep. 2.

3. Quamvis accipias prima ſacrificia, & vota hominum, cùm

cùm videlicet annùm recentem, à sacris, & precibus auspicantur. In publicis privatisque sacris, quolibet ea tempore fierent, primus ante cæteros Deos Janus invocabatur. Macrob. Lib. 1. Sat. c. 9. affert causam hujus moris: quia Janus in Italia primus Diis templa fecisse, & sacrorũ instituisse ritus dicebatur; ideò eũ in sacrificiis præfationem meruisse perpetuam.

4. *Purpura, honos.* Magistratus, ordines omnes civitatis. Purpureis vestibus, purpura prætextis, aut ornatis, magistratus utebantur, præsertim cùm inibant publicum munus, nempe mense Januario.

5. 6. Multò feliciorem te putas; quòd Cæsarem videris reducem Januario mense, cui præsides; quàm quòd primus ab omnibus colaris.

IX.

Ad creditorem:

1. Solvere dodrantem nuper tibi, Quincte, volebat
2. Lippus Hylas: luscus vult dare dimidium.
3. Accipe quamprimùm, brevis est occasio lucri.
4. Si fuerit cæcus, nil tibi solvet Hylas.

Vers. 1. *Dodrantem.* Novem uncias: novem partes summæ debitæ. p. 244. Quinctus pecuniam Hylæ crediderat: Hylas lippire incepit, ac morbum, aut inopiam excusans, negavit se totam summam posse solvere; paratum se esse ad solvendas novem ejus partes. Quincto recusante, factus est Hylas luscus, dimidiumque se dumtaxat soluturum dixit. Monetur Quinctus, ut dimidium accipiat: (ne totum perdat, si debitor cæcus fiat.) Quid si Quinctus iste, non creditor, aut fœnerator, sed medicus dicatur esse, qui cùm ægrotum oculis laborantem male curaret, ab eo mulctatus est, detracta parte pecuniæ promissæ, tota cariturus, si morbus ingravesceret?

3. *Brevis est.* Brevi durat, citò elabitur.

X.

Emptor felix.

1. Emit lacernas millibus decem Bassus
2. Tyrias coloris optimi: lucrifecit.
3. Adeò bene emit? inquis: imò non solvit.

Vers. 1. *Millibus decem.* Subaudi, sestertiorum minorum, seu decem sestertiis majoribus, quæ faciunt summam libra-

librarum mille Turon. *Lacernas*. Pag. 83. 179.

2. *Tyrias.* Purpureas. Tyrus, urbs Phœniciæ: hinc optima purpura.

Lucrifecit. Ingens lucrum fecit.

3. Adeone vili pretio tam pretiosas vestes emit, inquis? Respondet vates, non emit, nondum enim pecuniam numeravit: imò fortasse numquam numerabit, quia solvendo non est; vel, quia fur est. Itaque meliùs emi nihil potuit. Latina locutio est *Bene emere*, pro æquo, aut vili pretio emere.

XI.

Princeps pòpulo carus.

1. Perveniſſe tuam jam te ſcit Rhenus in urbem
2. Nam populi voces audit, & ille tui.
3. Sarmaticas etiam gentes, Iſtrumque, Getaſque
4. Lætitiæ clamor terruit ipſe novæ.
5. Dum te longa ſacro venerantur gaudia circo,
6. Nemo quater miſſos currere ſenſit equos.
7. Nullum Roma ducem, nec te ſic, Cæſar, amavit:
8. Te quoque jam non plus, ut velit ipſa, poteſt.

Verſ. 2. Nam tantus fuit plauſus civium, tibi in urbem reverſo plaudentium, ut ab Rheno & ultima Germania ſit exauditus.

3. Sarmatæ ſunt Europæ populi, & Aſiæ ad Septentrionem. Pag. 6. & 357. De Getis egimus pag. 302. de Iſtro 231. 322.

5. *Circo*. Adi pag. 23. & 307. Illic quid eſſet circus: hic, quotuplex, expoſui. Senſus verſiculi eſt: dum populus ſua de tuo reditu gaudia plena venerationis, & amoris longo plàuſu teſtatur in circo.

6. Currus è carceribus quater emiſſos. Nam ſæpius emittendi erant, & meta ſepties circumradenda, ut palmam obtinerent. Carceres porrò vocabantur ea repagula, quibus apertis & reſeratis, erumpebant currus in circum.

7. *Nec te &c.* Ante hunc diem, antequàm redires.

8. *Ut velit*. Quam vis amare plus vellet, non poteſt. Simillimum eſt epigramma 9. Lib. VII.

XII.

Vxor locuples.

1. Uxorem quare locupletem ducere nolim
2. Quæritis? uxori nubere nolo meæ.

3. Inferior matrona ſuo ſit, Priſce, marito:
4. Non aliter fiunt fœmina virque pares.

Verſ. 2. Nolo habere uxorem, quæ mihi imperet, quæ viri, dominique locum obtineat. In latino ſermone verbum *nubere* dicitur tantùm de muliere quæ virum accipit: *ducere*, de viro, qui uxorem aſſumit. Nubit fœmina viro: vir uxorem ducit. Itaque dum ſe negat velle nubere, negat velle eo eſſe numero, & officio, quo eſſe debet fœmina, cujus partes ſunt ut viro morem gerat, ac ſerviat.

4. Tunc erunt pares vir, & fœmina, quando erunt quodammodo impares; cùm erit obediens uxor, & vir imperans, ac dominus. At ſi ambo præeſſe velint, peſſimè agetur cùm utroque, & infelix erit matrimonium, quod laudatur, cùm par jungitur pari.

XIII.

Morio ſapiens.

1. Morio dictus erat: viginti millibus emi.
2. Redde mihi nummos, Gargiliane: ſapit.

Verſ. 1. Emi à te ſervum: hebes, & morio eſſe dicebatur: decepiſti me, nam eſt ſapiens, & cordatus: jam vilis eſt mihi, & nullius pretii. Stoliditas caros moriones facit. Morio nomen habet à voce græca μωρὸς ſtultus. Ita dicitur, qui fatua ſtoliditate, ſive naturali, ſive per artem ſimulata, riſum ciet.

Millibus. Libris Francicis 2000.

XIV.

Arbor homine carior.

1. Pallida ne Cilicum timeant pomaria brumam,
2. Mordeat, & tenerum fortior aura nemus;
3. Hibernis objecta Notis ſpecularia puros
4. Admittunt ſoles, & ſine fæce diem.
5. At mihi cella datur non tota clauſa feneſtra.
6. In qua nec Boreas ipſe manere velit.
7. Sic habitare jubes veterem crudelis amicum?
8. Arboris ergo tuæ tutior hoſpes ero.

Verſ. 1. *&c.* Ne tua pomaria è Cilicia in Italiam advecta hyeme lædantur, habes cellas vitreis ſpecularibus tectas,

das, clausas vento, soli meridiano uni patentes, in quas abdis arbores: das mihi cellam ventis omnibus perviam: præstaret me esse hospitem arboris tuæ, ideſt, habitare in ea domo, in eo loco, ubi tuæ degunt arbores, quàm domi tuæ.

Pallida. Ob hibernum frigus pallent frondes.

Cilicum pomaria. Pretiosæ arbores, natæ in Cilicia, parte meridionali & maritima minoris Asiæ: puta, citri, mali Punicæ.

3. *Specularia*. Sunt vitrei, clathri, & feneſtræ: fiebant olim ex lapide quodam pellucido.

4. *Sine face*. Sine nube, pluvia, nive, quibus aditus per specularia non eſt.

XV.

Populus principi carus.

1. Dum nova Pannonici narratur gloria belli,
2. Omnis, & ad reducem dum litat ara Jovem;
3. Dat populus, dat gratus eques, dat thura senatus,
4. Et ditant Latias tertia dona tribus.
5. Hos quoq; secretos memorabit Roma triumphos,
6. Nec minor iſta tuæ laurea pacis erit.
7. Quid tibi de sancta credis pietate tuorum?
8. Principis eſt virtus maxima, nosse suos.

Vers. 1. *Pannonici*. Pannonia, regio eſt Europæ ampla inter Danubium, Noricum, & Illyricum: nunc, ad occaſum, continet partem Auſtriæ, Stiriæ, Carinthiæ, Sclavoniæ, &c. ad ortum verò; quæ inferior Pannonia dicebatur; partem Hungariæ, & Sclavoniæ, quæ regiones, quia vicinæ sunt Sarmatiæ Europææ, pro ea sumuntur hoc in loco.

2. Et ad omnes templorum aras Jovi reduci, qui te videlicet salvum, & incolumem reduxit Romam, litatur, ideſt, fiunt sacrificia fausta, & Superis accepta. Extat vetus inscriptio quæ testatur ipſi Domitiano positum fuisse tunc templum sub nomine Jovis Reducis; de quo templo fortasse hic versus intelligendus eſt.

4. Et populus ditatur, gaudet epulo, & congiario, quod hac vice tertia ipſi dediſti. Ter, ut dixi, victor in urbem rediit: semel, iterumque cū de Dacis, & Catiis triumphavit; tertiò, cùm victoriam de Sarmatis, seu Pannonibus retulit, de quibus triumphare noluit, lauream dumtaxat Jovi Capitolino intulit: de qua nunc agit Martialis, & hunc secretum triumphum versu 5. appellat, Domitiani moleſtiam laudans. Per *tribus* vilisſimi quique, & pauperrimi notantur: unde etiam *tribulis* pro capite censo ponitur apud Horatium, & alios. De Tribubus dictum Pag. 124.

6. Nec minùs celebris erit

hæc laurea, qua pacem nobis attulisti victoria tua pacifica, & modesta, quàm si triumphum egisses justum & magnificum.

7. Quàm hęc tibi grata populi pietas accidere debet, qui tuum reditum, & victoriam, publicis sacrificiis, laudibusq; tuis ita celebrat.

8. *Nosse suos.* Eorum erga se amorem perspicere, & sentire illum justum esse, ac debitum. Tunc se vera, & magna præditum virtute credere Imperator potest, cùm à suis publicè, & ex animo laudatur.

XVI.

Causidicus è pistore.

1. Pistor qui fueras diu, Cipere,
2. Nunc causas agis, & ducenta quæris:
3. Sed consumis, & usque mutuaris.
4. A pistore, Cipere, non recedis;
5. Et panem facis, & facis farinam.

Vers. 2. Quæris ducenta sestertia, (libras Gallicas 2000.) ideſt, quæris à quo accipias illa, vel gratis, vel commodatò, vel fraude.

4. Retines morem pristinum; idem facis modò causidicus, quod olim pistor.

5. Ut priùs panem faciebasè farina mutuò sumpta: rursumque pane facto, & vendito, farinam mutuabaris; ita nunc quæris, & consumis, & rursum quæris ut consumas, eamdemque, semper inops, molam versas: lauto victu partas opes absumis.

XVII.

Mala causa patronus.

1. Egi, Sexte, tuam, pactus duo millia, causam.
2. Misisti nummos quot mihi? mille: quid est?
3. Narrasti nihil, inquis, & à te perdita causa est:
4. Tantò plus debes, Sexte, quòd erubui.

Vers. 1. *Pactus.* Facta pactione, fore ut mihi dares duo millia sestert. (Francicos nummos 200.

2. *Quid est.* Cur mihi tantùm mille nummos misisti?

3. *Narrasti nihil.* Malè peroraſti: nihil ad rem dixisti.

Perdita. Per tuam imprudentiam, insciriam, &c.

4. Plus debes mihi ob amissam causam: erubui enim mentiri, id quod hominis probi fuit. Vel, erubui & irrisus sum ob causam malam malè peroratam, quæ bene defendi, & jure non poterat.

Rara

XVIII.

Rara amicitia.

1. Sic tua, Cirini, promas epigrammata vulgo,
2. Ut mecum possis, vel prior ipse, legi.
3. Sed tibi tantus inest veteris respectus amici,
4. Carior ut mea sit, quàm tua fama, tibi.
5. Sic Maro nec Calabri tentavit carmina Flacci,
6. Pindaricos posset cùm superare modos:
7. Et Vario cessit Romani laude cothurni,
8. Cùm posset tragico fortiùs ore loqui.
9. Aurum, & opes, & rura frequens donabit amicus:
10. Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

Vers. 1. 2. Cirinius amicus Martialis, idemque poeta bonus, ne amico noceret, sua in vulgus edere carmina fugiebat. Utinam, inquit vates, promas, pervulgare velis tua epigrammata; faxint Superi, ut meis exequentur, vel etiam præferantur. Legitur in codicibus nonnullis: *Si tua &c. vel mecum possis &c.* hoc sensu. Si edere cogitas tuos libros, opto, ut eadem fama, & favore vulgi legantur atque mei, vel etiam majore.

3. Sed ita me, veterem amicum, observas, & colis.... 5. 6. 7. 8. Sic Virgilius non scripsit odas, quamvis Horatium, & Pindarum superare posset: non tragœdias, licèt Varium poetam tragicum posset vincere.

Calabri. Erat Horatius Venusinus; & Venusia urbs est in Apuliæ finibus, & Lucaniæ, propè Calabriam.

6. *Pindaricos*. Fuit Pindarus poeta Græcus Thebanus, Lyricorum facilè princeps, floruit annis ante Christum 440. Vide Oden Horatii primam, libro IV.

7. *Cothurni*. Pagin. 151. De Vario, vide Horat. lib. 1.

XIX.

Paupertas simulata.

1. Pauper videri Cinna vult, & est pauper.

Vers. 1. Ita se gerit Cinna quasi opes dissimulet, ac sit reverà dives: incedit pannosus, pauperem se esse simulat; verè est pauper, opes nullas habet. Cave ne tibi hominis modestia, & simulatio imponat.

XX.

Versus extemporales.

1. Cùm facias versus nulla non luce ducentos,
2. Vara, nihil recitas: non sapis, atque sapis.

Vers. 2. *Non sapis*. Qui versus ineptos tam multos scribas. *Sapis*, qui mala carmina recitare nolis, ac te aliis meritò deridendum præbere.

XXI.

Cæsaris in urbem adventus.

1. Phosphore, redde diem, quid gaudia nostra moraris?
2. Cæsare venturo, Phosphore, redde diem:
3. Roma rogat, placidi numquid te pigra Bootæ
4. Plaustra vehunt, lento quòd nimis igne venis?
5. Ledæo poteras abducere Cyllaron altro,
6. Ipse suo cedet nunc tibi Castor equo.
7. Quid cupidũ Titana tenes? jam Xanthus, & Æthõ
8. Frena volunt: vigilat Memnonis alma parens.
9. Tarda tamen nitidæ non cedunt sidera luci,
10. Et cupit Ausonium Luna videre Ducem:
11. Jam, Cæsar, vel nocte veni: stent astra licebit,
12. Non deerit populo, te veniente, dies.

V. 1. *Phosphore.* Ita vocatur græco nomine stella Veneris, cùm solem orientem antecedit; φωσφόρος: latinè Lucifer: φῶς lumen, φέρω, fero. Eadem stella cùm solem sequitur occidentem, & serò lucet, vocatur Hesperus: à voce græca ἑσπέρα, vespera. Circa solem enim vertitur, & cum sole circa terram.

3. *Bootæ* Bootes, qui latinè Bubulcus dicitur, sidus est Majorem Arctον, sive Ursam sequens, quæ ursa ob septem stellas ita dispositas, ut tres priores temonem, quatuor aliæ rotas, & currum imitentur, Plaustrum, appellatur, quod plaustrum iste Bootes videtur agitare. Piger appellatur, quia brevissimũ circulum conficit, quippe polo vicinus. V. l. 4. Ep. 3.

5. Phosphore, poteras, ut citiùs diem veheres, ac venires ipse, eripere Castori suum equum Cyllarum, libenter hunc tibi concessisset.

Ledæo astro. Castor, & Pollux Ledæ filii fuerunt. Castor eques, & bellicæ rei peritus;

Pol-

Pollux pugil, & in palæstra versatus. Vide Lib. 5. Epigr. 38. Ambo in sidera sunt relati, & *Gemini* apud astrologos nuncupantur.

7. Quid solem properantem retardas?

Xanthus, *Æton*. Solis equi. Ovid. 2. Metamorph.

8. *Memnonis parens*. Aurora. Illa jam è lecto se proripuit, ac surrexit.

9. Sed astra tamen nocturna soli recusant cedere.

11. *Stent*. Perseveret nox cum suis astris, absitque cum sole dies. Discedere dicuntur sidera, cùm obscurantur prodeunte sole.

12. Solis vicem, & locum obtinebis. Diem solus, instat solis facies.

XXII.

Cœna mendax.

1. Invitas ad aprum, ponis mihi, Gallice, porcum:
2. Hybrida sum, si das, Gallice, verba mihi.

Vers. 1. *Ponis*. Apponis epulandum.

2. *Hybrida*. Ita vocatur, qui è parentibus diversæ conditionis, aut nationis ortus est: ut si quis è patre Græco, Romana matre sit editus; è servo & libera. Si mihi das verba, inquit Martialis, si putas me aprũ à porco non internoscere, nõ distinguere, hybrida sum tuo judicio, ac tã stolidus, quàm si essem verè animal è porco, & apro conflatum. Vel: homo sum minimè ingeniosus, ac Romani leporis parum gnarus, quales vulgò hybridæ sunt. Sanè Bilbilitanus Martialis erat, idemq; ob diuturnam in urbe Roma moram, & jus civitatis, quo donatus fuerat, Romanus dici poterat, unde hybrida fortè per jocum appellatus fuerit, quasi è Bilbilitano, & Romano mixtus.

XXIII.

Coquus vapulans.

1. Esse tibi videor sævus, nimiumque: gulosus,
2. Qui propter cœnam, Rustice, cædo cocum?
3. Si levis ista tibi flagrorum causa videtur,
4. Ex quavis causa vapulet ergo cocus?

Vers. 2. *Cœnam*. Negligentiùs videlicet apparatam.

4. Quid graviùs à coco, & plagis dignius peccari potest?

XXIV.

Vis precum.

1. Si quid fortè petam timido gracilique libello,
2. Improba non fuerit si mea charta: dato.

3. Et si non dederis, Cæsar, permitte rogari:
4. Offendunt nunquam thura precesque Jovem.
5. Qui fingit sacros auro vel marmore vultus,
6. Non facit ille Deos: qui rogat, ille facit.

Vers. 2. Si ego magna non peto: si non impudenter, & importunè.

Dato Annue, da quod peto.

5. *Fingit*. Componit, conflat.

6. Ego igitur te Deum facio, & puto, cùm peto. Luculenta ratio cur debeam impetrare.

XXV.

Parum urbanus.

1. Vidisti semel, Oppiane, tantùm
2. Ægrum me malè: sæpe te videbo.

V. 1. Me ægrotantem invisisti tantùm semel: ego te nō semel at sæpè invisam: ero humanior, quàm tu, & urbanior. Innuit, ac videtur spe-rare Oppianum sæpè ægrotaturum, quem videlicet sæpè talem sit visurus, qualem se tum fuisse dicit, cùm ab Oppiano neglectus est.

XXVI.

Domitianum Baccho anteponit.

1. Non tot in Eois timuit Gangeticus arvis
2. Raptor, in Hyrcano qui fugit albus equo,
3. Quot tua Roma novas vidit, Germanice, tigres:
4. Delicias potuit nec numerare suas.
5. Vicit Erythræos tua, Cæsar, arena triumphos,
6. Et victoris opes divitiasque Dei.
7. Nam cùm captivos ageret sub curribus Indos,
8. Contentus gemina tigride Bacchus erat.

Vers. 1. 2. Non tot tigres timet venator, cùm tigridis catulos rapit in silvis orientis propè Gangem, & equo admisso fugit; præ timore pallidus. In Hyrcania (pag. 15.) equi erant velocissimi.

Eois. Orienti: ἠῶος; ἠῶς, aurora.

3. *Germanicè*. Ita vocari amabat Domitianus ob relatas de Germanis victorias.

4. *Delicias*. Feras ad spectaculum, & voluptatem in arenam productas.

5. Bacchum de vicinis mari Erythræo (p. 257.) populis triumphantem vicisti illis spectaculis, hac multitudine tigrium, quas in tua arena

na exhibuisti. De voce *arena* consule pag. 10.

Indos. India Orientem spectans, de qua hìc agitur, habet ad ortum Sinense regnum; ad septentrionẽ, Tartariam: ad occasum, Persidẽ: ad meridiem, Oceanum Indicum. Ejus fluvii præcipui sunt Indus, & Ganges.

7. *Sub curribus.* Moris erat captivos curru victoris alligatos in triumpho ducere.

8. *Gemina.* Quæ traheret ejus currum. Tu innumeras exhibuisti.

XXVII.

Dona lethifera.

1. Munera qui tibi dat locupleti, Gaure, senique,
2. Si sapis, & sentis, hic tibi ait, morere.

XXVIII.

Lacernam argutè poscit.

1. Dic toga, facundi gratum mihi munus amici,
2. Esse velis cujus fama decusque gregis?
3. Apula Ledæi tibi floruit herba Phalanti,
4. Qua saturat Calabris culta Galæsus aquis?
5. An Tarteſſiacus ſtabuli nutritor Iberi
6. Bœtis in Heſperia te quoque lavit aqua?
7. An tua multifidum numeravit lana Timavum,
8. Quem pius aſtrifero Cyllarus ore bibit?
9. Te nec Amycleo decuit livere veneno:
10. Nec Miletus erat vellere digna tuo.
11. Lilia tu vincis, nec adhuc dilapſa liguſtra,
12. Et Tiburtino monte quod albet ebur,
13. Spartanus tibi cedet olor, Paphiæque columbæ;
14. Cedet Erythræis eruta gemma vadis.
15. Sed licèt hæc primis nivibus ſint æmula dona,
16. Non ſunt Parthenio candidiora ſuo.
17. Non ego prætulerim Babylonis picta ſuperbæ
18. Texta, Semiramia quæ variantur acu.
19. Non Athamanteo potiùs me mirer in auro,
20. Æolium dones ſi mihi, Phryxe, pecus,
21. O quantos riſus pariter ſpectata movebit
22. Cum Palatina noſtra lacerna toga!

V. 1. *Amici.* Parthenii, qui erat Domitiani cubicularius,

rius, idemque vir doctus & eloquens.

2. Dic qua tandem è lana confecta fueris, & cui pecudi, cui gregi tantus honor obtigerit.

3. An te, an lanam tuam, ovem, unde sumpta es, aluerunt herbæ (Pag. 122.) & pascua Tarenti, quam urbem condidit Phalantus, qui vocatur hic Ledæus, ideſt, Lacedæmonius, Léda enim mater Pollucis & Castoris in Laconia regnavit.

4. Ubi Galæsus fluvius, *Galaſo*. (Pag. 122.) è Calabria ortus, irrigat culta, ideſt, agros: arva culta & sata.

5. An Bætis (fluvius Hispaniæ Andalusiam secans, *Guadalquivir*,) qui nutrit greges Hispanorum, & optimis velleribus vestit, te suis aquis lavit? Tarteſſus, vulgò *Tariffa* eſt Hiſpaniæ Bæticę oppidum. pag. 333.

7. An tua lana versata est in agris Aninis, ubi numeravit ostia fluvii Timavi, (pag. 192.) qui in ostia multa finditur, per quæ exonerat se in mare? quem olim fluvium Cyllarus bibit, Castoris equus, de quo suprà, Epig. 21. & lib. 4. Ep. 19.

Aſtrifero. Cyllarus in astra fuit relatus.

9. Ita colore nativo tuo, & candore nites, ut minus fueris habitura gratiæ, si tincta fores Amyclis, aut Mileti: Amyclæ, urbs fuit Laconiæ in Græcia Castoris, & Pollucis patria, nunc *Verdon* dicitur. Miletus, nunc *Melaſſo*, urbs Joniæ, non procul Smyrna; in ora maris Ægæi; suis velleribus & infectoribus nobilis. Venenum vulgò ponitur pro succo & colore adulterino, quo panni inficiuntur.

Livere. Tingi, imbui: propriè significatur hac voce color pallidus & lividus, qualis eſt purpuræ.

11. *Dilapſa*. Nondum mareſcentia, antequam decidant. Sunt liguſtra flores præstanti candore. De Tiburtino ebore lege Lib. IV. Epig. 50.

13. *Spartanus*. Lacedæmonius, Ledæus; Jupiter Ledam Spartanam adiit mutatus in cycnum, ut fabulæ narrant.

Paphiæ. Paphus eſt urbs in insula Cypro, *Cypro* sacra Veneri, cui sacræ sunt etiam columbæ. Eſt autem Cyprus posita è regione Ciliciæ. De Mari Erythræo vide pag. 257.

25. *Hæc dona*. Ista toga.

17. *Texta*. Pannos, picturatas vestes.

18. *Semiramia*. Babylonica: quia Semiramis, regina Babylonis fuit. Babylonii telas acu eximiè pingebant: nec non Phryges; eorum opus Galli vocant *de la broderie*, *panno ricamato*.

19. Non magis mihi placeam in aureo Phryxi vellere. Pater Phryxi (de quo dictum Lib. VI. Epigram. 2.) fuit Athamas; Athamantis, Æolus: itaque *Æolium* expone, avitum, domesticum. *Pecus*. Arietem aurei velleris.

21. O quàm me ridebunt cives, quando cernent hanc elegantem, & ab aulico palatino (pag. 232.) datam togam, impositam vili & tritæ

ſeæ

meæ lacernæ! Adde novam lacernã, Partheni, ut munus sit omni ex parte perfectum. De Lacerna vide 4. lib. Ep. 2.

XXIX.

Brevis liber.

1. Distícha qui scribit, puto, vult brevitate placere.
2. Quid prodest brevitas, dic mihi, si liber est?

Vers. 2. Nihil prodest singula carmina brevia esse, si multa sint, & librum faciant: perinde est esse pauca epigrammata longiora, aut multa breviora in libro: interest, quàm sint eleganter & acutè scripta.

XXX.

Novus Scævola.

1. Qui nunc Cæsareæ lusus spectatur arenæ,
2. Temporibus Bruti gloria summa fuit.
3. Adspicis ut teneat flammas, pœnaque fruatur
4. Fortis, & attonito regnet in igne manus!
5. Ipse sui spectator adest, & nobile dextræ
6. Funus amat, totis pascitur illa sacris.
7. Quòd nisi rapta foret nolenti pœna, parabat
8. Sævior in lassos ire sinistra focos.
9. Scire piger, post tale decus, quid fecerit ante:
10. Quam vidi, satis est hanc mihi nosse manum.

Vers. 1. 2. Quod spectaculum, & fortitudinis specimen, quasi per ludum exhibetur nunc in amphitheatro Domitiani; illud tempore Bruti rarum & admirabile videbatur. Reo cuipiam ob scelus damnato hæc imposita pœna fuerat, ut in amphitheatro, exemplo Mucii Scævolæ, dextram foculo injiceret. Hujus constantiam Martialis laudat.

2. *Bruti.* Primi Romanorum post exactos reges consulis, quo tempore Mucius Scævola Porsenæ castra petiit. Vide Lib. I. Ep. 22.

3. *Teneat.* Quasi stupentes detineat: vel, flammas totas occupet; iis se immergens, non eas strictim tantùm ac leviter attingens.

Fruatur. Laudem ac voluptatem è dolore & cruciatu suo capiat.

4. *Attonito.* Quasi mirante hominis fortitudinem.

5. Otiosus, velut alienæ rei, & periculi spectator, sedum exuritur, aspicit.

6. Totis, &c. Eius manus crudeli isto sacrificio sponte pascitur, tota illo absumitur.

8. 9. Si non fuisset subducta igni dextera velut invita, sinistra ipsa manus parabat se eumdem in ignem jam lassum, jam emortuum, & exurenda dextra prope consumptum, conjicere.

10. Post egregium istud facinus, non quæro, quid ille vir antea fecerit: ex hac una quam video, quam tam fortiter exurit, manu, conjicio insigni fortitudine præditum esse, & nihil vulgare ab eo factum umquam fuisse.

XXXI.

Ius quatuor liberorum.

1. Nescio quid de te non belle, Dento, fateris,
2. Conjuge qui ducta jura paterna petis.
3. Sed jam supplicibus Dominum lassare libellis
4. Desine, & in patriam ferus ab urbe redi.
5. Nam dum tu longè deserta uxore, diuque
6. Tres quæris natos, quatuor invenies.

Vers. 1. *Nescio quid*. Te v. g. esse libidinosum, sterilem, &c. aut tuam uxorem: Tibi cum ea non convenire. De jure trium liberorum vide pag. 140.

3. *Dominum*. Imperatorem. *Libellis*. Quibus petis jus trium liberorum.

4. *Serus*. Tua enim longior absentia dabit uxori occasionem flagitii.

6 Tres quæris natos: Dum fingis te habere tres natos, & quæris quomodo id persuadeas. Dum jus trium liberorum postulas, quasi eos haberes.

Quatuor. Nempe ex adulterio uxoris, te absente, susceptos.

XXXII.

Columba auspicata.

1. Aera per tacitum delapsa, sedentis in ipsos
2. Fluxit Aretullæ blanda columba sinus.
3. Luserat hoc casus, nisi inobservata maneret,
4. Permissaque diu nollet abire fuga.
5. Si meliora piæ fas est sperare sorori,
6. Et dominum mundi flectere vota valent;
7. Hæc à Sardois tibi forsitan exulis oris,
8. Fratre reversuro, nuncia venit avis.

Vers. 2.

Vers. 2. *Aretullæ*. Illius frater exulabat in Sardinia: cujus reditum bene ominatur vates, ex eo quòd columba in fororis sinum devolans in illo sponte consederit.

3. Hoc mero casu factum videri poterat, nisi quòd avis, cùm avolare fineretur, & nemo eam observaret, in Aretullæ gremio remanserit.

6. *Dominum mundi*. Domitianum.

7. *Sardois oris*. E Sardinia, quæ insula prope Corsicam est. *La Sardaigne. Sardegna.*

8. *Nuncia*. Veteres utebantur columbis ad nuncios in loca dissita, in urbes obsessas, perferendos, idque etiam nunc usurpatur in Syria.

XXXII.

Nihil, quàm parum, dare præstat.

1. De Prætoritia folium mihi, Paulle, corona
2. Mittis, & hoc phialæ nomen habere jubes.
3. Hac fuerat nuper nebula tibi pegma peructum,
4. Pallida quam rubri diluit unda croci.
5. An magis attuti derasa est ungue ministri
6. Bractea, de fulcro quam reor esse tuo?
7. Illa potest culicem longè sentire volantem,
8. Et minimi penna papilionis agi.
9. Exiguæ volitat suspensa vapore lucernæ,
10. Et leviter fuso rumpitur icta mero.
11. Hoc linitur sputo Jani caryota Kalendis,
12. Quam fert cum parvo sordidus asse cliens.
13. Lenta minùs gracili crescunt colocasia filo:
14. Plena magis nimio lilia sole cadunt.
15. Nec vaga tam tenui discurrit aranea tela:
16. Tam leve nec bombyx pendulus urget opus.
17. Crassior in facie vetulæ stat creta Fabullæ:
18. Crassior offensæ bulla tumescit aquæ:
19. Fortior, & tortos servat vesica capillos,
20. Et mutat Latias spuma Batava comas.
21. Hac cute Ledæo vestitur pullus in ovo:
22. Talia lunata splenia fronte sedent.
23. Quid tibi cum phiala, ligulâ cùm mittere posses?
24. Mittere cùm posses vel cochleare mihi?
25. Magna nimis loquimur, cochleam cùm mittere posses;

6. De-

26. Denique cùm poſſes mittere, Paulle, nihil.

Verſ. 1. 2. Mittis mihi phialam argenteam, ex argenti lamina tam ſubtili, ac delicata confectam, ut videatur eſſe bracteola, ex qua factum fuerit folium coronæ alicujus, victori datæ à Prætore ludos edente.

3. Similibus laminis, & argenteis ramentis, quæ inſtar nebulæ diffiantur, perunxiſti, & inauraſti nuper in ſpectaculis pegma; ita ut, aqua crocea in pegma paulò poſt fuſa, totum illud argentum tuum, inſtar nebulæ, evanuerit ac diſſipatum fuerit. De Pegmatibus, de croco, & odoratis illis nimbis, vide librum Spect. Epig. 2. 3.

4. *Pallida*. Crocus eſt flavi coloris.

5. An potius hæc phiala confecta eſt ex aliqua bractea, quam puto fulcro tui lecti olim appoſitam fuiſſe, & à ſervulo dereptam, denique in morem phialæ formatum eſſe? Pedes lectulorum ſeu fulcra, aureis ornari bracteolis ſolebant. In editione Aldina priore ſic extat ille verſiculus. *Bractea de fulcro* (*quod reor eſſe*) *tuo*?

7. 8. 9. 10. Hanc phialam tuam culex volans evertet: abripiet papilio: lucernæ fumus attollet: ac ſi leviter in eam vinum fuderis, frangetur.

11. Caryotæ (ſunt palmarum fructus) ejuſmodi laminis auri, tunicisque obducuntur, quando Kalendis Januariis feruntur patronis cum exigua pecunia, Ineunte Januario dabant clientes ſua munera, eaque cum ornatu aliquo; v. g. inauratos fructus, minio pictos, aut bracteolis aureis leviſſimis, quas appellat vates ſputum, tectos: non enim purum illud erat aurum, ſed glutine, & viſco mixtum, &c. vel etiam admota ſaliva inductum, & oblitum. *Sordidus*. Pauper, incultus, pannoſus.

13. Colocaſia non tam graciles habent fibras; liliorum folia nimio ſole exſiccata cùm decidunt, pleniora, & craſſiora ſunt. Colocaſia, colocaſiæ, vel colocaſium, colocaſii, eſt faba Ægyptia, cujus ſiliquæ, ſive folliculi, quibus fabæ involvuntur, tenuiſſimis fibris conſtringuntur.

17. Fucus, ſive ceruſſa, (candidum pigmentum, unde hìc vocatur creta) eſt craſſior cum fronti Fabullæ apponitur: craſſior ea bulla, quæ in aqua offenſa, ideſt, percuſſa, intumeſcit, quàm tua phiala.

19. *Vefica*. Reticulum, inſtar veſicæ factum, comam colligens. *Tortos*. Cincinnatos, criſpatos.

20. Et craſſior illa ſpuma, ſive unguentum apud Batavos uſitatum, quo latinæ feminæ comas mutant, ideſt, adulterino colore pingunt, rufant.

21. Craſſior eſt tenuis pellicula, qua involvitur ovum cygneum. Poſt putamen extimum, eſt in ovis membra-

na

na quædã delicatiſſima. De Jove in cycnum mutato cùm ad Ledam adiit, antea dictũ.

22. *Splenia.* De illis fusè dixi Lib. 2. Ep. 26. *Lunata.* Quia hæc ſplenia ita diſponebantur, ut à geminis temporibus ad ſummam frontem ducta, lunam creſcentem imitarentur.

23. Cur ad me mittis phialam, cùm poſſis ligulam mittere? hæc mihi eſt utilior, licèt videatur eſſe vilioris quàm phiala pretii. Ligula quid eſſet, dixi Lib 5. Ep. 18.

24. *Cochleare.* Vaſis genus quoddam eſt. Sic dictum à cochleæ ſimilitudine.

25. *Cochleam.* Limacis teſta eſt. Sic bellè per gradationẽ ridiculam concludit.

XXXIV.

Vaſa archetypa.

1. Archetypum Myos argentum te dicis habere:
2. Quod ſine te factum eſt, hoc magis archetypum eſt.

Verſ. 1. Jactas te habere vaſa vetera, quæ Mys cælaverit, (erat ille vetus artifex, & ſculptor eximius:) ſed illa tu ipſe feciſti, ſeu facienda curaviſti, quæ proinde recentia ſunt, quamvis à te obtrudantur, & oſtententur pro vetuſtis. Ego illa puto archetypa, quæ ſine te ſunt facta, quæ, antequam ea vel haberes, vel facienda curares, extiterunt. De Archetypis poculis conſule ſuprà, Epigr. 6. & Lib. 7. Epig. 11.

XXXV.

In conjuges diſcordes.

1. Cùm ſitis ſimiles pareſque vita
2. Uxor peſſima, peſſimus maritus:
3. Miror non bene convenire vobis.

Verſ. 1. *Non bene vobis convenire.* Quòd vobis non conveniat, quòd concordes non ſitis.

XXXVI.

Domus domino minor.

1. Regia pyramidum, Cæſar, miracula rides:
2. Jam tacet Eoum barbara Memphis opus.
3. Pars quota Parraſiæ labor eſt Mareoticus aulæ?
4. Clarius in toto nil videt orbe dies.

5. Se-

5. Septenos pariter credas assurgere montes:
6. Thessalicum brevior Pelion Ossa tulit.
7. Æthera sic intrat, nitidis ut conditus astris
8. Inferiore tonet nube serenus apex:
9. Et priùs arcano satietur lumine Phœbi,
10. Nascentis Circe quàm videt ora patris.
11. Hæc, Auguste, tamen quæ vertice sidera pulsat,
12. Par domus est cœlo: sed minor est domino.

Vers. 1. *Ride*. Contemnas licèt, potes jam spernere. De Pyramidibus, & Memphi, vide lib. Spectac. Ep. 1.

Eoum. Ægyptium. Vide suprà, Ep. 26. Ægyptus spectat orientem, ut Roma occidentem.

2. Ille Ægyptius labor, substructiones insanæ pyramidum, quantula sunt pars domus imperatoriæ? De voce *Parrhasius*, ut hic sumitur. Vid. Lib. VII. Ep. 48. Maeotis, est palus, sive lacus, in Ægypto, propè Alexandriam: *Lago di Buchiara*. Est etiam ejusdem Ægypti regio, vini optimi ferax.

5. 6. Cùm cernis excelsitatem, & altitudinem illius domus, dicas septem ipsos Romæ montes alios aliis fuisse impositos: certè inferior, ac humilior Ossa mons erat, impositus Pelio à Gigantibus. Ossa, Pelium, sunt montes Thessaliæ in Græcia.

7. 8. Sic altum caput inter nubila domus illa condit, ut ejus apex semper serenus, & supra tempestates erectus *tonet*, ideſt, audiat tonantes nubes inferiùs positas.

9. 10. Et idem apex palatii prius abundè fruatur sole arcano, ideſt, uni illi domui viso, reliquis orbis partibus ignoto; quàm eumdem solem videat mons Circeus. De illo monte consule pag. 229. *Patris*. Circe fuit solis filia: hæc isti monti, & urbi vicinæ, nomen dedit.

XXXVII.

Malè liberalis.

1. Quòd Cajetano reddis, Polycarme, tabellas
2. Millia te centum num tribuisse putas?
3. Debuit, hæc, inquis: tibi habe, Polycarme, tabellas:
4. Et Cajetano millia crede duo.

Vers. 1. &c. *Quod &c.* Polycarmus cederat Cajetano cui-

cuidam, seu crediderat centum millia sestertiorum, sive 100. sestertia, Frãcicos nummos 10000. cùm cerneret illum solvendo non esse, ac famã liberalitatis captare vellet, finxit se illi dare ultrò, & tabellas seu syngrapham, in qua se accepisse hanc pecuniam, & debere Cajetanus profitebatur, eidem remisit. Num idcircò te liberalem putas, ò Polycarme? inquit vates. Non es. At mihi debebat, inquis, hanc summam Cajetanus. Omnino, sed solvere tantam summam non poterat. Si vis esse liberalis, serva sanè tabellas tuas, sed millia dumtaxat duo, crede eidem isti Cajetano, & mutuò da, quam ille summam leviorẽ possit reddere cùm erit commodum; quam tu nõ acerbè repetas, imò dones fortasse, quamvis habeas penes te tabellas quibus eum possis cogere ad solvendum. Tunc enim verè te liberalem putabo.

XXXVIII.

Vera liberalitas.

1. Qui præstat pietate pertinaci
2. Sensuro bona liberalitatis,
3. Captet forsitan, aut vicem reposcat.
4. At si quis dare nomini relicto
5. Post Manes tumulumque perseverat,
6. Quærit quid nisi parcius dolere?
7. Refert sis bonus, an velis videri.
8. Præstas hoc, Melior, sciente fama:
9. Qui solemnibus anxius sepulti
10. Nomen non finis interire Blæsi;
11. Et de munifica profusus arca
12. Ad natalitium diem colendum,
13. Scribarum memori piæque turbæ
14. Quod donas, facis ipse Blæsianum.
15. Hoc longum tibi, vita dum manebit:
16. Hoc & post cineres erit tributum.

Vers. 2. *&c.* Qui præstat, idest, beneficium dat, ei qui sensũ est habiturus liberalitatis, & gratiam parẽ redditurus; cum nẽ immeritò putes captare, idest, munere dato aliud munus, beneficio beneficium emere, ac vicem quodãmodo reposcere: at si quis det aliquid nominis relicto, idest, homini demortuo, cujus memoria, & nomẽ pro-

prope jam obliteratum est, ac sepultum, is quid aliud spectat, nisi ut suum dolorem de amici morte, faciat ista liberalitate, & pietate leviorem? *Pertinaci*. Constanti, assidua. *Præstat*. Pag. 213.

7. Hæc vera liberalitas est, qua quis non videri vult, sed esse liberalis, ac bonus, quod multùm ad veræ virtutis gloriam refert.

8. 9. *&c.* Hoc tu facis, ò Melior, (Romanus civis de quo anteà) neque id fama tacet: nam sollicitus de amico tuo Blæso solemnibus sacris colendo, ejus sepulti memoriam perire non sinis, sed instauras eam, celebrasque illius natalem diem, ac festum quoddam Blæsianum facis: facis autem donando toti scribarum collegio munera, in Blesi honorem.

15. Hæc veræ liberalitatis gloria erit *instar* tributi, quod ex tua munificentia, & vivus, & mortuus colliges.

XXXIX.

Domitiani domus, & epula.

1. Qui Palatinæ caperet convivia mensæ,
2. Ambrosiasque dapes, non erat ante locus.
3. Hic haurire decet sacrum, Germanice, nectar,
4. Et Ganymedea pocula mixta manu.
5. Esse velis, oro, servus conviva Tonantis.
6. At tu si properas Jupiter, ipse veni.

Vers. 1. Antequam domum magnificam Cæsar ædificasset (de qua vide Epig. 36. hujus Libri, & 48. Lib. 7.) non erat locus ullus satis amplus, in quo epulari commodè posset. Ambrosia, Deorum est cibus; nectar verò, potus. ἀμβρόσιος immortalis.

Palatinæ mensæ. Imperatoriæ *Germanicæ*. Suprà, Ep. 36.

4. Ganymedes Jovis pincerna fuit. Pag. 33.

5. 6. Cœnare apud Jovem, usitata locutione, idem erat ac mori. Diu nobiscum igitur vive, Cæsar; potes hìc usurpare convivia nihilo cœlestibus deteriora. Quod si tu, ò Jupiter, properas ambisque habere Domitianum convivam, venias ipse in hanc ejus domum potiùs, quàm ille in tuam migrare festinet.

XL.

Ad Priapum.

1. Non horti, neque palmitis beati,
2. Sed rari nemoris, Priape, custos,

3. Ex

3. Ex quo natus es, & potes renasci,
4. Furaces, moneo, manus repellas,
5. Et silvam domini focis reserves.
6. Si defecerit hæc, & ipse lignum es.

Vers. 1. *&c.* Palmes est ramus vitis: hìc vinea intelligitur tota. Ordo sententiæ est. O Priape, qui es custos, non horti, &c. sed nemoris, quo ex nemore es factus, & ex quo fieri ac nasci iterum potes: nempe erat lignea statua, quæ si periret, similis alia, ex nemoris arbore fieri poterat.

4. Moneo te, ut fures arceas ab hoc nemore. De Priapo vide Lib. 6. Ep. 49.

5. *Reserves*. Serves silvam, unde focum accendam meum.

6. Ni facias, si nemus defecerit, si succisum à furibus fuerit, tu ipse servies foco accendendo, ligneum numen.

XLI.

Cur sit tristis.

1. Tristis Athenagoras non misit munera nobis,
2. Quæ medio brumæ mittere mense solet.
3. An sit Athenagoras tristis, Faustine, videbo:
4. Me certè tristem fecit Athenagoras.

Vers. 2. Saturnalibus, quæ Decembri celebrabantur.

3. Nescio an sit tam tristis, quàm se esse simulat: ego certè sum tristis, quòd nihil acceperim.

Tristis. Fingebat fortasse Athenagoras se tristem, & iratum esse, ut nihil daret.

XLII.

Suas Matthoni Balneas offert.

1. Si te sportula major ad beatos
2. Non corruperit, ut solet: licebit
3. De nostro, Matho, centies laveris.

V. 1. 2. Si majoris sportulæ spes ad captandas beatorũ, ideſt, lautorum & divitum cœnas, atque adeò balneas eorum usurpandas, te non pellexerit, oblitum priscæ frugalitatis & modestiæ; ut fieri assolet. *Sportula*. p. 64.

3. *De nostro*. Subaudi, sumptu, vel balneo. Fas tibi erit lavari domi meæ, nullo impendio, summa libertate, centies, millies, si libuerit: quæ libertas divitum cœnis & balneis, meo judicio, anteponenda est.

Con-

XLIII.

Conjuges pares.

1. Effert uxores Fabius, Creſtilla maritos;
2. Funereamque toris quaſſat uterque facem.
3. Victores committe Venus: quos iſte manebit
4. Exitus, una duos ut Libitina ferat.

Verſ. 1. *Effert*. Nempe ad rogum. Sepelit, enecat Fabius quaſcumque ducit uxores; Chreſtilla, viros quibus nubit.

2. Et in genialibus toris, pro nuptiali face, funeream facem quaſſat. Præferebantur tædæ & nubentibus, & morituris: illis, ornatæ ramis virentibus, floribus, lemniſcis, &c. his, atratæ, nudæ, &c. Item in nuptiis ſternebatur in aula, ſive atrio domus lectus ornatior, qui genialis vocabatur.

3. *Committe*. Compone illos, ò Venus, & matrimonio utrumque junge. Digna eſt uxor talis hoc marito, talis vir hac conjuge. Olim gladiatores *commiſſi* & *componi* dicebantur, qui inter ſe erant digladiaturi. *Victores*. Qui tot jam homines interfecere. *Quos &c.* Nempe idem illis accidet, quod ſæpe gladiatoribus fortiſſimis evenit, ut cùm diu depugnaverint, alter alterũ interimat. Sic una Libitina, ideſt, eadẽ mors, idem feretrum, Fabium & Chreſtillam tollet.

4. *Libitina*. Erat funerum præſes Dea: in ejus templo vendebatur neceſſaria funeri ſupellex: pro morte vulgò ponitur. Teſtatur S. Hieronymus ſe Romæ vidiſſe maritum, qui viginti uxores ſepeliverat, uxorem verò, quæ viros viginti duos: ambo demum matrimonio junctos, & uxorem à marito ſepultam. Vide infrà, Lib. IX. Epigr. 12.

XLIV.

Vivendum.

1. Titulle, moneo, vive ſemper: hoc ſerum eſt:
2. Sub pædagogo cœperis licèt, ſerum eſt.
3. At tu, miſer Titulle, nec ſenex vivis:
4. Sed omne limen conteris ſalutator,
5. Et manè ſudas urbis oſculis udus,
6. Foroque triplici ſparſus ante equos omnes,
7. Ædemque Martis, & Coloſſon Auguſti,
8. Curris per omnes tertiaſque, quinctaſque.
9. Rape, congere, aufer, poſſide: relinquendum eſt.

10. Su-

10. Superba denſis arca palleat nummis,
11. Centum explicentur paginæ Kalendarum:
12. Jurabit hæres te nihil reliquiſſe.

Verſ. 2. Licèt à puero, cùm eſſes in pædagogi diſciplina, vivere, ideſt, genio indulgere cœperis, ſerum tamen eſt.

5. *Oſculis*. Cùm alii aliis occurrebant, inter ſe oſculabantur. Tu igitur tot oſcula civium ſalutantium, ac totius penè urbis, excipis, ut genæ tuæ ac ora ſint humida.

6. *Foro triplici*. Pag. 30. *Sparſus*. Anxiè circumcurſans. *Equos omnes*. Statuas omnes equeſtres, quæ ſunt in foro veteri.

7. *Coloſſon*. Pag. 5. Ante Auguſti ſtatuam ingentem, quæ eſt in ipſius Auguſti foro.

8. *Tertias, &c.* Subaudi, decurias judicum, quas adis, ut litiges, vel ſalutes. Erant olim decuriæ judicum (curias ſive cubicula Galli vocant) tantùm tres: Auguſtus adjecit quartam: quintam Caligula. Quidam hoc de horis tertia, quinta, &c. interpretantur.

9. Rapias licèt, congeras opes, auferas ab omnibus, poſſideas omnia; tamen omnia ſunt aliquando, cùm morieris, relinquenda.

10. *Palleat*. Auro ſit refertа. Color auri eſt pallidus.

11. *Paginæ*. Centum tabulæ, & ſyngraphæ plurium debitorum. Debitores ſolebant ſingulis Kalendis, id eſt, prima cujuſque menſis die, debita ſolvere. *Kalendarum* Pag. 216.

12 Etſi parcè ac duriter vixeris, quò tuum hæredem opulentes; ille tamen adhuc de te conqueretur, etſi immeritò; dicet nihil ſibi à te relictum fuiſſe: fac ut jure hoc dicat, nihil reverà illi relinque, fruere, vive.

XLV.

Pro amicorum felici reditu.

1. Priſcus ab Ætnæis mihi, Flacce, Terentius oris
2. Redditur; hanc lucem lactea gemma notet.
3. Defluat, & lento ſplendeſcat turbida limo
4. Amphora centeno conſule facta minor.
5. Continget nox quando meis tam candida menſis?
6. Tam juſto dabitur quando calere mero?
7. Cùm te, Flacce, mihi reddet Cythereia Cypros.
8. Luxuriæ fiet tam bona cauſa meæ.

Verſ. 1. *Ætneis*. Siculis. Ætna mons Siciliæ. pag. 351.

2. *Lactea*. Candida. Thraces notabant fauſtos dies lapillo

pillo candido in ciſtam conjecto: infauſtos, nigro: tum numeratis utriſque, tot ſe diebus dumtaxat vixiſſe, quot erant notæ candidæ, cenſebant.

3. 4. Amphora, in qua vinum antè centum Conſules, ideſt, annos (ſingulis enim annis conſules novi creabantur) fuit conditum, & quod ipſa vetuſtate pauliſper decrevit (vinum vetuſtate denſatur ac minuitur) nunc fluat, & vina promat, quæ per linum, ſeu colum lentè tranſmiſſa, & purgata, ſplendidiora fiant, ac puriora. De lino, & ſacco per quem vina percolantur, vide plura Lib. XIV.

5. Quando ego iſtas epulas proferam in multam noctem? nempe id jure fiet, cùm tu ipſe, ò Flacce, reverteris ex inſula Cypro Veneri ſacra? tunc juſta, & bona erit cauſa iſtius meæ luxuriæ, ideſt, comeſſationis. Venus vocatur Cytherea, ab Cytheris, *Cerigo*, inſula, ubi præcipuè colebatur.

XLVI.

Homo multiceps.

1. Pars maxillarum tonſa eſt tibi, pars tibi raſa eſt;
2. Pars vulſa eſt: unum quis putet eſſe caput?

Verſ. 1. Objurgat hominem delicatum, qui comæ & barbæ partem attonderet, partem raderet, partem velleret: negat illi eſſe unum, & conſtans caput, ſed varium & mutabile.

XLVII.

In furem.

1. Neſcit cui dederit Tyriam Criſpinus abollam,
2. Dum mutat cultus, induiturque togam.
3. Quiſquis habes, humeris ſua munera redde, precamur:
4. Non hoc Criſpinus te, ſed abolla rogat.
5. Non quicumque capit ſaturatas murice veſtes;
6. Nec niſi deliciis convenit iſte color.
7. Si te præda juvat fœdique inſania lucri,
8. Qua poſſis meliùs fallere, ſume togam.

Verſ. 2. *Cultus*. Veſtes, ornatū corporis. Abolla genus veſtis: vide lib. 4. Ep. 41.

4. *Sed abolla*. Quæ furem prodet, ubique nō convenit: quę ſe tuam non eſſe clamat.

5. Non cujuſvis eſt capere & geſtare veſtē purpuream, hæc omnibus non congruit.

6. *Deliciis*. Delicatis hominibus

minibus oſtentatoribus.

8 Furare Criſpino togam: hac meliùs latebis. Erant cives omnes vulgò togati. Forte innuit, Criſpini detritam fuiſſe togam, pexam abollam, quam ille oſtentaret, veſte dives; re pauper.

XLVIII.

Epulum datum populo.

1. Quanta Gigantei memoratur menſa triumphi,
2. Quantaque nox Superis omnibus illa fuit;
3. Qua bonus accubuit genitor cum plebe Deorum,
4. Et licuit Faunis poſcere vina Jovem:
5. Tanta tuas, Cæſar, celebrant convivia laurus;
6. Exhilarant ipſos gaudia noſtra Deos.
7. Veſcitur omnis eques tecum, populuſq; patreſq;
8. Et capit ambroſias cum duce Roma dapes.
9. Grandia pollicitus, quanto majora dediſti!
10. Promiſſa eſt nobis ſportula, recta data eſt.

Verſ. 1. Quàm fuit illa cœna magnifica, qua poſt reportatũ de Gigantibus triũphum, Jupiter Deos accepit.

4. *Faunis.* Diis agreſtibus, & in cœlo cum Jove accumbere non ſolitis.

5. Tantum eſt illud convivium, quo tua laurus, tua de Sarmatis victoria celebrata eſt, ornataque.

6. Ipſi Superi videntur in partem lætitiæ venire.

8. *Ambroſias.* Vide Ep. 39. ſuprà. *Duce.* Domitiano.

9. Sperabamus à te datum iri ſportulam dumtaxat, & nummorum aliquid: tu verò nos ad menſam tuam, tuo juſſu inſtructam, accumbere juſſiſti. *Sportula.* Pag. 64. *Recta.* Cœna recta, Pag. 131.

XLIX.

Laus phialæ ab amico miſſæ.

1. Quis labor in phiala? docti Myos, anne Myronis:
2. Mentoris hæc manus eſt, an Polyclete tua?
3. Liveſcit nulla caligine fuſca, nec odit
4. Exploratores nubila maſſa focos.
5. Vera minùs flavo radiant electra metallo;
6. Et niveum felix puſtula vincit ebur.
7. Materiæ non cedit opus: ſic alligat orbem,
8. Plurima cùm tota lampade Luna nitet.
9. Stat caper Æolio Thebani vellere Phryxi

10. Cul-

10. Cultus: ab hoc mallet vecta fuiſſe ſoror:
11. Hunc nec Cinyphius tonſor violaverit, & tu
12. Ipſe tua paſci vite Lyæe velis.
13. Terga premit pecoris geminis Amor aureus alis,
14. Palladius tenero lotos ab ore ſonat:
15. Sic Methymneo gaviſus Arione delphin
16. Languida non tacitum per freta vexit onus.
17. Imbuat egregium digno mihi nectare munus
18. Non grege de domini, ſed tua, Ceſte, manus:
19. Ceſte, decus menſæ; miſce Setina: videtur
20. Ipſe puer nobis, ipſe ſitire caper.
21. Det numerum cyathis Inſtanti littera Rufi:
22. Auctor enim tanti muneris ille mihi.

Verſ. 1. Quis artifex in hæc cælanda phiala laboravit? Mys, an Myro? Mentor, an Polycletus? Fuerunt illi artifices inſignes cælandis poculis.

3. Non eſt inquinata ullo nævo. Maculæ ſunt fermè coloris lividi & fuſci.

4. Nec timet ignes, à quibus explorari ſolet aurum.

5. Electra minus auro iſto nitent, minùs flava ſunt.

6. *Felix puſtulæ.* Aurum iſtius phialæ expurgatum, & bene coctum vincit puriſſimum ebur. De auro puſtulato dixi Lib. 7. Ep. 70.

7. 8. *Opus.* Signa, emblemata, &c. addita ornandæ materiæ cauſa. *Sic &c.* Ita concinnè & aptè luna orbem ſuum implet in cœlo, cornua quaſi alligans, ducenſque in circulum, ut eadem in hac phiala cernitur.

9. 10. Cælatus eſt caper auro tectus vellere, & ornatus; à quo Helle, Phryxi ſoror, mallet fuiſſe vecta, quàm ab ariete, qui Phryxum fratrem, ipſamque tulit. De Phryxo, & aureo vellere, vide Lib. VI. Epigr. 2. Cur Æolium vocetur dixi ſuprà, Epig. 28. Thebanus hoc in verſu appellatur Phryxus, quòd Athamas Phryxi pater, Thebarum rex eſſet.

11. 12. Hunc caprum numquam tondebit Cinyphius agricola (Vide Lib. VII. Epigr. 78. ubi vox illa *Cinyphius* explicata eſt,) & quamvis Bacchus capros oderit, quia vitem ſolent arrodere, ideoque illi vulgò immolentur; hunc tamen, etiam ſuis vitibus ultrò paſcet, ac veſci impunè illis ſinet.

13. Hujus capri tergo vehitur Cupido, videturque ori admovere lotum. Eſt lotus, tibia quædam in canendis epithalamiis adhiberi ſolita, & facta ex loto, quæ arbor naſcitur affatim in Africa, juxta Tritonem lacũ Pala-

Palladi ſacrum. Hinc Palladia fiſtula vocatur.

15. Sic Arionem Lesbium vexit olim delphin, ut hic Amorem caper. Methymna, Lesbi inſulæ urbs primaria, patria fuit Arionis, qui cùm à nautis in mare dejectus fuiſſet, exceptus eſt à Delphine.

16. *Non tacitum*. Canorum. Arionem ſuaviter canentem.

17-18. Hanc phialam muneri mihi datam ab inſigni amico, impleat vino generoſo, & patera ipſa digno non quivis ſervulus, ſed Cęſtus cæteris elegantior.

19. *Sitina*. Vina nobiliſſima. Pag. 216.

20. *Puer*. Amor. *Caper*. Quo vehitur amor.

21. Numerum cyathorum definiat nomen Inſtantii Rufi, à quo munus illud, phialam iſtam, accepi; ut toties bibamus, tot hauriamus cyathos, quot ſunt in ejus nomine litteræ: ita mos erat, ut alibi diximus.

L.

Barba expicta.

1. Tonſorem puerum, ſed arte talem
2. Qualis nec Thalamus fuit Neronis,
3. Druſorum cui contigere barbæ;
4. Æquandas ſemel in genas rogatus,
5. Rufo, Cæditiane, commodavi:
6. Dum juſſus repetit pilos eoſdem
7. Cenſura ſpeculi manum regente,
8. Expingitque cutem, facitque longam
9. Detonſis epaphæreſim capillis;
10. Barbatus mihi tonſor eſt reverſus.

Verſ. 1. *&c.* Nuper ſervum tonſorem meum à Rufo rogatus, ipſi commodavi, ut illi genas æquaret, detracta & detonſa barba: eſt ille tonſor puer ætate, ſed arte adeò peritus ut ſuperet Thalamum Neronis tonſorem, qui Neronis familiæ (illi Druſorum nobile cognomen erat) barbas ſolebat tondere.

6. Dum tonſor, à Rufo juſſus, pilos eoſdem ſemel, iterum, tertiò, tondet, conſulens identidem ſpeculum, quo cenſore utebatur Rufus, ut de ſua barba judicaret: dum cutem expolit, & diuturna, lentaque epaphæreſi, id eſt, detractione, ἐπαφαιρέσει, pilos ſingulos emendat; tandiu moratus eſt, ut qui domo mea imberbis exierat, cum barba reverſus ſit, è puero pœnè ſenex.

LI.

Forma, & pudicitia.

1. Formoſiſſima, quæ fuere, vel ſunt,
2. Sed viliſſima quæ fuere, vel ſunt,
3. O quàm te fieri, Catulla, vellem
4. Formoſam minùs, aut magis pudicam!

Verſ. 1. O Catulla, mulierum omnium, quæ fuere vel ſunt, formoſiſſima, ſed omnium etiam, propter improbitatem, turpiſſima, &c. Pudicitiæ lis eſt cum forma.

LII.

Princeps, & populus.

1. Magna licèt toties tribuas, majora daturus
2. Dona, ducum victor, victor & ipſe tui;
3. Diligeris populo non propter præmia, Cæſar;
4. Propter te populus præmia, Cæſar, amat.

Verſ. 1. *Magna.* Domitianus populo nummos viritim ter dedit; ſpectacula ſæpe & munera edidit, &c.

2. *Tui.* Qui cupiditates tuas, non minùs, quàm hoſtes vincis. Adulatio fœda.

3. *Præmia.* Munera, ſpectacula, &c.

LIII.

Leo à Domitiano cæſus.

1. Auditur quantum Maſſyla per avia murmur,
2. Innumero quoties ſilva leone furit:
3. Pallidus attonitos ad Pœna mapalia paſtor
4. Cùm revocat tauros; & ſine mente pecus:
5. Tantus in Auſonia fremuit modò terror arena;
6. Quis non eſſe gregem crederet? unus erat.
7. Sed cujus tremerent ipſi quoque jura leones,
8. Cui diadema daret marmore picta Nomas.
9. O quantum per colla decus, quem ſparſit honorē,
10. Aurea lunatæ cùm ſtetit unda jubæ!
11. Grandia quàm decuit latum venabula pectus,
12. Quantaque de magna gaudia morte tulit!
13. Unde tuis, Libye, tam felix gloria ſilvis?
14. A Cybeles nunquid venerat ille jugis?
15. An

15. An magis Herculeo, Germanice, miſit ab aſtro
16. Hanc tibi vel frater, vel pater ipſe, feram?

Verſ. 1. *Maſſyla*. Libyca. Maſſylia eſt Africæ regio. *Avia*. Loca invia, & deſerta.

2. Quoties multi leones in eadem verſantur ſilva.

3. 4. *Pœna*. Punica, Carthaginenſia. *Mapalia*. Caſas. *Sine mente*. Brutum: pavidum.

8. Cui Nomas, marmore vario & picturato abundãs, regnum in reliquos leones daret. Nomas, regio eſt Africæ; ejus incolæ Nomades quoque vocantur.

10. Cùm jubam fluctuantem & undantem leo erexit, ita tamen, ut pars jubæ ultima recumberet ac reflecteretur, atque adeo juba inſtar lunæ creſcentis curvaretur.

12. Quàm decebat tantam feram Imperatoriis venabulis confici? Quàm gaviſus eſt ipſe leo, quòd non alicujus beſtiarii, aut gladiatoris manu, ſed tua caderet?

13. 14. Unde iſte leo venerat in Africæ ſilvas? an ab Ida monte Phrygiæ, ubi Cybele cólitur, cujus currum trahunt leones?

15. 16. An potius eſt leo ipſe cœleſtis, quem frater tuus Titus, vel pater Veſpaſianus tibi ab aſtris, ubi ſunt nimirum conſecrati, & inter Deos poſt mortem repoſiti, miſerint? De leone quem Hercules interemit, quique cœlo donatus eſt ab aſtrologis & poetis, lege plura pag. 211.

LIV.

Cur poetæ rari.

1. Temporibus noſtris ætas cùm cedat avorum,
2. Creverit, & major cum duce Roma ſuo:
3. Ingenium ſacri miraris abeſſe Maronis,
4. Nec quemquam tanta bella ſonare tuba.
5. Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones;
6. Virgiliumque tibi vel tua rura dabunt.
7. Jugera perdiderat miſeræ vicina Cremonæ,
8. Flebat, & abductas Tityrus æger oves:
9. Riſit Tuſcus eques, paupertatemque malignam
10. Repulit, & celeri juſſit abire fuga.
11. Accipe divitias, & vatum maximus eſto,
12. Tu licet, & noſtrum, dixit, Alexin ames.
13. Adſtabat domini menſis pulcherrimus ille,
14. Marmorea fundens nigra Falerna manu:
15. Excidit attonito pinguis Galatea poetæ,

LI.

Forma, & pudicitia.

1. Formoſiſſima, quæ fuere, vel ſunt,
2. Sed viliſſima quæ fuere, vel ſunt,
3. O quàm te fieri, Catulla, vellem
4. Formoſam minùs, aut magis pudicam!

Verſ. 1. O Catulla, mulierum omnium, quæ fuere vel ſunt, formoſiſſima, ſed omnium etiam, propter improbitatem, turpiſſima, &c. Pudicitiæ lis eſt cum forma.

LII.

Princeps, & populus.

1. Magna licèt toties tribuas, majora daturus
2. Dona, ducum victor, victor & ipſe tui;
3. Diligeris populo non propter præmia, Cæſar;
4. Propter te populus præmia, Cæſar, amat.

Verſ. 1. *Magna*. Domitianus populo nummos viritim ter dedit; ſpectacula ſæpe & munera edidit, &c.

2. *Tui*. Qui cupiditates tuas, non minùs, quàm hoſtes vincis. Adulatio fœda.

3. *Præmia*. Munera, ſpectacula, &c.

LIII.

Leo à Domitiano cæſus.

1. Auditur quantum Maſſyla per avia murmur,
2. Innumero quoties ſilva leone furit:
3. Pallidus attonitos ad Pœna mapalia paſtor
4. Cùm revocat tauros; & ſine mente pecus:
5. Tantus in Auſonia fremuit modò terror arena;
6. Quis non eſſe gregem crederet? unus erat.
7. Sed cujus tremerent ipſi quoque jura leones,
8. Cui diadema daret marmore picta Nomas.
9. O quantum per colla decus, quem ſparſit honorē,
10. Aurea lunatæ cùm ſtetit unda jubæ!
11. Grandia quàm decuit latum venabula pectus,
12. Quantaque de magna gaudia morte tulit!
13. Unde tuis, Libye, tam felix gloria ſilvis?
14. A Cybeles nunquid venerat ille jugis?
15. An

15. An magis Herculeo, Germanice, miſit ab aſtro
16. Hanc tibi vel frater, vel pater ipſe, feram?

Verſ. 1. *Maſſyla*. Libyca. Maſſylia eſt Africæ regio. *Avia*. Loca invia, & deſerta.

2. Quoties multi leones in eadem verſantur ſilva.

3. 4. *Pœna*. Punica, Carthaginenſia. *Mapalia*. Caſas. *Sine mente*. Brutum: pavidum.

8. Cui Nomas, marmore vario & picturato abundãs, regnum in reliquos leones daret. Nomas, regio eſt Africæ; ejus incolæ Nomades quoque vocantur.

10. Cùm jubam fluctuantem & undantem leo erexit, ita tamen, ut pars jubæ ultima recumberet ac refle&eretur, atque adeo juba inſtar lunæ creſcentis curvaretur.

12. Quàm decebat tantam feram Imperatoriis venabulis confici? Quàm gaviſus eſt ipſe leo, quòd non alicujus beſtiarii, aut gladiatoris manu, ſed tua caderet?

13. 14. Unde iſte leo venerat in Africæ ſilvas? an ab Ida monte Phrygiæ, ubi Cybele cólitur, cujus currum trahunt leones?

15. 16. An potius eſt leo ipſe cœleſtis, quem frater tuus Titus, vel pater Veſpaſianus tibi ab aſtris, ubi ſunt nimirum conſecrati, & inter Deos poſt mortem repoſiti, miſerint? De leone quem Hercules interemit, quique cœlo donatus eſt ab aſtrologis & poetis, lege plura pag. 211.

LIV.

Cur poetæ rari.

1. Temporibus noſtris ætas cùm cedat avorum,
2. Creverit, & major cum duce Roma ſuo:
3. Ingenium ſacri miraris abeſſe Maronis,
4. Nec quemquam tanta bella ſonare tuba.
5. Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones;
6. Virgiliumque tibi vel tua rura dabunt.
7. Jugera perdiderat miſeræ vicina Cremonæ,
8. Flebat, & abductas Tityrus æger oves.
9. Riſit Tuſcus eques, paupertatemque malignam
10. Repulit, & celeri juſſit abire fuga.
11. Accipe divitias, & vatum maximus eſto,
12. Tu licet, & noſtrum, dixit, Alexin ames.
13. Adſtabat domini menſis pulcherrimus ille,
14. Marmorea fundens nigra Falerna manu:
15. Excidit attonito pinguis Galatea poetæ,

16. Thestylis, & rubras messibus usta genas:
17. Protinus Italiam concepit, & *Arma Virumque,*
18. Qui modò vix Culicem fleverat ore rudi.
19. Quid Varos, Marsosq; loquar, ditataq; vatum
20. Nomina, magnus erit quos numerare labor?
21. Ergo ero Virgilius, si munera Mæcenatis
22. Des mihi? Virgilius non ero, Marsus ero.

Vers. 2. *Major.* Quàm esset olim. *Duce.* Domitiano.

4. *Sonare.* Canere. Neminem versus tam bonos, tam sonantes facere.

5. Mæcenas Virgilii, ac doctorum omnium ætatis suæ, patronus fuit.

6. Ipsi rustici, evadent Virgilii: ingenio illi non concedent.

7. 8 *&c.* Virgilius agrum habebat, & prædium prope Mantuam: Mantuæ vicina urbs erat Cremona, quæ cùm Bruti, & Cassii partes contra Augustum secuta fuisset, ejus ager veteranis Augusti militibus distributus fuit, cùmque esset angustior, additus est ager Mantuanus, atque ita suo prædiolo Virgilius spoliatus est: eam ob rem venit Romam, ubi calamitatem suam bucolico carmine descripsit sub Tytiri persona. (vide primam ejus eclogam) Id carmen cùm oblatum fuisset Mæcenati, effecit ille, ut ereptus ager Virgilio redderetur: ipsumque Virgilium Augusto commendavit.

9. *Tuscus eques.* Mæcenas è Tusciæ regibus editus, in equestri tamen semper ordine, præ modestia constitit. Tuscia, sive Hetruria, regio est Italiæ, *la Toscana.*

11. Verba sunt Mæcenatis ad Virgilium.

12. *Alexin.* Puerum Mæcenati carum, ejusque pincernam.

14. *Marmorea.* Candida.

15. Virgilius Mæcenatis liberalitate attonitus, ac promissis excitatus, oblitus est suæ Galateæ, ideòque omisit eclogas, reliquit carmen bucolicum, & Italiam totam, ac res in ea gestas, arma, Æneam, concepit mente, ac ore cecinit.

16. *Messibus.* Æstivis solibus perusta, & caloribus.

18. *Culicem.* Culex, Maronis adhuc tironis opusculum est, in quo funus culicis describitur.

19. Varus, Marsus, fuere vates egregii, Virgilii ævo.

Nomina. Quid commemorem poetas opibus auctos?

20. Adeò multi sunt, ut operosum sit eos numerare.

21. 22. Quid igitur, dixerit aliquis, erisne alter Virgilius, si alter tibi Mæcenas contingat? Si Virgilio par non sum, inquit, ero certe Marso non impar. Erat ille vates id ætatis non aspernandus.

Seipsum

LV.

Seipsum sepeliens.

1. Tres habuit dentes pariter quos expuit omnes,
2. Ad tumulum Picens dum sedet ipse suum;
3. Collegitque sinu fragmenta novissima laxi
4. Oris, & aggesta contumulavit humo.
5. Ossa licèt quondam defuncti non legat heres:
6. Hoc sibi jam Picens præstitit officium.

Vers. 1. *Picens.* Quidam, natus in agro Piceno.
3. *Fragmenta &c.* Dentes ultimos, & solos. *Laxi.* Dentibus vacui.
5. *Non legat.* Ossa defunctorum, post cremata corpora, colligebantur.
6. Jam ossa sua, nempe dentes, collegit, ac sepelivit.

LVI.

Artemidori lacerna.

1. Cùm tibi tam crassæ sint, Artemidore, lacernæ,
2. Possim te Sagarum jure vocare meum.

Vers. 1. 1. Artemidorus iste ante Martialem, in spectaculis, stabat, vel sedebat, ampla, & crassa lacerna indutus; ita ut illi spectanti officeret. Vocat eum sagarum. Sagari appellabantur, qui vela seu saga theatri suspendebant, & adducebant. Tu verus es sagarus, & tua lacerna omni sago, & velo crassior est.

LII.

In furem luscum.

1. Adspicis hunc uno contentum lumine, cujus
2. Lippa sub attrita fronte lacuna patet:
3. Ne contemne caput; nihil est furacius illo:
4. Non fuit Autolyci tam piceata manus.
5. Hunc tu convivam cautus servare memento:
6. Tunc furit, atque oculo luscus utroque videt.
7. Pocula solliciti perdunt ligulaeque ministri,
8. Et latet in tepido plurima mappa sinu.
9. Lapsa nec à cubito subducere pallia nescit,
10. Et tectus lænis sæpe duabus abit:
11. Nec dormitantem vernam fraudare lucerna
12. Erubuit fallax, ardeat illa licèt:

13. Si nihil invasit; puerum tunc arte dolosa
14. Circuit, & soleas furripit ipse suas.

Vers. 2. *Lippæ lacunæ*. Locus oculi stillantis, & fœdè excavati.

3. Noli hominem, quasi minimè malum contemnere.

4. *Antolysi*. Antolycus Mercurii, teste Eustathio, filius fuit, ac fur parenti æquiparandus.

Piceatæ. Sic vocantur furum manus, quæ veluti viscosæ sunt, & pice oblitæ, quibus adhærescunt omnia.

7. *Ligulas*. Pag. 242.

9. *Accubitu*. Quæ deciderunt convivis accubantibus.

Non nescit.... Callet artem ea subtrahendi.

10. *Lænis*. Læna vestis est crassior, & villosa.

11. Subripere famulo lucernam, dum, v.g. herum foris cœnantem præstolatur cum face, qua illum redeuntem deducat noctu.

13. Si nihil furatus est, tunc circumvenit usitatis dolis aliquem è servulis, qui solcas convivarum accumbentium ad lectorum pedes positas, custodiunt; & inter crepidas illas quas furatur, ipse suas sæpè, cum aliis mixtas, furripit.

LVIII.

In proceram mulierem.

1. Summa Palatini poteras æquare Colossi
2. Si fieres brevior, Claudia, sesquipede.

Vers. 1. O Claudia, fastigium statuæ illius in palatio positæ, quæ colossus appellatur, (p. 5.) posses æquare; nec ob eam rem, oporteret aliquid addi tuæ staturæ, sed detrahi sesquipedem: es enim toto sesquipede major, quàm ille colossus. Hyperbole.

LIX.

In invidum.

1. Livet Charinus, rumpitur, furit, plorat,
2. Et quærit altos, unde pendeat, ramos:
3. Non jam quòd orbe cantor, & legor toto,
4. Nec umbilicis quòd decorus, & cedro
5. Spargor per omnes, Roma quas tenet, gentes:
6. Sed quòd sub urbe rus habemus æstivum,
7. Vehimurque mulis non, ut ante, conductis.
8. Quid imprecabor, ò Severe, liventi?
9. Hoc opto: mulas habeat, & suburbanum.

Vers. 2.

Verſ. 2. *Pendeat*. Gulam ſibi laqueo frangat.

4. *Umbilicis* Ep. 58. Lib. I.

7. *Non conductis*, ſed meis, jam ditior videlicet.

9. Hoc precor, ut ſit æquè dives, ac ego ſum. Bene precatur invido præter expectationem. Poteſt & hic ſubeſſe ſenſus, Dives ſit, hoc illi ſatis erit mali, & miſeriæ Vel: ſit olitor, & mulas agat.

LX.

Poeta copioſus.

1. Scribit in averſa Picens epigrammata charta:
2. Et dolet averſo, quòd facit illa Deo.

Verſ. 1. Picens non tantùm in adverſa, & interiori charta ſuos verſus ſcribit, ſed in averſa, & in tergo libri, & dolet, quòd mali ſint, & averſo velut Apolline, irato Genio, facti. Nihil mirum, difficile eſt multa carmina ſcribere, quæ itidem ſint bona.

LXI.

Sapius naſcens.

1. Ut poſcas, Clyte, munus, exigaſque,
2. Uno naſceris octies in anno.
3. Et ſolas, puto, treſve, quatuorve
4. Non natalitias habes Kalendas.
5. Sit vultus tibi lævior licebit
6. Tritis littoris aridi lapillis;
7. Sit moro coma nigrior caduco;
8. Vincas mollitie tremente plumas,
9. Aut maſſam modò lactis alligati;
10. Tu nobis, Clyte, jam ſenex videris.
11. Tam multos quis enim fuiſſe credat
12. Natales Priamive, Neſtoriſve?
13. Sit tandem pudor, & modus rapinis.
14. Quòd ſi ludis adhuc, ſemelque naſci
15. Uno jam tibi non ſat eſt in anno;
16. Natum te, Clyte, nec ſemel putabo.

Verſ. 1. *Naſceris*. Natalem tuum celebras.

3. 4. Treſque, aut ad ſummum, quatuor ſunt menſes, quibus non naſcaris. *Kalendas*. Pag. 216.

5. 6. Quamvis planè ſis imberbis, habeaſque genas tam politas, quàm ſunt politi lapilli littorei.

8. 9. 10. Licèt molliorem habeas cutem pluma, & lacte

& recens coagulato : tamen ita sæpe natales tuos celebrasti, ut senex meritò videaris.

16. Nihil tibi mittam deinceps, ne semel quidem in anno, tamquam si numquam esses natus. Solebant in amicorum, aut patronorũ natalitiis munera illis missitare.

LXII.

Arcus triumphalis.

1. Hìc ubi Fortunæ Reducis fulgentia latè
2. Templa nitent, felix area nuper erat.
3. Hìc stet Arctoi formosus pulvere belli
4. Purpureum fundens Cæsar ab ore jubar.
5. Hìc lauro redimita comas, & candida cultu
6. Roma salutavit voce manuque Ducem.
7. Grande loci meritum testantur, & altera dona;
8. Stat sacer, & domitis gentibus arcus ovans.
9. Hìc gemini currus numerant elephãta frequentẽ:
10. Sufficit immensis aureus ipse jugis.
11. Hæc est digna tuis, Germanice, porta triumphis:
12. Hos aditus urbem Martis habere decet.

Vers. 1. Reversus à bello Sarmatico Domitianus, extrui jussit in platea ingenti, ubi à populo primum exceptus & salutatus fuerat, templum Fortunæ Reduci, quasi ad gratias illi agendas quòd se incolumen reduxisset; deinde arcum lapideum in monumentum victoriæ.

2. *Felix area.* Locus patens & vacuus, quem ideò felicem vocat, quòd ibi exstructum sit Fortunæ templum, & arcus triumphalis.

3. *Arctoi.* Septẽtrionalis, Sarmatici. Vide pag. 185.

4. Vultu cœlestibus quasi radiis micante.

5. *Candida cultu.* Vestibus candidis, ad lætitiam significandam, induta.

6. *Manu.* Plaudendo.

7. Auget illius loci dignitatem, alterum monumentum, nempe arcus ovans, seu triumphalis; significans relatum de gentibus domitis triumphum.

9. Impositæ sunt illi arcui, in fastigio, quadrigæ duæ, quas non equi trahunt, sed elephanti plures: in medio inter illas quadrigas, triumphantis cultu visitur statua Imperatoris aurei, idest, auro collucentis, qui jugis duobus alligatos elephantes unus regit, eorumque habenas tenet. Vel, uno ex illis curribus, triumphans invehitur, ac jugum seu currum totum quodammodo implet, tantâ ejus majestas, & am-

& amplitudo. Duæ quadrigæ significabant geminam de Dacis victoriam.

Urbem Martis. Romam à Romulo Martis filio conditam.

LXIII.

De Silii filio consule creato.

1. Augusto pia thura, victimasque
2. Pro nostro date Silio, Camœnæ.
3. Bis senos jubet en redire fasces
4. Nato consule, nobilique virga
5. Vatis Castaliam domum sonare
6. Rerum prima salus, & una Cæsar.
7. Gaudenti supereſt adhuc quod optet,
8. Felix purpura, tertiusque consul.
9. Pompejo dederit licèt senatus,
10. Et Cæsar genero sacros honores:
11. Quorum pacificus ter ampliavit
12. Janus nomina; Silius frequentes
13. Mavult sic numerare consulatus.

Vers. 1. 2. O Musæ, Domitiano date thura (se ut Deum coli volebat) nomine Silii, *cujus* filium consulem creavit. *Silio*. 190. 354.

2. 3. Jubet Augustus in Silii domum redire honorem consulatus. Fasces duodecim, quos lictor consulem præcedens gestabat, erant insigne consulatus. Pag. 351.

4. *Nata consule*. Silii filio consule creato.

Nobili virga. Quoties consul aliquis domum suam aut alienam iniret, lictor virga fores pulsabat.

6. Cæsar, qui est reipublicæ salus.

7. Unum adhuc restat, quod optet Silius pater, lætus munere Cæsaris, & consulatu majoris filii. Quid autem? nempe restat optanda felix purpura, & tertius consulatus: optat ut minorem suum filium consulari quoque purpura cohonestet Cæsar, atque ita tres in eadem familia consules numerentur. Silius pater, ejusque duo filii.

9. *&c.* Quamvis senatus uni eidemque Pompejo tres dederit consulatus; sicut M. Vipsanio Agrippæ suo genero Cæsar Augustus; adeò ut Pompeii, & Agrippæ nomina in fastis fuerint ter scripta primo anni mense, cui Janus præsidet, quo tempore beata pax Romano in Imperio florebat: tamen Silius pater mavult sic habere tres consulatus, ut eos cum filiis partiatur, quàm iis ornari solus, ut Pompejus, & Agrippa.

12. *Janus pacificus*. Flagrante bello, Jani templum

apertum erat; cõfecto, clausum; Augusti tempore ter clausum fuit. *Ampliavit.* Illustravit: vel, ter scripsit.

13. *Sis.* Ita, ut exposui versu 6. 7. 8. nimirum non suos unius tres consulatus: sed unũ suũ, alios duos, filiorum.

LXIV.

Convivæ diligens.

1. Horas quinque puer nondum tibi nunciat, & tu
2. Jam conviva mihi, Cæciliane, venis.
3. Cùm modò dimissæ fuerint raucæ vadimoniæ quartæ,
4. Et Floralitas laffet arena feras.
5. Curre, age, & illotos revoca, Callisте, ministros:
6. Sternantur lecti; Cæciliane, fede.
7. Caldam poscis aquam; nondum mihi frigida venit:
8. Algetadhuc nudo clausa culina foco.
9. Manè veni potiùs: nam cur te quincta moretur?
10. Aut cur non serò, Cæciliane, venis?

Vers. 1. Nondum servus te admonuit effluxisse horas quinque ab orto sole.

3. Cùm modò dimissæ fint vadimoniæ, & fuerint causæ forenses in diem sequentem rejectæ. Agebantur causæ hora ferè tertia (nempè post solem ortum tertia,) ut dictum Lib. 4. usque quartam, qua ineunte omittebantur, & in sequentem diem vulgò differebantur.

Raucæ quartæ. Est in recto casu pluralis numeri. Eodem modo superiùs dixit *tertias, quintas*, Epigr. 44. Ordo igitur est: cùm horæ quartæ distulerint, differri jusserint, vadimonia in aliud tempus. Cùm à raucis causidicis lites hora quarta omissæ fuerint. Vadimonium propriè est promissio qua vas, ideſt, is qui pro alio spondet, eum certa die adfuturum in judicio pollicetur; pro ipso sæpe judicio accipitur. Legitur in aliquot recentioribus codd. *chartæ* pro *quartæ*, quod si tibi arridet, explica sic, *chartæ*, patroni rauci, defatigati, cum suis chartis, & libellis vadimonia distulerunt.

4. Cùm modò peragantur Florales ludi, per quos feræ in arena exhibentur ac mactantur. De istis Ludis Vide pag. 28.

Curre, &c. Vocat Martialis servulum suum Callistum. *Illotos.* Nondum usos balneis. Lavare octavæ tantùm horæ solebant. Vel, sordidos: quales ferè sunt ministri & coqui.

Revoca. Qui domo, fortasse ad spectandos ludos, exivere. Vel, iterum voca.

6. *Lecti.* Quibus ad mensam accumbamus. Sternebantur illi veste stragula.

Sede.

Sede : Accumbe ; epulemur. Vel : sede paulisper, donec paratur cœna.

7. Caldam. Calidam aquam : fortasse in hyeme, tunc enim maximè calida vinum temperabant.

9. 10. Cur quinctam expectabas horam ? Quin veniebas summo manè ? siquidem adeò es avidus, ac diligens. Cur potiùs non venis serò, jam peracta cœna? Id meretur tua gula.

LXV.

Uvæ hibernæ.

1. Qui Corcyrei vidit pomaria regis,
2. Rus, Entelle, tuæ præferat ille domus.
3. Invida purpureos urat ne bruma racemos,
4. Et gelidum Bacchi munera frigus edat;
5. Condita perspicua vivit vindemia gemma,
6. Et tegitur felix, nec tamen uva latet.
7. Quid non ingenio voluit natura licere?
8. Autumnum sterilis ferre jubetur hyems.

Vers. 1. 2. Qui hortos Alcinoi viderit, in insula Corcyra, (Lib. 7. Epig. 6.) illis tuam domum profectò anteponet.

4. Bacchi munera. Uvas.

5. Perspicua gemma. Vitro pellucido.

7. 8. Quanta vis est industriæ, quæ fructus autumni recentes, ac vividos, velut sterili hyeme, conservat!

LXVI.

Laudator veterum.

1. Miraris veteres, Vacerra, solos,
2. Nec laudas nisi mortuos poetas.
3. Ignoscas petimus, Vacerra; tanti
4. Non est, ut placeam tibi, perire.

Vers. 3. 4. Non tanti facio tuas laudes, tuam approbationem: ut ejus obtinendæ causa, mori properem: hac mercede mors nulla mihi placeat.

LXVII.

Laus Nervæ Imperatoris.

1. Quanta quies, placidi tanta est facundia Nervæ;
2. Sed cohibet vires ingeniumque pudor

3. Cùm ſiccare ſacram largo Permeſſida poſſet
4. Ore, verecundam maluit eſſe ſitim:
5. Pieriam tenui frontem redimire corona
6. Contentus, famæ nec dare vela ſuæ.
7. Sed tamen hunc noſtri ſcit temporis eſſe Tibullũ,
8. Carmina qui docti nota Neronis habet.

Verſ. 1. *Quies*. Comitas, humanitas. Tanta eſt eloquentia, quanta comitate. Vixit Nerva circa annum à Chriſto nato 100. ſucceſſit Domitiano.

2. *Pudor*. Nervæ modeſtia, verecundia, impedit quominus id omne, quod poteſt, faciat: quominus ingenium, & artem oſtentet.

3. Cùm potuiſſet ſolus exhaurire fontem Permeſſida, ideſt, cæteros poetas vincere: tamen parcè illum & modicè delibavit. Non ſcripſit ingentia poemata, in levibus tantùm argumentis verſatus eſt.

5. *Pieriam*. Pag. 350. Corona. Pag. 74.

7. Nerva tamen appellatus eſt à Nerone, noſtri temporis Tibullus, ob elegantiam carminis, & ingenii: hoc non ignorat, qui legit Neronis carmina, in quibus Nervam ille ſic appellat. Nero Imperator, fuit poeta non contemnendus.

LXVIII.

Stare debent munera, aut creſcere.

1. Quatuor argenti libras mihi tempore brumæ
2. Miſiſti ante annos, Poſtumiane, decem.
3. Speranti plures (nam ſtare, aut creſcere debent
4. Munera) venerunt pluſve minuſve duæ.
5. Tertius, & quartus multò inferiora tulerunt.
6. Libra fuit quincto Septitiana: quid eſt?
7. Beſſalem ad ſcutulam ſexto pervenimus anno.
8. Poſt hunc in cotula raſa ſelibra data eſt.
9. Octavus ligulam miſit ſextante minorem.
10. Nonus acu levius vix cochleare tulit.
11. Quod mittat nobis decimus jam nõ habet annus;
12. Quatuor ad libras, Poſtumiane, redi.

Verſ. 1. *Libras*. Vide hanc vocem Lib. 2. Ep. 54. Libro 5. Epigr. 19. Lib. 7. Epigram. 70.

3. *Stare*. Deſinere, ceſſare.

4. *Plus, minus*. Circiter.

5. Anno tertio, & quarto pauciora, & deteriora à te

te accepi munera.

6. Anno quinto dedisti mihi libram argenti, at Septitianam. Hæc uncias pauciores habebat, octo tantùm, ut quidam volunt, vel novem, cùm vulgò libra duodecim contineret uncias. Itaque Septitiana multò levioris erat ponderis, licèt valoris, & pretii ejusdem. Ob difficultatem rei nummariæ ita diminutam fuisse ajunt à Septitio quodam tribuno plebis. Aliam ejus vocis explicationem Vide pag. 227.

Quid est? Unde ista imminutio tuorum munerum?

7. Sexto anno dedisti mihi scutulam; Genus est vasculi concavi & rotundi.

Bessalem. Unciarum octo. Bes, octo sunt unciæ pagin. 344.

8. Anno septimo cotulam dedisti unciarum sex, sive libræ dimidiæ. Rasam vocat selibram, idest, justam, parcam. Cotula poculum quoddam erat, vel mensura, cyathorum sex.

9. *Ligulam.* Pag. 242.

Sextante. Sextans est sexta pars libræ: pag. 44. hoc est, unciæ duæ.

10. *Acu levius.* Atque adeo vix unius unciæ.

11. Non potes inferiùs descendere, siquidem uncia nihil est minus, & acu: redi ad primum quæso munus, & circulum decennalem illum tuum instaura.

LXIX.

Amico peregrè proficiscenti.

1. Nondum murice cultus, asperoque
2. Morsu pumicis aridi politus,
3. Artanum properas sequi, libelle:
4. Quem pulcherrima jam redire Narbo,
5. Docti patria Narbo Votieni,
6. Ad leges jubet, annuosque fasces:
7. Votis quod paribus tibi petendum est,
8. Continget locus ille, & hic amicus.
9. Quàm vellem fieri meus libellus!

Vers. 1. 2. *Murice.* Purpura, minio ornatus. Vide lib. 1. Epig. 58. ubi fusè de libris veterum egimus.

3. *Artanum.* Cui proficiscenti libellum dono dabat.

4. Quem Artanum cives Narbonenses elegere, ac Roma evocarunt, *ad leges*, ideſt, ad jus dicendum civitati suæ, & fasces annuos gerendos. Narbo civitas Galliæ nobilissima, *Narbona.* Votieni poetæ clarissimi patria, Romanorum colonia fuit. Porrò in coloniis erant decuriones, qui instar senatorum Romanorum præerant consilio publico

blico. Ex illis duo, tres, quatuorve, pro loci, & urbis amplitudine legebantur, qui essent principes consilii publici, ut Romæ consules: iique Duumviri, vel Quatuorviri, &c. vocabantur.

7. 8. 9. Tu duplici voluptate perfrueris, quam ex æquo debes optare: videbis Narbonem, urbem pulcherrimam: & Artano amico eris in deliciis: ò utinam tuo ire loco possem!

LXX.

Gladiator è medico.

1. Hoplomachus nunc es, fuera ophthalmicus ante:
2. Fecisti medicus, quod facis hoplomachus.

Vers. 1. Hoplomachi vocabantur gladiatores, qui omnibus instructi armis, & quasi cataphracti, pugnabant ὅπλα arma; μάχη, pugna. Lege Ep. 24. Lib. V. *Ophthalmicus*. Ita vocantur proprie medici, qui oculos curant: à voce græca ὀφθαλμὸς: oculus: pro quolibet medico hic sumitur.

2. *Fecisti*, &c. Homines videlicet interfecisti.

LXXI.

Locus in Gallum.

1. Dum repetit fera conductos nocte Penates
2. Lingonus, à Tecta, Flaminiaque recens;
3. Expulit offenso vitiatum pollice talum,
4. Et jacuit toto corpore fusus humi.
5. Quid faceret Gallus, qua se ratione moveret?
6. Ingenti domino servulus unus erat,
7. Tam macer ut minimam posset vix ferre lacernã:
8. Succurrit misero casus, opemque tulit.
9. Quatuor inscripti portabant vile cadaver,
10. Accipit infelix qualia mille rogus.
11. Hos comes invalidus submissa voce precatur,
12. Ut quocumque velint corpus inane ferant.
13. Permutatur onus; stipataque tollitur alte
14. Grandis in angusta sarcina sandapila.
15. Hic mihi de multis unus, Lucane, videtur;
16. Cui meritò dici, *mortue Galle*, potest.

Vers. 1. 2. 3. Dum Gallus quidam, patria Lingonensis (Lingones, Galliæ civitas, *Lingres*) conductam domun-

munculam suam noctu repeteret, à Tecta via, quę proxima est Flaminiæ, recens progressus, emovit loco suo talum luxatum, & pollice, sive extremo pede, offendit, v.g. ad lapidem.

Tecta. Viæ Tectæ meminit Seneca in suo de morte Claudii Ludo: quamquam ibi vulgò legatur *Rectam*, sed omnes libri veteres habent *Tectam*. Ideò forte dicta sic est, quòd fornicata esset: nam viam Fornicatam junctam fuisse viæ Flaminiæ, & Campo Martio Livius auctor est, lib. 22. & Plinius. Itaque via Tecta & Fornicata duo nomina sunt ejusdem viæ.

7. *Lacernam*. Servuli circumferebant lacernas ad usum dominorum, si pluvia v.g ingruisset, &c. Legunt aliqui *lucernam*. Gallum enim noctu præcedebat iste servulus.

8. *Succurrit*. Cùm à servo macro & debili, obesus ipse, sublevari non posset.

9. *Inscripti*. Servi notis in fronte inustis spectandi. Servis fugitivis, aut alia quapiã de causa damnatis inscribebantur in fronte, ferro candenti, litteræ, unde stigmatiæ & litterati à Plauto vocantur. Quatuor ejusmodi mancipia cadaver alicujus pauperis fortè per eamdem viam ad rogum efferebant.

10. *Qualia*. Nempe pauperum, quæ magno sæpe numero in eumdem rogum conjiciebantur.

11. 12. Illos rogat Galli servus ut dominum suum, quem fingebat mortuum, attollant. *Inane*. Extinctum: vacuum anima.

13. Pro cadavere, quod servi gestabant, Galli corpus ingens & vivum in exiguam sandapilam (erat feretrum pauperum) vix stipatur, id est, contruditur.

15. 16. Iste Gallus, è multis unus videtur mihi esse, cui vere è dici possit illud tritum in Gallos, Cybeles sacerdotes, *mortuo Galle*. Ita per contemptum vocabantur, quia erant semiviri. IX. 17.

LXXII.

Odiosa veritas.

1. Dic verum mihi, Marce, dic, amabo:
2. Nil est quod magis audiam libenter:
3. Sic, & cùm recitas tuos libellos,
4. Et causam quoties agis clientis,
5. Oras, Gallice, me, rogasque semper.
6. Durum est me tibi, quod petis negare.
7. Vero verius ergo quid sit audi:
8. Verum, Gallice, non libenter audis.

V. 1. &c. Hoc à me semper petis, & cùm recitas mihi tuos ver-

versiculos, & cùm agis causas: Nempè, dic mihi verè, ò Martialis, & sine fuco, num bellè versus faciam, causas agam. Dicam. Quid. Hoc dico, te verum non libenter audire. Verum enim est, te malè scribere, pessimè causas agere: at hoc verum libenter non audis. Laudes audire vis, non veritatem.

LXXIII.

Vita longa.

1. Liber, amicorum dulcissima cura tuorum;
2. Liber in æterna vivere digne rosa:
3. Si sapis, Assyrio semper tibi crinis amomo
4. Splendeat, & cingant florea serta caput.
5. Qui sic vel medio finitus vixit in ævo,
6. Longior huic facta est, quàm data vita fuit.

Vers. 1. *Liber.* Nomen est amici, ad quem scribit hoc epigramma.

3. *Amomo.* Est frutex odoratus, ex quo unguentum optimum conficiebatur. Epulabantur coronati rosis, unguentis delibuti.

5. Qui sic genio indulgens, medio in ævo finiatur, moriatur; hic longiorem vitam suam fecit, quàm erat ipsi à superis concessa. Vita enim non dierum quorumcumque, sed felicium, & genialium numero est censenda. Epicurea sententia.

LXXIV.

Ludi à Cæsare spectati.

1. Quos cuperet Phlegræa suos victoria ludos,
2. Indica quos cuperet pompa, Lyæe, tuos:
3. Fecit Hyperborei celebrator Stella triumphi;
4. O pudor! ò pietas! & putat esse parum.
5. Non illis satis est turbato sordidus auro
6. Hermus, & Hesperio qui sonat orbe Tagus.
7. Omnis habet sua dona dies, nec linea dives
8. Cessat; & in populum multa rapina cadit.
9. Nunc veniunt subitis lasciva numismata nimbis,
10. Nunc dat spectatas tessera larga feras.
11. Nunc implere sinus securos gaudet, & absens
12. Sortitur dominos, ne laceretur, avis.
13. Quid numerem currus, ter denaq; præmia palmæ,

14. Quæ

14. Quæ dare non ſemper conſul uterque ſolet?
15. Omnia ſed, Cæſar, tanto ſuperantur honore,
16. Quòd ſpectatorem te tua laurus habet.

Verſ. 1. *&c.* Stella, cupiens celebrare Domitiani triumphum de Sarmatis, fecit ludos adeò magnificos, ut iis meritò Hercules, & Bacchus invideant. Hercules dicitur, cùm veniſſet in Italia, Gigantes reperiſſe prope Cumas in planitie, quæ Phlegra vocabatur, eò quòd ex illa ignes ſubterranei interdum erumperent, (à φλέφω uro) eoſque debellaſſe. Fuit etiam in Theſſalia campus ejuſdem nominis, ubi Gigantes iidem cum Diis conflixiſſe narrantur. Bacchus victor ab India rediit. *Lyæi*. Pag. 71. *Hyperborei* 179.

4. O miram Stellæ reverentiam in Cæſarem, ò modeſtiam hominis ſingularem, qui cùm ludos tanto apparatu, ſumptuque ediderit, tenues, & exiles eſſe putat! Propriè, pietas, eſt cultus qui Deo, parentibuſque adhibetur.

5. Non ſatis eſt Stellæ, non ſufficit ad ludorum ſumptus, omne aurum, quod Hermus, & Tagus volvunt. De illis fluviis vide pag. 316 Aureis ramentis, ornamentiſque theatrum ſæpe ſternebant: ſæpè nummos aureos effundebant in ſpectatores.

7 *Lineæ dives*. Ordo divitum, ſenatorum v. gr. ſpectantium in orcheſtra, (qui longam lineam repræſentant, cùm omnes perpetua ſerie ſedent) non ceſſat; non quieſcit; ſed ipſe quoq; miſſilia dona rapit, perinde, ac populus, in quem pariter *cadit multa rapina*, ideſt, multa rapienda ſparguntur. Solebant res variæ in ſpectantem populum è ſuperiore loco projici; nummi, aves, &c. Per iſtam divitem lineam aliqui ſignificari volunt longam, & perpetuam ſeriem miſſilium, ideſt, munerum ſpargendorum in plebem.

9. *Numiſmata*. Nummi ſeſtertii: aureæ principis imagines, &c.

Laſciva. Huc illuc temerè ſubſilientia, & cadentia, inſtar nivis, aut pluviæ.

10. Nunc projicitur teſſera, (erat ligni fruſtulum, in quo inſcriptum nomen aut imago feræ alicujus v. g. quæ in amphitheatrum ad ſpectaculum fuiſſet producta, mancipii, domus, &c.) & illis à quibus rapitur, ſpectatas feras tribuit. Quod enim quiſque in rapta teſſera ſignum habebat, illam rem ab Imperatore, vel munerario, ideſt, ludorum editore, accipiebat; v. g. cervum, ſi pictus aut ſcriptus cervus foret; domum, ſi domus, &c.

11. 12. Nunc in iiſdem teſſeris promittuntur, & quaſi dantur aves abſentes, quæ, in illis teſſeris, vicem, & locum avium obtinentibus, ſecuræ veniunt in manus ſpectatorum, aliter ab iis lacerandæ, ſi præſentes darentur.

13. *Cur-*

quia sine parma pugnantes resistere diu alter alteri non poterant. Hanc Domitianus sustulit, revocans morem antiquum arenæ, edixitque ut jam non utraque, sed unica manu pugnarent: sicam simplicem una manu, nempe dextra, tenentes, parmam sinistra.

5. Ut veterem illum morem ludorum renovas; ita prisca templa colis, atque instauras.

6. Et casa quælibet, ac rustica domus, hoc tempore, quo pietas adeò floret quo Jupiter ubiq; tam splendide colitur, suum quoddam habet numen, cui cultum, ac venerationem privatim adhibeat, cæsæ sunt similes templis. Potest hoc ipsum exponi de veteri, & penè rustico templo Jovis in capitolio, de quo dictum p. 355. Non spernitur vetus illud Jovis templum, licèt aliud in eodem capitolio tam dives, cultumque sit.

LXXVII.

Gellia uniones.

1. Non per mystica sacra Dindymenes,
2. Nec per Niliacæ bovem juvencæ,
3. Nullos denique per Deos, Deasque
4. Jurat Gellia, sed per uniones.
5. Hos amplectitur, hos perosculatur:
6. Hos fratres vocat, hos vocat sorores:
7. Hos natis amat acriùs duobus.
8. His si quo careat misella casu;
9. Victuram negat esse se nec horam.
10. Eheu, quàm bene nunc, Papiriane,
11. Annæi faceret manus Sereni!

Vers. 1. *Dindymenes*. Cybeles, quæ in monte Phrygiæ Dindymo colebatur. Illic, sub nomine Bonæ Deæ, fiebant Romæ sacra valdè mystica, ideſt, arcana, quæ viris nefas videre.

2. Io filia Inachi mutata in vaccam venit in Ægyptum. Ibi sub Isidis nomine est culta. Pag. 108.

10. 11. *Quàm bene faceret*. Nempe si gemmas, & uniones eriperet Gelliæ, quæ, fratribus, natis ac Diis nugasistas præfert. *Annæi sereni*. Frat ille sector zonarius spectatæ industriæ.

LXXVIII.

Princeps poetarum patronus.

1. Dante tibi turba querulos, Auguste, libellos,

2. Nos quoque quòd Domino carmina parva damus:
3. Posse Deum rebus pariter Musisque vacare
4. Scimus; & hæc etiam serta placere tibi.
5. Fervates, Auguste, tuos: nos gloria dulcis,
6. Nos tua cura prior, deliciæque sumus.
7. Non quercus te sola decet, nec laurea Phœbi:
8. Fiat, & ex hedera civica nostra tibi.

Vers. 1. *&c.* Dum tibi populus promiscuè libellos supplices offert, in quibus queritur, puta, de illata sibi injuria, damno facto, &c. Nos qui versiculos eidem tibi offerimus, intelligimus posse te publicis negotiis tractandis, & Musis vacare audiendis.

3. *Deum*. Ita vocari se jubebat Domitianus.

7. *Quercus*. Corona quæ dabatur alicui publicè propter servatos cives, Civica dicebatur, & fiebat è quercu; quæ dabatur ob superatos hostes, laurea vocabatur, & fiebat è Lauro. Patere, inquit Martialis, ut dum tibi ob hostes domitos corona laurea offertur; dum quercea, ob cives servatos, nos poetæ civicam coronam tibi faciamus ex hedera, sacra nobis arbore. Poetas tueris, & foves, coronam tibi civicam debent, at ex hedera sua factam, quæ te suum servatorem, ac parentem agnoscant. Hedera caput cingebant poetæ, hæc enim, præter quam quòd perpetuò viret, Baccho etiam est sacra, in cujus tutela sunt poetæ: utpote qui vino generoso ad spiritum poeticum excitandum uti solent.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER NONUS.

EPIGRAMMA I.

Inscriptio statuæ Martialis.

1. NOTE, licèt nolis, sublimi pectore vates,
2. Cui referet serus præmia digna cinis:
3. Hoc tibi sub nostra breve carmen imagine vivat,
4. Quam non obscuris jungis, Avite, viris.
5. *Ille ego sum nulli nugarum laude secundus,*
6. *Quem non miraris, sed, puto, lector, amas.*
7. *Majores majora sonent: mihi parva locuto*
8. *Sufficit in vestras sæpe redire manus.*

Vers. 1. *&c.* O Avite, omnibus satis cognite ob ingenii excelsitatem, licèt nolis nosci & laudari; cui debitum eruditionis & ingenii præmium immortalis post cineres fama reddet: rogo te, ut sub mea imagine, quam in tua bibliotheca vis jungere imaginibus clarissimorum virorum, apponas istud carmen, nempe quatuor sequentes versiculos, *Ille ego*.

4. *Avite.* Nomen istud a Martiale ponitur pro vero nomine illius, ad quem scribit, & cujus nomen Stertinium fuisse ipse testatur in epistola, quam de hoc epigrammate dedit ad Turanium, sive Torannium quemdam, amicum suum. Eam nonnulli codices huic epigrammati subjiciunt: estque ejusmodi.

AVE, mi Torranni, frater carissime. Epigramma, quod extra ordinem paginarum est, ad Stertinium clarissimum virum scripsimus, qui imaginem meâ ponere in bibliotheca sua voluit. De quo scribendum tibi putavi, ne igno-

ignorares, Avitus iste quis vocaretur. Vale, & para hospitium. Stertinius igitur iste nolebat se appellari in Martialis libris, sive ob modestiam, sive alia quapiam de causa. Illum vates in hoc loco, & in aliis fortasse, sub Aviti nomine compellat. Hinc explicabis voces istas primo in versu: *Note, licèt nolis*, quæ legere est mirè depravatas in variis codicibus.

Apparet missum fuisse hunc librum Turanio, & primum illud epigramma seorsim ab aliis epigrammatis fuisse positum, v. g. ad calcem epistolæ.

5. *Nugarum.* Sic vocat sua epigrammata.

6. *Non miraris.* Ut eximium vatem: *sed amas*, ut festivum poetam, quem proinde sæpè lectitas; ut ait postremo versu. Similis est sententia, & clausula in epigrammate 3. lib. 8. & 38. lib 4.

I I.

Templum semper staturum.

1. Dum Janus hyemes, Domitianus autumnos,
2. Augustus annis commodabit æstates;
3. Dum grande famuli nomen asseret Rheni
4. Germanicarum magna lux Kalendarum:
5. Tarpeja summi saxa dum patris stabunt:
6. Dum voce supplex, dumque thure placabit
7. Matrona divæ dulce Juliæ numen:
8. Manebit altum Flaviæ decus gentis,
9. Cum sole, & astris, cumque luce Romana.
10. Invicta quidquid condidit manus, cœlum est.

Vers. 1. 2. Tandiu dum Janus nomen suum hyemi & mensi Januario; suum Domitianus, autumno; Augustus æstati suum dabit. Mensem Septembrem Germanicum appellari jusserat Domitianus, nempe ut memoriam victoriarum quas de Germanis retulerat, eo nomine consecraret: Octobri verò suum ipsius nomen imposuerat; quemadmodum ante mensis Sextilis in honorem Augusti, Augustus fuerat appellatus.

3. 4. Dum prima Dies Septembris (quem Germanicum appellari dixi) servabit memoriam Rheni à Domitiano in Romanam veluti servitutem asserti. Rhenus *le Rhein*, *il Reno*, maximus Germaniæ occidentalis fluvius. *Kalendarum*. Pag. 216.

5. Dum stabit templum Jovis in Capitolio. *Tarpeja*. Pag. 206. 349.

6. 7. Dum

6.7. Dum matronæ vota & thura offerent Juliæ. Erat hæc Titi filia, neptis Domitiani, quam ipse mortuam inter Deas retulit. Vide lib. 6. Epigr. 2.

8. Templum ædificatum à Domitiano in honorem Flaviæ gentis, manebit ac stabit. De Flavia gente consule Svetonium in vita Vespasiani c. 1. De isto templo vide eumdem Svet. in Domitiano.

9 *Cum sole*. Ideſt, tandiu durabit, quandiu sol, astra, & nominis Romani gloria.

10. Quidquid invicta Domitiani manus condidit, vinci vetustate non potest: est simile cœlo, quod æternum, & mutationis expers.

III.

Princeps in superos ipsos munificus.

1. Quantum jam superis, Cæsar, cœloque dedisti
2. Si repetas, & si creditor esse velis;
3. Grandis in ætherio licèt auctio fiat Olympo,
4. Coganturque Dei vendere quidquid habent;
5. Conturbabit Atlas, & non erit uncia tota,
6. Decidat tecum qua pater ipse Deum.
7. Pro Capitolinis quid enim tibi solvere templis,
8. Quid pro Tarpejæ frondis honore potest?
9. Quid pro culminibus geminis matrona Tonantis?
10. Pallada prætereo: res agit illa tuas.
11. Quid loquar Alcidem, Phœbumque, pioſque Laconas?
12. Addita quid Latio Flavia Templa polo?
13. Expectes, & sustineas, Auguste, necesse est:
14. Nam tibi quod solvat non habet arca Jovis.

Vers. 1. 2. Si repetas à superis quantum tibi debent, quantum illis dedisti. Dederat multa templa ab integro ædificata; multa restituta & refecta: varia ornamenta, &c.

3.4. Quamvis Superi, veluti constituta auctione, vêdant sua bona omnia, ut inde redigatur pecunia tibi annumeranda. Auctio est publica bonorum venditio à præcone facta: ejus indicium & symbolum hasta erat in platea aliqua, aut loco, ubi fiebat auctio, erecta. Nomen auctionis inde factum, quòd clamentes augeant pretium rei, quæ auctioni subjicitur, quæque illi addicitur, qui pretium præ cæteris auxerit.

Conturbabit. Conturbare dicuntur mercatores, qui cũ se vident impares solvendo, foro cedunt, & omnes suas for-

fortunas creditoribus dedunt. Atlas igitur, licèt totum gestet humeris cœlum, si illud vendat auctione facta, cogetur fateri, se solvendo non esse.

Et non erit, &c. Si Jupiter litem istam nummariam decidere tecum velit atque componere, non habebit unciam integram, quam numerare possit: ne duodecimam quidem partem summæ debitæ, totam à se solvi posse deprehendet. Uncia erat assis pars duodecima.

7. *Templis.* Incensum capitolium Domitianus instauraverat.

8. Quinquennale certamen Jovi Tarpejo, ideſt, capitolino, instituit triplex, musicum, equestre, & gymnicum, in quo victores querna fronde coronabantur. Svet. c. 5. vide epig. 1. Lib. IV. & 42. & ubi etiam explicatur ista vox, *Tarpejæ*.

9 Quid Juno pro delubris sibi à te positis?

10. Omitto Palladem, neque illam inter debitores tuos Deos numero: licèt obligata tibi sit multis nominibus: tamen digna est, quam immunem ab omni debito esse jubeas; tuas enim res curat, tua quasi est procuratrix & villica. Ea patrona in primis gloriabatur Domitianus. Pag. 231.

Alcidem. Herculem, p. 14.

11. *Laconas*. Castorem & Pollucem. *Pios*. Quia unus alteri immortalitatem magna pietate tribuit. Lib. V. Epigr. 38.

12. Quid templum erectum à te Flaviæ genti (de quo suprà, Epig. 2.) additum polo Latio, ideſt, additum aliis templis consecratis in honorem divorum è Latina gente prognatorum, hoc est, hominum, qui è Latio transcripti sunt inter Deos, quales Cæsares fuere: vel, *polo* dixit propter operis altitudinem. Sunt qui legant *foro*, quia hoc templum putant non abfuisse longe à Latio foro, seu Romano, de quo actum pag. 30.

IV.

Sponsi sapientes.

1. Nubere vis Prisco: non miror, Paulla: sapisti.
2. Ducere te non vult Priscus, & ille sapit.

Vers. 1. *Sapisti*. Quia ille est dives & nobilis.
2. *Sapit*. Quia tu es improba, & pauper. De verbis *ducere* & *nubere* Vide pag. 378.

V.

Ave, vale.

1. Dicere de Libycis reduci tibi gentibus, Afer,
2. Continuis volui quinque diebus ave.

3. Non

3. Non vacat, aut dormit, dictum bis terq; reverso:
4. Jam satis est: non vis, Afer, avere; vale.

Vers. 3. *Non vacat*. Afer est occupatus. Hoc mihi domum tuam bis, terque revertenti dixit servus.
4. *Vale*. Hac utebantur voce, cùm facessere jubebant aliquem, aut in malam rem abire: eadem mortuos supremùm compellabant.

VI.

Captator elusus.

1. Nil tibi legavit Fabius, Bithynice, cui tu
2. Annua, si memini, millia sena dabas.
3. Plus nulli dedit ille: queri, Bithynice, nolis,
4. Annua legavit millia sena tibi.

Vers. 1. *Legavit*. Reliquit testamento.
2. *Millia sena*. Sex millia sestertiorum; sive sex majora sestertia. Pag. 68. Nummos Francicos 600. *Dabas*. Ad captandam ejus gratiam & hæreditatem.
3. 4. *Plus nulli dedit*. Noli conqueri. Dabas illi antea sex millia: non dabis amplius: ergo illa tibi legasse censendus est. Lucratus es sena millia sestertium.

VII.

Nemo gulosus, liber.

1. Cœnes, Canthare, cùm foris libenter;
2. Clamas, & maledicis, & minaris.
3. Deponas animos truces monemus:
4. Liber non potes & gulosus esse.

Vers. 2. *Maledicis*. Illis qui te non invitant, aut male accipiunt.
Minaris. Te non venturum, te illos ulturum.
4. *Liber*. Is est hoc in loco, qui quæ sentit, libere & audacter eloquitur: gulosi debent adulari, blandiri, &c. si cœnare foris amant.

VIII.

Nominis encomium.

1. Nomen cum violis rosisque natum,
2. Quo pars optima nuncupatur anni,
3. Hyblam quod sapit, Atticosque flores.
4. Quod nidos olet alitis superbæ:
5. Nomen nectare dulcius beato,
6. Quo mallet Cybeles puer vocari,

7. Et qui pocula temperat Tonanti:
8. Quod si Parrhasiâ fones in aulâ,
9. Respondent Veneres, Cupidineſque:
10. Nomen nobile, molle, delicatum
11. Verſu dicere non rudi volebam:
12. Sed tu ſyllaba contumax repugnas.
13. Dicunt Earinon tamen poetæ,
14. Sed Græci, quibus eſt nihil negatum,
15. Et quos ἄρις, ἄρις, decet ſonare:
16. Nobis non licet eſſe tam diſertis,
17. Qui Muſas colimus ſeveriores.

V. 1. 2. Libertus quidam Domitiano carus, Earinus vocabatur, ejus nomen vates celebrat, atque illud cum violis eſſe natum, quia Earinus, græca vox, ἐαρινὸς, idem eſt ac vernus, ab ἔαρ, ἦρος, ver: ver autem violis & roſis abundat; & anni pars eſt pulcherrima.

3. *Hyblam*. In Hybla monte Siciliæ, flores lectiſſimi naſcebantur: item in Hymetto monte Atticæ.

4. Quod tam ſuave olet, quàm amomum & caſia, quibus phœnix nidum ſuum ſtruit, ac ſternit.

6. *Cybeles puer*. Atys. 136.

7. Ganymedes. Pag. 34.

8. *Parrhaſia*. Imperatoria. Pag. 184. 248.

12. Sed ſyllabæ repugnant, nolunt in verſum venire, quia in voce ἐαρινὸς, omnes ſunt breves.

13. Tamen poetæ Græci dicunt ἠαρινὸν, ita ut tres primæ ſyllabæ Dactylum efficiant. Legitur etiam ἐαρινὸν, addito iota, ut fiat diphthongus. Apud Græcos poetas in vocibus, quarum tres ſyllabæ priores ſunt breves, prima interdum producitur metri cauſa: quod imitati quoque Latini ſunt, in Priamides, Deiphobus, &c.

15. Et qui primam literam in voce Ἄρις, nunc producunt, nunc corripiunt. Ἄρις, græcè, Matrem ſignificat, Homerus verſum hexametrũ ab iſta gemina voce incipit in Iliade: Ἄρι φίλε. ita ut vox eadem ſyllabam eandem priore loco producat, poſteriore corripiat.

16. *Diſertis*. Copioſis, liberis

17. *Severiores*. Latinas, quæ minus habent licentiæ-

IX.

Earini nomen.

1. Si daret autumnus mihi nomen, ἐαρινὸς eſſem,
2. Horrida ſi brumæ ſidera χειμερινὸς

3. Di-

3. Dictus ab æstivo θερινὸς tibi mense vocarer.
4. Tempora cui nomen verna dedere, quis est?

Vers. 1. Si nomen ab autumno traherem, vocarer φθινερὸς, id est, autumnalis: si ab hyeme, χειμερινὸς, hoc est, hybernus: si ab æstate, θερινὸς, æstivus: qui à vere nomen habet, quomodo vocatur? Nimirum ἐαρινὸς, vernus. Sic appellat, ac celebrat Earinum, quamvis ejus nomen non exprimat.

X.

Earinus.

1. Nomẽ habes, teneri quod tẽpora nuncupat anni,
2. Cùm breve Cecropiæ ver populantur apes:
3. Nomen, Acidalia meruit quod arundine pingi,
4. Quod Cytherea suâ scribere gaudet acu:
5. Nomen, Erythræis quod litera facta lapillis,
6. Gemma quod Heliadum pollice trita notet:
7. Quod pennâ scribente grues ad sidera tollant,
8. Quod decet in sola Cæsaris esse domo.

Vers. 2. *Cecropiæ*. Atticæ. Pag. 47. 230. In Attica erat mons Hymettus, ubi flores exquisiti, optimæ apes, ac mella mellitissima.

3. *Acidalia arundine*. Calamo Veneris: Acidalius, fons Bœotiæ Veneri sacer. Pag. 287. Vel, ut vult Gruterus, Cupidinis sagitta, cujus cuspis calami vicem obtineat.

4. *Acu*. Crinali acu, vel, stilo, graphio. *Cytherea*. 398

5, 6. Dignum quod scribatur literis factis ex unionibus maris Erythræi (p. 262.) vel è succino.

Gemma Heliadum. Electrum. Pag. 210. Succinum autem, seu electrum, pollice & crebro tritu splendescit.

7. Grues adventu suo ver denunciant: eædem altissimè volant, ac ferè gregatim: tunc verò ita se invicem componunt, ut literæ cujusdam formam affingât, quam Υ vel Δ esse quidam putant. Dignum est igitur Earini nomen, cujus literas singulas vernæ volucres, ut suum illud Υ vel Δ, describant, ac in cœlum usque tollant.

XI.

Amicus fictus.

1. Hunc, quẽ mẽsa tibi, quem cœnâ parâvit amicũ,

2. Esse putas fidæ pectus amicitiæ ?
3. A prũ amat, & mullos, & sumen, & ostrea: non te.
4. Tam benè si cœnem : nolter amicus erit.

Vers. 2. Putas esse verum & fidum amicum.
3. *Mullos*. Exquisitos pisces. Pag. 121. *Sumen*. Porcinam alvum. Pag. 117. Simile est epig. 33. Lib. 6.

XII.

In Chloen septimùm viduam.

1. Inscripsit tumulo septem scelerata virorum
2. Se fecisse Chloe: quid pote simplicius?

V. 1. 2. Chloe, celebrata illa & famosa mulier, septem virorum seu maritorũ, quos habuit, tumulo inscripsit pro more *se fecisse*: hæc verba solemnia inscripsit, CHLOE FECIT. Id est, poni tumulum jussit. Aliter autẽ hoc intelligi vult Martialis; nempe eam fecisse ut moreretur. Quid fieri simplicius, quid apertius dici potest? Poteratne clarius significare se auctorem esse illorum mortis, à se illos, putà veneno, interfectos? In monumẽtis, sive epitaphiis istę compendiariæ literæ apponebantur F. C. ideſt, *fieri curavit*: vel F. *fecit*: addito ejus nomine, qui monumẽtum extruẽdum curavisset. Rursum qui, quæve hominẽ interfecerat, solebat proclamare, *Feci*, si fateretur; vel *Non feci*, si negaret: ipsi etiã judices in hęc verba sentẽtiã ferebãt, *Feci se videtur*.

XIII.

Earini coma.

1. Consilium formæ, speculum; dulcesque capillos
2. Pergameo posuit dona sacrata Deo.
3. Ille puer totâ Domino gratissimus aulâ,
4. Nomine qui signat tempora verna suo.
5. Felix, quæ tali censetur munere tellus!
6. Nec Ganymedeas mallet habere comas.

V. 1. *&c.* Ille puer Domitiano & aulæ toti gratissimus, qui suo nomine ver signat, qui vocatur Earinus. ἦαρ ver, ἐαρινός, vernus : posuit & dedicavit Deo Pergameo suum speculum, quo ad comam componendam & formam fingendam utebatur quasi consiliario & arbitro, &c.

2. *Pergamo Deo*. Æsculapio, qui Pergami artẽ medicã exercuit. Romani solebant

bant comam nutrire, quam grandiores facti, resecabant, ac Deo cuipiam consecrabant. Pergamus, *Pergamo*, fuit urbs Troadis seu Mysiæ in Asia minori, patria Galeni: diversa ab Troja, cujus arx, Pergamus quoque dicebatur.

5. *Censetur*. Est in pretio, quæ sit vis hujus vocis, docui Libro 1. Ep. 53.

Tellus. Pergamea.

6. *Ganymedeas*. Pag. 33.

XIV.

Ad Æsculapium, pro Eurino votum.

1. Latonæ venerande nepos, qui mitibus herbis
2. Parcarum exoras pensa, breveſque colos;
3. Hos tibi, laudatos Domino, sua vota, capillos
4. Ille tuus Latiâ misit ab urbe puer:
5. Addidit & nitidum sacratis crinibus orbem,
6. Quo felix facies judice tota fuit.
7. Tu juvenale decus serva, ne pulcrior ille
8. In longa fuerit, quàm breviore comâ.

Vers. 1. *Nepos Latonæ*. Latona enim Apollinis est mater; Æsculapius autem Apollinis filius.

2. *Parcarum*. Pagin. 206. 220. *Pensa*. Pag. 206. *Exoras*. Impetras ne abrumpantur, ne tam citò evolvantur, ac nostræ vitæ breviſſimæ finem imponant.

3. *Domino*. Domitiano. *Capillos, sua vota*. Quos nempe vovit, quos tibi consecravit.

5. *Orbem nitidum*. Speculum rotundum, è nitente crystallo factum. Illud addidit crinibus, illud cum capillis resectis obtulit. *Sacratis*. Æsculapio consecratis.

6. *Felix tota*. Formosa, tersa & lævis.

7. 8. *Juvenale*. Juvenile: ò Æsculapi serva suam Eurino formam & venustatem ut æquè pulcher sit tonsus, quàm erat intonsus.

XV.

Fontis publici particulam petit.

1. Est mihi, sitque precor longùm te præside, Cæsar,
2. Rus minimum; parvi sunt & in urbe Lares.
3. Sed de valle brevi, quas det sitientibus hortis,
4. Curva laboratas antlia tollit aquas.
5. Sicca domus queritur nullo se rore foveri,
6. Cùm mihi vicino Marcia fonte sonet.

7. Quã dederis noſtris, Auguſte, Penatibus undam,
8. Caſtalis hæc nobis, aut Jovis imber erit.

Verſ. 1. 2. *Longum*. Diù: diu poſſideam illud, ac proinde vivam diu.

Te præſide. Te imperante ac vivente. *Lares*. Villa, domus. Pag. 156. 168.

4. *Anilia*. Machina quædam eſt ad aquã è loco inferiore attollendam. Facta vox ab ἀντλέω, haurio.

Laboratas. Cum labore hauſtas.

6. Quamvis propius abſit ab aquæductu celeberrimo, aquam cognomento Marciam, in urbem invehente.

Marcia. Vide p. 297. Item Plinium Lib. 31. c. 3. Frontinum Lib. 1.

7. *Penatibus*. Domui meæ. Pag. 72.

8. Tam pretioſa mihi erit quàm aqua fontis Caſtalii (p. 329.) aut cœleſtis imber.

XVI.

Laus inſidioſa.

1. Laudas balnea verſibus trecentis.
2. Cœnantis bene Pontici, Sabelle:
3. Vis cœnare, Sabelle, non lavari.

V. 1. Paraſitus, ut vocaretur ad cenã, laudabat Põtici hominis divitis, & epulari lautè ſoliti, balneas; ait vates eum non tam de balneis quàm de cœna eſſe ſollicitũ.

XVII.

Domitiani natalis domus.

1. Hæc quæ tota patet, tegiturque & marmore, & auro,
2. Infantis Domini conſcia terra fuit.
3. Felix quæ tantis ſonuit vagitibus, & quæ
4. Vidit reptantes, ſuſtinuitque manus!
5. Hic ſteterat venerãda domus, quę præſtitit orbi,
6. Quod Rhodos, aſtrifero quod pia Creta polo.
7. Curetes texere Jovem crepitantibus armis,
8. Semiviri poterant qualia ferre Phryges.
9. At te protexit Superùm pater, & tibi, Cæſar,
10. Pro jaculo & parmâ fulmen & ægis erat.

V. 1. 2. Hæc terra, pars illa urbis, quę olim privata domus, nunc templum publicum & omnibus patens eſt.

est: ubi nunc visitur templũ Flavię gentis: in ea, inquam natus est Domitianus, hæc illum infantem vidit.

5.6.7. In hac arca domus erat, quæ Domitianũ terris dedit, easque non minori affecit beneficio quàm Rhodus, cùm edidit Neptunum: Creta, cùm Jovem. *Rhodos.* Pag. 128. *Creta.* 100.

7. *Curetes.* Sacerdotes fuere Cybeles; sic appellati à voce græca κείρειν, tondere; quia partẽ capitis anteriorem detõsam gerebant: vel à κοῦρος puer, quia Jovem puerum aluerunt. Iidem Phryges dicti, quia in Phrygia Cybele præsertim colebatur. De illis plura vide pag. 137. not. 4. pag. 72. nota 10. *Texere Jovem.* Curetes Jovem è Cybele, seu Rhea natum, Saturno liberos devoranti subduxerunt, ac deportarunt in Cretam: ubi, ne pueris vagitus exaudiret Saturnus, clypeolos inter se complodebant, saltantes in numerum. Jovem porrò aluerunt lacte Amaltheæ capræ quam postea Jupiter beneficii memor, inter sidera mortuam retulit, ejusque pelle scutum suum texit, quod vocatum est idcircò Ægis, ut dixi pagin. 319.

8. *Semiviri.* Virilitatem sibi adimebant isti Phryges.

9. *Protexit.* Contra varios casus & pericula, quibus infesta est infantia.

10. *Projaculo & parma.* Illis armis Curetes armari pinguntur. Parma est scutum breve, & rotundum. Curetes igitur armati jaculo & parma Jovem protexerunt: te ipse Jupiter fulmine & ægide armatus. Ita majorem Jove Domitianum esse innuit.

XVIII.

Opes cur optanda.

1. Credis ob hoc me, Pastor, opes fortasse rogare,
2. Propter quod vulgus, crassaque turba rogat:
3. Ut Setina meos consumat gleba ligones,
4. Et sonet innumerà compede Tuscus ager:
5. Ut Mauri Libycis centum stent dentibus orbes,
6. Et crepet in nostris aurea lamna toris:
7. Nec labris nisi magna meis crystalla terantur,
8. Et faciant nigras nostra Falerna nives.
9. Ut Canusinatus nostro Syrus assere sudet,
10. Et mea sit culto sella cliente frequens.
11. Ut lutulenta linat Tyrias mihi mula lacernas,
12. Et Massyleum virga gubernet equum:
13. Est nihil ex illis; Superos ac sidera testor;

14. Ergo quid? ut donem, Paſtor, & ædificem.

Verſ. 1. Ut arem & colam vineas in agro Setino: de quò vidè pag. 216.

Conſumat. Glebis enim frangendis, ac verſandis, ligones atteruntur & imminuuntur.

4. Et multa mancipia mea faciant opus in agro Tuſco. Servi compedibus vincti ne effugerent, agros exercebant.

5. *Mauri orbes*. Menſæ rotundæ factæ è citro. In Mauritania ſunt frequentes citri. *Libycis dentibus ſtent*. Sint eburneis fultæ pedibus. Ebur, eſt dens elephantis, qui plurimus in Libya, parte Africæ.

6. Et fulcra, ſpondæ, &c. meorum lectorum, ornentur bracteis aureis. *Lamna*, pro, lamina.

7. Ut labra non admoveam, niſi vaſis cryſtallinis ingentibus.

8. *Nigras*. Falernum erat rubri quidem coloris vinum, at ſaturi & nigricantis: nivibus, ut refrigeraretur, mixtum, illis eumdem colorem aſpergebat.

9. Syrus, (mancipia, plurimùm è Syria petebantur) canuſinatus, id eſt, indutus veſte aliqua eleganti, quæ texta fuerit Canuſii, (eſt urbs Apuliæ, *Canoſa*) ſudet ſub noſtro aſſere, ferat gravem lecticam ex aſſeribus compactam.

10. Et eamdem meam lecticam comitentur clientes nitidi.

11. Ut incedam per vicos lacerna purpurea indutus, quam mula, cui inſideam, aut aliæ per vicū mulę currentes, luto inquinent: vel, ut vehar mula tecta Tyriis veſtibus, & tapete inſtrata pretioſo, quem ipſa lutulenta, oblinat, fædetque.

12. *Maſſyleum*. Numidicum. Maſſyli, gens Africana: illi equos frænis vulgò carentes, virgula regebant.

14. Ut donem, quod eſt liberalitatis: *ædificem*: quod eſt magnificentiæ ac ſplendoris.

XIX.

Corona ſtatuæ Domitiani impoſita.

1. O cui Uirgineo flaveſcere contigit auro,
2. Dic ubi Palladium ſit tibi, Care, decus?
3. Aſpicis en Domini fulgentes marmore vultus;
4. Venit ad has ultrò noſtra corona comas.
5. Albanæ livere poteſt pia quercus olivæ,
6. Cinxerit invictum quòd prior illa caput.

V. 1. O Care, qui coronatus es aurea corona in ludis Virginis, ideſt, Minervę: quę innupta. De iſtis ludis V. p. 17. 2. *Pal.*

2. *Palladium decus.* Corona in ludis Palladis data. Tum olea Palladi est sacra: istarum autem coronarum folia ex auro facta imitabantur olivæ frondes.

3. Respondet Carus; Aspicis marmoream Imperatoris statuam, quam servo domi meæ? Ego meam coronam imposui comis illius, ea Cæsarem coronavi.

5. Hoc distichum Martialis dicit. Quercus pia, id est sacra, veneranda, (quia solebat Cæsar ea coronari, ut suprà) Invidere potest olivæ, ex qua coronam in festis Minervæ, ab Domitiano celebrari solitis in Albano monte, accepisti; si quidem ea maluisti ornare comas Cæsaris, quàm corona querna.

X X.

Statua Domitiani:

1. Quis Pallatinos imitatus imagine vultus
2. Phidiacum Latio Marmore vicit ebur?
3. Hæc mundi facies, hæc sunt Jovis ora sereni;
4. Sic tonat ille Deus, cùm sine nube tonat.
5. Non solam tribuit Palla tibi, Care, coronam;
6. Effigiem Domini, quam colis, illa dedit.

V. 1. 2. Quis artifex imitatus Imperatoris vultū in statua Domitiani marmore a quam habes in tuis ædibus, ò Care, (de qua vid. superius epig.) vicit statuam Jovis Olympici factam ex ebore, à Phidia? *Pallatinos.* Imperatorios, Cæsareos, p. 232.

3. Non est pulcrior facies mundi sereni, aut Jovis pacati, quam hæc facies Domitiani.

4. Sic Jupiter, cùm tonat in cœlo sereno ac puro, junctam majestate clementiam præsefert.

5. 6. Non solùm coronam oleagineam Pallas, cujus in ludis & festis vicisti, tibi dedit; sed eadem illa Pallas, ut opinor, hanc Domitiani statuam, quam domi tuæ collis, elaboravit, ac tibi donavit: à mortali enim arte ac manu fieri tam egregia statua non potuit.

X X I.

Lectoris eruditi judicium.

1. Audet facundo, qui carmina mittere Nervæ;
2. Pallida donabit glaucia, Cosme, tibi.
3. Pæstano violas & cana ligustra colono,
4. Hyblæis apibus Corsica mella dabit.
5. Sed tamen & parvæ nonnulla est gratia Musæ:

6. Appetitur posito vilis oliva lupo.
7. Nec tibi sit mirum, modici quòd conscia vatis,
8. Judicium metuat nostra Thalia tuum.
9. Ipse tuas etiam veritus Nero dicitur aures,
10. Lascivum juvenis cùm tibi lusit opus.

Vers. 1. 2. Qui Nervæ (de quo Libro VIII. Ep. 6.) mittit carmina, tam præstanti poetæ: idem facit, ac ille qui mitteret Cosmo vilia unguenta. Glaucium, sive glaucinum, est succus expressus ex herba, quâ papaveri similem, & pallidi seu crocei coloris esse Dioscorides affirmat. Erat ille porrò Cosmus myropola celebris, qui exquisitos succos & unguenta pretiosa vendebat, cui proinde non conveniebant ista glaucia, & viles, amarique succi. Legûnt nonnulli *Pallia glaucina*: Id est, vestes glauci coloris; voluntque istum Cosmum esse infectorem aliquem locupletem, aut interpolatorem vel hominem lautum, & vestibus eximiis uti solitum. Sed hanc vocem *Glaucinus* ea significatione usurpatam, reperiri nusquam puto: & Cosmum pro myropola semper accipit Martialis.

3. De agro Præstano vide Lib. 4. Ep. 48.

4. *Hyblæis*. In Hybla, monte Siciliæ, mel nascebatur suavissimum: ut amarissimum in Corsica insula prope Sardiniam, ob amaros flores.

6. *Lupo*. Exquisito pisce.

Posito. Appositio mensæ.

7. *Conscia vatis modici*. Mea Musa meæ imbecillitatis in versibus condendis, conscia.

Thalia. Pag. 183. 326.

9. *Nero*. Non malus poeta, & suo judicio etiam optimus. Imperare Nero cœpit anno Christi 54. Nerva, 96.

10. *Tibi lusit*. Tibi, à se scriptum, recitavit; vel, dedicavit.

XXII.

Epitaphium histrionis.

1. Dulce decus scenæ, ludorum fama, Latinus
2. Ille ego sum, plausus deliciæque tuæ:
3. Qui spectatorem potui facisse Catonem,
4. Solvere qui Curios, Fabriciosque graves.
5. Sed nihil à nostro sumpsit mea vita theatro,
6. Et solà tantùm scenicus arte feror:
7. Nec poteram gratus Domino sine moribus esse,
8. Interiùs mentes inspicit ille Deus.

9. Vos

9. Vos me laurigeri parasitum dicite Phœbi
10. Roma sui famulum dum sciat esse Jovis.

Vers. 1. *Scenæ*. Theatri & ludorum scenicorum. Propriè scena est umbraculum è ramis arborum, quibus theatra veterum decorabantur. Hinc ista vox, scena, theatrum ac tragœdias significat.

2. *Tuæ*. O Roma, ò spectator.

3. Qui Catoni & severissimis Romanis injicere potui cupiditatem spectandi ludos: qui illis placere potui.

4. Curius fuit Romanus civis spectatæ frugalitatis ac probitatis; primus de Samnitibus triumphavit, quorum rejecit munera, cùm diceret: malle se imperare aurum habentibus, quàm aurum habere: Pyrrhum Epirotarum regē ab Italia repulit, &c. Floruit circa annum ab U. C. 440. celebratur in eodem bello Fabricii virtus & abstinentia. Vide Plut. in Pyrrhi vita.

Solvere. Oblectare, laxare illorum animos.

5. Nihil à theatri licentia in meam vitam transtuli. Ipse probus, mores hominum improbos in theatro sum imitatus.

7. *Scenicus*. Historia liberior ac solutior. Solent histriones esse non admodùm probi & pudici. Exercui procacem, & protervam artem, at vitam vixi gravem, & severam.

7. *Domino*. Domitiano.

Moribus. Bonis & integris.

8. Ille Deus, Domitianus videlicet, non capitur frōtis integumentis, virtutisq; fucata specie: mentes ipsas introspicit ac penetrat.

9. 10. Esto sanè, Phœbi fuisse parasitus dicar, at norint me omnes Domitiani famulum extitisse. Parasiti vocantur, qui aliena mensa vivunt. Histriones vulgò parasiti Phœbi dicebantur, quia versus recitabant sibi à poetis datos, iisque recitandis vitam tolerabant; & apud ipsos poetas sæpe cœnitabant. Quòd histrio fuerim non contemnendus, ea levis est gloria: quòd Domitiani auribus, oculisque servierim, & placuerim, hoc verò ingens decus.

XXIII.

Epitaphium anus garrulæ, ac venefice.

1. Sæcula Nestoreæ permensa, Philœni, senectæ,
2. Rapta es ad infernas tam citò Ditis aquas!
3. Euboicæ nondum numerabas longa Sibyllæ
4. Tempora: major erat mensibus illa tribus.
5. Heu quæ lingua silet! non illam mille catastæ
6. Vincebant; nec quæ turba Serapin amant

7. Nec matutini cirrata caterva magistri,
8. Nec quæ Strymonio de grege ripa sonat:
9. Quæ nunc Thessalico lunam deducere rhombo,
10. Quæ sciet hos illos vendere lena toros?
11. Sit tibi terra levis, mollique tegaris arenâ.
12. Ne tua non possint eruere ossa canes.

Vers. 1. O Philæni, quæ confeceras tot sæcula, quot Nestor vixit. (De illo vide pag. 267.) *Permensa* à permetior, id est, absolvo, conficio. *Philæni*. Vocandi casus à recto Philœnis Philœnidis.

2. *Tam cito*. Ironicè. *Ditis*. Orci, Plutonis. *Aquas*. Stygem, Lethen.

3. Nondum implebas ætatem Sibillæ Cumanæ. Eubœa, est insula maris Ægæi contra Atticam, à qua dirimitur tenui Euripo, hodie *Negroponte*. Ejus incolæ Cumas in Italia condiderunt. Porrò ista Cumæa Sibylla, si qua est fides Ovidio, 14. Metamorph. mille annis vixit.

Sibyllæ. Sibyllæ virgines erant fatidicæ, quæ ob integritatem ac pudicitiam eo divinitus præmio donatæ fuerunt, ut multa de Christo & Christianæ religionis mysteriis prædixerint, ac veluti facem ethnicis ad amplectendam fidem veram prætulerint. Decem fuisse vulgò perhibentur.

5. 6. O Superi, quàm loquax mulier periit! tantùm garriebat quantùm mille venalium servorum catastę id est, quantum mancipia clausa in mille catastis, sive ergastulis. (De catasta vid. epigram. 22. Lib. 6. pag. 292.) Quantùm mille sacerdotes Ægyptii Serapis Deus Ægyptiorum fuit, in cujus sacris inconditi clamores edebantur. Idem est atque Apis & Osiris. Colebatur sub vituli forma certis quibusdam notis insigniti, quem, post aliquot annos exactos, necabant sacerdotes, & alium simile tota Ægypto quærebant, ingenti planctu huc illuc circumcursantes.

7. 8. Erat loquacior puerulis in ludo literario manè præceptorem expectantibus: gruibus, ad Strymonem fluvium Macedoniæ, (*Stromona*, vel, *Radini*,) clangentibus. Cirri, sunt capillorum annuli, & nodi: hinc cirratus, qui comam crispat, flectit in cincinnos, &c. quales pueri nobiles.

9. Quæ nunc saga, vice ac loco Philœnidis, lunam excantatam in terras devocare sciet? Deripi è cœlo tunc lunam putabant à sagis, quando deficiebat: nulla tunc enim videtur. Rhombus, est magicus turbo, quem incantatores illi rotabant, ad magica sacra perficienda. Vide Horatium nostrum ode 12. libri Epodon.

Thessalico. Thessalia venenatis herbis abundabat:

est

est Græciæ regio, prope Macedoniam.

10. Quæ lena & meretrix, improbos amore conciliabit?

Toros. Thalamos, adulteria.

11. Bene precabātur mortuis, hac solemni voce: *Sit tibi terra levis*, ut dixi Lib. 5. Epig. 34. Hoc in imprecationem scitè vates convertit. Leviter humo tegaris, ut ossa tua faciliùs canes effodiant ac dissipent.

XXIV.

Bis vidua.

1. Cappadocum sævis Antistius occidit oris
2. Rusticus: ò tristi crimine terra nocens!
3. Rettulit ossa sinu cari Nigrina mariti,
4. Et questa est longas non satis esse vias:
5. Cùmque daret sanctam tumulis, quibus invidet, urnam,
6. Visa sibi est rapto bis viduata viro.

Vers. 1. Cappadocia est in Asia minori: inter Armeniam, Pontum Euxinum, & Ciliciam. Vocatur sæva, quòd in ea perierit Antistius Rusticus.

2. *Crimine.* Morte Antistii.

4. *Et questa est*, &c. Nimirum voluisset diutiùs hærere in itinere, ut mariti ossa semper haberet in sinu & ob oculos: ea quippe humo erat mandatura statim atque Romam rediisset.

Quibus invidet. Quasi se felicioribus, quippe qui reliquias viri sui complectantur. *Urnam.* In qua ossa mortui collecta erant.

6. *Bis.* Semel quidem, cùm virum mortuum vidit: iterum autem, cùm ejus ossa tumulo condidit, in ossibus quippe servandis, virum aliqua ex parte retinebat; quem totum amittere, illis ereptis, tumulatisque, videbatur.

XXV.

Victima pacifica.

1. Dum comes Arctois hæreret Cæsaris armis
2. Vibius, hanc Marti pro duce vovit avem.
3. Luna quater binos non tota peregerat orbes,
4. Debita poscebat jam sibi vota Deus.
5. Ipse suas anser lætus properavit ad aras;
6. Et cecidit sanctis hostia parva focis.
7. Octo vides patulo pendere numismata rostro
8. Alitis? hæc extis condita nuper erant.

9. Qua

9. Quæ litat argento pro te non sanguine, Cæsar,
10. Victima, jam ferro non opus esse docet.

Vers. 1. 2. Vibius dum comitaretur Domitianum in bello septentrionali, seu Sarmatico, vovit hanc avem: nempe anserem, pro Duce, id est, Domitiano, ut salvus è bello rediret. Anseres tanquam imperii Romani custodes, in pretio habebantur, ex quo servatum ope anseris bello Gallico capitolium fuerat. Flor. Lib. 1. c. 13. *Alterii.* Pag. 185.

3. 4. 5, 6. Vix erant octo menses transacti, & jā, confecto bello, Mars promisā voto avem sibi poscebat. Anser ad aras productus, sponte in focum insiliit, ac periit. Post paulò evisceratus ex more cùm fuisset, in ejus alvo reperti sunt nummi argentei octo, quos hiāti rostro in hac effigie tenet, ut cernis: istos nummos Vibius, ut opinor, adulandi causa in alvum alitis immiserat, ut significaret octo menses in patrando bello consumptos: utque istius quasi prodigii memoriam servaret, imaginem illius anseris in templo Martis posuerat, summo rostro tenentis octo numismata, id est, nummos sestertios. Imagini hoc epigramma subjecisse Martialis videtur.

9. *Litat.* Sacrificium facit Superis gratum, ac auspicatum. Videbantur enim illi octo nummi designare numerum annorum totidē, per quos bellum hoc gestū reverà fuerat, simulque abundantiam & copiam rei nummariæ portendere. Cōcludit vates, ferro non esse jam opus, pace confecta. Legitur vulgò *casa*, emendat, *Cæsar*, ex optimis codd. Petrus Scriverius, quem libenter sequor.

XXVI.

Templum Flavium.

1. Jupiter Idæi risit mendacia busti,
2. Dum videt Augusti Flavia templa toli.
3. Atque inter mensas largo jam nectare fusus,
4. Pocula cùm Marti traderet ipse suo:
5. Respiciens Phœbum pariter Phœbique sororem,
6. Cum quibus Alcides, & pius Arcas erat;
7. Gnossia vos, inquit, nobis monumenta dedistis:
8. Cernite quàm plus sit Cæsaris esse patrem.

Vers. 1. 2. Jupiter cernens templum Flaviæ genti ædificatum à Domitiano, & augustum ejus tholum, risit splendorem, & magnificentiam sui sepulcri, quod est in.

in Creta insula, propè Idam montem. Mendacia busti appellat, seu mendax bustum, quia ostendebāt Cretes tumulum Jovis quasi esset mortuus, quod esse nequaquam poterat, quia immortalis & immortalium omnium pater ab iis credebatur. *Busti.* Pag. 258.

Elavia templa. Suprà, Epig. 2. *Tholi.* Pag. 72. nota 10. Si legas *Poli*, ut est in quibusdam libris, expones in, cum sensum quem explicuimus suprà, Epigr. 3. ubi de *Latio polo* diximus, nota ultima.

3. *Fusus.* Perfusus: madidus: vel, jacens ac supinus.

6. *Alcides.* Hercules. Pag. 14. *Arcas.* Mercurius, qui natus in Arcadia, Græciæ parte. 367.

7. 8. Vos, inquit, tumulum in Creta (ubi est urbs Gnossus), mihi condidistis; at longè augustiorem suo patri Vespasiano Domitianus posuit, in cujus de mortui honorem templum illud, quod videtis, extruxit.

Plus sit. Quàm esse vestrū patrē, qualis ego sum. Plus est, præstat esse, Domitiani patrem, quàm Martis, Phœbi, &c. præstat Vespasianum esse, quàm Jovem.

XXVII.

Parasitus garrulus.

1. Artibus his semper cœnam, Philomuse, mereris;
2. Plurima dum fingis, sed quasi vera refers.
3. Scis quid in Arsacia Pacorus deliberet aulâ,
4. Rhenanam numeras Sarmaticamque manum.
5. Verba ducis Daci chartis mandata resignas:
6. Victricem laurum quàm venit ante vides:
7. Scis quotjes Phario madeat Jove fusca Syene:
8. Scis quota de Lybico littore puppis eat.
9. Cujus Juleæ capiti nascantur olivæ:
10. Destinet ætherius cui sua serta pater.
11. Tolle tuas artes, hodie cœnabis apud me.
12. Hac lege, ut narres nil, Philomuse, novi.

Vers. 1. *Arsacia.* Parthica: Arsaces enim Parthorum rex priscus suum nomen regibus posteris velut hæreditarium reliquit.

Pacorus. Parthorum rex, filius Orodis, qui Orodes Crassum ad Carrhas, urbem Mesopotamiæ, cecidit: ac subinde Pacorum suum filium in Romanos immisit, à quo illi cladibus aliquot affecti anno U. C. 702. Ante Christi ortū 52. De Parthis vide plura, pag. 126. 266.

4. Nosti quot milites sint in

in Romano exercitu, ad Rhenum; quot in Sarmatico-Sarmatia Europea obtinebat eum ferè tractum, qui nunc Tartaria minor appellatur. Pag. 5. 320. 357.

5. Resignas, id est, aperis, epistolas missas à Duce Dacorum. Sic illi nunciorum architecti & sutores solent: proferunt literas virorum principum, quas in circulis recitant. *Dacl.* Pag. 41. 101.

6. Epistolam laureatam vides, antequam Romam mittatur: vel, certo tempore mittendam pronuncias, quasi jam esset missa, & à te visa. Epistolæ lauro vinctæ mittebantur ab Imperatoribus ad senatum, victoriæ testes & nunciæ. Pag. 322.

7. Scis quoties in Ægypto pluat. Nunquam aut rarò id contingit. *Syene.* Pag. 78. *Fusca.* Ubi hominum color est fuscus: ab æstu scilicet. *Pharia.* Suprà.

8. Quot naves solvant ex Africæ littore.

9. Tenes, quinam sint à Domitiano coronandi in Albanis quinquatribus. Supra Ep. 19. Cæsarum familia ab Julo Æneæ filio, dicta est Julia & Julæa.

10. *Pater atherius.* Jupiter. Illi certamen quinquennale Domitianus instituit. Pag. 178. Nosti quis palma sit donandus in ludis Jovi Capitolino consecratis.

11. 12. Omitte istas artes tuas & captationes; rem factam habes, cœnabis mecũ, sed ea conditione, ut istas tuas narrationes, nuncios, literas, &c. ex te non audiam. Habetur epigramma simile pag. 112.

XXVIII.

In citissimum ventilatorem.

1. Summa licèt velox, Agathine, pericula ludas,
2. Non tamen efficies, ut tibi parma cadat:
3. Nolentem sequitur, tenuesque reversa per auras
4. Vel pede, vel tergo; crine; vel ungue sedet.
5. Lubrica Corycio quamvis sint pulpita nimbo,
6. Et rapiant fortes vela negata Noti:
7. Securos pueri neglecta perambulat artus,
8. Et nocet artifici ventus & unda nihil.
9. Ut peccare velis, cùm feceris omnia, falli
10. Non potes: arte opus est, ut tibi parma cadat.

Vers. 1. Gladiatores parmas, gladios, aut hastas sublime jaciebant, & cadentes recipiebant summa cum venustate; idque dicebatur *ventilare*. Sensus di-

distichi est: licet laudas non ludos, ut alii, sed ipsa pericula, id est, cum summo periculo ludas, nempe nudum ensem, aut gravem parmam jactando, revocando, &c. parmam tamen amittere non potes.

5. Quamvis theatrum sit madidum croco, & odoratis liquoribus, atque ideò facile sit prolabi. Pulpitum locus editior theatri erat, in quo cantores, &c. *Corycio*. Pag. 6. De illis nimbis vide Lib. Spect. Ep. 3.

6. Et venti vela rapiant, quæ theatro obtenduntur, antequam exhibeatur fabula. *Negata*. Ipsis ventis non permissa, hoc est, diligenter alligata ne auferantur à ventis.

7. *Securos*. Sine periculo amittendæ parmæ: stabiles, firmos. *Neglecta*. Velut negligenter ac remisse projecta & excepta.

8. *Artifici*. Agathino summa cum arte ac dexteritate ventilanti.

9. *Ut*. Quamvis.

10. *Arte opus est*. Non potes parmam amittere, nisi de industria, & consultò: nisi eam sponte projicias.

XXIX.

Dies natalis.

1. Prima Palatino lux est hæc orta tonanti;
2. Optasset Cybele qua peperisse Jovem.
3. Hac & Santonici genita est Cæsonia Rufi:
4. Plus debet matri nulla puella suæ.
5. Lætatur geminà votorum sorte maritus.
6. Contigit hunc illi quòd bis amare diem.

Vers. 1. *&c.* Hic dies est natalis Romani Jovis, id est, Domitiani: idem est natalis Cæsoniæ uxoris Rufi. *Pallatino*. Pag. 236. *Tonanti*. Pag. 268. nota 8.

2. *Cybele*. Jovis mater.

3. *Santonici*. Santones in Gallia sunt, prope agrum Pictaviensem: *la Saintonge*. Hinc oriundus Rufus. Legunt aliqui: *Hinc & sancta mei, &c.* Sancta verò, id est, casta uxor, proba.

4. Plus debet Cæsonia suæ matri, quàm cæteræ matribus suis debeant puellæ, quòd nimirum eo die sit nata, qui natalis est imperatoris: quo die aliis puellis nasci non contigit.

5. 6. Lætatur Rufus; quòd eodem hoc die duo vota faciat, ambo lætissima: unum pro salute Imperatoris, alterum pro uxoris incolumitate: & bis hunc diem colat; duabus de causis hunc amet.

XXX.

Vota pro amici consulatu.

1. Campis dives, Apollo, sic Myrinis,
2. Sic semper senibus fruare cycnis,
3. Doctæ sic tibi serviant sorores;
4. Nec Delphis tua mentiatur ulli,
5. Sic Palatia te colant, amentque:
6. Bis senos citò, me rogante, fasces
7. Det Stellæ bonus annuatque Cæsar.
8. Felix tunc ego, debitorque voti
9. Casurum tibi rusticas ad aras
10. Ducam cornibus aureis juvencum.
11. Nata est hostia, Phœbe, quid moraris?

Vers. 1. O Apollo, velim, optoque, ut colaris semper in Lycia. Est Lycia regio Asiæ minoris: ejus oppidum primarium, Myra, à qua voce appellantur Myrini campi; de quibus mentio est apud Virgilium Lib. XII. *Hic fratres Lycia missos, & Apollinis agris.* Pro *campis Myrinis* legendum pugnat Scriverius *campis marinis*, seu *murinis*, quod idem est, quia in veteribus libris *u* pro *a* scribi sæpe solet. Campas Latini vocant omnes pisces majores. Per marinas autem campas intelligendum hic docet Delphinos, qui sunt Apollini sacri, ut diserte Servius testatur in 3. Æneid. & patet è veteribus nummis.

2. Sic tibi semper dicati & cari sint senes cycni: sic eorum cantu oblecteris, Feruntur illi canere suavissimè, præsertim letho imminente. Hinc sacri sunt Phœbo.

3. *Doctæ sorores.* Musæ.

4. Nec tua sacerdos templi Delphici (Delphis, Delphidis) falsa cuiquam promat oracula. Pythia vulgò illa vocabatur.

5. *Palatia.* Romana aula. Illic bibliotheca locupletissima, dicata Apollini.

6. *Bis senos fasces.* Consulatum. Quia duodecim fasces à lictore gestabantur ante consulem. Pag. 351.

7. *Stellæ.* Poetæ bono, summo amico Martialis I

8. *Voti.* Hostiæ promissæ.

9. *Rusticas.* Immolandum in mea Villa.

10. *Aureis.* Floribus & inauratis lemniscis victimarum ornabant capita.

11. *Nata.* Parata, prompta.

XXXI.

Hercules Epitrapezius.

1. Hic quid dura ſedem porrecto ſaxa leone
2. Mitigat exiguo magnus in ære Deus,
3. Quæque tulit ſpectat reſupino ſidera vultu;
4. Cujus læva calet robore, dextra mero:
5. Non eſt fama recens, nec noſtri gloria cœli,
6. Nobile Lyſippi munus opuſque vides.
7. Hoc habuit numen Pellæi menſa tyranni,
8. Qui citò perdomito victor in orbe jacet.
9. Hunc pueri ad Libycas juraverat Annibal aras:
10. Juſſerat hic Syllam ponere regna trucem.
11. Offenſus variæ tumidis terroribus aulæ,
12. Privatos gaudet nunc habitare Lares.
13. Utque fuit quondã placidi conviva Molorchi,
14. Sic voluit docti Vindicis eſſe Deus.

Verſ. 1. Hic Deus, iſte exiguus Hercules, ex ære, qui ſedens in ſaxo videtur illud mollius facere, Inſternendo; & ſuper porrigendo leonem, ideſt, pellem leonis.

2. *Exiguo.* Solebant collocare in menſa ſtatuas exiguas Deorum, qui eſſent quaſi præſides convivii: illos ἐπιτραπεζίους vocitabant.

3. *Tulit.* Dicitur Hercules, cùm Atlas in ferendo cœlo laboraret, huic oneri humeros ſuppoſuiſſe. *Reſupino.* In tergum reflexo.

4. *Roboris.* Clava è quercu facta. *Calet.* Laborat geſtando robore, & quaſi æſtuat.

Mero. Scypho, in quo merum.

5. Non eſt recens opus, aut hodiernæ famæ, artiſque.

Cœli. Scalpri. *Noſtri.* Romani: aut noſtræ memoriæ.

6. Lyſippus ſtatuarius floruit Alexandri Magni ævo: qui ſe ab alio fingi in ære, præterquam à Lyſippo, vetuit.

7. *Pellæi.* Alexandri Magni, qui natus eſt Pellæ, in Macedonia. *Tyranni.* Regis

8. Qui mortuus eſt in Perſide, & orbis illa parte, quã paucis annis perdomuerat.

9. Per hunc Herculem, ante aras Africanas Annibal juravit olim. Narrant Annibalem adhuc novennem à patre ſuo Hamilcare adactum eſſe, ut ante aras juraret ſe nunquam pacem, aut fœdus cum Romanis, factutum. Plura de illo legere potes pag. 101. 187.

10. Eundem Herculẽ Sylla domi ſuæ habuit, & ab eo juſſus eſt dictaturam deponere. De Sylla egi pluribus,

pag.

pag. 289. Dictaturam ejus invidiosè regnum hoc loco vocat Martialis. *Trucem.* Crudelem: sæviſſimã enim proſcriptionem inſtituit.

11. 12. Idem Hercules exoſus aulam principum, ſuperbiæ, tumultus, & impietatis plenam, gaudet in privatorum eſſe domo ac poteſtate.

13. *Molorchi.* Pagin. 215. nota 30.

14. *Vindicis.* Nomen eſt proprium eruditi poetæ, Martialis amici.

XXXII.

Statua affabrè facta.

1. Alciden modò Vindicis rogabam
2. Eſſet cujus opus, laborque felix.
3. Riſit (nam ſolet hoc) levique nutu:
4. Græcè numquid ait, poeta, neſcis?
5. Inſcripta eſt baſis, indicatque nomen.
6. Αυσίππου lego, Phidiæ putavi:

Verſ. 1. 2. Regabam nuper Alcidem, quem domi ſuæ amicus meus Vindex habet, ac petebam, à quo elaboratus fuiſſet.

3. *Solet.* Statuæ in menſa collocari ſolitæ, de quibus diximus in ſuperiori epigr. vulgò pingebantur hilari vultu, conviviis idoneo.

5. *Baſis.* Lapis oblongus, aut quadratus, cui ſtatua imponitur.

6. Lego ſanè hanc in baſi vocem Αυσίππου. ſubaudi, ἔργον, opus Lyſippi. At illa tamē ſtatua tam affabrè eſt facta, ut non à Lyſippo, ſed ab ipſo Phidia ſtatuariorum principe confecta eſſe meritò videatur. Phidias Jovis Olympici ſtatuam ex ebore fecerat arte tanta, ut inter orbis miracula numeraretur.

XXXIII.

Prometheus.

1. Miles hyperboreos modo, Marcelline, Triones,
2. Et Getici tuleris ſidera pigra poli.
3. Ecce Prometheæ rupes, & fabula montis,
4. Quàm prope ſunt oculis nunc adeunda tuis?
5. Videris immenſis cùm conclamata querelis
6. Saxa ſenis; dices durior ipſe fuit.
7. Et licèt hoc addas: potuit qui talia ferre,
8. Humanum meritò finxerat ille genus.

Verſ. 1. 2. O Marcelline, modò tuleris, id eſt, brevi con-

contiget, ut feras asperitatem cœli, & soli Getici. Ad Getas & Scythas brevi iturus es, ut ibi bellum geras. De bello Sarmatico, seu Getico, quod gessit Domitianus, sæpè antea dictum.

Triones. Pag. 302. *Getici* p. 320. *Hyperboreos.* Pag. 179.

3. Quàm prope accedes ad illas rupes, illos mõtes, quos fabulæ celebrarunt, quibus affixus est Prometheus? eos oculis ipsis cernes. De Prometheo dictum. Pag. 8.

5. Cùm videris illa saxa, quæ adhuc Promethei, senis miseri, de Jove & suarum pœnarum diritate conquerentis, gemitibus personant, dices profectò durioré illum saxis fuisse, qui tam diras supplicia pati potuerit.

7. 8. Poteris hoc addere: jure homines, durum genus, & ad mala toleranda natum, ab homine tam duro formatos jactari.

XXXIV.

Ædificator.

1. Gellius ædificat semper: modò limina ponit,
2. Nunc foribus claves aptat, emitque seras:
3. Nunc has, nunc illas reficit mutatque fenestras:
4. Dum tantum ædificet, quidlibet ille facit:
5. Oranti nummos ut dicere possit amico
6. Unum illud verbum Gellius, ædifico.

Vers. 4. Nihil recusat laboris ac operæ: modò ædificet.

6. *Ædifico.* Atque adeò nihil tibi largiri, nihil mutuò dare possum.

XXXV.

Heredipeta deceptus.

1. Hæredem cùm me partis tibi, Gallice, quartæ
2. Per tua jurares sacra, caputque tuum,
3. Credidimus, (quis enim dãnet sua vota libẽter?)
4. Et spem muneribus fovimus usque datis.
5. Inter quæ rari Laurentem ponderis aprum
6. Misimus, Ætolà de Calydone putes.
7. At tu continuò populumque, patresque vocasti,
8. Ructat adhuc aprum callida Roma meum:
9. Ipse ego (quis credat?) conviva nec ultimus hæsi:
10. Sed nec costa data est, caudave missa mihi.
11. De quadrante tuo quid sperem, Gallice? nulla
12. De nostro nobis uncia venit apro.

Vers. 1.

Vers. 1. *Partis quartæ*. Tuorum bonorum. Subaudi, fore. Cùm jurares me certò à te institutum iri tuum hæredem.

2. *Sacra*. Deos penates & domesticos. Et erant propria quædam, atque avita in certis familiis sacrificia, religiones, ac cæremoniæ.

3. *Quis enim, &c.* Facilè enim credimus, quæ cupimus.

4. Et munera tibi assiduè dando efficere conati sumus, ut spem nobis à te injectam, ratam esse velles, aliquando impleres.

5. *Inter quæ*. Subaudi, munera. *Laurentem*. In Laurēte silva captum. Erat illa in Latio, & præstantes apros pascebat. *Rari ponderis*. Inusitatæ molis.

6. *Ætola, &c.* Jure credas illum in silvis ad urbem Ætoliæ Calydonē positis, captum; qualis ille fuit aper à Meleagro interfectus. Consule Librum Spect. Ep. 14.

7. *Vocasti*. Ad cœnam.

8. *Callidæ*. Quasi gauderet esse me deceptum. *Meum*. A me tibi missum.

9. *Hæsi*. In ultimo lecto ad mensam cum aliis accubui. Lege Lib. 6. Ep. 50.

11. 12. De quarta parte tuæ hæreditatis, quam mihi promittebas, quid mihi sperandum est, cùm de meo apro, ne minimâ quidem particula ad me pervenerit? De quadrante, & uncia lege pag. 242.

XXXVI.

Ab amico togam argutè petit.

1. Hæc est illa meis multùm cantata libellis;
2. Quam meus edidicit lector, amatque togam.
3. Partheniana fuit, quondam memorabile vatis
4. Munus; in hac ibam conspiciendus eques;
5. Dum nova, dum nitidâ fulgebat splendida lanâ
6. Dumque erat auctoris nomine digna sui.
7. Nunc anus, & tremulo vix accipienda tribuli,
8. Quam possis niveam dicere jure tuo,
9. Quid non longa dies, quid non consumitis anni?
10. Hæc toga jam non est Partheniana: mea est:

Vers. 1. *Hæc est, &c.* Vide Lib. 8. Ep. 28

2. Cujus laudes illi, qui mea legunt carmina, didicerunt, & memoriter tenent.

3. *Vatis munus*. Mihi à Parthenio data, vate optimo. De illo extat Epig. 6 Lib. V. & Libro XII. Epigr. 11. Legunt nonnulli: *Memorabile visu munus*. Explicare etiam possis *vatis munus*, munus datum vati, nempe mihi: *memorabile*, quia mirum quiddam ac novum est dari vatibus munera.

4. *Eques*

4. *Eques*. Lege Lib. V. Ep 19.

7. *Tribuli*. Tribulis vocatur, qui est in aliqua tribu Romana : civis Romanus quilibet, præsertim pauper, & obscurus : quia plebeii suo nomini vulgò addebant nomen suæ tribus Pag. 124.

8. *Niveam*. Panni detriti candidum ferè colorem habent; alio illo colore, quem recentes induerant, excusso & dilapso.

XXXVII.

Liber magnus, liber malus.

1. Ingenium mihi, Gaure, probas sic esse pusillum,
2. Carmina quòd faciam, quæ brevitate placent.
3. Confiteor: sed tu bis denis grandia libris
4. Qui scribis Priami prælia, magnus homo es.
5. Nos facimus Bruti puerum, nos Lagona vivum:
6. Tu magnus luteum, Gaure, Giganta facis.

Vers. 4. *Magnus*. Egregius, ingeniosus: ironice. *Priami prælia*. Iliadem aliquam latinam fecerat, aut Homericam in versus latinos verterat.

4. Mea carmina similia sunt exiguis statuis, sed vivis ac spirantibus; qualis fuit ea pueri, quam Brutus tanto in pretio habuit, aut Lagonis. Tu longa carmina moliris, sed exanguia, & lutea, ut Gigantum statuas. *Bruti puerum*. Lib. 2. Ep. 55. *Lagona*. Erat Lagon puer festivus ac subdolus, cujus statuam Lyciscus quidem teste Plinio lib. 34. cap. 8. fecerat insigni artificio.

XXXVIII.

Fraterna pietas.

1. Quòd semper Superos invito fratre rogasti:
2. Hoc, Lucane, tibi contigit, ante mori.
3. Invidet ille tibi: Stygias nam Tullus ad undas
4. Optabat, quamvis sit minor, ire prior.
5. Tu colis Elysios, nemorisque habitator amœni
6. Esse tuo primùm nunc sine fratre cupis;
7. Et si jam nitidis alternus venit ab astris,
8. Pro Polluce mones Castora ne redeat.

Vers. 1. 2. Quod sæpe à Diis petieras, hoc tibi demum contigit, ut ante fratrem morereris. De istis fratribus, vide lib. I. Ep. 32. 5. *Elysios*. Pag. 302.

6. Cùm viveres, non poteras ab eo sejungi; at nunc obità morte, times, ne tibi jungatur, ne moriatur.

8. Si

8. Si Caſtor, qui alternis obit pro fratre (pag. 47. 259) in Elyſium redit, morituru nempe & petituru inferos, interim dum Pollux ſuperos petet ac vivet: tu Caſtorem exemplo tuo mones, ne ad ſuperos redeat pro Polluce, ne vivere velit loco Pollucis fratris, ſed mori amet, ac ſemper in Elyſiis campis tecum eſſe velit. Sic pietas tua vel ipſos erudire Deos poteſt. Pag. 259.

XXXIX.

Amicitia vita potior.

1. Si credis mihi, Quincte (quod mereris)
2. Natales, Ovidi, tuos Apriles,
3. Ut noſtras amo Martias Kalendas.
4. Felix utraque lux, dieſque nobis
5. Signandi melioribus lapillis!
6. Hic vitam tribuit, ſed hic amicum:
7. Plus dant, Quincte, mihi tuæ Kalendæ.

Verſ. 1. Si credis mihi dicenti verum, quod mereris audire, ò Quincte Ovidi.

2. Amo tuum diem natalem, qui incidit in menſem Aprilem; non ſecus, ac meum qui in Martias Kalendas incurrit.

3. *Kalendas*. Pag. 216.

4. *Lapillis*. Conſule Lib. VIII. Epig 45.

7. *Plus dant*. Qui dant amicum, mihi vita mea cariorem.

XL.

Munus eleganter petit.

1. Natali tibi, Quincte, tuo dare parva volebam
2. Munera: tu prohibes: imperioſus homo es.
3. Parendũ eſt monitis: fiat quod uterque jubemus;
4. Et quod utrumq; juvat: tu mihi, Quincte, dato.

Verſ. 3. 4. Fiat, quod utrique placet: recuſas tu mea munera, hoc putas ad magnificentiæ tuæ commendationem pertinere: non accipies; nulla dabo: me juvat, mihi utile eſt nec injucundum, à te accipere: da, mitte. Hoc ambobus erit percommodum, tibi ad gloriam, mihi ad rem & lucrum.

XLI.

Excuſat agreſtia munera.

1. Si mihi Picenâ turdus palleret olivâ,
2. Tenderet aut noſtras ſilva Sabina plagas,

3. Aut

3. Aut crescente vadis traheretur arundine prœda,
4. Pinguis, & implicitas virga teneret aves.
5. Cara daret sólemne tibi cognatio munus;
6. Nec frater nobis, nec prior esset avus.
7. Nunc sturnos inopes, fringillarumque querelas
8. Audit, & arguto pallere vernat ager:
9. Inde salutatus picæ respondet arator;
10. Hinc prope summa rapax milvus in astra volat.
11. Mittimus ergo tibi parvæ munuscula cortis;
12. Qualia si recipis, sæpe propinquus eris.

Vers. 1. Si esset mihi copia turdorum oliva saginatorum. *Picena*. Pag 51.

Pallerem. Pinguis, & obesus esset: adeps enim pallidi, & flavi fermè coloris est, cumque colorem affert.

2. Aut si venarer in silva Sabina. Plagæ, sunt retia arctiora. Venatoris est retia tendere; hoc silvæ tribuitur, poetico more.

3. Si piscarer. Arundines, aut virgæ salignæ captandis piscibus idoneæ, crescunt in vadis seu ripis fluviorum, utpote locis humidioribus.

4. *Pinguis*. Visco imbuta.

5. Mitterem tibi solemnia munera è convivio, quo se cognati semel in anno pro more accipiunt eadem mensa. Vel exciperem te opipara cœna, ut cognati solent. Moris erat, inquit Val. Max. lib. 2. c. 1. ut 11. Kalend. Martias cognati omnes idem celebrarent convivium, Charistia vocatum, ut si qua inter necessarios querela esset orta, id inter sacra mensæ, & animorum hilaritatem, tolleretur.

7. Sturni, fringillæ, aviculæ viles. *Querelas*. Imitatur avium illarum cantus vocem quiritantium.

8. *Vernat*. Verno tempore personat.

11. *Cortis*. Cors, cortis, sive, cohors, locus est in villa, ubi altilia servantur: *la basse cour*.

10. Si hæc vilia munera non cõtemnis, illa sæpe tibi mittam, ac te instar propinqui crebrò accipiam.

XLII.

Cur amicis non mittat munera.

1. Luce propinquorum, quæ plurima mittitur ales:
2. Dum Stellæ turdos, dum tibi, Flacce, paro.
3. Succurrit nobis ingens, onerosaque turba;
4. In qua se primum quisque meumque putat.
5. Demeruisse duos, votum est: offendere plures:

6. Vix tutum: multis mittere dona, grave est.
7. Qua possum solà veniam ratione merebor:
8. Nec Stellæ turdos, nec tibi, Flacce, dabo.

V. 1. *Luce propinquorum.* In Charistiis, cùm ad se invicem propinqui ventitare & solemnem diem epulis muneribusq; celebrare solent. Vide superius epigr. 3. *Succurrit.* Venit in mentem: se nobis offert. 4. *Meum.* Mihi cognatum. 5. Mihi esset invotis, nihil mihi esset optatius, quàm duos amicos mittendis muneribus conciliare. 7. Nulli dabo munera, ita neminem offendam: nemo de me conqueretur. *Stellæ.* Pag. 33. *Flacce* pag. 65. not. 4.

XLIII.

Nympha sua carmina dedicat.

1. Nympha sacri regina lacus, cui grata Sabinus,
2. Et mansura pio munere templa dedit.
3. Sic montana tuos semper colat Umbria fontes,
4. Nec tua Bajanas Sarsina malit aquas:
5. Excipe sollicitos placidè, mea dona, libellos:
6. Tu fueris Musis Pegasis unda meis.
7. Nympharũ tẽplis quisquis sua carmina donat,
8. Quid fieri libris debeat, ipse monet.

V 1. *Nympha, &c.* Pag. 299 2. *Templa*, Intellige cryptam aliquam, aut superimpositum capiti lacus ædificium, cum aliquot ornamentis. *Sabinus.* Amicus Martialis, de quo plura vide Lib. 7. Ep. 80. 3. *Umbria.* Pag. 334. 4. *Sarsina.* Pag. 169. *Bajanas.* Pag. 64. 209. 6. Eodem eris loco apud me, quo est apud poetas Hippocrene, seu fons Caballinus, à Pegaso terram ũgula scalpente, productus. Est ille fons in Bœotia, prope Heliconem; Musis sacer. 8. Nempe monet aqua esse delenda, in undas abjicienda. Nymphę enim propriè sunt aquarum Deæ.

XLIV.

Emptor magnificus.

1. In septis Mamurra diu multùmque vagatus,
2. Hìc ubi Roma suas aurea vexat opes;
3. Ingentes mensas & opertos exuit orbes,
4. Expositumque altè pingue popposcit ebur.

5. Et

5. Et teſtudineum menſus quater hexaclinon,
6. Ingemuit citro non ſatis eſſe ſuo.
7. Conſuluit nares, an olerent æra Corinthon:
8. Culpavit ſtatuas &, Polyclete, tuas.
9. Et turbata brevi queſtus cryſtallina vitro,
10. Myrrhina ſignavit ſepoſuitque decem.
11. Expendit veteres calathos &, ſi qua fuerunt
12. Pocula Mentorea nobilitata manu.
13. Et virides picto gemmas numeravit in auro:
14. Quidquid, & in nivea grandius aure ſonat.
15. Sardonychas veros menſa quæſivit in omni,
16. Et pretium magnis fecit jaſpidibus.
17. Undecima laſſus cùm jam diſcederet hora,
18. Aſſe duos calices emit, & ipſe tulit.

Verſ. 1. 2. *In ſeptis.* Pag. 107. nota 5. *Vexat opes.* Merces pretioſas, exponendo, deportando, oſtentando, quaſi fatigat.

3. Exuit menſas velo quodam, quo pretioſæ vulgò merces teguntur, ne pulvere, aut aura corrumpantur.

4. Mercatorem, ut opus aliquod ex ebore inſigniter elaboratum, & expoſitum in ſuperiori aliqua parte officinæ demitteret rogavit, quaſi ſpectaturus & empturus.

5. Quater menſus eſt hexaclinon, ideſt, ſex lectulos diſcubitorios inter ſe ſimul compactos, & in circuli, ſeu ſemicirculi formam factos, teſtudinum putaminibus ſectis ornatos, ſed eam, cur illos non emeret, ingemiſcens cauſam edidit, quòd iſte hexaclinus non eſſet ſatis amplus, ut ambiret menſam citream, quam habere ſe domi dicitabat ἓξ, ſex κλίνη lectus: ἑξάκλινος, torus major, ſex minores continens. Stibadium etiam vocabatur.

7. Admovit naribus vaſa pretioſa, ut olfaciendo cognoſceret, an eſſent ex ære Corinthiaco. L. Mummius Corinthum cepit & incendit anno ab U. C. 608. in ea erant innumeræ ex omni metallo ſtatuæ, quæ incendio conflatæ, in rivos urbe tota fluxerunt: ex ea metallorum permixtione natum eſt æs Corinthiacum, ſive Ephyrejum, tanto apud veteres in pretio.

8. Statuas Polycleti, ſtatuarii eximii, quaſi durè fuſas, & infabre, contempſit.

9. Queſtus eſt cum mercatore vaſorum cryſtallinorum, & contendit ea non è pura cryſtallo conſtare, ſed vitiata, ſcilicet admixto vitro. Gruterus ait legendum eſſe, *nitro*: nitrum enim admixtum liquidæ materiæ, ſive expreſſo à lapillis æquoreis, calculiſque ſucco, ex quo fit vitrum,

conciliat illi dignitatem aliquam, ac ſpeciem cryſtalli ſimillimam.

10. De poculis Myrrhinis vide Lib. 4. Epigram. 71. *Sepoſuit*. Quaſi ea demum vellet emere, ac domum ferre.

11. *Calathos*. Vel ſunt elegantia vaſa è vimine, quibus mulieres lanam, fila, flores, &c. deponunt: vel calices quidam in ſacris adhiberi ſoliti.

12. *Mentorea*. Pag. 159.

13. In poculis aureis, quæ gemmis erant quaſi picturata & variata, numeravit uniones.

14. Inaures è gemmis majoribus.

15. 16. *Sardonychas*. Pag. 212. jaſpis gemma eſt coloris viridis ut plurimùm.

17. *Undecima*. Altera ante ſolis occaſum. Duodecim horas diei ſemper numerabant, ac totidem noctis.

18. *Ipſe tulit*. Quia ſervo carebat.

XLV.

Corona è roſis.

1. Seu tu Pæſtani genita es, ſeu Tiburis arvis,
2. Seu rubuit tellus Tuſcula flore tuo:
3. Seu Prænestino te villica legit in horto,
4. Seu modò Campani gloria ruris eras:
5. Pulcrior ut noſtro videare corona Sabino:
6. De Nomentano te putet eſſe meo.

V. 1. *Pæſtanis*. Pag. 211. *Tiburis*. Pag. 36. 209. 2. 3. *Tuſcula*. 334. *Prænestino* 215. *Campani*. Cāpania, pars eſt Italiæ, ubi Roma, &c.

5. *Sabino*. Pag. 365.

6. *Nomentano meo*. Villa quam habeo prope Nomentum. Eſt urbs Latii, nunc *Lamentana*.

XLVI.

Arbor feliciter ſata.

1. In Tarteſſiacis domus eſt notiſſima terris,
2. Qua dives placidum Corduba Bætin amat:
3. Vellera nativo pallent ubi flava metallo,
4. Et linit Heſperium bractea viva pecus;
5. Ædibus in mediis totos amplexa Penates
6. Stat platanus denſis Cæſariana comis:
7. Hoſpitis invicti poſuit quam dextera felix,
8. Cœpit, & ex illa creſcere virga manu.

9. Au-

9. Auctorem, dominumque nemus sentire videtur
10. Sic viret, & ramis sidera celsa petit.
11. Sæpe sub hac madidi luserunt arbore Fauni:
12. Sæpe sub hac latuit rustica fronde Dryas.
13. Dumq; fugit solos nocturnum Pana per agros,
14. Terruit, & tacitam fistula fera domum:
15. Atque oluere Lares commessatore Lyæo,
16. Crevit & effuso lætior umbra mero:
17. Hesterniſque rubens dejecta est herba coronis,
18. Atque suas potuit dicere nemo rosas.
19. O dilecta Deis, ò magni Cæsaris arbos,
20. Ne metuas ferrum, sacrilegosque focos.
21. Perpetuos sperare licet tibi frondis honores:
22. Non Pompejanæ te posuere manus.

Vers. 1. *Tarteſſiacis*. Hiſpanis; Adi pag. 333.

2. *Corduba*. *Bætis*. Pag 257. nota 7.

3. 4. Ubi ovium vellera nativo quodam auri colore tincta sunt, adeo ut videantur oves laminis, & bracteolis aureis indutæ: Pagin. 83.

Amplexa. Quæ ramos totam in domum latè fundit. *Penates*. Pag. 72.

6. *Cæſariana*, à Cæsare dictatore plantata.

8. *Virga*. Tenuis arbuscula: surculus.

9. 10. *Nemus*. Arbor ingens, toti silvæ par, quasi conscia se à Cæsare plantatam fuisse, læta crescit, ac in cœlum usque tollitur.

11. *Fauni*. Nemorum Dii. Oblongis auribus, villoso corpore, pedibus caprinis pingebantur. *Madidi*. Ebrii.

12. *Dryas*. Pag. 192.

13. *Nocturnum*. Noctu obambulantem. *Dumque* in hoc versu positum est pro *Dum*. Sic *quandoque* pro *quando* reperitur non semel apud Horat. *Jamque* pro *jam* apud Martialem, Lib. 7. Epigr. 41. *Quumque* pro *quum* apud Catonem, &c.

14. *Fistula*. Panos. Dum fugit Pana Dryas, venit in domum istam, ibique latuit sub arbore: venit & Pan cum sua, quam semper gestat, fistula, & familiam somno sepultam excitavit, ac terruit repentino cantu.

15. Domus tota sæpe oluit odore vini, cùm Bacchus sub arbore illa comessaretur, epulisque indulgeret. *Lyæo*. Pag. 71. *Lares*. Pag. 156. 168.

16. Et irrigata mero humi fuso arbor crevit, umbramque hospitalem auxit.

17. 18. Herba rubēs, ideſt, sparsa rubris, & roseis coronis; quæ pridie ab epulanabus Faunis ac Satyris gestitæ fuerunt, quæque illis

dormientibus, & ſtertẽtibus capiti deciderant, herba, inquam, ab iiſdem jacentibus dejecta fuit, ideſt, proculcata, protrita, & coronæ ipſæ roſeæ promiſcuè humi jacuerunt, ita ut nemo ſuas coronas, & roſas à vicinis roſis coroniſq; diſtingueret.

20. Non Pompeii victi, & infelicis, ſed Cæſaris victoris manu ſata es.

XLVII.

Olens purpura.

1. Tinctis murice veſtibus, quòd omni
2. Et nocte utitur, & die Philænis,
3. Non eſt ambitioſa, nec ſuperba:
4. Delectatur odore, non colore.

V.4. Non amat purpuram ut eam oſtentet, & ejus colore aliis placeat: verùm ut ejus odore obruat, ac mitiget fœdum, quo laborat ipſa, odorem. Eſt autem purpuræ præſertim recens infectæ, aut bis tinctæ, gravis odor.

XLVIII.

Statua Domitiani.

1. Herculis in magni vultus deſcendere Cæſar
2. Dignatus, Latiæ dat nova templa viæ:
3. Quà Triviæ nemoroſa petit dum regna viator,
4. Octavum dominâ marmor ab urbe legit.
5. Ante colebatur votis, & ſanguine largo:
6. Majorem Alciden nunc minor ipſe colit.
7. Hunc magnas rogat alter opes, rogat alter honores;
8. Illi ſecurus vota minora facit.

Verſ. 1. Cæſar non dedignatus Herculis cultu, vultuque poni, eidem Herculi templum extruxit in Latia, hoc eſt, Appia via.

3.4. Qua viator petens nemus ingens Dianæ Aricinæ, in quo illa veluti regnat, cojiturque; legit octavum lapidem ab urbe. Lapides in publicis viis ponebantur, in iiſque ſcribebatur, quot eſſent ab urbe paſſuum millia, pag. 36. *Triviæ*. Pag. 3. *Regna*. Sacerdos Dianæ Aricinæ vocabatur rex nemorum: eratque vulgò ſervus aliquis fugitivus, qui tandiu regnum illud obtinebat, dum fortior alius fugitivus ſuperveniens, cum ſingulari certamine ſuperaſſet.

5.6. Antea colebatur Hercules votis hominum, & victimarum ſanguine. Nunc ipſe ſe minorem Domitiano fate-

fatetur, & cum tamquam majorem Herculem colit.

7.8. Hunc (majorem nempe Herculem, sive Cæsarem, alius opes poscit, alius honores, alius alia, illi, (minori, seu vero Herculi) facit quilibet vota minora, res viliores ab eo petit, *fecurus*, ideſt, minimè dubitans quin Hercules verus, & minor, id in bonam partem accipiat; conscius nimirum, se minus posse, inferiorem esse Domitiano, vel; *fecurus*, ideſt: Cùm opes, honores, & alia id genus majoris momenti à Domitiano postulentur, meritò quisque timet; ne illa non impetret: verùm cùm ab Hercule minora dona poscit, parum laborat, utrum eadem obtineat, necne. Vel; facilè sperat se illa consecuturum, cũ sint minoris momẽti, ac dari facilè possint, nec ausurum Herculem ea negare.

XLIX.

Herculis ſtatua Domitiani vultum gerens.

1. Alcide, Latio nunc agnoscende Tonanti,
2. Postquam pulcra Dei Cæsaris ora geris,
3. Si tibi tunc isti vultus, habitusque fuissent,
4. Cesserunt manibus, cùm fera monstra tuis,
5. Argolico famulum non te servire tyranno
6. Vidissent gentes, sævaque regna pati:
7. Sed tu jussisses Eurysthea, nec tibi fallax
8. Portasset Nessi perfida dona Lichas.
9. Oetæi sine lege rogi securus adisses:
10. Astra patris summi, quæ tibi pœna dedit.
11. Lydia nec dominæ traxisses pensa superbæ:
12. Nec Styga vidisses Tartareumque canem.
13. Nunc tibi Juno favet, nunc te tua diligit Hebe:
14. Nunc te si videat Nympha, remittet Hylan.

Verſ. 1. 2. O Hercules, quem nunc Jupiter, qui præcipuè in Latio, in Capitolio colitur, meritò agnoscat pro suo filio, cùm ora Domitiani geris. Herculem pro Jovis filio agnoscere negabat Juno: ille ut hoc probaret, orbem peragravit, monstra domuit, &c. Nunc istis opus non erit, inquit Martialis, facilè Jovis filius agnoscetis.

5. *Argolico tyranno.* Eurysthæo Argivorũ regi. Erat ille Stheneli filius, Perſei nepos. Cùm eodem ferè tempore nasciturus esset, atque Hercules Jovis, & Alcmenæ filius Juno impetravit à Jove, ut ille alteri imperaret, qui prior amborum nasceretur: cumque prior in lucem venturus esset Hercules, fecit ut Eurysthęus septimo mense edere-

tur: itaque illi addictus in ſervitutem Hercules fuit, ac, eo jubente, graviſſima in domandis orbe toto monſtris adiit pericula. Vide Ovid. Metam.

7. *Juſſiſſes Euryſthea.* Imperaſſes Euryſtheo: eum juſſiſſes id facere, quod præcepiſſes. Euryſthea, pro, Euryſtheum, græca terminatione poſuit.

8. *Neſſi dona.* Neſſus, unus è Centauris, cùm Dejaniram uxorem Herculis abripere tentaret, ab Hercule ſagitta confixus eſt. Neſſus moriens & ultionem ſpirans veſtem quamdam ſuo ſanguine, qui præſentiſſimum venenum erat, imbutam, Dejaniræ dedit, futurum affirmans, ut ſi veſtem hanc Hercules indueret, numquam alterius fœminæ amore caperetur. Dejanira tunicam hanc ad virum ferendam dedit Lichæ Herculis ſervo: vix illam humeris Hercules impoſuerat, cùm igne ſacro, & furore correptus, Licham in flumen præcipitavit, ipſe in rogum, quem in Oeta monte ſtruxerat, inſiluit: Dejanira laqueo ſibi fauces fregit.

9. 10. Non fuiſſet opus tibi rogo, morte, ac ſupplicio ut fieres immortalis.

11. Hercules Omphalæ, regis Lydorum filiæ, amore demens, lanam cum ea traxit, & colum tractavit.

12. Cerberum ex inferis eduxit, Euryſtheo jubente. Styx palus inferorum eſt.

13. *Tibi favet.* Juno Herculi recepto in cœlum tandem reconciliata, ſuam filiam, Hebem dictam, juventutis præſidem Deam, illi nuptum dedit. Martialis idcircò placatam Herculi Junonem affirmat, quia vultum Cæſaris gereret: aut certè, illi magis, quam antea idcircò favere dicit.

14. Hylas puer carus Herculi, ab Nympha Amphidatia raptus eſt. Nunc, inquit Noſter, cum vultu Cæſaris adeo eſt formoſus Hercules, ut ipſum, Hyla remiſſo & valere juſſo, Amphidatia ſit amatura.

L.

In clamoſum ludimagiſtrum.

1. Quid tibi nobiſcum eſt ludi ſcelerate magiſter,
2. Inviſum pueris virginibuſque caput?
3. Nondum criſtati rupere ſilentia galli:
4. Murmure jam ſævo verberibuſque tonas.
5. Tam grave percuſſis incudibus æra reſultant,
6. Cauſidicum medio cùm faber aptat equo.
7. Mitior in magno clamor furit amphitheatro,
8. Vincenti parmæ cùm ſua turba favet.

9. Vi-

9. Vicini somnum non tota nocte rogamus:
10. Nam vigilare leve est, pervigilare grave.
11. Discipulos dimitte tuos: vis, garrule, quantum
12. Accipis ut clames, accipere ut taceas?

Vers. 2. *Invisum*. Ob ferulam & plagas.

5. *Tam grave*. Tam graviter, (neutrum pro adjectivo) æra imposita incudibus resonant.

6. Cũ faber ferrarius imponit statuam Causidici alicujus ex ære factã, equo itidem æreo. Causidici nobiles equestri statua sæpe donati fuere. Juvenalis Sat. 7.

7. *Amphitheatro*. Pag. 4.

8. *Parmæ*. Gladiatori parma instructo. Gladiatores quidam parma utebantur, quos ob eã rem parmularios quoque nuncupabant. Vulgò Thraces appellabãtur. Vide pag. 16. 99. 249.

Sua turba. Populus benevolus.

10. *Pervigilare*. Per noctem totam vigilare. Rogamus te nos vicini tui, ut per te liceat nobis aliqua saltem noctis parte dormire; si tota non licet.

12. *Clames*. Docendo discipulos. Visne tibi dari tãtundem pecuniæ, ut quiescas & taceas; quantũ à tuis discipulis accipis, ut te nosque clamando defatiges?

L I.

O mores! o tempora.

1. Dixerat, *ò Mores! ò Tempora!* Tullius olim,
2. Sacrilegum strueret cùm Catilina nefas:
3. Cùm gener, atque socer diris concurreret armis,
4. Mœstaque civili cæde maderet humus.
5. Cur nunc, *o Mores!* cur nunc, *ò Tempora!* dicis?
6. Quod tibi non placeat, Cæciliane, quid est?
7. Nulla ducum feritas, nulla est insania ferri:
8. Pace frui certa, lætitiaque licet.
9. Non nostri faciunt, tua quòd tibi tẽpora sordẽt.
10. Sed faciunt mores, Cæciliane, tui.

Vers. 2. Catilina bellum civile movit ann. U.C. 690. Hoc Cicero consul extinxit. Vide Salustium, & ipsum Ciceronem multis in locis, ac præcipuè initio primæ Catilinariæ, ubi hæc habet verba. O tempora! ò mores! senatus hæc intelligit, consul videt, &c.

3. *Gener atque socer*. Pompejus & Cæsar: filiam enim Cæsaris duxerat Pompejus. Exortum est hoc civile bellum anno U. C. 700.

10. Tempora, & nostri mores publicè sunt optimi; tui privatim sunt pravi.

LII.

Leo & aries.

1. Massyli leo fama jugi pecorisque maritus
2. Lanigeri, mirum qua cojere fide.
3. Ipse licet videas: caveà stabulantur in unà,
4. Et pariter socias carpit uterque dapes.
5. Nec fętu nemorum gaudent, nec mitibus herbis:
6. Concordem satiat sed rudis agna famem.
7. Quid meruit terror Nemees, quid proditor Helles,
8. Ut niteant celsi lucida signa poli?
9. Sidera si possent, pecudesque feræque mereri:
10. Hic aries astris, hic leo dignus erat.

Vers. 1. Leo quidam insignis & famosus è Massylis montibus, (sunt in Africa) & aries, (qui vir gregis à Virgilio dicitur) mirificam inter se amicitiam exercent.

3. Potes frui hoc admirabili spectaculo: accede, contemplare.

5. 6. Glande non vescuntur, aut herbis; agna pariter saturantur.

Rudis. Cruda: an tenera potiùs? *Sic rudem capellæ fœtum* hœdum lactentem vocat Lib. 7. Ep. 26.

7. *Nemees terror.* Leo Nemeæus. Pag. 7. 211.

Proditor Helles. Aries à quo Helle in mare excussa fuit. Pag. 28a.

LIII.

A Libero Liberi dona petit.

1. Liber, Amycleà frontem vittate corona,
2. Qui quatis Ausonià verbera Graja manu,
3. Clausa mihi texto cùm prandia vimine mittas,
4. Cur comitata dapes nulla lagena venit?
5. Atqui digna tuo si nomine munera ferres,
6. Scis, puto, debuerint quæ mihi dona dari.

Vers. 1. O liber (nomen est pugilis) corona donate ob victoriam pugilatu reportatam. Pugilatum exercuere maximè Spartani, eaque laude in primis floruit Pollux, natus Amyclis; Amyclæ porrò urbs Peloponnesi prope Spartã, pag. 386. De pugilibus, pag. 336.

2. Qui Latinus cùm si, Græcorum ludos exerces arte pari, & laude eadem, atque Græci, qui non minus

scitè

scitè ac valèter pugno verberas adversarium, atque aliquis pugil Græcus.

3. Cùm mihi cibos mittas in sportula. Erat illa calathus vimineus, in quo dapes olim clientibus à Dominis & patronis mittebantur, Pag 145.

5. *Tuo nomine.* Liber enim Bacchum significat. Magna quippe in vino libertas, vel potiùs licentia.

6. *Quæ dona.* Nempe vina.

LIV.

Sutores ditescunt; egent poetæ.

1. Dentibus antiquas solitus producere pelles,
2. Et mordere luto putre vetusque solum:
3. Prænestina tenes decepti regna patroni,
4. In quibus indignor si tibi cella fuit.
5. Rumpis & ardenti madidus crystalla falerno,
6. Et cœnas domini cum Ganymede tui.
7. At me literulas stulti docuere parentes:
8. Quid cum grammaticis rhetoribusque mihi?
9. Frange leves calamos, & scinde Thalia libellos,
10. Si dare sutori calceus ista potest.

V. 1. *Producere.* Extendere: eas mordicus apprehendē de. *Pelles antiquas.* Soleas vetustate detritas, quibus uti solent illi veteramentarii.

2. *Solū.* Soleā: coriū durius quod calceo substernitur.

3. Possides in agro Prænestino (Pag. 215.) villam tibi legatā à tuo patrono, cujus hæreditatē captasti: quo in agro mirum est & indignū si cellā habuisti antea. Servi in cellis, id est, angustis & obscuris cubiculis, & angulis cubabant. Ne tali quidē cella dignus erat iste sutor.

5. *Rumpis.* Ita ut nimio vini pondere frangantur. *Madidus.* Ebrius. *Crystalla.* Scyphos è crystallo. *Falerno.* Pag. 39. 119.

6. *Ganymede.* Servo elegante ac lauto: qualis Ganymedes fuit, Jovis pincerna. Pag. 33.

7. *Literulas.* Studia humanitatis, poesim, &c.

8. *&c.* Quid Musas coluisse mihi prodest? si dives est sutor cum suis calceis, si tā liberales patronos invenit? dum ego cum literis, & calamis meis, aut avaros, aut nullos habeo; egeo & esurio. *Thalia.* Pag. 183. 326.

LV.

Effigies adolescentis mortui.

1. Effigiem tantùm pueri pictura Camoni

2. Servat, & infantis prima figura manet.
3. Florentes nulla signavit imagine vultus,
4. Dum timet ora pius muta videre pater.

Vers. 1. 2. Hæc imago Camoni mortui, eum exhibet puerili dumtaxat cultu, & habitu, qualis infans erat.

3. 4. Pater Camoni nullâ imaginem pingi voluit, in qua idem Camonus repræsentaretur, qualis erat cùm obiit, nempe florenti, juveniliq; vultu: ne illa imago filium grandiorem, sed mutũ & tacitum exhibens, paternum dolorem augeret: maluit puerũ, quàm adolescẽtem pingi. Vid ep. 57. infrà.

LVI.

Balneum ligneum, thermæ marmoreæ.

1. Non silice duro, structilive cæmento,
2. Nec latere cocto, quo Semiramis longam
3. Babylona cinxit, Tucca balneum fecit:
4. Sed strage nemorum, pineaque compage,
5. Ut navigare Tucca balneo possit.
6. Idem beatas lautus exstruit thermas
7. De marmore omni, quod Carystos invenit,
8. Quod Phrygia Synnas, Afra quod Nomas misit,
9. Et quod virenti fonte lavit Eurotas.
10. Sed ligna desunt: subice balneum thermis.

Vers. 1. Cæmentum sunt lapides minutatim cæsi, fragmina saxorum, quæ maximè in fundamentis ædificiorum ponuntur.

2. 3. Babylon urbs Asiæ celeberrima, quam Semiramis latere cocto, quia hæc regio lapide caret, cinxit. Vide Lib. Spect. Ep. 1.

Balneum. Accipit hoc in loco balneum pro receptaculo aquæ frigidæ, thermas pro receptaculo aquæ calidæ. Conveniebat porrò, ut thermę fierent ligneę, & ita essent aquis calefaciendis aptiores; balnea verò marmorea, quia marmor ligno frigidius est. 6. *Thermas.* p. 5

7. *Carystos.* Est insulæ Eubœa (*Negroponte*) oppidum, marmore suo inclytum.

8 *Synnas*; vel Synnada, est urbs Phrygiæ. *Sinadæ.*

Nomas, sive Numidia, regio Africæ. Nomades interdum appellantur ipsi incolæ, & populi Numidiæ.

6. *Eurotas.* Est fluvius Peloponnesi; prope quem marmor eruitur.

10. Deficiunt ligna, quibus thermę calefiant: ligno utere, quo balneũ est cõstructũ.

Subice. Subjice, suppone.

Ima-

LVII.

Imago adoleſcentis mortui.

1. Hæc ſunt illa mei, quæ cernitis ora, Camoni:
2. Hæc pueri facies primaque forma fuit.
3. Creverat hic vultus bis denis fortior annis,
4. Gaudebatque ſuas pingere barba genas.
5. Et libata ſemel ſummos modò purpura cultros
6. Sparſerat: invidit de tribus una ſoror.
7. Et feſtinatis incidit ſtamina penſis,
8. Abſentemque patri retulit urna rogum.
9. Sed ne ſola tamen puerum pictura loquatur,
10. Hæc erit in chartis major imago meis.

Verſ. 5. Et purpura, hoc eſt, barba purpurea, ſive ſubruſa, ſemel libata, ideſt, detonſa, ſparſerat ſummam novaculam; deciſa fuerat acie novaculæ.

6. Soror. Parca. Tres numerantur. Pag. 206. 220. 303.

7. Et fecuit ſtamina, ſeu fila, de colu, quam deproperabat, ſeu celerius evolvebat. *Penſis.* Pag. 206.

8. Et urna retulit Camoni oſſa ejus patri, qui exequiis filii non interfuerat. *Rogum.* p. 258. *Urna.* Suprà, Ep. 23.

10. *Major.* Quia meæ chartæ immortales erunt. p. 360.

LVIII.

Muſica in epulis ingrata.

1. Quod optimum ſit diſputat convivium,
2. Facunda Priſci pagina:
3. Et multa dulci, multa ſublimi refert,
4. Sed cuncta docto pectore.
5. Quod optimum ſit quæritis convivium?
6. In quod choraules non venit.

Verſ. 1. *&c.* Priſcus ingentem, & eruditum librum ſcripſit, in quo diſputat quodnã convivium ſit optimum, in eoque libro multa ſuaviter, multa ſplendidè, ac magnificè, omnia doctè diſſerit: ego illud optimum convivium arbitror, quod ſuis dapibus ſeipsũ commendat, neque externis, & adſcititiis indiget ſubſidiis, puta, muſica, organis, choraule. *Choraules.* Pag. 266.

Conju-

LIX.

Coniugium par egregium.

1. Funera post septem nupsit tibi Galla virorum,
2. Picentine, sequi vult puto Galla viros.

Vers. 1. 2. Galla venefica, post septem funera virorum suorum à se occisorum, tibi venefico & parricidæ nupsit, ò Picentine: vult, opinor viros sequi, ideſt, mori, & virorum suorum experiri sortem, quia tu illam interficies, ut ipsa viros interfecit: es enim in uxoribus tollendis æquè versatus, atque illa in viris enecandis. Est huic Epigramma simile lib. 8. Pag. 396.

LX.

Familia Principis.

1. Oderat ante ducum famulos turbamq; piorum,
2. Et Pallatinum Roma supercilium:
3. At nunc tantus amor cunctis, Auguste tuorum;
4. Ut sit cuique suæ cura secunda domus.
5. Tam placidæ mentes, tanta est reverentia vestri,
6. Tam parata quies, tantus in ore pudor.
7. Nemo suos (hæc est aulæ natura potentis)
8. Sed Domini mores Cæsarianus habet.

Vers. 2. *Pallatinum supercilium.* Aulicorum fastum, impotentiam, &c.

P. 4. Ut cuique major familiæ tuæ cura, & amor sit quàm suæ.

7. 8. Nemo Cæsarianus, ideſt, domesticus, comes, libertus Cæsaris, habet suos mores, sua vitia; sed ipsius Imperatoris virtutes. Ita fit cùm Imperator summam in aula sua auctoritatem obtinet: cùm suos fingit sibi, ac regit; non à suis regitur, fingiturque.

LXI.

In criticum.

1. Lector & auditor nostros probat, Aule, libellos,
2. Sed quidam exactos esse poeta negat.
3. Non nimium curo; nam cœnæ fercula nostræ
4. Malim convivis, quàm placuisse coquis.

Vers. 1. Quicumque meos libellos, sive legunt, sive, dum ab aliis leguntur, audiunt: eos probant.

2. Ta-

2. Tamen poeta quidam, cujus nomen consultò reticeo, ait illos esse parum accuratos, & emendatos.

4. *Coquis.* Criticum istum cõparat coquo, lectores verò, convivis. Ut enim in cõvivio magis spectandum est, quid convivis placeat, quàm quid postulent artis coquinariæ scita: sic in libris serviendum est lectoris palato magis, quàm iis, quæ vulgò traduntur, artis regulis.

LXII.

In decoctorem:

1. Dixerat astrologus periturum te citò, Munna,
2. Nec, puto, mentitus dixerat ille tibi.
3. Nam tu dum metuis, ne quid post fata relinquas;
4. Hausisti patrias luxuriosus opes.
5. Bisque tuum decies non toto tabuit anno:
6. Dic mihi, non hoc est Munna, perire citò?

Vers. 5. Et bis decies, id est, vicies centena millia sestertium, non toto anno consumpsisti. Est summa librarum Turonens. 200000. Perit ille, qui opes perdit, sine opibus enim vita vitalis non est. *Tabuit.* Dilapsum est, instar nivis, quæ ad solis aspectum liquatur, & contabescit. *Tuum.* Tibi à patre relictum.

LXIII.

Recitatores tacere jussi.

1. Inter tanta tuæ miracula, Cæsar, arenæ,
2. Quæ vincit veterum munera clara ducum,
3. Multum oculi, sed plus aures debere fatentur
4. Se tibi, quòd spectant, qui recitare solent.

Vetuit Domitianus, ne Romani equites operam in theatro recitandis carminibus, & agendis fabulis darent: hoc edictum laudat. Multùm tibi debent oculi nostri, quos pascis tam splendidis spectaculis: sed plus aures nostræ, quia nobilissimos equites recitantes amplius non audient: quia erunt spectatores equites, qui ante actores erant. Simpliciùs exponi potest de poetis sua carmina molestè recitantibus: qui dum spectandis ludis ipsi quoque detinebantur, aures auditorum non defatigabant. Eo nos onere, inquit Martialis, liberasti, spectant ludos poetæ, qui nos recitando solebant enecare. *Arenæ.* Pag. 9. *Munera.* Ludos scenicos, gladiatorios, &c. Vide Librum Spect.

Li-

LXIV.

Libros amico mittit.

1. Cùm tua ſacrilegos contra, Norbane, furores
2. Staret pro domino Cæſare ſancta fides:
3. Hæc ego Pieria ludebam tutus in umbra,
4. Ille tuæ cultor natus amicitiæ.
5. Me tibi Vindelicis raptum narrabat in oris,
6. Neſcia nec noſtri nominis Arctos erat.
7. O quoties veterem non inficiatus amicum
8. Dixiſti: meus eſt iſte poeta, meus!
9. Omne tibi noſtrum, quod bis trieteride juncta
10. Ante dabat lector, nunc dabit auctor opus.

Verſ. 1. Cùm tua fidelitas, ò Narbone, Domitiani partes tueretur contra furorem L. Antonii Saturnini: De illo vide plura pag. 184.

3. Ego iſthæc epigrammata, hos libellos, componebam. *Pieria.* Pag. 350.

Umbra. Otio; umbroſis Parnaſſi ſilvis.

5. Arctos narrabat tibi Vindelicis in oris degenti, me eſſe raptum, ideſt mortuum; & illa licèt tam diſſira regio, nomen meum non ignorabat. Sententia eſt: audiebas nuper, cùm in arctois, ſive in ſeptentrionalibus terris eſſes, me tibi fato ereptum fuiſſe. Vindelici erant populi Germaniæ, intra Danubium, Rhenum, & Rhætiam. Nunc *la Baviera, la Sevabe, &c.*

6. *Arctos.* Pag. 13. 184.

Non inficiatus. Non negans, non erubeſcès me inter veteres amicos numerare.

9. Omnia mea carmina, quæ per ſex annos ſcripta, plerique tibi legebant, offerebantq; meo nomine, cuncta jam ipſe offero.

Trieteride. Pag. 294.

LXV.

Fictus morbus.

1. Languidior noſtri ſi quando eſt Paullus Atili,
2. Non ſe, convivas abſtinet ille ſuos.
3. Tu languore quidem ſubito, fictoque laboras,
4. Sed meſa porrexit ſportula, Paulle, pedes.

Verſ. 1. Paullus, ille amicus Atilii noſtri, aut libertus, ſi quando leviter ægrotat, non ſe abſtinet cibo, ſed

ſed convivas ſuos, non eos vocat ad cœnam, nullas ipſis dapes, nullam ſportulam impertitur.

3. O Paulle noſter, tu fingis morbum, & tuos clientes à conviviis repellis: heu! dum fingis te ægrotare, mea ſportula non levi morbo, non ficta, ſed vera morte conficitur: perit mihi, à te non datur. Porrigere pedes mortui dicuntur, cùm efferuntur, cùm verſis in publicum pedibus, ad januam deponuntur.

LXVI.

Conſolatio de morte filii.

1. Feſtinata ſui gemeret cùm fata Severi
2. Silius, Auſonio non ſemel ore potens,
3. Cum grege Pierio mœſtus Phœboque querebar:
4. Ipſe meum flevi, dixit Apollo, Linon:
5. Reſpexitque ſuam, quæ ſtabat proxima fratri,
6. Calliopen, & ait; tu quoque vulnus habes.
7. Adſpice Tarpejum, Pallatinumque Tonantem:
8. Auſa nefas Lacheſis læſit utrumque Jovem.
9. Numina cùm videas duris obnoxia fatis,
10. Invidia poſſis exonerare Deos.

Verſ. 1. 2. Cùm Silius fleret immaturam mortem Severi unius è duobus ſuis liberis. De Silio facta mentio pag. 187. 350.

2. Qui ſæpius ob eloquentiæ latinæ laudem celebratus fuit. Vel, qui orator bonus æquè, ac poeta eſt.

3. *Grege Pierio*. Muſis, pag. 350.

4. *Linon*. Fuit Apollinis filius. Græca eſt inflexio, pro, Linum. Is autem Linus ab Hercule occiſus fertur. Virg. ecloga 4. verſ. 55.

5. *Fratri*. Apollini.

6. *Vulnus habes*. Defles mortem filii tui Orphei.

7. *Tarpejum Tonantem*. Jovem Capitolinum, cujus filii periere, puta, Sarpedon in bello Trojano, &c. De voce *Tarpejus* diximus, pag. 206. 349.

Pallatinum Tonantem. Domitianum. Pag. 232. Is amiſit etiam filium. De quo eſt Ep. 3. Lib. IV.

8. *Lachefis*. Pag. 206.

9. 10. Potes jam deſinere de Superis queri: noli jam eos accuſare, quaſi, hominum odio, liberos parentibus eripiant: ſiquidem ſuos ipſi liberos à Parcis, & fato ſibi ereptos lugent. Aliquem onerare invidia facti alicujus, eſt, eum propterea in odium vocare, contra eſt, exonerare invidia.

LXVII.

Teſtis ebrius.

1. Septem poſt calices Opimiani,
2. Denſo cùm jaceam triente blæſus,
3. Affers neſcio quas mihi tabellas:
4. Et dicis, modò liberum eſſe juſſi
5. Naſtam (ſervulus eſt mihi paternus)
6. Signa. Cras meliùs, Luperce, fiet:
7. Nunc ſignat meus annulus lagenam.

Verſ. 1. *Opimiani*. Subaudi, *vini*. De illo conſule pag. 43.

2. *Triente*. Vaſe quatuor cyathos capiente. Pag. 44. *Blæſus*. Balbutiens, ſubebrius.

3. *Affer*, *&c.* Affers mihi libellum obſignandum, in quo profiteris Naſtam quemdam, unum è tuis ſervis, à te donatum eſſe libertate. Non eſt tempus obſignandi; ea res hominem ſobrium poſtulat.

6. *Signa*. Teſtis eſto, & ſignum tuum annulo appone, unde agnoſcatur iſte Naſta jure ac more manumiſſus fuiſſe.

7. In convivio non utor annulo ad ſignanda teſtamenta, aut alios id genus libellos; ſed ad lagenas obſignandas, ne à ſervis exhauriantur. Os lagenæ obturabant vulgò pice, cui ſignum annulo imprimebant, ita ut, niſi effracto ſigno, aperiri lagena non poſſet.

LXVIII.

Beneficia beneficiis alenda.

1. Dum me captares, mittebas munera nobis:
2. Poſtquam cepiſti, das mihi, Rufe, nihil.
3. Ut captum teneas, capto quoque munera mitte:
4. De cavea fugiat ne malè paſtus aper.

Verſ. 1. *Captares*. Amicitiam meam coleres, opibus inhians & hæreditati.

2. *Cepiſti*. Bonis potitus es meis: extorſiſti, ut in meo teſtamento hæredem te ſcriberem.

4. Ne ego mutem teſtamentum, & alium hæredem ſcribam: inſtar feræ, quæ malè à domino paſta, fugit. *Cavea*. Pag. 53.

LXIX.

Poeta extemporalis.

1. Lege nimis durà convivam ſcribere verſus

2. Co-

2. Cogis, Stella: licet scribere, nempe malos.

Jubes me facere versus in convivio: faciam sanè, at malos: hoc distichum habe tibi. Bona carmina fieri, nisi à sobrio, & sumpto ad cogitandum, scribendumque spatio, vix possunt. Horat. Lib. 1. Serm. Sat. 4.

LXX.

Ad amicum, ut valetudinem curet.

1. Sic in gramine floreo reclivis,
2. Quà gemmantibus hinc & inde rivis
3. Curva calculus excitatur unda;
4. Exclusis procul omnibus molestis,
5. Perfundas glaciem triente nigro,
6. Frontem sutilibus ruber coronis:
7. Infamem nimio calore Cypron
8. Observes, moneo, precorque, Flacce,
9. Messes area cùm teret crepantes,
10. Et fulvi juba sæviet leonis.
11. At tu, diva Paphi, remitte nostris
12. Illæsum juvenem, remitte votis,
13. Sic Martis tibi serviant Kalendæ,
14. Et cum thure, meroque, victimaque
15. Libetur tibi candidas ad aras
16. Secta plurima quadra de placenta.

Vers. 1. *&c.* Quàm opto ut genio indulgeas, ac epulis, in floreo gramine, &c. tam hortor te, moneoque ut ab æstu nimio caveas. Degebat Flaccus iste in insula Cypro, caloribus æstivis infesta, quos ut caveat, illum hortatur.

3. *Calculus.* Lapillus, quales in rivulis protruduntur. *Excitatur.* Emovetur, impellitur. *Curvæ.* Intumescente.

5. Infundas vinum in glaciem. Triens pro ipso vino, quod in triente continetur hic sumi debet, nisi malit aliquis id per hypallagem dici, pro, perfundas triente, & vinum glacie. Aliquando nivē superaddebant vino, seu glaciem; aliquando implebant calicem nive, eamque vino sensim superfuso solvebant. Itaque libenter hic legam cum Grutero, & Scriverio, *pertundas*, ideſt, frangas, diluas, excaves: pertunditur enim nix, dum ex alto vinum in ipsam decidit, ut guttæ stillatim decidentes lapidem cavant. Pag. 269. De triente dictum suprà, ep. 67.

6. *Sutilibus.* Philyra consutis. *Ruber.* Coronatus rubris è rosa sertis.

7. *Cypron.* Insulam è regione

gione Ciliciæ, in mari Carpathio. *Cypro*.

8. *Observes*. Vites, fugias.

9. *Crepantes*. Siccas.

10. *Leonis*. Pag. 273.

11. *Diva Paphi*. Venus. Paphus oppidum est Cypri, Veneri sacrum.

13. Id si feceris, opto ut sæpe r colaris Martiis Kalendis. Martiæ Kalendæ fœminis erant sacræ, ut dixi jam in ultimo ep. l. 5. atq; adeò Veneri. Tū Venus amica Marti fuit, à quo Martius mēsis nomen habet. *Kalendæ*. P. 216.

16. *Quadra*. Vide Lib. 6. Ep. 51. *Placenta*. Pag. 260.

Libetur. Sacrificetur.

Candidas. Diis superis candidæ aræ ponebantur: inferis nigræ.

LXXI.

Domitiani conviva.

1. Ad cœnam si me diversa vocaret in astra
2. Hinc invitator Cæsaris, inde Jovis:
3. Astra licet propiùs, Pallatia longiùs essent,
4. Responsa ad Superos hæc referenda darem:
5. Quærite, qui malit fieri conviva Tonantis;
6. Me meus in terris Jupiter ecce tenet.

Vers. 1. *Diversa*. Semota procul à terris, & disjuncta.

5. Quid esset *cœnare apud Jovem*, explicui pag. 108.

LXXII.

Servitutis commoda.

1. Quæ mala sint domini, quæ servi cōmoda nescis,
2. Condyle: qui servum te gemis esse diu.
3. Dat tibi securos vilis tegeticula somnos:
4. Pervigil in pluma Cajus ecce jacet.
5. Cajus à prima tremebundus luce salutat
6. Tot dominos: at tu, Condyle, nec dominum.
7. Quod debes, Cai, redde, inquit Phœbus, & illinc
8. Cinnamus: hoc dicit, Condyle, nemo tibi.
9. Tortorem metuis? podagra, chiragraque secatur
10. Cajus, & mallet verbera mille pati.

Vers. 3. *Tegeticula*. Exigua teges, storea.

4. *Cajus*. Tuus dominus.

Pervigil. Somni expers.

6. *Dominos*. Patronos suos, judices &c. *Nec Dominum*. Subaudi, *salutas*.

7. 8. *Phœbus, Cinnamus*. Duo fœneratores, aut creditores.

9. *Tortorem*. Si quid peccassent servi, vapulabant à lorario, vel carnifice *Chiragra*. Pag. 84.

Cer-

LXXIII.

Certus cyathorum numerus.

1. Addere quid ceſſas puer immortale Falernum?
2. Quadrantem duplica de ſeniore cado.
3. Nunc mihi dic, quis erit, cui te, Calociſſe, Deorũ
4. Sex jubeo cyathos fundere? CÆSAR erit.
5. Sutilis aptetur decies roſa crinibus, ut ſit
6. Qui poſuit ſacræ nobile gentis opus.
7. Nunc bis quina mihi da pocula, fiat ut illud
8. Nomen, ab Othryſio, quod Deus orbe tulit.

Verſ. 1. *Addere.* Superioribus cyathis. *Falernum.* Pagin 39. *Immortale.* Multos enim annos vigebat, & vim ſuam retinebat hoc vinum.

2. *Quadrantem.* Pag. 44. Vas continens tres cyathos.

3. Quis ille Deorum eſt, ô Calociſſe, (nomen eſt ſervuli) cujus in honorem ſex miſceri mihi à te jubeo cyathos? Cæſar eſt; in Cæſaris nomine ſex litteræ ſunt, Cæſar, ac toties bibere ſolebãt, quot eſſẽt litteræ in ejus nomine, cujus in honorem biberent.

5. *Sutilis.* Conſuta, & colligata filo aliquo.

6. Ut reſpondeat numerus coronarum, atque cyathorum, qui poſt unamquamque coronam capiti impoſitam haurientur, numero litterarum, quibus conſtat Domitiani nomen, qui Domitianus Flaviæ genti templum poſuit. De illo templo vide Ep. 2. hujus Libri.

7. Alios decem rurſum cyathos dà.

8. *Nomen.* Germanicus. Id ſibi nomen cur Domitianus adſciverit, dixi pag. 230.

Othryſio. Septentrionali. Pag. 323. *Deus.* Domitianus. Pag. 321.

LXXIV.

Pro felle, mel.

1. Santonica medicata dedit mihi pocula virga,
2. Os hominis! mulſum me rogat Hippocrates.
3. Tã ſtupidus nũquam nec tu, puto, Glauce, fuiſti,
4. Chalcea donanti, Chryſea qui dederas.
5. Dulce aliquis munus pro munere poſcit amaro?
6. Accipit; ſed ſi potat, in elleboro.

Verſ. 1. Hippocrates mihi ægrotanti dedit temperatam, & conditam Santonica virga, ideſt, frutice, potionem medicam. Abſinthium indicat, quod naſcitur exqui-

quisitum apud Santonas in Gallia *la Saintonge*. Estque herba amarissima.

2. *Os hominis*. O impudentiã hominis singularem! qui à me, loco mercedis, mulsi cadum petat.

Mulsum. Est vinum melle conditum, atque adeò dulcissima potio.

3. *Chalcea*. Χάλκια, ærea: Χρύσια, aurea. Glaucus, ut est apud Homerum Libro 5. Iliad. arma sua aurea, cum æreis Diomedis permutavit. Hoc alludens Noster innuit.

6. Accipiat sanè mulsum quod poscit, sed ea lege, ut potest, ut bibat simul elleborum, quo purget suam insaniam, qui ita desipit, ut me permutationem hanc facturum esse crediderit. Elleborum est herba insignem purgandi cerebri vim habens: nascebatur optimum in insula Anticyra. Elleborum bibere insani jubebantur.

LXXV.

Medicus fur ingeniosus.

1. Clinicus Herodes trullam subduxerat ægro:
2. Deprensus dixit; stulte, quid ergo bibis?

Herodes medicus ex eorũ genere, quos Clinicos vocant trullam argenteam (vas potoriũ est) ægro furatus erat: deprehensus in furto, finxit se non furari velle trullam, sed eã ægroto subducere, ne biberet, ac statim increpare cœpit ægroti intemperantiam: ego nè, ut te bibere, ac valetudinem affligere patiar! Non feram, trullam ipsam tibi auferam. De clinicis dictum Libro 1. Ep. 29.

LXXVI.

In invidum.

1. Rumpitur invidiâ quidam, carissime Juli,
2. Quòd me Roma legit; rumpitur invidiâ.
3. Rumpitur invidia, quòd turba semper in omni
4. Monstramur digito; rumpitur invidia.
5. Rumpitur invidia, tribuit, quòd Cæsar uterque
6. Jus mihi natorum; rumpitur invidia.
7. Rumpitur invidia, quòd rus mihi dulce sub urbe est,
8. Parvaque in urbe domus; rumpitur invidia.
9. Rumpitur invidia, quòd sum jucundus amicis,
10. Quòd conviva frequens; rumpitur invidia.
11. Rumpitur invidia, quòd amamur, quòdque probamur:

12. Rum-

12. Rumpatur quisquis rumpitur invidia.

Vers.6. Justrium liberorum quodnam esset dixi Libr. 2. Epig.66 67.

7. *Res sub urbe*. Suburbana villa.

12. Pergat sanè nobis invidere, crepet, ac disrumpatur invidia: fiat infelix nostra felicitate.

LXXVII.

Perfidus caupo.

1. Vindemiarum non ubique proventus.
2. Cessavit, Ovidi: pluvia profuit grandis.
3. Centum Coranus amphoras aquæ fecit.

Non ubique cessit infeliciter vindemia ob crebros imbres. Pluvia vindemiæ profuit: nam Coranus centum totas fecit amphoras, sed vini adeo diluti, & insulsi, ut aqua verius, quàm vinum dici possit: quod tamen non minori pretio divendet, quàm si esset optimum.

LXXVIII.

Liber ab auctore ipso datus.

1. Marcus amat nostras Antonius, Attice, Musas,
2. Charta salutatrix si modò vera refert;
3. Marcus Palladiæ non inficianda Tolosæ.
4. Gloria, quem genuit pacis alumna quies.
5. Tu qui longa potes dispendia ferre viarum,
6. I, liber, absentis pignus amicitiæ.
7. Vilis eras, fateor, si te nunc mitteret emptor:
8. Grande tui pretium muneris auctor erit.
9. Multùm, crede mihi, refert, an fonte bibatur
10. Qui fluit, an pigro quæ stupet unda lacu.

V.2. Si ipse mihi non blanditur, si vera narrat, M. Antonius in iis, quas ad me scribit epistolis, quibus me, ut amicum salutat identidem.

3. 4. Dignus, qui Tolosæ, (est urbs Galliæ) ubi studia pacis vigeat, ac litteræ, civis dicatur; quippe amans quietis, ac pacis, adeo ut ab ipsa quiete genitus videatur. Innuit eum longè dissimilē esse M. Antonio Triūviro, qui belli civilis dira fax fuerat (p.272.) Aut Antonio Saturnino, qui seditiones gravissimas accenderat, (p.184.) Is enim de quo agitur, M Antonius Primus, Vespasianum in primis adjuvit ad capessēdum imperium: & ad bella quibus orbis terrarum laborabat

rabat ob Galbæ, Othonis, & Vitellii factiones, componenda. Tacit. Lib II. Hist.

4. *Alumna*. Nutricula, vel filia.

5. *Dispendia*. Incommoda, sumptus.

7. *Eras*. More Græcorum dixit eras, pro, esses.

8. Ab auctore mittente suum librum accedet commendatio major, & gratia muneri.

9. 10. Permagni interest ad bonitatē aquæ, utrum bibatur ex ipso, qui semper fluit, ac movetur, fonte: an è lacu. Fons enim sēper est purior. Tum aqua motu viget, ac fit salubrior. Sic lōgè melior est liber ab auctore ipso datus. *Stupet*. Languet: stagnat.

LXXIX.

Valere patronum iubet.

1. Denariis tribus invitas, & manè togatum
2. Observare jubes atria, Basse, tua:
3. Deinde hærere tuo lateri, præcedere sellam,
4. Ad viduas tecum plus minùs ire decem.
5. Trita quidem nobis togula est, vilisque, putrisq;
6. Denariis tamen hanc non emo, Basse, tribus.

Vers. 1. *Denariis tribus*. Denarius primò, decem assibus: postea 12. æstimatus est: respondet octo solidis Turonensibus, ut Galli vocant. Itaque denarii tres assibus 24. Francicis æstimantur: quæ ferè summa erat sportulæ, ut diximus sæpiùs.

Invitas. Me, ut te colam, assectēr, deducam, &c.

2. *Observare*. Assidere tuis foribus, ut observem, quando evigilabis, prodibis, &c.

3. *Sellam*. Lecticam. Pag. 157. 161.

4. *Viduas*. Quarum hæreditates, salutando illas, visendoque, captas.

6. Plus impendii, & damni, quàm lucri facio: consumo enim togam, dum te invisō, & assector, quæ non constat tribus dumtaxat denariis, sed multò pluribus. Vide pag. 193. simile epigramma. Togati clientes erant, ut dixi pag. 55.

LXXX.

Domitianum Herculi anteponit.

1. Appia, quam similī venerandus in Hercule Cæsar.
2. Confecrat, Ausoniæ maxima fama viæ,
3. Si cupis Alcidæ cognoscere facta prioris,
4. Disce. Lybin domuit: aurea poma tulit.
5. Peltatam Scythico discinxit Amazona nodo:
6. Addidit Arcadio terga leonis apro.

7. Æri-

7. Æripedem silvis cervam, Stymphalidas undis
8. Abstulit: à Stygia cum cane venit aqua.
9. Fœcundam vetuit reparari mortibus Hydram.
10. Hesperias Tusco lavit in amne boves.
11. Hæc minor Alcides: major quæ gesserit audi,
12. Sextus ab Albana quem colit arce lapis.
13. Asseruit possessa malis Pallatia regnis:
14. Prima suo gessit pro Jove bella puer.
15. Solus Juleas cùm jam retineret habenas
16. Tradidit, inque suo tertius orbe fuit.
17. Cornua Sarmatici ter perfida contudit Istri:
18. Sudantem Getica ter nive lavit equum.
19. Sæpe recusatos parcus duxisse triumphos,
20. Victor hyperboreo nomen ab orbe tulit.
21. Templa Deis, mores populis dedit, otia ferro,
22. Astra suis, cœlo sidera, serta Jovi.
23. Herculeum tantis numen non sufficit actis:
24. Tarpejo Deus hic commodet ora patri.

Vers. 1.2. O Appia via, quam consecrat, sacram, sanctiorem, facit Cæsar Domitianus colendus sub imagine Herculis, in templo nuper ædificato. Quæ imago & statua, quod templum, est fama tua, idest, ornamentum tuum maximum. Appia via Roma Brundusium usq; pertinebat: eam silice straverat Clodius Appius cæcus; hinc illi nomen. Eam hoc in loco Martialis vocat *Ausoniam viam*, quia viarum latinarum primaria & quasi regina erat. *Ausoniæ*. Pag. 8.

4. *Lybin*. Afrum. Nempe Antæum gigantem Africæ, qui cùm esset terræ filius, quoties humum corruens tangebat, toties exurgebat valentior, matre ipsum reficiente. Eum Hercules sublimen tenens, præfocavit. Pag. 270.

Aurea, &c. Ex horto Hesperidum Atlantis filiarum, poma aurea sustulit, interfecto dracone pervigili, qui ea servabat. Pag. 17.

5. Hippolytæ Amazonum reginæ bello victæ detraxit militare cingulum, sive balteum loro & nodo revinctum. Pelta est clypei lunati genus. Menalippe fuit alia earumdem Amazonum regina, quam idem Hercules vicit.

Scythico. Scythiam incoluerunt Amazones prope fluvios Tanaim & Thermodontem. Erant virgines bello assuetæ: utebantur maximè arcu, quem ut commodius torquerent, dexteram sibi mamillam oburebant: unde factum illis nomen ab α privativa seu ἄνδ, sine; & μαζὸς, mamma: ἀμαζων, mamma carens.

6. Ad aprum in Erimantho monte Arcadiæ cæsum, adjunxit victoriam de Leone Nemæo. Pag. 8. 21.

7. Cerva quædam Dianæ sacra, in Monte Mænalo erat, incredibili velocitate prædita, ita ut non carneos, sed æreos habere pedes videretur; quàm idcircò vocabant *æripedem*: hanc assecutus Hercules cepit.

Stymphalidas. Proditum fabulis est, illas volucres fuisse humana præditas forma, instar Harpyiarum, & humanis carnibus vesci solitas, ad lacum Stymphalum in Arcadia. Inde illas Hercules amovit, ac sagittis petiit; aut ænei crotali strepitu, ut quidam malunt, fugavit. Pro *undis*, aliquot exemplaria præferunt *Astris*, quia Hercules Stymphalidas volantes dejeciſse ab ipsis nubibus dicitur.

8 *Cane*. Cerbero.

9. *Hydram*. Lege Libr. Spect, Epig. 25.

10. *Boves*. Geryonis Hispaniæ regis. pag. 270.

Hesperias. Hispania vocata est Hesperia, à stella Hespero, seu Vespero, quia est ad occidentem posita. *Lavit &c.* Vaccas victi Geryonis abactas, in Italiam duxit, atque in Tiberi lavit. Tiberis è Tuscia sive Etruria fluere incipit. Pag. 331.

11. *Minor*. Verus, sive Alcides. *Major*. Domitianus. Vide suprà. Ep. 48. 49.

12. Quem homines sub Herculis imagine colunt in templo, quod ipse condidit, sexto lapide (pag. 36.) seu milliario ab Albana villa De qua consule pagin. 177.

13. A Vitellio imperium per scelus adepto; seu à Vitellianis occupata palatia, id est, domum imperatoriam, in libertatem quasi vindicavi.

14. Eodem bello Vitelliano Capitolium tutatus est, contra furorem perduellium.

15. Cùm solus, cæso Vitellio, imperium Romæ administraret, & habenas orbis terrarum regeret: (vocat Juleas, quia C. Julius Cæsar ab Julo Æneæ filio sic appellatus, primus imperium invasit) eas tamen, quas retinere poterat, suo patri, Romam ex oriente venienti, tradidit sponte, & in orbe Romano, quem suum dicere poterat, cui poterat imperare, voluit præ modestia esse tertius tantùm, & patri, fratrique decedere. Vespasianus enim solus imperavit, ac post illum solus Titus, cui Domitianus, ejus frater natu minor, successit, qui solebat jactare, patri se & fratri imperium dedisse.

17. Ad Istrum, sive Danubium, (pag. 231. 222.) ter vicit: bis in Dacia, semel in Sarmatia. Cur dentur fluviis cornua, vide Ep. 7. Libri 7.

18. *Getica*. Pag. 302. 320.

19. 20. *Domitianus de Cattis, Dacisque post varia prælia duplicē triumphum egit. De Sarmatis lauream modò Capitolino Jovi retulit.* Ita Svet. cap. 6. Sarmatis igitur victis, triumphum recusavit, & rejecta triumphi pompa, Germanici dumtaxat

xat nomen ſumpſit. *Hyperboreo*. Sarmatico, ſeptentrionali. Pag. 179. *Parcus duxiſse*. Locutio eſt græca; id eſt, abſtinens à ducendis triumphis; eos per modeſtiam recuſans.

21. *Deis*. Jovi, Herculi, &c. *Mores*. Vide pag. 282. Epig. 3. Lib. 6. *Otia*. Pacem, bellis compoſitis.

22. *Suis*. Patri, fratri, uxori, quos in numerum Deorum retulit, ac veluti *cælo ſidera* nova, intulit.

23. *Serta*. Laurum Sarmaticam. Vide ſuprà, v. 19.

24. Minor eſt Hercules quàm ut tot rebus præclarè gerendis par ſit.

25. *Hic Deus* Domicianus. Sua Cæſar potiùs ora Jovi commodet: imponat ſtatuæ Jovis ſuum vultum, ut colatur ſub Jovis imagine meliùs, quàm ſub imagine Herculis, quem tanto intervallo ſuperat. Vel: Hercules non ſufficit tot rebus præclarè geſtis, vincitur à Domitiano: itaque *Deus hic* nempe Hercules commodet ora ſua patri Tarpejo, nempe ipſi Domitiano, qui alter Jupiter eſt. Ambiat Domitiani vultu conſpici & coli.

Tarpejo. Capitolino pag. 205. 349.

LXXXI.

Nihil debens.

1. Quadringentorũ reddis mihi, Phœbe tabellas;
2. Centum da potius mutua, Phœbe, mihi.
3. Quære alium, cui te tam vano munere jactes:
4. Quod tibi non poſsũ ſolvere, Phœbe, meũ eſt:

Verſ. 1. O Phœbe, (nomen eſt fœneratoris, vel creditoris alicujus) reddis mihi tabellas & ſyngrapham meam, qua teſtabar me à te accepiſse ſeſtertia 400. (efficiunt libras, ſeu Francos 40000) rectius faceres & liberalius ſi centum ſeſtertia mutua (libras 10000.) mihi dono dares.

3. 4. Noli putare te liberalem eſse, remittendo & donando mihi tot ſeſtertia: quære alium à quo iſtam liberalitatis laudem colligas. Nihil mihi das, nihil tibi debeo, quia non poſsum ſolvere tantam ſummam. Eſt epig. ſimillimum pag. 101.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER DECIMUS.

EPIGRAMMA I.

Liber brevis.

1. SI nimius videor, ſeraque coronide longus
2. Eſſe liber: legito pauca, libellus ero.
3. Terque quaterque mihi finitur carmine parvo
4. Pagina: fac tibi me quàm cupis eſſe brevem.

Verſ. 1. *Coronide*. Fine. Coronis eſt nota quædam, ſive ornatus, operi abſoluto additus, quo totum opus quaſi coronatur. Hinc adagium, *Coronidem imponere*, ideſt, finire.

3. *Ter &c.* Toties videtur finiri pagina, quot in ea continentur epigrammata.

4. *Quàm cupis*. Quantùm cupis: tam ero brevis quàm volueris: epigrammate uno dumtaxat perlecto, poteris finem libro imponere.

II.

Soli libri non moriuntur.

1. Feſtinata prior decimi mihi cura libelli
2. Elapſum manibus nunc revocavit opus.
3. Nota leges quædam, ſed lima raſa recenti;
4. Pars nova major erit: lector, utrique fave:
5. Lector, opes noſtræ; quem cùm mihi Roma dediſſet,
6. Nil tibi quod demus majus habemus, ait.
7. Pigra per hunc fugies ingratæ flumina Lethes,

8. Et

8. Et meliore tui parte ſuperſtes eris.
9. Marmora Meſſalæ findit caprificus, & audax
10. Dimidios Criſpi mulio ridet equos.
11. At chartis nec furta nocent, nec fœcula præſunt;
12. Solaque non norunt hæc monumenta mori.

Verſ. 1. Ordo eſt: cura prima libelli decimi edendi, nimis feſtinata, revocavit opus elapſum mihi manibus: hoc eſt, Ego qui curam, & laborem in hoc decimo libro cùm primùm factus eſt, ſive editus, poſueram nimis feſtinanter: curaviut idem liber, qui mihi velut è manibus erat elapſus, revocaretur ad limam. *Cura prior*. Dicuntur vulgò curæ ſecundæ eſſe meliores, & ſapientiores.

3. *Nota*. Jam edita. *Lima*. Vide ſuper hac voce p. 278. *Utrique*. Parti jam editæ, & illi, quæ recens addita eſt: veteribus verſiculis emendatis, & novis adjectis de integro.

5. *Opes noſtræ*. O Lector, quem ego ſi candidum nanciſcor, ſatis me beatum & divitem puto. Cujus favore vivo, & regno.

Ait. Roma, cùm te mihi, ò Lector, daret.

7. Ille tuum nomen ab oblivione vindicabit: donabit te immortalitate.

Lethes. Pag. 344.

8. *Meliore parte*. Ingenii fama.

9. Marmoreas ædes Meſſalæ vetuſtas evertet, ſubnaſcentibus inter lapides caprificis, & eos emoventibus. *Meſſalæ*. Pag. 372. *Caprificus*. Eſt ſilveſtris ficus, numquam matureſcens, è muris veteribus erumpit, eoſque disjicit. Pag 204.

10. *Dimidios equos*. Statuas equeſtres; vel, equos quadrigis lapideis junctos altera parte annis exeſa diminutos.

Criſpi. Pag. 206. *Mulio*. Ponitur hìc pro quolibet è vulgo.

11. *Furta*. Quibus opes ſurripiuntur. *Præſunt*. Imperant: chartæ, libri, ſunt extra jus, & imperium vetuſtatis. Vide Ovid. Lib. ult. Metam. Horatium noſtrum od. 7. & 8. Lib. 4. Legunt quidam, *& fœcula proſunt*. Earum pretium vetuſtas auget.

III.

Scriptor innoxius.

1. Vernaculorum dicta, ſordidum dentem,
2. Et fœda linguæ probra circulatricis,
3. Quæ ſulphurato nolit empta ramento
4. Vatiniorum proxeneta fractorum,
5. Poeta quidam clancularius ſpargit;

6. Et vult videri noſtra : credis hoc, Priſce,
7. Voce ut loquatur pſittacus coturnicis?
8. Et concupiſcat eſſe Canus aſcaules?
9. Procul à libellis nigra ſit meis fama,
10. Quos rumor albà gemmeus vehit pennà.
11. Cur ego laborem notus eſſe tam pravè,
12. Conſtare gratis cùm ſilentium poſſit?

Ordo ſententiæ totius ducendus eſt à verſu 5. Poeta quidam occultus, & ſine nomine, ſpargit neſcio quæ carmina plena iocis illiberalibus, & ſordida maledicentia, & ea ſub noſtro nomine, tanquam eſſent noſtra, circumfert.

Verſ. 1. *Dicta vernaculorum*. Sales ineptos, verba ſcurrilia. De vernis, ſeu vernaculis lege epigr. 36. Libri 1. nota 2.

Sordidum dentem. Fœdam dicacitatem.

1. *Linguæ circulatricis*. Circulatoris maledici. Circulator vocatur mercator circumforaneus, præſtigiator, qui remedia, cantilenas, ſuccos &c. in circulis urbanæ fœcis, & agreſtium concione vendit.

3.4. Quæ dicta, quas argutias, nolit emere ſulphurato uno, is qui vitra cum ſulphuratis permutat. Solebant Romani fractis vitris emere ſulphurata. Pag. 48. nota 4. Inter vitreos calices erant uſitatiſſimi Vatiniani, ſeu Vatinii, ab Vatinio quodam ſutore Beneventano inventi. *Proxeneta*. Ponitur hoc loco pro emptore, ſeu permutatore vitrorum cum ſulphuratis. προξενήτης : à προξενέω, interpres ſum & conciliator duorum in aliquo negotio. Ramentum porrò eſt pars exigua ligni, qualis intingitur ſulphure ad ignem è carbone vel ignario excipiendum.

7. Crediſne, ò Priſce, pſittacum poſſe abſurda coturnicis voce canere? me ineptos poſſe verſus condere?

8. *Canus*. Nomen eſt proprium tibicinis Imperatori Galbæ cari. Aſcaules vocatur, qui utrem inflat, utricularius agreſtis, ἀσκὸς uter, utris, & αὐλὸς tibia, vel fiſtula. Senſus eſt: Crediſne fieri poſſe ut Canus imperiti aſcaulę gloriam & nomen ambiat? neutiquam ſanè. Ita ego hujus poetæ clanculariі verſus mihi nolim adſcribere.

9.10. Abſit ut ego ſordidæ mordacitate, verſibus nigris, quales ille ineptus facit, colligere mihi famam turpem velim.

11. *Laborem*. Enitar, ſatagam. *Notus*. Famoſus, celebris.

12. Cùm poſſim ſilere, quod ſilentium nullo mihi labore conſtabit, cur malim ſudare, ac vexare me ſcribendis verſibus maledicis, cùm tacere & feriari tutò poſſim?

Car-

I V.

Carmina utilia.

1. Qui legis Oedipoden, caligantemque Thyeſten,
2. Colchidas, & Scyllas, quid niſi monſtra legis?
3. Quid tibi raptus Hylas, quid Parthenopæus, & Atys?
4. Quid tibi dormitor proderit Endymion?
5. Exutuſve puer pennis labentibus? aut qui
6. Odit amatrices Hermaphroditus aquas?
7. Quid te vana juvant miſeræ ludibria chartæ?
8. Hoc lege, quod poſſit dicere vita, meum eſt.
9. Non hìc Centauros, non Gorgonas, Harpyiaſque,
10. Invenies: hominem pagina noſtra ſapit.
11. Sed non vis: Mamurra, tuos cognoſcere mores,
12. Nec te ſcire, legas ἄντια Callimachi.

Verſ. 1. *Oedipoden*. Eſt quartus caſus à recto Oedipodes Oedipodæ. Dicitur etiam Oedipus, Oedipi. Fuit ille Laii Thebanorum regis & Jocaſtæ filius, qui patrem ignotum imprudens interemit, Jocaſtamq; matrem inſcius duxit, argumentum ingens fabularum. *Caligantem*. In tenebris trepidantem: ſole nimirum abdito, & ad Atrei ſcelus refugiente, ut explicui p 161.

Thyeſten. Pag. 171. 265.

2. *Colchides*. Tragœdias de Medea p. 22. 265.

Scyllas. Pag. 339. 342.

3. *Hylas*. pag. 150. Puer Herculi carus, qui cùm aquam forte hauriret, decidit in fontem, & ab Najadibus nymphis raptus fuiſſe dicitur.

Parthenopæus. Pag. 311. *Atys*. Pag. 137.

4. *Endymion*. Aſtrologiæ peritus fuit, quem, quòd noctes totas ſolus in Latino Cariæ monte, obſervandis aſtris, contemplandiſque traduceret, finxerunt à luna fuiſſe adamatum, & ſomno gravi obrutum periiſſe.

5. *Puer*. Icarus. pag. 203.

6. *Hermaphroditus*. Fuit filius Mercurii, qui Græcis Ἑρμῆς; & Veneris, quæ Ἀφροδίτη, dicitur: is ab fonte Salmacide amatus perhibetur, cujus tamen amore capi non potuit.

7. Quid te juvant, ò Lector, fabuloſi verſus & ludicri? hos lege de quibus quiſque poſſit dicere, mei ſunt, ad me, moreſque meos, ad vitam quotidianam rectè inſtituendam pertinent.

6. *Centauros*. p. 374. Centauri

tauri artem domandorum equorum primi invenere : cùmque in iis hærentes eminus primùm sunt aspecti, putati sunt esse monstra quædam ex hominibus & equis constantia. Ovid. Lib. 12. Metamorph. Ita sunt appellati à verbo græco κεντέω stimulo & ταῦρος taurus ; cùm enim tauri quidam in Thessalia, furore correpti montem Pelion vastarent, & obvios peterent, eos domuere Centauri, & stimulis, jaculisque abegerunt, equis insidentes.

Gorgonas. Gorgones fuere tres, ut fabulis proditum est, Phorci filiæ ; earum una Medusa fuit, de qua dictum Ep. 1. Libri 7. Harpyiæ, monstra quædam erant virgineo vultu, uncis naribus, alato tergo. Vide Virg. 3. Æneid.

10. Nostra carmina, mores hominũ pingũt & monẽt: nõ feras & monstra describunt.

11. *Mamurra*. Pro nobili quolibet improbo ponitur. Mamurrarum familia Romæ in primis erat nobilis.

12. *Αἰτία*. Principia, causas, à recto αἰτιολογία. Librum scripserat Callimachus (pag. 191.) in quo rerum causas & origines explicabat. Quod argumentum nullius est profectò ad mores emendandos utilitatis.

Te scire. Tua cognoscere vitia. Id si ita est, censeo legas Callimachum.

V.

Dira in poetam maledicum.

1. Quisquis stolæve, purpuræve contemptor,
2. Quos colere debet, læsit impio versu:
3. Erret pet urbes pontis exul & clivi,
4. Interque raucos ultimus rogatores
5. Oret caninas panis improbi buccas.
6. Illi December longus, & madens bruma,
7. Claususque fornix triste frigus extendat.
8. Vocet beatos, clamitetque felices,
9. Orciniana qui feruntur in sponda.
10. Et cùm supremæ fila venerint horæ,
11. Diesque tardus : sentiat canum litem,
12. Abigatque moto noxias aves panno.
13. Nec finiantur morte simplices pœnæ ;
14. Sed modò severi sectus Æaci loris,
15. Nunc inquieti monte Sisyphi pressus,
16. Nunc inter undas garruli senis siccus,
17. Delassetque omnes fabulas poetarum :
18. Et, cùm fateri Furia jusserit verum.

19. Pro-

19. Prodente clamet conſcientia, SCRIPSI.

Verſ. 1. Stola erat veſtis matronarum : purpura verò, magiſtratuum. Pag. 376. Si quis igitur matronas petulanter pulſat, magiſtratus quos colere debet, contemnit, is erret &c.

3. *Pontis exul*. In pontibus vulgò ſtabant mendici ſtipem à prætereuntibus rogitantes. Iidem in clivis deſidebant. Romæ vici quidam celeberrimi erant declives, ut via ſacra. In clivo Aricino plurimus mendicorum grex. Pag. 111. 299. *Exul*. Erro, & vagus, nullo certo lare. Mendici, vel in urbe media, exulare dici poſſunt, qui domum, & quaſi ſolum ſemper vertant. Legitur alibi aliter hic verſus. *Pontes per urbis exul erret, & clivos*.

4. *Rogatores*. Mendicos.

5. *Caninas buccas*. Offas atri panis, qualis canibus datur.

7. *Fornix*. Cella obſcura, & clauſa, nempè obſtructo, ad vim venti arcendam, aditu ac feneſtris. *Extendat*. Longiorem hyemem, ac moleſtiorem efficiat.

9. Mortuos, qui ad rogum efferuntur : ſive gladiatores & beſtiarios in arena interfectos, qui ſandapila in ſpoliarium abjiciuntur inſepulti. Feretrum autem ſive ſandapilam vocat ſpondam orcinianam, ideſt, feralem ſeu avernalem lectum ; à voce Orcus, ideſt, Pluto, cujus in ditione ſunt mortui. Sponda propriè latus eſt lecti ; ſive aſſeres, qui utrimque lectum ſuſtinent.

10. *Fila*. Parcæ hominum vitam nere dicebantur. Pag. 206. 220.

11. *Dies tardus*. Mors diu expectata. *Canum litem*. Canes litigantes de ſuis oſſibus, quinam ea eruta ſepulcro ſint voraturi. Canis latrans, omen infauſtum morientibus eſſe ferebatur.

12. Ita ſit ab omnibus in ſupremo illo die, ac morbo deſtitutus, ut cogatur noctuas, corvos, vultures, abigere à ſuo lectulo, quaſſando pannum. Vel, ipſe mortuus, projecto cadavere, & appenſo ſublimè panno volante, illas abigat.

13. *Simplices*. Una, & ſimplici morte non finiantur, durent etiam poſt mortem.

14. *Æaci*. Unus è judicibus inferorum. Tres vulgò nominantur. Æacus, Minos, & Rhadamantus.

15. *Siſyphi*. Pag. 278.

16. *Garruli ſenis*. Tantali. Is enim, cùm Jovis arcanis, & convivio Deorum adhibitus, multa quæ audierat, perperam denarraſſet, ea pœna in inferis cruciari dicebatur, ut mediis in undis ſitiat ; aquis, cùm eas appetit, fugientibus, ac ſubſidentibus.

17. Fatiget poëtas ſuis illis pœnis narrandis occupatos.

19. *Scripſi*. Ego ſum iſtorum auctor verſuum. Furiæ in inferis extorquent à ſceleratis criminum confeſſionem. Virg. 6. Æn. verſu 568.

V I.

Trajani in urbem adventus.

1. Felices, quibus urna dedit ſpectare coruſcum
2. Solibus arctois ſideribuſque ducem!
3. Quando erit ille dies, quo campus, & arbor, & omnis
4. Lucebit Latiâ culta feneſtra nuru?
5. Quando moræ dulces, longuſq; à Cæſare pulvis.
6. Tota que Flaminiâ Roma videnda viâ?
7. Quando eques, & picti tunicâ Nilotide Mauri
8. Ibitis? & populi vox erit una, VENIT?

Verſ. 1. 2. *Urna* · Sors, fortuna. Felix ille, cui hoc datum eſt ut clariſſimum ducem Traianum in ſeptentrionalibus ſideribus, ideſt, regionibus viderit. Ibi verſabatur quando eſt adoptatus à Nerva. Poteſt hoc intelligi de legatis ad eundem miſſis, ut delatum ipſi Imperium ſignificarent: nam legati ad principem mittendi, conjectis in urnam nominibus ſorte legebantur. *Arctois*. pag. 185. *coruſcum arctois ſideribus*. Qui Germaniam & ejus aſtra velut illuſtrabat ſuis virtutibus, ſua præſentia.

Ducem, M. Ulpium Nervam Trajanum Cæſarem. Interfecto à ſuis Domitiano, ſucceſſit Nerva, Nervæ Trajanus, anno Chriſti 98.

3. 4 *Campus*. Quando ob viam effuſi prodibunt cives ex urbe in campos, & arbores viſendi ſtudio conſcendent? quandonam omnes fœminæ lautiùs ornatæ & cultæ, ex ædibus proſpectabunt? *Nuru*. pag. 221.

5. *Moræ dulces*. Per quas Cæſarem diutiùs licebit cõtemplari, lentiùs præ multitudine populi occurrẽtis & ſtipati, procedentẽ, *à Cæſare*. Ab eo, ejuſque comitibus excitatus inter eundum.

6. Quando Roma tota conſpicietur in via Flaminia. Pag. 215. Hæc via ſpectabat ſeptentrionem; atque adeò per eã Trajanus erat ingreſſurus, è Germania veniens.

7. *Nilotide*. In Ægypto, ubi Nilus eſt, texta: Equites Mauri adhibebantur, pompæ cauſa, qui præirent triumphantibus, &c.

V I I.

Ad Rhenum, pro reditu Imperatoris.

1. Nympharum pater amniumque Rhene,
2. Quicunque Othryſias bibunt pruinas,
3. Sic ſemper liquidis fruaris undis.

4. Nec

4. Nec te barbara contumelioſi
5. Calcatum rota conterat bubulci?
6. Sic & cornibus aureus receptis,
7. Et Romanus eas utràque ripà:
8. Trajanum populis ſuis, & urbi,
9. Tybris te dominus rogat, remittas.

Verſ. 2. Quicumque amnes aluntur, & augentur imbribus plagæ ſeptentrionalis. Rhenus illorum pater vocatur, quia major cæteris & nobilior.

Othryſias. Septentrionales. *Liquidis.* Nunquam gelu adſtrictis.

5. *Calcatum.* Per hyemem, dum gelu fluvios conſtringit. *Bubulci.* Plauſtrum ſupra glaciem agentis.

6. *Aureus.* Pulcher, vigor. *Cornibus receptis.* Pag. 322. nota 3. Rhenus prope oſtium in duos alveos, & duo brachia velut in bina cornua finditur; unũ ex his alveis cũ vicina regione hoſtes populi Romani obtinebãt, & ipſi Rheno quaſi unũ cornu eripuerãt: alter autẽ alveus Rom. ditionis erat.

7. *Romanus.* Romano imperio ſubjectus, & quaſi donatus civitate. Germania, cis tranſque Rhenum Romanis pareat.

9. *Tybris &c.* Nerva Imperator cũ ſe propter ſenectutem & facilitatem cõtemni videret, Trajanum evocavit è Germania, & Imperii ſocium adſcivit. *Rogat.* Quaſi amicus & cognatus.

Dominus. Quia Romæ urbium principis fluvius.

VIII.

Uxor anus.

1. Nubere Paulla cupit nobis, ego ducere Paullam
2. Nolo; anus eſt: vellem, ſi magis eſſet anus.

V. 2. *Vellem.* Si enim eſſet magis anus, citiùs moreretur, ac me ſuorum bonorum hęredem relinqueret. Jocus eſt ab inexpectato; nolo eã ducere: quid ita? ſcilicet quia eſt anus; imò ſatis anus non eſt. *Nubere, Ducere.* Pag. 378.

IX.

Contemptæ litteræ.

1. Undenis pedibuſque, ſyllabiſque,
2. Et multo ſale, nec tamen protervo,
3. Notus gentibus ille Martialis,
4. Et notus populis: quid invidetis?

5. Non sum Andremone notior Caballo.

Vers. 1. *Undenis.* Versibus Phaleuciis, qui constant undecim syllabis, unde Ἑνδεκασύλλαβοι vulgò appellantur: quales isti modò, & alii quidam sunt. *Undeni pedes* accipi possunt pro disticho, constante versu Hexametro, cujus sex pedes : & Pentametro, cujus quinque. Epigrammata porrò distichis vulgò constant.

2 *Sale.* Jocis, dicacitate. *Protervo.* Illiberali, maligno.

5. Andremon Caballus, fuit scurra famosus temporibus Vespasiani. Nonnulli volunt Andremonem, esse nomen celebris equi circensis. Qualis Hirpinus ille erat, de quo mentionem facit Libro 3. Ep. 50. versu 12. & Juvenalis, initio Satyræ 8. Sententia est, quamvis multùm gloriæ meis carminibus sim adeptus, tamen multò plus Andremon (sive equus, sive scurra) est consecutus; adeò jacent hac tempestate litteræ, & artes bonæ!

Divitum servilis avaritia.

1. Cùm tu laurigeris annum qui fascibus intras,
2. Manè salutator limina mille teras.
3. Hic ego quid faciã? quid nobis, Paulle, relinquis,
4. Qui de plebe Numæ, densaque turba sumus?
5. Qui me respiciat, dominum regemque vocabo?
6. Hoc tu sed quantò blandius! ipse facis.
7. Lecticam, sellamve sequar? nec ferre recuso:
8. Per medium pugnas sed prior ire lutum.
9. Sæpius assurgam recitanti carmina? tu ltas,
10. Et pariter geminas tendis in ora manus.
11. Quid faciet pauper, cui non licet esse clienti?
12. Divisit nostras purpura vestra togas.

Vers. 1. Cùm tu, qui consulatum hoc anno geris, &c. *Fascibus.* Pagin. 351. 371.

4. Qui de plebe Romana sumus. Numa secundus Romanorum rex fuit. *Densa turba.* Nos numerus sumus, inquit Horatius Ep. 2 Lib. 1.

5. *Respiciat.* Arridendo, ut lauti solent alios cives tenuiores respicere. Ego igitur patronum, qui me aspicere dignabitur appellabo dominum, & regem.

6. *Hoc tu &c.* Hoc idem tu facis: sed multò blandiùs ac serviliùs.

7. *Lecticam.* Vide l. 3. ep. 27. 36.

9 *As-*

9. *Assurgam*. Ut solent qui applaudunt.

10. *In ora*. Patroni recitantis: sic illi applaudis, nempè jactando, & protendendo manus. Erat illa gaudii, & admirationis significatio usitata.

11. *Non licet*. Quia locum clientium, & munia omnia invadunt, ac sibi vendicant divites.

12. Vestra purpura, ideſt vos, ò patroni, ò nobiles purpurati, divisistis nostram togam, hoc est, nostra togatorum (clientes enim erāt vulgò togati) officia partiti estis; partē nobis reliquistis, partem vobis eamq; meliorem sumpsistis. Sunt qui scribant *dimisit* eo sensu; ò divites patroni, feciſtis ut dimitteremus, coegistis nos dimittere nostras togas, & clientiū officia prorsus abjicere.

XI.

Omnia inter amicos communia.

1. Nil aliud loqueris, quàm Theseа, Pirithoumque,
2. Teque putas Pyladi, Calliodore, parem.
3. Dispeream, si tu Pyladi præstare matellam,
4. Dignus es, aut porcos pascere Pirithoi.
5. Donavi tamen, inquis, amico millia quinque,
6. Et lotam (ut multum) terque quaterque togā.
7. Quid? quòd nil unquam Pyladi donavit Orestes.
8. Qui donat quamvis plurima, plura negat.

Vers 1. Theseus, & Pirithous ob mutuam amicitiam celebrantur. Fuit Theseus Ægei regis Athenarum filius. Cum amico suo Pirithoo Ixionis filio descendit ad inferos Proserpinam rapturus, sed à Plutone conjectus in vincula, vix ab Hercule liberatus est: Pirithous à Cerbero interfectus. 2. *Piladi*. Pag. 285.

3. Indignus es, qui Pyladis, aut Pirithoi mancipium sis, qui ministres ipsis in rebus despicatissimis, nedum eorum sis amicus.

5. *Millia quinque*. Subaudi, sestertiorum libras Turon. 500.

6. *Ut multum*. Enim verò munus ingens, (inquit Martialis) sanè prædicanda liberalitas! Domitius exponit istud *Ut multum*, ad summum. *Lotam*. Pexam, recentem, nitidam, purgatam sordibus.

7. 8. Atqui Orestes, reponit Martialis, nihil umquam Pyladi donavit. Cur? Quia scilicet habebant omnia communia. Qui verò aliquid amico donat, quamvis donet plurima, plura tamen illi negat, nempe ea omnia, quæ cum eo non habet communia; alioquin dare non posset, neque haberet aliquid, quo amicus careret.

Ur-

XII.

Arbanus aer.

1. Æmiliæ gentes, & Apollineas Vercellas,
2. Et Phaetonthei qui petis arva Padi:
3. Ne vivam, nisi te, Domiti, dimitto libenter,
4. Grata licèt sine te sit mihi nulla dies.
5. Sed desiderium tanti est, ut messe vel unà
6. Urbano releves colla perusta jugo.
7. I precor, & totos avidà cute combibe soles,
8. Quàm formosus eris, dum peregrinus eris!
9. Et venies albis non cognoscendus amicis,
10. Livebitque tuis pallida turba genis.
11. Sed via quem dederit, rapiet citò Roma colorem,
12. Niliaco redeas tu licèt ore niger.

Vers. 1. 2. 3. O Domiti, qui populos Æmiliæ ac Vercellas petis, patior te abire, ut valetudini consulas, &c. *Æmiliæ*. Pag. 143.

Vercellas. Oppidum olim Insubriæ, ubi Apollo præcipuè colebatur. Nunc est in Pedemontio, *Vercelli*.

Padi. Padus, est fluvius Italiæ maximus, *il Pò*, ab Alpibus ad mare Adriaticũ defluens, aliter Eridanus, In eum Phaethon curru solis excussus, fertur cecidisse. *Dimitto*. Mavult Gruterus, *permitto*: hoc enim verbum ferè idem atque adeò plus aliquanto significat, quàm dimitto: sic Ovidius dixit: *Onus permittere in hostem* pro, penitus ac longius mittere. Metam. XII.

5. 6 Ac licèt cruciandus sim tui absentis desiderio, tamen absentia tua mihi erit tanti: hoc est, potior mihi erit voluptate, quam ex tuæ præsentiæ caperem, quia tu illud commodi ex hoc itinere capies, ut saltem per æstatem unam, te curis urbanis oppressũ relaxes ac recrees; *Perusta*. Attrita, vexata. *Jugo*. Molestis occupationibus.

7. *Soles*. Amabant, valetudinis causa, sedere in aprico ad solem, & ejus vitali calore se reficere.

8. *Formosus*. Ironicè. Nempe fuscus, ater.

9. *Albis*. Nobis Romę degentibus, non perustis sole, ut tu. Vel pallidis propter sollicitudinem & molestiã.

10. Ori tuo fusco ac rubicũdo invidebunt cives, macie & pallore confecti, ob curas scilicet urbanas. Vulgò legitur: *Libabitque tuas pallida turba genas*. Id est, amici pallidi te redeuntem osculabuntur.

11. 12. Sed quamvis Æthio-

thiope nigrior sis, colorem hunc nigrum quem tibi dederit via & peregrinatio ab æstu & itinere collectum, citò Romanus aer deteret, ac mutabit: pristinum pallorem, & candorem brevi recipies. *Niliaco.* Pagin. 313. Ægyptii sunt fusci.

XIII.

Felicitas misera.

1. Cùm cathedralitios portet tibi rheda ministros,
2. Et Libys in longo pulvere sudet eques;
3. Strataque non unas cingant triclinia Bajas,
4. Et Thetis unguento palleat uncta tuo;
5. Candida Setini rumpant crystalla trientes,
6. Dormiat in pluma nec meliore Venus:
7. Urere nec miserum cessant suspiria pectus.
8. Vis dicam, malè sit cur tibi, Tucca? bene est.

Vers. 1. 2. Cùm habeas tecum in curru, quoties iter facis pueros elegantes, ac servos delicatos; cum Afri equites te præcurrant honoris causa. Cathedralitii ministri, servi sunt effeminati, quales ministrant fœminis? quia cathedra propriè est sella muliebris. *Rheda* Currus rotarum quatuor.

3. Cùm propè thermas tuas & balnea (Bajas illas vocat, quia Bajanæ thermæ erant laudatissimæ. Pag. 64. 213.) extructa sint multa triclinia, in quibus scilicet opiparè cœnes, recens à balneo.

4. Et balneas, sive piscinas marinis aquis plenas, (Thetis, Dea maris fuit; pro aqua ponitur) unguentis perfundas. Sæpe ipsas, ubi lavabant, aquas unguento odorato respergebant.

5. *Setini trientes.* Pocula plena vino Setino. Triens est poculum majus cyatho 4. continens. Pag. 44. è trientibus in minores crystallinos calices vinum fundebatur. Rumpi dicuntur pocula cùm ita implentur, ut oneri & vino ferendo paria non esse videantur.

7. *Urere.* Vexare, angere. Tamen ingemiscis, tristis es, identidem suspiras, &c.

8. Tibi malè est, quia nimis benè est: laboras nimia felicitate.

XIV.

Putida familiaritas.

1. Cedere de nostris nulli te dicis amicis.
2. Sed sit ut hoc verum, quid, rogo, Crispe, facis?

3. Mu-

3. Mutua cùm peterem seſtertia quinque, negaſtī:
4. Non caperet nummos cùm gravis arca tuos.
5. Quando fabæ nobis modium farriſve dediſti;
6. Cùm tua Niliacus rura colonus aret? (mæ?
7. Quando brevis gelidæ miſſa eſt toga tempore bru-
8. Argenti quando miſſa ſelibra mihi eſt?
9. Nil aliud video, quo te credamus amicum.
10. Quàm quod me coram pedere, Criſpe, ſoles.

Verſ. 3. Quinque ſeſtertia libræ ſunt Turonicæ 500.
6. Cum tu in Ægypto plena fabis & farre rura poſſideas.
8. *Selibra*. Dimidiæ libra. pag. 86. 244.
10. *Pedere*. Crepitum alvo edere.

XV.

Ludus crudelis.

1. Dotatæ uxori cor arundine fixit acuta:
2. Sed dum ludit Aper, ludere novit Aper.

Verſ. 1. 2. Aper (viri nomen) dum inter ludendum, ſagittas, quaſi joco, in uxorem benè dotatam, & divitem conjiceret, illi cor trāſfixit: certè egregiè ſcit Aper ludere, qui ludo facili opes uxoris ac dotem ſibi comparaverit: dum ludit, novit quid ludat, & ſeriò agit. Legunt aliqui: *Lædere novit Aper*. Dum ludit, lædit.

Dare verba.

XVI.

1. Si donare vocas promittere, nec dare, Cai,
2. Vincam te donis muneribuſque meis.
3. Accipe Callaicis quicquid fodit Aſtur in arvis,
4. Aurea quicquid habet divitis unda Tagi;
5. Quicquid Erythræa niger invenit Indus in alga,
6. Quicquid, & in nidis unica ſervat avis;
7. Quicquid Agenoreo Tyros improba cogit aeno:
8. Quicquid habent omnes, accipe, quomodo das.

Verſ. 3. *Callaicis*. Pag. 198. *Aſtur*. Aſturia eſt Hiſpaniæ regio ſeptentrionalis inter Gallæciam, & Biſcaiam, *les Aſturies*.
4. *Tagi*. Pag. 55. 207.
5. *Quicquid &c.* Gemmas omnes Indiæ. *Erythræa*. 257. *Alga*.

Alga. Est herba inutilis quàm æstus maris in littora projectat cum lapillis, & spuma. *Indus*. Pag. 385.

6. *Avis*. Phœnix, qui unicus orbe toto esse dicitur. Pag. 234.

7. Omnes purpuras, quæ Tyri inficiuntur & tinguntur in ahenis. *Tyros*. Pag. 122. 286. 377. Improbam Tyrum vocat, quæ colores purpureos mitteret, quibus delicati & effæminati vulgò utebantur.

Agenoreo. Agenor, Phœniciæ rex, Tyrum condidit.

8. *Quomodo das*. Nempe verbis, & promissis, quæ sola das. Nihil das, nihil accipe: das verba, do verba.

XVII.

Nugæ ab occupatis non legendæ.

1. Saturnalitio Macrum fraudare tributo,
2. Frustra, Musa, cupis: non licet, ipse petit.
3. Solemnesque jocos, nec tristia carmina posci;
4. Et queritur nugas obticuisse meas.
5. Mensorum longis sed nunc vacat ipse libellis:
6. Appia, quid facies si leget ista Macer?

Vers. 1. O Musa, frustra cupis fraudare Macrum eo munere, quod ipsi soleo mittere Saturnalibus, instar annui tributi. *Saturnalitio*. pag 136. 280.

3. *Solemnes*. Solitos quotannis ipsi dari. *Non tristia*. Festiva, ludicra epigrammata, quas nugas versu 4. vocat.

5. Sed ille nunc geometrarum, & eorum qui metiuntur itinera, libros legit. Præfectus fuerat Macer Appiæ viæ reficiendæ, ac sternendæ.

6. Si meos libellos Macer legit, ò Appia via, detrimentum inde capies, ac de me populus conqueretur. *Appia*. V. l. 9. ep. 80. p. 473.

XVIII.

Patronus illiberalis.

1. Nec vocat ad cœnam Marius, nec munera mittit,
2. Nec spondet, nec vult credere; sed nec habet.
3. Turba tamen non deest, sterilem quæ curet amicũ.
4. Eheu quàm fatuæ sunt tibi, Roma, togæ!

Vers. 2. *Nec spondet*. Non se prædem pro amicis offert creditori, aut fœneratori. *Credere*. Mutuam dare pecuniam. *Habet*. Quod credat, quod donet.

3. *Turba*. Clientium.

4. Heu, quàm fatui sunt Ro-

Romani clientes, qui navêt operam adeò sibi inutilem! Diximus jam sæpius, eos in patronorum honorem, toga uti solitos, quippe quæ lautior, & honestior vestis esset.

XIX.

Librum Plinio, quem laudat, mittit.

1. Nec doctum satis, & parum severum,
2. Sed non rusticulum nimis libellum,
3. Facundo mea Plinio, Thalia.
4. I perfer: brevis est labor peractæ
5. Altum vincere tramitem Suburræ.
6. Illic Orphea protinùs videbis
7. Udi vertice lubricum theatri,
8. Miranteſque feras, avemque regis
9. Raptum quæ Phryga pertulit Tonanti.
10. Illic parva tui domus Pedonis
11. Cælata est aquilæ minore pennâ.
12. Sed ne tempore non tuo disertam
13. Pulses ebria januam, videto:
14. Totos dat tetricæ dies Minervæ,
15. Dum centum studet auribus virorum,
16. Hoc quod sæcula, posterique possint
17. Arpinis quoque comparare chartis.
18. Seras tutior ibis ad lucernas:
19. Hæc hora est tua, cùm furit Lyæus,
20. Cùm regnat rosa, cùm madent capilli:
21. Tunc me vel rigidi legant Catones.

Vers. 3. *Plinio.* Vide Lib. VII. Epig. 68. *Thalia*, Pag. 183. 326.

4. Non est longa via ad Plinii domum, & post peractam, hoc est, emensam Suburram, vicus erat Romæ celebris, pagina 110. 246. facile est tramitem altum superare, seu jugum & clivum Esquiliarum. Pagin. 359.

6. Transibis prope theatrum, cujus in vertice statua est Orphei tota madida ob pluviam è summo theatro defluentem: & feras videbis lapideas, quas ille suavitate cantus illectas trahere videtur. Lubricus etiam dici potest Orpheus, sive ejus statua, eò quòd croco, & odoratis aquis perfunderetur, ut diximus Lib. Spectac. Epigram. 3. Scriverius negat positam fuisse

fuisse in aliquo theatro statuam hanc Orphei, sed aliquod è ligno theatrum, seu solarium instar theatri vult extructum fuisse in summo domus Plinianæ fastigio, in quo theatro hæc statua viseretur, ut & aquila, de qua mox. Affert in hanc sententiam Plinii locum Lib. 35. c. 12. *Dibutades Sicyonius figulus plastes, primus personas, tegularum extremis imbricibus imposuit, &c.*

8. *Avem regis*. Aquilam Jovis ministram. Solebant in ædium sacrarum, ac privatarum interdum fastigiis aquilę imponi, unde *ἀέτωμα* culmen domus significat, à voce *ἀετός*, aquila. *Phrygia*. Ganimedem, Trois Phrygiæ regis filium. Pag. 33.

10. Non procul aspicies domum tui amici Pedonis (poetæ præstantis, seu oratoris) cujus in fastigio est aquila, non tanta illa quidē, quanta est ea quæ in summo ædium Plinii tecto visitur: quia minor est Pedonis domus. Cælatam dicit, idest, sculptam; fictili quodam ac cælato opere factam: effigies enim istas fastigiis domorum imponi solitas, fabas fuisse simplici, at mira cælatura Plinius docet eo, quem suprà laudavi, loco.

12. Sed cave ne Plinii januam alieno tempore, malè petulās ac ebriorum instar, pulses. Thalia cęteris Musis hilarior, vino, & unguentis gaudebat. Pag. 372. nota 9.

14. *Tetricæ Minervæ*. Studiis severioribus; philosophiæ, vel foro.

15. 16. 17. Dum elaborat orationes recitandas coram Centumviris; (de illis fusè dictum Lib. 6. Epig. 26. (quas posteri *chartis arpinis*, hoc est, orationibus Tullianis, meritò comparabunt. Arpinum, *Arpino*, Italiæ oppidum, patria Ciceronis.

18. Commodiùs illum adibis sub noctē: cum cœnabit.

19. *Lyæus*. Bacchus. Pagin. 72.

20. *Rosa*, Qua coronati potabant. *Madent*. Unguentis, quibus crines perfundebantur.

21. *Tunc*, *&c.* Inter vina possum Plinio, possum Catonibus placere. *Catones*. Pag. 29. 34.

X X.

Cum amico locus omnis gratus.

1. Ducit ad auriferas quòd me Salo Celtiber oras,
2. Pendula quòd patriæ visere tecta libet,
3. Tu mihi simplicibus, Mani, dilectus ab annis,
4. Et prætextatà cultus amicitià,
5. Tu facis; in terris quo non est alter Iberis
6. Dulcior, & vero dignus amore magis.
7. Tecum ego vel sicci Getula mapalia Pœni,
8. Et poteram Scythicas hospes amare casas.
9. Si tibi mens eadem, si nostri mutua cura est,

10. In

10. In quocumque loco Roma duobus erit.

Verſ. 1. Quod velim Hiſpaniam reviſere, & Bilbilim, quam rigat Salo. Pag. 55. *Celtiber*. Pag. 54.

Auriferas. Tagus Hiſpaniæ fluvius aureas arenas volvere dicebatur, pag. 207.

2. *Pendula*. In edito, & declivi loco ſita.

3. *Simplicibus*. Puerilibus.

4. Et à me cultus quando gerebam adhuc prætextam. Erat veſtis ornata limbo purpureo: geſtabant eam pueri uſque ad annum 17. quo virilem togã ſumebant.

5. *Tu facis*. Tu unus in cauſa es; nempe cur redire velim in patriam, &c.

7. Getulia eſt regio Africæ; *mapalia* ſunt caſæ ruſticorum. *Sicci*. Siticuloſa eſt, ob æſtum, Africa.

Pœni. Carthaginenſes ita ſunt vocati quaſi Phœni venerunt enim è Phœnicia, parte olim Syriæ, duce Didone. Pag. 101. 187. 289.

8. *Scythicas*. Scythia, regio fuit Aſiæ ad ſeptentrionem longè lateque patens. Eam nunc obtinent Tartari.

10. Perinde vivemus, ac ſi eſſemus Romæ: nullo in loco Romam deſiderabimus. Amor mutuus Romæ deſiderium leniet, Romæ inſtar nobis erit.

XXI.

Liber obſcurus.

1. Scribere te, quæ vix intelligat ipſe Modeſtus,
2. Et vix Claranus; quid, rogo, Criſpe, juvat?
3. Non lectore tuis opus eſt, ſed Apolline, libris:
4. Judice te, major Cinna Marone fuit.
5. Sic tua laudentur: ſanè mea carmina, Criſpe,
6. Grammaticis placeant, & ſine grammaticis.

Verſ. 1. 2. Modeſtus, & Claranus, grammatici fuere celebres. De Modeſto agit Svet. lib. de illuſtribus Grammaticis. Adi Voſſium de Hiſtoricis lat. c. 20.

3. *Apolline*. Qui tua carmina velut ænigmata explicet.

4. *Cinna*. Scripſit ille novennio toto egregium, at per obſcurum poema, quod Smyrnam inſcripſit: hunc Virgilius laudat ecloga nona. Præfers igitur Cinnam Virgilio, quia eſt obſcurior, Virgilius verò apertior, & clarior.

5. *Sic*. Propter obſcuritatẽ.

6. *Placeant grammaticis*. Hoc eſt, nihil habeant mendoſum, quod arguere meritò grammatici poſſint. *& ſine grammatici*. Hoc eſt, neque tamen ita ſint obſcura, ut egeant grammaticis, qui ſolent obſcuros auctorum locos explanare.

XXII.

Bis vivere.

1. Jam numerat placido felix Antonius ævo
2. Quindecies actas Primus Olympiadas;
3. Præteritoſque dies, & tutos reſpicit annos:
4. Nec metuit Lethes jam propioris aquas.
5. Nulla recordanti lux eſt ingrata, graviſque:
6. Nulla fuit, cujus non meminiſſe velit.
7. Ampliat ætatis ſpatium ſibi vir bonus: hoc eſt
8. Vivere bis, vita poſſe priore frui.

Verſ. 1. 2. Antonius Primus jam vixit annos ſexaginta · Lib. IX. Ep. 78.

Olympiadas. Pag. 203. 316. 340.

3. *Tutos.* Quaſi extra fortunæ aleam poſitos, cui nihil juris eſt in præterita ·

4. Mortem imminentem non reformidat. *Lethes* · 344.

7. *Ampliat.* Amplificat, duplicat. *Unus dies eruditorum pluspatet, quàm imperiti longiſſima ætas* · Senec. Ep. 79. quod de viris probis longe certiùs dici poteſt ·

8. *Frui.* Voluptatem ex ea percipiendo. Improbi non fruuntur iis annis, quos in ſcelere traduxerint: eos enim, ſi quid ſapiunt, nullos fuiſſe velint.

XXIII.

Vitam longiorem fruſtra petit.

1. Natales mihi Martiæ Kalendæ,
2. Lux formoſior omnibus Kalendis,
3. Qua mittunt mihi munus, & puellæ,
4. Quinquageſima liba, ſeptimamque
5. Veſtris addimus hanc focis acerram.
6. His vos (ſi tamen expedit roganti)
7. Annos addite bis, precor, novenos:
8. Ut nondum nimia piger ſenecta,
9. Sed vitæ tribus aureis peractis,
10. Lucos Elyſiæ petam puellæ.
11. Poſt hæc tempora, nec diem rogabo.

Verſ. 1. *&c.* O Martiæ Kalendæ, qua die ſum natus, jam veſtris aris quinquagies ſepties placentas ac thura obtuli: his 57. annis addite anno 18. ut tres quaſi aureos annorum expleam · *Kalendæ.* Pag. 216.

3. *Et puellæ*. Non solùm viri amici mei, ut natali die assolet, mittunt munera; sed etiam fœminæ. Erant enim sacræ fœminis Martiæ Kalendæ, Pag. 280 nota 9.

5. *Acerram*. Est vas thuriferum: libum, placentæ est genus. *Vestris focis*. Natalem suum diem solemni sacrificio colebant.

6. *Si expedit*. Rectè; sæpe enim citò mori præstat, quàm diu vivere

9. *Aureis*. Tres aurei Romani conficiunt denarios 75. Tot igitur annos petit, quot sunt denarii in tribus aureis singuli enim denarios 25. continebant: & hanc sibi quasi auream ætatem postulat. Legit Scriverius; *Tribus areis*, non *aureis*. Metaphora ducta nimirum à circo, cujus spatium, & vacua planities, area vocatur, & cum quo sæpe cursus vitæ humanæ comparatur. Porrò autem currus in circo certare, ac aream decurrere soliti, vicies quinquies per unum diem è carceribus emittebantur, Servio testead versum 18. Lib. III. Georg. & quemadmodū viginti quinque missus, sive curruum emissiones, unam circi aream conficiebant, sic anni 25. una quasi vitæ area sunt. Favet huic explicationi, & eam illustrat Scaliger in suis ad Manilium notis. Simpliciùs locum hunc Brodæus exponit: Tribus areis, inquit, id est tribus vitæ circulis, sive ætatibus, pueritiâ, juventâ, & senectâ: nam decrepitam ætatem sibi non optat.

10. *Elysiæ puellæ*. Proserpinæ, quæ campis, & lucis Elysiis præest. Pag. 304.

11. Moriar libens post expletum hoc vitę tempus, neque illam mihi, vel ad unum diem, prorogari postulabo.

XXIV.

Ignava fortitudo.

1. In matutinâ nuper spectatus arenâ
2. Mucius, imposuit qui sua membra focis,
3. Si patiens, fortisque tibi, durusque videtur,
4. Abderitanæ pectora plebis habes.
5. Nam cùm dicatur, tunicâ præsente molestâ,
6. Ure manum: plus est dicere, Non facio.

Vers. 1. 2. *&c.* Ille Mucius Scævola, ille gladiator, qui Mucium repræsentabat, cùm spectacula manè nuper ederentur, & manum foculo ardenti imposuit, si tibi fortis & patiens videtur, næ tu valdè stolidus es, & Abderitano populo similis. Abdera civitas Thraciæ, Democriti patria, cujus aer ita erat crassus, cęlum adeò grave, ut homines ibi plerumque stupidi, hebetesque na-

nascerentur. De vero Mucio Scævola habes Epig. 22. Lib. 1. De isto ficto, 30. Lib. 8. pag. 387.

5. Qui enim jubetur manum urere & foculo imponere, ea conditione, ut nisi manum urat, induatur tunica molesta, in eaque vivus comburatur; ille si nolit urere manum, si malit tunicam molestam induere, certè fortior & generosior erit, quàm si manum igni imponeret. Videbat iste gladiator præsentem tunicam molestam sibi imponendam nisi manum foco injiceret, injecit, ne indutus molesta tunica, ureretur, ignavus fuit: fortis fuisset, si jussus dexteram urere, dixisset, non faciam, non uram, malo tunicam molestam induere. *Tunica molesta*. Erat illa imbuta & contexta musco, pice, resina, & aliis id genus rebus quæ ignem facilè concipiunt. Indutus ea reus torrebatur lento igne. Vide Lib. 4. Ep. 72. pag. 226. necnon Juvenalem Satyra 1. sub finem, item 8.

XXV.

Amici mortem deflet.

1. Vare, Parætonias Latiâ modò vite per urbes
2. Nobilis, & centum dux memorande viris:
3. At nunc Ausonio frustra promisse Quirino,
4. Hospita Lagæi littoris umbra jaces.
5. Spargere non licuit frigentia fletibus ora,
6. Pinguia nec mœstis addere thura rogis:
7. Sed datur æterno victurum carmine nomen.
8. Numquid & hoc, fallax Nile, negare potes?

Vers. 1. 2. O Vare, qui centurionis munere nuper in Ægypto functus es.

Parætonias, Ægyptias. Parætonium, urbs Ægypti, *Berton*.

Vite, Vitis seu virgula è sarmento erat insigne centurionum. Illi centum olim militibus præerant: *centum dux memorande viris*. Postea paucioribus.

3. At nunc licèt frustra promissus fueris nobis rediturus Romam, tamen mortuus jaces in Ægypto, terra peregrina & aliena. Quirinus idem est ac Romulus, Romæ cõditor. *Lagæi littoris*. Ægypti. Nam Lagus fuit pater Ptolemæi regum Ægyptiorum primi, post Alexandri Magni mortem. *Ausonio*. Pag. 7.

4. *Hospita umbra*. Quasi exul & peregrina.

7. Sed per me immortalis tibi gloria & fama datur in meis carminibus.

8. Hoc meum carmen æternum fore, ne ipsa quidem Ægyptus negabit, sed verè fate-

fatebitur, etsi fallax & mentiri solita. Ægyptii mendaces, & perfidi habebantur. Vel: O Ægypte, an quemadmodum potuisti prohibere, ne Romam rediret Varus, ita quoque impedies quominus eum hoc munere, & carmine prosequar? Ipsi hoc solatium non negabis, non eripies, etsi reditum, & vitam eripueris.

XXVI.

Natalis hominis nunquam vati.

1. Natali, Diodore, tuo conviva senatus
2. Accubat, & rarus non adhibetur eques;
3. Et tua tricenos largitur sportula nummos.
4. Nemo tamen natum te, Diodore, putat.

Vers. 2. *Non rarus*. Frequens, plurimus eques adhibetur convivio.

3. Triginta viritim nummos das cliētibus tuis. Vulgò deni tantùm festertii, sive centū quadrantes pro sportula dabantur. Consule Ep. 51. Lib. I. & 6. Lib. III.

4. Nemo te dignum luce putat. Ita Seneca de homine improbo: *Nemo illum unquam natum putavit*. Vel: nemo de tuis natalibus curat, adeò viles, obscuri, fortasse spurii, sunt. Tuam omnes cœnam, tua munera, magni faciunt, te, nihili.

XXVII.

Ad Ianum, pro pace.

1. Annorum nitidique sator pulcherrime mundi,
2. Publica quem primum vota precesq; vocant,
3. Pervius exiguos habitabas ante penates,
4. Plurima quam medium Roma terebat iter:
5. Nunc tua Cæsareis cinguntur limina donis,
6. Et fora tot numeras, Jane, quot ora geris.
7. At tu, sancte pater, tanto pro munere gratus,
8. Ferrea perpetua claustra tuere sera.

Vers. 1. Janus annorum & mundi sator, ideſt, pater vocatur, quia Januarius primus est mensium anni: Vide Lib. VIII. Ep. 2. & 8. vel, quia Janus idem erat, ac tempus, & cœlum, à quo omnia procreata censebant.

2. *Publica, &c.* Explicui jam, Lib. VIII. Ep. 8. versu 3.

3. Antea templum habuisti exiguum. Nempe in foro transitorio, quod ita vocabatur, quia ex eo in alii vicina facilis transitus erat. pag. 30. 74.

4. Ac

4. Ac per tuum templum ultro, citroque cives commeabant.

5. *Cæsareis*. Domitiani, qui templum Jani refecit, ac donis ornavit; Nervæ, qui illud amplificavit, &c.

6. In eo templo erant portæ quatuor, quia Jani statua quadrifrons inventa fuerat: & è portis prospiciebantur totidem fora: nimirum Vetus, Julium, Augustum, & Transitorium pag. 74.

b. Serva portas tui templi semper clausas: ideſt, Præsta nobis æternam pacem. Solebant Jani valvæ bello aperiri; pace claudi pag. 410.

XXVIII.

Servi dominis feliciores.

1. O temperatæ dulce Formiæ littus!
2. Vos, cùm severi fugit oppidum Martis,
3. Et inquietas fessus exuit curas,
4. Apollinaris omnibus locis præfert.
5. Non ille sanctæ dulce Tibur uxoris,
6. Nec Tusculanos Algidosve secessus,
7. Prænestе nec sic, Antiumve miratur.
8. Non blanda Circe, Dardanisve Cajeta
9. Desiderantur, nec Marica, nec Liris,
10. Nec in Lucrina lota Salmacis vena.
11. Hic summa leni stringitur Thetis vento,
12. Nec languet æquor; viva sed quies ponti
13. Pictam phaselon adjuvante fert aura:
14. Sicut puellæ non amantis ætatem
15. Mota salubre purpura venit frigus.
16. Nec seta longo quærit in mari prædam,
17. Sed à cubili lectuloque jactatam
18. Spectatus altè lineam trahit piscis.
19. Si quando Nereus sentit Æoli regnum,
20. Ridet procellas tuta de suo mensa.
21. Piscina rhombum pascit, & lupos vernas:
22. Natat ad magistrum delicata muræna.
23. Nomenculator mugilem citat notum,
24. Et adesse jussi prodeunt senes multi.
25. Frui sed istis quando Roma permittis?
26. Quot Formianos imputat dies annus
27. Negotiosis rebus urbis hærenti?
28. O janitores, villicique felices!
29. Dominis parantur ista; serviunt vobis.

Vers. 1. *&c.* O Formiæ temperatæ, dulce littus, id-est quarum littus est amœnum, & jucundum ad rusticationem, vos Apollinaris, ubi *Martis oppidum*, id est, Romam (pag. 409.) fugit, locis omnibus præfert. Formiæ, vox pluralis numeri, Latii oppidum fuit, Læstrigonum olim sedes, inter Cajetam, & Minturnas, à Saracenis excisum. Est in ejus loco pagus *Mola* nuncupatus.

5. Non ille ita miratur, & amat Tiburtinos colles, patriam castæ suæ uxoris. Formias Tiburi præfert. *Tibur.* Pag 36.209. 212. *Tusculanos* Pag. 334 Algidum, mons est prope Romam, Dianæ olim sacer ubi aura frigidior, & salubrior. In hoc monte est nemus, Algidum quoque dictum, nunc *Selva dell' Aglio*: & oppidum ejusdem etiam nominis, quod vocatur hodie *Rocca di Papa*.

6. *Præneste*. Pag. 215.

Antium. Pag. 229 Cùm versatur Apollinaris in sua villa Formiana, non requirit, non desiderat, amœnos secessus, qui sunt prope oppidum Circeum, (pag 229.) aut prope Cajetam Dardanidem, ideſt, conditam ab Æneâ, & Trojanis (p. 229.)

9. *Marica*. Fauni conjux fuit: hujus templum erat ad ripam Liris fluvii, qui nunc dicitur Italis *Carigliano*.

10. Nec Bajani fontes. Eos hìc vocat *Salmacida lotam in Lucrina vena*, ideſt, in lacu Lucrino, qui non procul Baiis abest. Pag. 66. Salmacis enim fons fuit in Caria, fabulis inclytus, cujus aqua effæminare hominum animos, & corpora jactabatur: huic aptè comparat Bajanos fontes, suis deliciis, & Romanorum luxu nobiles.

11 Hìc leni ventorum flamine mulcetur aquæ superficies, & placidum æquor...

Thetis. Pelagi Dea: pro mari ponitur.

12. *Viva quies ponti*. Non languidæ, & stagnantis aquæ, sed fluctuantis leni et grata tranquillitas.

13. *Phaselon*. Phaselus est cymba exigua.

14. 15. Aura propellens phaselum, & quietem illam pelagi velut animans, similis est ventulo, quem puella, calorem æstivum temperãs, facit, mota veste purpurea, & ante frontem ventilata.

18. *Trahit*. Ut escam hamo insertam voret. *Setam*. Lineam piscatoriam. *Altè spectatus*. Visus è superiore loco. Vel; in aqua pellucida, licèt alta, & profunda, facilè apparens.

19. 20 Si quando mare ventis agitatur, nec piscari licet. Æolus præest ventis, qui turbant mare.

Nereus. Deorum marinorum antiquissimus. Mensa de suo tuta, ideſt, de piscibus, qui domi servantur in piscinis, & vivariis. Procellas ridet, non est sollicita utrum mare sit procellosum necne; paratas dapes, ac tutas habet. Rhombi, lupi, murenæ, mugiles, mulli, pisciumsunt nomina, de quibus sparsim antè dictum.

21. *Vernas*. Domi natos 52.

23. *Nomenculator*, sive Nomenclator, is est qui appellat

lat nomina, eratque certorum apud Romanos servorum nomen & munus, qui dominis suis civium nomina, ut quisque occurrebat, ac salutandus erat, suggererent. Porrò piscibus quibusdam insignioribus, quos alerent domi, nomina imponebant: & vocati sic pisces, prodibant, seque sistebant.

26. Quàm pauci dies Formiani numerantur, & tanquam candidi, & felices pronuntur in beneficii loco, ab Apollinare, aut alio urbanis negotiis affixo? Pauci certè: illæ omnes deliciæ in servorum, & villicorum gratiam videntur esse comparatæ! *Imputat*. Pag. 145. nota 3. 224. 245. nota 13. 278.

XXIX.

Ἀπροσωπόδωρος.

1. Addixti servum nummis here mille ducentis,
2. Ut bene cœnares, Calliodore, semel;
3. Nec bene cœnasti: mullus tibi quatuor emptus
4. Librarum, cœnæ pompa caputque fuit.
5. Exclamare libet; non est hic, improbe, non est
6. Piscis, homo est: hominem, Calliodore, voras.

Vers. 1. *Addixti*. Pro, addixisti, idest, dedisti, vendidisti. Propriè dicitur aliqua res addici, cùm in auctione traditur pluris licitanti. Nummi sestertii mille & ducenti conficiunt libras Turonicas 120. *Here*. Heri pag. 50.

2. Ut conficeres pecuniam, quam in cœnam opiparam impenderes.

3. 4. Tamen magnificè, & lautè non cœnasti, siquidem primarium & palmarium cœnæ tuæ ferculum, fuit unus tantùm mullus, librarum quatuor.

Mullus. Pisces: *un barbone*.

6. *Homo est*. Quia hominis pretium est: vita servi constitit.

XXX.

Imago viri probi.

1. Hæc mihi quæ colitur violis pictura, rosisque,
2. Quos referat vultus, Cæciliane, rogas?
3. Talis erat Marcus mediis Antonius annis
4. Primus: in hoc juvenem se videt ore senex.
5. Ars utinam mores, animumque effingere posset!
6. Pulchrior in terris nulla tabella foret.

Vers. 3. De illo M. Antonio Primo vide pag. 371. & Ep. 22. hujus libri. *Mediis annis*. Florenti ætate.

XXXI.

Vitia culpanda: personis parcendum.

1. Simplicior priscis, Munati Galle, Sabinis,
2. Cecropium superas qui bonitate senem:
3. Sic tibi consoceri claros retinere Penates
4. Perpetua natæ det face casta Venus:
5. Ut tu, si viridi tinctos ærugine versus
6. Fortè malus livor dixerit esse meos,
7. Ut facis, à nobis abigas: nec scribere quemquam
8. Talia contendas carmina, qui legitur.
9. Hunc servare modum nostri novere libelli;
10. Parcere personis, dicere de vitiis.

Vers. 1. *Sabinis.* Fuerunt in media Italia versus mare Adriaticum: viri antiquæ probitatis, & simplicitatis laude præstantes.

2. *Senem Cecropium.* Socratem, qui Apollinis oraculo vir optimus est judicatus. *Cecropium.* Pag. 47. 231.

3, 4. Sic tibi det, faxit Venus, perpetua face, ideſt, perpetuo matrimonio pag. 390. tuę natæ, ut retineas, & habites Penates, domum, tui consoceri. Consoceri dicuntur illi, quorum alter filium suum alterius filiæ dat in matrimonium. Æternum sit, absque divortio, & repudio, matrimonium tuæ filiæ cum filio tui consoceri; & ita in eadem domo cum eo conjunctissimus semper vivas.

5. *Ut tu &c.* Istud *ut* respondet particulæ *sic*, posito in disticho superiori. Ita opto te in consoceri ædibus semper esse, ut tu velim abigas, ea conditione ut abigas &c. *Ærugine.* Est tabes æris; quemadmodum rubigo, ferri: hæc rubra, illa viridis: utraque æs, aut ferrum corrodit. Pro invidia interdum metaphoricè usurpatur, quia invidus arroditur & conficitur. In hoc loco significat maledicentiam, & obtrectationem, quæ est invidiæ partus.

7. *Abigas.* Meos esse neges: expungas è meis libris.

8. *Qui legitur.* Quemquam qui probetur, qui multos habeat lectores.

XXXII.

Patroni, & clientes à Trajano servati.

1. Dì tibi dent quicquid, Cæsar Trajane, mereris:
2. Et rata perpetuò, quæ tribuere, velint:

3. Qui

3. Qui ſua reſtituis ſpoliato jura patrono:
4. Libertis exul non erit ille ſuis.
5. Dignus es, ut poſſis totum ſervare clientem,
6. Et (liceat tantùm vera probare) potes.

Verſ. 2. *Rata*. Faxint ut quæ tibi ſunt largiti beneficia, ea ſint perpetua. Conſtantem tibi felicitatem largiantur.

3. *Jura*. Poterat patronus ſive dominus, à libertis ſuis clientibus (liberti omnes erant clientes, licèt non omnes clientes liberti forent) certam in rebus quibuſdam operam exigere; alimenta, ſi egeret, bonorum ſemiſſem, ideſt, dimidiam partem, cùm teſtamentū conderent; denique revocare illos poterat in ſervitutem, ſi in officio, & fide non manerent. Hoc jure (quod Trajanus reſtituit) patronos nos Domitianus ſpoliaverat, voluerat que, ut libertini, hoc eſt libertorum filii, in quos idem atque in libertos jus erat, pares eſſent militibus, qui hoc jure ſoluti erant.

4. Non erit deinceps patronus libertis ſuis pro exule, non tractabitur ab iis, ut exul; non ſpoliabitur bonorum ſemiſſe. Exulibus nullum jus erat gaudendi teſtamento, aut bonis defunctorum fruendi. Exules etiam, & proſcripti carebant omni civium jure. Talis eſſe patronus videbatur, ſuo privatus jure.

5. Dignus es, qui omnes viciſſim clientes ſerves, & ab omni patronorum vindices injuria: hoc tua magnificentia, & bonitate dignum.

6. Omnino id facies, ſi modò clientes juſta probabunt illa eſſe, quæ à patronis petent: aut verè ſe læſos ab iis fuiſſe oſtendent.

XXXIII.

Laus Sulpitiæ poetriæ.

1. Omnes Sulpitiam legant puellæ,
2. Uni quæ cupiunt viro placere.
3. Omnes Sulpitiam legant mariti,
4. Uni qui cupiunt placere nuptæ.
5. Non hæc Colchidos aſſerit furorem,
6. Diri prandia nec refert Thyeſtæ:
7. Scyllam, Byblida, nec fuiſſe credit:
8. Sed caſtos docet, & pios amores,
9. Luſus, delicias, facetiaſque.
10. Cujus carmina qui bene æſtimarit,
11. Nullam dixerit eſſe nequiorem,
12. Nullam dixerit eſſe ſanctiorem.

13. Tales Ægeriæ jocos fuisse
14. Udo crediderim Numæ sub antro.
15. Hac condiscipula vel hac magistra
16. Esse doctior, & pudica, Sappho.
17. Sed tecum pariter simulque visam
18. Durus Sulpitiam Phaon amaret;
19. Frustra: namque ea nec Tonantis uxor,
20. Nec Bacchi, nec Apollinis puella
21. Erepto sibi viveret Caleno.

Vers. 1. *Sulpitiam*. Matrona fuit è nobilissima Sulpitiorum familia, & eodem quo Martialis, ævo floruit. Poema scripsit, præter alia, egregium, de amore conjugali. Hinc ait vates eam esse legendam illis puellis, quæ uni viro servare fidem, quæ castæ conjuges esse velint.

5.6. Non describit Sulpicia Medeæ scelera, quæ filios trucidavit, &c. nec Thyestę dapes. Pag. 161. 265. *Colchidis*. Pag. 23. *Asserit*. Tuetur, ac defendit, laudando comprobat.

7. Imò ne credit quidem unquam extitisse Scyllam: (pag. 338.) aut Byblidem. Hæc in fontem conversa fuisse fingitur à poetis. Ovid. 9. Metamorph.

11. *Nequiorem*. Festiviorem, jocosiorem.

13. *Ægeriæ*. Numa secundus Romanorum rex simulabat se ab illa Dea doceri, & accipere leges, quas Romanis imponebat, & eum ipsa colloqui in quodam antro prope Ariciam. Vid. ep. 32. lib. 6.

16. *Sappho*. Pag. 354.

18 *Phaon*. Phaonem amabat Sappho, nec ab eo redamari poterat: Phaon tamen, inquit Noster, Sulpitiam diligeret æquè ac tu, simul atque ipsam vidisset, optaretque sibi conjugem tam castam: sed frustra; nec enim erepto sibi viro suo Caleno, vellet esse puella, idest, uxor, pellex, ipsius Jovis, Apollinis, aut Bacchi.

XXXIV.

Vinum pessimum.

1. Improba Massiliæ quicquid fumaria cogunt,
2. Accipit ætatem quisquis ab igne cadus:
3. A te, Munna, venit: miseris tu mittis amicis
4. Per freta, per longas toxica sæva vias.
5. Nec facili pretio, sed quo contenta Falerni
6. Testa sit, aut cellis Setia cara suis.
7. Non venias quare tam longo tempore Romam,
8. Hæc puto causa tibi est, ne tua vina bibas.

Vers.

Verſ. 1. 2. Quidquid vini in horreis Maſſiliæ ſervatur, & fumo cogitur; id eſt, denſatur, miteſcit ac ſeneſcit. Vel *cogunt*, ideſt: continent, ſtipant.

Fumaria. Sunt apothecæ, ubi vinum ætatem, ideſt, maturitatem quamdam, & properatam vetuſtatem à fumo & igne accipit. *Improba* vocantur, quia illa vina fumo excocta, parum ſalubria ſunt. Maſſilia, *Marſilia*; eſt urbs Galliæ Narbonenſis, ad mare Mediterraneum, portu ampliſſimo.

4. *Toxica*. Venena: vinum peſtiferum. Pag. 275.

5. 6. Nec vina iſta Maſſilitana vili pretio vendis, ſed tanto, quanto ſi venderetur amphora vini Falerni, aut Setini, ſatis caro vendita putaretur.

Falerni. Pag. 39.

Setia. Pag. 216.

Cellis. Apothecis vinariis.

XXXV.

In Hiſpaniam profecturus.

1. Juris, & æquarum cultor ſanctiſſime legum,
2. Veridico Latium qui regis ore forum,
3. Municipi, Materne, tuo veterique ſodali,
4. Gallaicum mandas ſi quid ad Oceanum.
5. An Laurentino turpes in littore ranas,
6. Et ſatius tenues ducere credis acos?
7. Ad ſua captivum quàm ſaxa remittere mullum,
8. Viſus erit libris qui minor eſſe tribus?
9. Et fatuam ſumma cænare pelorida menſa,
10. Quoſque tegit levi cortice concha brevis:
11. Oſtrea Bajanis quàm non liventia teſtis,
12. Quæ domino pueri non prohibente vorent?
13. Hìc olidam clamoſus ages in retia vulpem,
14. Mordebitque tuos ſordida præda canes:
15. Illic piſcoſo modò vix educta profundo
16. Impedient lepores humida lina meos:
17. Dum loquor, ecce redit ſporta piſcator inani:
18. Venator capta marte ſuperbus adeſt.
19. Omnis ab urbano venit ad mare cœna macello:
20. Gallaicum mandas numquid ad Oceanum?

Verſ. 2. *Qui regis, &c.* Dum jus reſpondes. Erat inſignis juriſperitus. *Municipi*. Pag. 216. Mihi, qui ex eodem ſum ortus ac tu, municipio; nempe Bilbili.

4. Si quid habes, quod in Hiſpania curatum velis, dicito.

Callaicum. Pag. 198.

5.6.7.8. An præſtat ranas & cacos propè Romã in Laurentino littore piſcari, (cacus eſt piſcis viliſſimus,) quàm ingentes mullos in Hiſpania capere (piſces eximios; ſuprà, Ep. 29.) qui cùm ſunt capti, & captivi, remittuntur tamen ad littorea ſaxa unde capti ſunt, ſi videantur eſſe minores tribus libris, niſi ſint trilibres.

Ducere. Trahere linea piſcatoria.

6. *Fatuam*. Inſulſam. *Summa*. Extrema, poſt alias dapes. *Pelorida*. Peloris eſt è cancrorum genere, ſeu oſtreorum; vilis quoque piſciculus. Pag. 285.

10. Et oſtrea parva, ſeu piſciculos; qui concha, tanquam cortice, teguntur.

11.12. Num præſtat Romæ cœnare peloridas, &c. quàm in Hiſpania cœnare oſtrea non liventia, ideſt, non invidentia, nihil cedentia, Bajanis oſtreis, quæ optima: quorum tamen in Hiſpania tanta copia eſt, ut ſervi, & mancipia illis ad ſatietatem, annuentibus dominis, veſci poſſint. *Bajanis*. Pag. 66. 209.

13. *Hic &c.* Romæ ſi venari voles, vulpem aliquam fortè capies, idque magno cum clamore, & ſudore. *Olidam*, Pag. 181. nota 10.

15. *Illic &c.* In Hiſpania tendam retia, in quibus paulò antè piſcatus fuerim, quæ recens ex aqua educta ſint, in iiſque lepores pulcherrimi confeſtim capientur.

17. Ecce, dum hæc ſcribo, fidem illis facit iſte piſcator, qui ſporta (eſt vas vimineum) vacua redit; adeò vacui ſunt, & ſteriles Italiæ fluvii: & venator, qui captam martem reportat, ac tam exigua præda ſuperbus eſt. Martes, martis, *una martora*, eſt muſtelæ genus, de quo Plin. Lib. 39. c. 4. Legunt nonnulli *mele*. Meles animal eſt mordax, & alitibus infeſtum, *une fovine*.

19. Ipſum Italiæ mare adeo ſterile eſt, ut piſces ab ipſa urbe Romæ veniant, ac deportandi ſint ad naves, ad urbes maritimas, ſi quis in iis cœnare piſces velit. Vides, quàm jure Oceanum Callaicum repetam; tu ſi quid curatum iſtic à me velis, ſignifica. Cùm diſcedentes aliquem ſalutarent, iſtis vulgò vocibus utebantur, *Numquid vis? numquid rogas?*

XXXVI.

Fortunati conjugis epitaphium.

1. O molles tibi quindecim, Calene,
2. Quos cum Sulpitia tua jugales
3. Indulſit Deus, & peregit annos!
4. Vixiſti tribus, ò Calene, luſtris.
5. Ætas hæc tibi tota computatur;

6. Et ſolos numeras dies mariti.
7. Ex illis tibi ſi diu rogatam,
8. Lucem redderet Atropos vel unam,
9. Malles quàm Pyliam quater ſenectam.

Verſ. 1. *Calene.* Fuit Sulpitiæ vir, de qua ſuprà, Ep. 33.

2. *Jugales.* Conjugales. Quibus in eodem cum Sulpitia jugo, ſeu conjugio fuiſti. Matrimonium jugum vocatur, quia jugum, & grave eſt, & à duobus fertur, eoſque ex æquo alligat, oneratque.

3. *Peregit.* Copiam tranſigendi dedit: peractos, & plenos conceſſit.

4. *Luſtris.* Pag. 87. 178.

5. Omne illud ſpatium temporis putas benè tranſactum; in vitæ rationibus voluti ponis. Lege ſuprà Ep. 22. & 38. verſu 36.

6. Solos illos numeras dies candidos, fortunatos arbitraris, quibus Sulpitiæ maritus fuiſti. Lib. 8. Epig. 45. nota 2.

7. 8. 9. Si unum ex illis diem, poſt multas, ac diuturnas preces, à Parca Atropo, exorare poſſes, illum anteponeres Neſtoris ſenectuti, qui tres ætates confeciſſe dicitur pag. 266. Pylius vocatur, quia rex Pyli erat, in Græcia. *Atropos.* 206.

XXXVII.

Anus annoſa.

1. Conſule tu Bruto quid juras, Lesbia natam?
2. Mentiris, nata es, Lesbia rege Numa.
3. Sic quoq; mentiris, namq; ut tua ſæcula narrant,
4. Ficta Prometheo diceris eſſe luto.

Verſ. 1. *Bruto.* Primus, poſt exactos reges, conſul Romanus fuit anno U. C. 245. Numa rex ſecundus Rom. prior Bruto annis ferè ducentis.

3. *Ut tua, &c.* Ut eſt hæc tua ætas, & ſenectus, quæ multa ſæcula præ ſe fert.

4. Prima es omnium fœminarum; illa ipſa, quam è luto finxit Prometheus. Pag. 9.

XXXVIII.

Divortium utile.

1. Menſe novo Jani veterem, Proculeja, maritum
2. Deſeris; atque jubes res ſibi habere ſuas.
3. Quid rogo, quid factum eſt? ſubitiq; cauſa doloris?
4. Nil mihi reſpondes, dicam ego: prætor erat.

5. Conſtatura fuit Megalenſis purpura centum
6. Millibus, ut nimiùm munera parca dares.
7. Et populare ſacrum bis millia dena tuliſſet.
8. Diſſidium non eſt hoc, Proculeja; lucrum eſt.

Verſ. 1. Menſe quolibet Januario, initio cujuſque anni, repudias maritum.

2. Erant hæc divortii concepta verba, quæ conjux conjugem repudians apud prætorem dicebat: *Reſtibi tuas habe.* Ideſt, farcinas collige, faceſſe.

4. *Prætor erat.* Ea cauſa fuit mariti deſerendi, quòd prætor eſſet; quo in magiſtratu ſumptus magni erant faciendi, quos ille facere non poterat, niſi uxor nummos de ſuo daret.

5. 6. Conſtitiſſet centum millibus feſtertium, (ideſt, libris Francicis 10000.) veſtis purpurea, quam, utpote prætor, geſtare debebat in ludis Megalenſibus. In honorem magnæ Deorum matris, ſive Cybeles celebrabantur iſti ludi pridie Non. April. uſque ad quintum Idus. Et munera quædam populo tunc diſtribui ſolebant à prætore. Cybele. Mater μεγάλη, ideſt magna, dicebatur: unde vox Megalenſis facta. Illos ludos celebrabant prætores, aliique magiſtratus, purpurati, in toga & prætexta, cæteroque ornatu exquiſito; unde purpura Megalenſis in proverbium abiit.

7. *Populare ſacrum.* Sacrificium pro populo peragi ſolitum in Megalenſibus *bis dena*, ſeu viginti millia feſtertiorum (ſunt libræ Francicæ 2000.) *tuliſſet*. Abſtuliſſet. Conſtitiſſet 20. millibus nummum.

8. Divortium hoc appellandum non eſt, ſed lucrum.

XXXIX.

Ager fœcundus.

1. Septima jam, Phileros, tibi conditur uxor in agro.
2. Plus nulli, Phileros, quàm tibi, reddit ager.

Verſ. 2. *Plus &c.* Quia uxores in eo ſepultæ amplam tibi ſingulæ dotem opeſque reliquerunt.

XL.

Sibi amicus.

1. Quinte Caledonios Ovidi viſure Britannos,
2. Et viridem Tethyn, Oceanumque patrem;
3. Ergo Numæ colles, & Nomentana relinques

4. Otia

4. Otia? nec retinet ruſque focuſque ſenem?
5. Gaudia tu differs: at non & ſtamina differt
6. Atropos; atque omni ſcribitur hora tibi.
7. Præſtiteris caro (quis non hoc laudet?) amico,
8. Ut potior vita ſit tibi ſancta fides:
9. Sed reddare tuis tandem manſure Sabinis;
10. Teque tuas numeres inter amicitias.

Verſ. 2. *Ovidi*. De illo vide Lib. 7. Epigram. 38. Cæſonium exulantem voluntarius comes in Britanniam eſt ſecutus pag. 341. *Caledonius*. Pag. 9.

3. *Colles Numæ*. Romam. Numa rex Romanorum ſecundus. *Nomentana*. P. 93.

4. *Otiæ*. Villam, in qua otiaris.

5. *Stamina*. Fila; colum. Pag. 220.

6. *Atropos*. Pag. 206. 220. *Scribitur*. In tuis rationibus veluti perſcribitur.

7. 8. Eſtò ſanè, concedo tibi ut in gratiam amici tui Cæſonii, fidem, & amicitiam vita ipſa ducas potiorem: ut perire malis, quàm eum deſerere.

9. 10. Sed velim tamen, ut redeas in Italiam, & villam tuam Sabinam: ac te ipſum inter tuos amicos numeres. Non te ipſe deſeras, qui aliis deeſſe non vis.

XLI.

Lector faſtidioſus.

1. Si quid lene mei dicunt, & dulce libelli,
2. Si quid honorificum pagina blanda ſonat:
3. Hoc tu pingue putas, & coſtam rodere mavis,
4. Ilia Laurentis cùm tibi demus apri.
5. Vaticana bibas, ſi delectaris aceto:
6. Non facit ad ſtomachum noſtra lagena tuum.

Verſ. 3. *Pingue*. Rude, inelegans. *Coſtam rodere*. Oſſa rodere, in quibus nihil carnis ſuccique ſit, mavis; cùm apri eximii ilia, inteſtina mollia, & bene condita, tibi apponamus. Prefers carmina maledica, & aſperæ, noſtris dulcibus, & innoxiis.

4. *Laurentis*. Libro 9. Epig. 35.

5. *Vaticana*. Vina peſſima.

XLII.

Laudanda negligentia.

1. Omnia vis bellè, Matho, dicere: dic aliquando
2. Et bene: dic neutrum: dic aliquando malè.

Vers. 1. *Belle*. Elegantèr, ingeniosè, acutè.
2. *Bene*. Mediocriter, utcumque. *Male*. Negligenter, omissis pigmentis, & oratorio fuco Pag. 362.

XLIII.

Vita felix.

1. Vitam quæ faciunt beatiorem,
2. Jucundissime Martialis, hæc sunt:
3. Res non parta labore, sed relicta;
4. Non ingratus ager; focus perennis:
5. Lis nunquam; toga rara; mens quieta
6. Vires ingenuæ; salubre corpus;
7. Prudens simplicitas; pares amici;
8. Convictus facilis; sine arte mensa;
9. Nox non ebria, sed soluta curis;
10. Non tristis torus, & tamen pudicus:
11. Somnus qui faciat breves tenebras;
12. Quod sis, esse velis, nihilque malis:
13. Summum nec metuas diem, nec optes.

Vers. 2. *Martialis*. Alloquitur amicum cognominem. Pag. 214.
3. *Res*. Opes, fortunæ. *Relicta*. Patrimonio, testamento. Propriè dicitur hæreditas relinqui.
5. *Toga rara*. Rara urbana officia, salutationes, obsequia, &c. ad quæ obeunda togis utebantur, ut veste honestiori.
10. *Torus*. Conjugium.
11. Somnus lenis, & arctus, adeo ut nox brevis appareat.
12. Tua sorte sis cõtentus.
13. *Summum diem*. Mortem. Eam qui metuit, anxius est, dum spoliari bonis, quibus fruitur, timet, qui eamdem optat, id vitæ præsentis odio, vel fastidio facit, quod ipsum est miserum.

XLIV.

Frugale convivium.

1. Nunciat octavam Phariæ sua turba juvencæ,
2. Atque pilata redit jamque subitque cohors.
3. Temperat hæc thermas, nimios prior hora vapores
4. Halat, & immodico sexta Nerone calet.
5. Stella, Nepos, Cani, Cerealis, Flacce, venitis?

6. Se-

6. Septem ſigma capit: ſex ſumus; adde Lupum.
7. Exoneraturas ventrem mihi villica malvas
8. Attulit, & varias quas habet hortus opes.
9. In quibus eſt lactuca ſedens, & ſectile porrum:
10. Nec deeſt ructatrix mentha, nec herba ſalax.
11. Secta coronabunt rutatos ova lacertos;
12. Et madidum thynni de ſale ſumen erit.
13. Parvus in his una ponetur cœnula menſa
14. Hœdus, inhumani raptus ab ore Lupi.
15. Et quæ non egeant ferro ſtructoris ofellæ,
16. Et faba fabrorum, prototomique rudes.
17. Pullus ad hæc cœniſq; tribus jam perna ſuperſtes
18. Addetur: ſaturis mitia poma dabo.
19. De Nomentana vinum ſine fœce lagena,
20. Quæ, bis Frontino conſule, plena fuit.
21. Accedent ſine felle joci, nec manè timenda
22. Libertas: & nil quod tacuiſſe velis.
23. De Praſino conviva meus Venetoque loquetur;
24. Nec facient quemquam pocula noſtra reum.

Verſ. 1. Iſidis ſacerdotes ſacris abſolutis pulſant tintinnabulum de more, ac horam eſſe octavam, ideſt, ſecundam poſt meridiem, admonent. Octava hora exercebant Romani corpora. pag. 283. *Juvencæ* pag. 108. *Phariæ* pag. 82.

2. *Pilata*. Raſa: calva, pilis vulſis è capite. *Redit*. Sacerdotes Iſidis poſtquam eius templum aperuerant manè, totam urbem circumcurſabant, fingentes ſe quærere filium Iſidis, ab ea olim amiſſum, quam cæremoniã, in Ægypto ſolemnem, Romæ repræſentabant. Mox ad templum redibant, & ſacris quibuſdam peractis, templũ claudebant. Sunt qui legant: *Et pilata redit, &c.* explicantq; de militũ prætorianorum cohorte pilis, ideſt, brevibus jaculis armata, quæ peractis excubiis rediret in prætoriana caſtra, dum ſubiret altera cohors, illius vices exceptura. *Jãque* ponitur pro *jam*, ut dixi p. 453.

3. Hac ora octava thermæ ſunt temperatæ, & tepidæ, quæ, hora ſeptima, plus nimio adhuc calidæ ſunt; calidiores etiam, ſexta. *Prior hora*. Septima, quæ octavam præcedit.

4. *Immodico Nerone*. Immodico calore, quo æſtuant thermæ Neronianæ, p. 397.

5. O amici, num tandem venitis? Ecquid ad cœnam properatis?

6. *Sigma*. Lectus erat diſcubitorius, factus in morem literæ græcæ ſigma, quę, ut priſco more ſcribebatur, accedebat ad ſimilitudinem literæ latinæ *c*. Itaque lectus ille hemicyclum, ideſt, ſemicirculum, imitabatur.

Septem convivas figma capiet: estis jam quinque, nempe Stella, Nepos, Canius, Cerealis & Flaccus: sextus ego sum: addatur Lupus (nomen est viri) septimus erit.

7. Malvæ solvunt alvum ac lubricant.

9. *Sedens*. Sessilis, capitata. Porrum aliud sectivum, aliud capitatum, p. 163.

10. *Ructatrix*. Quæ ructus ciet. *Salax*. Eruca, quæ libidinem proritare dicitur.

11. *Rutatos*. Ruta conditos. In orbem igitur composita ova dura & secta, patinæ oras ambient &c.

Lacertos. Pag. 356.

12. *Sumen*. Mamillæ sunt porcinæ. *Madidum thynni fale*. Conditum garo, seu muria confecta est ilibus thynnorum.

13. Inter illas dapes, una & eadem in mensa, ponetur hœdus. Legitur etiam, *Gustus in his*, &c. quasi dicat. Priora illa, erût leviora ineuntis cœnæ fercula: sequetur cœnæ caput, hœdus, &c. Quid sit *gustus*. V. l. 11. ep. 17.

15. *Structoris*. Structor videbat carnes, &c. Vide Juvenalem Sat. 11.

Ofellæ. Sunt carnium particulæ assatæ in craticula, vel in olla elixæ.

16. *Et faba*, &c. Nempe cibus fabrorum, & deliciæ. Vel, faba certo modo condita, qualem fabri adamant. *Prototomi*. Brassicarum cymæ, cauliculi delicatiores, primo vere decisi, Italis *broccoli*: πρωτότομοι πρῶτος primus, τέμνω, seco.

17. *Perna*. Suilla coxa.

20. Quæ prima omnium lagenarum impleta est vino, cùm Frontinus iterum consul fuit. Ille Martialis ævo floruit, ac librum de Stratagematis scripsit.

21. *Manè timenda*. Postridie, insequenti mane. Domitiani ævo fiebat sæpè, ut quæ in conviviis dicta erant liberius, ad Imperatorem deferrentur, & rei fierent mane, qui simul pridiano convivio indulserant.

23. *De Prasino*, &c. Confabulabimur de aliquo auriga factionis Prasinæ, vel Venetæ. Vide Lib. 6. Ep. 31.

XLV.

Vina plumbea, aureum vas.

1. Cùm potes amethystinos trientes,
2. Et nigro madeas Opimiano:
3. Propinas modò conditum Sabinum:
4. Et dicis mihi, Cotta, Vis in auro?
5. Quisquam plumbea vina vult in auro?

Vers. 1. *Amethystinos trientes*. Calices ornatos lapide amethysto. Is ebrietatem impedire putabatur, unde illi nomen, ab α privante & μεθύω ebrius sum.

De

De trientibus dictū est p. 44.

2. *Opimiano*. Subaudi, *vino*, pag. 45.

3. *Modò conditum*. Recens, nuperrimè, in amphoras fusum.

Sabinum. Deterrimum; natum in Sabinorum regione, posita ad mare Adriaticum è regione Latii.

4. *Vis*. Subaudi, bibere. *In auro*, poculis aureis.

5. *Plumbea*. Pessima pag. 87. nota 15.

XLVI.

In mortem auriga.

1. Frangat Idumæas tristis Victoria palmas:
2. Plange Favor sæva pectora nuda manu.
3. Mutet Honor cultus; & iniquis munera flammis
4. Mitte coronatas, Gloria mœsta, comas.
5. Heu facinus! prima fraudatus, Scorpe, juventa
6. Occidis; & nigros tam citò jungis equos.
7. Curribus illa tuis semper properata, brevisque,
8. Cur fuit, & vitæ tam propè meta tuæ?

Vers. 1. *Idumæas*. p. 101.

2. *Plange*. Tunde; percute.

3. *Cultus*. Vestes: pullas v. gr. pro candidis induat. *Et iniquis*, &c. Gloria tondeat capillos, (id in luctu fieri solebat,) & eos in ignem proiciat, cum laureis suis coronis.

6. *Nigros*. Nempe iturus ad Plutonem. Omnia in inferis nigra.

7. 8. Qui metam in circo tam properè, tam breviter, attingebas; cur vitæ metam, ideò mortem, tam festinanter attigisti?

XLVII.

Mors decepta.

1. Ille ego sum Scorpus, clamosi gloria circi,
2. Plausus Roma tui, deliciæque breves:
3. Invida quem Lachesis raptum trieteride nona,
4. Dum numerat palmas, credidit esse senem.

Vers. 1. *Ille ego sum*, &c. Videtur carmen hoc epitaphii loco positum fuisse. *Circi*. Pag. 23. 307.

3. *Lachesis*. Pag. 206. *Trieteride nona*. Anno ætatis 27. Vide pag. 294.

4. *Palmas*. Quas in circo sum adeptus. Lege paginam 218.

XLVIII.

Laus vitæ ruſticæ.

1. Sidera jam Tyrius Phryxæi reſpicit agni
2. Taurus, & alternum Caſtora fugit hyems.
3. Ridet ager, veſtitur humus, veſtitur & arbos:
4. Iſmarium pellex Attica plorat Ityn.
5. Quos, Fauſtine, dies, qualem tibi Roma Ravennam
6. Abſtulit! ò ſoles! ò tunicata quies!
7. O nemus, ò fontes, ſolidumque madentis arenæ
8. Littus, & æquoreis ſplendidus Anxur aquis!
9. Et non unius ſpectator lectulus undæ,
10. Qui videt hinc puppes fluminis, inde maris.
11. Sed neq; Marcelli, Pompejanumque, nec illic
12. Sunt triplices thermæ, nec fora juncta quater:
13. Nec Capitolini ſummum penetrale Tonantis,
14. Quæque nitent cœlo proxima templa ſuo.
15. Dicere te laſſum quoties ego credo Quirino:
16. Quæ tua ſunt, tibi habe: quæ mea, redde mihi.

Verſ. 1. Jam ſignum Tauri oritur, & Arietis ſidus antea exortum reſpicit. Aries primum eſt Zodiaci ſignum, & initium anni aſtronomici, ac veris: hunc proximè conſequitur Taurus; quem Tyrium appellat, quia fabulis proditum eſt, eum in ſidera relatum fuiſſe, poſtquam Europam Agenoris, qui Tyrum condidit, filiam per mare in Cretam vexiſſet. Aries verò cur Phryxeus vocetur, explicui pag. 282. Oritur ille die 25. Martii: Taurus 21. Aprilis: Gemini 21. Maii. Ita vernos tres menſes complectitur, ac deſcribit hoc diſticho.

2. *Alternum, &c.* Jam Majus menſis inſtat, de quo Geminos, ſignum cœleſte in Zodiaco tertium, ſol ingreditur, & hyems omnino abſcedit. Sunt autem illi Gemini, Caſtor, & Pollux, alternis vivere, & mori dicti, ut explicatum Ep. 38. Lib. 5. & 21. Lib. 8.

4. *Pellex Attica.* Philomela. Pandionis enim Athenienſium regis erat filia. Pellex dicitur, nempè Terei, à quo temerata eſt.

Ityn. Filium ſororis ſuæ Procnes, quem ipſa Procne, illatam ſorori ſuæ Philomelæ injuriam non ferens, ſectum in fruſta, & elixum, Tereo marito ſuo epulandum appoſuit. Pag. 271.

Iſmarium. Thracium, quia Tereus ejus pater, Thraciæ rex erat, in qua mons Iſmarus.

5. Quàm candidis, & amœnis diebus caruiſti, quibus Ra-

Ravennæ, (pag. 165.) in tua villa frui poteras, & quos tibi Roma, dum te occupatum tenet, malè invidit, & abstulit!

Tunicata quies. Libera à negotiorum tumultu, ambitione, &c. Populus, Romæ; cives in municipiis, rustici in pagis, erant ferè tunicati.

7.8. *Solidum littus*. Non molle & paludosum, sed arena duriore, licèt madida, firmum & stipatum.

Anxur. Pag. 230.

9. 10. O rem suavem, cùm è suo lectulo potest aliquis mare, & circumfusa flumina contemplari, ut Anxure licet. *Non unius*. Non tantùm fluvialis, sed etiam marinæ.

11. Atqui nō est illic theatrum Marcelli, & Pompeii. Augustus in honorem Marcelli, filii Octaviæ sororis suæ theatrum extruxit inter Capitolium & Tiberim: *Pompejanum*, pag. 284.

12. *Thermæ*. Pag. 5. *Triplices*. Triplici contignatione ædificatæ: vel, tres maximè celebres, Agrippæ, Neronis, & Titi. De foris quatuor dictum suprà, ep. 27. Lipsium ad Lib. 5. de admirandis Romæ.

13. Non templum Jovis Capitolini, p. 206. 237. 355.

14. Templum Flaviæ gentis, de quo lege plura Lib. 9. Ep. 2. & 3.

15. O quoties Romulo & Romæ dicis, ut opinor, ferva tibi tuos honores, curas, templa magnifica, & theatra: otium, rus, villam meā, mihi redde. *Quirino*. Romulus cum hastā se rè pingebatur, utpote bellator; hasta au tem Sabinorum lingua vocab atur quiris. Inde Romulo nomen Quirini.

XLIX.

Oculorum dapes.

1. Mensas, Ole, bonas ponis; sed ponis opertas.
2. Ridiculum est: possum sic ego habere bonas.

Vers. 1. *Opertas*. Tectas, clausis lancibus, quas aperire nemini licebat, prætèr Olum fortasse.

2. *Ego*, Licèt pauper, tales habere mensas possum, nempe ubi lances opertæ sint, ac vacuæ.

L.

Clientes ægroti.

1. Totis, Galle, jubes tibi me servire diebus,
2. Et per Aventinum ter quater ire tuum.
3. Eximit aut reficit dentem Cascellius ægrum;
4. Infestos oculis uris, Higine, pilos.
5. Non secat, & tollit stillantem Fannius uvam:

6. Tri-

6. Triſtia ſervorum ſtigmata delet Eros.
7. Enterocelarum fertur Podalirius Hermes.
8. Qui ſanet ruptos, dic mihi, Galle, quis eſt?

Verſ. 1. *Servire*. Officia clientium, & obſequii, vel ſervitia potius, præſtare.
2. *Aventinus*. Pag. 307. *Tuum*. In quo habitas.
4. *Pilos* Cùm pili palpebrarum ſunt longiores, eas vellicant, ac lædunt, itaque uri debent, aut evelli, hoc præſtabat egregiè Higinus quidam, medicus ophthalmicus. Pag. 414.
5. *Uvam*. Eſt morbus quidam, cùm in faucibus naſcitur tuberculum, ab uvæ ſimilitudine, uva dictum; quòd, niſi à peritiſſimis medicis, ſanari ſine ſectione non poteſt. Fannius ſanat uvam, eam non ſecando.
6. Eros chirurgus quidam, delet notas ferro candenti ſervis inuſtas. Pag. 415.
7. Hermes medicus, fertur eſſe Podalirius, ideſt, non inferior Podalirio, antiquo & celebri medico, Machaonis fratre, Æſculapii filio, in ſanandis Enterocelis, ἐντερον Græcis, inteſtinum eſt: κήλη, tumor, ὑπεροχὴ, morbus Hernia vulgò dictus, quo inteſtina in ſcrotum decidunt, diducta, & fracta pellicula interiore, qua continentur.
8. *Ruptos*. Hoc in loco non videtur ea vox poni pro homine graviori hernia laborante, id quod vulgò ſignificat; ſed pro cliente qui currendo, & ſerviendo patronis, ruptus, fatigatus, ac fractus eſt, cujus rupta toga, rupti calcei, &c. Talis ego ſum, inquit, neque hujus mali remedium eſt invenire.

LI.

Pretioſum piper.

1. Argenti libram mittebas: facta ſelibra eſt,
2. Sed piperis: tanti non emo, Sexte, piper.

Verſ. 1. *Argenti libram*. Pag. 133. *Selibra*. Pag. 86. 244. *Facta*. Mihi à te miſſa eſt, pro argenti libra, ſemilibra piperis.
2. *Tanti*. Tot laboribus, quot ſumo in te ſalutando, comitando, &c.

LII.

Amor non officioſus.

1. Anxuris æquorei placidos, Frontine, receſſus,
2. Et propius Bajas, littoreamque domum,

3. Et

3. Et quod inhumanæ Cancro fervente cicadæ
4. Non novere nemus, flumineosque lacus
5. Dum colui, doctas tecum celebrare vacabat
6. Pieridas: nunc nos maxima Roma terit.
7. Hìc mihi, quando dies meus est? jactamur in alto
8. Urbis, & in sterili vita labore perit;
9. Dura suburbani dum jugera pascimus agri,
10. Vicinosque tibi, sancte Quirine, Lares.
11. Sed non solus amat, qui nocte dieq; frequentat
12. Limina: nec vatem talia damna decent.
13. Per veneranda mihi Musarum sacra, per omnes
14. Juro Deos, & non officiosus amo.

Vers. 1. 2. *Anxuris*. P. 230. *Bajas*. 66. 209. Ducenda sententia est à versu 5. *Dum colui*. Dum habitavi Anxur, Bajas, & loca maritima.

3. Quando frequentabam illud nemus, illos lacus, quos facit flumen Alix, ubi cicadæ, vel media in æstate, silent. Est illud nemus in agro Rhegino, ubi ultima Italia Siciliam respicit. Ibi Alix agros Locrensem, & Rheginum dividit, cujus in ripa, quæ Rhegium spectat, cicadas obmutescere Plinius testatur Lib. XI. cap. 27. in ea verò, quæ Locros, canere. Sed cur inhumanæ cicadæ? an quia stridore querulo obstrepunt? an legendum, ut Scaliger putat, *inhumano cancro*? idest, æstuanti, sævo *Cancro*. Pag. 273. *Cicadæ*. Cicada insectum quoddam est è genere locustarum, canorum, & streperum.

6. *Terit*. Vexat, fatigat. *Pieridas*. Pag. 350.

7. Hìc, in urbe, quando diem habeo meum? ideſt, in quo mihi, & meis amicis vacare possim? nullum.

8. *In alto urbis*. In urbe, tamquam in mari jactor. *Et in sterili &c.* In illis urbanis curis, & procellis vitam laboriosam, nullo fructu, & operæ pretio totam perdo.

9. Maneo autem Romæ, ut colam domum suburbanam vicinam templo Romuli: quæ adeò sterilis est, ut à me pascatur potius magno sumptu, quàm me fructibus suis pascat. Sic infrà, *Pascitur hic; ibi pascit ager*. Epig. 82.

11. *Amat*. Amici viri partes implet.

12. *Limina*. Domum amici. *Vatem*. Scribendo occupatum. *Damna*. Temporis.

14. *Et non officiosus*. Licèt urbanitate operosa te non profequar; amo te tamen. Multi amicitiam inanibus officiis malè metiuntur.

LIII.

Lector delicatus.

1. Consumpta est uno si lemmate pagina, transis,
2. Et breviora tibi, non meliora placent.
3. Dives, & ex omni posita est instructa macello
4. Cœna tibi; sed te mattya sola juvat.
5. Non opus est nobis nimium lectore guloso.
6. Hunc volo qui fiat non sine pane satur.

Vers. 1. Cùm vides paginam repletam uno tantùm epigrammate, quod proinde longiusculum sit, hanc transis, non legis. *Lemma* est inscriptio carminis, titulus & summa, sive comprehensio: λῆμμα, à λαμβάνω, capio, comprehendo; pro toto epigrammate hìc sumitur.

4. *Mattya.* Significat ea vox cupedia, crustula delicata, & alia id genus, quæ à pistoribus dulciariis confici solent, à voce græca ματτύη, quam vocem Athenæus l. 14. ait significare, omne obsonium exquisitius. Μάττω, pinso, subigo. Ita usurpat Svet. in Calig. *Multis venenatas mattyas misit.*

5. *Guloso.* Cupediarũ amãte.

6. Hunc probo, qui solidis etiam cibis, & pane delectetur: qui nolit epulari, nisi apponatur panis.

LIV.

In ludimagistrum.

1. Jura trium petiit à Cæsare discipulorum,
2. Assuetus semper Munna docere duos.

Qui tres habebant liberos certo gaudebant jure. Pag. 140. Quidam indoctus ludimagister ad similitudinem illius juris trium liberorum, trium discipulorum jus petebat à Cæsare, quãvis adeò esset desertus & contemptus, ut numquam discipulos plures duobus habuisset.

LV.

Epitaphium.

1. Hìc festinata requiescit Erotion umbra,
2. Crimine quam fati sexta peremit hyems.
3. Quisquis eris nostri post me regnator agelli,
4. Manibus exiguis annua justa dato.

5. Sic

5. Sic lare perpetuo, ſic turba ſoſpite, ſolus
6. Flebilis in terra ſit lapis iſte tua.

Verſ. 1. *Erotion.* Puella, de qua vide Lib. V. Ep. 34. 37. *Feſtinata umbra.* Morte immatura.

2. Quam confecit ſextus annus crudeli fato, & prope ſcelerato. Legitur etiam *pĕregit*, ideſt, cujus vitam abſolvit.

4. *Manibus.* Umbræ Erotii. *Juſta.* Sic vocabantur ſacrificia pro mortuis fieri ſolita, quia iſto, qui defunctis habetur, honore nihil eſt juſtius.

5. 6. Precor viciſſim, ut ſis ipſe tota cum domo tua, & familia, ſalvus, & incolumis; nullumque tumulum præter hunc, in agro tuo videas. *Lare.* Pag. 156. 166. Lapidem ſive cippum tumulis imponebant, in quo ſcriberent aliquid, epitaphii loco. Similem habes clauſulam Epigr. 21. Lib. VI.

LVI.

Æſtas puerorum ſtudiis inopportuna.

1. Ludi magiſter parce ſimplici turbæ:
2. Sic te frequentes audiant capillati,
3. Et delicatæ diligat chorus menſæ;
4. Nec calculator, nec notarius velox
5. Majore quiſquam circulo coronetur:
6. Albæ leone flammeo calent luces,
7. Toſtamque fervens Julius coquit meſſem.
8. Cirrata loris horridi Scythæ pellis,
9. Qua vapulavit Marſyas Celænæus,
10. Ferulæque triſtes, ſceptra pædagogorum,
11. Ceſſent, & Idus dormiant in Octobres:
12. Æſtate pueri ſi valent; ſatis diſcunt.

Verſ. 2. *Capillati.* Cincinnati, & nobiles pueri. P. 168. not. 30.

3. *Chorus menſæ.* Pueri in chorum, & inſtar coronæ, cingentes menſam, in qua legunt, ſcribunt, audiunt.

4. *Calculator.* Qui tradit putandi, & numerandi artem; qui arithmeticam docet. *Notarius*, Pag. 263.

5. *Majore circulo.* Pluribus diſcipulis in orbem circumſtantibus cingatur.

6. Dies calidi ſunt, ac puri, æſtate ſicca. Leo, ſidus æſtivum, quintum in Zodiaco, p. 7. 211. 403.

8. *Scythæ horridi pellis.* Corium, quo utitur immanis Scytha, ad conficienda lorea flagra, ſeu ſcuticas. Dicitur iſta pellis, ſive ſcutica *loris cirrata*: nempè loris è manubrio, tamquam cirris, capilliſque ex capite pen-

pendentibus. *Scythæ horridi*, qui horridus est ob lorta immania, quibus servos castigare solet. Scythæ enim crudeles admodum erant & loris ac pellibus plurimùm utebantur. De illis habita mentio suprà, Ep. 20.

9. *Marsyas*. Pastor Phrygius fuit, qui ausus Apollinem fistula provocare, prope Celænas oppidum Phrygiæ, victus ab eo, loris cæsus, demum pelle ipsa spoliatus est. Ovid. 6. Metam.

11. *Dormiant*. Quiescant, non tractentur usque ad medium Octobrem: cùm remittet æstus. Tota æstate pueri ne vapulent, nec laborare cogantur.

Idus. Pag. 147. 217.

LVII.

Epitaphium nobilis matronæ.

1. Marmora parva quidem, sed non cessura, viator,
2. Mausoli saxi, Pyramidumque legis.
3. Bis mea Romano spectata est vita Terento;
4. Et nihil extremos perdidit ante rogos.
5. Quinq; dedit pueros, totidem mihi Juno puellas:
6. Clauserunt omnes lumina nostra manus.

Vers. 1. Tumulum parvum è marmore vides: non cedet ille tamen Mausoleis omnibus & Pyramidibus. De utrisque vide pag. 3. 4.

3. Quo vixi tempore, bis celebrati fuere ludi sæculares. Oportet vixerit hæc matrona ferè annis 110. Nam totidem intercessere inter ludos ab Augusto celebratos, & eos quos Domitianus edidit, ut dixi Libro IV. Ep. 1. Recens nata erat sæcularibus Augusti ludis; senio confecta ludis Domitiani: unde non ait utrosque sibi spectatos fuisse, sed in utrisque se vixisse, spectatam se fuisse, id est, fuisse admirationi omnibus, ob diuturnitatem vitæ. In illis sæcularibus ludis fiebant sacra quædam Diti, in Terento. De illo habui mentionem pag. 71. 178.

4. *Nil perdidit*. Non dentes, non usuram oculorum, aut alia id genus, quæ anni adimunt. *Rogos*. Pag. 258.

6. Clauserunt mihi morienti oculos omnes mei liberi. Hoc votum parentum est, ut liberos sibi superstites relinquant.

LVIII.

In hominem effœminatum.

1. Cùm te municipem Corinthiorum
2. Jactes, Carmenion, negante nullo;

3. Cur

3. Cur frater tibi dicor, ex Iberis
4. Et Celtis genitus, Tagique civis?
5. An vultu ſimiles videmur eſſe?
6. Tu flexa nitidus coma vagaris:
7. Hiſpanis ego contumax capillis.
8. Levis dropace tu quotidiano;
9. Hirſutis ego cruribus, geniſque.
10. Os blæſum tibi, debiliſque lingua eſt;
11. Nobis filia fortiùs loquetur.
12. Tam diſpar aquilæ columba non eſt;
13. Nec dorcas rigido fugax leoni.
14. Quare deſine me vocare fratrem,
15. Ne te, Carmenion, vocem ſororem.

Verſ. 1. Municipes erant cives quarumdam urbium, jure civitatis Romanę fruentium. Pag. 216. Municeps aut civis Corinthius hoc loco ſignificat hominem improbum & mollem, quia Corinthus (Pag. 256.) deliciarum & nequitiæ fama laborabat.

2. *Negante nullo*. Quoniam id mores tui ſatis loquuntur & probant.

3. 4. Ego natus in Celtiberia provincia Hiſpaniæ, pag. 55. *Tagi* 55. 207.

6. *Flexa*. Criſpata, calamiſtrata. Pagina 117. *Nitidus*. Unguentis delibutus.

7. *Contumax*. Incultus, aſper, hirſutus.

8. *Dropace*. Dropax medicamenti quoddam genus eſt, è pice conflatum, quo pili è cute velluntur.

11. Apud nos, Hiſpanos videlicet, filia, puella, fortiori voce ac magis virili, quàm tu, loquetur.

13. *Dorcas*. Sylveſtris caprea.

Sororem. Nempe fęminæ quàm viro ſimiliorem.

LIX.

Elegans coquus.

1. Quis rogo tam durus, quis tam fuit ille ſuperbus,
2. Qui juſſit fieri te, Theopompe, cocum?
3. Hanc aliquis faciem nigra violare culina
4. Suſtinet? has uncto polluit igne comas?
5. Quis potiùs cyathos, aut quis cryſtalla tenebit?
6. Qua ſapient melius mixta Falerna manu?
7. Si tam ſidereos manet exitus iſte miniſtros,
8. Jupiter utatur jam Ganymede coco.

Verſ. 4.

Vers. 4. *Unctio igne.* Nidore: igne culinario fumoso & pingui.

5. *Potius.* Potiori jure. Decentiùs.

7. *Sidereos.* Dignos sideribus: elegantes.

Exitus iste. Culina.

8. Poterit ipse quoque Ganymedes esse coquus Jovis, neque illum culina dedecebit.

LX.

Epitaphium vetulæ.

1. Pyrrhæ filia, Nestoris noverca,
2. Quam vidit Niobe puella, canam,
3. Laertes aviam senex vocavit,
4. Nutricem Priamus, socrum Thyestes,
5. Jam cornicibus omnibus superstes,
6. Hoc tandem sita conditur sepulcro
7. Calvo Plotia cum Melanthione.

Vers. 1. *Pyrrhæ*, Fuit. Pyrrha uxor Deucalionis. Nestor multò ante Homerum, bello Trojano vixit.

2. *Niobe.* Uxor Tantali, quæ dicitur hìc fuisse puella, cùm jam anus esset ista Plotia.

3. *Laertes.* Pater Ulyssis.

Avia. Est patris, vel matris mater.

4. *Socrum.* Est socrus, uxoris, aut mariti mater, *belle mere.*

Thyestes. Pag. 161. 203. 265.

5. *Cornices.* Diutissimè vivere feruntur.

8. *Melanthione.* Suo viro.

LXI.

Vxor imperitans viro.

1. Custodes das, Polla, viro; non accipis ipsa:
2. Hoc est uxorem ducere, Polla, virum.

Vers 1. *Custodes.* Apponebantur à viris interdum custodes uxoribus, ut eas observarent: hæc Polla viro apponebat, licèt illo fortasse non castior.

2. Id cùm facis, virum ducis, viris imperitas: cùm tamen uxorem vir ducere, illi imperare debeat. Lux affulgebit huic epigrammati ex Ep. 12. lib. 8. pag. 377.

LXII.

Quare segnior in scribendo sit.

1. Quòd mihi vix unus toto liber exeat anno,

2. Des-

1. Desidiæ tibi sum, docte Potite, reus.
3. Justius at quanto mirere, quòd exeat unus;
4. Labantur toti cùm mihi sæpè dies.
5. Nunc resalutantes video nocturnus amicos,
6. Gratulor, & multis; nemo, Potite, mihi.
7. Nunc ad luciferam signat mea gemma Dianam:
8. Nunc me prima sibi; nunc sibi quinta rapit.
9. Nunc consul, prætorve tenet, reducesq; choreæ:
10. Auditur toto sæpe poeta die.
11. Sed nec causidico possis impunè negare,
12. Nec si te rhetor, grammaticusve rogent:
13. Balnea post decimam lasso, centumq; petuntur
14. Quadrantes: fiet quando, Potite, liber?

Vers. 1. *Exeat*. In lucem edatur.

4. *Labantur*. Inanes, vacui à Musis litterisque, dilabantur & effluant: cùm sim totos sæpe dies otiosus.

5. Nunc resalutor ab amicis vesperi, quos manè salutavi.

6. *Gratulor*. Convenio multos, ut iis vel honores ipsis oblatos, vel opes, &c. gratuler, cùm nemo istis de causis mihi gratuletur.

7. Nunc vocor in montem Aventinum, ubi Diana colitur, ut signem annulo, tabulas, testamentum, &c. Lucifera vocatur Diana, quòd pueris in lucem edendis præsit: qua etiam de causa Lucina nuncupatur, p. 12.

8. *Prima*. Diei hora prima post ortum solem.

Rapit. Ad varia negotia obeunda. Vide Lib. 4. Ep. 7.

9 *Consul, Prætor, &c.* Comitandi, reducendi, observandi, consulendi de jure. De Consulibus plura, si cupis, quære pag. 351. De Prætoribus, pag. 218.

Choreæ. Vel histrionũ; vel sacerdotum Isidis, de quibus fit suprà mentio Ep. 44.

10. Sæpe operam do per totum diem alicui poetæ suos versus recitanti.

11. 12. *Negare*. Te adfuturum illi agenti causam in foro, rhetori declamanti, grammatico aliquid artis suæ proprium edenti.

13. Balneis utor duabus horis tardiùs, quàm cæteri, nempe hora decima, (id est, quarta post meridiem) & sportulam peto. *Quadrantes*. Pag. 64. 145.

14. In tot iniquis occupationibus ecquod spatium supereſt libro scribendo?

LXIII.

Epitaphium senis.

1. Quisquis læta tuis, & sera parentibus optas

Vers. 1. *Bellè*. Eleganter, ingeniosè, acutè.
2. *Bene*. Mediocriter, utcumque. *Malè*. Negligenter, omissis pigmentis, & oratorio fuco Pag. 362.

XLIII.

Vita felix.

1. Vitam quæ faciunt beatiorem,
2. Jucundissime Martialis, hæc sunt:
3. Res non parta labore, sed relicta;
4. Non ingratus ager; focus perennis:
5. Lis nunquam; toga rara; mens quieta
6. Vires ingenuæ; salubre corpus;
7. Prudens simplicitas; pares amici;
8. Convictus facilis; sine arte mensa;
9. Nox non ebria, sed soluta curis;
10. Non tristis torus, & tamen pudicus:
11. Somnus qui faciat breves tenebras;
12. Quod sis, esse velis, nihilque malis:
13. Summum nec metuas diem, nec optes.

Vers. 2. *Martialis*. Alloquitur amicum cognominem. Pag. 214.
3. *Res*. Opes, fortunæ. *Relicta*. Patrimonio, testamento. Propriè dicitur hæreditas relinqui.
5. *Toga rara*. Rara urbana officia, salutationes, obsequia, &c. ad quæ obeunda togis utebantur, ut veste honestiori.
10. *Torus*. Conjugium.
11. Somnus lenis, & arctus, adeo ut nox brevis appareat.
12. Tua sorte sis cõtentus.
13. *Summum diem*. Mortem. Eam qui metuit, anxius est, dum spoliari bonis, quibus fruitur, timet, qui eamdem optat, id vitæ præsentis odio, vel fastidio facit, quod ipsum est miserum.

XLIV.

Frugale convivium.

1. Nunciat octavam Phariæ sua turba juvencæ,
2. Atque pilata redit jamque subitque cohors.
3. Temperat hæc thermas, nimios prior hora vapores
4. Halat, & immodico sexta Nerone calet.
5. Stella, Nepos, Cani, Cerealis, Flacce, venitis?

6. Se-

6. Septem ſigma capit: ſex ſumus; adde Lupum.
7. Exoneraturas ventrem mihi villica malvas
8. Attulit, & varias quas habet hortus opes.
9. In quibus eſt lactuca ſedens, & ſectile porrum:
10. Nec deeſt ructatrix mentha, nec herba ſalax.
11. Secta coronabunt rutatos ova lacertos;
12. Et madidum thynni de ſale ſumen erit.
13. Parvus in his una ponetur cœnula menſa
14. Hœdus, inhumani raptus ab ore Lupi.
15. Et quæ non egeant ferro ſtructoris ofellæ,
16. Et faba fabrorum, prototomique rudes.
17. Pullus ad hæc cœniſq; tribus jam perna ſuperſtes
18. Addetur: ſaturis mitia poma dabo.
19. De Nomentana vinum ſine fœce lagena,
20. Quæ, bis Frontino conſule, plena fuit.
21. Accedent ſine felle joci, nec manè timenda
22. Libertas: & nil quod tacuiſſe velis.
23. De Praſino conviva meus Venetoque loquetur;
24. Nec facient quemquam pocula noſtra reum.

Verſ. 1. Iſidis ſacerdotes ſacris abſolutis pulſant tintinnabulum de more, ac horam eſſe octavam, *ideſt*, ſecundam poſt meridiem, admonent. Octava hora exercebant Romani corpora. pag. 283. *Juvencæ* pag. 108. *Phariæ* pag. 82.

2. *Pilata*. Raſa: calva, pilis vulſis è capite. *Redit*. Sacerdotes Iſidis poſtquam eius templum aperuerant manè, totam urbem circumcurſabant, fingentes ſe quærere filium Iſidis, ab ea olim amiſſum, quam cæremoniã, in Ægypto ſolemnem, Romæ repræſentabant. Mox ad templum redibant, & ſacris quibuſdam peractis, templũ claudebant. Sunt qui legant: *Et pilata redit*, *&c.* explicantq; de militũ prætorianorum cohorte pilis, *ideſt*, brevibus jaculis armata, quæ peractis excubiis rediret in prætoriana caſtra, dum ſubiret altera cohors, illius vices exceptura. *Jãque* ponitur pro *jam*, ut dixi p. 453.

3. Hac ora octava thermæ ſunt temperatæ, & tepidæ, quæ, hora ſeptima, plus nimio adhuc calidæ ſunt; calidiores etiam, ſexta. *Prior hora*. Septima, quæ octavam præcedit.

4. *Immodico Nerone*. Immodico calore, quo æſtuant thermæ Neronianæ, p. 397.

5. O amici, num tandem venitis? Ecquid ad cœnam properatis?

6. *Sigma*. Lectus erat diſcubitorius, factus in morem literæ græcæ ſigma, quæ, ut priſco more ſcribebatur, accedebat ad ſimilitudinem literæ latinæ *c*. Itaque lectus ille hemicyclum, *ideſt*, ſemicirculum, imitabatur.

Se

Septem convivas figma capiet: estis jam quinque, nempe Stella, Nepos, Canius, Cerealis & Flaccus: sextus ego sum: addatur Lupus (nomen est viri) septimus erit.

7. Malvæ solvunt alvum ac lubricant.

9. *Sedens*. Sessilis, capitata. Porrum aliud sectivum, aliud capitatum, p. 163.

10. *Ructatrix*. Quæ ructus ciet. *Salax*. Eruca, quæ libidinem proritare dicitur.

11. *Rutatos*. Ruta conditos. In orbem igitur composita ova dura & secta, patinæ oras ambient &c.

Lacertos. Pag. 356.

12. *Sumen*. Mamillæ sunt porcinæ. *Madidum thynni fale*. Conditum garo, seu muria confecta est ilibus thynnorum.

13. Inter illas dapes, una & eadem in mensa, ponetur hœdus. Legitur etiam, *Gustus in his*, &c. quasi dicat. Priora illa, erût leviora ineuntis cœnæ fercula: sequetur cœnæ caput, hœdus, &c. Quid sit *gustus*. V. l. 11. ep. 17.

15. *Structoris*. Structor dividebat carnes, &c. Vide Juvenalem Sat. 11.

Ofellæ. Sunt carnium particulæ assatæ in craticula, vel in olla elixæ.

16. *Et faba*, &c. Nempe cibus fabrorum, & deliciæ. Vel, faba certo modo condita, qualem fabri adamant.

Prototomi. Brassicarum cymæ, caulículi delicatiores, primo vere decisi, Italis *broccoli*: πρωτότομοι πρῶτος. *primus*, τέμνω, *seco*.

17. *Perna*. Suilla coxa.

20. Quæ prima omnium lagenarum impleta est vino, cùm Frontinus iterum consul fuit. Ille Martialis ævo floruit, ac librum de Stratagematis scripsit.

21. *Manè simenda*. Postridie, insequenti mane. Domitiani ævo fiebat fæpè, ut quæ in conviviis dicta erant liberius, ad Imperatorem deferrentur, & rei fierent mane, qui simul pridiano convivio indulserant.

23. *De Prasino*, &c. Confabulabimur de aliquo auriga factionis Prasinæ, vel Venetæ. Vide Lib. 6. Ep. 31.

XLV.

Vina plumbea, aureum vas.

1. Cùm potes amethystinos trientes,
2. Et nigro madeas Opimiano:
3. Propinas modò conditum Sabinum:
4. Et dicis mihi, Cotta, Vis in auro?
5. Quisquam plumbea vina vult in auro?

Vers. 1. *Amethystinos trientes*. Calices ornatos lapide amethysto. Is ebrietatem impedire putabatur, unde illi nomen, ab α privante & μεθύω ebrius sum.

De

De trientibus dictũ est p. 44.
2. *Opimiano*. Subaudi, *vino*, pag. 45.
3. *Modò conditum*. Recens, nuperrimè, in amphoras fusum.
Sabinum. Deterrimum; natum in Sabinorum regione, posita ad mare Adriaticum è regione Latii.
4. *Vis*. Subaudi, bibere. *In auro*, poculis aureis.
5. *Plumbea*. Pessima pag. 87. nota 15.

XLVI.

In mortem auriga.

1. Frangat Idumæas tristis Victoria palmas:
2. Plange Favor sæva pectora nuda manu.
3. Mutet Honor cultus; & iniquis munera flammis
4. Mitte coronatas, Gloria mœsta, comas.
5. Heu facinus! prima fraudatus, Scorpe, juventa
6. Occidis; & nigros tam citò jungis equos.
7. Curribus illa tuis semper properata, brevisque,
8. Cur fuit, & vitæ tam propè meta tuæ?

Vers. 1. *Idumæas*. p. 101.
2. *Plange*. Tunde; percute.
3. *Cultus*. Vestes: pullas v. gr. pro candidis induat.
Et iniquis, &c. Gloria tondeat capillos, (id in luctu fieri solebat,) & eos in ignem projiciat, cum laureis suis coronis.
6. *Nigros*. Nempe iturus ad Plutonem. Omnia in inferis nigra.
7. 8. Qui metam in circo tam properè, tam breviter, attingebas; cur vitæ metam, ideſt mortem, tam festinanter attigisti?

XLVII.

Mors decepta.

1. Ille ego fum Scorpus, clamosi gloria circi,
2. Plausus Roma tui, deliciæque breves:
3. Invida quem Lachesis raptum trieteride nona,
4. Dum numerat palmas, credidit esse senem.

Vers. 1. *Ille ego fum*, &c. Videtur carmen hoc epitaphii loco positum fuisse.
Circi. Pag. 23. 307.
3. *Lachesis*. Pag. 206.
Trieteride nona. Anno ætatis 27. Vide pag. 294.
4. *Palmas*. Quas in circo sum adeptus. Lege paginam 218.

XLVIII.

Laus vitæ ruſticæ.

1. Sidera jam Tyrius Phryxæi reſpicit agni
2. Taurus, & alternum Caſtora fugit hyems.
3. Ridet ager, veſtitur humus, veſtitur & arbos:
4. Iſmarium pellex Attica plorat Ityn.
5. Quos, Fauſtine, dies, qualem tibi Roma Ravennam
6. Abſtulit! ò ſoles! ò tunicata quies!
7. O nemus, ò fontes, ſolidumque madentis arenæ
8. Littus, & æquoreis ſplendidus Anxur aquis!
9. Et non unius ſpectator lectulus undæ,
10. Qui videt hinc puppes fluminis, inde maris.
11. Sed neq; Marcelli, Pompejanumque, nec illic
12. Sunt triplices thermæ, nec fora juncta quater:
13. Nec Capitolini ſummum penetrale Tonantis;
14. Quæque nitent cœlo proxima templa ſuo.
15. Dicere te laſſum quoties ego credo Quirino:
16. Quæ tua ſunt, tibi habe: quæ mea, redde mihi.

Verſ. 1. Jam ſignum Tauri oritur, & Arietis ſidus antea exortum reſpicit. Aries primum eſt Zodiaci ſignum, & initium anni aſtronomici, ac veris: hunc proximè conſequitur Taurus; quem Tyrium appellat, quia fabulis proditum eſt, eum in ſidera relatum fuiſſe, poſtquam Europam Agenoris, qui Tyrum condidit, filiam per mare in Cretam vexiſſet. Aries verò cur Phryxeus vocetur, explicui pag. 282. Oritur ille die 25. Martii: Taurus 21. Aprilis: Gemini 21. Maii. Ita vernos tres menſes complectitur, ac deſcribit hoc diſticho.

2. *Alternum, &c.* Jam Majus menſis inſtat, de quo Geminos, ſignum cœleſte in Zodiaco tertium, ſol ingreditur, & hyems omnino abſcedit. Sunt autem illi Gemini, Caſtor, & Pollux, alternis vivere, & mori dicti, ut explicatum Ep. 38. Lib. 5. & 21. Lib. 8.

4. *Pellex Attica.* Philomela. Pandionis enim Athenienſium regis erat filia. Pellex dicitur, nempè Terei, à quo temerata eſt.

Ityn. Filium ſororis ſuæ Procnes, quem ipſa Procne, illatam ſorori ſuæ Philomelæ injuriam non ferens, ſectum in fruſta, & elixum, Tereo marito ſuo epulandum appoſuit. Pag. 271.

Iſmarium. Thracium, quia Tereus ejus pater, Thraciæ rex erat, in qua mons Iſmarus.

5. Quàm candidis, & amœnis diebus caruiſti, quibus Ra-

Ravennæ, (pag. 165.) in tua villa frui poteras, & quos tibi Roma, dum te occupatum tenet, malè invidit, & abstulit!

Tunicata quies. Libera à negotiorum tumultu, ambitione, &c. Populus, Romæ; cives in municipiis, rustici in pagis, erant ferè tunicati.

7. 8. *Solidum littus*. Non molle & paludosum, sed arena duriore, licèt madida, firmum & stipatum.

Anxur. Pag. 230.

9. 10. O rem suavem, cùm è suo lectulo potest aliquis mare, & circumfusa flumina contemplari, ut Anxure licet. *Non unius*. Non tantùm fluvialis, sed etiam marinæ.

11. Atqui nō est illic theatrum Marcelli, & Pompeii. Augustus in honorem Marcelli, filii Octaviæ sororis suæ theatrum extruxit inter Capitolium & Tiberim: *Pompejanum*, pag. 284.

12. *Thermæ*. Pag. 5. *Triplices*. Triplici contignatione ædificatæ: vel, tres maximè celebres, Agrippæ, Neronis, & Titi. De foris quatuor dictum suprà, ep. 27. Lipsium ad Lib. 5. de admirandis Romæ.

13. Non templum Jovis Capitolini, p. 206. 237. 355.

14. Templum Flaviæ gentis, de quo lege plura Lib. 9. Ep. 2. & 3.

15. O quoties Romulo & Romæ dicis, ut opinor, serva tibi tuos honores, curas, templa magnifica, & theatra: otium, rus, villam meā, mihi redde. *Quirino*. Romulus cum hastā se rè pingebatur, utpote bellator; hasta au tem Sabinorum lingua vocab atur quiris. Inde Romulo nomen Quirini.

XLIX.

Oculorum dapes.

1. Mensas, Ole, bonas ponis; sed ponis opertas.
2. Ridiculum est: possum sic ego habere bonas.

Vers. 1. *Opertas*. Tectas, clausis lancibus, quas aperire nemini licebat, prætèr Olum fortasse.

2. *Ego*, Licèt pauper, tales habere mensas possum, nempe ubi lances opertæ sint, ac vacuæ.

L.

Clientes ægroti.

1. Totis, Galle, jubes tibi me servire diebus,
2. Et per Aventinum ter quater ire tuum.
3. Eximit aut reficit dentem Cascellius ægrum;
4. Infestos oculis uris, Higine, pilos.
5. Non secat, & tollit stillantem Fannius uvam:

6. Tri-

6. Tristia servorum stigmata delet Eros.
7. Enterocelarum fertur Podalirius Hermes.
8. Qui sanet ruptos, dic mihi, Galle, quis est?

Vers. 1. *Servire.* Officia clientium, & obsequii, vel servitia potius, præstare.

2. *Aventinus.* Pag. 307. *Tuum.* In quo habitas.

4. *Pilos* Cùm pili palpebrarum sunt longiores, eas vellicant, ac lædunt, itaque uri debent, aut evelli, hoc præstabat egregiè Higinus quidam, medicus ophthalmicus. Pag. 414.

5. *Uvam.* Est morbus quidam, cùm in faucibus nascitur tuberculum, ab uvæ similitudine, uva dictum; quòd, nisi à peritissimis medicis, sanari sine sectione non potest. Fannius sanat uvam, eam non secando.

6. Eros chirurgus quidam, delet notas ferro candenti servis inustas. Pag. 415.

7. Hermes medicus, fertur esse Podalirius, id est, non inferior Podalirio, antiquo & celebri medico, Machaonis fratre, Æsculapii filio, in sanandis Enterocelis, ἔντερον Græcis, intestinum est: κήλη, tumor, ἐντεροκήλη, morbus Hernia vulgò dictus, quo intestina in scrotum decidunt, diducta, & fracta pellicula interiore, qua continentur.

8. *Ruptos.* Hoc in loco non videtur ea vox poni pro homine graviori hernia laborante, id quod vulgò significat; sed pro cliente qui currendo, & serviendo patronis, ruptus, fatigatus, ac fractus est, cujus rupta toga, rupti calcei, &c. Talis ego sum, inquit, neque hujus mali remedium est invenire.

LI.

Pretiosum piper.

1. Argenti libram mittebas: facta selibra est,
2. Sed piperis: tanti non emo, Sexte, piper.

Vers. 1. *Argenti libram.* Pag. 133. *Selibra.* Pag. 86. 244. *Facta.* Mihi à te missa est, pro argenti libra, semilibra piperis.

2. *Tanti.* Tot laboribus, quot fumo in te salutando, comitando, &c.

LII.

Amor non officiosus.

1. Anxuris æquorei placidos, Frontine, recessus,
2. Et propius Bajas, littoreamque domum,

3. Et

3. Et quod inhumanæ Cancro fervente cicadæ
4. Non novere nemus, flumineosque lacus
5. Dum colui, doctas tecum celebrare vacabat
6. Pieridas: nunc nos maxima Roma terit.
7. Hic mihi, quando dies meus est? jactamur in alto
8. Urbis, & in sterili vita labore perit;
9. Dura suburbani dum jugera pascimus agri,
10. Vicinosque tibi, sancte Quirine, Lares.
11. Sed non solus amat, qui nocte dieq; frequentat
12. Limina: nec vatem talia damna decent.
13. Per veneranda mihi Musarum sacra, per omnes
14. Juro Deos, & non officiosus amo.

Vers. 1. 2. *Anxuris*. P. 230. *Bajas*. 66. 209. Ducenda sententia est à versu 5. *Dum colui*. Dum habitavi Anxur, Bajas, & loca maritima.

3. Quando frequentabam illud nemus, illos lacus, quos facit flumen Alix, ubi cicadæ, vel media in æstate, silent. Est illud nemus in agro Rhegino, ubi ultima Italia Siciliam respicit. Ibi Alix agros Locrensem, & Rheginum dividit, cujus in ripa, quæ Rhegium spectat, cicadas obmutescere Plinius testatur Lib. XI. cap. 27. in ea verò, quæ Locros, canere. Sed cur inhumanæ cicadæ? an quia stridore querulo obstrepunt? an legendum, ut Scaliger putat, *inhumano cancro*? idest, æstuanti, sævo *Cancro*. Pag. 273. *Cicadæ*. Cicada insectum quoddam est è genere locustarum, canorum, & streperum.

6. *Terit*. Vexat, fatigat. *Pieridas*. Pag. 350.

7. Hic, in urbe, quando diem habeo meum? ideest, in quo mihi, & meis amicis vacare possim? nullum.

8. *In alto urbis*. In urbe, tamquam in mari jactor. *Et in sterili &c.* In illis urbanis curis, & procellis vitam laboriosam, nullo fructu, & operæ pretio totam perdo.

9. Maneo autem Romæ, ut colam domum suburbanam vicinam templo Romuli: quæ adeò sterilis est, ut à me pascatur potius magno sumptu, quàm me fructibus suis pascat. Sic infrà, *Pascitur hic; ibi pascit ager*. Epig. 82.

11. *Amat*. Amici viri partes implet.

12. *Limina*. Domum amici. *Vatem*. Scribendo occupatum. *Damna*. Temporis.

14. *Et non officiosus*. Licèt urbanitate operosa te non prosequar; amo te tamen. Multi amicitiam inanibus officiis malè metiuntur.

LIII.

Lector delicatus.

1. Consumpta est uno si lemmate pagina, transis,
2. Et breviora tibi, non meliora placent.
3. Dives, & ex omni posita est instructa macello
4. Cœna tibi; sed te mattya sola juvat.
5. Non opus est nobis nimium lectore guloso.
6. Hunc volo qui fiat non sine pane satur.

Vers. 1. Cùm vides paginam repletam uno tantùm epigrammate, quod proinde longiusculum sit, hanc transis, non legis. *Lemma* est inscriptio carminis, titulus & summa, sive comprehensio: λῆμμα, à λήθω, capio, comprehendo; pro toto epigrammate hìc sumitur.

4. *Mattya*. Significat ea vox cupedia, crustula delicata, & alia id genus, quæ à pistoribus dulciariis confici solent, à voce græca ματτύη, quam vocem Athenæus l. 14. ait significare, omne obsonium exquisitius. Μάττω, pinso, subigo. Ita usurpat Svet. in Calig. *Multis venenatas mattyas misit.*

5. *Guloso*. Cupediarũ amãte.

6. Hunc probo, qui solidis etiam cibis, & pane delectetur: qui nolit epulari, nisi apponatur panis.

LIV.

In ludimagistrum.

1. Jura trium petiit à Cæsare discipulorum,
2. Assuetus semper Munna docere duos.

Qui tres habebant liberos certo gaudebant jure. Pag. 140. Quidam indoctus ludimagister ad similitudinem illius juris trium liberorum, trium discipulorum jus petebat à Cæsare, quãvis adeò esset desertus & contemptus, ut numquam discipulos plures duobus habuisset.

LV.

Epitaphium.

1. Hìc festinata requievit Erotion umbra,
2. Crimine quam fati sexta peremit hyems.
3. Quisquis eris nostri post me regnator agelli,
4. Manibus exiguis annua justa dato.

5. Sic

5. Sic lare perpetuo, sic turba sospite, solus
6. Flebilis in terra sit lapis iste tua.

Vers. 1. *Erotion.* Puella, de qua vide Lib. V. Ep. 34. 37. *Festinata umbra.* Morte immatura.

2. Quam confecit sextus annus crudeli fato, & prope scelerato. Legitur etiam *peregit*, ideſt, cujus vitam absolvit.

4. *Manibus.* Umbræ Erotii. *Justa.* Sic vocabantur sacrificia pro mortuis fieri solita, quia isto, qui defunctis habetur, honore nihil est justius.

5. 6. Precor vicissim, ut sis ipse tota cum domo tua, & familia, salvus, & incolumis; nullumque tumulum præter hunc, in agro tuo videas. *Lare.* Pag. 156. 166. Lapidem sive cippum tumulis imponebant, in quo scriberent aliquid, epitaphii loco. Similem habes clausulam Epigr. 21. Lib. VI.

LVI.

Æstas puerorum studiis inopportuna.

1. Ludi magister parce simplici turbæ:
2. Sic te frequentes audiant capillati,
3. Et delicatæ diligat chorus mensæ;
4. Nec calculator, nec notarius velox
5. Majore quisquam circulo coronetur:
6. Albæ leone flammeo calent luces,
7. Tostamque fervens Julius coquit messem.
8. Cirrata loris horridi Scythæ pellis,
9. Qua vapulavit Marsyas Celænæus,
10. Ferulæque tristes, sceptra pædagogorum,
11. Cessent, & Idus dormiant in Octobres:
12. Æstate pueri si valent; satis discunt.

Vers. 2. *Capillati.* Cincinnati, & nobiles pueri. P. 168. not. 30.

3. *Chorus mensæ.* Pueri in chorum, & instar coronæ, cingentes mensam, in qua legunt, scribunt, audiunt.

4. *Calculator.* Qui tradit putandi, & numerandi artem; qui arithmeticam docet. *Notarius*, Pag. 263.

5. *Majore circulo.* Pluribus discipulis in orbem circumstantibus cingatur.

6. Dies calidi sunt, ac puri, æstate sicca. Leo, sidus æstivum, quintum in Zodiaco, p. 7. 211. 403.

8. *Scythæ horridi pellis.* Corium, quo utitur immanis Scytha, ad conficienda lorea flagra, seu scuticas. Dicitur ista pellis, sive scutica *loris cirrata*: nempe loris è manubrio, tamquam cirris, capilliſque ex capite, pen-

pendentibus. *Scythæ horridi*, qui horridus est ob loca immania, quibus servos castigare solet. Scythæ enim crudeles admodum erant & loris ac pellibus plurimùm utebantur. De illis habita mentio suprà, Ep. 20.

9. *Marsyas.* Pastor Phrygius fuit, qui ausus Apollinem fistula provocare, prope Celænas oppidum Phrygiæ, victus ab eo, loris cæsus, demum pelle ipsa spoliatus est. Ovid. 6. Metam.

11. *Dormiant.* Quiescant, non tractentur usque ad medium Octobrem: cùm remittet æstus. Tota æstate pueri ne vapulent, nec laborare cogantur.

Idus. Pag. 147. 217.

LVII.

Epitaphium nobilis matronæ.

1. Marmora parva quidem, sed non cessura, viator,
2. Mausoli saxi, Pyramidumque legis.
3. Bis mea Romano spectata est vita Terento;
4. Et nihil extremos perdidit ante rogos.
5. Quinq; dedit pueros, totidem mihi Juno puellas:
6. Clausérunt omnes lumina nostra manus.

Vers. 1. Tumulum parvum è marmore vides: non cedet ille tamen Mausoleis omnibus & Pyramidibus. De utrisque vide pag. 3. 4.

3. Quo vixi tempore, bis celebrati fuere ludi sæculares. Oportet vixerit hæc matrona ferè annis 110. Nam totidem interceßere inter ludos ab Augusto celebratos, & eos quos Domitianus edidit, ut dixi Libro IV. Ep. 1. Recens nata erat sæcularibus Augusti ludis; senio confecta ludis Domitiani: unde non ait utrosque sibi spectatos fuisse, sed in utrisque se vixisse, spectatam se fuisse, id est, fuisse admirationi omnibus, ob diuturnitatem vitæ. In illis sæcularibus ludis fiebant sacra quædam Diti, in Terento. De illo habui mentionem pag. 71. 178.

4. *Nil perdidit.* Non dentes, non usuram oculorum, aut alia id genus, quæ anni adimunt. *Rogos.* Pag. 258.

6. Clausérunt mihi morienti oculos omnes mei liberi. Hoc votum parentum est, ut liberos sibi superstites relinquant.

LVIII.

In hominem effœminatum.

1. Cùm te municipem Corinthiorum
2. Jactes, Carmenion, negante nullo;

3. Cur

3. Cur frater tibi dicor, ex Iberis
4. Et Celtis genitus, Tagique civis?
5. An vultu ſimiles videmur eſſe?
6. Tu flexa nitidus coma vagaris:
7. Hiſpanis ego contumax capillis.
8. Levis dropace tu quotidiano;
9. Hirſutis ego cruribus, geniſque.
10. Os blæſum tibi, debiliſque lingua eſt;
11. Nobis filia fortiùs loquetur.
12. Tam diſpar aquilæ columba non eſt;
13. Nec dorcas rigido fugax leoni.
14. Quare deſine me vocare fratrem,
15. Ne te, Carmenion, vocem ſororem.

Verſ. 1. Municipes erant cives quarumdam urbium, jure civitatis Romanę fruentium. Pag. 216. Municeps aut civis Corinthius hoc loco ſignificat hominem improbum & mollem, quia Corinthus (Pag. 256.) deliciarum & nequitiæ fama laborabat.

2. *Negante nullo.* Quoniam id mores tui ſatis loquuntur & probant.

3. 4. Ego natus in Celtiberia provincia Hiſpaniæ, pag. 55. *Tagi* 55. 207.

6. *Flexa.* Criſpata, calamiſtrata. Pagina 117. *Nitidus.* Unguentis delibutus.

7. *Contumax.* Incultus, aſper, hirſutus.

8. *Dropace.* Dropax medicamenti quoddam genus eſt, è pice conflatum, quo pili è cute velluntur.

11. Apud nos, Hiſpanos videlicet, filia, puella, fortiori voce ac magis virili, quàm tu, loquetur.

13. *Dorcas.* Sylveſtris caprea.

Sororem. Nempe fęminæ quàm viro ſimiliorem.

LIX.

Elegans coquus.

1. Quis rogo tam durus, quis tam fuit ille ſuperbus,
2. Qui juſſit fieri te, Theopompe, cocum?
3. Hanc aliquis faciem nigra violare culina
4. Suſtinet? has uncto polluit igne comas?
5. Quis potiùs cyathos, aut quis cryſtalla tenebit?
6. Qua ſapient melius mixta Falerna manu?
7. Si tam ſidereos manet exitus iſte miniſtros,
8. Jupiter utatur jam Ganymede coco.

Verſ. 4.

Vers. 4. *Unctio igne.* Nidore: igne culinario fumoso & pingui.

5. *Potius.* Potiori jure. Decentiùs.

7. *Sidereos.* Dignos fidelibus: elegantes.

Exitus iste. Culina.

8. Poterit ipse quoque Ganymedes esse coquus Jovis, neque illum culina dedecebit.

LX.

Epitaphium vetulæ.

1. Pyrrhæ filia, Nestoris noverca,
2. Quam vidit Niobe puella, canam,
3. Laertes aviam senex vocavit,
4. Nutricem Priamus, socrum Thyestes,
5. Jam cornicibus omnibus superstes,
6. Hoc tandem sita conditur sepulcro
7. Calvo Plotia cum Melanthione.

Vers. 1. *Pyrrhæ,* Fuit Pyrrha uxor Deucalionis. Nestor multò ante Homerum, bello Trojano vixit.

2. *Niobe.* Uxor Tantali, quæ dicitur hìc fuisse puella, cùm jam anus esset ista Plotia.

3. *Laertes.* Pater Ulyssis.

Avia. Est patris, vel matris mater.

4. *Socrum.* Est socrus, uxoris, aut mariti mater, *belle mere.*

Thyestes. Pag. 161. 203. 265.

5. *Cornices.* Diutissimè vivere feruntur.

8. *Melanthione.* Suo viro.

LXI.

Vxor imperitans viro.

1. Custodes das, Polla, viro; non accipis ipsa:
2. Hoc est uxorem ducere, Polla, virum.

Vers 1. *Custodes.* Apponebantur à viris interdum custodes uxoribus, ut eas observarent: hæc Polla viro apponebat, licèt illo fortasse non castior.

2. Id cùm facis, virum ducis, viris imperitas: cùm tamen uxorem vir ducere, illi imperare debeat. Lux affulgebit huic epigrammati ex Ep. 12. lib. 8. pag. 377.

LXII.

Quare segnior in scribendo sit.

1. Quòd mihi vix unus toto liber exeat anno,

2. Desi-

2. Desidiæ tibi sum, docte Potite, reus.
3. Justius at quanto mirere, quòd exeat unus;
4. Labantur toti cùm mihi sæpè dies.
5. Nunc resalutantes video nocturnus amicos,
6. Gratulor, & multis; nemo, Potite, mihi.
7. Nunc ad luciferam signat mea gemma Dianam:
8. Nunc me prima sibi; nunc sibi quinta rapit.
9. Nunc consul, prætorve tenet, reducesq; choreæ:
10. Auditur toto sæpe poeta die.
11. Sed nec causidico possis impunè negare,
12. Nec si te rhetor, grammaticusve rogent:
13. Balnea post decimam lasso, centumq; petuntur
14. Quadrantes: fiet quando, Potite, liber?

Vers. 1. *Exeat*. In lucem edatur.

4. *Labantur*. Inanes, vacui à Musis litterisque, dilabantur & effluant: cùm sim totos sæpe dies otiosus.

5. Nunc resalutor ab amicis vesperi, quos manè salutavi.

6. *Gratulor*. Convenio multos, ut iis vel honores ipsis oblatos, vel opes, &c. gratuler, cùm nemo istis de causis mihi gratuletur.

7. Nunc vocor in montem Aventinum, ubi Diana colitur, ut signem annulo, tabulas, testamentum, &c. Lucifera vocatur Diana, quòd pueris in lucem edendis præsit: qua etiam de causa Lucina nuncupatur, p. 12.

8. *Prima*. Diei hora prima post ortum solem.

Rapit. Ad varia negotia obeunda. Vide Lib. 4. Ep. 7.

9 *Consul, Prætor, &c.* Comitandi, reducendi, observandi, consulendi de jure. De Consulibus plura, si cupis, quære pag. 351. De Prætoribus, pag. 218.

Choreæ. Vel histrionũ; vel sacerdotum Isidis, de quibus fit suprà mentio Ep. 44.

10. Sæpe operam do per totum diem alicui poetæ suos versus recitanti:

11. 12. *Negare*. Te adfuturum illi agenti causam in foro, rhetori declamanti, grammatico aliquid artis suæ proprium edenti.

13. Balneis utor duabus horis tardiùs, quàm cæteri, nempe hora decima, (id est, quarta post meridiem) & sportulam peto. *Quadrantes*. Pag. 64. 145.

14. In tot iniquis occupationibus ecquod spatium supereſt libro scribendo?

LXIII.

Epitaphium senis.

1. Quisquis læta tuis, & sera parentibus optas

2. Fata, brevem titulum marmoris hujus amat.
3. Condidit hac caras tellure Rabirius umbras:
4. Nulli sorte jacent candidiore senes.
5. Bis sex lustra tori nox mitis & ultima clausit:
6. Arserunt uno funera bina rogo.
7. Hos tamen ut primis raptos sibi quærit in annis,
8. Improbius nihil his fletibus esse potest.

Vers. 2. *Rabirius*. Quis ille sit, discès pag. 348.

3. *Umbras*. Utriusque sui parentis.

4. Nulli senes feliciore mortis conditione sunt usi, quâ pater, & mater Rabirii.

5. Annos sexaginta, eodem toro, & matrimonio junctì peregerunt. *Lustra*. pag. 87. 178. *Rogo*. 258.

7. Tamen Rabirius illos ita desiderat, lugetque, ut si florentes ætate, ac juvenes, sibi erepti forent.

8. Non rectè facit, qui eos longa, & felici vita functos ploret; gaudeat potiùs tandiu tam beatè utrumque vixisse.

LXIV.

Ingeniosè Trajano blanditur.

1. Frustra, Blanditiæ, venitis ad me.
2. Attritis miserabiles labellis:
3. Dicturus Dominum Deumque non sum:
4. Jam non est locus hac in urbe vobis,
5. Ad Parthos procul ite pileatos,
6. Et turpes, humilesque, suppliceſque
7. Pictorum sola basiate regum.
8. Non est hic dominus, sed Imperator,
9. Sed justissimus omnium Senator;
10. Per quem de Stygia domo reducta est
11. Siccis rustica Veritas capillis.
12. Hoc sub principe, si sapis, caveto
13. Verbis, Roma, prioribus loquaris.

Vers. 3. *Dominum Deumque*. Qualem antea se Domitianus appellari jubebat.

5. *Ad Parthos*. Vel quia in Oriente longè sunt positi vel quia gens imprimis adulatrix. Pag. 126. 266 Pileos autem gerebant, quales nunc ferè Armeni, ut patet ex antiquis numismatibus.

7. *Pictorum*. Auro, & Purpura, picta & superba veste, indutorum.

Sola. Pedes, calceos, qui subsunt pedibus. Parthorum regum fastus insignis perhibetur

betur, qui se regum reges dictitabant, & duplex gerebant diadema &c. *Basiate*. Osculamini.

11. *Siccis*. Non madidis unguento. *Rustica*. Inculta: sine fuco. Rustici sunt vulgò candidi simpliceſque.

13. *Prioribus*. Adulatoriis, servilibus. De modestia Trajani, & moribus plura vide in aureo, quem scripsit Plinius, panegyrico.

LXV.

Amici eruditi donum.

1. Littera facundi gratum mihi pignus amici
2. Pertulit, Ausoniæ dona severa togæ:
3. Qua non Fabricius, sed vellet Apicius uti,
4. Vellet Mæcenas Cæsarianus eques.
5. Vilior hæc nobis alio mittente fuisset:
6. Non quacumque manu victima cæsa litat:
7. A te missa venit: possem nisi munus amare,
8. Marce, tuum, poteram nomen amare meum.
9. Munere sed plus est, & nomine gratius ipso,
10. Officium docti judiciumque viri.

V. 1. Significavit mihi per litteras amicus, missam à se mihi fuisse togam.

2. *Ausoniæ*. Qua Romani utuntur. Pag. 8. *Severa dona*. Quia toga vestis erat dignitatis, & gravitatis plena, cum qua prodibant in publicum, quam in honorem amicorum, cùm eos exciperent aut convenirent, adhibebant, &c.

3. *Fabricius*. Romanus homo, admirandæ frugalitatis: de quo libro 9. facta mentio. Pag. 434. *Apicius* Helluo celebris. Pag. 131.

4. *Mæcenas*. Fuit in corporis cultu lautitiisque nimius. Pag. 403. *Cæsarianus*. Sic appellatur, quia Cæsari Augusto sæpe addictissimus fuit. *Eques*, pag. 404. nota 9.

6. *Litat*. Superos placat. Superis placet. Ita multum interest, à quo munus donetur.

8. *Nomen*. Et amici, & meo simile, qui Marcus, itidem, ut tu, vocor. Is erat Marcus Antonius Primus.

10. *Officium*. Urbanitas, liberalitas. *Judicium*. De me existimatio. Est mihi perhonorificum tanti fieri à tanto viro, & isto coli munere.

LXVI.

Poeta laboris pertæsus.

1. Jam parce lasso, Roma, gratulatori,

2. Laſſo clienti: quamdiu ſalutator.
3. Anteambulones, & togatulos inter
4. Centum merebor plumbeos die toto;
5. Cùm Scorpus una quindecim graves hora
6. Ferventis auri victor auferat ſaccos.
7. Non ego meorum præmium libellorum
8. (Quid enim merentur?) Apulos velim campos,
9. Non Hybla, non me ſpicifer capit Nilus,
10. Nec quæ paludes delicata Pomptinas
11. Ex arce clivi ſpectat uva Setini.
12. Quid concupiſcam quæris ergo? dormire.

Verſ. 1. *Gratulatori*. Qui patronos obſervat, colit, iis gratulatur.

Togatulos. Ita clientes vocat, qui togati fermè ſemper erant. Pag. 56.

4 *Plumbeos centum*. Subaudi, nummos. Centum quadrantes. Erant ii nummuli vulgò ex ære, rarò plumbei. Sic illos ergo per contemptum vocat. Pag. 86.

5. *Scorpus*. Suprà Ep 46. 47. *Ferventis*. Recentis à camino: nitidi.

8. *Apulos*. Frumenti feraces. Pag. 124.

9. *Hybla*. Mons Siciliæ, dives mellis. *Spicifer Nilus*. Ægyptus frumenti ferax.

10. *Paludes Pomptinas*. Eſt palus Pomptina, ſeu Pontina (*Paludi Pontine*) in Latio, ad oram matis Tyrrheni, inter Setiam, Privernum, Norbam, &c.

11. *Setini*. pag. 216. 316.

12. *Dormire*. Otiari, quieſcere.

LXVII.

Poeſis contempta.

1. Hoc Fortuna tibi videtur æquùm?
2. Civis non Syriæve, Parthiæve,
3. Nec de Cappadocis eques cataſtis,
4. Sed de plebe Remi, Numæque verna,
5. Jucundus, probus, innocens; amicus,
6. Lingua doctus utraque; cujus unum eſt,
7. Sed magnum vitium, quod eſt poeta,
8. Pullo Mævius alget in cucullo?
9. Cocco multo fulget Incitatus.

Verſ. 1. 2. *&c.* Hoccine eſt juſtum, ò Fortuna? Mævius; homo Romanus, non è Syro mancipio, vel Partho factus civis; non eques è ſervo, at ingenuus.

Syriæ.

Syriæ. Eſt pars Aſiæ, prope Palæſtinam, & Phæniciam. Inde multa mancipia. *Parthiæ*. Pag. 126. 266.

3. *Cataſtis*. pag. 292. Cappadocæ vocantur, quia è Cappadocia, regione minoris Aſiæ, multa mancipia Romam deportabantur.

4. *Remi*. Qui Romam cum Romulo fratre condidit. *Numæ*, pag. 505. *Vernæ*, pag. 48.

6. *Utraque*. Latina & græca.

8. *Cucullo*. Eſt capitis tegmen vile ac plebejum Pag. 59.

9. *Incitatus*. Equorum agitator, quem per contemptum vocat mulionem. Ille, inquit, cocco & purpura veſtitus lucet; locuples & lautus eſt. *Cocco*, pag. 119. Fuit etiam *Incitatus*, equus Caligulæ, cui domum, familiam, & ſupellectilem eburneam dedit, conſulatum etiam deſtinavit: &c. Sveton. c. 55. Quamobrem legunt quidam in hoc verſu, *mulio incitati*, ideſt, equiſo, hippocomos Incitati.

LXVIII.

In medici mortem.

1. Nequius à Caro nihil unquam, Maxime, factũ eſt,
2. Quàm quòd febre perit: fecit & illa nefas.
3. Sæva, nocens, febris ſaltem quartana fuiſſet!
4. Servari medico debuit illa ſuo.

Verſ. 1. Nihil fecit unquam Carus, quod medicum veteratorem, & aſtutum deceret magis, quàm cùm febrem paucorum dierũ quaſi elegit, qua periret.

2. *Fecit & illa nefas*. Fecit improbè febris, quæ citò, leniterque ſuſtulit hominem, qui lenta morte, & multo perire cruciatu debuerat.

3. Utinam febris illa fuiſſet quartana, diu illum torſiſſet. Quartanæ vix remedium invenitur.

4. Debuit febris quartana medico ſervari, ut eum puniret, à quo tot homines necati ſunt.

LXIX.

Ad amicum peregrè proficiſcentem.

1. Ibis litoreas, Macer, Salonas:
2. Ibit rara fides, amorque recti,
3. Et ſecum comitem trahet pudorem.
4. Semper pauperior redit poteſtas.
5. Felix auriferæ colone terræ,
6. Rectorem vacuo ſinu remittes,

7. Optabisque moras, & exeuntem
8 Udo Dalmata gaudio sequeris.
9. Nos Celtas, Macer, & truces Iberos
10. Cum desiderio tui petemus.
11. Sed quæcumque tamen feretur illinc
12. Piscoli calamo Tagi notata
13. Macrum pagina nostra nominabit.
14. Sic inter veteres legar poetas,
15. Nec multos mihi præferas priores,
16. Uno sed tibi sim minor Catullo.

Vers. 1. Salonæ, (*Salona*) urbs olim Dalmatiæ, in ora maris Hadriatici.

4. Magistratus probus, & pecuniæ abstinens,) qualem Macrum descripsit) semper è provincia redit pauperior, quàm iverat. Quia multa largitur, nihil rapit.

3. *Colone*. pag. 106. 209. *Auriferæ*. Aurum à Dalmatis in summa tellure colligi testis est Plin. lib. 33. cap. 4.

6. *Rectorem*. Macrum, tuum præfectum. *Vacuo sinu*. Non onustum tuis spoliis, ut cæteros.

8. *Udo*. Madido lacrymis. *Dalmatæ*. Dalmatæ, populi sunt Europæ, ad sinum Hadriaticum, in eo tractu, qui Italiæ partem Orientalem respicit.

9. 10. Nos Celtiberiam repetemus. De illa mentio jam habita pag. 54. *Desiderio tui*. Dolore tuæ absentiæ.

11. Sed quæcumque tamen è Celtiberia mittetur à me Epistola, in ea de te loquar. Utebantur aliquando ad scribendum arundinibus, sive calamis, qui in piscosis locis & ripis fluviorum nascuntur. *Tagi*. pag. 53. 207. *Notata*. Exarata, scripta.

14. 15. 16. Ita me superi ament, ac me locum inter veteres habere poetas velint. Ita nulli priorem, nisi fortè Catullo, judice te cedam; ut tui semper memor ero. *Catullo*. pag. 35.

LXX.

Stulta æmulatio.

1. Ad Lapidem Torquatus habet prætoria quartum:
2. Ad quartum breve rus emit Otacilius.
3. Torquatus nitidas vario de marmore thermas:
4. Extruxit: cucumam fecit Otacilius.
5. Disposuit daphnona suo Torquatus in agro:
6. Castaneas centum sevit Otacilius.
7. Consule Torquato, vici fuit ille magister,
8. Nec minor in tanto visus honore sibi.

9. Gran-

9. Grandis ut exiguam bos ranam ruperat olim:
10. Sic puto Torquatus rumpet Otacilium.

Verſ. 1. Ad quartum ab urbe milliarium, ad paſſus quater millenos. Vide pag. 36.

Prætoria. Villam magnificam. Quales erant baſilicæ prætorum. 218.

3. 4. *Thermas.* pag. 5.

Cucumam. Cucuma, cucumella, propriè vaſis genus eſt, idoneum ad aquam calefaciendam, hic pro balneolo, vel tuguriolo ponitur.

5. *Daphnona.* Lauretum, agrum lauris conſitum, δαφνωνα: δάφνη laurus, δαφνών, lauretum.

7. *Conſule.* pag. 38. 351.

Vici magiſter. Singulis vicis in urbe curatores quidam præponebantur, qui dicti etiam Viocuri.

Minor. Inferior.

8. *In tanto honore.* Ironicè.

9. *Grandis, &c.* Eſt ea fabula lib. 1. apud Phædrum: eſt apud Hor. Lib. 2. Serm. Sat. 3.

10. *Rumpet.* Coget omnes fortunas ſuas impendere in ſumptus inutiles, & luxum ſibi non congruentem.

LXXI.

Riſus foris, intus lacryma.

1. Plorat Eros, quoties maculoſæ pocula myrrhæ
2. Inſpicit, aut pueros, nobiliuſve citrum.
3. Et gemitus imo ducit de pectore, quod non
4. Tota miſer coemat Septa, feratque domum.
5. Quam multi faciunt quod Eros, ſed lumine ſicco!
6. Pars major lacrymas ridet, & intus habet.

Verſ. 1. *Myrrhæ*, p. 225.

2. *Pueros.* Mancipia. *Citrum.* Menſas citreas.

4. *Septa.* pag. 107. Merces omnes in ſeptis proſtare ſolitas.

5. *Faciunt quod Eros.* Vellent lauti eſſe, ac ſumptuoſi.

6. Paugeres egeſtatem deplorantes irridentur à multis, qui ipſimet intus & in ſinu plorant. Quia etſi nobiles ſunt, tamen pecunia carent: aut certè non eam habent, quæ ſufficiat illorum luxui, ambitioni, cupiditati.

LXXII.

Obſequia inutilia, & damnoſa.

1. Si quid noſtra tuis adicit vexatio rebus,
2. Manè, vel à media nocte, togatus ero.
3. Stridenteſque feram flatus Aquilonis iniqui,

4. Et patiar nimbos, excipiamque nives.
5. Sed si non fias quadrante beatior uno,
6. Per gemitus noſtros, ingenuaſque cruces:
7. Parce precor feſſo, vanoſque remitte labores,
8. Qui tibi non proſunt, & mihi, Galle, nocent.

V. 1. Si labor quo me vexo, & macero, ut te ſalutem, colam, & c. tibi, rebus tuis, ac negotiis prodeſſet, non dubitarem apparere tibi togatus, ut clientes ſolent, (pag. 58.) mane ſummo, &c.

5. *Quadrante.* Quarta parte aſſis, pag. 44. 244.

6. *Cruces ingenuas.* Moleſtias, quas ego ingenuus patior: dignas ſervis & mancipiis; non autem hominibus liberaliter inſtitutis.

LXXIII.

Calvus comatus.

1. Ratos colligis hinc, & hinc capillos,
2. Et latum nitidæ, Marine, calvæ
3. Campum temporibus tegis comatis:
4. Sed moti redeunt jubente vento,
5. Reddunturque ſibi, caputque nudum
6. Cirris grandibus hinc, & inde cingunt.
7. Inter Spendophorum Teleſphorumque
8. Cydæ ſtare putabis Hermerotem.
9. Vis tu ſimplicius ſenem fateri;
10. Ut tandem videaris unus eſſe?
11. Tonſor jam reliquos metat capillos:
12. Calvo turpius eſt nihil comato.

Verſ. 1. *Colligis.* A temporibus in medium caput calvum reducis.

6. *Cirris.* Tenuibus capillis tortis, & criſpis. Illi vento flante in tempora repelluntur.

7. Cùm video caput tuum calvum, & in medio, & hinc inde circa tempora, comatum; videre mihi videor Hermerotem Cydæ filium, qui calvus eſt, ſtantem inter duos adoleſcentes bene capillatos, Spendophorum & Teleſphorum. Is enim ſi inter ambos illos ſteterit, repræſentabit mediam tui capitis aream candidam, & calvam; illi verò ambo, tua tempora comata. Cydas iſte, Cretenſis fuit, quem Tullius Philippica 5. n. 13. vocat audaciſſimum & perditiſſimum. Hermeros porrò dubium eſt, an puer Cydæ fuerit, an ſtatua. Nam Cicero in Epiſtol. ad Atticum lib. 1. Ep. 7. ita loquitur: *Signa noſtra & Hermerotas &c.* Quo nomine innuit ſtatuas

tuas quasdam, quæ simul junctæ forent, ac in uno & eodem lapide Mercurium & Cupidinem exhiberent: quod ipsa vox *Hermeros*, indicat: coalescit enim ex Ἑρμῆς Mercurius, & Ἔρως, Amor, Cupido. *Sic Hermathena* Mercurii & Minervæ juncta in eodem lapide simulacra significat.

12. *Comato*. Qui comas habeat paucas, calvitiemque dissimulet.

LXXIV.

Navis demersa, nauta asylum.

1. Jam senior Ladon Tiberinæ nauta carinæ,
2. Proxima dilectis rura paravit aquis.
3. Quæ cùm sæpe vagus premeret torrentibus undis
4. Tybris, & hiberno rumperet arva lacu:
5. Emeritam puppim, ripa quæ stabat in alta,
6. Implevit saxis, oppositque vadis.
7. Sic nimias avertit aquas: quis credere posset?
8. Auxilium domino mersa carina tulit.

Vers. 1. 2. Ladon quidam nauta, qui cymbulam in Tiberi agitabat, postquam senectute præpeditus artem nauticam exercere ampliùs non potuit, coemit sibi villulam prope eumdem Tiberim.

5. *Emeritam*. Quasi defunctam suo tempore & labore. Emeriti vocabantur milites, qui certa & legibus definita stipendia confecerant; quique ea de causa, militia solvebantur. p. 351.

8. Carina mersa vulgò perdit dominum: hìc servat.

LXXV.

Lusor ludibrium factus.

1. Nemo novo caluit sic inflammatus amore,
2. Flagravit quanto Laurus amore pilæ.
3. Sed qui primus erat lusor, dum floruit ætas,
4. Nunc, postquam desit ludere, prima pila est.

Vers. 1. *Novo amore*. Rei alicujus recens dilectæ.

4. *Prima pila est*. Omnibus est ludibrio. Instar pilæ compitalis, ab omnibus vexatur primus & rejicitur. Solebant in compitis, uti hodieque fit, pilam pulsare. Vel: Similiter vexatur, atque prima ex illis pilis, quæ solent objici feris in amphitheatro. Consule: pag. 11. 16. 190.

LXXVI.

Poeta munus, carmina.

1. Octobres age sentiat Kalendas
2. Facundi pia Roma Restituti.
3. Linguis omnibus favete votis;
4. Natalem colimus, tacete lites.
5. Absit cereus aridi clientis,
6. Et vani triplices, brevesque mappæ
7. Expectent gelidi jocos Decembris.
8. Certent muneribus beatiores:
9. Agrippæ tumidus negotiator
10. Cadmi municipes ferat lacernas.
11. Pugnorum reus, ebriæque noctis
12. Cœnatoria mittat advocato.
13. Infamata virum puella vicit?
14. Veros Sardonychas, sed ipsa, tradat.
15. Mirator veterum senex avorum,
16. Donet Phidiaci toreuma cœli.
17. Venator leporem, colonus hœdum,
18. Piscator ferat æquorum rapinas.
19. Sic mittit sua quisque: quid poetam
20. Missurum tibi, Restitute, credis?

Vers. 1. 2. Age sentiat pia Roma esse Octobris Kalendas, quibus natus est Restitutus. Omnes diem hunc sacrificiis, & muneribus colant. *Pia*. Grata, memor. Erat quippe Restitutus, patronus, & causidicus eloquentissimus: cujus proinde multi clientes.

3. *Favete linguis*. Adeste sacris cum silentio, & attentione. Vota piè ac reverenter nuncupate. Nihil profanum, turpe, mali ominis dicite.

5. 6. 7. Sint procul minuti clientes cum suis illis munusculis, cereo, pugillaribus, &c. Ista leviora munera in mensem Decembrem reserventur, quando per jocum missitari solent. *Triplices*. Pag. 347.

8. Locupletes, lauti, certatim Restituto dona mittant.

9. Negotiator. dives, ac superbus, qui tabernam suam habet in porticu Agrippæ. De hac porticu dixi Libro 1. Ep. 89. & Lib. 3. 15.

10. Ferat lacernas purpureas, Tyrias. *Cadmi*. P. 122. *Municipes*. Pag. 216. & suprà, Ep. 58.

11. Aliquis reus factus de illata vi, quòd pugnos adhibuerit ad aliquem pulsandum

dum nocte, cùm esset ebrius, mittat suo causidico Restituto vestes cœnatorias, sive syntheses. De illis egimus pag. 124. & Lib. 4. Epigramm. 36.

13. 14. &c. Puella, mulier recens nupta, quæ infamata, & insimulata de adulterio, vicit causam, te defendente, contra virum à quo accusabatur; mittat tibi, sed ipsa, ut munus tutius sit, sardonychas non adulterinos, at veros. De illis facta mentio p. 212. nota 6.

15. 16. Senex aliquis vetustatis laudator, & veterum poculorum mirator, mittat tibi vas à Phidia cælatum. Cœlum, est instrumentum sculptorum; ut celtis, latomorum. *Toreuma*. Pag. 156. 203. *Phidiaci*. Pag. 156.

19. *Quid &c.* Nempe mittet carmina. Hæc habe.

LXXVII.

Homo nequiter officiosus.

1. Omnes persequeris prætorum, Cotta, locellos:
2. Accipis, & ceras: officiosus homo es.

Vers. 1. Assectaris prætores omnes, & eorum loculos, ideſt, crumenas, facculos, gestare cupis, quasi ut ipsos onere leves, reipsa ut fureris, & aliquid surripias. *Prætorum*. Pag. 218.

2. Tabulas eorumdem accipis portandas, ut eas corrumpas. Nimiùm es officiosus, omitte istam urbanitatem. *Ceras*. Pag. 220. Aliter explicat Scriverius vocem *Officiosus*, aitque officiū prætoris vocari, & locum ubi jus reddit; & eos qui illi assident. Cottam fuisse leguleju quemdam, qui omnia armaria, & loculos Prætoriani officii, tabellas & ceras excuteret, si posset aliquam litem nanciſci, unde proficeret, ac lucri quidpiam faceret: ideò vocari Officiosum, ab Officio prætoris: non quòd bene alicujus causa vellet, qui nihil quærebat aliud, nisi ut rem faceret.

LXXVIII.

Statua Iunonis.

1. Juno, labor, Polyclete, tuus, & gloria felix
2. Phidiacæ cuperent quam meruisse manus,
3. Ore nitet tantò, quantò superasset in Ida
4. Judice convictas non dubitante Deas.
5. Junonem, Polyclete, suam nisi frater amaret,
6. Junonem poterat frater amare tuam.

Vers. 2. Quam gloriam cuperet meruisse, quàm statuam vellet elaborasse ipse Phidias, cui prima laus inter statuarios tribuitur.

3. 4. Tam insigni est for-

ma, ut, si hanc habuisset, quando in Ida Phrygiæ monte certavit de pulchritudine cum Venere, & Minerva, eas proculdubio fuisset superatura, convictas, & fatentes jure se vinci; ipso judice Paride annuente.

5. *Suam.* Sororem. *Frater.* Jupiter.

6. *Tuam.* A te hac in statua positam. Quamvis odisset Junonem Jupiter, hanc tamen uti exhibetur in hac statua, hanc ejus imaginem, non amare non posset.

LXXIX.

Suam villam amico peregrè profecturus commendat.

1. Mari, quietæ cultor & comes vitæ,
2. Quo cive prisca gloriatur Atina;
3. Has tibi gemellas, barbari decus luci,
4. Commendo pinus, iliceſque Faunorum;
5. Et semidocta villici manu structas
6. Tonantis aras: horridique Silvani,
7. Quas tinxit agni sæpe sanguis, aut hædi:
8. Dominamque sancti Virginem Deam templi,
9. Et quem sororis hospitem vides cultæ
10. Martem, mearum principem Kalendarum,
11. Et delicatæ laureum nemus Floræ.
12. Hoc omne agelli mite parvuli numen
13. Seu tu cruore, sive thure placabis:
14. Ubicumque noster Martialis est, dices,
15. Hac, ecce, mecum dextera litat vobis
16. Absens sacerdos; vos, putate præsentem,
17. Et date duobus, quicquid alter optarit.

Vers. 2. Atina. Urbs olim Latii: juxta Pontinas paludes, *Atina*; nunc vicus.

4. *Faunorum.* Pinus vulgò Pani; ilices, sive quercus Faunis sacræ erant.

5. 6. Et aras agresti opere ab indocto villico Jovi extructas, & Silvano.

6 *Silvani.* Silvarum Deus erat.

Horridi. Ob dumos, & senticeta, quæ in silvis. Tum isti agrestes Dii hispida facie, & villosa pingebantur.

8. Dianam hujus rusticani sacelli præsidem.

9. Et statuam Martis, qui in Dianę sororis æde, ut hospes, & inquilinus, manet.

10. Qui præsidet mensi Martio, cujus Kalędis natus sum. *Kalendarum.* Pag. 216.

11. *Floræ.* Hortorum, & florum Deæ.

15. 16. Sacrificat vobis hac manu mea, licèt absens.

17. *Duobus.* Mihi, & illi.

Alter optaret. Ego illi; ille, mihi.

Liber

LXXX.

Liber recens.

1. Si prior Euganeas Clemens Helicaonis aras,
2. Pictaque pampineis videris arva jugis:
3. Perfer Ateſtinæ nondum vulgata Sabinæ
4. Carmina, purpurea ſed modò culta toga.
5. Utroſa delectat, metitur quæ pollice primò;
6. Sic nova nec mento ſordida charta juvat.

Verſ 1. O Clemens, ſi prior veneris in regionem, quam Veneti & Patavini colunt, quam olim obtinuere Euganei, (pag. 192.) & ubi regnavit Antenor, (pag. 74.) ejuſque filius Helicaon.

2. Arva vitibus conſita.

3. 4. Fer tecum hos recentes meorum carminum libellos, quos tradas Sabinæ. Erat Clementis uxor.

Ateſtinæ. Ateſte, urbs Italiæ, in agro Patavino (*Eſte.*)

Toga purpurea. Membrana minio picta: involucro purpureo.

Culta. Ornata, veſtita.

6. *Mento non ſordida.* Quæ quaſi barbam nondum habet: nondum eſt detrita. Lege ep. 58. Libri primi, nota 8. pag. 71. & Ep 8. Lib. 4. pag. 184.

LXXXI.

Pomorum munuſculum.

1. Non mea Maſſylus ſervat pomaria ſerpens,
2. Regius Alcinoi nec mihi ſervit ager:
3. Sed Nomentana ſecurus germinat hortus
4. Arbore, nec furem plumbea mala timent.
5. Hæc igitur media quæ ſunt modò nata Suburra,
6. Mittimus autumni cerea poma mei.

V. 1. *Maſſylus.* Afer. pag. 403. *Serpens.* Qui poma Heſperidum ſervabat, pag. 17.

2. *Alcinoi.* Regis Corcyræ. Vide pag. 215. 341.

3. *Securus.* A furibus. *Nomentana.* pag. 90.

4. *Plumbea.* Vilia, deterioris notæ. p. 86. nota 15.

5. *Suburra*, pag. 110. In foro pomario, prope Suburam poſito: qui meus autumnus & hortus eſt.

6. *Cerea.* Flava, matura.

LXXXII.

Regio beata.

1. Sæpe loquar nimium gentes quòd, Avite, remotas,

2. Mi-

2. Miraris Latia factus in urbe senex;
3. Auriferumq; Tagum sitiam, patriumq; Salonem,
4. Et repetam saturæ sordida rura casæ.
5. Illa placet tellus, in qua res parva beatum
6. Me facit, & tenues luxuriantur opes.
7. Pascitur hìc, ibi pascit ager: tepet igne maligno
8. Hìc focus; ingenti lumine lucet ibi.
9. Hìc pretiosa fames, conturbatorque macellus;
10. Mensa ibi divitiis ruris operta sui.
11. Quatuor hìc æstate togæ pluresve teruntur:
12. Autumnis ibi me quatuor una tegit.
13. I, cole nunc reges: quidquid non præstat amicus,
14. Cùm præstare tibi possit, Avite, locus.

V. 1. 2. Miraris quòd ego, licèt Romæ ad senectutem usque vixerim, tamen loquar sæpè, ac prædicem disjunctas regiones.

3. *Sitiam*. Revisere cupiam. *Salonem*. 58. *Tagum*. 59 207.

5. *Res parva*. Exiguus census: angusta res familiaris.

6. *Luxuriantur*. Abundant. Vel, æquant luxum, copiam, & magnificentiam Romanam. Ubi exiguis opibus potest aliquis esse splendidus, & lautus.

7. Romæ, in Italia, alitur, & quasi pascitur fundus. Magnis sumptibus colitur prædium aliquod, &c. In mea Hispania alit me fundus, & multa mihi ad vitam necessaria sufficit. *Maligno*. Parco, tenui.

9. Hìc, Romæ, caro esuritur; cibi, & deliciæ mensarum magno pretio emuntur; quibus tamen fames non nisi ægrè placatur. *Conturbator Macellus*. Obsonia lautiora, quæ cariùs Romæ in macello veneunt, in causa sunt cur multi conturbent, decoquant, fortunis evertantur. Quæ sit vis, & notio hujus verbi *conturbare*, explicui Lib. 9. Epig. 3.

13. *Reges*. Viros nobiles, potentes amicos, & patronos.

LXXXIII.

Captator deceptus.

1. Dum levis arsura struitur Libitina papyro,
2. Dum myrrham, & casiam flebilis uxor emit:
3. Jam scrobe, jam lecto, jam pollinctore parato,
4. Hæredem scripsit me Numa: convaluit.

Vers. 1. *Libitina*. Idest, in hoc loco, funeris apparatus: rogus. Pag. 396. *Papyro*. Ut faciliùs ligna ari-

arida ignem concipiant.

2. Unguenta, & odores, qui in rogum conjiciebantur. *Castam*. pag. 301.

3. *Scrobe*. Fossa, tumulo. *Lecto*. In eo cadaver ad rogum efferebatur.

Pollinctore. Is erat, qui mortuorum corpora pollinebat, ideſt, ungebat, lavabat, &c.

4. *Convaluit*. Ita me decepit, ac propemodùm occidit, cùm revixit.

LXXXIV.

Servi, dominorum obbrobria.

1. Addit cur mihi Cæcubum miniſter
2. Idæo reſolutior miniſtro?
3. Præſta de grege, ſordidaque villa
4. Tonſos, horridulos, rudes, puſillos
5. Hircoſi mihi filios ſubulci.
6. Perdit te pudor hic; habere, Publi,
7. Mores non potes hos; & hos miniſtros.

1. *Addit*. Miſcet, temperat. *Cæcubum*, pag. 119.

2. *Reſolutior*. Ipſo Ganymede ſolutior, nequior, petulantior. *Idæo* Ab Ida monte Phrygiæ raptus fuit Ganymedes, p. 33.

3. *Præſta mihi*. Adhibe incultos miniſtros, nec ita lautos.

5. *Hircoſi*. Olidi. Hircus eſt admodùm olidus.

6. *Perdit*. Iſte pudor, quo afficeris, dum metuis ne, ſi tui ſervi parum ſint elegantes & compti, habearis ipſe pro homine ruſtico, & ſordido, tibi exitialis, & damnoſus eſt. E ſervis enim plerumque dominus æſtimatur. Vel, *pudor hic*, quem eſſe in te ſimulas, cùm te vis probum credi.

7. Non potes habere mores iſtos probos, quos ſimulas: & iſtos improbos ſervos.

LXXXV.

Romanus Socrates.

1. Si Romana forent hæc Socratis ora, fuiſſent
2. Julius in Satyris qualia Rufus habet.

Verſ. 1. Si Socrates, qui Græcus fuit, habitu & cultu Romano pingeretur; non alio eſſet ore, ac Julius Rufus, qualis pingitur in Satyris. *Socratis*. Fuit philoſophus Athenienſis, Apollinis oraculo ſapientiſſimus mortalium judicatus: philoſophiam moralem præſertim excoluit: numquam colorem mutaſſe lætis in rebus, aut adverſis dicitur. Idem fuit admodùm deformis, na-

10.

so fimo, recalva fronte, distortis cruribus, &c. Unde suspicari posset aliquis iocari Martialem in Rufum, & ejus notare deformitatem, dum videtur sapientiam prædicare.

2. *In Satyris*. Vel est locus quidam Romæ, prope Romanum forum, sic dictus à Satyris quatuor in eo positis, quorum statuas describit Plinius lib. 36. c. 5. nu. 8. quibus fortasse iste Rufus similis esse dicitur. Vel, accipe hanc vocem propriè pro Satyris, dicaci carminis genere, in quo idem iste Rufus descriptus fuisset, à se aut ab alio poeta satyrico.

LXXXVI.

Poeta plagiarius.

1. Quid, stulte, nostris versibus tuos misces?
2. Cum litigante quid tibi miser libro?
3. Quid congregare cum leonibus vulpes,
4. Aquilisque similes facere noctuas quæris?
5. Habeas licebit alterum pedem Ladæ,
6. Inepte, frustra crure ligneo curres.

Vers. 2. Quid tibi rei, & negotii est cum meo libro? *Litigante*. Qui tecum quasi litigat, teque accusat, ut furē, & plagiariū. *Ladæ*. p. 138. 5. Quamvis alterum pedē habeas tam agilem, tam expeditum, quàm Ladas: si alter sit ligneus, frustrà soles currere. Ita nihil tibi proderit versibus tuis malis bonos aliquot meos admiscere.

LXXXVII.

In bellè dicacem.

1. Elysio redeat si fortè remissus ab agro
2. Ille suo felix Cæsare Galba vetus;
3. Qui capitolinum pariter Galbamque jocantes
4. Audierit, dicent, rustice Galba, tace.

Vers. 1. 2. *Elysio* Pag. 302. *Galba*. Insignis scurra, Augusto carissimus. p. 49. 4. Galba præ Capitolino (nomen est urbani hominis & argutè falsi) rusticus, & insulsus esse videbitur, ac jubebitur tacere.

LXXXVIII.

Ad suos cives, in patriam redituros.

1. Municipes Augusta mihi quos Bilbilis acri

2 Mon-

2. Monte creat, rapidis quem Salo cingit aquis:
3. Ecquid læta juvat vestri vos gloria vatis?
4. Nam decus, & nomen, famaq; vestra sumus,
5. Nec sua plus debet tenui Verona Catullo,
6. Meque velit dici non minus illa suum.
7. Quatuor accessit tricesima messibus æstas,
8. Ut fine me Cereri rustica liba datis.
9. Mœnia dum colimus dominæ pulcherrima Romæ:
10. Mutavere meas Itala regna comas.
11. Excipitis reducem placida si mente, venimus:
12. Aspera si geritis corda, redire licet.

Vers. 1. O Bilbilitani municipes mei, quos mihi dat Bilbilis posita in alto monte, quem fluvius Salo ambit. *Mons acer* pro prærupto, & scrupuloso Latinis auctoribus est in usu. Gruterus legit *angusta agri*: quasi angusto agro prædita: sic dicitur, felix animi, fortunatus laborum. *Municipes.* Cives, suprà, ep. 58. *Bilbilis. Salo.* P. 54.

Augusta. Bilbilis fuit colonia Romana, & Augusta quoque vocata est.

3. Annon vate me, cive vestro, læti & superbi meritò estis?

5. *Verona Catullo.* Pag. 33. *Tenui.* Subtili, tersо, eleganti.

6. Nec minus me vate gloriaretur Verona ipsa, quàm suo Catullo.

7. 8. Ex quo abfui ab urbe vestra, jam per annos 34. Cereri post messem, rustica sacrificia, & placentas obtulistis.

10. *Mutavere &c.* Canas è nigris reddiderunt.

LXXXIX.

Liber navigaturus.

1. I nostro comes, i, libelle, Flacco
2. Longum per mare, sed faventis undæ;
3. Et cursu facili, tuisque ventis
4. Hispanæ pete Tarraconis arces.
5. Illinc te rota tollet, & citatus
6. Altam Bilbilin, & tuum Salonem
7. Quinto forsitan essedo videbis.
8. Quid mandem tibi quæris? ut sodales
9. Paucos, & veteres, & ante brumas
10. Triginta mihi quatuorque visos
11. Ipsa protinus à via salutes;
12. Et nostrum admoneas subinde Flaccum,
13. Jucundos mihi nec laborioſos.

14. Se-

14. Seceſſus ſpatio paret ſalubri,
15. Qui pigrum faciant tuum parentem.
16. Hæc ſunt: jam tumidus vocat magiſter,
17. Caſtigatque moras; & aura portum
18. Laxavit melior: vale, libelle.
19. Navem, ſcis puto, non moratur unus.

V. 2. Per tranquillum mare, ventis placidum.

3. *Tuis*. Secũdis, ferentibus.

4. *Tarraconis*. P. 55.

5. Tarraconem uſque navigabis, deinde currum è navi conſcendes, ac terreſtri itinere Bilbilim petes. *Bilbilim*. *Salonem*. Pag. 54.

7. *Iſſedo quinto*. Quinta ſtatione, ſeu diverſorio, ubi commorantur noctu eſſeda.

11. *Protinus à via*. Statim atque deveneris.

13. 14. Ut mihi domum in ſalubri, & quieto loco pareret, adornetque.

15. Ubi otio, & inertiæ indulgere poſſim.

16. *Hæc ſunt*. Subaudi: quæ tibi mandata velim.

18. *Laxavit*. Vacuum, & inanem fecit, emiſſis, quas continebat, navibus.

19. Si tu deſis unus, nihil erit moræ, quin ſine te, navis ſolvat: propera. Unus vir, nullus vir: ut eſt paræmia.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER UNDECIMUS.

EPIGRAMMA I.

Ad librum exire gestientem.

1. QUò tu, quò, liber otiose, tendis
2. Cultus sindone non quotidiana?
3. Numquid Parthenium videre tentas?
4. Vadas, & redeas inevolutus.
5. Libros non legit ille, sed libellos:
6. Nec Musis vacat, aut suis vacaret.
7. Ecquid te satis æstimas beatum,
8. Contingunt tibi si manus minores?
9. Vicini pete porticum Quirini:
10. Turbam non habet otiosiorem
11. Pompejus, vel Agenoris puella,
12. Vel primæ dominus levis carinæ.
13. Sunt illic duo trèsve qui revolvant
14. Nostrarum tineas ineptiarum:
15. Sed cùm sponsio, fabulæque lassæ
16. De scorpo fuerint, & Incitato.

Vers. 2. Non vulgari veste tectus, at purpurea, eleganti, &c. Vide pag. 69. 184. *Sindone.* 109. 190.

3. *Parthenium.* Pag. 234.

4. *Inevolutus.* Non evolutus, non lectus.

6. *Vacat.* Non habet satis otii, ut Musis operam det, ac libris legendis; aut certe suos libros legeret, aliquid ipse componeret, non alienis lucubrationibus operam daret.

7. An non sat præclarè tecum agitur, si legeris ab hominibus aliis, minoris, quàm Parthenius, notæ ac nobilitatis: si te vulgus in manibus, & sinu fert?

8. *Quirini.* Martis. P. 515. Hujus templum, & porticus templo adjuncta, erat in monte Quirinali, nunc *Monte Cavallo.*

Cavallo. Pete igitur Martis porticum: ibi reperies homines otiosos qui te legant, & quibus non sunt otiosiores illi, qui spatiantur in Pompeii, Europæ, vel Argonautarum porticu. Tales tibi lectores conveniunt, non homo occupatissimus.

9. *Pompejus*. Porticus Pompeii, de qua meminit Lib. 2. Ep. 12. vers. 10.

Agenoris puella. Europa, filia Agenoris. De Europæ porticu consule idem EP. 12. Lib. 2. versu 3.

12. Jason, qui dux fuit Argonautarum. De ista porticu vide pag. 108. *Levis*. Inconstans. Deserta enim Medea, duxit Creusam. *Primæ carinæ*. Navis Argus, quæ aut prima omnium navium, aut primæ, & nondum antea visæ magnitudinis, fuit. Hujus dux, & magister Jason.

14. *Tineas*. Epigrammata levia corrodenda à tineis.

15. 16. Sunt qui nostros versiculos legant, sed tantùm post peractos ludos Circenses, cùm delassati fuere spectatores narrandis fabulis, faciendis sponsionibus, &c. In Ludis Circensibus (pag. 307.) faciebant sæpè spectatores inter se sponsionem, v.g. uter equos peritiùs agitaret, Scorpus an Incitatus, aurigæ duo præstantes, de quibus vide Lib. X. Epigram. 46. 47. 67. De aurigarum variis factionibus facta est mentio Lib. VI. Ep. 31. & infrà 19.

I I.

Versus liberiores.

1. Triste supercilium, durique severa Catonis
2. Frons, & aratoris filia Fabricii,
3. Et personati fastus, & regula morum,
4. Quidquid, & in tenebris non sumus; ite foras.
5. Clamant, ecce, mei, Io Saturnalia versus;
6. Et libet; & sub te præside, Nerva, licet.
7. Lectores tetrici, salebrosum edisseite Sanctram;
8. Nil mihi vobiscum est: ille liber meus est.

Vers. 1. 2. Procul este homines severi, tristi supercilio, terrica fronte, &c.

Catonis. Pag. 29. 34.

2. Facessite puellæ, si quæ estis similes filiæ Fabricii. Ille, dictator licèt consulq; suos tamen agros arabat, ac liberos educabat sanctissimè, & severissimè. Adi Ep. 22. Libri IX.

3. Gravitas non nativa, & infita, sed ad tempus assumpta, instar personæ, & larvæ. Talis est in multis, qui foris graves, & modesti; introrsum turpes, domi discincti, ac dissoluti sunt.

Regula morum. Censura: Censoria severitas. Censores enim emendabant mores civitatis. Pag. 65.

4. Lon-

4. Longè ſit quæcumque virtus tenebras odit. Nempè pudor, & verecundia. Quidquid non amamus clã, & in tenebris. Qui peccant, lucem odere.

5. Apti ſunt mei verſus Saturnalibus (feſta erant liberiora, pag. 136. 280.) & hanc vocẽ quaſi mittunt *Jo bona Saturnalia*. Ita pueri tunc plaudẽtes clamitabant.

6. *Libet*. Sic ſcribere. *Licet*. Quia liberè ſub te loqui & ſentire fas eſt.

7. *Sanctram*. Erat iſte Sanctra ſcriptor obſcurus, & ſtyli aſperioris. Salebræ, ſunt propriè loca aſpera, inæqualia, & confragoſa.

8. *Meus*. Me dignus parente. Feſtivus, & lepidus, &c.

III.

Poeta celebris, & pauper.

1. Non urbana mea tantùm Pimpleide gaudent
2. Otia, nec vacuis auribus iſta damus:
3. Sed meus in Geticis ad Martia ſigna pruinis
4. A rigido teritur centurione liber.
5. Dicitur, & noſtros cantare Britannia verſus.
6. Quid prodeſt? neſcit ſacculus iſta meus.
7. At quàm victuras poteramus pangere chartas,
8. Quantaque Pieria prælia flare tuba!
9. Cum pia reddiderint Auguſtum numina terris,
10. Et Mæcenatem ſi mihi Roma daret.

Verſ. 1. Non tantùm Romani cives, mea Pimpleide, mea muſa, meis verſibus legendis delectantur, & ii quibus vacuæ, otioſæ, ſunt aures. Muſæ vocatæ ſunt Pimplææ, vel Pimpleides, à Pimpla fonte, vel vico Macedoniæ, ipſis ſacro.

3. 4. *Ad Signa*. Inter vexilla bellica, in caſtris. *Geticis*. Pag. 302. 320.

Rigido. Auſtero, gravi, hirſuto. *Centurione*. Militaris magiſtratus erat. Sex erant centuriones in cohorte, &c. Pag. 82.

6. *Sacculus*. Crumena. Non ſio iſtis laudibus ditior.

7. 8. Poteramus, & melius erat, aliquod heroicum poema componere, non iſtas nugas. Id verò libenter faciemus, cùm erit Imperator amans litterarum, ut Auguſtus fuit: cùm erit alter Mæcenas, eruditorum patronus, pag. 404. In hanc ferè ſententiam ſcriptum eſt Ep. 54. lib. 8.

IV.

Pro Imperatore, votum.

1. Sacra Lareſq; Phrygum, quos Trojæ maluit hæres
2. Quàm rapere arſuras Laomedontis opes:

3. Scri-

3. Scriptus & æterno nunc primùm Jupiter auro:
4. Et ſoror, & ſummi filia tota patris:
5. Et qui purpureis jam tertia nomina faſtis,
6. Jane, refers Nervæ; vos precor ore pio:
7. Hunc omnes ſervate Ducem, ſervate Senatum:
8. Moribus hic vivat Principis, ille ſuis.

Verſ. 1. 2. O vos Trojæ ſacra, & religiones ſanctiſſimæ, quas Æneas maluit rapere & in Italiam deferre, quàm opes Laomedontis, (regis Trojæ, Priami Patris) quas igni abſumendas reliquit.

3. Et tu Jupiter, auro pictus, effictus; cui ſtatuam, ex auro ſolido nunc primum Imperator poſuit, æternum duraturam. Primis reipub. temporibus ſtatuæ Jovis fictiles tantùm erant.

Soror. Juno. *Filia.* Pallas. *Tota.* Quia ex uno Jovis cerebro prodiit.

5. 6. Et tu, ò Jane, qui jam ter Nervæ nomen vides in faſtis. Pag. 371. *Purpureis.* Ornatis purpura, minio pictis, quales ſunt elegantes libri. Nerva primo Imperii anno tertium geſſit conſulatum cum Virginio Rufo, anno Chriſti 97. ab U. C. 850.

8. *Hic.* Senatus. *Ille.* Nerva. Senatus & cæteri cives Nervam imitentur.

V.

Laus Cæſaris.

1. Tanta tibi eſt recti reverentia, Cæſar, & æqui,
2. Quanta Numæ fuerat: ſed Numa pauper erat.
3. Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores,
4. Et cùm tot Crœſos viceris, eſſe Numam.

Verſ. 2. *Numæ.* Rex fuit Rom. ſecundus: pietatis fama & æquitatis clarus.

3. Difficile eſt ſanctè vivere in magnis opibus, & ut ait Seneca, pati poſſe divitias. *Tradere mores*, corrumpendos ſcilicet.

4. Crœſus Lydiæ rex fuit ditiſſimus. *Eſſe Numam.* Virtute Numam æquare; opibus Crœſum ſuperare.

VI.

In eundem.

1. Si redeant veteres, ingentia nomina, patres,
2. Elyſium liceat ſi vacuare nemus:
3. Te colet invictus pro libertate Camillus:

4. Au-

4. Aurum Fabricius, te tribuente, volet.
5. Te duce gaudebit Brutus; tibi Sylla cruentus
6. Imperium tradet; cùm posituras erit.
7. Et te privato cum Cæsare Magnus amabit:
8. Donabit totas, & tibi Crassus opes.
9. Ipse quoque infernis revocatus Ditis ab umbris
10. Si Cato reddatur, Cæsarianus erit.

V. 1. Si Prisci illi Romani redeant ad superos, reviviscant. *Elysium*. P. 302.

3. Te ultrò imperatorem eliget Camillus vindex libertatis acerrimus, & invictissimus. Legunt quidam *præ libertate*, ideſt, malit esse subjectus tibi, quàm liber, & sui juris. Anno ab U. C. 363. Romam Galli Senones Brenno duce incenderunt: ægrè à capitolio per Manlium repulsi, tandem à Camillo profligati sunt. De illo vide Florum libr. 1. c. 12. 13. Livium lib. 5.

4. Non recusabit aurum accipere Fabricius, si modò illud accipiat à te, à quo nihil tribui cuiquam mali, aut malè, potest. Fabricius legatos Pyrrhi, cùm ad ipsum venissent, aurique magnam vim offerrent, valere cum auro suo jussit.

6. Brutus te ducem, & regem non nolet. Ille reges Roma ejecit. pag. 387. *Sylla*. 289. Is dictaturam, quam invaserat, post annos quatuor deposuit. Sylla igitur summum imperium, ideſt, dictaturam, depositurus, illam tibi tradet.

7. *Privato*. Privatus erit C. Jul. Cæsar; imperium deponet, ac vitam privatam sub te Imperatore degetet. *Magnus* Pompeius: cui Magni cognomentum à Sylla datum. Is suas de Imperio orbis terrarum cum Cæsare controversias ultrò deponet, ac privati subditique sorte contentus erit.

8. *Crassus*. Romanorum ditissimus fuisse prædicatur. Neminem divitem censebat esse, nisi qui suis sumptibus exercitum alere posset. Cùm Parthis, eorum opes sitiens, bellum intulisset, ab iis captus, & cæsus est: truncatum ejus caput in utrem liquefacto plenum auro, conjectum.

9. *Ditis*. Plutonis: Erebi.

10. Cato, ne Cæsarem dictatorem, post pugnam Pharsalicam victorem aspiceret, sibi manus attulit. Pag. 34.

Erit Cæsarianus. Te Cæsarem, te imperantem amabit; à te stabit, ac tuus erit. Ita omnes sibi vera virtus adjungit.

VII.

Poeta hilarior.

1. Unctis falciferi senis diebus,

2. Re-

2. Regnator quibus imperat fritillus,
3. Versu ludere non laborioso
4. Permittis, puto, pileata Roma.
5. Risisti: licet ergo, nec vetamur.
6. Pallentes procul hinc abite curæ.
7. Quicquid venerit obvium, loquamur
8. Morosa sine cogitatione.
9. Misce dimidios puer trientes,
10. Quales Pythagoras dabat Neroni:
11. Misce, Dindyme, sed frequentiores.
12. Possum nihil ego sobrius: bibenti
13. Succurrent mihi quindecim poetæ.

Vers. 1. *Unctis*, lætis, pinguibus. Convivia tunc celebrabantur. *Faleiferi senis*. Saturni. Saturnalibus. Pingebatur cum falce Saturnus, quia Italos artem agros colendi docuisse dicebatur. Prætereà tempus, cui Saturnus præest, omnia demetit, resecatque.

2. Quibus alea luditur liberiùs. Erat illa vulgò vetita. *Fritillus*. P. 187.

4. *Pileata*. Romani per Saturnalia pileati erant; etiam servi, quibus uti pileo non licebat, nisi cùm libertate à dominis donabantur.

5. *Risisti*. Ridendo annuis.

7. Quicquid in buccam venerit, dicamus.

8. *Morosa*. Anxia, fastidiosa. Morosus dicitur, qui mores habet duros, difficiles, iracundos.

9. Dimidius triens est sextans, sive duo cyathi. Pag. 47. Sorbillare vult leniter paucos cyathos, ut lõgior sit hilaritas, ebrietas tardior.

10. *Pythagoras*. Pincerna quidam, minister Neronis.

12. 13. Siccus, & jejunus nil possum scribere, & dicere: si bibero, poetis vel quindecim par ero: illi statim præstò erunt, ac in me uno existent, jocabuntur, ludent. Vel; Poetarum quindecim odæ, carmina ludicra, se offerent cantanda: in mentem usque venient.

VIII.

Spirans imago.

1. Clarus fronte Jovis, Romani fama cothurni,
2. Spirat Apellea redditus arte Memor.

Memor sæpe in Capitolinis certaminibus coronatus, (pag. 178. 206.) & poetarum Roman. tragicorum celeberrimus hic pingitur. *Cothurni* p. 151. *Apellea*. 359. *Amor*

IX.

Amor fraternus.

1. Contulit ad ſatyras ingentia pectora Turnus:
2. Cur non ad Memoris carmina? frater erat.

V. 1. Turnus frater Memoris, (de quo eſt epigramma ſuperius) ad ſcribendas ſatyras operam ingeniumque contulit: ſatyricus poeta eſſe maluit.

2. Cur non tragicum carmen, ut Memor, ſcripſit? Nimirum, quia fratri hanc laudem relinquere integram voluit, quam ipſi præripere poterat.

X.

Antiqua ſimplicitas.

1. Tolle puer calices, tepidique toreumata Nili,
2. Et mihi ſecura pocula trade manu,
3. Trita patrum labris, & tonſo pura miniſtro:
4. Antiquus menſis reſtituatur honor.

V. 1. O puer, ò ſervule, auſer pretioſos calices ex Ægypto Romam ferri ſolitos. *Toreumata.* Pag. 156. 203. Eadem vox poſteriori ævo uſurpata etiam eſt pro veſte ſtragula, pictis acu figuris extantibus ornata.

2. *Securâ manu.* Parum timens, ne illa frangas. *Pocula.* Scilicet fictilia, fagina.

3. *Tonſo.* Non comato & calamiſtrato, quales modò ſunt. Lege Ep. 84. Libri 10. *Pura.* Non cœlata, non ornata.

XI.

Homo obſcurus.

1. Jus tibi natorum vel ſeptem, Zoile, detur;
2. Dum matrem nemo det tibi, nemo patrem.

Adeo ignotus, & obſcurus es, ut nemo ſciat, quo ſis patre natus, qua matre, & jus tamen trium liberorum petis; prius ipſe parêtes, quàm natos, quære: proba te eſſe liberum, non ſpurium, &c. antequàm jus trium liberorum petas. De jure trium liberorum dixi pag. 140.

XII.

Paridis hiſtrionis epitaphium.

1. Quiſquis Flaminiam teris, viator,
2. Noli nobile præterire marmor.
3. Urbis deliciæ, ſaleſque Nili,
4. Ars, & gratia, luſus & voluptas,
5. Romani decus, & dolor theatri,
6. Atque omnes Veneres, Cupidineſque,
7. Hoc ſunt conditæ, quo Paris, ſepulcro.

Verſ. 1. *Flaminiam*: Pag. 215.
2. *Marmor*. Sepulchrum è marmore.
3. *Urbis*. Romæ. *Nili*. Ægypti.
7. *Paris*. Hiſtrio Ægyptius carus Domitiano.

XIII.

In nanum mortuum.

1. Hæredes, nolite brevem ſepelire Colonum:
2. Nam terra eſt illi quantulacumque gravis.

Verſ. 1. *Colonum*. Nomen eſt proprium. Legunt aliqui *Colonem*.
2. *Nam &c.* Adeo eſt puſillus, & manus, ut terræ vel minima pars gravis ipſi futura ſit. Solebant cùm aliquis terræ mandabatur, ita illi bene precari, *ſit tibi terra levis*, (Pag. 25.) Non poteſtis id modò dicere, ò Coloni hæredes: illum itaque inſepultum potiùs relinquite.

XIV.

Sobria carmina.

1. Non omnis noſtri nocturna eſt pagina libri,
2. Invenies & quod manè, Sabine, legas.

Verſ. 1. *Nocturna*. Epulantibus grata, ebrioſis, improbis. Vide ſuprà Epigramm. 2. verſ. 4.
2. *Manè*. Quæ ſiccus & ſobrius legas.

XV.

Prædium exiguum.

1. Donaſti, Lupe, rus ſub urbe nobis.

2. Sed

2. Sed rus eſt mihi majus in feneſtra.
3. Rus hoc dicere, rus potes vocare?
4. In quo ruta facit nemus Dianæ,
5. Argutæ tegit ala quod cicadæ,
6. Quod formica die comedit uno;
7. Clauſæ cui folium roſæ corona eſt:
8. In quo non magis invenitur herba,
9. Quàm coſti folium, piperve crudum.
10. In quo nec cucumis jacere rectus,
11. Nec ſerpens habitare tota poſſit.
12. Erucam malè paſcit hortus unam;
13. Conſumpto moritur culex ſalicto;
14. Et talpa eſt mihi foſſor atque arator.
15. Non boletus hiare, non mariſcæ
16. Ridere, aut violæ patere poſſunt.
17. Fines mus populatur, & colono
18. Tanquam ſus Calydonius timetur.
19. Et ſublata volantis ungue Procnes
20. In nido ſeges eſt hirundinino.
21. Non eſt dimidio locus Priapo.
22. Vix implet cochleam peracta meſſis,
23. Et muſtum nuce condimus picata.
24. Erraſti, Lupe, littera ſed una:
25. Nam quo tempore prædium dediſti;
26. Mallem tu mihi prandium dediſſes.

Verſ. 1. *In feneſtra*. Ubi hortuli nonnumquam imponuntur in teſtis, aut in ligneis capſulis.

4. *Ruta*. Vilis herba. In hoc tuo prædio ruta inſtar nemoris eſt. De nemore Dianæ Aricinæ lege Libr. 4. Ep. 52. Adde quòd ſylvæ omnes Dianæ erant ſacræ.

5. *Argutæ*. Canoræ. *Cicadæ*. Lib. 10. Ep. 52.

7. In quo vix una reperiatur roſa, eaque non aperta; imò roſæ folium ſit inſtar coronæ integræ, è multis roſis confici ſolitæ.

8. In quo rure non plus herbarum eſt quàm coſti, aut piperis, hoc eſt, nihil. Coſtum enim eſt frutex odore eximio, qui in Arabia naſcitur: piper item peregrina eſt arbuſcula. *Crudum*. Acre, pungens. Vel: Quale ab ſua editur arbore; viride; non rugoſum, & vetus.

10. *Rectus*. Neque enim ſatis illi eſt ſpatii; ſed contrahitur, & quaſi colligitur in ſeſe.

13. *Moritur*. Cibo deficiente ac ſalicto. Salictum eſt locus conſitus ſalicibus.

14. Talpæ humum emo-

vent ac vertunt.

15. *Boletus*. Fungus *Hiare*, aperiri, nasci. *Mariscæ*. Ficus eluti saporis.

16. *Ridere*. Cùm maturescunt ficus, extremo cortice leniter aperiuntur, & quasi rident: in risu enim labia diducuntur.

18. *Sus Calydonius*. Pagina 13.

19.20. Totam segetem, quæ est in hortulo isto, aufert unica hirundo transvolans, ac in nidum suum deportat. Procne uxor Terei mutata est in hirundinem, & ejus soror Philomela in luscinium, pag. 204. 271.

21. *Priapo*. Hortorum Deo, pag. 309.

23. *Picata*. Pice oblita & obturata. Nucis putamen instar dolii esse potest.

XVI.

Poeta parasitus.

1. Dum te prosequor, & domum reduco,
2. Aurem dum tibi præsto garrienti,
3. Et quicquid loqueris, faciscque laudo;
4. Quot versus poterant, Labulle, nasci!
5. Hoc damnum tibi non videtur esse,
6. Si quod Roma legit, requirit hospes,
7. Non deridet eques, tenet senator,
8. Laudat causidicus, poeta carpit,
9. Propter te perit? hoc, Labulle, verum est?
10. Hoc quisquam ferat, ut tibi tuorum
11. Sit major numerus togatulorum,
12. Librorum mihi sit minor meorum?
13. Triginta prope jam diebus una est
14. Nobis pagina vix peracta: sic fit,
15. Cùm cœnare domi poeta non vult,

Vers. 1. *Prosequor*. Honoris causa comitor, ut cliens patronum solet.

6. Si, ut tibi navem operam & obsequar, pereunt mihi versus boni, &c.

8. *Poeta*. Invidus. Non exigua laus est dignum videri invidia, & improborũ odio.

9. *Verum est?* Æquum est. an hoc justum censes?

11. *Togatulorum*. Clientium toga indutorum. p. 56.

12. *Minor*. Numerus.

14. *Sic fit, &c.* Nempe otii & studiorum jacturam faciat necesse est poeta cœnarum captator.

XVII.

Convivium unius assis.

1. Atreus Cæcilius cucurbitarum,

2. Sic

2. Sic illas quasi filios Thyestæ
3. In partes lacerat secatque mille.
4. Gustu protinus has edes in ipso
5. Has prima feret, alterave cœna;
6. Has cœna tibi tertia reponet.
7. Hinc seras epidipnidas parabit;
8. Hinc pistor fatuas facit placentas;
9. Hinc & multiplices struit tabellas;
10. Et notas caryotidas theatris:
11. Hinc exit varium coco minutal
12. Ut lentem positam, fabamque credas,
13. Boletos imitatur, & botellos,
14. Et caudam cybii brevesque mœnas:
15. Hinc cellarius experitur artes,
16. Ut condat vario vafer sapore
17. In ruta folium capelliana.
18. Sic implet gabatas, paropsidesque,
19. Et leves scutulas, cavasque lances.
20. Hoc lautum putat, hoc putat venustum,
21. Unum ponere ferculis tot assem.

Vers. 1. Cæcilius, qui est Atreus, ideſt, interfector & quasi parricida cucurbitarum: qui cucurbitis utitur pro ferculo quotidiano, & illas trucidat, ut Atreus fratris sui Thyestæ filios interfecit. De Atreo ejusque fratre dixi, p. 161. 204. 265.

4. *Gustu in ipso*. Gustus sive gustatio, est id, quod ponitur in aditu, & exordio convivii; levius aliquod ferculum, hevellæ, acetaria, &c. Post gustum sequebatur prima cœna, secunda, tertia; hoc est, prima fercula, secunda, &c. Ista autem prima, secunda, tertia fercula apud Cæcilium, erant cucurbitæ.

7. *Epidipnidas*. Bellaria. Græca vox: ἐπιδιπνίδες, ferculum, quod ultimo loco editur: nempe quia ἐπὶ τοῦ δείπνου, sub cœnæ finem, & post solidiores dapes, ponitur.

8. *Fatuas*. Nullius saporis

9. *Tabellas*. Liba tenuja & delicata, instar tabellarum.

10. Caryotides sunt fructus palmarum Æthiopicarum, quæ spectanti populo inter alia missilia spargebantur. Illas cucurbitis imitatur.

11. *Minutal*. Intritum ferculum è cibis minutatim concisis. Ejusmodi minutal ex iisdem cucurbitis conficitur à coco Cæcilii.

12. Adeo ut pultem è lente, aut faba factam credas.

13. *Boletos*. Fungos. *Botel-*

tos. Farcimina quædam ex ovorum vitellis coctis, cepa, porro, &c.

14. *Cybii*. Vide pag. 276. nota 5. Mœna est vilis piscis culus.

15. *Hinc*. Ex his cucurbitis varias artes, hoc est, varias placentas, & edulia vario artificio confecta experitur, ac tentat fingere is qui cellæ seu penus curam habet, easdem cucurbitas vario sapore, & modo condit, ac transformat in illud obsonii genus, quod fit vulgò ex rutæ foliis, vel in tot formas, ac edulia, quot ex rutæ folio solent fieri. Capelliana ruta dicitur, sive capraria, quòd à capellis depascatur, vel quòd capillos imitetur foliis.

18. *Gabatas*. Sunt escariæ lances: item paropsides. Scutulæ, catini sunt depressi leviter in medio, ut scuta.

20. Putat esse hoc hominis magnifici, & splendidi.

21. *Unum &c.* Videtur esse hypallage: uno asse tot ponere fercula.

XVIII.

In mendicum.

1. Nec toga, nec focus est, nec tritus cimice lectus,
2. Nec tibi de bibula sarta palude teges:
3. Nec puer, aut senior, nulla est ancilla, nec infans,
4. Nec sera, nec clavis, nec canis, atque calix.
5. Tu tamen affectas, Nestor, dici atque videri
6. Pauper, & in populo quæris habere locum.
7. Mentiris, vanoque tibi blandiris honore:
8. Non est paupertas, Nestor, habere nihil.

Vers. 1. *Cimice*. Cimex genus est vermiculi fœtidi, subrubri, & plani, quod lectis ligneis vulgò innascitur.

2. Nec teges, seu lodix, id est, vestis lecti: storea, facta è scirpo, aut sparto: scirpus, spartum, nascuntur in humidis paludibus.

6. *In populo*. Populus erat honoratior plebe, quæ sex civitatis.

8. *Non est paupertas*. Sed mendicitas mera. Pauperi deest aliquid; imò multa; mendico omnia.

XIX.

Prasinus victor.

1. Sæpius ad palmam Prasinus post fata Neronis
2. Pervenit, & victor præmia plura refert.
3. I nunc, Livor edax, dic te cessisse Neroni:
4. Vicit nimirum, non Nero, sed Prasinus.

Vers.

Vers. 1. 2. Aurigæ factionis prasinæ, qui vivo Nerone vincebant, vincunt etiam mortuo.

3. Ite nunc aurigæ aliarum factionum, qui invidetis factioni Prasinæ, jactate, id quòd olim dictitabatis, Prasinos non sua virtute vincere, sed Neronis favore & gratia: vosque Prasinis ideò tantùm cessisse, & inferiores visos esse, quòd ipsis faveret Nero. Jam obiit ille, adhuc tamē vincunt Prasini; sua igitur virtute vincebant anteà, ut nunc vincunt, non Cæsaris favore. Dixi Libro 6. fuisse varias aurigarum factiones, suis quasque coloribus distinctas: Prasini utebantur viridi colore. Russati, rubro; Veneti, cæruleo: Albi, candidoi color viridis, terrę, ruber, ignis: cæruleus, mari; albus, aeri facer erat. Plura vide apud Bulengerum de Circo c. 47. 48.

XX.

Bella cœna, mala cœnatio.

1. Ædes emit Aper, sed quas nec noctua vellet
2. Esse suas: adeo nigra vetusque casa est.
3. Vicinos illi nitidus Maro possidet hortos.
4. Cœnabit bellè, non habitabit Aper.

4. *Cœnabit bellè.* An quia hortos amœnos è sua cœnatione, ideſt, triclinio, prospiciet? an quia vescetur fructibus illius horti? an denique quòd apud vicinum Maronem cœnabit, in ejus hortis & ab eo sæpè invitatus?

XXI.

Solus in frequenti convivio.

1. Ignotos mihi cùm voces trecentos,
2. Quare non veniam vocatus à te
3. Miraris, quereriſque, litigaſque.
4. Solus cœno, Fabulle; non libenter.

4. *Solus.* Mihi solus videor esse, licèt multi mecum sint ac frequentes convivæ, cùm ignoti mihi sunt, quia non possum cum illis colloqui liberè, &c.

XXII.

Pro amico soteria.

1. Cajus hanc lucem gemma mihi Julius alba

2. Signat, io, votis redditus, ecce, meis.
3. Desperasse juvat; veluti jam rupta sororum
4. Fila: minùs gaudent, qui timuere nihil.
5. Hypne, quid expectas piger? immortale Falernum
6. Funde: senem poscunt talia vota cadum.
7. Quincunces, & sex cyathos, bessemque bibamus,
8. Cajus ut fiat Julius, & Proculus.

V. 1. *Gemma alba.* Candido lapillo. Pag. 397.

3. Major est lætitia de amico recepto, cujus vitam, & valetudinem penè desperatam flevimus, veluti jam fuisset à Parcis condemnatus. *Sororum.* Pag. 207. 220. 303.

5. *Hypne.* Servi nomen est.

6. *Talia vota.* Tantum beneficium meis votis precibusque concessum. Vita & sanitas amico restituta.

6. *Quincunces.* Pag. 47. Cyathos quinque, quot nempè literas habet vox Cajus. *Sex*, quot literas Julius: *bessem*, ideſt, octo cyathos, pag. 44. quot elementa sunt in voce Proculus. Diximus suprà, p. 401. solemne Romanis fuisse, ut tot biberent cyathos, quot essent in eorum nominibus literæ, in quorum gratiam bibebant.

XXIII.

Eques è servo.

1. Zoile, quid tota gemmam præcingere libra
2. Te juvat; & miserum perdere sardonycha?
3. Annulus iste tuis fuerat modò cruribus aptus;
4. Non eadem digitis pondera conveniunt.

Vers. 1. Cur, ô Zoile, habes gemmam præcinctam, circumdatam, inclusam, in annuli aurei pala tam gravi, ut libram pendat?

2. *Perdere.* Quia in tam vasta auri mole quasi obruitur gemma, nec videtur. Vel, quia perditur gemma dives, cùm ignobilis, & furcifer ea utitur.

3. 4. Tam gravis annulus (at ferreus) convenisset paulò ante tuis pedibus: jam manibus non congruit. Mancipia, cùm opus ruri faciebant, catenis alligabantur, ne fugerent. Annuli dicuntur in catena circuli ferrei, quibus constant, & sunt etiam annuli digitorum. Ludit in ambigua voce.

XXIV.

De mulione surdo.

1. Mulio viginti venit modò millibus, Aucte.

2. Mi-

2. Miraris pretium tam grave? ſurdus erat.

Verſ. 1. *Venit*. Emptus eſt viginti millibus H. S. libris Turon. 2000.

2. *Surdus erat*. Muliones ferè sũt fures, ac tales certè audiunt. Iſte igitur, quia ſurdus erat, non poterat reſpondere de ſuis aut domini ſui furtis; itaque eò melior, quò ſurdior; hinc tam caro venit.

XXV.

Paſtor nimium diligens.

1. Indulget pecori nimiùm dum paſtor Amyntas,
2. Et gaudet fama luxuriaque gregis:
3. Cedentes oneri ramos, ſilvamque fluentem
4. Vicit; concuſſas ipſe ſecutus opes.
5. Triſte nemus diræ vetuit ſupereſſe rapinæ
6. Damnavitque rogis noxia ligna pater.
7. Pingues, Lygde, ſues habeat vicinus Jolas:
8. Te ſatis eſt nobis annumerare pecus.

Verſ. 1. 2. Dum Amyntas nimio ſtudio gregem ſaturare cupit, quem bene ſaginatum eſſe, ac laudari, gaudet.

Luxuria. Nitore, numero.

3. Aſcendit in quercum glande onuſtam, ut eam porcis excuteret; at eum arboris brachia non ſuſtinuere, illa ipſe vicit fortiori pondere, ac depreſſit ramos mole corporis, glandeſque concuſſas, ac decidentes ſecutus, ipſe quoque humi obtritus decidit.

5. 6. Amyntæ pater ſuccidit quercum, noluitque eam vivere, rapto ſibi filio, imò eam ſui filii rogo ſervire juſſit.

7. O Lygde, amice paſtor, (fortè villicus Martialis erat) patere ut Jolas, vicinus ille ſubulcus, ſuas ſaginet ſues excuſſa glande, cum tanto cadent periculo: tu id ſatis habeto, ſi reddas numerum pecudum, quæ tibi ſunt creditæ, quamvis illæ non ſint adeo ſaginatæ, ac paſtæ: tu mihi illis potior es.

XXVI.

Carmina vivida.

1. Vivida cùm poſcas epigrammata, mortua ponis
2. Lemmata: qui fieri, Cæciliane, poteſt?
3. Mella jubes Hyblea tibi vel Hymettia naſci.

514

6. Tri

7. Enter

8. Qu

Verſ. 1. clientium, ſervitia p

2. *Ave Tuum.*

4. *Pilos* brarum ſu vellicant, uri debent præſtabat quidam, micus. Pa

5. *Uvan* dam, cùm i tur tuberc militudine quòd, niſi à dicis, ſana non poteſt uvam, ean

6. Eros ch delet nota ſervis inuſt

7. Hermes

1. Argen

2. Sed

Verſ. 1. Pag. 133. 244. *Faſt* eſt, pro

1. Anxi

2. Et

XXIX.

Maronis monumentum.

1. Jam propè deſertos cineres, & ſancta Maronis
2. Nomina qui coleret, pauper, & unus erat.
3. Silius optatæ ſuccurrere cenſuit umbræ,
4. Silius & vatem, non minor ipſe, colit.

Verſ. 1. 2. Nemo, niſi fortè unus aliquis, & pauper, colebat tumulum, & nomen Virgilii.
3. Silius tandem opem tulit umbræ cariſſimæ: ſtatuit deſertos Maronis manes ab injuria, & ſolitudine vindicare.
4. Et vatem colit Virgilium, ipſi par, eodem Virgilio nullatenus inferior.

XXX.

Poetam amicum ad cœnam invitat.

1. Cœnabis belle, Juli Cerealis, apud me:
2. Conditio eſt melior ſi tibi nulla, veni.
3. Octavam poteris ſervare: lavabimur una:
4. Scis quàm ſint Stephani balnea juncta mihi.
5. Prima tibi dabitur ventri lactuca movendo
6. Utilis, & porris fila reſecta ſuis.
7. Mox vetus, & tenui major cordylla lacerto,
8. Sed quam cum rutæ frondibus ova tegant.
9. Altera non deerunt tenui verſata favilla:
10. Et vel abrenſi maſſa recocta foco.
11. Et quæ Picenum ſenſerunt frigus olivæ,
12. Hæc ſatis in guſtu: cetera noſſe cupis?
13. Mentiar, ut venias: piſces, conchylia, ſumen,
14. Et cortis ſaturas atque paludis aves:
15. Quæ nec Stella ſolet rara niſi ponere cœna.
16. Plus ego polliceor: nil recitabo tibi.
17. Ipſe tuos nobis relegas licet uſque Gigantas,
18. Rura vel æterno proxima Virgilio.

Verſ. 2. Si nullam habes cœnam potiorem, ad quam vocatus fueris.
3. Potes horam octavam totam tuis negotiis impendere: vel *ſervare*, ideſt, reſervare ad balneum, quo eodem ambo utemur: vel ſi

notare, ut illa hora ad me venias.

4. *Iuncta mihi*. Ædibus meis vicina.

5. *Movendo*. Ciendo, & solvendo.

6. *Fila*. Porri, in longa, & minuta, instar filorum, frusta secabantur, & patinis imponebantur.

7. *Vetus*. Durata fumo, aut muria incocta.

Cordyla. Pisciculi est genus: item lacertus. Pag. 302.

9. *Altera*. Nempe ova, quæ sorbeantur, atque adeo leviter cocta.

10. *Massa*. Casei, *recocta* fumo indurata. Velabrum, fuit Romæ celebris vicus, ubi casei præstantes fiebant. Dicitur etiam nunc *Velabro*.

11. *Picenum*. Pag. 51. 227. 277.

12. *In gustu*. Hæc satis, erunt in cœnæ limine, & quasi ingressu. Suprà. Epig. 17.

13. Non verebor mentiri, & fercula mea plus æquo venditare, ut venias, ut sic te alliciam. Pisces habeo exquisitos, tibi apponendos.

Conchylia. Ostrea, pisces testis inclusos. *Sumen*. Pag. 118.

14. E corte, (pag 449.) & paludibus petitas; domesticas, & externas.

15. Qualia fercula nec ipse Stella convivis apponit, nisi rarò: erat ille poeta dives, amicus Martialis.

16. *Nil recitabo*. Non te fatigabo versibus meis recitandis: tuos nobis quamdiu libuerit, leges, utpotè præstantissimos.

17. *Gigantas*. Carmen à te scriptum de Gigantibus.

18. Vel tua Georgica, id est, carmina de re rustica, de colendis agris, &c. paria & æmula Virgilianis.

XXXI.

Matronæ encomium.

1. Claudia cæruleis cùm sit Rufina Britannis
2. Edita, quàm Latiæ pectora gentis habet!
3. Quale decus formæ! Romanam credere matres
4. Italides possunt, Atthides esse suam.
5. Di benè quòd sancto peperit fœcunda marito,
6. Quòd sperat generos, quòdque puella nurus.
7. Sic placeat Superis, ut conjuge gaudeat uno,
8. Et semper natis gaudeat illa tribus.

V. 1. *Cæruleis*. Oculos cæsios; vel, ob colorem quo vultum inficere amabant: vel, ob mare vicinum quo Britanni ambiuntur, quod est cærulei coloris.

2. Quàm Romanos mores & animum habet!

4. *Atthides*. Atticæ, Græcæ.

Dì benè. Subaudi fecerunt, vox gratulantis.

6. *Spe-*

6. *Sperat*. Nimirum puella, & adhuc integra ætate. *Generos*. Quibus suas filias collocabit. *Nurus*. Quibus filios suos maritos dabit.

7. 8. O Superi, servate illi virum superstitem, & liberos tres. Lege pag. 186. ubi est epigramma non absimile.

XXXII.

Ex fugitivo fur.

1. Unguenta & casias, & olentem funera myrrham,
2. Thuraque de medio semicremata rogo;
3. Et quæ de stygio rapuisti cinnama lecto,
4. Improbe, de turpi, Zoile, redde sinu.
5. A pedibus didicere manus peccare protervæ:
6. Non miror furem, qui fugitivus erat.

Vers. 1. *Unguenta*. Rogis iniici solita.

3. *Cinnama*. P. 165. 305. *Stygio*. Lecto funebri, in quo cadaver positum, rogo inferebatur, opertum vestibus pretiosis.

5. 6. Quemadmodum tui pedes peccarunt, cùm ab herili fugerunt domo; sic nunc eorum exemplo peccant manus, cùm furantur. Teipsum hero tuo eripuisti; nunc suas opes aliis eripis.

XXXIII.

Ars captatores capiendi.

1. Hortatur fieri quod te Lupus, Urbice, patrem,
2. Ne credas: nihil est quod minùs ille velit.
3. Ars est captandi, quod nolis velle videri;
4. Ne facias optat, quod rogat ut facias.
5. Dicat prægnantem tua se Cosconia tantùm:
6. Pallidior fiet jam pariente Lupus.
7. At tu consilio videaris ut usus amici;
8. Sic morere, ut factum te putet esse patrem.

Vers. 1. 2. O Urbice, quod Lupus hæredipeta te hortatur, ut adoptes aliquem filium, siquidem jam senex, & orbus es, noli credere illum hoc dicere ex animo.

5. 6. Atque ut hoc intelligas, uxor tua Colconia fingat se esse gravidam, videbis, illum exanimatum metu, & pallidiorem femina parturiente.

7. Tu tamen noli ejus consilium

filium ſpernere, qui amicè videtur ſe hortari: utere tuis opibus; dum licet, genio indulge; ut, cùm morieris, perparum aut nihil ipſi teſtamento relinquas, perinde, ac ſi filium habuiſſes, aut adoptaſſes.

XXXIV.

Vita fortior aliquando retinenda.

1. Quod nimium laudas, Chæremon Stoice, mortem,
2. Vis animum mirer ſuſpiciamque tuum.
3. Hanc tibi virtutem fracta facit urceus anſa.
4. Et triſtis, nullo qui tepet igne, focus;
5. Et teges, & cimex, & nudi ſponda grabati,
6. Et brevis, atque eadem nocte dieque toga.
7. O quàm magnus homo es, qui fœce rubentis aceti,
8. Et ſtipula, & nigro pane carere potes!
9. Lingonicis agedum tumeat tibi culcita lanis,
10. Conſtringatque tuos purpura pexa toros:
11. O quàm tu cupies ter vivere Neſtoris annos,
12. Et nihil ex ulla perdere luce voles!
13. Rebus in anguſtis facile eſt contemnere vitam.
14. Fortiter ille facit qui miſer eſſe poteſt.

V. 1. *Stoice*. Pag. 34. 351.
3. Ideo mortem optas, quia vitam agis miſeram, & ærumnoſam.
5. *Teges*. Storea, pagin. 550. *Cimex*. Suprà, Ep. 18. Grabatus vilis eſt lectulus. Sponda verò lecti latus, ſeu tabulæ lateri appoſitæ, quæ culcitam continent.
8. *Carere*. Moriendo.
9. *Lingonicis*. Lingones, *Langres*, Galliæ civitas, lanis ſuis inclyta.
10. *Conſtringat*. Veſtiat amplectatur. *Purpura*. Toral, ſtragula. *Pexa*. P. 123. 127. 343. *Neſtoris*. 267.

XXXV.

Dives tenuioris munera ne reſpuat.

1. Miraris docto quòd carmina mitto Severo,
2. Ad cœnam quòd te, docte Severe, vocem?
3. Jupiter ambroſia ſatur eſt, & nectare vivit;
4. Nos tamen exta Jovi cruda, merumq; damus:
5. Omnia cùm tibi ſint dono conceſſa Deorum,
6. Si quod habes, non vis; ergo quid accipies?

Verſ. 2.

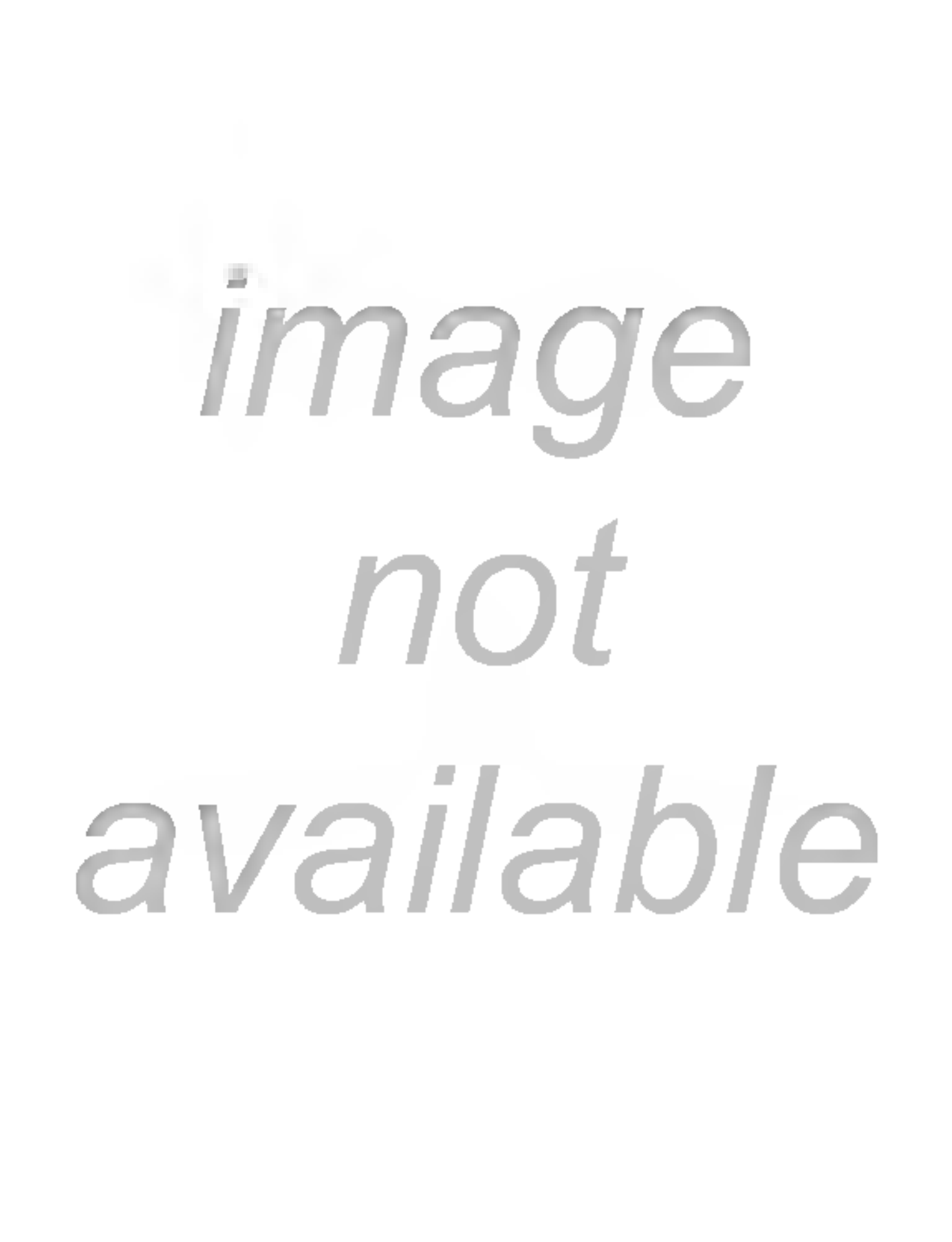
image
not
available

2. Si non es ſtultus, ſcis, Maro, quid cupiam.

V. 2. *Quid cupiam.* Nempè, ut citò moriaris, ut accipiam, quod non vis dare nisi mortuus. Vide pag. 385.

XXXIX.

A magnis magna poſtulanda.

1. Parva rogas magnos: ſed nõ dant hæc quoq; magni
2. Ut pudeat leviùs te, Matho; magna roga.

V. 2. Ut minus ſaltem erubeſcas, ſi negentur tibi magna.

XL.

Hoſtis dignitas cladem levat.

1. Amphitheatrales inter nutrita magiſtros
2. Venatrix, ſilvis aſpera, blanda domi,
3. Lydia dicebar domino fidiſſima Dextro,
4. Qui non Erigones mallet habere canem:
5. Nec qui Dictæa Cephalum de gente ſecutus,
6. Luciferæ pariter venit ad aſtra Deæ.
7. Non me longa dies, nec inutilis abſtulit ætas,
8. Qualia Dulichio fata fuere cani:
9. Fulmineo ſpumantis apri ſum dente perempta,
10. Quantus erat, Calydon, aut, Erimanthe, tuus.
11. Nec queror, infernas quamvis citò raptæ ſub umbras:
12. Non potui fato nobiliore mori.

Verſ. 1. Loquitur ipſa canis, cui epitaphium ponitur in hoc epigrammate. Nutrita fueram inter beſtiarios, & præfectos amphitheatri.

3. *Dextro.* Nomen eſt hominis.

4. Erigone cujuſdam Icarii filia fuit: is à paſtoribus interfectus ad arboris radicem defoſſus eſt. Canis (quem Meram, alii Neæram, vocant) Erigonem latratibus crebris, & apprehenſa identidem veſte, perduxit ad cadaver: quo viſo puella ſe ex arbore ſuſpendit: canis inedia voluntaria, & dolore confectus interiit. Jupiter commiſeratione motus, omnes in aſtra, per ſummam liberalitatem, & munificentiam, retulit, & Icarium quidem Bootem eſſe juſſit; Erigonem, Aſtræam ſeu Virginem: canem, Caniculam, ſidus

sidus infesto calore notum.

5. 6. Dexter non mallet habere canem illum, qui primò fuit Europæ custos à Jove datus, in Creta insula, ubi mons Dicte: ac deinde datus Cephalo: denique ab eodem Jove relatus in sidera, & donatus Dianæ venatrici. *Luciferæ Deæ*. pag. 521. Procris Erechthei Atheniēsium regis filia fuit. Cùm nupsisset Cephalo Æoli filio, quem venationi deditum norat, ipsi jaculum insigne dedit, quo feram quamlibet certo ictu conficeret; dedit & canem miræ sagacitatis, qui vocatur in fabulis Lælaps. Postea cùm virum ab Aura quadam, seu Aurora, malè amari audivisset, inter silvas detulit, quò venturam pellicem putabat: Cephalus rei ignarus cùm virgulta sensisset moveri, arbitratus ibi latere feram, illo quod Procris ipsi dederat (vel Aurora, ut alii volunt) jaculo, eamdem interfecit. Canis cœlo additus vocatur Syrius.

8. *Cani Dulichio*. Cani Ulissis. Dulichius Ulysses dictus est ab insula Dulichio, prope Itacham Ulyssis patriam. De isto cane Homerus agit libro Odis. 17. & Argum appellat. Senio confectus obiit.

10. *Calydon*. Pag. 13.
Erymanthe. Pag. 21.

XLI.

Durus creditor.

1. Solvere, Pæte, decem tibi me sestertia cogis:
2. Perdiderat quoniam Bucco ducenta tibi.
3. Ne noceant, oro, mihi non mea crimina: tu qui
4. Bis centena potes perdere, perde decem.

Iratus Petus quòd Buccōnis cujusdam, sui debitoris, dolo vel egestate, amisisset ducenta sestertia (sunt libræ Turonicæ 20000.) à reliquis debitoribus cœpit exigere severius nomina. Deprecatur alienam culpam vates, & ut sibi decem, quæ Pæto, debet, sestertia remittantur, lepidè petit. Decem sestertia sunt libræ seu nummi Francici 1000. Perdidisti ducenta sestertia: faciliùs decem perdes, ea mihi donando.

XLII.

Eques piger.

1. Ad primum decima lapidem quòd venimus hora,
2. Arguimur lentæ crimine pigritiæ.
3. Non est ista viæ, non est mea, sed tua culpa:
4. Misisti mulas qui mihi, Pæte, tuas.

vent ac vertunt.

15. *Boletus*. Fungus *Hiare*, aperiri, nasci. *Mariscæ*. Ficus eluti saporis.

16. *Ridere*. Cùm maturescunt ficus, extremo cortice leniter aperiuntur, & quasi rident: in risu enim labia diducuntur.

18. *Sus Calydonius*. Pagina 13.

19.20. Totam segetem, quæ est in hortulo isto, auferet unica hirundo transvolans, ac in nidum suum deportat. Procne uxor Terei mutata est in hirundinem, & ejus soror Philomela in lusciniam, pag. 204. 271.

21. *Priapo*. Hortorum Deo, pag. 309.

23. *Picata*. Pice oblita & obturata. Nucis putamen instar dolii esse potest.

XVI.

Poeta parasitus.

1. Dum te prosequor, & domum reduco,
2. Aurem dum tibi præsto garrienti,
3. Et quicquid loqueris, faciscque laudo;
4. Quot versus poterant, Labulle, nasci!
5. Hoc damnum tibi non videtur esse,
6. Si quod Roma legit, requirit hospes,
7. Non deridet eques, tenet senator,
8. Laudat causidicus, poeta carpit,
9. Propter te perit? hoc, Labulle, verum est?
10. Hoc quisquam ferat, ut tibi tuorum
11. Sit major numerus togatulorum,
12. Librorum mihi sit minor meorum?
13. Triginta prope jam diebus una est
14. Nobis pagina vix peracta: sic fit,
15. Cùm cœnare domi poeta non vult,

Vers. 1. *Prosequor*. Honoris causa comitor, ut cliens patronum solet.

6. Si, ut tibi navem operam & obsequar, pereunt mihi versus boni, &c.

8. *Poeta*. Invidus. Non exigua laus est dignum videri invidia, & improborũ odio.

9. *Verum est?* Æquum est. an hoc justum censes?

11. *Togatulorum*. Clientium toga indutorum. p. 56.

12. *Minor*. Numerus.

14. *Sic fit, &c.* Nempe otii & studiorum jacturam faciat necesse est poeta cœnarum captator.

XVII.

Convivium unius assis.

1. Atreus Cæcilius cucurbitarum,

2. Sic

2. Sic illas quasi filios Thyestæ
3. In partes lacerat secatque mille.
4. Gustu protinus has edes in ipso
5. Has prima feret, alterave cœna;
6. Has cœna tibi tertia reponet.
7. Hinc feras epidipnidas parabit;
8. Hinc pistor fatuas facit placentas;
9. Hinc & multiplices struit tabellas;
10. Et notas caryotidas theatris:
11. Hinc exit varium coco minutal
12. Ut lentem positam, fabamque credas,
13. Boletos imitatur, & botellos,
14. Et caudam cybii breveſque mœnas:
15. Hinc cellarius experitur artes,
16. Ut condat vario vafer sapore
17. In ruta folium capelliana.
18. Sic implet gabatas, paropsidesque,
19. Et leves scutulas, cavasque lances.
20. Hoc lautum putat, hoc putat venustum,
21. Unum ponere ferculis tot assem.

Vers. 1. Cæcilius, qui est Atreus, idest, interfector & quasi parricida cucurbitarum: qui cucurbitis utitur pro ferculo quotidiano, & illas trucidat, ut Atreus fratris sui Thyestæ filios interfecit. De Atreo ejusque fratre dixi, p. 161. 204. 265.

4. *Gustu in ipso*. Gustus sive gustatio, est id, quod ponitur in aditu, & exordio convivii; levius aliquod ferculum, hevellæ, acetaria, &c. Post gustum sequebatur prima cœna, secunda, tertia; hoc est, prima fercula, secunda, &c. Ista autem prima, secunda, tertia fercula apud Cæcilium, erant cucurbitæ.

7. *Epidipnidas*. Bellaria. Græca vox: ἐπιδείπνιδες, ferculum, quod ultimo loco editur: nempe quia ἐπὶ τοῦδείπνου, sub cœnæ finem, & post solidiores dapes, ponitur.

8. *Fatuas*. Nullius saporis

9. *Tabellas*. Liba tenuja & delicata, instar tabellarum.

10. Caryotides sunt fructus palmarum Æthiopicarum, quæ spectanti populo inter alia missilia spargebantur. Illas cucurbitis imitatur.

11. *Minutal*. Intritum ferculum è cibis minutatim concisis. Ejusmodi minutal ex iisdem cucurbitis conficitur à coco Cæcilii.

12. Adeo ut pultem è lente, aut faba factam credas.

13. *Boletos*. Fungos. *Botel-*

tos. Farcimina quædam ex ovorum vitellis coctis, cepa, porro, &c.

14. *Cybii*. Vide pag. 276. nota 5. Mœna est vilis pisciculus.

15. *Hinc*. Ex his cucurbitis varias artes, hoc est, varias placentas, & edulia vario artificio confecta experitur, ac tentat fingere is qui cellæ seu penus curam habet, easdem cucurbitas vario sapore, & modo condit, ac transformat in illud obsonii genus, quod fit vulgò ex rutæ foliis, vel in tot formas, ac edulia, quot ex rutæ folio solent fieri. Capelliana ruta dicitur, sive capraria, quòd à capellis depascatur, vel quòd capillos imitetur foliis.

18. *Gabatas*. Sunt escariæ lances: item paropsides. Scutulæ, catini sunt depressi leviter in medio, ut scuta.

20. Putat esse hoc hominis magnifici, & splendidi.

21. *Unum &c.* Videtur esse hypallage: uno asse tot ponere fercula.

XVIII.

In mendicum.

1. Nec toga, nec focus est, nec tritus cimice lectus,
2. Nec tibi de bibula sarta palude teges:
3. Nec puer, aut senior, nulla est ancilla, nec infans,
4. Nec sera, nec clavis, nec canis, atque calix.
5. Tu tamen affectas, Nestor, dici atque videri
6. Pauper, & in populo quæris habere locum.
7. Mentiris, vanoque tibi blandiris honore:
8. Non est paupertas, Nestor, habere nihil.

Vers. 1. *Cimice*. Cimex genus est vermiculi fœtidi, subrubri, & plani, quod lectis ligneis vulgò innascitur.

2. Nec teges, seu lodix, id est, vestis lecti: storea, facta è scirpo, aut sparto: scirpus, spartum, nascuntur in humidis paludibus.

6. *In populo*. Populus erat honoratior plebe, quæ fex civitatis.

8. *Non est paupertas*. Sed mendicitas mera. Pauperi deest aliquid; imò multa; mendico omnia.

XIX.

Prasinus victor.

1. Sæpius ad palmam Prasinus post fata Neronis
2. Pervenit, & victor præmia plura refert.
3. I nunc, Livor edax, dic te cessisse Neroni:
4. Vicit nimirum, non Nero, sed Prasinus.

Vers.

Vers. 1. 2. Aurigæ factionis prasinæ, qui vivo Nerone vincebant, vincunt etiam mortuo.

3. Ite nunc aurigę aliarum factionum, qui invidetis factioni Prasinæ, jactate, id quòd olim dictitabatis, Prasinos non sua virtute vincere, sed Neronis favore & gratia: vosque Prasinis ideò tantùm cessisse, & inferiores visos esse, quòd ipsis faveret Nero. Jam obiit ille, adhuc tamē vincunt Prasini; sua igitur virtute vincebant anteà, ut nunc vincunt, non Cæsaris favore. Dixi Libro 6. fuisse varias aurigarum factiones, suis quasque coloribus distinctas: Prasini utebantur viridi colore. Russati, rubro; Veneti, cęruleo: Albi, candidor color viridis, terręruber, ignis: cęruleus, mari; albus, aeri sacer erat. Plura vide apud Bulengerum de Circo c. 47. 48.

XX.

Bella cœna, mala cœnatio.

1. Ædes emit Aper, sed quas nec noctua vellet
2. Esse suas: adeo nigra vetusque casa est.
3. Vicinos illi nitidus Maro possidet hortos.
4. Cœnabit bellè, non habitabit Aper.

4. *Cœnabit bellè.* An quia hortos amœnos è sua cœnatione, ideſt, triclinio, prospiciet? an quia vescetur fructibus illius horti? an denique quòd apud vicinum Maronem cœnabit, in ejus hortis & ab eo sæpè invitatus?

XXI.

Solus in frequenti convivio.

1. Ignotos mihi cùm voces trecentos,
2. Quare non veniam vocatus à te
3. Miraris, quereriſque, litigaſque.
4. Solus cœno, Fabulle; non libenter.

4. *Solus.* Mihi solus videor esse, licèt multi mecum sint ac frequentes convivæ, cùm ignoti mihi sunt, quia non possum cum illis colloqui liberè, &c.

XXII.

Pro amico soteria.

1. Cajus hanc lucem gemma mihi Julius alba

2. Signat, io, votis redditus, ecce, meis.
3. Desperasse juvat; veluti jam rupta sororum
4. Fila: minùs gaudent, qui timuere nihil.
5. Hypne, quid expectas piger? immortale Falernum
6. Funde: senem poscunt talia vota cadum.
7. Quincunces, & sex cyathos, bessemque bibamus,
8. Cajus ut fiat Julius, & Proculus.

V. 1. *Gemma alba.* Candido lapillo. Pag. 397.

3. Major est lætitia de amico recepto, cujus vitam, & valetudinem penè desperatam flevimus, veluti jam fuisset à Parcis condemnatus. *Sororum.* Pag. 207. 228. 303.

5. *Hypne.* Servi nomen est.

6. *Talia vota.* Tantum beneficium meis votis precibusque concessum. Vita & sanitas amico restituta.

6. *Quincunces.* Pag. 47. Cyathos quinque, quot nempè literas habet vox Cajus. *Sex*, quot literas Julius: *bessem*, idest, octo cyathos, pag. 44. quot elementa sunt in voce Proculus. Diximus suprà, p. 401. solemne Romanis fuisse, ut tot biberent cyathos, quot essent in eorum nominibus literæ, in quorum gratiam bibebant.

XXIII.

Eques è servo.

1. Zoile, quid tota gemmam præcingere libra
2. Te juvat; & miserum perdere sardonycha?
3. Annulus iste tuis fuerat modò cruribus aptus:
4. Non eadem digitis pondera conveniunt.

Vers. 1. Cur, ò Zoile, habes gemmam præcinctam, circumdatam, inclusam, in annuli aurei pala tam gravi, ut libram pendat?

2. *Perdere.* Quia in tam vasta auri mole quasi obruitur gemma, nec videtur. Vel, quia perditur gemma dives, cùm ignobilis, & furcifer ea utitur.

3. 4. Tam gravis annulus (at ferreus) convenisset paulò ante tuis pedibus: jam manibus non congruit. Mancipia, cùm opus ruri faciebant, catenis alligabantur, ne fugerent. Annuli dicuntur in catena circuli ferrei, quibus constant, & sunt etiam annuli digitorum. Ludit in ambigua voce.

XXIV.

De mulione surdo.

1. Mulio viginti venit modò millibus, Aucte.

2. Mi-

2. Miraris pretium tam grave? surdus erat.

Vers. 1. *Venit*. Emptus est viginti millibus H. S. libris Turon. 2000.

2. *Surdus erat*. Muliones ferè sũt fures, ac tales certè audiunt. Ille igitur, quia surdus erat, non poterat respondere de suis aut domini sui furtis; itaque eò melior, quò surdior; hinc tam caro venit.

XXV.

Pastor nimium diligens.

1. Indulget pecori nimiùm dum pastor Amyntas,
2. Et gaudet fama luxuriaque gregis:
3. Cedentes oneri ramos, silvamque fluentem
4. Vicit; concussas ipse secutus opes.
5. Triste nemus diræ vetuit supereſſe rapinæ
6. Damnavitque rogis noxia ligna pater.
7. Pingues, Lygde, sues habeat vicinus Jolas:
8. Te satis est nobis annumerare pecus.

Vers. 1. 2. Dum Amyntas nimio studio gregem saturare cupit, quem bene saginatum esse, ac laudari, gaudet.

Luxuria. Nitore, numero.

3. Ascendit in quercum glande onustam, ut eam porcis excuteret; at eum arboris brachia non sustinuere, illa ipse vicit fortiori pondere, ac depressit ramos mole corporis, glandesque concussas, ac decidentes secutus, ipse quoque humi obtritus decidit.

5. 6. Amyntæ pater succidit quercum, noluitque eam vivere, rapto sibi filio, imò eam sui filii rogo servire jussit.

7. O Lygde, amice pastor, (fortè villicus Martialis erat) patere ut Jolas, vicinus ille subulcus, suas saginet sues excussa glande, cum tanto cadent periculo: tu id satis habeto, si reddas numerum pecudum, quæ tibi sunt creditæ, quamvis illæ non sint adeo saginatæ, ac pastæ: tu mihi illis potior es.

XXVI.

Carmina vivida.

1. Vivida cùm poscas epigrammata, mortua ponis
2. Lemmata: qui fieri, Cæciliane, potest?
3. Mella jubes Hyblea tibi vel Hymettia nasci.

4. Et thyma Cecropiæ Corſica ponis api.

Verſ. 1. 2. Lemmata diximus ſuprà Lib. 10. Ep. 53. eſſe inſcriptiones carminum, ſive ſententias breves quæ argumentum comprehendant paucis: hic pro argumento, & materia carminis ea vox adhibetur. Petes verſus elegantes, & proponis ſiccam, jejunam, mortuam materiam.

3. 4. Ex argumento frigido, & exili non poteſt magis fieri acutum carmen, & vividum, quàm è thymo, & floribus peſſimis, quales effert Corſica, (pagin. 434.) fieri poteſt mel optimum, quale eſt Hyblæum, vel Hymettium etiamſi apis Cecropia ſit, ideſt, Attica, & ſcientiſſima conficiendi mellis. Hybla mons Siciliæ, Pagin. 125. 426. Hymettus, Atticæ. *Cecropiæ* pag. 47. 231. Corſica inſula adjacet Sardiniæ ab Boream.

XXVII.

Divitis ſenis amicus.

1. Orbus es, & locuples, & Bruto conſule natus,
2. Eſſe tibi veras credis amicitias,
3. Sunt veræ, ſed quas juvenis, quas pauper habebas:
4. Qui novus eſt, mortem diligit ille tuam.

Verſ. 1. *Et Bruto &c.* Et admodum ſenex. Eſt hyperbole: nam Brutus, qui Reges exegit, florebat anno ab U. C. ferè 250. Martialis 850.

4. *Novus.* Qui te ſenem primùm colere incipit. *Mortem.* Ut ſit hæres tuus.

XXVIII.

Virgilii, & Ciceronis hæres.

1. Silius hæc magni celebrat monumenta Maronis,
2. Jugera facundi qui Ciceronis habet.
3. Hæredem dominumque ſui tumuli ve lariſve
4. Non alium mallet nec Maro, nec Cicero.

Verſ. 1. 2. Silius qui villam Ciceronis poſſidet, colit etiã hoc Virgilii ſepulcrum. Dicitur Silius Poeta, (de quo plura vid. pag. 187. 350. 409.) Virgilium, ut Deum aliquem, coluiſſe, ejuſq; tumulum, prope Neapolim, inſtar templi frequentaſſe. De Cicerone vide p. 173. 272. 491. De Virgilio, pag. 404.

4. *Non alium &c.* Quia Silius Italicus, optimus orator, & poeta fuit.

Ma-

XXIX.

Maronis monumentum.

1. Jam propè desertos cineres, & sancta Maronis
2. Nomina qui coleret, pauper, & unus erat.
3. Silius optatæ succurrere censuit umbræ,
4. Silius & vatem, non minor ipse, colit.

Vers. 1. 2. Nemo, nisi fortè unus aliquis, & pauper, colebat tumulum, & nomen Virgilii.
3. Silius tandem opem tulit umbræ carissimæ: statuit desertos Maronis manes ab injuria, & solitudine vindicare.
4. Et vatem colit Virgilium, ipsi par, eodem Virgilio nullatenus inferior.

XXX.

Poetam amicum ad cœnam invitat.

1. Cœnabis belle, Juli Cerealis, apud me:
2. Conditio est melior si tibi nulla, veni.
3. Octavam poteris servare: lavabimur una:
4. Scis quàm sint Stephani balnea juncta mihi.
5. Prima tibi dabitur ventri lactuca movendo
6. Utilis, & porris fila resecta suis.
7. Mox vetus, & tenui major cordylla lacerto,
8. Sed quam cum rutæ frondibus ova tegant.
9. Altera non deerunt tenui versata favilla:
10. Et velabrensi massa recocta foco.
11. Et quæ Picenum senserunt frigus olivæ.
12. Hæc satis in gustu: cetera nosse cupis?
13. Mentiar, ut venias: pisces, conchylia, sumen,
14. Et cortis saturas atque paludis aves:
15. Quæ nec Stella solet rara nisi ponere cœna.
16. Plus ego polliceor: nil recitabo tibi.
17. Ipse tuos nobis relegas licet usque Gigantas,
18. Rura vel æterno proxima Virgilio.

Vers. 2. Si nullam habes cœnam potiorem, ad quam vocatus fueris.
3. Potes horam octavam totam tuis negotiis impendere: vel *servare*, idest, reservare ad balneum, quo eodem ambo utemur: vel si no-

notare, ut illa hora ad me venias.

4. *Iuncta mihi.* Ædibus meis vicina.

5. *Movendo.* Ciendo, & solvendo.

6. *Fila.* Porri, in longa, & minuta, instar filorum, frusta secabantur, & patinis imponebantur.

7. *Vetus.* Durata fumo, aut muria incocta.

Cordyla. Piscículi est genus: item lacertus. Pag. 302.

9. *Altera.* Nempe ova, quæ sorbeantur, atque adeo leviter cocta.

10. *Massa.* Casei, *recocta* fumo indurata. Velabrum, fuit Romæ celebris vicus, ubi casei præstantes fiebant. Dicitur etiam nunc *Velabro*.

11. *Picenum.* Pag. 51. 227. 277.

12. *In gustu.* Hæc satis, erunt in cœnę limine, & quasi ingressu. Suprà. Epig. 17.

13. Non verebor mentiri, & fercula mea plus æquo venditare, ut venias, ut sic te alliciam. Pisces habeo exquisitos, tibi apponendos.

Conchylia. Ostrea, pisces testis inclusos. *Sumen.* Pag. 118.

14. E corte, (pag 449.) & paludibus petitas; domesticas, & externas.

15. Qualia fercula nec ipse Stella convivis apponit, nisi rarò: erat ille poeta dives, amicus Martialis.

16. *Nil recitabo.* Non te fatigabo versibus meis recitandis: tuos nobis quamdiu libuerit, leges, utpotè præstantissimos.

17. *Gigantas.* Carmen à te scriptum de Gigantibus.

18. Vel tua Georgica, id est, carmina de re rustica, de colendis agris, &c. paria & æmula Virgilianis.

XXXI.

Matrona encomium.

1. Claudia cæruleis cùm sit Rufina Britannis
2. Edita, quàm Latiæ pectora gentis habet!
3. Quale decus formæ! Romanam credere matres
4. Italides possunt, Atthides esse suam.
5. Di benè quòd sancto peperit fœcunda marito,
6. Quòd sperat generos, quòdque puella nurus.
7. Sic placeat Superis, ut conjuge gaudeat uno,
8. Et semper natis gaudeat illa tribus.

V. 1. *Cæruleis.* Ob oculos cæsios; vel, ob colorem quo vultum inficere amabant: vel, ob mare vicinum quo Britanni ambiuntur, quod est cærulei coloris.

2. Quàm Romanos mores & animum habet!

4. *Atthides.* Atticæ, Græcæ.

Di benè. Subaudi fecerunt, vox gratulantis.

6. *Spe-*

6. Sperat. Nimirum puella, & adhuc integra ætate. *Generos*. Quibus suas filias collocabit. *Nurus*. Quibus filios suos maritos dabit.

7. 8. O Superi, servate illi virum superstitem, & liberos tres. Lege pag. 186. ubi est epigramma non absimile.

XXXII.

Ex fugitivo fur.

1. Unguenta & casias, & olentem funera myrrham,
2. Thuraque de medio semicremata rogo;
3. Et quæ de stygio rapuisti cinnama lecto,
4. Improbe, de turpi, Zoile, redde sinu.
5. A pedibus didicere manus peccare protervæ:
6. Non miror furem, qui fugitivus erat.

Vers. 1. *Unguenta*. Rogis iniici solita.

3. *Cinnama*. P. 165. 305. *Stygio*. Lecto funebri, in quo cadaver positum, rogo inferebatur, opertum vestibus pretiosis.

5. 6. Quemadmodum tui pedes peccarunt, cùm ab herili fugerunt domo; sic nunc eorum exemplo peccant manus, cùm furantur. Teipsum hero tuo eripuisti; nunc suas opes aliis eripis.

XXXIII.

Ars captatores capiendi.

1. Hortatur fieri quod te Lupus, Urbice, patrem,
2. Ne credas: nihil est quod minùs ille velit.
3. Ars est captandi, quod nolis velle videri;
4. Ne facias optat, quod rogat ut facias.
5. Dicat prægnantem tua se Cosconia tantùm:
6. Pallidior fiet jam pariente Lupus.
7. At tu consilio videaris ut usus amici;
8. Sic morere, ut factum te putet esse patrem.

Vers. 1. 2. O Urbice, quod Lupus hæredipeta te hortatur, ut adoptes aliquem filium, siquidem jam senex, & orbus es, noli credere illum hoc dicere ex animo.

5. 6. Atque ut hoc intelligas, uxor tua Colconia fingat se esse gravidam, videbis, illum exanimatum metu, & pallidiorem fœmina parturiente.

7. Tu tamen noli ejus consilium

filium ſpernere, qui amicè videtur ſe hortari: utere tuis opibus; dum licet, genio indulge; ut, cùm morieris, perparum aut nihil ipſi teſtamento relinquas, perinde, ac ſi filium habuiſſes, aut adoptaſſes.

XXXIV.

Vita fortior aliquando retinenda.

1. Quod nimium laudas, Chæremon Stoice, mortem,
2. Vis animum mirer ſuſpiciamque tuum.
3. Hanc tibi virtutem fracta facit urceus anſa.
4. Et triſtis, nullo qui tepet igne, focus;
5. Et teges, & cimex, & nudi ſponda grabati,
6. Et brevis, atque eadem nocte dieque toga.
7. O quàm magnus homo es, qui fœce rubentis aceti,
8. Et ſtipula, & nigro pane carere potes!
9. Lingonicis agedum tumeat tibi culcita lanis,
10. Conſtringatque tuos purpura pexa toros:
11. O quàm tu cupies ter vivere Neſtoris annos,
12. Et nihil ex ulla perdere luce voles!
13. Rebus in anguſtis facile eſt contemnere vitam.
14. Fortiter ille facit qui miſer eſſe poteſt.

V. 1. *Stoice*. Pag. 34. 351.
3. Ideo mortem optas, quia vitam agis miſeram, & ærumnoſam.
5. *Teges*. Storea, pagin. 550. *Cimex*. Suprà, Ep. 18. Grabatus vilis eſt lectulus. Sponda verò lecti latus, ſeu tabulæ lateri appoſitæ, quæ culcitam continent.
8. *Carere*. Moriendo.
9. *Lingonicis*. Lingones, *Langres*, Galliæ civitas, lanis ſuis inclyta.
10. *Conſtringat*. Veſtiat amplectatur. *Purpura*. Toral, ſtragula. *Pexa*. P. 123. 127. 343. *Neſtoris*. 267.

XXXV.

Dives tenuioris munera ne reſpuat.

1. Miraris docto quòd carmina mitto Severo,
2. Ad cœnam quòd te, docte Severe, vocem?
3. Jupiter ambroſia ſatur eſt, & nectare vivit;
4. Nos tamen exta Jovi cruda, merumq; damus:
5. Omnia cùm tibi ſint dono conceſſa Deorum,
6. Si quod habes, non vis; ergo quid accipies?

Verſ. 2.

Verſ. 2. *Vocem*. Pauper divitem.
3. *Ambroſia*. Pag. 394.
4. *Exta*. Pecudum immolatarum viſcera. Pagin. 433.

XXXVI.

Annuli pauperis.

1. Senos Charinus omnibus digitis gerit,
2. Nec nocte ponit, annulos:
3. Nec cùm lavatur, cauſa quæ ſit, quæritis?
4. Dactyliothecam non habet.

Verſ. 1. *Sex annulos in ſingulis digitis geritis*, & eo videri vult dives: at revera id inopiam ejus coarguit: idcircò enim illos non deponit, quia non habet thecam ubi reponit. Eſt id ſigni, annulos iſtos eſſe conductos, non ipſius proprios. Δάκτυλος, digitus, Δακτύλιον, annulus; Θήκη, theca, pyxis, arcula. Δακτυλιοθήκη, annuli cuſtos theca.

XXXVII.

Sera invitatio.

1. Sexcenti cœnant à te, Juſtine, vocati
2. Lucis ad officium quæ tibi prima fuit.
3. Inter quos, memini, non ultimus eſſe ſolebam
4. Nec locus hic nobis invidioſus erat.
5. Poſtea ſed feſtæ reddis ſolemnia menſæ:
6. Sexcentis hodie, cras mihi natus eris.

V. 2. Ad celebrandam Iucem, quæ tibi natalis fuit.
4. Neque invidebant mihi homines, quòd locum non ultimum inter convivas obtinerem, quem videbar officiis meis abundè promeritus.
5. 6. Invitas me poſtridiè ad conſumendas pridianæ cœnæ reliquias, & analecta. Mittant igitur tibi munera natalitia hodie illi ſexcenti, quos ad cœnam vocaſti: ego, quem hodie non vocas, nihil muneris hodie tibi mittam, ſed cras, quia tantùm cras cœno. Craſtinus autem dies, tuus natalis non eſt; atque adeo nihil tibi cras debetur, neque à me dabitur.

XXXVIII.

Poſt mortem liberalis.

1. Nil mihi das vivus: dicis, poſt fata daturum.

2. Si non es ſtultus, ſcis, Maro, quid cupiam.

V.2. Quid cupiam. Nempè, ut citò moriaris, ut acci-|piam, quod non vis dare nisi mortuus. Vide pag. 385.

XXXIX.

A magnis magna poſtulanda.

1. Parva rogas magnos: ſed nõ dant hæc quoq; magni
2. Ut pudeat leviuſte, Matho; magna roga.

V.2. Ut minus ſaltem erubeſcas, ſi negentur tibi magna.

XL.

Hoſtis dignitas cladem levat.

1. Amphitheatrales inter nutrita magiſtros
2. Venatrix, ſilvis aſpera, blanda domi,
3. Lydia dicebar domino fidiſſima Dextro,
4. Qui non Erigones mallet habere canem:
5. Nec qui Dictæa Cephalum de gente ſecutus,
6. Luciferæ pariter venit ad aſtra Deæ.
7. Non me longa dies, nec inutilis abſtulit ætas,
8. Qualia Dulichio fata fuere cani:
9. Fulmineo ſpumantis apri ſum dente perempta,
10. Quantus erat, Calydon, aut, Erimanthe, tuus.
11. Nec queror, infernas quamvis citò raptæ ſub umbras:
12. Non potui fato nobiliore mori.

Verſ. 1. Loquitur ipſa canis, cui epitaphium ponitur in hoc epigrammate. Nutrita fueram inter beſtiarios, & præfectos amphitheatri.

3. *Dextro.* Nomen eſt hominis.

4. Erigone cujuſdam Icarii filia fuit: is à paſtoribus interfectus ad arboris radicem defoſſus eſt. Canis (quem Meram, alii Neæram, vocant) Erigonem latratibus crebris, & apprehenſa identidem veſte, perduxit ad cadaver: quo viſo puella ſe ex arbore ſuſpendit: canis inedia voluntaria, & dolore confectus interiit. Jupiter commiſeratione motus, omnes in aſtra, per ſummam liberalitatem, & munificentiam, retulit, & Icarium quidem Bootem eſſe juſſit; Erigonem, Aſtræam ſeu Virginem: canem, Caniculam, ſidus

sidus infesto calore notum.

5. 6. Dexter non mallet habere canem illum, qui primò fuit Europæ custos à Jove datus, in Creta insula, ubi mons Dicte: ac deinde datus Cephalo: denique ab eodem Jove relatus in sidera, & donatus Dianæ venatrici. *Luciferæ Deæ*. pag. 521. Procris Erechthei Atheniēsium regis filia fuit. Cùm nupsisset Cephalo Æoli filio, quem venationi deditum norat, ipsi jaculum insigne dedit, quo feram quamlibet certo ictu conficeret; dedit & canem miræ sagacitatis, qui vocatur in fabulis Lælaps. Postea cùm virum ab Aura quadam, seu Aurora, malè amari audivisset, inter silvas detulit, quò venturam pellicem putabat: Cephalus rei ignarus cùm virgulta sensisset moveri, arbitratus ibi latere feram, illo quod Procris ipsi dederat (vel Aurora, ut alii volunt) jaculo, eamdem interfecit. Canis cœlo additus vocatur *Syrius*.

8. *Cani Dulichio*. Cani Ulissis. Dulichius Ulysses dictus est ab insula Dulichio, prope Itacham Ulyssis patriam. De isto cane Homerus agit libro Odis. 17. & Argum appellat. Senio confectus obiit.

10. *Calydon*. Pag. 13.
Erymanthe. Pag. 21.

XLI.

Durus creditor.

1. Solvere, Pæte, decem tibi me sestertia cogis:
2. Perdiderat quoniam Bucco ducenta tibi.
3. Ne noceant, oro, mihi non mea crimina: tu qui
4. Bis centena potes perdere, perde decem.

Iratus Pętus quòd Buccōnis cujusdam, sui debitoris, dolo vel egestate, amisisset ducenta sestertia (sunt libræ Turonicæ 20000.) à reliquis debitoribus cœpit exigere severius nomina. Deprecatur alienam culpam vates, & ut sibi decem, quæ Pæto, debet, sestertia remittantur, lepidè petit. Decem sestertia sunt libræ seu nummi Francici 1000. Perdidisti ducenta sestertia: facilius decem perdes, ea mihi donando.

XLII.

Eques piger.

1. Ad primum decima lapidem quòd venimus hora,
2. Arguimur lentæ crimine pigritiæ.
3. Non est ista viæ, non est mea, sed tua culpa:
4. Misisti mulas qui mihi, Pæte, tuas.

v. 1. Invitaveras me ad cœnam, in tuam villam, quæ mille tantùm passibus abest Roma: manè summo misisti mihi tuas tardissimas mulas; veni ad te decem post horis, (duabus ante solis occasum) veniissem citiùs pedes. *Ad primum lapidem.* Pag. 36.

XLIII.

Amicus inutilis.

1. Litus beatæ Veneris aureum Bajas,
2. Bajas superbæ blanda dona naturæ,
3. Ut mille laudem, Flacce, versibus Bajas,
4. Laudabo dignè non satis tamen Bajas,
5. Sed Martialem malo, Flacce, quàm Bajas.
6. Optare utrumque pariter, improbum votum est.
7. Quòd si Deorum munere hoc tibi detur,
8. Quid gaudiorum est Martialis, & Bajæ?

Vers. 1. 2. *&c.* Licèt Bajas veneri consecratas, in amœno litore positas non satis dignè laudarem mille versibus, me tamen, Musas meas, meam valetudinem, illis præfero.

Bajas. Pag. 66. 209.

6. *Utrumque.* Valetudinem, & Bajanas delicias. *Improbum.* Nimium.

7. Si tamen eveniret, ut ego Bajas irem, felici quodam tuo, ut ais, fato.

8. Quid ego te juvare Baiis possem? quid ex me voluptatis, & commodi caperes? certè parum. Non tanti sum, ut me tanto expetas opere.

XLIV.

Lympha salutares.

1. A Sinuessanis conviva Philostratus undis
2. Conductum repetens nocte jubente larem,
3. Pœnè imitatus obit sævis Elpenora fatis,
4. Præceps per longos dum ruit usque gradus:
5. Non esset, Nymphæ, tam magna pericula passus,
6. Si potius vestras ille bibisset aquas.

Vers. 1. Philostratus quidam cùm ab urbe Sinuessa, ubi aquæ sunt saluberrimæ (pag. 266.) madidus, non aquis at mero multo, se nocte domum reciperet.

3. Obiit prope ad eum modum quo Elpenor. Fuit iste unus è sociis Ulyssis, qui, dum apud Circem crapulam ēdor-

edormiret, audito ſtrepitu excitatus, & per ſcalarum gradus præcipitans, cervicem fregit.

5 6. O Nymphę, quæ aquis Sinueſſanis præſidetis, non ille ſic periiſſet, ſi aquis ſalutaribus veſtris uſus eſſet potiùs quàm vino. Nymphæ Lymphis præſunt.

XLV.

Quæſtuosè munificus.

1. Nemo habitat gratis niſi dives, & orbus apud te:
2. Nemo domum pluris, Soſibiane, locat.

Soſibianus domum ſuam gratis locabat divitibus, & orbis, nihil quidem ab illis petens, ſed ea ſpe, fore ut ab iiſdem hæres ſcriberetur. Itaque illi reverà magno pretio conducebant Soſibiani domum, licèt eam ipſe gratis locare videretur: dari enim erant Soſibiano, ut quidem ſperabat, opimas hæreditates.

Orbus. Qui liberis caret.

XLVI.

In tonſorem imperitum.

1. Qui nondum Stygias deſcendere quærit ad undas,
2. Tonſorem fugiat, ſi ſapit, Antiochum.
3. Alba minùs ſævis lacerantur brachia cultris,
4. Cùm furit ad Phrygios enthea turba modos.
5. Mitior implicitas Alcon ſecat enterocelas,
6. Fractaque fabrili dedolat oſſa manu.
7. Tondeat hic inopes Cynicos, & Stoica menta,
8. Collaque pulvere à nudet equina juba.
9. Hic miſerum Scythica ſub rupe Promethea radat,
10. Carnificem nudo pectore poſcet avem.
11. Ad matrẽ fugiet Pentheus, ad Męnadas Orpheus,
12. Antiochi tantùm barbara tela ſonent.
13. Hæc quæcumq; meo numeratis ſtignata mento,
14. In vetuli pyctæ qualia fronte ſedent;
15. Non iracundis fecit gravis unguibus uxor:
16. Antiochi ferrum eſt, & ſcelerata manus.
17. Unus de cunctis animalibus hircus habet cor,
18. Barbatus vivit, ne ferat Antiochum.

Verſ. 3. *Alba*. Nuda. *Lacerantur*. O Cybeles ſacer-

cerdotibus, qui æra pulsabant, lacerabant corpora, inconditos ululatus edebant, &c. pag. 72.

4. *Phrygios*. Cybele in Phrygia maximè colebatur, *Enthea*. Furiata: Deo afflata, ἐνθεος. Lege plura de illis, pag. 137. 415. 430.

5. Mitior & mollior est Alconis, chirurgi barbari & crudelis, manus, cùm hernias secat. Implicitas appellat, quia hernia fit, cùm intestina in scrotum devolvuntur, & inter sese perperam illigantur. *Enterocelæ*. Vide pag. 514.

6. *Fabrili*. Quasi esset lignarius faber, ac bruta ligna tractaret; ita ossa fracta committit, secat, radit, &c.

7. *Cynicos*, pag. 215. *Stoica*. 34. 351. Cynici & Stoici ejus manum tolerabunt, cùm leniorem, præ inopia, tonsorem habere nequeant.

8. Equorum jubas pulverulentas tondeat, non hominum barbam.

9. Si Antiochus radere Prometheum (pag. 9.) ac tondere velit, recusabit Prometheus, ac petet, maletque à vulture suò laniari.

11. *Pentheus*. Echionis regis Thebarum & Agaves filius, à matre, quòd Bacchi sacra sperneret, discerptus: Orpheus à Mænadibus, ita dictis à voce græca μαίνομαι, insanio, furo. Virg. IV. Georg. versu 520.

12. Si novacula Antiochi strepitum ediderit.

13. O tu, quisquis es, qui vides meum mentum fœdè incisum. *Stigmata*, pagin. 116. 415. Facta vox στίζω, pungo.

14. Qualia sæpe gerit pyctes vetulus. Pyctes, seu pycta, græcè πύκτης, est pugil. Illi pugiles cùm crudo pugno inter se digladiarentur, malas & mentum sæpe habebant crebris vulneribus contusum ac deformatum. Sunt qui legant: *in vetuli picta fronte*. Quales rugæ apparent in senũ fronte.

17. 18. Sapit hircus, qui mavult numquam barbam deponere, quàm in Antiochi manus venire.

XLVII.

Gulosa tussis.

1. Leniat ut fauces medicus, quas aspera vexat
2. Assiduè tussis, Parthenopæe, tibi:
3. Mella dari nucleosq; jubet, dulcesque placentas,
4. Et quicquid pueros non sinit esse truces.
5. At tu non cessas totis tussire diebus.
6. Non est hæc tussis, Parthenopæe: gula est.

Vers. 3. *Nucleos*. In quibus amygdalæ suaves.

4. Et dulciaria crustula, quibus pueri irati, aut malè vagientes placantur.

5. 6. Alis & foves tussim, ut ejusmodi cupediis fruaris diutiùs.

XLVIII.

Epitaphium puellulæ.

1. Æolidos Canace jacet hoc tumulata ſepulcro,
2. Ultima cui parvæ ſeptima venit hyems.
3. Ah ſcelus! ah facinus! properas quid flere viator?
4. Non licet hic vitæ de brevitate queri.
5. Triſtius eſt leto leti genus: horrida vultus
6. Abſtulit, & tenero ſedit in ore lues:
7. Ipſaque crudeles ederunt oſcula morbi,
8. Nec data ſunt nigris tota labella rogis.
9. Si tam præcipiti fuerant ventura volatu,
10. Debuerant alia fata venire via:
11. Sed mors vocis iter properavit claudere blandæ,
12. Ne poſſet duras flectere lingua Deas.

Verſ. 1. *Æolidos*. Subaudi, fili. Legitur etiam *Æolis heu! Canace*.

4. *Non licet*. Quia ſunt alia magis flenda: nempe morbi diritas & mortis genus.

6. *Abſtulit*. Ita peredit vultum, ac deformavit, ut nullus eſſe videretur.

7. *Oſcula*. Puſilla ora.

Rogis. Pag. 258.

10. *Alia*. Quàm iſta. Non debuerat perire illo morbo, qui linguam ipſi & vocem, qua Mortem & Parcas lenire potuiſſet, auferret.

12. *Deas*. Parcas. Pag. 260. 220.

XLIX.

In ſceleratum.

1. Mentitur, qui te vitioſum, Zoile, dicit:
2. Non vitioſus homo es, Zoile, ſed Vitium.

Verſ. 2. Adeo teter ac ſceleratus es, ut Scelus ipſum, & Vitium dici poſſis.

L.

Ab incendio malè ſervatus.

1. Pierios vatis Theodori flamma Penates
2. Abſtulit; hoc Muſis, hoc tibi, Phœbe, placet?
3. O ſcelus, ò magnum facinus, crimenq; Deorum;
4. Non arſit pariter quòd domus, & dominus.

Verſ. 3.

Vers. 3. Videtur deplorare velle casum Theodori : graviorem illi imprecatur. Factum malè quòd ejus domus deflagravit : imò quòd ipse quoque non deflagravit.

LI.

Captivus ferox.

1. Marcia, non Rhenus, salit hic, Germane, quid obstas,
2. Et puerum prohibès divitis imbre lacus?
3. Barbare, non debet, submoto cive, ministro
4. Captivam victrix unda levare sitim.

Vers. 1. Cùm transiret per urbem Martialis, vidit Germanum quemdam, à quo Romanus puerulus vetabatur haurire aquam Marciam : in eum scripsit hoc Epigr. O Germane, fons ille est aqua Marcia, (de qua dictum est pag. 297.) non est tuus Rhenus, quid repellis puerum, ne hauriat, ne bibat?

3. Non debet arceri civis & prohiberi fonte, interim dum captivus toties victus, qualis es, bibit, & Romanum victoremque fontem haurit. *Ministro*. Tibi servo.

LII.

Dona debent crescere.

1. Mittebas libram; quadrantem, Garrice, mittis.
2. Saltem semissem, Garrice, solve mihi.

Vers. 1. *Libram*. Pag. 133. *Quadrantem*. 244.

2. *Semissem*. Selibram, seu dimidiam libram. Pagin. 44.

2. *Solve*. Quasi deberet eodem quo cœperat pede, pergere, & se priori munificentia ad posteriorem præstandam obligasset: aut certè quasi deberet minuere gradatim beneficia, ut à libra veniret ad semissem, à semisse ad quadrantem. Est lib. 8. Epigramma simillimum, pag. 412.

LIII.

In lectorem fastidiosum.

1. Albi Maxime, si vacabit hora,

2. Hoc

2. Hoc tantùm lege: namque & occupatus,
3. Et non es nimium laborioſus.
4. Tranſis hos quoque quatuor? ſapiſti.

Verſ. 1. *Si vacabit hora.* Si horam, ſi particulam hanc horæ, vacuam habes.
4. *Hos quatuor.* Verſiculos, quibus hoc epigramma conſtat. *Sapiſti.* Nugæ iſtæ non ſunt tanti, ut otium his legendis perdas.

LIV.

Liber evolutus.

1. Explicitum nobis uſque ad ſua cornua librum,
2. Et quaſi perlectum, Septiciane, refers.
3. Omnia legiſti: credo, ſcio, gaudeo, verum eſt,
4. Perlegi libros ſic ego quinque tuos.

Verſ. 1. *Explicitum.* Evolutum ita, ut totum bacillum, circa quod involutus erat antequam legerétur, appareret cum extremis hinc inde partibus, quæ cornua vocata eſſe dixi fuſius.
4. Eodem modo libros tuos quatuor, quos ad me miſeras, evolvi: ideſt, non legi.

LV.

Candido lectori.

1. Quamvis jam longo poſſis ſatur eſſe libello;
2. Lector: adhuc à me diſticha pauca petis.
3. Sed Lupus uſuram, puerique diaria poſcunt:
4. Lector ſolve: taces, diſſimulaſque? Vale.

Verſ. 3. *Lupus.* Fenerator. *Pueri.* Mancipia. *Diaria.* Cibum quotidianum. Pag. 156. Ego igitur dum ſcribo verſus, cogor alere domi ſervos, mutuam ſumere pecuniam; reddendum eſt fœnus, paſcendi ſervi, &c. Da pecuniam, qua illis omnibus ſatisfaciam. Non vis? Vale, taceo, nihil ſcribo prætereà.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM *LIBER DUODECIMUS.*

EPISTOLA.

Val. Martialis Priſco ſuo S.

SCIO me patrocinium debere contumaciſſimæ triennii deſidiæ, quæ abſolvenda non eſſet inter illas quoque occupationes urbicas, quibus faciliùs conſequimur ut moleſti potiùs, quàm officioſi eſſe videamur: nedum in hac provinciali ſolitudine; ubi, niſi etiam intemperanter ſtudeamus, & ſine ſolatio, & ſine excuſatione ſeceſſimus. Accipe ergo rationem, in qua hoc maximum & primum eſt, quod civitatis aures, quibus aſſueveram, quæro, & videor mihi in alieno foro litigare. Si quid eſt enim in libellis meis, quod placeat, dictavit auditor. Illam judiciorum ſubtilitatem, illud materiarum ingenium, bibliothecas, theatra, conventus, in quibus ſtudere ſe voluptates non ſentiunt, ad ſummam omnium, ea quæ delicatè reliquimus, quaſi deſtituti deſideramus. Accedit his municipalium rubigo dentium, & judicii loco livor; & unus aut alter mali, in puſillo loco multi: adverſus quos difficile eſt habere quotidie bonum ſtomachum. Ne mireris igitur abjecta ab indignante, quæ à geſtiente fieri ſolebant. Ne quid tamen, & advenienti tibi ab urbe, & exigenti negarem, cui non fero gratiam, ſi tantùm ea præſto, quæ poſſim; imperabo mihi cui indulgere conſueveram: & ſtatui pauciſſimis diebus, ut familiariſſimas mihi aures tuas exciperem adventoria ſua. Tu velim iſta,

ista, quæ tantùm apud te non periclitantur, diligenter æstimare, & excutere non graveris; &, quod tibi difficillimum est, de nugis nostris judices nitore sepositò; ne Romam, si ita decreveris, non Hispanienſem librum mittamus, sed Hispanum.

Scio, &c. Video mihi afferendam esse in hoc scribendi aditu excusationem, quare per triennium, ex quo in patriam redii, nulla epigrammata scripserim.

Quæ &c. Cujus desidiæ meæ, nec in istis quidem urbanis officiis, & occupationibus satis justam excusationem videor fuisse habiturus. Cujus desidiæ crimine vix absolverer, si in urbe versatus essem; nedum qui in patria, summo in otio, in summa solitudine, vixerim.

Quibus &c. Damnat obiter officiosam urbanitatem, quæ dum anxiè versatur in reddendis officiis, facit ut amicis plus afferatur molestiæ, quàm ab iis gratiæ teneatur.

Ubi &c. In provincia, in solitudine.

Intemperanter. Valdè, sedulò.

Sine excusatione. Quia sola, cur ab urbe urbe secedat, homini erudito videtur esse causa, ut plus habeat otii ad literas colendas.

Civitatis aures quæro. Desidero hìc, Bilbili, in mea Hispania, aures eruditas. Non reperio viros doctos, qui me ad scribendum excitent, quibus mea recitem carmina: quales Romæ plurimi.

In alieno foro. Causidici libentiùs coram iis perorant, quibus assueverunt, quibus noti sunt.

Si quid, &c. Si quid in meis libellis placet, hujus causa est, eruditus lector, & auditor, cui ego dum placere cupio, multa feliciter extudi & elaboravi, adeo ut illa mihi dictasse videatur.

Illam &c. Requiro viros judicii subtilis ac limati; illa scribendi argumenta, quæ sua sponte acuunt ingenium; illam theatri frequentiam, & alias id genus illecebras; quibus excitatus ad studia litterarum animus tanta voluptate perfunditur, ut laborem non sentiat.

Municipalium rubigo &c. Invidia Bilbilitanorum civium, qui ex livore potiùs, quàm ex judicio, & veritate existimant de meis epigrammatis, eaque carpunt. Quid sit municipium explicui pag. 216.

Et unus, &c. Duo, tresve maligni & invidi; qui duo, tresve, instar multorum sunt, in angusto loco, in exigua civitate.

Bonum stomachum. Qui eorum ineptias concoquere ac digerere possit.

Abjecta. Omissa esse carmina; à me non scripta.

A gestiente. A me olim læto, & favorem hominum

plauſuſque ſuaviter deguſtante.

Ne quid &c. Ne quid tamen tibi denegarem, cui parem pro acceptis beneficiis referri à me gratiam non puto, ſi ea dumtaxat facio, quæ fieri facilè poſſunt, vim adhibebo mihi cui parcebam, deſidiæ indulgendo. Extorquebo à me verſiculos.

Statui &c. Retuli me ad ſtudium, ut te aliquot carminibus, tamquam recentem hoſpitem lautiore cœna, exciperem.

Adventoria. Cœna adventoria, ſeu adventitia vocabatur, qua excipiebant amicos redeuntes peregrè.

Tu velim &c. Rogo te, ut hæc noſtra carmina, quæ apud te ſecura ſunt, quia de illis candidè ſemper judicas, expendas accuratè: ac ſeponas in illis ea, quę nitent, ac elegantia ſunt, ab iis quæ ſunt fuſca, & malè compoſita; ut hæc poſtrema illuſtrentur à me, recudantur, &c. ne mittam Romam librum, qui non modò dici Hiſpanienſis poſſit, quia compoſitus, & veluti natus eſt in Hiſpania; ſed etiam, qui Hiſpanus eſſe videatur, hoc eſt, barbare ſcriptus, & parum latinè, quo modo loqui Hiſpani indigenæ ſolent. Quidam hæc verba, *nitore ſepoſito*, explicant: Dépoſito illo candore, & benevolentia, qua probas quidquid ſcribo.

EPIGRAMMA I.

Brevis liber.

1. RETIA dum ceſſant, latratoreſque moloſſi,
2. Et non invento ſilva quieſcit apro:
3. Otia, Priſce, brevi poteris donare libello.
4. Hora nec æſtiva eſt, nec tibi tota perit.

Verſ. 1. Dum venatio conquieſcit, dum retia & canes feriantur.

4. *Nec æſtiva eſt.* Non ſunt horæ longiores nunc, ut æſtate; ſed breviores, utpote hyemales. Horas dici ſemper duodecim Romani numerabant: ac proinde longiores erant æſtate, hyeme breviores.

Tota. Nullus enim, ut ajunt, liber eſt tam malus, quin aliquid ex eo colligi boni poſſit.

II.

Sua in urbem mittit carmina.

1. Quæ modò littoreos ibatis carmina Pyrgos,
2. Ite Sacra, jam non pulverulenta via eſt.

Verſ. 1. 2.

Verſ. 1. 2. O mea carmina, quæ à me olim Romæ ſcripta ibatis in reliquam inde Italiam, ac maximè in urbem maritimam Pyrgos; jam ab Hiſpania Romam ite per Sacram viam: hæc commoda jam eſt, nec pulvere infeſta. Nonnulli cenſent non fieri mentionem hìc de via Sacra Romana, per quam triumphantes ducebantur in capitolium: ſed de alia quadam Hiſpaniæ via publica, ſic appellata, per quam iter in Italiam eſſet.

Pyrgos. Pyrgi, urbs Tuſciæ, nunc Fanum Sanctæ Marinellæ, *Santa Marinella*, in ora maris Tyrrheni, non procul Centumcellis.

III.

Liber auctorem ſuum indicat.

1. Ad populos mitti qui nuper ab urbe ſolebas,
2. Ibis, io, Romam nunc peregrine liber,
3. Auriferi de gente Tagi, tetricique Salonis;
4. Dat patrios Manes quæ mihi terra potens.
5. Non tamen hoſpes eris, nec jam potes advena dici,
6. Cujus habet fratres tot domus una Remi.
7. Jure tuo veneranda novi pete limina templi,
8. Reddita Pierio ſunt ubi templa choro.
9. Vel, ſi malueris, prima gradiere Suburra;
10. Atria ſunt illic conſulis alta mei.
11. Laurigeros habitat facundus Stella Penates,
12. Clarus Jantheæ Stella ſititor aquæ.
13. Fons ibi Caſtalius vitreo torrente ſuperbit,
14. Unde novem dominas ſæpe bibiſſe ferunt.
15. Ille dabit populo, patribuſq; equitique legendũ,
16. Nec nimium ſiccis perleget ipſe genis.
17. Quid titulum poſcis? verſus duo treſve legantur;
18. Clamabunt omnes te, liber, eſſe meum.

Verſ. 3. *Tagi*. P. 55. 207. *Salonis*. Pag. 55.

4. Quæ terra condit parentum meorum Manes: quæ patria mea eſt.

5. *Hoſpes*. Peregrinus, ignotus. *Advena*, qui aliunde advenit: non civis: non inquilinus.

Fratres. Libros eodem editos parente me. *Domus Remi*. Roma. Remus frater fuit Romuli: Romam ambo condidere.

7. *Templi*. Apollinis, quod olim ab Auguſto conditum Nerva, in poetarum gratiam, inſtauraverat.

9. *Prima*. Petes aditum vici Suburræ. Pag. 110. 247.

10. *Consulis mei*. Stellæ pag. 33. 417. 442.

11. *Laurigeros*. Vel quia consul, vel quia poeta bonus.

12. Qui stella gaudet bibere ex Janthide seu Janthonte, in sua villa. De illo fonte vide Ep. 32. Libri 6.

13. *Castalius*. Pag. 329.

14. *Dominas*. Musas.

16. *Non siccis*. Illacrymans præ mei desiderio. Repetierat Martialis Hispaniam.

IV.

Ad suum Macenatem.

1. Quod Flacco, Varioque fuit, summoq; Maroni,
2. Mæcenas atavis regibus ortus eques:
3. Gentibus & populis hoc te mihi, Prisce Terenti,
4. Fama fuisse loquax, chartaque dicet anus.
5. Tu facis ingenium; tu, si quid posse videmur:
6. Tu das ingenuæ munera pigritiæ.

V. 1. &c. *Flacco*. Horatio: *Vario*. Pag. 381. *Mæcenas*. 404. Sententia est. O Terenti, fama loquax, & mei versus diu victuri, dicent te mihi eadem beneficia, benevolentiamque præstitisse, quam præstitit Mæcenas Flacco, Vario, & Virgilio.

6. *Ingenuæ pigritiæ*. Otii litterati, quod ingenuos homines decet. Studia, & litteras meas liberaliter muneraris.

V.

Cæsari libros offert.

1. Longior undecimi nobis decimique libelli
2. Arctatus labor est, & breve rasit opus.
3. Plura legant vacui, quibus otia tuta dedisti;
4. Hæc lege tu, Cæsar: forsan & illa leges.

V. 1. 2. Libri Epigrammatum decimus, & undecimus non sine labore fusiùs à me scripti, ad pauciora Epigrammata contracti sunt, & emendatio mea laborque, secundæ meæ curæ, rasérunt opus, ac de illo multa limando abstulere superiores Epigrammatum.

3. *Plura &c.* Libros *Otia dedisti*. Pacem conficiendo.

4. *Hæc*. Libros decimum & undecimum, emendatos & contractos. *Illa*. Superiorum Librorum longiora Epigrammata. Nervam alloquitur, de quo vide Ep. 67. Lib. 8.

Lau-

V I.

Laudes Nervæ.

1. Contigit Ausoniæ procerum mitissimus aulæ
2. Nerva: licet toto nunc Helicone frui.
3. Recta fides, hilaris Clementia, cauta Potestas
4. Jam redeunt: longi terga dedere Metus.
5. Hoc populi genteſque tuæ, pia Roma, precantur,
6. Dux tibi sit semper talis, & iste diu.
7. Macte animi, quem rarus habet, morumq; tuorum;
8. Quos Numa, quos hilaris posset habere Cato.
9. Largiri, præstare, breves extendere census,
10. Et dare quæ faciles vix tribuere Dei,
11. Nunc licet & fas est: sed tu sub principe duro,
12. Temporibusque malis, ausus es esse bonus.

Vers. 1. Nerva Romanorum Imperator Domitiano suffectus est. pag. 412.

Ausoniæ. pag. 8. 322.

2. Licet nunc liberè Musis ac litteris operam dare. *Helicone*, pag. 74.

Cauta potestas. Magistratus sua potentia cautè ac sanctè utentes.

6. *Dux talis.* Nervæ similis imperator. Diu vivat Nerva, & qui consequentur principes tales sint, qualis ille est.

7. O Nerva macte animi istius tui, quem animum rarus habet, gaude ista tua indole, qua pauci præditi sunt: macte morum tuorum, &c. Vocem hanc: *Macte* explicatam habes pag. 186. Legitur etiam: *Macte animi: quem rarus habes*: Ideſt, animi quem habes in paucis. Quidam novum Epigramma ducunt ab hoc versu.

8. *Numa.* p. 542. *Cato* 28.

9. *Præstare.* Homines beneficiis demereri, p. 213.

Census extendere. Patrimonium augere. Opes colligere.

10. Et dare aliis munera, quæ vix à superis quantumcumque munificis dantur. Deorum liberalitatem æquare.

11. 12. Nunc licet largiri, præstare, probum esse, & esub te tam probo principe. At tu etiam probus fuisti, cùm non liceret, cùm regnarent omnia vitia, sub Nerone videlicet, aliisque deinceps Imperatoribus.

V I I.

Anus Trima.

1. Toto vertice quot gerit capillos

2. Annos si tot habet Lygia, trima est.

Vers. 2. *Trima* · Triennis. Tres tantùm capillos habet in capite, est calva. Si plures annos non habeat, infans erit, quæ est anicula.

VIII.

Trajani panegyricus.

1. Terrarum Dea, gentiumque Roma,
2. Cui par est nihil, & nihil secundum,
3. Trajani modò læta cùm futuros
4. Tot per sæcula computaret annos,
5. Et fortem, juvenemque, martiumque
6. In tanto duce militem videret,
7. Dixit præside glorioſa tali:
8. Parthorum proceres, ducesque Serum;
9. Thraces, Sauromatæ, Getæ, Britanni,
10. Possum ostendere Cæsarem: venite.

Vers. 3. *Trajani* · Successit Trajanus Nervæ anno Christi 98.

6. Cùm eumdem Trajanum summis ducibus consilio æqualem & militibus infimis robore parem videret.

8. *Serum* · Seres, Indiæ ad ortum, populi.

Parthorum · P. 126. 266.

9. *Sauromatæ* · Iidem, qui Sarmatę p. 6. 320 357. *Getæ* · p. 302. 320. *Britanni* · Quos Anglos nunc vocamus.

IX.

Præfecti similes principi.

1. Palma regis nostros, mitissime Cæsar, Iberos,
2. Et placido fruitur pax peregrina jugo.
3. Ergo agimus læti tanto pro munere grates:
4. Misisti mores in loca nostra tuos.

V. 1. Aul. Cornel. Palma Trajano carissimus, Hispaniæ præfectus fuit.

2. Et pax data remotis exterisque gentibus miti jugo eas continet · Subjecta est imperio Romano Hispania, sed pacem, & imperium Palma clementer exercet.

4. Misisti nobis præfectum, cujus mores tuis moribus ita sunt similes, ut non tam ille quàm tu ac mores tui provinciā gubernare videantur.

In

X.

In avarum.

1. Habet Africanus millies, tamen captat:
2. Fortuna multis dat nimis, ſatis nulli.

V. 1. *Millies* · Subaudi, centena millia H. S. Libræ ſunt Turonicæ 10000000. | *Captat* · Hæreditates ſenũ, & orborum: illis inhiat · Hominũ cupiditati nihil ſatis.

XI.

Libri commendatio.

1. Parthenio dic Muſa tuo noſtroque ſalutem:
2. Nam quis ab Aonio largiùs amne bibit?
3. Cujus Pimplæo lyra clarior exit ab antro?
4. Quem plus Pierio de grege Phœbus amat?
5. Et, ſi fortè, ſed hoc vix eſt ſperare, vacabit;
6. Tradat ut ipſe duci carmina noſtra, roga:
7. Quatuor & tantum timidumq; brevemq; libellum
8. Commendet verbis: Hunc tua Roma legit.

V. 1. *Parthenio.* pag. 201. 2. 3. 4. *Aonio.* p. 151. *Pimplæo.* p. 541. *Pierio.* 350. 5. *Vix eſt ſperare.* Vix ſperare licet, nempe ut vacet, otioſus ſit, homo negotiis diſtrictus graviſſimis. 6. *Duci* · Trajano Imperatori. 7. Dicat hæc verba dumtaxat quatuor ad ejus commendationem; Lege hunc librum, ò Cęſar, quem Roma omnis legit · Tibi non diſpliceat, qui tuis omnibus placet.

XII.

Ebrius promiſſor.

1. Omnia promittis, cùm tota nocte bibiſti:
2. Manè nihil præſtas, Poſthume: manè bibe.

V. 2. *Manè bibe* · Ut promiſſorum ſis memor, neque interjectus ſomnus eorum memoriam deleat.

XIII.

Ira utilis.

1. Genus, Aucte, lucri divites habent iram:

2. Odisse, quàm donare, vilius constat.

V. 1. *Genus lucri*. Ne donent, fingunt se amicis iratos esse, ut eorum iram veriti amici desinant flagitare. Vide pag. 157. ubi habes Epigramma huic simile.

XIV.

Venatorem admonet.

1. Parciùs utaris, moneo, rapiente veredo,
2. Prisce; nec in lepores tam violentus eas:
3. Sæpe satisfecit prædæ venator, & acri
4. Decidit excussus, nec rediturus, equo.
5. Insidias & campus habet; nec fossa, nec agger,
6. Nec sint saxa licèt, fallere plana solent.
7. Nec deerunt qui tanta tibi spectacula præstent,
8. Invidia fati sed leviore cadant.
9. Si te delectant animosa pericula, Tuscis
10. (Tutior est virtus) insidiemur apris.
11. Quid te frena juvant temeraria? sæpius illis,
12. Prisce, datū est equitem, rumpere, quã leporē.

Vers. 1. *Veredo rapiente*. Equo ad cursum incitato. Veredi equi dicebantur, qui rhedas, præsertim publicas, trahebant: equi veloces, venatici, &c.

3. *Satisfecit præda*. De se ultionem prædæ suæ tribuit; periit cùm vellet occidere.

6. *Fallere plana*. P. 254.

7. Erunt alii venatores qui tibi venationi oblectationem, & quasi spectaculum, præbeant, quorum interitus, si quo fatali casu perierint, minus doloris allaturus sit, causam de fatis querendi tam gravem hominibus daturus non sit: quos perire minoris interfit, quàm te.

8. *Invidia*. P. 36. 153.

10. *Tutior est &c.* Venantum fortitudo in apris Tusciæ agitandis non tanto periculo est obnoxia, quanto in aliis feris infectandis. Est enim sedatior hæc venatio, & fermè à peditibus fit.

11. 12. Sæpè citiùs eques periit, quàm lepus: frænis malè utendo sæpiùs ruit, ac rumpitur eques, quàm lepus.

XV.

Populus dives sub bono principe.

1. Quidquid Parrhasia nitebat aula,
2. Donatum est oculis, Deisque nostris.

3. Mi-

3. Miratur Scythicas virentis auri
4. Flammas Jupiter, & ſtupet ſuperbi
5. Regis delicias, graveſque luxus.
6. Hæc ſunt pocula, quæ decent Tonantem,
7. Hæc ſunt, que Phrygium decent miniſtrum.
8. Omnes cum Jove nunc ſumus beati:
9. At nuper (pudet ah! pudet fateri)
10. Omnes cum Jove pauperes eramus.

V. 1. *Parrhaſia*. Imperatoria. Pag. 185. 348.

2. In urbis ac templorum ornamenta collatum eſt.

3. Miratur Jupiter aurum recens, ac nitidum, in ſuis templis. Vocat aurum illud Scythicum, quod Dacis victis Domitianus abſtulerat, & quod in ſua ſcrinia domumq; abdiderat. De Scythia Dacis finitima dixi p. 492. De Dacis ipſis p. 42. 101.

Virentis. Quæ ſunt nitida, recentia, læta, vocantur à Latinis virentia. Explicui vocem hanc in Horatio, lib. Epod. Od. 12. Sunt qui *virens aurum* exponant, aurum ornatum gemmis virentibus, quales ſunt ſmaragdi, qui frequentes, & optimæ notæ in Scythia. Vide lib. 14. Ep. 101.

4. Miratur idem Jupiter Domitiani (quem Noſter invidioſè Regem vocat) luxum in aureis poculis, & conviviorum laſcivia: gaudetque pocula magnifica templis addicta, & conſecrata eſſe. Hæc ſcilicet digna ſunt Jove, non Domitiano.

7. *Phrygium miniſtrum*. Ganymedem. Pag. 33.

XVI.

Febris benè curata.

1. Quare tam multis à te, Lentine, diebus
2. Non abeat quereris febris, & uſque gemis,
3. Geſtatur tecum ſella, pariterque lavatur:
4. Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum.
5. Ebria Setino fit ſæpe, & ſæpe Falerno;
6. Nec niſi perniveam Cæcuba potat aquam.
7. Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo;
8. Dormit & in pluma, purpureoque toro.
9. Cùm ſit tam pulchrè, cùm tam bene vivat apud te,
10. Ad Damam potiùs vis tua febris eat?

3. 4. *Sella* Lectica. *Boletos*. P. 40. *Sumen* 118.

5. *Setino*. Pag. 216.

6. *Cæcuba*. Vina in Cecu-

bo, monte Campaniæ, nata. Ea non bibit nisi post aquam è solutis nivibus factam, in quâ. Cæcubum refrigeretur.

7. *Nigræ*. Delibuta unguentis, quibus cùm oleum ferè admisceatur, color fit pallidus & subniger.

10. *Damam*. Nomen est servi.

XVII.

Otium rusticanum.

1. Dum tu forsitan inquietus erras
2. Clamosa, Juvenalis, in Suburra;
3. Aut collem dominæ teris Dianæ:
4. Dum per limina te potentiorum
5. Sudatrix toga ventilat, vagumque
6. Major Cælius, & minor fatigant:
7. Me multos repetita post Decembres,
8. Accepit mea rusticumque fecit
9. Auro Bilbilis, & superba ferro.
10. Hìc pigri colimus labore dulci
11. Botrodum Plateamque; (Celtiberis
12. Hæc sunt nomina crassiora terris.)
13. Ingenti fruor, improboque somno,
14. Quem nec tertia sæpe rumpit hora:
15. Et totum mihi nunc repono, quicquid
16. Ter denos vigilaveram per annos,
17. Ignota est toga, sed datur petenti
18. Rupta proxima vestis à cathedra.
19. Surgentem focus excipit, superba
20. Vicini strue cultus iliceti,
21. Multa villica quem coronat olla.
22. Dispensat pueris, rogatque longos
23. Lævis ponere villicus capillos.
24. Sic me vivere, sic juvat perire.

Vers. 2. *Juvenalis*. Poeta satyricus, satis notus.

Inquietus. Urbanis negotiis districtus, & anxius.

Suburra. Vicus Romæ, pag. 110 246.

3. *Collem Dianæ*. Montem Aventinum, ubi templum Dianæ. Pagin. 307.

4 5. Dum togatus circumcursas, ad salutandos divites.

6. *Cælius*. Unus è septem Romæ montibus, in duos quasi divisus, quorum major olim dictus est Querquetula-

tulanus, postea Cælius; minor verò, Cæliolus, p. 214.

9. *Bilbilis*. pag. 54.

11. *Botrodum*, p. 53. *Plateam*, 108. *Celtiberis* 54. *Crassiora*. Duriora ad pronunciandum.

13. *Improbo*. Alto, nimio.

14. *Tertia*. Post ortum solis.

15. *Repono*. Somnum, quo me per annos triginta defraudaveram, reddo mihi & remetior.

17. *Togæ*. Romanorum vestis honestior, quam sumebant manè clientes, patronos salutaturi & urbem obituri. Ea, inquit, non utor.

19. *Superba*. Ampla, in altum extructa.

20. *Strue*. Acervo. *Cultus*. Ornatus, nutritus. *Iliceti*. Sylvæ ilicibus consitæ.

21. Circa quem villica ollas multas in orbem componit.

22. *Dispensat*. Villicus dapes ex istis ollis dispensat servis ac distribuit: rogatque me dominum villæ, ut per me pueris suis liceat ponere capillos, quibus depositis censeantur egressi pueritiam, & operi laborique idonei. *Lævis* tonsus. Pueri solebant alere capillos: quos viri præsertim rustici tondebant.

XVIII.

In cœnipetam.

1. In thermis sumit lactucas, ova, lacertum,
2. Et cœnare foris se negat Æmilius.

Vers. 2. Æmilius jactabat se numquam cœnare foris, cœnipetam se negabat esse: affirmat Martialis, quia in thermis oblatas à ditioribus, quibuscum lavaret, dapes tot comedebat, quot sufficerent ad cœnam. Erat autem in more positum, ut inter lavandum sumerent aliquid cibi, & iis, qui lavarent unà, impertirentur. Lacertus, pisciculi nomen est, pag. 356.

XIX.

Laus Marcellæ.

1. Municipem rigidi quis te, Marcella, Salonis,
2. Et genitam nostris quis putet esse locis?
3. Tam rarum, tam dulce sapis. Pallatia dicent,
4. Audierint si te vel semel, esse suam.
5. Nulla nec in media certabit nata Suburra,
6. Nec Capitolini collis alumna tibi.
7. Nec citò ridebit peregrini gloria partus,

8. Romanam deceat quam magis esse nurum,
9. Tu desiderium dominæ mihi mitius urbis
10. Esse jubes: Romam tu mihi sola facis.

Vers. 1. *Marcella*. Erat Martialis uxor, eadem Bilbilitana. *Municipem*. Pag. 216.

Rigidi. Quia ejus aqua frigidior est, ac tingendo ferro, indurandoque apta. P. 54. *Nostris*. Hispanis.

3.4. *Pallatia*. Roma: aula Principis. *Suam*. Romæ natam.

5.6. *Suburra*. Vicus Rom. P. 110. 246. *Certabit*. Laude sapientiæ, & eloquentiæ. *Capitolini collis*. P. 237. 355.

7.8. *Nec cito &c.* Non facilè, *gloria partus peregrini*, hoc est, fœmina ulla peregrè, sive extra Romam, nata, etiam nobilissima & illustrissima, *ridebit*, nascetur, nata parentibus arridebit; quam magis esse deceat Romanam nurum, idest, matronam, Romani viri uxorem. Non facilè peregrina mulier invenietur, quæ tam mereatur dici Romana, quàm tu.

Ridebit. Putabant hoc felix omen, si pueri recens nati parentibus arriderent: si contrà, infelix. Virgil. Ecloga 4. versu 58.

XX.

Deformitas interdum decens.

1. Quàm sit lusca Philænis indecenter,
2. Vis dicam breviter tibi, Fabulle?
3. Esset cæca decentior Philænis.

XXI.

Empta pulchritudo.

1. Dentibus atque comis, nec te pudet, uteris emptis:
2. Quid facies oculo, Lælia? non emitur.

Vers. 2. *Non emitur*. Atque vitrei, & crystallini oculi fiunt? Sed illi uti nemo ac videre potest: capillis uti potest, ac dentibus, tamquam genuinis, ac veris.

XXII.

Rheda.

1. O jucunda, Covine, solitudo,
2. Carruca magis essedoque gratum

3. Fa-

3. Facundi mihi munus Æliani :
4. Hìc, mecum licèt hìc, Juvence, quicquid
5. In buccam tibi venerit, loquaris.
6. Non rector Libyci niger caballi,
7. Succinctus neque curſor antecedit:
8. Nuſquam mulio: mannuli tacebunt:
9. O ſi conſcius eſſet hic Avitus!
10. Aurem non ego tertiam timerem.
11. Totus quàm bene ſic dies abiret!

V.1. Covine. Covinus eſt vehiculum quoddam cameratum, & tectum, quod is ipſe qui vehitur agitat. Quàm jucundam, inquit, præbes mihi ſolitudinem, dum ſolus in te vehor!

2. Carruca eſt currus duabus rotis inſtructus.

Eſſedo. Eſſedum eſt major currus, olim Gallis uſitatus. P. 92.

4. 5. 6. Poteris liberè mecum in covino confabulari, quia nullus eſt auriga, nulli circa currum equites, qui ſublegere ſermones noſtros poſſint, ac nos reos facere, ſi quid liberius proloquamur. *Vector.* Significat eum quo vehitur equo, vel navi. Circa & ante lecticas curruſve nobilium obequitabant ſæpè honoris cauſa equites maximè Afri, & Mauri; quorum color fuſcus pag. 482.

7. *Succinctus curſor.* Expeditus, & velox. P. 100.

8. *Mulio.* Videtur hìc aurigam ſignificare: mulas enim ſæpè curribus jungebant. *Mannuli.* Equi ſunt pumili. *Tacebunt.* Nos minimè accuſabunt.

9. *&c.* Utinam hìc adeſſet nobiſcum Avitus, noſtrorum ſermonum, & arcanorum conſcius particepſque! non ego illum tertium timerem, neque aurem illius reformidarem: quamvis arcanum ægrè vel inter duos tutum ſit: ægrius autem, ſi tertius accedat conſcius.

XXIII.

In avarum amicum.

1. Cùm rogo te nummos ſine pignore; non habeo, inquis:
2. Idem, ſi pro me ſpondet agellus, habes.
3. Quod mihi non credis veteri, Theleſine, ſodali,
4. Credis colliculis, arboribuſque meis.
5. Ecce, reum Carus te detulit; adſit agellus:
6. Exilii comitem quæris? agellus eat.

P. 1.

V.1. Sine pignore. Pignus est res aliqua, v.g. fundus vestis, domus &c. qua cavetur creditori; quam creditor tandiu habere solet, dum debitor æs alienum dissolvat.

2. Tu idem habes nummos, reperies pecuniam quam mihi des mutuam, si agellus meus à me tibi offertur, qui veluti spondeat, promittat me soliturum: si tibi do illum pro pignore.

5. *Carus.* Delator, & accusator civium famosus, & Domitiano carus.

XXIV.

Ejusdem laboris dispar merces.

1. Sexaginta teras cùm limina manè senator;
2. Esse tibi videor desidiosus eques,
3. Quòd non à prima discurram luce per urbem,
4. Et referam lassus basia mille domum.
5. Sed tu purpureis ut des nova nomina fastis,
6. Aut Numidum gentes, Cappadocumve petas:
7. At mihi, quem cogis mediosabrumpere somnos,
8. Et matutinum ferre patique lutum,
9. Quid petitur? rupta cum pes vagus exit aluta,
10. Et subitus crassæ decidit imber aquæ;
11. Nec venit ablatis clamatus verna lacernis:
12. Accedit gelidam servus ad auriculam,
13. Et, & rogat ut cœnes secum Lætorius, inquit.
14. Viginti nummis non ego malo famem?
15. Quòd sit cœna mihi, tibi sit provincia merces;
16. Et faciamus idem, nec mereamur idem.

Vers. 1. 2. Cùm tu, ô Lætori, amplissime senator, salutandi causa non dubites adire manè sexaginta domos, arguis me quasi pigrum, quòd idem non faciam, quippe qui sim tantùm eques, inferioris videlicet ordinis, ac dignitatis, cui proinde iste salutandi officiosus labor magis convenire videatur.

4. *Basia.* Oscula. Inter salutandum osculabantur.

5. At tu sumis hunc laborem salutandi, ut consulatum adipiscaris. *Fastis.* Pag. 371. *Purpureis.* Vel quia ornabantur minio; vel, quia purpura est magistratuum proprius color. P. 376.

6. Aut ut petas Numidiam (pag. 460.) vel Cappadociam (p. 437.) nempè proconsul, vel prætor. Post gestum in urbe consulatum, vel prætura, proficiscebantur in provincias, ut eas administrarent.

7. *&c.* At, quid à me speratur,

ratur, cùm te manè abrupto somno salutatutus propero lutosa via?

9. *Aluta*. Calcei pelle p.114.

11. Non adest servus, quem inclamem, ut reponat mihi lacernam, quam abstulerit. Divites dabant lacernas servandas vernulis, aut eas ipsi servi detrahebant ex humeris dominorum, & illas imbre ingruente reponebant.

12. 13. Venit tantùm servus tuus, & me imbre ac frigore horrentem, clam sic alloquitur: Lætorius, tuus patronus, vocat te ad cœnam. Ad hunc Lætorium hoc epigramma scriptum est.

14. Nonne meritò antepono isti cœnæ tuæ meam domi cœnulam, quam appellare jejunium aut famem possum? quæ constabit mihi tantùm 20. nummis sestertiis? Sunt duæ libræ Turonenses, ut vocamus.

15. *Quod sit &c.* Idcircò ego malo domi meæ esurire, quia dolet mihi, cùm video meorum laborum præmium esse hanc, ad quam me vocas, cœnam; tuorum verò, provinciam. Postremos versus istos ita legit, interpungitque doctissimus Scriverius. *Viginti nummis? non ego: malo famem, quàm sit cœna mihi, tibi sit provincia merces.* Vocat te (inquit servus Lętorii) dominus meus, ut cum eo cœnes, ut cohonestes ejus cœnam præsentia tua. Quo pretio, qua mercede? viginti nummis, inquit servus: Ain tu viginti nummis? respondet Martialis: atqui ego hac mercede non ibo, & malo domi esurire quā cœna tua, & nummis frui, ò Lætori, interimque hoc dolore affici, ut te provincia tota donandum videam, ab aliquo divite, quem iisdem colis officiis, quibus ego te observo. Diximus priori bus libris, solitos sæpè clientes invitari certo pretio ad cœnam divitum præsentia sua cohonestandam. Pag. 145.

XXV.

In duos potores.

1. Poto ego sextantes, tu potas, Cinna, deunces:
2. Et quereris quòd non, Cinna bibamus idem.

Vers. 1. Sextantes. Deunces. Pag 47.

2. Immeritò quereris, quòd ego non idem vinum ac tu; sed generosius potem, cùm ego perparum bibam, tu permultum. Extat epig. persimile Lib. 1. p. 43.

XXVI.

Fur mapparum.

1. Hermogenes tantus mapparum, Pontice, fur est,

2. Quan-

2. Quantus nummorum vix puto Massa fuit.
3. Tu licèt observes dextram, teneasq; sinistram,
4. Inveniet mappam qua ratione trahat.
5. Cervinus gelidum sorbet sic halitus anguem,
6. Casuras altè sic rapit Iris aquas.
7. Nuper cùm Myrino peteretur missio læso,
8. Subduxit mappas quatuor Hermogenes.
9. Cretatam prætor cùm vellet mittere mappam,
10. Prætori mappam surpuit Hermogenes.
11. Attulerat mappam nemo, dum furta timentur,
12. Mantile è mensa surpuit Hermogenes.
13. Hoc quoque si deerit; medios discingere lectos,
14. Mensarumque pedes, non timet Hermogenes.
15. Quamvis non modico caleant spectacula sole,
16. Vela reducuntur, cùm venit Hermogenes.
17. Festinant trepidi substringere carbasa nautæ,
18. Ad portum quoties paruit Hermogenes.
19. Linigeri fugiunt calvi, sistrataque turba,
20. Inter adorantes cùm stetit Hermogenes.
21. Ad cœnam Hermogenes mappam non attulit unquam,
22. A cœna semper rettulit Hermogenes.

Vers. 2. *Massa*. Bæbius Massa Bæticam, Hispaniæ provinciam, cui administrandæ præerat, spoliavit. Eum accusavit Plinius junior, ut ipse testatur ultima epistola libri VII.

6. Ita cervus halitu suo serpentes attrahit. Dicitur cervus pasci anguibus, & hac esca senium curare; illorum latibulis applicat nares, & spiritum vehementiorem emittendo, eosdem, reluctantes licèt, ad se attrahit, devoratque.

6. Sic Iris hauritè fluminibus aquas, & in altum educit, quæ deinde in imbres solvantur ac decidant. Arcus cœlestis tum apparet, cùm humor è terra elatus coit in nubem roscidam, quæ radios adversos Orientis, aut Occidentis solis excipit, ac refractos oculis intuentium objicit.

7. 8. Nuper cùm Myrinus gladiator à suo adversario vulneratus esset, ac vitam ipsi, missionemque populus poscoret: (vide p. 16. 24.) eam occasionem Hermogenes captans, mappas subduxit. Populus, dum ludos expectaret, potitando ducebat horas, ut fit.

9. Cùm vellet prætor, projecta mappa candida, signum ludis circensibus inchoandis dare, hanc ipsi surripuit Hermogenes. Nero cùm aliquando pranderet, flagitaretque populus, ut inchoa-

choarentur ludi, projecit è fenestra mappam, quod deinde signum est usurpatum, ut initium daretur ludis. Prætor sæpè ludos edebat ipse, aliàs ipsis præerat, ac omnia componebat. De Prætoribus dictum jam p. 218.

12. *Mantile.* Linteum tergendis manibus idoneum. Illud ab eo, qui convivas accipiebat, præbebatur, & mensa insternebatur: mappam verò suam quisque afferebat, eaque vestes & pectus maximè, ne jure aut condimentis inquinaretur, protegebat, manus verò, cùm esset opus, tergebat mantili, quod è mensa ipsa pendebat. In aliquo igitur convivio, in quo nemo suam mappam, furti metu, attulerat, ac sola erant mantilia, ea surripuit Hermogenes.

13. 14. Quòd si defuerit mantile, nudat lectos stragulis, & toralibus, ac vincula, quibus culcitæ alligantur, solvit: imò detrahit purpureos pannos, argenti bracteas, &c. quibus ornantur lectulorum pedes.

15. 16. Quamvis, dum edantur spectacula, sol calidissimus ingruat, vel tamen, in theatro ad solem arcendum posita, colliguntur, ne surripiantur ab Hermogene.

17. *Substringere* Colligere; colligare ad antennas.

19. *Paruit.* Apparuit, conspectus est.

19. Sacerdotes calvi Isidis (pag. 108.) qui linea capitis involucra, & vestes è lino gerunt, fugiunt, cùm vident Hermogenem subire templa, veriti ne quid ipsis surripiat. *Sistrata.* Gerens sistra, quæ sunt quædam ex ære vel argento crepitacula.

XXVII.

Amicus nimium siccus.

1. Siccus, sobrius est Aper: quid ad me?
2. Servum sic ego laudo, non amicum.

Aper Martialem convivio admodum frugali excepérat; arguit intempestivam illius frugalitatem, negatque siccum, & sobrium tunc esse amicum oportere: esse has servi boni dotes, non convivæ amici.

XXVIII.

De hortis Marcellæ.

1. Hoc nemus, hi fontes, hæc textilis umbra supini
2. Palmitis, hoc riguæ ductile flumen aquæ,
3. Prataque, nec bifero cessura rosaria Pæsto,
4. Quodque viret Jani mense, nec alget, olus.
5. Quæq; natat clausis anguilla domestica lymphis,

6. Quæ-

6. Quæque gerit ſimiles candida turris aves;
7. Munera ſunt dominæ: poſt ſeptima luſtra reverſo
8. Has Marcella domos, parvaque regna dedit.
9. Si mihi Nauſicae patrios concederet hortos,
10. Alcinoo poſſem dicere, malo meos.

Verſ. 1. *Textilis umbra palmitis*. Facta è ramis vitis intertextis. *Supini*. In pergula quaſi cubantis.

2. *Ductile flumen*. Scatebra è fonte vicino vel amne ducta.

3. *Paſto*. Pag. 210. *Bifero*. Bis per annum roſas ferente.

4. *Tanimenſe*. Pag. 371. 376. *Nec alget*. Vel quia hyems tepida eſt in Hiſpania; vel quia vitreis ſpecularibus protegebatur.

5. *Claufis lymphis*. In vivario aut piſcina.

6. *Similes*. Candidas. Columbæ amant tecta nitida & alba.

7. *Dominæ*. Uxoris meæ. *Reverſo*. In Hiſpaniam poſt annos 35. *Luſtra*, pag. 87. 178.

9. *Nauſicae*. Alcinoi filia. *Patris*. Patrios ſui Alcinoi, de quo plura leges pag. 215. 348.

XXIX.

Mendici familia, & ſupellex.

1. O Juliarum dedecus Kalendarum,
2. Vidi, Vacerra, ſarcinas tuas; vidi:
3. Quas non retentas penſione pro bima
4. Portabat uxor rufa crinibus ſeptem,
5. Et cum ſorore cana mater ingenti.
6. Furias putavi nocte Ditis emerſas.
7. Has tu priores frigore, & fame ſiccus,
8. Et non recenti pallidus magis buxo,
9. Irus tuorum temporum ſequebaris.
10. Migrare clivum crederes Aricinum.
11. Ibat tripes grabatus, & bipes menſa,
12. Et cum lucerna, corneoque cratere,
13. Matella curto rupta latere mejebat.
14. Focum ferenti ſuberat amphoræ cervix.
15. Fuiſſe gerres, aut inutiles mænas
16. Odor impudicus urcei fatebatur.
17. Qualem marinæ miſit aura piſcinæ.
18. Nec quadra deerat caſei Toloſatis,
19. Quadrima nigri nec corona pulei,
20. Calvæque reſtes allioque cepiſque;

21. Nec

21. Nec plena turpi matris olla resina.
22. Quid quæris ædes, villicosque derides,
23 Habitare gratis, ò Vacerra, cùm possis?
24. Hæc sarcinarum pompa convenit ponti.

Vers. 1. *Juliarum*. Qui ex una domo commigrabant in aliam, id vulgò Kalendis Juliis faciebant.

2. *Sarcinas*. Supellectilem quam è priori domo transferebas in aliam.

3. Quas sarcinas tuas ædium dominus noluerat retinere, licèt bimam, ideſt, biennem, domus à te conductæ pensionem ipsi non solvisses: adeo viles, detritæ, nullius pretii, erant.

4. *Crinibus septem*. Habes tantùm septem crines: tota calva.

7. *Priores*. Antecedentes.

8. *Non recenti*. Arida & flava.

9. *Irus*, pag. 260. 311.

10. Si quis familiam tuam hac incedentem pompa vidisset, meritò putasset mendicos omnes ex Aricino colle, in alium locum demigrare. *Aricinum*. pag. 111. 299.

11. *Grabatus*. Vilis lectulus.

Tripes. Quatuor vulgò pedes lectorum & fulcra sunt; mensarum saltem tria: hìc omnia manca & mutila.

13. *Mejebat*. Urinę in ea contentæ partem effundebat.

14. Tua cervix suberat, suppositæ erat, amphoræ, testæ alicui focum continenti. Impositam cervici gerebas amphoram, in qua erat foculus, sive prunæ ad cibos coquendos, aut calefaciendos.

15. 16. 17. Odor fœtidus urcei alicujus, quem gerebas, qui odor similis erat auræ, quam exhalat marina piscina, indicabat gerres (locustarum est genus,) aut mænas (sunt viles pisciculi) fuisse in eo urceo.

19. Visebatur etiam fasciculus pulei in orbem & coronam collecti; sed nigri vetustate, quia jam erat quadrimum, seu lectum ab annis quatuor. *Pulei*. Pulejum, sive pulegium, est herba odoris gravioris, qua utuntur plurimùm rustici ad olera condienda.

20. Et restes, seu funes glabri, attriti, & veluti calvi, pleni alliis & cepis.

21. Et olla non plena turpi resina, qua tua mater utitur loco cerussæ.

22. Quid ædes novas quæris, & eos decipis, qui eas tibi locant? Villicos hic appellat, qui conclavia & cœnacula elocant, mercedesque pro iis exigunt; quæ cura servis quibusdam urbanis mandabatur.

23. *Gratis*. In proseucha nempe, vel crepidine pontis. Non eges domo ad servandam istam miseram supellectilem: totam in aliquo ponte, aut vici angulo commodè collocabis.

24. *Ponti*. Mendici ferè in pontibus restitant, ob commeantium multitudinem.

Ni-

XXX.

Nimia familiaritas.

1. Triginta mihi quatuorque meſſes
2. Tecum, ſi memini, fuere, Juli;
3. Quarum dulcia mixta ſunt amaris:
4. Sed jucunda tamen fuere plura.
5. Et ſi calculus omnis huc, & illuc
6. Diverſus bicolorque digeratur;
7. Vincet candida turba nigriorem.
8. Si vitare velis acerba quædam,
9. Et triſtes animi cavere morſus,
10. Nulli te facias nimis ſodalem:
11. Gaudebis minùs, & minùs dolebis.

V. 2. *Juli*. Eſt ille Julius Martialis, de quo ſæpè alibi.
5. *Calculus*. Vide pag. 398.
Bicolor. Ater & candidus.
10. *Sodalem*. Familiarem, amicum.

XXXI.

Hortatur ad liberalitatem.

1. Libras quatuor aut duas amico,
2. Algentemque togam, brevemque lænam
3. Interdum aureolos manu crepantes,
4. Poſſint ducere qui duas Kalendas,
5. Quod nemo, niſi tu, Labulle, donas:
6. Non es, crede mihi, bonus: quid ergo?
7. Ut verum loquar, optimus malorum:
8. Piſones, Senecaſque, Memmioſque,
9. Et Criſpos mihi redde, ſed priores:
10. Fies protinus ultimus bonorum.
11. Vis curſu, pedibuſque gloriari?
12. Tigrim vince, levemque Paſſerinum:
13. Nulla eſt gloria præterire aſellos.

Verſ. 1. *Libras*. Argenti. Pag. 133. 244.
2. *Lænam*. Veſtis erat villoſa, quæ cæteris veſtibus injiciebatur.
3. *Aureolos*. Pag. 244. v. 14.
4. Qui ſufficere poſſint ad ducendos, tranſigendos menſes binos. Unde victus in duos menſes parari poſſit.
8. *Pi-*

8. *Piſones*. Viros inſigni & nota liberalitate. *Senecas*. Pag. 68.

Criſpos. Pag. 206.

9. *Sed priores*. Non eos qui modò vivunt, Criſpos & Memmios, ſed eorum avos, & majores.

12. *Tigrim, Paſſerinum*. Viros velocitate præſtantes, pag. 322. vel equos potiùs, nam in hoc loco cum aſellis comparantur, & in aliquot vetuſtis inſcriptionibus mentio fit de equo Paſſerino.

XXXII.

Ineptè ſalſus.

1. Naſutus nimiùm cupis videri
2. Naſutum volo, nolo polypoſum.

Verſ. 1. *Naſutus*. Argutus: acer, & emunctæ naris criticus.

2. Laudo hominem, qui naſum habeat, ſed juſtæ magnitudinis, non nimiæ, ut iis eſt qui laborant polypo, qui dicax falſuſque ſit, at in loco, & urbane; non ruſticè, ac protervè, ut tu. Polypus, morbus eſt naſi, caruncula quædam oſſi narium inhærens, & fibras radicesque diffundens modò verſus labra, extra ipſas nares, modò intra, per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces permeat. Præcluſo ſpiritu ſæpè hominem ſuffocat. Sic appellatur à ſimilitudine polypi piſcis, è cancrorum genere, qui multis fibris, & pedunculis adhæret cautibus.

XXXIII.

Putidè bellus.

1. Odi te, quia bellus es, Sabelle.
2. Res eſt putida bellus, & Sabellus:
3. Bellum denique malo, quàm Sabellum.
4. Tabeſcas utinam, Sabelle belle!

Verſ. 2. *Putida*. Inepta, faſtidioſa, ingrata. Sententia eſt: non bene iſta duo inter ſe conveniunt, bellus, & Sabellus. Tu enim bellus non es, niſi nomine ipſo.

3. Malo rem teterrimam & immaniſſimam, quale eſt bellum, quàm te.

4. *Tabeſcas*. Malè pereas, &c. De voce *bellus*. Vide plura pag. 34. 171.

XXXIV.

Adulator.

1. Mentiris, credo: recitas mala carmina, laudo:

2. Can-

2. Cantas, canto: bibis, Pompiliane, bibo.
3. Nil tamen omninò præstas mihi: mortuus, inquis,
4. Accipiam bene te: nil volo, sed morere.

Vers. 1. *Credo*. Tibi, quasi verum diceres.
3 *Præstas*. Largiris, donas.
4. *Accipiam bene te*. Scribam te v.g. hæredem meum, locupletabo te. *Nil volo*. Nolo mihi des quidquam modò, respuo tua munera: mortem tuam & precor, & expecto, quam ipse confiteris adeo mihi fore quæstuosam.

XXV.

Vitiorum ostentator.

1. Non est, Tucca, satis, quòd es gulosus:
2. Et dici cupis, & cupis videri.

XXXVI.

Fratrum eruditorum concordia.

1. Unice, cognato junctum mihi sanguine nomen;
2. Quique geris studiis corda propinqua meis:
3. Carmina cùm facias soli cedentia fratri,
4. Pectore non minor es, sed pietate prior.
5. Lesbia cum lepido te posset amare Catullo,
6. Te post Nasonem blanda Corinna sequi.
7. Nec deerant Zephyri, si te dare vela juvaret:
8. Sed tu littus amas, hoc quoque fratris habes.

Vers. 1. O Unice (nomen est viri,) quem cognatione, & affinitate attingo.
2. Qui eodem, quo teneor, poseos ac litterarum studio teneris.
4. *Pectore*. Ingenio, sapientia. *Pietate*. Qua fratri cedis ultro.
5. *Lesbia*. Erudita mulier & Catulli amica, ut Corinna Ovidii. Pag. 237.
7. Habes ventos faventes, quibus indulgere si velles, longiùs provehereris. Posses heroica scribere carmina, & in eo genere excellere, non deest tibi spiritus poeticus, ingenium, &c.
8. *Amas littus*. Intra elegiam te contines, parcis ingenio & viribus. In eo te fratrem verè esse, fraterno animo præditum, declaras.

XXXVII.

Caput calceatum.

1. Hædina tibi pelle contegenti

2. Nu-

2. Nudæ tempora verticemque calvæ
3. Festivè tibi, Phœbe, dixit ille.
4. Qui dixit caput esse calceatum.

Vers. 1. *Pelle*. Solebant calvi, aut senes tegere calvitiem, aut canos hædina pellicula, cui aliquot pilos appendebant: eadem pellis hædina, sive agnina, sæpè ad faciendos calceos adhibebatur. Inde calceatum istius Phœbi caput vocat.

XXXVIII.

Sani poetæ.

1. Vendunt carmina Gallus & Lupercus.
2. Sanos, Classice, nunc nega poetas.

Vers. 1. *Gallus, & Lupercus*. Poetæ non mali, qui tragœdias v.g. à se scriptas vendebant actoribus fabularum.

2. Certè sapiunt qui sua vendant carmina, quæ nisi venderent, nihil ex illis lucri, nihil famæ acciperent. Nonnulli volunt Gallum hunc, & Lupercum fuisse poetas pessimos, qui sani dicantur, quia scirent mala carmina vendere.

XXXIX.

Hostis amicus.

1. Difficilis, facilis, jucundus, acerbus es idem:
2. Nec tecum possum vivere, nec sine te.

XL.

Cœna qua reddi possit.

1. Boletos & aprum si tanquam vilia ponis,
2. Et non esse putas hæc mea vota: volo.
3. Si fortunatum fieri me credis, & hæres
4. Vis scribi propter quinque Lucrina: vale.
5. Lauta tamen cœna est: fateor, lautissima: sed cras
6. Nil erit; imò hodie; protinus imò nihil;
7. Mullorum, leporumque, & suminis exitus hic est,
8. Sulfureusque color, carnificesque pedes.
9. Non Albana mihi sit comessatio tanti,
10. Nec Capitolinæ pontificumque dapes.
11. Imputet ipse Deus nectar mihi, fiet acetum

12. Et

12. Et Vaticani perfida vappa cadi.
13. Convivas alios cœnarum quære magister,
14. Quos capiant mensæ regna superba tuæ:
15. Me meus ad subitas invitet amicus ofellas;
16. Hæc mihi, quam possum reddere, cœna placet.

Vers. 1. 2. Si mihi apud te cœnanti, apponis boletos (sunt fungi exquisiti saporis) & aprum, tamquam usitatos cibos, & viles, hoc est non compensandos aliquo pretioso munere: si eos putas mea vota non esse, à me non optari, volo cœnare apud te: non recuso tuam cœnam.

3. 4. Sin me istis obsoniis beatum fieri putas, si captas meam hæreditatem, eamque vis emere ostreis quinque captis in lacu Lucrino (pag. 68.) vale, habe tuam tibi cœnam; non venio.

6. *Protinus*. Ante istam diem elapsam, quid mihi de tua cœna supererit?

7. *Mullorum*, *fuminis* p. 118.

8. *Color &c.* Pallor vultus è stomachi cruditate natus, & pedes podagra vincti: qui crudeli carnificina hominem excruciant.

9. Nolo emere tanto pretio, tot doloribus, delicias vel imperatoriæ cœnæ.

Albana. Pagin. 177. *Comessatio*. Est comporatio: convivium paulò intemperantius.

10. *Capitolinæ &c.* p. 206. 237. 355. In templis sæpè celebrabantur epulæ, verbi causa ob diè festum, triumphum, supplicationem. Tunc in lectis statuæ Deorum, quasi essent epulaturi, ponebantur, & dapes Diis appositæ à sacerdotibus cōsumebantur. Erant autem exquisita hæc fercula, similiter atque illa quibus pontifices vescebantur.

11. Si Deus ipse, si Jupiter suum nectar pro summo beneficio mihi imputaret, sorderet mihi nectar, & loco aceti, aut vappæ apud me esset. Vappa est vinum fugiens. Vaticanum vinum pessimum erat. pag. 317.

13. *Magister cœnarum*. Ita vocabatur aliquis è convivis, qui toti convivio quasi præerat, isque vulgò talorum jactu eligebatur. Dicebatur etiam rex convivii. cœnæ. pater, &c.

15. *Ofellas*. Sunt minutæ, & vulgò assatæ ciborum particulæ, puta, costæ agninæ, pulpæ porcinæ, &c.

XLI.

Domus lauta, & incommoda.

1. Daphnonas, platanonas, & aerias cypariſſos,
2. Et non unius balnea solus habes:
3. Et tibi centenis stat porticus alta columnis;

4. Cal-

4. Calcatuſque tuo ſub pede lucet onyx:
5. Pulvereumq; fugax hippodromon ungula plaudit,
6. Et pereuntis aquæ fluctus ubique ſonat.
7. Atria longa patent: ſed nec cenantibus uſquam,
8. Nec ſomno locus eſt: quàm benè non habitas!

Verſ. 1. *Daphnonas.* Laureta: Δαφνῶνας. *Platanonas.* Arva platanis conſita.

5. *Hippodromon.* Locus eſt, ubi equi exercentur. Ἱππόδρομος: ab ἵππος, equus; & δρόμος, curſus. *Plaudit.* Ferit quaſi numerosè.

6. *Pereuntis.* Salientis ex alio labro in aliud decurrentis, &c.

XLII.

Homo bonus.

1. Tam ſæpe noſtrum decipi Fabullinum
2. Miraris, Aule? ſemper homo bonus, tiro eſt.

Verſ. 2. *Tiro eſt.* Simplex, opportunus fraudi. Numquam eſt veterator, & emeritus in arte fallendi.

XLIII.

Epitaphium.

1. Tempora Pieria ſolitus redimire corona,
2. Nec minùs attonitis vox celebrata reis,
3. Hic ſitus eſt, hìc ille tuus, Sempronia, Rufus:
4. Cujus & ipſe tui flagrat amore cinis.
5. Dulcis in Elyſio narraris fabula campo,
6. Et ſtupet ad raptus Tyndaris ipſa tuos.
7. Tu melior, quæ deſerto raptore rediſti:
8. Illa virum voluit nec repetita ſequi.
9. Accipient olim cùm te loca læta piorum,
10. Non erit in Stygia notior umbra domo.
11. Non aliena videt ſed amat Proſerpina raptas:
12. Iſte tibi dominam conciliabit amor.

Verſ. 1. 2. Poeta bonus, idemque cauſidicus egregius. *Pieria*, pag. 350.

5. *Elyſio.* Pag. 302.

6. Sempronia Rufi uxor, ab alio rapta, deſerto raptore, ad virum ultrò redierat. Tyndaris igitur, id

est, Helena Tyndari filia, quæ raptorem Paridem non deseruit, miratur te, relicto raptore, ad virum rediisse.

8. *Repetita.* A Græcis flagitata, bello decennali.

11. *Aliena.* Infensa. *Raptas.* Quia ipsa quoque rapta fuit à Plutone.

12. *Iste amor.* Tuus amor in virum, & fides. *Dominam.* Proserpinam, uxorem Plutonis, Orci reginam.

XLIV.

Sordidè illiberalis.

1. Nummi cùm tibi sint, opesque tantæ,
2. Quantas civis habet, paterve rarus:
3. Largiris nihil, incubasque gazæ,
4. Ut magnus draco, quem canunt poetæ
5. Custodem Scythici fuisse luci.
6. Sed causa, ut memoras, & ipse jactas,
7. Diræ filius est rapacitatis.
8. Et quid tu fatuos, rudesque quæris,
9. Illudas quibus, auferasque mentem?
10. Huic semper vitio pater fuisti.

Vers. 4. *Draco.* Qui vellus aureum custodiebat. Ovid. 7. Metamorph.

5. *Scythici.* Quia Colchis, ubi Æeta Medeæ pater regnabat, Scythiæ accensetur. P. 24. Vel, quia Mars, cui lucus hic sacer, Scythis, erat amicus.

6. Causam hanc affers tuæ parsimoniæ, quòd habeas filium decoctorem, & rapacem, qui omnia tibi rapiat, & abliguriat.

8. 9. An putas nos adeò esse fatuos, quibus hoc persuadeas?

10. Non tibi filius causa est, cur sis parcus, sed tu illi potius. Nam hujus artis magister idoneus, ac veluti pater semper fuisti.

XLV.

In deformem.

1. Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine lęsus;
2. Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

XLVI.

In avarum sępius ægrotantem.

1. Ægrotas uno decies aut sępius anno;

2. Nec

2. Nec tibi, sed nobis hoc, Policarme, nocet.
3. Nam quoties surgis, soteria poscis amicos.
4. Sit pudor: ægrota jam, Polycarme, semel.

V. 1. *Surgis.* Convalescis. 3. *Soteria.* Sic vocantur munera, quæ mittuntur amicis morbo relevatis: sacrificia, vota, carmina, &c. quæ ob restitutam valetudinem fiunt: τὰ σωτήρια.

4. *Semel.* Hoc est: morere: ita ægrota, ut non recreeris. Extat epigramma simile lib. 5. pag. 260.

XLVII.

Villa cur posita amica:

1. Cur sæpe sicci parva rura Nomenti,
2. Laremque villæ sordidum petam, quæris?
3. Nec cogitandi, Sparse, nec quiescendi
4. In urbe locus est pauperi: negant vitam
5. Ludimagistri manè, nocte pistores;
6. Ærariorum marculi die toto:
7. Hinc otiosus sordidam quatit mensam
8. Neroniana nummularius massa;
9. Illic paludis malleator Hispanæ
10. Tritum nitenti fuste verberat saxum.
11. Nec turba cessat entheata Bellonæ;
12. Nec fasciato naufragus loquax trunco;
13. A matre doctus nec rogare Judæus;
14. Nec sulfuratæ lippus inscitor mercis.
15. Numerare pigri damna qui potest somni,
16. Dicet quot æra verberent manus urbis,
17. Cùm secta Colcho Luna vapulat rhombo.
18. Tu, Sparse, nescis ista; nec potes scire,
19. Petilianis delicatus in regnis,
20. Cui plana summos despicit domus montes,
21. Et rus in urbe est, vinitorque Romanus:
22. Nec in Falerno colle major autumnus;
23. Intraque limen latus essedo cursus;
24. Et in profundo somnus, & quies nullis
25. Offensa linguis; nec dies, nisi admissus,
26. Nos transeuntis risus excitat turbæ;
27. Et ad cubile est Roma: tædio festis
28. Dormire quoties libuit, imus ad villam.

Vers. 1. *Sicci*. Aridi, ſterilis.

Nomenti. pag. 90.

4. *Vitam*. Tranquillam nempe. Vivere per eos non licet.

5. *Piſtores*. Qui piſtillo incuſſo, aut verſata mola, triticum frangunt ac terunt, ad exprimendam farinam, quod fieri nequit ſine murmure.

6. *Marculi æratiorum*. Malleoli fabrorum æs tundentium.

7. Hinc audio nummularium, ſive argentarium, qui in ſua menſa ſordida ob argentum, (quod nempe labem remittit ſæpe tractatum, & impoſitum menſæ) numerat, & expendit nummos ex auro optimo, quale Neronis ævo fuit. Nero curaverat, ut aurum ad obryſam exigeretur, vetueratque ne ullum, niſi optimæ notæ, ad commercium adhiberetur. Sveton. cap. 44.

9. 10. Ex alia parte opifex malleo tundit impoſitum ſaxo linum, petitum ex Hiſpaniæ paludibus. Paludem pro lino ponit: ſic urbs pro civibus dicitur, &c. Legunt nonnulli: *Illine ballutis malleator Hiſpanæ*. Ut enim Plinius ait Lib. 33. c. 4. *Hiſpani aurum, quod minutum eſt, ballucem vocant*. Quæ lectio ſi placeat, intelligenda erit de auro in tenues laminas, ſeu nummos, à malleatoribus ducto.

Nitenti. Saxa, mallei crebro ictu, trituque lævigantur, ac nitent.

11. Nec ceſſant Bellonæ ſacerdotes obire urbem inſtar furentium. Illi ſe cultris cruentabant, & inconditos edebant clamores. *Entheata*. Furore divino percita, enthea, ἔνθεος, p. 564.

12. Naufragus, qui truncum, ideſt, tabulam ligneam, in qua ipſius naufragium eſt pictum, fert humeris alligatam faſcia, ut geſtetur commodiùs, non ceſſat ſtipem rogare magna voce.

13. Non ceſſant Judæi mendicare. Multi erant Romæ, admodùm inopes.

14. Non venditor ſulphuratorum. Lib. I. Ep. 36.

15. *Damna*. Impedimenta. *Pigri*, hoc eſt, tardi, qui niſi poſt longum tempus non veniat.

16. 17. Qui hæc damna numerare poterit, idem numerabit, quot manus urbis, ideſt, civium in urbe, pulſent æreas pelves, quando luna vexatur magorum incantationibus, & tamquam flagris vapulat. Cùm videbant lunam deficientem, putabant eam à magis extrahi cœlo, & vexari: ei autem ſuccurrere ſe poſſe, ſi pulſarent æra, &c. Rhombus, quid eſſet dixi Lib. 9. Epig. 23. Colchus vocatur, quia Colchis, regio Aſiæ, de qua mentio fit pagin. 23. veneficis referta erat, & Medeæ patria. *Secta*. Veluti flagellis cæſa, loris in orbem acta: perinde quaſi ea pateretur, quæ fierent in rhombo, qui loris in orbem agitabatur à ſagis.

19. Qui habitas in monte Romæ Janiculo, ubi olim domus & ager fuit L. Petilii ſcribæ, in eoque tantùm obtines latifundium, ut regnum

gnum dici aliquod poſſit.

20. Qua ex domo tua ſeptem Romæ colles proſpectas. Pag. 214.

22. Non ſunt plures vineæ in Falerno. Pagin. 39. 118.

23. Intra domum tuam ſunt ingentia ſpatia, in quibus agitari poſſint eſſeda. *Eſſedo*. Pag. 89.

24. *In profundo*. In intima tua domo.

25. *Admiſsus*. Apertis feneſtris, cum libet expergiſci.

26. *Tranſeuntis*. Per vicum cui mea feneſtra, & cubiculum imminet.

27. Ita ut Roma tota meum cubile circumſtare videatur in ſomnum meum, & quietem quaſi conjurata.

XLVIII.

Importuni ſalutatores.

1. Quantùm dat tibi Roma baſiorum
2. Poſt annos modo quindecim reverſo!
3. Te vicinia tota, te piloſus
4. Hircoſo premit oſculo colonus:
5. Hinc inſtat tibi textor, inde fullo,
6. Hinc ſutor modò pelle baſiata;
7. Hinc menti dominus pediculoſi,
8. Hinc defioculus, & inde lippus.
9. Jam tanti tibi non fuit redire.

Verſ. 1. *Hircoſo oſculo*. Ore villoſo, quo te oſculatur. Hircorum barba eſt hiſpida, & hirſuta.

6. Qui modò ſuam pellem & coria putida oſculatus eſt. Vide p. 459. Ep. 54. lib. 9.

7. Cui mentum ſcatet pediculis.

8. *Defioculus*. Luſcus, cui oculus deſit, deeſt.

9. Satius fuiſſet non redire, quàm tot oſculis enecari.

XLIX.

Cur ſuum diem natalem rure celebret.

1. Martis alumne dies, roſeum quo lampada primum
2. Magnaque ſiderei vidimus ora Dei,
3. Si te rure coli, virideſque pigebit ad aras,
4. Qui fueras Latia cultus in urbe mihi;
5. Da veniam, ſervire tuis quòd nolo Kalendis,
6. Et qua ſum genitus, vivere luce volo:

Verſ. 1. *Martis alumne dies*. Natus erat Kal. Martis,

tiis, qui menſis Martii facer. *Lampada*. Solem.

2. *Siderei Dei*. Phœbi: ſolis.

3. *Virides*. Gramineas, ceſpitias.

5. *Servire*. Vexari obſequiis, & officiis urbanis, ſalutationibus, donis ultro citroque mittendis, &c. quæ mera, & vera ſervitus eſt. Ignoſce igitur, ſi tuis Kalendis, nempè Martiis, nolo meam libertatem iſtis vinculis veluti obſtringere.

6. *Vivere*. Non enecari moleſtis officiis. Suprà, ep. 48. Liberius indulgere genio: quod rure meo facere poſſum.

L.

Moleſta urbanitas.

1. Natali pallere ſuo, ne calda Sabello
2. Deſit, & ut liquidum potet Alauda merum,
3. Turbida ſollicito tranſmittere Cæcuba ſacco;
4. Atque inter menſas ire redire ſuas:
5. Excipere hoſillos, & tota ſurgere cœna
6. Marmora calcantem frigidiora gelu:
7. Quæ ratio eſt, hæc ſponte tua perferre patique,
8. Quæ, te ſi jubeat rex dominuſque, neges?

Verſ. 1. 2. Ordo eſt: Quæ ratio eſt te pallere tuo die natali, hoc eſt, anxium eſſe & ſollicitum, ne aqua calida alicui è tuis convivis, v. g. Sabello, deſit, &c.

Alauda. Nomen eſt convivæ. *Liquidum*. Sine fæce.

3. *Tranſmittere ſacco*. Percolare, per linum ducere, ut fæx omnis ſecernatur.

6. *Marmora*. Pavimenta ſtrata marmore.

Calcantem. Accumbentes menſæ, deponebant ſoleas, quas cœnæ v. g. rex, & pater, dum ſurgit propèrè ad obvios excipiendos, non poterat induere, atque adeo nudis pedibus pavimentum calcabat.

8. Hæccine facis ultrò, ac libenter, quæ vix faceres rege, ac domino, ideſt, potente patrono, jubente?

LI.

Hoſtis indignus ultione.

1. Verſus, & breve vividumque carmen
2. In te ne faciam times, Ligurra,
3. Et dignus cupis hoc metu videri:
4. Sed fruſtra metuis, cupiſque fruſtra.

5. In

5. In tauros Libyci fremunt leones,
6. Non ſunt papilionibus moleſti.
7. Quæres, cenſeo, ſi legi laboras:
8. Nigri fornicis ebrium poetam;
9. Frons hæc ſtigmate non meo notanda eſt.

Verſ. 8. Poetam aliquem qui ſoleat helluari in aliquo gurguſtio, & ganeo.

9. Tua frons digna non eſt, quam velim aut curem notare probroſis litteris, quales inuruntur ſervis fugitivis. Lege Lib. 2. Ep. 26. Lib. 6. 45.

LII.

Saturno votum pro amico reduce.

1. Antiqui rex magne poli, mundique prioris,
2. Sub quo pigra quies, nec labor ullus erat,
3. Nec regale nimis fulmen; nec fulmine digna,
4. Sciſſa nec ad Manes, ſed ſita dives humus:
5. Lætus ad hæc faciliſque veni ſolemnia Priſci
6. Gaudia; cum ſacris te decet eſſe tuis.
7. Tu reducem patriæ ſexta, pater optime, bruma
8. Pacifici Latia reddis ab urbe Numæ.
9. Cernis Auſonio ſimilis tibi pompa macello
10. Pendeat, & quantus luxurietur honos?
11. Quàm non parca manus, largæque numiſmata menſæ,
12. Quæ, Saturne, tibi pernumerentur opes?
13. Utque ſit his pretium meritis, & gratia major,
14. Et pater, & frugi, ſic tua ſacra colit.
15. At tu, ſancte, tuo ſic ſemper amere Decembri,
16. Hos illis jubeas ſæpe redire dies.

Verſ. 1. *Antiqui poli.* Saturnus cœli imperium obtinuit ante Jovem, qui eum ſolio deturbavit.

2. *Sub quo &c.* Auream ætatem deſcribit.

3. *Regale.* Imperioſum, tyrannicum. Quo regnante fulmen quaſi mite, ac placidum erat. *Nec fulmine digna.* Humus non erat digna fulmine; non erant homines, qui terram tunc obtinebant, feriendi fulmine; quia pii, & probi.

4. Nec humus erat ſciſſa uſque ad Manes, & intima viſcera, ut aurum effoderetur; ſed erat dives in ipſa ſuperficie: atque in eo ipſo ſitu

situ quo vulgò apparet, non revulsa, & refossa, opes promebat.

6. Te decet comitari tua sacra. Nunc aguntur Saturnalia: non potes hoc tempore non vocari, non venire.

7. *Patriæ*. Hispaniæ.

8. *Ab urbe Nuba*. Roma. *Pacifici*. Numa rex Rom. secundus, pacis artibus maximè floruit.

9. Vides ut non cedant Saturnalia nostra Romanis Saturnalibus, ut dapes, & obsonia nihilo sint illis inferiora, quæ Romæ in macello prostant.

10. *Luxurietur*. Abundet, nitet. *Honos*, Splendor, ubertas, & copia.

11. 12. Vides quanta liberalitate, & munificentia nùmi ex argentariorum mensis auferantur, mittendi amicis dono, vel impendendi in victimas, &c.

13. 14. Ut sit tibi libertas Prisci gratior, tua ille celebrat Saturnalia sic, ideſt, largè, uti dixi, & magnificè, quamvis sit pater, habeatque liberos, quorum in gratiam videretur debere paulò esse parcior: quamvis sit frugi, frugalis, minimè prodigus: quamvis non nimis genio indulgere soleat.

15. *Tuo*. Quo celebrantur Saturnalia.

LIII.

Securus poeta.

1. Uncto, Corduba, lætior Venafro,
2. Histra nec minùs absoluta testa;
3. Albi quæ superas oves Galæsi,
4. Nullo murice, nec cruore mendax,
5. Sed tinctis gregibus colore vivo;
6. Dic vestro, rogo, sit pudor poetæ,
7. Nec gratis recitet meos libellos.
8. Ferrem, si faceret bonus poeta,
9. Cui possem dare mutuos honores:
10. Corrumpit sine talione cælebs.
11. Cæcus perdere non potest, quod aufert.
12. Nil est deterius latrone nudo:
13. Nil securius est malo poeta.

Vers. 1. O Corduba (pag. 68.) quæ olearum copia & bonitate Venafrum superas. Fuit Venafrum urbs Italiæ in Samnii finibus, nunc dicitur *Venafro*, estque in regno Neapolitano.

Uncto. Quia oleis abundat ejus ager.

2. Nec minus absoluta, ideſt, perfecta, locuples, quàm testa Histra: Hoc est, cujus oleum

oleum non cedit illi, quod conditur in teſtis, ſeu amphoris figlinis Hiſtriæ. Hiſtria, ſive Iſtra, *l'Iſtria*, pars eſt Italiæ inſtar promontorii, ſeu peninſulæ, excurrens in mare, ſupra Illyricum, in intimo ſinu Adriatico.

3. *Galæſi*. Pag. 122. 257.

4. Quæ lanas tuarum ovium nullo fuco imbuis, neque mentiris, ideſt, imitaris, ac ſimulas colorem purpureum, aut ſanguineum. Oves Bæticæ vellera ferebant nativo colore aureo, & rutilo tincta, pag. 257.

6. 7. Oro te, mone quemdam è tuis poetis, ut ipſum pudeat mea carmina pro ſuis recitare. *Gratis*. Qui nullo ipſi labore conſtiterunt, quos non ſcripſit.

9. Cujus viciſſim recitare poſſem carmina pro meis, & illum ſic ornare, hunc illi habere honorem. Vel; illum ſic ulciſci, & par pari referre. Honos enim (τιμὴ Græcis) pro pœna poteſt accipi, ut ex antiquis probat Gellius. Legunt aliqui, neſcio cujus codicis fide, *dolores*.

10. 11. *Corrumpit*. Subaudi, ultionem. Cœlebs dicitur, qui eſt ſine conjuge, atque adeo ſine liberis. In eo loco uſurpatur pro poeta, qui nullos libros ſcribit, ſunt enim libri, partus ingenii. Senſus igitur eſt; vates imperitus, qui nihil ſcribit, non præbet unde illum ulciſcaris, non dat anſam & occaſionem ultionis ab eo ſumendæ. Si enim ſcriberet aliquid, ejus libros carperes, &c. Similis eſt cæco, qui tibi oculum abſtuliſſet: eripere illi oculum non poſſes, utroque enim caret.

Talione. Talio eſt par vindicta, ſeu vindictæ ſimilitudo, cùm quis tale aliquid mali patitur, quale alteri intulit: v. g. ſi amittat oculum: qui oculum effodit alteri, manum, qui manum præcidit. Eſt igitur ſine talione poeta, qui nihil ſcribit, quia non poſſunt ejus carmina recitari, vel reprehendi, ut ille carpit aliena.

12. *Nudo*. Egente: qui rapit omnia, cui nihil poteſt eripi.

LIV.

Doloſus venditor.

1. Bis quinquagenis domus eſt tibi millibus empta,
2. Vendere quam ſumma vel breviore cupis:
3. Arte ſed emptorem vafra corrumpis, Amœne,
4. Et caſa divitiis ambitioſa latet.
5. Gemmantes prima fulgent teſtudine lecti,
6. Et Maruſiaci pondera rara citri.
7. Argentum atq; aurũ non ſimplex delphica portat:
8. Stant pueri, dominos quos precer eſſe meos.
9. Deinde ducenta ſonas, & ais non eſſe minoris:

10. Inſtructam vili vendis, Amœne, domum.

Verſ. 1. Centum millia ſeſtertiorum, ſeu mille majora ſeſtertia conficiunt libras, ut loquuntur Galli, Turonicas 100000.

2. Quam velles vendere multo minori pretio, quia pluris emiſti, quàm par erat.

4. *Caſa*. Domus vitioſa, male ſtructa. *Latet*. Parietes v. g. malè materiati aulæis integuntur, tabellis, &c.

5. *Gemmantes*. Picti, nitidi, gemmulis falſis ornati, &c. *Primate ſtudine*. Vel putaminibus teſtudinum primarum, ideſt, eximiarum, vel, fornice, cubiculo primo. Nam in atrio, ſeu primo conclavi, prope limen, ſternebatur lectus genialis.

6. Et menſæ è citro Mauruſiaca, ſeu Libyca. Mauruſia, regio Africæ, in ora Libyæ.

7. *Delphica*. Menſa è marmore Delphico. Delphi urbs Græciæ, *Delfo*, in Achaja, prope Parnaſſum. *Non ſimplex*. Non una, multiplex; multę menſæ. Vel: variata emblematis, & inſititiis ornamentis.

8. *Pueri*. Servi. *Dominos*. Heros. Tam ſunt culti & lauti, ut pro dominis, & heris haberi poſſint.

9. *Ducenta*. Nempe ſeſtertia, hoc eſt, libras 20000. *Sonas*. Petis, indicas, pro pretio domus. *Eſſe valere*, venditum iri.

10. *Inſtructam*. Ornatam magnifica ſupellectili. Ironia eſt: quia ſupellectilem non erat cū domo vēditurus.

LV.

Natalis Virgilii.

1. Majæ Mercurium creaſtis Idus,
2. Auguſtis redit Idibus Diana,
3. Octobres Maro conſecravit Idus.
4. Idus ſæpe colas, & has & illas,
5. Qui magni celebras Maronis Idus.

Verſ. 1. 2. Natus eſt Mercurius Idibus Maiis, Diana idibus Auguſti. *Redit*. Eſt colenda ſacris anniverſariis.

Idus. P. 1. 5. 217.

3. *Conſecravit*. Suo die natali.

4. O tu quicumque die natalem Virgilii celebras, opto ut ſæpè colas idus, & *has*, Maronis; *& illas* Mercurii, ac Dianæ; ac proinde vivas, valeaſque diu.

LVI.

Cliens moleſtus.

1. Matutine cliens, urbis mihi cauſa relictæ,

2. Atria,

2. Atria, si sapias, ambitiosa colas.
3. Non sum ego causidicus, nec amaris litibus aptus,
4. Sed piger, & senior, Pieridumque comes.
5. Otia me, somnusque juvant; quæ magna negavit
6. Roma mihi: redeo, si vigilatur & hìc.

Vers. 1. O cliens, quisquis es, qui manè primo salutaturus patronos, surgis: qui es in causa cur Romam reliquerim.

2. *Ambitiosa atria.* Domos nobilium.

6. *Redeo.* Ex Hispania Romam redibo. *Hìc.* In Hispania: eam deseram, si tam difficile est somno indulgere hìc, quàm illic; in Hispania, quàm in Italia. Vide suprà, epig. 47.

LVII.

Amici Archetypi.

1. Sic tanquam tabulas scyphosque, Paulle,
2. Omnes archetypos habes amicos.

Vers. 1. *Tabulas.* Pictas tabellas, & imagines.

2. *Archetypos.* Veteres statuæ, tabulæ, &c. sic vocabantur. Pag. 324. Innuit eum amicos habere inutiles, quibus, tamquam ad speciem, & pompam dumtaxat, utatur. Vel, nihil eum largiri amicis, quemadmodum statuæ ornant domum, tametsi nihil fiat in eas impensæ. Vel, illis uti parum familiariter.

LVIII.

Divitiæ mores mutant.

1. Linteа ferret Aper vacuus cùm vernula nuper,
2. Et supra togulam lusca sederet anus;
3. Atque olei stillam donaret Opelicus unctor;
4. Nudorum tetricus censor, & asper erat.
5. Frangendos calices, effundendumque Falernum
6. Clamabat, biberet qui modò lautus eques.
7. A sene sed postquam patruo venere trecenta:
8. Sobrius à thermis nescit abire domum.
9. O quantum diatreta valent, & quinque comati!
10. Tunc, cùm pauper erat, non sitiebat Aper.

Vers. 2. Cùm nuper servulus *vacuus*, ideſt, panis

fus, & detritus, vel, carens iis rebus, quæ cum linteis ferri solent, nempe oleo, vino, dapibus quibusdam, &c. ferret in balneum Apro lintea, quibus se absterge-ret. In quibusdam codicibus pro *vacuus*, legitur *vatius*. Est autem vatius, cui crura sunt introrsum contorta.

2. Et supra vestes Apri sederet anus lusca, ut eas nempè custodiret.

3. Cùm ipse oleum, quo se post balneum ungeret, non haberet, sed Opelicus ipsi dono daret oleum. *Unctor*. Aliptes voce græca dicebatur, cui cura ungendi corpora post balneum. Legit Gruterus, approbante Scriverio: *Stillam daret enterocelicus unctor*, hoc est, hernioſus, quo verbo significatur, isti Apro vilissimos mortalium navasse operam in thermis. *Enterocelicus*. Pag. 515.

4. Objurgabat Aper eorum mollitiem, qui ne velatis quidem iis, quæ pudor tegi jubet, lavarent. Legit Scriverius: *Udorum*, ideſt, ebriorum: udus enim, sive uvidus, idem est ac madidus, ebrius.

6. *Biberet &c.* Si quis eques recens balneo egressus, perpotaret.

7. 8. At postquam illi senex patruus testamento legavit sestertia 3000. jussit afferri sibi vinum in ipsis balneis, & eo se proluit.

9. *Diatreta*. Διατρητος, perforatus, cælatus. Diatreta igitur, sunt vasa pertusa certis locis ad inferendas gemmas, & alia id genus ornamenta. Nempè supellectilem nitidam Aper recentibus nummis auctus emerat. Legunt aliqui *Diatheca valet*. Vox græca est διαθηκη significatque testamentum. O quantum valet testamentum locuples, pecunia testamento relicta!

Comati. Servi lauti. *Quinque*. Numerus certus pro incerto. Famulorum multitudo maximè divites commendat.

LIX.

E causidico agricola.

1. Jugera mercatus popè Busta latentis agelli
2. Et malè compactæ culmina fulta casæ,
3. Deseris urbanas, tua prædia, Pannice, lites,
4. Parvaque, sed tritæ præmia certa togæ:
5. Frumenta, milium, ptisanamq; fabamq; solebas
6. Vendere pragmaticus: nunc emis agricola.

Vers. 1. *&c.* Mercatus es pauca deserti, & latentis agelli jugera, quæ sunt propè Busta, & nuncium remisisti foro. Locus quidam erat Romæ, dictus *Busta Gallica*, quod Galli olim, cùm obsiderent capitolium, morbo,

bo, pestilentia, Camilli armis, ac virtute domiti, & cedere compulsi, multos hic suorum acervos combusserint.

3. *Tua prædia*. Quæ tibi instar divitis fundi erant.

4. *Togæ*. Quæ fori, & causidicorum propria est.

5. *Ptisanam*. Oryzam, ex qua fit ptisana.

6. *Vendere*. Tanta erat illarum rerum apud te copia, quæ tibi undique muneri mittebantur, cum esses pragmaticus. *Nunc emis*. Quia ste-rilis est ac parvus tuus iste agellus. Vel quia etsi dives sit ac ferax, tamen non æquat tuorum olim clientium liberalitatem, & munera. Debere eas res vendere, cùm agricola sis; cogeris tamen eadem emere.

Pragmaticus. Est propriè jurisconsultus, seu advocatus, qui non facit verba, causas non agit: sed domi, consulentibus respondet ipsos causidicos quasi armis instruit, jura & leges suggerens.

LX.

Certus hæres.

1. Hæredem tibi me, Catulle, dicis.
2. Non credam, nisi legero, Catulle.

Vers. 2. *Nisi legero*. Nempè me à te institutum hæredem: quod quia fieri non potest, nisi resignato, & aperto testamento, post mortem tuam, oro te, citò morere.

LXI.

Commodi calices.

1. Cùm tibi Niliacus portet crystalla cataplus,
2. Accipe de circo pocula Flaminio.
3. Hi magis audaces, an sunt qui talia mittunt
4. Munera; sed geminus vilibus usus inest.
5. Nullum sollicitant hæc, Flacce, toreumata furem
6. Et nimiùm calidis non vitiantur aquis.
7. Quid quòd fecuro potat conviva ministro,
8. Et casum tremulæ non timuere manus.
9. Hoc quoq; nonnihil est, quòd propinabis in istis.
10. Frangendus fuerit si tibi, Flacce, calix.

Vers. 1. 2. Etsi tibi naves Ægyptiæ vasa crystallina ferant; tamen à me accipe pocula vitrea vilia, qualia dantur venum in circo Flaminio. Pag. 23. 307.

Cataplus. Vox est græca, κατάπλους, ideſt, navis, classis

3. Utri sunt audaciores? isti calices, qui audeant in tuas hominis lauti, ac divitis venire manus? an qui illos tibi mittunt muneri? Ego qui tam viles tibi mitto scyphos, nonne sum illis audacior, nonne inurbanus?

4. Tamen his vilibus poculis utilitas ineſt gemina: prima; quòd fures non metuunt: altera, quòd calida aqua non vitiantur.

5. *Toreumata*. Propriè ſunt pocula cælata, pag. 156. 203. Sic ironicè vocat vitreos vileſque ſcyphos.

6. *Vitiantur*. Rumpuntur. vel, deteruntur, infuſcantur.

7. *Securo*. Nullum aut leve creant miniſtro periculum, ſi frangantur, amittantur, &c.

9. *Propinabis*. Offeres alteri libandum ejuſmodi calicem, ex quo cùm ille biberit, ſi tu nolles bibere, ſi volueris calicem frangere, id facere poteris impunè, quod non poſſes, ſi eſſet pretioſus calix. Incantari aliquando putabant pocula, cùmque id ſuſpicarentur, ea frangebant. Idem factitabant, ſi veneno infectum calicem crederent: ſi quis ore impuro, & graveolenti bibiſſet, &c.

LXII.

Annonæ vilitas.

1. Amphora vigeſſis, modius datur ære quaterno.
2. Ebrius & crudus nil habet agricola.

Verſ. 1. Datur, venditur amphora vini, viginti aſſibus. Continebat autem amphora ſextarios octo, & quadraginta; itaq; oportuit vini pretium eſſe viliſſimum.

Vigeſſis, viginti aſſium eſt ſumma, ut centuſſis, centum. Vel, res conſtans viginti aſſibus. *Modius &c.* Modius frumenti quadruplici nummo æreo datur.

2. Quid fit? nempe inebriantur vino agricolæ, & pane ſe ingurgitant, unde vētriculi cruditas oritur. Et nihil tamen habent pecuniæ, ſumma egeſtate vexantur. Juvat agricolas caritas annonæ: vilitas pauperat.

LXIII.

Malignè ſatisfaciens.

1. Nil in te ſcripſi, Bithynice: credere non vis,
2. Et jurare jubes; malo ſatisfacere.

Verſ. 2. *Jurare*. Qui citatus ad judicem de aliquo crimine, recuſabat purgare ſe jure jurando, is cogebatur certā pecuniæ ſummam accuſatori ſolvere. *Malo ſatisfacere*. Pro pecunia ſolvam verſus, aliquid de te verè ſcribam. Faciam carmina ut tibi ſatisfaciam: ſed quæ tibi fortaſſe non satisfacient, quorum te pœnitebit.

LXIV.

Quī omnes laudat, nullum laudat.

1. Ne laudet dignos, laudat Calliſtratus omnes.
2. Cui malus eſt nemo, quis bonus eſſe poteſt?

LXV.

Pauper divite liberalior.

1. Brumæ diebus, feriiſque Saturni,

2. Mit-

2. Mittebat Umber aliculam mihi pauper.
3. Nunc misit alicam: factus est enim dives.

Vers. 2. Alicula est toga brevior quædam; alica verò est flos frumenti, unde pultes & sorbitiunculæ fiebant: ita dicitur, quòd alat corpus. Videtur alica quiddam esse majus, quàm alicula, ut pellis, quàm pellicula: tamen alicula, toga ni mirum est multò majoris pretii, quàm alica & tantillum farinæ. Carpit igitur Umbri sordes, qui dives factus, evasit parcior, & cùm mitteret aliculam & vestē, nunc placentas & pultem donat.

LXVI.

Cœnipeta.

1. Effugere in thermis & circa balnea non est
2. Menogenen, omni tu licèt arte velis.
3. Captabit tepidum dextra levaque trigonem,
4. Imputet acceptas ut tibi sæpe pilas.
5. Colliget & referet lapsum de pulvere follem,
6. Etsi jam lotus, jam soleatus erit.
7. Lintea si sumes, nive candidiora loquetur.
8. Sint licèt infantis sordidiora sinu.
9. Exiguos secto comentem dente capillos,
10. Dicet Achilleas dispositse comas.
11. Fumosæ feret ille tropin de fæce lagenæ,
12. Frontis & humorem colliget ipse tuæ.
13. Omnia laudabit, mirabitur omnia, donec
14. Perpessus dicas tædia mille, veni.

Vers. 1. Nemini licet effugere Menogenem, illum cœnarum captatorem.

3 4. Pilam trigonalem accipiet dextra, & sinistra, quasi à te missam, ut te lusorem egregium prædicet, qui pilam numquam non excipias, ac reddas. *Trigonem.* Pag. 189.

5. Follem tibi ludenti elapsum, & in via pulverulenta jacentem ab humo tollet, referetque, nec pedes inquinare pulvere dubitabit, quamvis jam ipse usus sit balneo, & illo egressus soleas ceperit, brevi accubiturus. De folle diximus. Pag. 189.

9. 10. Te comam pectine componentem dicet pares Achilleis comas habere.

11. Ipse tibi lavanti feret vinum fumosum, vappam. Vino utebantur ad corpus lavandum; vel ad vomitum ad cœnam ciendum, & exonerandum stomachum. Est autem tropis, τρόπις, propriè infi-

infima pars navis; hic metaphoricè est infima pars dolii, & lagenæ.

12. *Humorem*. Sudorem ipse tibi, mancipii instar, absterget.

14. *Veni*. Ad cœnam.

LXVII.

Conviva excalceatus.

1. Bis Cotta soleas perdidisse se questus,
2. Dum negligentem ducit ad pedes vernam,
3. Qui solus inopi præstat, & facit turbam:
4. Excogitavit homo sagax & affutus,
5. Ne facere posset tale sæpius damnum:
6. Excalceatus ire cæpit ad cœnam.

Vers. 1. *Soleas*. Ibant ad convivia soleati: soleas tamen, cùm lectos conscenderent, ponebant, ac servis dabant custodiendas.

2. Cùm diceret se illas perdidisse negligentia sui vernæ, ideſt, servi, quem ad pedes suos duxerat, & illis servandis apposuerat.

3. Quia verna, solus præstat ideſt, præsto est ad omne obsequium, navat operam, Cottæ: atque instar turbæ servorum licet unicus, est. Vel, *facit turbam*, est, tumultum excitat clamando, trepidando circa dominum.

6. *Excalceatus*. Quia reverà carebat calceis.

LXVIII.

Bene nasutus.

1. Tongilianus habet nasum: scio, non nego; sed jam
2. Nil præter nasum Tongilianus habet.

Vers. 2. Videtur esse illius nasus par, aut major reliquo corpore.

LXIX.

Focale calvi.

1. Quòd lana caput alligas, Charine,
2. Non aures tibi, sed dolent capilli.

V. 1. *Lana*. Qui perfrixerant, aut quibus fauces olebant, laneis fasciis, & focalibus protegebant fauces, & collum. Calvus, ut calvitium tegeret, caput similiter obnubebat. In eum jocatur. *Alligas &c.* Pag. 200.

LXX.

Voti pœnitens.

1. Pro sene, sed clarè, votum Maro fecit amico,
2. Cui gravis, & fervens hemitritæos erat:

3. Si

3. Si Stygias æger non iret miſſus ad undas,
4. Ut caderet magno victima grata Jovi.
5. Cœperunt certam medici ſpondere ſalutem:
6. Ne votum ſolvat, nunc Maro vota facit.

Verſ. 1. Maro votum hoc pro ſene fecit, ut ſi convaleſceret, ſacrificaret ipſe Maro victimam Jovi. *Sed clarè.* Honeſtum votum clarè, improbum clam & arcano ore, ut ait alibi Martialis, proferri ſolet. Lege ſatyram 2. Perſii.

2. *Hemitritæos*. Pag. 224.

LXXI.

Mores divitum.

1. Sæpe rogare ſoles qualis ſim, Priſce, futurus,
2. Si fiam locuples, ſimque repentè potens.
3. Quemquam poſſe putas mores narrare futuros?
4. Dic mihi, ſi fias tu leo, qualis eris?

LXXII.

Improbus æmulus.

1. Scribebamus epos: cœpiſti ſcribere, ceſſi,
2. Æmula ne ſtarent carmina noſtra tuis.
3. Tranſtulit ad tragicos ſe noſtra Thalia cothurnos
4. Aptaſti longum tu quoque ſyrma tibi.
5. Fila lyræ movi doctis exculta Camœnis;
6. Plectra rapis nobis ambitione nova.
7. Audemus ſatyras: Lucilius eſſe laboras:
8. Ludo leves elegos: tu quoque ludis idem.
9. Quid minus eſſe poteſt? epigrammata fingere cœpi.
10. Hinc etiam petitur jam mea fama tibi.
11. Elige quid nolis: quis enim eſt pudor omnia velle.
12. Et, ſi quid non vis, Tucca, relinque mihi.

Verſ. 1. *Epos*. Carmen Epicum, ab ἔπος, verbum, narratio: quia narrantur omnia in ejuſmodi poemate, cùm in Dramatico agantur & exhibeatur adhibitis perſonis & actoribus: à ἔπω, facio.

3. *Thalia*. Muſarum una. Pag 183. *Cothurnos*. Pag. 151.

4. *Syrma*. Veſtis humum verrens. Pag. 204.

5. Lyricos verſus condidi.

6. *Plectra*. Pag. 330. *Nova*. Audaci, inuſitata.

7. *Lucilius*. Primus latinam Satyram ſcripſit. Vide Horat. Satyr. 4. & 10. Lib. I.

8. *Elegos*. Pag. 151. 253.

Pro-

LXXIII.

Provinciæ gubernatori Ἐξαιτῶν.

1. Bætis olivifera crinem redimite corona,
2. Aurea qui nitidis vellera tingis aquis:
3. Quẽ Bromius, quẽ Pallas amat: cui rector aquarũ
4. Albula navigerum per freta pandit iter:
5. Omnibus & lætis vestras Instantius oras
6. Intret, & hic populis, ut prior, annus eat.
7. Non ignorat, onus quod sit succedere Macro.
8. Qui sua metitur pondera, ferre potest.

Vers. 1. *Bætis*. Fluvius Hispaniæ. Pag. 83. 257.

2. *Aurea &c.* Suprà, Epigrammate 52.

3. 4. *Bromius*. Bacchus: à βρέμω, fremo. *Pallas*. Inventrix oleæ. Hoc est, cujus ripę vitibus, & oleis abũdant. *Cui &c.* Cui Neptunus per alba freta, iter navibus pervium aperit. Exoneratur Bętis in oceanũ, ostio perãplo.

5. *Instantius*. Macro succedebat in Bætica provincia administranda.

7. 8. Satis intelligit Instantius quã grave sit onus succedere viro optimo, qui carus omnibus fuerit: sed qui prudẽter expẽdit quid ferre valeat; eũ scias oneri, quod subit, ferendo parem esse.

LXXIV.

In impudentem.

1. Osatavi, patrui nasum, duo lumina patris,
2. Et matris gestus dicis habere tuæ.
3. Cùm referas priscos, nullamq; in corpore partem
4. Mentiris; frontem dic mihi cuius habes?

Vers. 3. Cùm majores tuos repræsentes verè ac citra mendacium, in omni tui corporis parte.

4. *Cujus*. Neminis, quia frontem non habes, impudentissimus es vel; frontem habes hominis ignobilis, nebulonis. A bonis codicibus abest hoc Epigramma.

LXXV.

Dormiens adeuntibus.

1. Qui negat esse domi se, tunc cùm limina pulsas,
2. Quid dicat nescis? dormio, Marce, tibi.

Vers. 2. *Dormio tibi*. Id est, domi sum, sed alloqui te nolo; cæteris vigilo, non item tibi.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM

LIBER XIII.

Cui nomen inditum XENIA.

EPIGRAMMA I.

Alea & nuces poetarum.

1. NE toga cordyllis, ne pænula deſit olivis,
2. Aut inopem metuat ſordida blatta famē,
3. Perdite Niliacas, Muſæ, mea damna, papyros:
4. Poſtulat ecce novos ebria bruma ſales.
5. Non mea magnanimo depugnat teſſera talo,
6. Senio nec noſtrum cum Cane quaſſat ebur.
7. Hæc mihi charta nuces, hæc eſt mihi charta fritillus.
8. Alea nec damnum, nec facit iſta lucrum.

XENIA. Sic vocabantur munera, quæ hoſpitibus hoſpites, deinde quæ amicis amici promiſcuè mittebant. ξένος, hoſpes ξένιον, hoſpitale munus. Hujuſmodi munera quia in hoc libro deſcribuntur, hinc nomen *Xenia* libellus invenit.

Verſ. 1. Toga. Involucrum, cucullus. Vide p. 143. Cordyllæ ſunt piſces minuti, & viles: pænula, veſtis craſſior. Sententia eſt: ſcribamus ſanè verſiculos, chartis eos illinamus; ſi nihil aliud aſſequemur, hoc ſaltem faciemus lucri, ut coquis profimus, ut demus blattis eſcas, togam cordyllis.

2. *Blatta*. Vermiculus libros, & pannos arrodens.

3. *Niliacas*. Papyrus in Ægypto naſcitur. Arbuſcula eſt, cujus intimus cortex adhibebatur, inſtar membranæ, ad ſcribendū. *Mea damna*. Chartas, quas unas perdo his Saturnalibus, dum alii opum jacturam, & grave damnum rei familiaris ludendo faciunt.

5. *Bruma*. Brumæ tempore menſe Decembri, celebrabantur Saturnalia, & comeſſationes, ludi, &c. frequentabantur.

5. 6. 7. In Saturnalibus pueri ludebant nucibus, alea viri. Ego, inquit noſter, ludo verſiculis: Quid ſit teſſera, quid talus docui p. 217. *Depugnat*. Teſſera videtur eſſe fortior talo, quia latera ſex habet, quibus poſſit inſiſtere: talus, quatuor tantùm.

Ma-

Magnanimo. Lusores vulgò sunt pertinaces, & obnixi alii aliis non cedere.

Senio. Erat jactus tesserarum felix, cùm sex punctis notata tessera cadebat, si unica tessera singuli lusores uterentur: vel, cùm omnes diversis notatæ punctis ac dissimili facie, jaciebantur, si plures tesseræ ad ludendum adhiberentur. Canis, erat infelicissimus jactus, cùm unico notata puncto tessera mittebatur.

Quassat ebur. Cadendo ferit tabulam eburneam, seu alveolum, in quem tesseræ conjiciuntur è fritillo: vel, ipsum fritillum, in quo tali concutiuntur, non percutit. *Fritillus*. pag. 187.

8. Versiculi nostri, si nulli prosunt, certè nulli nocent.

I. I.

Nigro lectori.

1. Nasutus sis usque licet, sis denique nasus,
2. Quantum noluerit ferre rogatus Atlas:
3. Et possis ipsum tu deridere Latinum,
4. Non potes in nugas dicere plura meas,
5. Ipse ego quàm dixi: quid dentem dente juvabit
6. Rodere? carne opus est, si satur esse velis.
7. Ne perdas operam: qui se mirantur, in illos
8. Virus habe; nos hæc novimus esse nihil.
9. Nec tamen hoc nimium nihil est, si candidus aure,
10. Nec matutina si mihi fronte venis.

Vers. 1. *Nasutus*. Derisor, emunctæ naris, censor asper, & morosus criticus. Pag. 31. nota 6.

2. Habeas nasum tantæ molis & ponderis, ut illum ipse Atlas licèt rogatus, ferre nolit: quamvis totum cœlum ferat. *Atlas*. Pag. 368.

3. *Latinum*. Insignem Domitiani tempore mimum & histrionem.

5. *Quid dentem, &c.* Quid tibi proderit Epigrammata mordacia, & acuta mordere, & carpere, quæ te remordere possunt? Videtur indicare fabellam, qua narratur serpens limam arrodere voluisse. Cui lima; quid me, inquit, mordes, quæ alios mordere soleo? Horat. Lib. II. Serm. Sat. 1. *Fragili quærens illidere dentem, offendet solido*.

7. *Qui se mirantur*. Sibi placent, boni poetæ sibi videntur. In illos tuum stylum, & maledicũ acumen verte.

8. *Hæc*. Nostra carmina. *Esse nihil*. Levia esse, nullius ponderis, pretii.

9. Non sunt tamen nullius planè momenti & ponderis, si candida aure, benigna, facili, audiantur.

10. Si pransus & potus hilarior & solutior: ea legas non siccus & sobrius, ut mane homines vulgò sunt.

De

III.

De ſuis iſtis Xeniis.

1. Omnis in hoc gracili Xeniorum turba libello
2. Conſtabit nummis quatuor empta tibi.
3. Quatuor? eſt nimiùm, poterit conſtare duobus,
4. Et faciet lucrum bibliopola Tryphon.
5. Hæc licet hoſpitibus pro munere diſticha mittas,
6. Si tibi tam rarus, quàm mihi, nummus erit.
7. Addita per titulos ſua nomina rebus habebis:
8. Prætereas, ſi quid non facit ad ſtomachum.

Verſ. 2. *Nummis quatuor.* Nempè ſeſtertiis quatuor minoribus, hoc eſt, denario uno: aſſibus octo noſtratibus.

8. *Si quid tibi diſplicet.*

IV.

Thus.

Serus ut ætheriæ Germanicus imperet aulæ,
Utque diu terris; da pia thura Jovi.

Germanicus. Domitianus. P. 230. *Serus, &c.* Serò cœlum petat, ibi imperaturus; potiùs terris diu imperiret.

V.

Piper.

Cerea quæ patulo lucet ficedula lumbo,
Cùm tibi fortè datur, ſi ſapis, adde piper.

Cerea. Pinguis. pag. 168. *Ficedula.* Avis, ita dicta quòd ficis præſertim veſcatur. *Lucet.* Nitet præ adipe.

VI.

Alica.

Nos alicam: mulſum poterit tibi mittere dives:
Si tibi noluerit mittere dives, eme.

Alicam. Vide Lib. XII. Ep. 62. ſignificat hìc potionem cerviſiæ ſimilem, aut zytho.

Mulſum. Eſt aqua, ſeu vinum, melle conditum. Pag. 186. *Eme.* Omnino enim indiges mulſo, ſi alica uti volueris. Hæc erat inſulſa, niſi eſſet elota mulſo.

VII.

Conchis.

Si ſpumet rubra conchis tibi pallida teſta,
Lautorum cœnis ſæpe negare potes.

Si

Si habes conchem benè coctam, & oleo ſpumante inunctam, poteris domi cœnare, & lautorum convivia ſpernere. Conchis eſt fabæ genus. *Rubra teſta*. In vaſe fictili. *Negare*. Nuncium remittere.

VIII.

Lens.

Accipe Niliacam, Peluſia munera, lentem:
Vilior eſt alica, carior illa faba.

Peluſium, urbs eſt Ægypti in oſtio Nili, quod Peluſiacum appellant: illam hodie vulgus vocat *Belbais*. In Ægypto proveniunt optimæ lentes. *Vilior*. Minoris pretii. *Alicas*. Vide Epigramm. 6. ſuprà. Et pag 607.

IX.

Far.

Imbue plebejas Cluſinis pultibus ollas,
Ut ſatur in vacuis dulcia muſta bibas.

Si vinum, dulce inſtar muſti, bibere cupis, ollas ſeu cados imbue, obline, pultibus factis ex farre Cluſino, ut in illis, cùm vacuæ erunt, vinum condas: ſic enim fiet aquè dulce ac muſtum. Imbuere, eſt quaſi ſaporem dare, inficere. Cluſium Italiæ oppidum, in Hetruria, (*Chiuſi*) ubi far eximium. *Satur*. Cùm ederis pultes. *Vacuis*. Conſumpta pulte, quæ in ollis antea erat.

X.

Simila.

Nec poteris ſimilæ dotes numerare, nec uſus,
Piſtori toties cùm ſit, & apta coco.

Simila, vel ſimilago, eſt farinæ flos. *Dotes*. Utilitates. *Piſtori apta*. Ad panem, ad mattyas conficiendas. *Coquo*. Ad condimenta, & alias res id genus.

XI.

Hordeum.

Mulio quod non det tacituris, accipe, mulis:
Hæc ego cauponi, non tibi dona dedi.

Accipe hordeum, quod mulio dare non ſolet mulis mutis, & ejus furtum tacituris; illud cauponi vendes: itaque non tam tibi datur à me, ut eo veſcaris (pecudum enim cibus eſt) quàm ut illud cauponi vendas, cui eſt opus ad jumentorum paſtum.

XII.

Frumentum.

Trecentum Libyci medios de meſſe coloni

Su-

Sume, ſuburbanus ne moriatur ager.

Moriatur. Sterilis ſit. Habe hoc frumentum, ut patiaris agros tuos quieſcere, ne, ſi eos ſemper jubeas ſegetem ferre, effæti fiant ac inutiles. Dum illi ceſſabunt, tu hoc tritico veſceris. Agri frequenti ſatione ſterileſcunt.

XIII.

Beta.

Ut ſapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quàm ſæpe petet vina piperque cocus?

Sapiant. Saporis aliquid habeant, probè condiantur. *Fatuæ*, Inſipidæ. *Prandia fabrorum*. Quas betas cœnant fabri; quæ ſunt plebejus cibus.

XIV.

Lactuca.

Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat avorum,
Dic mihi, cur noſtras inchoat illa dapes?

Claudere. Id faciebant ad arcendam ebrietatem, rati lactucam vini vim æſtumque inſita frigiditate retundere: inchoabant ab eadem cœnam, quia creditur ciere ventrem, & cibi appetentiam facere. Vopiſcus de Tacito Imperatore ſcribit, eum lactucis indulſiſſe ad ſomnum conciliandum.

XV.

Ligna acapna.

Si vicina tibi Nomento rura co'untur,
Ad villam moneo, ruſtice, ligna feras.

Acapna. Quæ ardent ſine fumo: ἀκαπνος, fumus: ἀκαπνος, ſine fumo. Ligna fieri acapna docet Cato, ſi amurca conſpergantur & ſoli exponantur. *Nomento*. Erat oppidum Latinorum in paludibus ſitum, atque adeò ibi nulla ligna reperiebantur ſicca, & acapna; ſed paluſtria, uda, & viridia, licèt omnia ſilvis fere eſſent plena. Itaque ejus generis ligna eò importanda erant.

XVI.

Rapa.

Hæc tibi brumali gaudentia frigore rapa
Quæ damus, in cœlo Romulus eſſe ſolet.

Frigore. Rapa frigore ali, & pruinis gaudere dicuntur. *Eſſe*. Comedere. Romulus interris veſcebatur rapis; iiſdem in cœlo lætus veſcitur: cur ea ſ pernas? Putabat: unum-

numquemque post mortem iisdem uti cibis, iisdē teneri studiis, quibus in vita tenebatur. Virgil. VI. Æn. 653.

XVII.

Cauliculi.

Ne tibi pallentes moveant fastidia caules,
Nitrata viridi, brassica fiat aqua.

Caules maturi & seniores pallescunt: item, dum coquuntur. Vernam viriditatem servant, si asperſi fuerint aqua nigrata, aut in ea cocti. Nitrū est salis genus.

XVIII.

Porri sectivi.

Fila Tarentini graviter redolentia porri
Edisti quoties, oscula clausa dato.

Fila. Porrum sectile in tenuissima secari frusta, & quasi fila potest. Optimum Tarenti nascebatur. Est urbs in extrema Italia, *Tarento.* *Clausa.* Ne os apertum animam olentem emittat. Est enim porri odor gravis.

XIX.

Porri capitati.

Mittit præcipuos nemoralis Aricia porros:
In niveo virides stipite cerne comas.

Præcipuos. Optimæ notę: peculiares. *Aricia.* Urbs Italiæ Pag. 299. *Nemoralis.* A nemore vicino, sic appellatur. Pag. 214. nota 16. *Stipite.* Calamo porri, seu caudice. Porri capitati jam maturi stipes albicat: in summo, comæ, seu folia, virent.

XX.

Napi.

Nos Amiternus ager felicibus educat hortis:
Nursinas poteris parciùs esse pilas.

Amiternus. Amiternū civitas Italiæ, in Aprutio, patria Salustii, ad amnem Aternum: nunc *S. Vittorino.* *Pilas.* Rapa rotunda, dura: instar pilæ, qualia nascuntur Nursiæ (*Norcia*) in urbe Sabinorum. Sententia est. Si habeas napos Amiternos, poteris contemnere,

mnere, & parciùs, rariùs, esse, ideſt, edere rapa Nurſica, quia napi iſti ſunt ſuaviores, & ſalubriores.

XXI.

Aſparagi.

Mollis in æquorea quæ crevit ſpina Ravenna,
Non erit incultis gratior aſparagis.

Mollis &c. Aſparagus, qui ſeritur, & creſcit in agris Ravennatibus, non eſt ſuavior & melior iſtis incultis, montanis, ſilveſtribus, quos tibi mitto. Aſparagus inſtar ſpinæ acutæ, mollis tamen, è terra naſcitur ſine ullis foliis: incultus & ſua ſponte natus, fertur eſſe melior culto, & ſato. *Ravenna.* Urbs Italiæ. P 165. Hujus ager aſparagis gratiſſimus, ita ut in eo naſcerētur interdū trilibres.

XXII.

Vva duracina.

Non habilis cyathis, & inutilis uva Lyæo,
Sed non potanti me tibi nectar ero.

Uva duracina dicitur, quæ pellem duram, & ſiccam habet. Ex ea vinum exprimi non poteſt, itaque Baccho & poculis idonea non eſt. Eadem eſt cibus ſuaviſſimus. *Nectar ero.* Inſtar nectaris ero tibi, me non potanti, ſed me comedenti. Nectar Deorum potus erat. P. 183.

XXIII.

Chia ficus.

Chia ſeni ſimilis Baccho, quem Setia miſit,
Ipſa merum ſecum portat, & ipſa ſalem.

Chia. Advecta ex inſula Chio. Pag. 331. *Seni Baccho &c.* vino Setino veteri. *Setia.* P. 216. 316. *Ipſa &c.* Habet ſaporem vini veteris, & ſalis.

XXIV.

Cydonia.

Si tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle
Ponentur: dicas hæc melimela licet.

Poma cotonea, dicuntur Cydonia, quia primùm advecta ſunt ex inſula Creta, in qua urbs Cydon. Hæc melle incoquuntur, & eo immerſa menſæ apponuntur, tumque

dici melimela possunt, inquit Martialis, quasi mellita poma: μέλι, mel μῆλον pomum. Melimela propriè sunt poma quædam, sapore musteo, & melleo, pag. 50. 331. *Cecropio*. Attico. Pag. 427.

XXV.

Nuces pineæ.

Poma sumus Cybeles: procul hinc absiste viator,
Ne cadat in miserum nostra ruina caput.

Poma. Omnes fructus paulò majores, vocantur poma: minores verò, baccæ. *Cybeles*. Pinus Cybelæ est sacra. *Ne &c.* Ne te ruentes, & cadentes obruamus. Ferire caput. graviter illæ nuces possent ex alto decidentes, ob suam magnitudinem, & corticem crebris aculeis, tamquam squamis, consertum.

XXVI.

Sorba.

Sorba sumus, molles nimium durantia ventres:
Aptiùs hæc puero, quàm tibi, poma dabis.

Sorba. Alvum astringunt sistuntque. *Puero.* Quia pueri alvum habent molliorem, & magis fluidam, quàm viri.

XXVII.

Spathalion caryotarum.

Aurea porrigitur Jani caryota Kalendis:
Sed tamen hoc munus pauperis esse solet.

Spathalion σπαθ', est ramus palmæ, σπαθάλιον, ramulus. Caryotæ sunt fructus palmæ arboris. Illæ mittebantur initio anni, mense Januario, & levi auri bractea illinebantur, lib. 8. Ep. 33. p. 390. Hinc *aurea* hìc vocantur. *Sed tamen &c.* Istud aureum ornamentum non impedit, quin caryota sit munus pauperi conveniens.

XXVIII.

Coctana.

Hæc tibi quæ torta venerunt condita meta,
Si majora forent coctana, ficus erat.

Coctana, seu cortana, sunt ficus quædam, sed paulò minores. Itaque ait secundo versu, nihil deesse quin sint ficus, præter molem. *Meta*. Est vas testaceum in metæ, sive turbinis formam: torta dicitur, idest, rotunda, & in acumen desinens. Legit Domitius *mentha*, Est herba quædam: ea involvebantur coctana, ne concussa colliderentur. Legitur in nonnullis codicibus: *ficus erant*.

Pru-

XXIX.

Pruna Damascena.

Pruna peregrinæ carie rugosa senectæ
Sume: solent duri solvere ventris onus.

Peregrinæ senectæ. Quæ senectutem, & rugas in dissita regione induerunt. Damascus est civitas Syriæ: *Damas.* Hæc pruna cient alvum ac solvunt.

XXX.

Caseus Lunensis.

Caseus Etruscæ signatus imagine Lunæ,
Præstabit pueris prandia mille tuis.

Lunensis. Luna Italiæ civitas in Liguriæ finibus, (*Luna.*) Fortasse istis caseis effigies lunæ imprimebatur, ut esse Lunenses intelligerētur. Erant autem insigni magnitudine, ac servis ad plura prandia unus sufficiebat.

XXXI.

Caseus Vestinus.

Si sine carne voles jentacula sumere frugi,
Hæc tibi Vestino de grege massa venit.

Jentacula. Aliquid cibi manè sumebant Romani, vixque prandebant, sed paulò ante solis occasum cenabant. *Frugi.* Sana: vel frugalia, levis impendii: est genitivus instar adverbii, à nominativo frux frugis, & sublato s. frugi. *Massa* Caseus. Est enim lac concretum. *De grege Vestino.* Ex ovibus Vestinis: ager Vestinus in Italia erat, inter Picenos, Marsos, & Pelignos. Hodie pars est ulterioris Aprutii, *Abruzzo.*

XXXII.

Caseus Velabrensis.

Non quemcumq; focum, nec fumum caseus omnem,
Sed Velabrensem qui bibit, ille sapit.

Ordo verborum est. Non sapit caseus, qui quemcumque focum, & quemlibet fumum bibit: sed qui Velabrensem dumtaxat. Velabrum erat Romæ vicus. Vide Lib. XI. Epigram. 30. versu 10.

XXXIII.

Casei Trebulani.

Trebula nos genuit: commendat gratia duplex,
Sive levi flamma, sive domamur aqua.

Trebula. Urbs Italiæ pag. 274. *Gratia duplex.* In pre-

tio fumus ob duplicem uſum qui nobis ineſt: duplici modo paramur, & apponimur cum gratia, & dignitate, vel in fruſtula, & offulas ſecti ac levi igne toſti, vel aqua calida macerati, & molliti.

XXXIV.

Lucanica.

Filia Picenæ venio Lucanica porcæ:
Pultibus hinc niveis grata corona datur.

Lucanica, Pag. 202. *Picenæ*. Sues egregiè ſaginati adducebantur ex agro Picено. P. 51. *Pultibus &c.* Lucanicæ rectè coronant, ideſt, ambiunt patinam plenam pultibus niveis, nempè factis è polline triticeo.

XXXV.

Olivæ.

Hæc quæ Picenis venit ſubducta trapetis,
Inchoat atque eadem finit oliva dapes.

Subducta. Detracta, non ſubjecta. *Trapetis*. Prælis, Trapetum eſt mola, qua premuntur olivæ, ut oleum exprimatur, a τρέπω verto, volvo. *Piſenis*. Pag. 53. *Inchoat*. Ut orexim invitet: *finit*, ut arceat ciborum faſtidium. Utrumque olivæ præſtat.

XXXVI.

Mala citrea.

Aut Corcyræi ſunt hæc de frondibus horti,
Aut hæc Maſſyli poma draconis erant.

Citrea mala. Fructus citri arboris. Vocantur etiam mala aurea, Heſperia, Medica, Perſica. *Corcyrei*. Pag. 215. 341. 411. *Maſſyli*. Libyci. Pag. 403. 432. *Draconis*. Qui ſervabat hortos Heſperidum. Pag. 18.

XXXVII.

Coloſtrum.

Surripuit paſtor quæ nondum ſtantibus hædis,
De primo matrum lacte coloſtra damus.

Coloſtrum eſt primum illud lac, quod ex uberibus armentorum exprimitur, priùs quàm ea pulli ſugant. Damus igitur coloſtra, quibus paſtor fraudavit hœdos recens natos, & nondum inſiſtere pedibus valentes.

Ha-

XXXVIII.

Hædus.

Lascivum pecus, & viridi non utile Baccho
Det pœnas: nocuit jam tener ille Deo.

Non utile Baccho. Quia vitium gemmas arrodit hœdus. *Det pœnas,* Nempe mactatus. *Nocuit &c.* Non immerito cæditur, licèt sit parvulus: jam enim vites corrosit.

XXXIX.

Ova.

Candida si croceos circumfluit unda vitellos,
Hesperius scombri temperet ova liquor.

Si ovum sorbile tibi ponitur, in quo humor candidus vitellum flavum ambiat, bene illud condies adhibito liquamine, seu garo, quod fit è succo scombrorũ piscium, qui optimi capiuntur in Hispania. De garo V. p. 318.

XL.

Porcellus lactens.

Lacte mero pastum pigræ mihi matris alumnum
Ponat, & Ætolo de sue dives edat.

Mero. Solo. *Matris.* Porcæ. *Ponat.* Epulandum det. *Ætolosue.* Apro ingenti, qualis Ætolus ille, sive Calydonius fuit. (Lib. Spect. Ep. 14.) Apros edat ingentes dives, ego pauper libentiùs porcellis vescar.

XLI.

Apyrina, & tuberes.

Non tibi de Libycis tuberes, & apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus.

Tuberes. Sunt poma quædam, (Plin. Lib. 15. c. 14.) Item Apyrina (Plin. Lib. 13. cap. 19.) Quę ideo sic appellantur, quia abest illis nucleus lignosus, ac durior; insunt molliores dumsaxat acini: *πυρὴν,* nucleus. *ἀπύρηνος* sine nucleo. Utraque olim poma in Africa nascebantur, in Italiam deinde traducta, in agro maximè Nomentano (pagin. 94.) ubi villam habebat Martialis, optima proveniebant.

XLII.

Idem munus.

Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes, quid tibi cum Libycis?

Quid tibi, &c. Quid curas Libycos, nempe tuberes. Potes illos ſpernere. Habes vernas tuberes, hoc eſt, domi, in Italia, natos; quid peregrinos expetis?

LXIII.

Sumen.

Eſſe putes nondum ſumen; ſic ubere largo
Effluit, & vivo lacte papilla tumet.

Sumen. Erat ferculum confectum è papillis porcæ lactantis. Iſtæ papillæ porcinæ, inquit, coctæ, ita ſunt adhuc plenæ lactis, ut nondum ſumen, ſive coctas papillas eſſe meritò putes; ut ipſam vivæ ſuis carnem eſſe dixeris. Quidam legunt, *nudum ſumen*, ideſt, adhuc vivas, nondum coctas, aut elixas ſuis papillas.

XLIV.

Pulli gallinacei.

Si Libycæ nobis volucres, & Phaſides eſſent,
Accipies: at nunc accipe cortis aves.

Volucres Libyca. Gallinæ Africanæ, quas Numidicas vocabant. pag. 167. nota 15. *Phaſides volucres.* Phaſiani. p. 167. *Cortis.* Ubi altilia domeſtica. pag. 449.

XLV.

Mala Perſica.

Vilia maternis fueramus Perſica ramis:
Nunc in adoptivis Perſica cara ſumus.

In arbore materna eramus olim fructus parvi pretii: at cùm inſiti fuimus, & ab altera quaſi arbore adoptati, cari ſumus. Iſti fructus inſitione fiunt præſtantiores. Legunt quidâ in primo verſu *Præcoqua*, ideſt, præmatura. Nam æſtate matureſcunt, cùm cætera ejuſdem generis mala miteſcant ſub autumnum. Perſica dicuntur, quòd allata credantur è Perſide. Nuciperſica etiam vocantur, quia ægrè nux, ſive nucleus à carne ſolvitur: item Armeniaca, quia Armenia Perſidi eſt vicina.

XLVI.

Panes Picentini.

Picentina Ceres niveo ſic nectare creſcit,
Ut levis accepta ſpongia turget aqua.

Picentina. Pag. 51. Ejuſmodi panes fiebant (Plinio teſte lib. 18. cap. 11.) ex alica, & in furno, ollis inditis, torrebantur: ob duritiem ægrè frangebantur, neque in cibum adhibebantur, niſi macerati lacte, quo intumeſcebant, inſtar ſpongiæ aqua imbutæ.

Boleti

XLVII.

Boleti.

Argentũ atq; aurũ, facile eſt, lænamque, togamque
Mittere: boletos mittere difficile eſt.

Lænam. Veſtem villoſam aliis veſtibus ſuperinjici ſolitam. *Boletos*. Sunt fungi optimi: ſed ancipites, & periculoſi; atque eadeo difficile eſt bonos tutò mittere. Vel: quia unuſquiſque mavult iis veſci, quàm amico mittere.

XLVIII.

Ficedula.

Cùm me ficus alat, cùm paſcar dulcibus uvis,
Cur potiùs nomen non dedit uva mihi?

De hac avicula dictum jam epigr. 5. veſcitur ficis, & uvis. Cur igitur non vocatur uvedula, ut ficedula?

XLIX.

Tubera.

Rumpimus altricem tenero quæ vertice terram
Tubera, boletis poma ſecunda ſumus.

Vertice. Tubera enim (fungorum eſt genus vulgare, à tubere, ſeu tumore vocatum) calloſo capite erumpunt ex humo. *Secunda*. Cedentia, inferiora. *Sumus* fructus deteriores boletis. Sunt illi fungi nobiles, & exquiſiti. *Poma*. Sic vocat fungos impropriè, fortaſſe quòd, pomorum inſtar, ſint capitati.

L.

Turdi.

Texta roſis fortaſſe tibi, vel divite nardo,
At mihi de turdis facta corona placet.

Nardo. Coronæ lautiſſimæ, teſte Plinio, fiebant è foliis nardi: quæ eſt arbuſcula odorata. *Corona* Rotundum vimen, vel ramus, turdis undique in orbem pendentibus. Denos vulgò inſerebant ramulo torto: unde vulgò hujus epigram. lemma eſt, *Turdorum decuria*.

LI.

Anas.

Tota quidem ponatur anas; ſed pectore tantùm
Et cervice ſapit: cætera redde coco.

LII.

Turtur.

Dum pinguis mihi turtur erit: lactuca valebis,
Et cochleas tibi habe: perdere nolo famem.

Perdere, &c. Nolo famem placare tam vilibus cibis.

LIII.

Perna.

Cerretana mihi fiet, vel missa licebit
De Menapis: lauti de petasone vorent.

Perna, quamvis Menapia, & deterior Cerretana, mihi tamen erit gratissima, & fiet mihi Cerretana, id est, erit instar Cerretanæ, lauris petasonem relinquo. Perna est pars coxæ porcinæ salitæ pedi proximior, unà cum ipso pede. Mittebatur optima de Cerretanis Hispaniæ populis, ad montes Pyrenæos sitis, quorum regio dicitur hodie *la Cerdana*, & oppidum primarium *Puicerdam*; olim, Jugum Cerretanorum. Menapii; populi erant Germaniæ, ubi nunc Juliacenses, Moguntini; vel ut quidam malunt, Brabantini.

Lauti. Delicatioris fastidii homines, divites.

LIV.

Petaso.

Musteus est; propera, caros nec differ amicos:
Nam mihi cum vetulo sit petasone nihil.

Est petaso coxa porcina salita, costarum partem comprehendens: lata instar pilei Thessalici, quem πίτασον vocabant. *Musteus.* Recens, succi, & saporis plenus. Veteres enim Latini mustum appellabant, non tantùm vinum recens expressum, sed etiam quidquid novum, & integrum foret. *Differ.* Vocare ad cœnam.

LV.

Colocasia.

Niliacum ridebis olus, lanasque sequaces,
Improba cum morsu fila manuque trahes.

Mitto tibi colocasiam (est faba Ægyptiaca, pagin. 390.) olus in Ægypto notum, quod licèt apud multos in pretio sit, tamen contemnes ac ridebis, cùm inter edendum videbis illud in longa fila duci, & digitis tuis, ac dentibus malè adhærescere.

Jecur

LVI.

Iecur anſeris.

Aſpice, quàm tumeat magno jecur anſere majus!
Miratus dices: hoc, rogo, crevit ubi?

Tumeat. Farciebant illud ficis, lacte, mulſo, &c. ita ut in miram amplitudinem creſceret.

LVII.

Glires.

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore ſum, quo me nil niſi ſomnus alit.

Glis, mus eſt ſilveſtris, & major domeſtico: hyeme tota dormit ac ſaginatur; vere exeunte expergiſcitur. Plin. Lib. 8. capit. 52.

LVIII.

Cuniculus.

Gaudet in effoſſis habitare cuniculus antris,
Monſtravit tacitas hoſtibus ille vias.

Cuniculus, animal agreſte & notum, domos ſub terra fodiens; tantoq; proventu ferax, ut incolæ Balearium inſularum militares copias adversùs cuniculos rura pervaſtantes ab Auguſto petierint. Plin. Epiſt. 55. lib. 8.

Tacitas vias. Artem cuniculorum, & meatuum ſubterraneorum, quibus urbes capiuntur.

LIX.

Attagena.

Inter ſapores fertur, alitum primus
Jonicarum guſtus attagenarum.

Attagenæ, aves Aſiaticæ, ſaporis exquiſiti, præſertim in Jonia.

LX.

Gallina altilis.

Paſcitur, & dulci facilis gallina farina:
Paſcitur, & tenebris, ingenioſa gula eſt.

Facilis. Cicur: vel, facilè parabilis. *Farina.* Maximè hordeacea, vel triticea.

Tenebris. In obſcuro continentur gallinæ, ut facilius pingueſcant: imòillis inter

dum oculi effodiuntur eamdem ob causam. *Ingeniosa gula est.* O gulæ artes & industriam admirabilem! quæ sciverit altilia in tenebris & carcere saginare.

LXI.

Perdix.

Ponitur Ausonis perdix rarissima mensis.
Hanc in lautorum condere sæpe soles.

Condere, &c. Interdum tamen ponitur in lautorum mensis, ubi eam soles abdere in peram, ac domum ferre.

LXII.

Columbæ.

Ne violes teneras perjuro dente columbas,
Tradita si Cnidiæ sunt tibi sacra Deæ.

Ne columbas ede, si Veneris es sacerdos. Columbæ sacræ erant Veneri, quæ Dea Cnidia vocatur, quia Cnidus, oppidum Cariæ, in Asia (*Gnido*) Venerem præcipuè colebat, ostentabatque illius imaginem insigni artificio elaboratam à Praxitele.

LXIII.

Galbula.

Galbula decipitur calamis, & retibus ales,
Turget adhuc viridi cùm rudis uva mero.

Galbula. Est avicula, quæ uvis matureſcentibus capi solet. *Calamis.* Viscatis. *Rudis.* Immatura. Cùm racemi sunt adhuc virides.

LXIV.

Cattæ.

Pannonicas nobis nunquàm dedit Umbria cattas:
Mavult hæc Domino mittere dona Pudens.

Inter aves recensētur cattæ hoc in loco, de quibus nulla mentio apud veteres scriptores. Advectæ primùm sunt è Pannonia (pag. 379.) & in Umbria Italiæ parte (pag. 334.) in qua dumum & agros habebat Pudens, capiebantur. Sed eas tamen, inquit Martialis, non mittit ille Romam amicis, sed Domino, ideſt Domitiano, vel diviti patrono, quippe lautissimum cibum.

LXV.

Pavo.

Miraris quoties gemmantes explicat alas,
Et potes hunc sævo tradere, dure, coco?

Tra-

Tradere. Dare interficiendum, & mensæ apponendum. Cùm pavo tam pulcra | præbeat spectacula, mactandus profectò non est; servire oculis, non gulæ, debet.

LXVI.

Phœnicopterus.

Dat mihi penna rubens nomen: sed lingua gulosis
Nostra sapit, quid si garrula lingua foret?

Cur hæc avis ita dicatur, docui pag. 167. versu 14. *Garrula*. Loquax, loqui docilis, ut psittacorum. Si mihi talis esset lingua, quantò essem pretiosior?

LXVII.

Phasianus.

Argiva primum sum transportata carina:
Ante mihi notum nil, nisi Phasis, erat.

Argonautæ (pagin. 174. 327.) dicuntur primi Phasianum è Colchide (p. 22.) attuliisse: *Phasis*. Colchorum in Asia fluvius.

LXVIII.

Gallina Numidica.

Anſere Romano quamvis satur Hannibal esset:
Ipse suas nunquam barbarus edit aves.

Romano. Quia Capitolium servarat (p. 438.) vel, quia illius jecur inter ciborum delicias erat Romæ. Supra ep. 56. *Suas Aves*. Gallinas è Numidia, parte Africæ, allatas. *Numquam*. Quia nondum erant Romanis mensis uti nunc sunt, cognitæ. Carpit luxum Romanorum.

LXIX.

Anser.

Hæc servavit avis Tarpeii templa Tonantis.
Miraris? nondum fecerat illa Deus.

Servavit. Galli, Brenno duce, cùm Romam nascentem expugnassent, arcem Tarpejam (pag. 206. 349.) conscendebant, sopitis custodibus: anseris clangore proditi sunt. *Miraris?* Quid mirum tunc ab anſere servatum Capitolium, cùm esset humanum opus, templum ab hominibus conditum? nunc, neque anſere isto, neque alio custode eget, quia Dei opus est; nempe ipsius Domitiani. Ille se Deum appellari jubebat, & capitolium incendio deformatum instauraverat, ac munierat.

LXX.

Grues.

Turbabis verſus, nec littera tota volabit,
Unam perdideris ſi Palamedis avem.

Grues cùm volant, ac maria tranſmittunt, ut calidiora loca petant, trianguli, ſeu literæ græcæ Delta, formam efficiunt: (pag. 427.) quod Palamedes Nauplii, Euboeæ regis, filius, cùm obſervaſſet, hanc literam inveniſſe dicitur. *Turbabis verſus.* Lineas trianguli, & ordines gruum volantium confundes, neque totum delta efficietur, ſi unam ſuſtuleris ex illis gruibus.

LXXI.

Ruſticula.

Ruſtica ſum perdix; quid refert? ſi ſapor idem eſt?
Carior eſt perdix; ſic ſapit illa magis.

Ruſticula, eſt avis è perdicum genere, longo roſtro & recto. *Quid refert?* Quid intereſt, quòd ſim perdix ruſticana, & agreſtis, ſi ſapor idem eſt mihi, ac aliis perdicibus? ſed nimirum ſapit magis, ſuavior eſt, perdix alia, quia majori pretio conſtat. *Sic.* Quia carior eſt. *Pretioſos cibos*, inquit Seneca, *non eximius ſapor, ſed raritas & difficultas parandi facit.*

LXXII.

Cycnus.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator cycnus funeris ipſe ſui

Defecta. Deficiente, moribunda. Pag. 442.

LXXIII.

Porphyriones.

Nomen habet magni volucris tam parva, Gigantis,
Et nomen Praſini Porphyrionis habet.

Avis porphyrio, par eſt gallinæ altili, crura tamen habet longiora, & rubore purpureo ſplendentia. Porphyrion fuit unus è Gigantibus: Item auriga quidam Neroni carus, qui etiã Praſinus appellabatur, fortaſſe quia princeps factionis Praſinæ (de qua l. 4. ep. 31.) Quidã libri habẽt *Purpureonis*: Purpureo idem latinè ſignificat quod Porphyrio, græcè: πορφύρα, purpura.

illu-

LXXIV.

Mullus.

Spirat in advecto, sed jam piger æquore mullus
Languescit: vivum da mare, fortis erit.

Spirat. Vivit quidem mullus in *advecto æquore* idest, piscina, vivario: vel aqua marina cum pisce advecta: sed in ea tamen languet, iners & ferè mortuo similis. *Vivum.* Verum, patens & apertum

LXXV.

Muræna.

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo,
Non valet exustam mergere sole cutem.

Murena est piscis anguillæ similis: capitur maximè in freto Siculo; & cùm est admodùm pinguis, natare solet in summo mari, ac tergum soli exponere, quod ita calore aduritur, ut movere se deinde muræna, & immergere mari nequeat, ac manu facilè capiatur.

LXXVI.

Rhombus.

Quamvis lata gerat patella rhombum;
Rhombus latior est tamen patella.

LXXVII.

Ostrea.

Ebria Bajano veni modò concha Lucrino:
Nobile nunc sitio luxuriosa garum.

Ebria. Pinguis, satura. *Bajano.* pag. 65. 209. *Lucrino.* p. 67. *Veni.* Romam advecta sum. *Concha.* Vesta: ostreum. *Garum.* pag. 318 Sensus est. Dum viverem, aquis contenta fui; nunc mortua condiri amo nobili garo. *Luxuriosa.* Delicata: lautè condienda.

LXXVIII.

Squilla.

Cæruleus nos Liris amat, quem silva Maricæ
Protegit: hinc squillæ maxima turba fumus.

Squilla est piscículus, gregatim natans. *Liris.* Fluvius Latii. p. 498. *Maricæ.* p. 498. nota 9. *Hinc.* Ex hoc flumine, ex hac ripa maritima prodimus squillarum agmen ingens. *Squillæ.* Legitur etiam *Scyllæ.*

Sca-

LXXIX.

Scarus.

Hic ſcarus æquoreis qui venit obeſus ab undis,
Viſceribus bonus eſt: cætera vile ſapit.

Scarus. Piſcis exquiſitus, quem Ennius vocabat cerebrum Jovis. *Viſceribus* &c. Habet jecur egregium, & optimi ſaporis: cæteras corporis partes inſulſas.

LXXX.

Coracinus.

Princeps Niliaci raperis, Coracine, macelli:
Pellææ prior eſt gloria nulla gulæ.

Corvus piſcis, κοραῖνος, principatum obtinet inter piſces Ægyptios. *Reperis.* Ab emptoribus. *Pellææ.* Alexandrinæ: Alexander Magnus, Alexandriæ conditor, vocatur Pellæus à patria Pellæ urbe Macedoniæ. Nullus piſcis eſt nobilior Coracino, & menſis Alexãdrinis gratior.

LXXXI.

Echinus.

Iſte licèt digitos teſtudine pungat acuta,
Cortice depoſito mollis echinus erit.

Echinus Piſcis eſt, acutis, inſtar telorum, ſetis armatus. *Teſtudine*. Putamine, concha, teſta. *Cortice &c.* Si detrahas ipſi ſquamas, erit mollis, & innoxius.

LXXXII.

Murices.

Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas
Induis; & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus.

Noſtro. E ſanie, ſive cruore muricis piſcis egregia purpura tingitur. De Lacernis dictum p. 114. 179.

LXXXIII.

Gobius.

In Venetis ſint lauta licèt convivia terris,
Principium cœnæ gobius eſſe ſolet.

Venetis. Italiæ populis, ad oram intimi ſinus Adriatici. *Principium &c.* Inde Gobii laus, quòd in lautis etiam conviviis, primo loco apponatur.

LXXXIV.

Lupus.

Laneus Euganei lupus excipit ora Timavi,

Æquo-

Æquoreo dulces cum ſale paſtus aquas.

Laneus. Cujus alba, & mollis, inſtar lanæ, eſt caro.

Euganei p. 192. *Timavi* p. 192. *Æquoreo &c.* Præcipuo erant in pretio lupi, qui caperentur in oſtiis fluminum: illi enim marinis aquis paſcebantur, & flumineis abluebantur.

LXXXV.

Aurata.

Non omnis laudem pretiumque aurata meretur.
Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus.

Ita vocatur hic piſcis ab aureo colore capitis. Ait eum eſſe in pretio, qui verſetur in Lucrino lacu (pag. 66.) & ibi minutis piſciculis concha incluſis paſcatur.

LXXXVI.

Acipenſis.

Ad Pallatinas acipenſem mittite menſas:
Ambroſias ornent munera rara dapes.

Pallatinas. Imperatorias. p. 232. *Ambroſias*. Divinas, Cæſareas. Pag. 183.

Rara. Lege Horat. Lib. 2. Serm. Sat. 2. Dicitur etiam, acipenſer, acipenſeris.

LXXXVII.

Lepus.

Intes aves turdus, ſi quid me judice certum eſt,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Gloria prima. Suaviſſimus cibus. Legitur in quibuſdam codd. *mactea prima, lepus*. Eſt autē mactea, ſeu mattya, genus delicatioris, & dulciarii ferculi, p. 519. Quę vox nō tantúm fęmineo genere effertur, ſed etiam neutro.

LXXXVIII.

Aper.

Qui Diomedæis metuendus ſetiger agris
Ætola cecidit cuſpide, talis erat.

Ætola. Meleagri. Lege p. 13. 90. *Diomedæis agris*. Ætolis. Diomedes enim fuit Ætoliæ rex, in Græcia.

LXXXIX.

Dama.

Dente timentur apri, defendunt cornua tauros:
Imbelles damæ quid, niſi præda, ſumus?

Orix

XC.

Oryx.

Matutinarum non ultima præda ferarum
Sævus oryx, constat quot mihi morte canum!

Matutinarum. Ante meridiem exhibebantur in amphiteatro venationes ferarum: post meridiem homines inter se digladiabantur. *Manè*, inquit Seneca Lib. 1. epist. 7. *leonibus, & ursis homines meridie suis spectatoribus objiciuntur.*

Oryx. Capra quædam Africana, immanis acut o cornu, &c. Sententia est. Iste Oryx qui matutino in spectaculo, fuit objectus canibus venaticis, & aliis, quibuscum depugnaret, feris, in arena, quàm multorum mihi canum morte constat. Quot canes, antequam caperetur, interfecit!

XCI.

Cervus.

Hic erat ille tuo domitus, Cypariſſe, capiſtro:
An magis iſte tuus, Silvia, cervus erat?

Cypariſſe. Ovidius 10. Metamorph. narrat fuiſſe cuidam puero, quem Cypariſſum appellat, cervum cicurem in deliciis, cui fræna, & capiſtrum, ut equis aſſolet, injiciebat. Cùm verò eum imprudens interemiſſet, ac ſibi dolore victus, necem conſciviſſet, in cypariſſum, ſive cupreſſum arborem, mutatum fuiſſe. *Capiſtro.* P. 91. *Silvia.* Soror Thyrridæ, de qua Virg. 7. Æneid. verſ. 483. Ea cervum quoque cicurem domi alebat. Cervum igitur, quem amico mittit ab antiquitate commendat. Cervi ſunt admodùm vivaces.

XCII.

Laliſio.

Cùm tener eſt onager, ſolaque laliſio matre
Paſcitur; hoc infans, ſed breve nomen, habet.

Dum onager eſt tener, & recens natus; dum ſolo matris lacte paſcitur, vocatur laliſio: hoc nomen habet, dum eſt pullus, ſed non diu habet, quia citò adoleſcit, ac inſitam feritatem exercet. Eſt onager, ſilveſtris aſinus. Laliſio apud Afros gratiſſimum erat ferculum.

XCIII.

Caprea.

Pendentem ſumma capream de rupe videbis:
Caſuram ſperes; decipit illa canes.

Decipit. Quia per invias rupes evadit agilitate ſumma.

Dor-

XCIV.

Dorcas.

Delicium parvo donabis dorcada nato;
Jactatis ſolet hanc mittere turba togis.

Dorcas, caprea ſilveſtris eſt; facilè cicuratur, ita ut pueris dari ſoleat, à quibus duci ſe & tractari ſinit. Eadem in arenam, ſeu caveam mittebatur dato ſigno à populo, quod fiebat jactatis togis, & excuſſis.

XCV.

Onager.

Pulcher adeſt onager: mitti venatio debet
Dentis Erythræi: jam removete ſinus.

Mitti. Omitti, relinqui. *Dentis Erythræi* Elephantorum Africanorum. Ad Erythræum mare jacet Africæ pars, elephantorum nutrix. De onagro dictum eſt ſupra, Epigr. 92. De mari Erythræo p. 257. *Sinus*. Retia, quibus onagri, ut ad illam Elephantis. Jucundior erit onagri & mitior venatio.

XCVI.

Oleum Venafranum.

Hoc tibi Campani ſudavit bacca Venafri:
Unguentum, quoties ſumis, & iſtud oles.

Bacca. Oliva. *Venafri*. Eſt civitas Italiæ. Pag. 600. *Unguentum &c.* Quoties uteris unguento, oleum oles. Unguenta odorata oleo admixto confici ſolent.

XCVII.

Garum ſcombrorum.

Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo
Accipe fæcoſum, munera cara, garum.

Quid eſſet garum dixi, pag. 318. Olim ex garo piſce fiebat: poſtea confectum eſt è ſanguine thynnorum, ſcombrorum, &c. *Fæcoſum*. Fæculentum.

XCVIII.

Muria.

Antipolitani (fateor) ſum filia thynni:
Eſſem ſi ſcombri, non tibi miſſa forem.

Con-

Confecta fui è ſanguine thynnorum, qui capiuntur ad Antipolim, (*Antibes*, urbem Galliæ maritimam, in Provincia. Si eſſem è ſcombrorum nata ſanguine, eſſem carior & nobilior, neque ad te miſſa forem.

XCIX.

Mel Atticum.

Hoc tibi Theſei populatrix miſit Hymetti
Pallados à ſilvis nobile nectar, apis.

Theſei. Attici. Theſeus rex fuit Athenienſium: Hymettus, mons, Atticæ. pag. 426. 427. 361. *Pallados ſilvis*. Atticis. Pallas enim Athenienſium præſes. *Nectar*. pag. 394. Mel iſtud inſtar nectaris tibi erit.

C.

Favi Siculi.

Cùm dederis Siculos mediis de collibus Hyblæ,
Cecropios dicas tu licet eſſe favos.

Favi ſunt cellulæ in alvearibus, mellis receptacula. Cùm mel Siculum dederis, poteris affirmare meritò, eſſe mel Atticum, nihilo enim deterius eſt Siculum Attico. *Hyble*, p. 124. 426. *Cecropios*. p. 47. 231.

CI.

Paſſum.

Gnoſſia Minoæ genuit vindemia Cretæ
Hoc tibi quod mulſum, pauperis eſſe ſolet.

Paſſum, eſt vini dulcis genus, quod fit ex uvis paſſis, ſive ad ſolē expanſis & aduſtis. Paſſum igitur iſtud factum fuit ex uvis Creticis, & eo utuntur pauperes pro mulſo. Mulſum propriè fit ex melle & vino generoſo: itaque carius & nobilius eſt paſſo, quod exprimitur ex uva qualibet, affuſa etiā interdū aqua. *Gnoſſia*. Cretenſis. Gnoſſus civitas Cretæ inſulæ, (p. 101.) in qua regnavit Minos. De mulſo conſule epigramma 103. infrà.

CII.

Vinum picatum.

Hæc de vitifera veniſſe picata Vienna
Ne dubites: miſit Romulus ipſe mihi.

Picatum. Pice admixta medicatum: vel factum ex uvis picem redolentibus. Tales naſcebantur in agro Viennenſi in Gallia. (*Vienne en Dauphine.*) Poſtea in Romano ſolo ſponte natas affirmat Plinius. *Romulus*. Vel amicus vatis quiſpiam, & nobilis caupo: vel ipſe Romæ conditor, hoc ſenſu: quòd vinum iſtud antea petitum è Gallis, jam Romano in agro naſcatur.

Mul-

CIII.

Mulsum.

Attica nectareum turbatis mella Falernum:
Misceri decet hoc à Ganymede merum.

Mulsum est, potio confecta ex melle, & vino, vulgò Falerno. pag. 185. Ait vates turbari melle, corrumpi, & inquinari Falernum, quod instar nectaris à Jove bibi, miscente Ganymede, debeat purum, & merum; non corrumptum melle ac vitiatum.

CIV.

Vinum Albanum.

Hoc de Cæsareis mitis vindemia cellis
Misit, Juleo quæ sibi monte placet.

Cæsareis. Albanis. Pag. 177
Juleo &c. Vindemia quæ sibi placet, se amat, uberrima est, in monte Albano, qui Juleus vocatur, quia Julus Æneæ filius Albam condidit.

CV.

Surrentinum.

Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum
Sume: dabunt calices hæc tibi vina suos.

Si bibis vina ex agro Surrentino missa, noli sumere vasa aurea vel murrhina: (pag. 225.) Poetis ea bibere in vasis fictilibus, nec inelegantibus factis itidem, & natis, utipsa vina Surrenti. Surrentum est urbs Italiæ, in Piceno, maritima & ampla, *Sorrento*.

CVI.

Falernum.

De Sinuessanis venerunt Massica prælis:
Condita quo, quæris, consule? nullus erat.

Massica vina, & Falerna, eadem hic sunt: quia Massicus mons est Falerno vicinus. Ab utroque prope abest Sinuessa urbs Latii, (Pag. 299.) ubi hæc vina premebantur. *Nullus erat.* Adeo sunt vetusta vina, ut nondum essent creati consules, cùm in amphoris condita sunt. Creati porrò fuerunt consules exactis regibus, anno ab urbe condita 245.

CVII.

Setinum.

Pendula Pomptinos quæ spectat Setia campos,
Exigua vetulos misit ab urbe cados.

Setia. Pag. 216. 316. *Pomptinos.* 524.

Fun-

CVIII.

Fundanum.

Hæc Fundana tulit felix autumnus Opimi;
Expreſſit muſtum conſul, & ipſe bibit.

Fundana. Fundi, urbs Italiæ (*Fondi,*) *Opimi.* De Opimio conſule facta mentio P. 43. *Expreſſit.* Tanta erat illorum temporum frugalitas, ut ipſi conſules non dubitarent agros colere, ac vinum ipſi ſuum premere.

CIX.

Trifolinum.

Non ſum de primo (fateor) Trifolina Lyæo,
Inter vina tamen ſeptima vitis ero.

Mons Trifolinus, hujus vini patria, eſt in Campania prope Neapolim, hodie *Mõte di S. Martino.* Dictum volunt à copia trifolii, cujus herbæ ferax eſſet. Non ſum (inquit vitis Trifolina) parens vini, quod primũ ac principem habere locum debeat: habebo tamen facilè ſeptimum. Sex enumeravit hactenus vini genera Martialis, quibus hoc Trifolinũ, ſubjicit. *Lyæus.* pag. 72.

CX.

Cæcubum.

Cæcuba Fundanis generoſa coquuntur Amyclis:
Vitis, & in media nata palude viret.

Cæcubi agri ſunt in Campania, prope Fundos (ſuprà Ep. 108.) & Amyclas, quod oppidum erat Italiæ, inter Cajetam & Terracinam, à Laconibus excitatum: *Coquuntur.* Æſtivis ſolibus.

CXI.

Signinum.

Potabis liquidum Signina morantia ventrem:
Ne nimiùs ſiſtant, ſit tibi parca ſitis.

Signina. Nata in agris prope Signiam urbe olim Latii; nunc Campaniæ Rom. in ditione Pontificia. *Segni.* *Ne &c.* Parcè tamen illa bibe, ne nimium ventrem aſtringant ac ſiſtant.

CXII.

Mamertinum.

Amphora Neſtorea tibi Mamertina ſenecta
Si detur, quod vis nomen habere poteſt.

Mamertini, ſunt incolæ Siciliæ, qui olim, ejecti Samo, Meſſanam urbem (*Meſſina*) occuparunt: quamobrem

pro

pro Meſſanenſibus interdum accipiuntur. Senſus eſt: ſi detur tibi vinum Siculum vetus, certabit cum aliis quibuslibet etiam laudatiſſimis, eorumque nomen cum dignitate feret. *Neſtorea*. Pag. 266.

CXIII.

Tarraconenſe.

Tarraco, Campano tantùm ceſſura Lyæo.
Hæc genuit Tuſcis æmula vina cadis.

Tarraco. 55. *Cãpano*. Italo Falerno. *Lyæo*. 71. *Tuſcis*. p. 332.

CXIV.

Nomentanum.

Nomentana meum tibi dat vindemia Bacchum:
Si te Quinctus amat, commodiora bibes.

Meum. Quia in agro Nomentano (pag. 90.) villam habebat. *Quinctus*. An Q. Ovidius, amicus Martialis, ad quem multa extant Epigrammata? an alius quiſpiam dives, ac beatus?

CXV.

Spoletinum.

De Spoletinis quæ ſunt carioſa lagenis
Malueris, quàm ſi muſta Falerna bibas.

Vetuſta vina Spoletina præferes Falernis recentibus. Præſtat vinum Spoletinũ ſenex, & lãguidũ, muſto Falerno. Spoletũ, hodie *Spoleto*, eſt civitas Umbriæ, in Italia.

CXVI.

Pelignum.

Marſica Peligni mittunt turbata coloni:
Non tu, libertus ſed bibat illa tuus.

Marſica. Marſi populi ſunt Italiæ, propè Pelignos (pag. 43. 66.) ubi vina fæcata, & tenuia: ſervis aptiora, quàm dominis. Libertus, eſt ſervus donatus libertate.

CXVII.

Acetum.

Amphora Niliaci non ſit tibi vilis aceti:
Eſſet cùm vinum, vilior illa fuit.

Niliaci. Fiebat optimum acetum in Ægypto. *Vilior*. Quia ex vino non optimo cõficitur acetum præſtans.

CXVIII.

Maſſilitanum.

Cùm tua centenos expugnet ſportula cives,
Fumea Maſſiliæ ponere vina potes:

Cùm

Cùm ſportulam des centenis clientibus, quos hoc levi munere expugnas, cogiſque ad obſequia omnia tibi præſtanda; potes illis apponere, præbere, vinum Maſſilienſe, inſuave, ac fumoſum. Ita ſumptui parces, & parum ex eo bibetur. *Maſſiliæ*. Pag. 503.

CXIX.

Caretanum.

Cæretana Nepos ponat, Setina putabis.
Non ponit turbæ, cum tribus illa bibit.

Cære, ſive Cærete, oppidum olim Tuſciæ, nunc *Cerveteres*. *Nepos*. Homo dives amicus Martialis. *Setinæ*. Pag. 316 *Tribus*. Cum paucis convivis.

CXX.

Tarentinum.

Nobilis & lanis, & felix vitibus Aulon,
Det pretioſa tibi vellera, vina mihi.

Aulon. Convallis propè Tarentum, velleribus, propter oves, & paſcua; nec non vitibus, abundans. Eſt etiam urbs Albaniæ, olim Macedoniæ, nunc *Valona*.

CXXI.

Vnguentum.

Unguentum hæredi nunquam, nec vina relinquas:
Ille habeat nummos, hæc tibi tota dato.

Hæc. Unguenta & vina, nummis omnibus potiora.

CXXII.

Roſa hiberna.

Dat feſtinatas, Cæſar, tibi bruma coronas:
Quondam veris erat, nunc tua facta roſa eſt:

Feſtinatas. Studio, & arte otas ante tempus. *Nunc tua &c.* In tuum honorem, ut ea coroneris in convivio, naſcitur, & floret etiã in ipſa bruma, medio Decembri. Eo celebrabantur Saturnalia, & iſta xenia mittebantur.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM

LIBER XIV.

Cui nomen est APOPHORETA.

EPIGRAMMA I.

De isto suo libello.

1. SYNTHESIBUS dum gaudet eques, dominusque senatus;
2. Dumq; decent nostrum pilea sumpta Jovem:
3. Nec timet ædilem moto spectare fritillo,
4. Cùm videat gelidos tam propè verna lacus:
5. Divitis alternas & pauperis accipe sortes,
6. Præmia convivæ det sua quisque suo.
7. Sunt apinæ, tricæque, & si quid vilius istis.
8. Quis nescit? vel quis tam manifesta negat?
9. Sed quid agam potiùs madidis, Saturne, diebus,
10. Quos tibi pro cœlo filius ipse dedit?
11. Vis scribam Thebas, Trojamve, malasve Mycenas?
12. Lude, inquis, nucibus: perdere nolo nuces.
13. Quovisumq; loco potes hunc finire libellum
14. Versibus explicitum est omne duobus opus.

APOPHORETA. In Saturnalibus duo munerum genera mittebantur, Xenia primùm: deinde ii, quibus data erant, mittebant Apophoreta, quæ inde nomen invenerunt, à verbo Græco ἀποφέρω, refero, reporto, rependo. Quidam volunt fuisse munera, quæ suis quisque tunc dabat convivis, domum asportanda, idque ipse Martialis indicat in hoc primo Epigrammate, versu 6. & D. Ambrosius in exhortatione ad virgines: *Qui ad convivium magnum invitantur, Apophoreta secum reportare consueverunt.*

Vers. 1. *Synthesibus.* Synthesis erat genus quoddam vestis, quo utebantur domi, ad cœnam, toga posita, idque vesperi Saturnalibus autem, illam

illam gestabant tota die, ac foris etiam, non domi tantùm, quia per eos dies continua inter sese agitabant convivia. Erant quoque tunc omnes Pileati. Vide lib. XI. Ep 7.

2. *Jovem.* Domitianum.

3. *Nec &c.* Nec verna, ideſt, servus, habens fritillum præ manibus, quem movet, timet spectare Ædilem, tutus Ædilem cernit. Ædiles animadvertebant in aleatores aliis, quam Saturnaliorum diebus, pag 380. *Fritillo.* Pag. 187.

4. *Cùm &c.* Cùm videat instare brumam, seu extremum Decembrem, quo tempore lacus, ideſt, fontes gelidi sunt, gelu astringuntur; hoc est, cùm sentiat Saturnalibus aleam esse permissam. Hæc celebrabantur mense Decembri.

5. *Alternas.* Accipe munera mutua, dari sortitò solita per eos dies, à divitibus & pauperibus, alternis distichis hic descripta. Nempe pugillares citrei, de quibus est epigramma tertium, à divitibus dabantur; quinquplices, de quibus est epigramma quartum, à pauperibus, &c. idque, ut fors tulerat.

7. *Sunt apinæ, &c.* Sunt ista quidem carmina levia & exigua. De apinis & tricis dictum lib. I. Ep. 94.

9. *Madidis.* Quibus diebus vino, & epulis indulgetur.

10. *Quos.* Quos Jupiter in tuum honorem celebrari voluit, ut solaretur te cœlo ejectum & regno spoliatum.

11. *Thebas.* Bellum Thebanum, quod Argivi ad Thebas gesserunt, in quo Eteocles & Polynices fratres mutuis vulneribus periere: Illud Statius egregio carmine descripsit, quod Thebaida nuncupavit. *Mycenas.* Ubi Thyestes, Atreus, Agamemnon, regnarunt.

Malas. Ob scelera Pelopis, Atrei, Orestis, &c. pag. 161. 204. 265.

14. *Explicitum.* Finitum, pag. 567.

II.

De lemmatis.

Lemmata si quæris cur sint adscripta; docebo:
Ut, si malueris, lemmata sola legas.

Lemmata. Vim hujus vocis pete ex p. 516.

III.

Pugillares citrei.

Secta nisi in tenues essemus ligna tabellas,
Essemus Libyci nobile dentis onus.

Pugillares. Tabellæ sunt plures, compactæ, in quibus scribere licet: ita dicte, quòd pugno & manu comprehendantur. *Onus.* Essemus mensa aliqua citrea, sustinenda pede eburneo: dente elephantino.

Quin-

I V.

Quincuplices.

Cæde juvencorum domini calet area felix,
Quincuplici cera cùm datur auctus honor.

Pugillares nomen sortiebantur à numero foliorum, seu laminarum eboris, citri, buxi, &c. è quibus constabant. Viliores erant quinque foliorum, utpote ponderosiores, ac idcircó pauperum erant: ea tamen dote præstabant, quòd in illis scriberetur, ac denunciaretur Imperatori triumphus decretus à senatu, vel civi consulatus. Sententia est: Immolantur boves, aut ad sacrificium, aut ad epulum populo præbendum, ab eo cui honor summus, ideſt, vel consulatus, vel triumphus, datus denunciatur cera quincuplici. *Cera*. Vide sequens Epig. *Area*. Domos Imperatoris, vel civis, cui honor iste obtigit. *Auctus*. Legit Raderus, *altus*.

V.

Pugillares eburnei.

Languida ne tristes obscurent lumina ceræ,
Nigra tibi niveum littera pingat ebur.

Quibus oculorum acies erat obtusior, ut lippis, & senibus illi utebantur ferè pugillaribus eburneis, & in iis atramento, vel rubrica scribebant: ligneæ verò tabellæ, in aliis pugillaribus, regebantur levi cera, in qua graphio, sive acu ferrea & stilo, inarabantur literæ. Porrò cera ista inducta ligno, erat ferè nigri coloris, qui oculos obscuritate sua facilè confundebat: in ebore autem, nigror literarum, ob subjecti eboris candorem, oculos facilius feriebat, juvabatque.

V I.

Pugillares gypsati.

Esse putes ceras, licèt hæc membrana vocetur:
Delebis, quoties scripta novare voles.

Pugillares fiebant aliquando è membrana, quæ induci consueverat gypso vel creta, ut hodieque fit. Delebantur verò, quæ scripta erant, madefacto, & detergo gypso, vel creta. Ejusmodi pugillares, inquit poeta, locum obtinent, eorum, in quibus pagina lignea obducitur cera: ut enim complanatur, & æquatur cera, sic deletur gypsum. Consule superius Epigramma.

VII.

Charta vacua.

Non eſt munera quòd putes puſilla,
Cùm donat vacuas poeta chartas.

Non eſt, &c. Non debes exiſtimare leve eſſe munus, ſi poeta puras, & vacuas ad te chartas mittat: beneficium ingens, & munus dat, cùm chartas nullis oneratas nugis donat. Lege Epig. 98. Libri 1.

VIII.

Charta epiſtolares.

Seu leviter noto, ſeu caro miſſa ſodali;
Omnes iſta ſolet charta vocare ſuos.

Vocare ſuos. Hanc vocem Romani præſcribebant in fronte epiſtolæ. Plancus v. g. Ciceroni ſuo ſalutem dat.

IX.

Loculi eburnei.

Hos niſi de flava loculos implere moneta
Non decet: argentum vilia ligna ferant.

Loculi. Capſulæ quædam ſunt obſeratæ; in iis maximè ſervabantur nummi. Eburneæ magni erant pretii. *Ligna.* Lignei loculi: ſerinia exacere, buxo, &c.

X.

Loculi lignei.

Si quid adhuc ſupereſt in noſtri fæce locelli,
Munus erit: nihil eſt? ipſe locellus erit.

Si quid. Si quid pecuniolæ in imo iſto loculo reſtat, dabo illud pro munere: nihil certè pecuniæ eſt: loculus ipſe dabitur, licèt vilis, & ligneus; munus non magnum, at mihi non magni ſumptus. *In face.* In intimo fundo.

XI.

Tali eborei.

Cùm ſteterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dices magna dediſſe tibi.

Eodem. Tali tum feliciſſimè jacti cenſebantur, (ſive potiùs teſſeræ. Supra, lib. 13. Ep. 1.) cùm omnes diverſam haberent faciem, ſive diverſis punctis notatam, iſque jactus dicebatur Venus. Quatuor tali vulgò jaciebantur; interdum plures. Senarius punctorum numerus, qui dicebantur etiam Senio, & Cous; felix erat: punctum

ctum verò unicum, infelix; qui Canis vocabatur, & Chius. Cùm una tessera singuli lusores utebantur, tunc Canis erat ille jactus, qui tesseræ faciem dabat unico puncto notatam: cùm autem pluribus tesseris ludebatur, Canem tunc vocabant, ubi tesseræ omnes iisdem notatæ punctis, & numeris jaciebantur. In talis nulli erant numeri, ceu puncta; sed quod præstabant in tesseris puncta Unio, Binio, Trinio, Quaternio, Quinio, Senio; hoc idem in talis efficiebat positura, & situs ipsius tali. Cùm enim talus cadebat suppus, ideſt, supinus; tunc felix erat jactus, qui Venus, seu Cous, seu Basilicus vocabatur; cùm planus jacebat, tunc infelix erat jactus, quem diximus appellari Canem, & Chium, interdum Vulturium. Cur autem jactus felix Cous dicebatur; cur infelix, Chius? Quia Cos, insula maris Ægei abundabat viris probis, & gnaris, Chios contra perditis, & nebulonibus. Vox Basilicus regium sonat, ac fortunatum, vulturius, seu vultur, avis damnosa est, & carnivora. Venus matutinum, & faustum sidus: Canicula, pernicioſum, & infaustum. Quòd si in talis usurpatur nomen Unionis, ac Senionis, id translatum est à tesseris, ad significandum felicem jactum, Consule Delrium in Hercule Furente. Pagin. 238. & seqq. Adi etiam Epigram. 54. Lib. IV.

XII.

Tessera.

Non sit talorum numero par tessera, dum sit
Major, quàm talis, alea sæpe mihi.

Tesseræ duæ vulgò adhibebantur ad ludendum; tali verò tres, aut quatuor. Hinc tessera dicit se esse talis imparem, & inferiorem, numero: sed majorem alea, sive damno: quia major pecunia deponi solebat in tesserarum ludo, quàm in talorum.

XIII.

Turricula.

Quæ scit compositos manus improba mittere talos,
Si per me misit, nil nisi vota facit.

Compositos. Ita dispositos, fraude ludētis, & industria, ut certo modo, & situ eoque felici, cadant. *Si &c.* At si, tali, inquit turricula, (idem est ac fritillus, de quo vide pag. 187.) per me, sive ex me, mittantur, lusor improbus nihil facit nisi vota, eaque inania: fraudem facere non potest, tantùm vota fraudandi facit.

XIV.

Tabula luſoria.

Hìc mihi bis ſeno numeratur teſſera puncto:
Calculus hic gemino diſcolor hoſte perit.

Hæc tabula dicebatur etiã alveolus, & abacus: in eaq; ludebatur teſſeris, & calculis. Sententia eſt. Hìc, in hac tabula, interdũ luditur teſſeris duabus, in quibus ſingulis ſummus punctorum numerus eſt ſenarius, & in duabus duodenarius. In eadem tabula interdum luditur calculis ſeu latrunculis, & tunc unus calculus à duobus aliis diverſi coloris calculis, tamquam hoſtibus, circumventus perit, tollitur è medio: ſi v. g. unus albus inter duos nigros deprehendatur. Plura de illis dixi pag. 354.

XV.

Nuces.

Alea parva nuces, & non damnoſa, videntur:
Sæpe tamen pueris abſtulit illa nates.

Sæpe &c. In cauſa fuit cur cæderentur pueri, ſi ultra præſcriptum tempus luſiſſent.

XVI.

Theca calamaria.

Sortitus thecam, calamis armare memento.
Cætera nos dedimus, tu leviora para.

Sortitus. Cùm forte tibi ſtrue. *Leviora.* Calamos; theca inter apophoreta mittetur, tu illam calamis inpretii minoris videlicet, quàm thecam.

XVII.

Calculi.

Inſidioſorum ſi ludis bella latronum,
Gemmeus iſte tibi miles, & hoſtis erit.

Calculi, ſeu ſcrupi, ſunt propriè lapilli triti, & poliri, quales vulgò in fluminum ripis viſuntur. Illi autem ad ludum latrunculorum olim adhibebantur. *Latronum.* P. 354. *Gemmeus.* Vitreus, criſtallinus. *Miles erit.* Si opponas eum alteri calculo diverſi coloris, quem tu oppugnes. *Hoſtis.* Si eo utatur colluſor tuus, & adverſarius, ut calculos tuos capiat. Calculi ejuſdem coloris, ſunt quaſi commilitones, ac ſeſe invicem tuentur: diverſi coloris, ſunt hoſtes.

Gra-

XVIII.

Graphiarium.

Hæc tibi erunt armata ſuo graphiaria ferro:
Si puero dones, non leve munus erit.

Graphiarium eſt theca graphiorum: graphium verò, ſtilus ferreus ima parte acutus, ſumma capitatus & planus. Ima exarabant literas in cera, ſeu ligneis tabulis cera tectis; ſumma, complanabant eamdem ceram, & exaratas literas delebant. *Suo ferro.* Stilis ferreis, qui ſervantur in graphiario. *Puero.* Pueri enim, cùm docebantur ſcribere, utebantur graphiis.

XIX.

Dentiſcalpium.

Lentiſcum melius; ſed ſi tibi frondea cuſpis
Defuerit, dentes penna levare poteſt.

Melius. Subaudi, dentes levare ſeu purgare poterit. Lentiſcus ſive lentiſcum, eſt arbor, cujus lignū, in minuta fruſta fectum, utile eſt purgandis & fodicandis dentibus, *Frondea cuſpis.* Lentiſci ramulus præacutus. *Penna.* Calamus. Vel, ut alii legunt, *pinna*, quæ vox pennam duriorem ſignificat, vel etiam quidlibet acutum. *Levare.* Reliquiis ciborum, & ſordibus, quę dentibus innaſcūtur.

XX.

Auriſcalpium.

Si tibi moroſa prurigine verminat auris,
Arma damus tantis apta libidinibus.

Moroſa prurigine. Moleſto pruritu. *Verminat.* Pungitur & vellicatur interdum auris, quaſi verme admordente. *Libidinibus.* Pellendo pruritui, & titillationi.

XXI.

Acus crinalis.

Tenuia ne madidi violent bombycina crines,
Figat acus ſparſas ſuſtineatque comas.

Ne crines unguento odorato madidi inquinent bombycina reticula, & vela frōti capitique obducta; do tibi acum, quæ comas figat & ſuſtineat. Crines in quoſdam gradus, ac varias quaſi compages erigebant fœminæ: imponebant etiam capiti ſerica quædam vela, quæ à comis madentibus fœdari potuiſſent, niſi fuiſſent acu fixæ comæ, atque à reticulo & velo ſeparatæ.

XXII.

Pecten ad calvum.

Quid faciet nullos hìc inventura capillos,
Multifido buxus quæ tibi dente datur?

XXIII.

Sapo.

Cauſtica Teutonicos accendit ſpuma capillos:
Captivis poteris cultior eſſe comis.

Cauſtica ſpuma. Καυστικὸν urendi vim habens. Ita ſaponem deſcribit: cùm enim è cinere, ſevo, &c. fiat, urendo labes abſtergit. Spumam autem, aqua maceratus, emittit. Senſus eſt: ſapo accendit, hoc eſt, rufos & igneos capillos reddit, qui color maximè placet Teutonibus, ideſt, Germanis *Captivis &c.* Sapone ſi utaris, eris cultior & ornatior, cum comis rufis, quales habent Germani & Teutones jam captivi, & ab Imperatore domiti, quàm cum iis comis quas gerunt Romani rerum domini. Teutones, inter Germanos, ii propriè vocabantur, qui attingebant Cimbros, incolebantque inſulas, Fioniam, Selandiam, &c.

XXIV.

Mattiacæ pilæ.

Si mutare paras longævos cana capillos,
Accipe Mattiacas (quo tibi, calva?) pilas.

Mutare. E canis facere nigros, vel rutilos. *Mattiacas.* Mattiacum, ſeu Mattium *Marpurg* etiam nunc oppidum eſt nobile in Germania; Haſſiæ primarium, & olim Catorum caput. Ibi fiebant iſtæ pilæ, ſive trochiſci, & orbiculi è ſapone. *Quo tibi, calva?* Modò tamen cana ſis, antuſque tantùm: nam ſi eſſes calva, quo tibi conſilio, quorſum pilæ iſtæ mitterentur, cuinam uſui?

XXV.

Umbella.

Accipe quæ nimios vincant umbracula ſoles:
Sit licèt & ventus, te tua vela regent.

Tua vela. Non aliena, non publica, qualia in theatro dantur: quæ ventos vehementiores, ſolemque non vincunt: & quibus uti pro arbitrio non potes.

Can-

XXVI.

Cauſia.

In Pompejano tecum ſpectabo theatro:
Nam ventus populo vela negare ſolet.

Cauſia, eſt pilei genus uſitatum Macedonibus, oras latiores habens, inſtar umbellæ. *Solet negare.* Quia vela ſpectatoribus ſupernè impoſita, diſſiicit, aufert, revolvit.

XXVII.

Venabula.

Excipient apros, expectabuntque leones,
Intrabunt urſos, ſit modò firma manus.

Venabulum eſt telum venatorum, ferro lõgo & lato. *Excipient.* Eſt verbum inſidiis aptũ. Docet apros quaſi aſtu, & ex inſidiis venabulo petendos eſſe, ſolent, enim illud excutere, ſi videant ac venatorem, diſjecto venabulo, adoriuntur. *Expectabunt.* Leo cominus & ab expectante venatore feriendus. *Firma.* Quia feræ declinant tela, niſi valido & certo ictu feriantur.

XXVIII.

Culter venatorius.

Si dejecta geres longo venabula roſtro,
Hic brevis in grandem cominus ibit aprum.

Si excuſſum tibi ſit apro & dejectum venabulum, cujus ferrum & quaſi roſtrum eſt prolixum: hic brevis culter aprum tibi certo ictu perimet.

XXIX.

Parazonium.

Militiæ decus hoc, & grati nomen honoris,
Arma tribunitium cingere digna latus.

Parazonium, telum eſt à zona pendens, aut cingulum cum enſe breviori. Donabantur hoc munere Tribuni militares ab Imperatoribus. Lege Turnebum lib. 12. cap. 6. *Tribunitium*, pag. 175.

XXX.

Pugio.

Pugio, quem curva ſignat brevis orbita vena,
Stridentem gelidis hunc Salo tinxit aquis.

Pugio. Sic dictus est, quod punctim feriat. *Venis.* Pugionis laminæ lineis quibusdam, ferro impressis, erant ornatæ. *Orbita.* Ductus, sulcus, *Salo.* Fluvius Hispaniæ, cujus aqua vim præcipuam habet ad arma tingenda.

XXXI.

Falx.

Falx me certa dulcis placidos curvavit in usus:
Agricolæ nunc sum, militis ante fui.

Me. Quæ olim ensis eram. *Ducis.* Imperatoris. *Placidos.* *in usus.* Ad segetem v. gr. demetendam.

XXXII.

Securicula.

Cùm fieret tristis solvendis auctio nummis,
Hæc quadringentis millibus empta fuit.

Auctio. Pag. 80. 423. *Solvendis nummis.* Ut è venditis bonis alicujus debitoris, æs ejus alienum dissolveretur. *Quadringentis millibus.* Libris Turon. 40000. Mirum securis exiguæ pretium, utrum propter operis artificium? an artificis nobilitatem?

XXXIII.

Ferramenta tonsoria.

Tondendis hæc arma tibi sunt apta capillis;
Unguibus hæc longis; utilis illa genis.

Hæc arma. Nimirum forfices longiores, ad tondendas comas. *Unguibus &c.* Breviores forfices seu cultellus, ad ungues resecandos. *Illa.* Novacula, qua raduntur genæ.

XXXIV.

Scrinium.

Constrictos nisi das mihi libellos,
Admittent tineas truceſque blattas.

Constrictos. In me inclusos. Vel, in fasciculum collectos. *Tineas.* Scrinia vulgò fiebant è cedre, quod lignum incorruptum: aut oleo cedrino illinebantur, quo arcebantur tineæ, ac blattæ, chartarum pestes.

XXXV.

Calami.

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus:
Texantur reliqua tecta palude tibi.

Ha-

Habiles. Idoneos, utiles. *Calamos*. Arundine. *Memphitica*. Ægyptia, pag. 2. *Texantur &c.* Tecta, faſtigia domorum, texantur à te reliqua palude; ideſt, ex aliis arundinibus ad ſcribendum non ita commodis, quæ in Ægypti paludibus creſcunt; illis poteris operire domos, & contexere: iſtis verò uteris ad ſcribendum.

XXXVI.

Candela.

Ancillam tibi ſors dedit lucernæ,
Tutas quæ vigil exigit tenebras.

Sors tibi, ò pauper, dedit candelam, quæ lucerna multò vilior eſt, ejuſque dici ancilla poteſt: ut pauper fœmina divitis ancilla eſt. *Tutas* Candela tutum te noctu præſtat, à latronibus, ab hoſtibus: ne offendas, ne corruas. *Sors*. Munera, quæ mitterent, legebant ſorte.

XXXVII.

Lucerna polymyxos.

Illuſtrem cùm tota meis convivia flammis,
Totque geram myxas, una lucerna vocor.

Myxas, μύξα ellychnium eſt, ſive canaliculus, in quo eſt filum, quod lucernæ inſeritur, & ignem concipit, quia è lucerna prominet inſtar naris. Vox enim μύξα ſignificat nares: lucerna πολυμύξος, quæ habet plura ellychnia, & plures quaſi naſos.

XXXVIII.

Cereus.

Hic tibi nocturnos præſtabit cereus ignes.
Subducta eſt puero namque lucerna tuo.

Subducta. Furto rapta. *Puero*. Servo.

XXXIX.

Candelabrum Corinthium.

Nomina candelæ nobis antiqua dederunt:
Non norat parcos uncta lucerna patres.

Nomina &c. Candelæ dederunt nobis nomen vetus, ut à candelis candelabra diceremur, quia candelas gerebamus. *Uncta*. Quia oleo vivit: atq; adeo majoris impendii, quàm candela, eſt. *Patres*. Majores noſtros. De ære Corinthio, ex quo fiebant candelabra, dixi p. 451.

XL.

Candelabrum ligneum.

Esse vides lignum; serves nisi lumina, fiet
De candelabro magna lucerna tibi.

Lignum. Hoc è ligno constare cãdelabrum vides. *Serves* &c. Ni caveas ne cãdelæ urant ipsum candelabrum. *Magna.* Nempè ardebit ipsũ candelabrum, & tæda fiet.

XLI.

Pila paganica.

Hæc quæ difficili turget paganica pluma,
Folle minùs laxa est, & minùs arcta pila.

Paganica. Pag. 190. 135. *Difficili.* Stipata, & densa. *Minus arcta pila.* Laxior pila communi, quæ vilibus panniculis compactis, & confertis farta est, atque adeo arctior, & durior. *Folle.* Pag. 190.

XLII.

Pila trigonalis.

Si me mobilibus scis expulsare siniſtris,
Sum tua: si nescis, rustice, redde pilam.

De hac pila fusè dixi pag. 190. & 135. *Siniſtri.* Dextra, & siniſtra pellebatur, imò sæpiùs siniſtra. *Redde pilam.* Abstine à ludo.

XLIII.

Follis.

Ite procul juvenes, mitis mihi convenit ætas:
Folle decet pueros ludere, folle senes.

Folle. p. 190. Cur pueris, & senibus cõveniat, dixi eodẽ loco.

XLIV.

Harpaſta.

Hæc rapit Antæi velox in pulvere draucus
Grandia qui vano colla labore facit.

Harpaſta (p 190.) facilè rapiuntur à drauco, ideſt, forti, & valido viro, qui sit velox, & exercitatus in pulvere Antæi, hoc est, in arte gladiatoria, in qua excellebat Anteus. P. 270. 473. Opus erat viribus, & magna contentione, ut harpastum eriperetur. *Pulvere.* Arena. p. 10 vel

vel palæstra p. 168. *Grandia &c.* Qui draucus, ad harpastum rapiendum, sæpe frustra collum protendit. *Vano labore.* Potest etiam exponi, labore inutili & exercitatione otiosorum propria, qualis erat illorum lusorum & palæstritarum.

XLV.

Halteres.

Quid pereunt stulto fortes haltere lacerti?
Exercet melius vinea fossa viros.

Halteres. Massæ quædam erant plumbeæ, aut lapideæ, quæ ab athletis attollebantur, exercitationis causa, & ex uno loco in alium transferebantur. Vel levia quædam pondera, quæ manu cõtinebant, ut facilius saltarent, ἀπὸ τοῦ ἅλλομαι, salio. De priori halterũ genere videtur hic loqui Martialis. Cur, inquit, tot valentes viri hoc inani ludo tempus terunt, ac vires & lacertos malè perdunt, quos in excollendis vitibus melius collocarent?

XLVI.

Galericulum.

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos,
Hac poteris madidas condere pelle comas.

Ceroma. Unguentum è cera & pulvere confectum. pag. 181. *Lutet.* Lutosum ac pingue reddat. *Pelle.* Ex qua confectum galericulum, & cui assuta erat coma adscititia. Libri 12. 37.

XLVII.

Strigiles.

Pergamus has misit, curvo destringere ferro.
Non tam sæpe teret lintea fullo tibi.

Strigilis, à stringendo, tergendove corpore dicta. *Pergamus (Pergamo)* Asiæ urbs duplex ejusdẽ nominis fuit. p. 249. *Curvo.* Strigiles in modum falcis erant factæ: longæ duos circiter pedes: latitudine pollicis: rotundo manubrio sex pollices longo: reliqua parte cava & incurva, interdũ ornata ebore stricto & fulcato, ut commodiùs deraderetur sudor. *Destringere.* Imperativus est passivæ vocis: cura ut destringaris, radaris sæpius: minus fullone indigebis, quia sudor tuas vestes non inquinabit.

XLVIII.

Guttus corneus.

Gestavit modò fronte me juvencus,
Verum rhinocerota me putabis.

Guttus, vaſculum eſt, ex quo oleum funditur: fiebat vulgò, & adhibebatur à pauperibus factus è cornu taurino: talis ſum, inquit iſte guttus, attamen adeo eleganter, & affabrè ſum factus, tantæ molis, ut putes me factum eſſe ex cornu rhinocerotis, quali divites utuntur. Rhinoceros, quæ bellua ſit, diſces p. 10. 19.

XLIX.

Rhinoceros.

Nuper in Auſonia Domini ſpectatus arena
Hic erit ille, cui pila taurus erat.

Domini. Domitiani Imperatoris. *Arena.* Pag. 10. *Auſonia* 8. *Hic &c.* Idem ille Rhinoceros (ſive illius cornu) erit tibi vaſculum oleariũ, qui cum tauro pugnans, eum ut pilam jactabat. Pag. 10. 18. Rhinoceros hoc in loco ſumitur pro gutto facto è cornu Rhinocerotis. Juvenal. Sat. 7. *magno cum Rhinocerote lavari qui ſolet.* Vide ſuperius Ep. Legunt quidam, *Hic erat ille.*

L.

Crepitaculum.

Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc quatiat tenera garrula ſiſtra manu.

Vernula. Infans natus domi tuæ, ex ancilla. *Siſtra.* Erant propriè tinnula quædam crepitacula, quæ agitatione crebra ſonitum edebant, à σείω, quatio: ab Ægyptiis uſurpata, maximè in ſacris Iſidis.

LI.

Flagellum.

Proficies nihil, hoc cædas licèt uſque flagello,
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Si agitas equos, & unus es de factione Ruſſata, ſeu purpurea, nihil proficies, numquam vinces Praſinos agitatores, licèt uſque & uſq; verberes hoc flagello tuos equos. Factiones illæ à nobis explicatæ ſunt Lib. 7. Ep. 21. & Lib. 11. 19. Praſinis favebat Martialis.

LII.

Dentifricium.

Quid mecum eſt tibi? me puella ſumat:
Emptos non ſoleo polire dentes.

Loquitur dentifricium ipſum, & vetulam quæ emptis dentibus gaudeat, arguit, ſeque alteri fœminæ bene

ne

ne dentatæ dari rogat. Est autem dentifricium, instrumentum quoddam, volsella, scalpellumve, fricandis ac purgandis dentibus inventum.

LIII.

Myrobalanum.

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex unguento conflat, & ex balano.

Myrobalanum est nux odorata quædam, unde unguentum exprimitur, μύρον, unguentum, βάλανος, glans: ea porrò vox non reperitur apud Homerum, nec Virgilium, quia tres medias syllabas breves habet.

LIV.

Aphronitrum.

Rusticus es? nescis quid Græco nomine dicat?
Spuma vocor nitri. Græcus es? Ἀφρόνιτρον.

Rusticus es, &c. Si ignoras quid nomen meum præfixum in titulo, nempe *Aphronitrum*, significet; si græcè nescis, explicabo: spumam nitri significat. Quòd si græce scias, sufficit tibi titulus ad epigrammatis intelligentiam. Nitrum est genus quoddam salis, quod adhæresçit parietibus humidis, locis subterraneis, &c. aliud fossile, aliud artefactum, &c. Ejus partes subtiliores, flos nitri, seu spuma nitri, dicuntur, Aphronitrum, ab ἀφρὸς, spuma, & νίτρον, nitrum.

LV.

Opobalsamum.

Balsama me capiunt, hæc sunt unguenta virorum:
Delicias Cosmi vos redolere nurus.

Sum succus ex arbore balsamo expressus: quem arbor ista continet, ὀπὸς, succus; βάλσαμον, balsamum.

Delicias Cosmi &c. Alia unguenta, veluti ex nardo, amomo, &c. feminis conveniunt. Cosmus erat insignis unguentarius, pag. 434. Habent quædam exemplaria, *Delicias Nini*. Ninus Assyriorum rex, ob luxum & delicias malè in historiis audit. *Nurus*. Pag. 221.

LVI.

Lomentum.

Gratum munus erit, scisso nec inutile ventri,
Si clara Stephani balnea luce petes.

Est

Est lomentum, farina è fabis, quæ rugas obducit, expletque. Si petes Stephani (erat balneator notus) balnea de die, & operam dare velis ne scissa, ideſt, rugosa, tua cutis appareat, ac risum moveat, utere lomento.

LVII.

Laternæ corneæ.

Dux laterna viæ clausis feror aurea flammis,
Et tuta est gremio parva lucerna meo.

Clausis Flammis. Lucernam ardentem clausam continens. | *Aurea.* Auro ornata, vel splendida, & aurea luce fulgens.

LVIII.

Laternæ è vesica.

Cornea si non sum, numquid sum fuscior? aut me
Vesicam, contra qui venit, esse putat?

Fuscior. Obscurior. *Contra qui venit.* Qui occurrit, viator. Nemo me factam è vili vesica putet.

LIX.

Fistula.

Quid me compactam ceris, & arundine rides?
Quæ primum structa est fistula, talis erat.

Quæ primum &c. Reperta fistula dicitur à Pane Deo pastorum, & compacta ex arundinibus imparibus, cera conjunctis. Virg. eclog. 2. versu 32.

LX.

Tibia.

Ebria nos madidis rumpit tibicina buccis:
Sæpe duas patitur, sæpe monaulon habet.

Tibicina. Mulier tibiam inflans. *Rumpit.* Magna voce implet. Hæc tibicina tibiam aliquando geminam habet, inflatque; aliquando simplicem; μόνος, solus; αὐλός, tibia. Ebria porrò dicitur, quia cantores, & tibicines musto utuntur vino. Duæ tibiæ conjunctim sæpè inflabantur apud Romanos. Vide annotationes nostras in Terentium expurgatum, in ipso Andriæ & Hecyræ limine.

LXI.

Soleæ lanatæ.

Defuerit si fortè puer, soleasque libebit
Sumere: pro puero proderis ipse tibi.

So-

Soleæ vulgò fiebant è corio : illas antequam lavarent, aut mensæ accumberent, exuebant, pueroque servandas tradebant. Si careas, inquit, servo ad soleas tuas & crepidæ gestandas; sume laneas, quas ipse ferre in pera, & , cùm ad mensam accumbes, retinere possis. Non indigebis servo: ipse tibi servus eris. Ejusmodi soleæ, cùm essent puræ, nec lectos inquinarent, poterant gestari in lectulis, in quibus strati accubabant.

LXII.

Muscaria pavonina.

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas,
Alitis eximiæ cauda superba fuit.

Flabella, quibus abigerentur muscæ, fieri solebant à ditioribus, è pavonis cauda.

LXIII.

Copta Rhodia.

Peccantis famuli pugno ne percute dentes:
Clara Rhodos coptam quam tibi misit, edat.

Copta, erat placentæ, seu panis genus quoddam, cui nonnulla, quæ tunderentur, (ut ipsum vocabulum indicat, κόπτω enim Græcis est, *percutio tundo*) miscebantur, ut nucleï pinei, amygdalæ: Copta porrò durissima afferebatur Rhodo, ita ut dentes, nisi bene firmos, elideret. Edat igitur servus flagitiosus coptam, satis pœnarum dederit: non erit opus ei pugno dentes tundere. *Rhodos.* Pag. 208.

LXIV.

Porcus.

Iste tibi faciet bona Saturnalia porcus,
Inter spumantes ilice pastus apros.

LXV.

Muscarium è cauda bubulæ.

Sordida si flavo fuerit tibi pulvere vestis,
Colligat hunc tenui verbere cauda levis.

Muscarium. Ea vox in hoc loco non significat instrumentum ad muscas abigendas, sed ad excutiendum è veste pulverem, quod vulgò è setis porcinis conficitur.

LXVI.

Botulus.

Qui venit botulus medio tibi tempore brumæ,
Saturni septem venerat ante dies.

Bo-

Botulus, seu botellus, genus est farciminis, pag. 277. Ait igitur eum quem amico mittit, ad se ante Saturnalia esse missum, atque adeò esse optimum. Solebant enim ista farcimina ineunte hyeme fieri, neque laudabantur, si essent recentiora. *Medio &c.* Saturnalibus, quæ medio Decembri celebrabantur, per dies septem. Olim uno die peragebantur: Cæsar duos adjecit, Augustus quartum diem addidit, quintum Caligula; præterea Sigillaria duos dies obtinebant, ac proximè post Saturnalia celebrabantur. Erant autem Sigillaria, festa quædam, quibus sigilla, ideſt, exigua signa, seu statuæ, muneri mittebantur inter amicos.

LXVII.

Psittacus.

Psittacus à vobis aliorum nomina discam:
Hoc didici per me dicere, *Cæsar, ave.*

Per me. Nullo docente. Vide Persii prologū: *Quis expedivit psittaco suū χαῖρε? &c.* ac nostras eo loci notas.

LXVIII.

Luscinia.

Flet Philomela nefas incesti Tereos: & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur avis.

Philomela. Pag. 512. *Tereos.* Pag. 105. 271.

LXIX.

Pica.

Pica loquax certa dominum te voce saluto:
Si me non videas, esse negabis avem.

Esse negabis avem. Hominem esse credas.

LXX.

Cavea.

Si tibi talis erit, qualem dilecta Catullo
Lesbia plorabat, hìc habitare potest.

Talis. Subaudi: passer. Lesbia, Catulli amica, passerem eximium habuit, quē mortuū immortalibus versiculis Catullus flevit. Est autem cavea septum ligneū quo aviculæ includuntur. *Catullo.* Pag. 33.

LXXI.

Narthecium.

Artis ebur medicæ narthecia cernis habere
Munera, quæ cuperet Paccius esse sua.

Nar-

Narthecium. Est capsa, seu theca medicamentorum plena: unde chirurgi depromunt quod in rem opus est. Fiebat primum è ligno cujusdam arboris, quam Latini ferulam, Græci νάρθηκα, vocant, unde illi nomen, etsi ex ebore postea, aut buxo esset. Sententia est: Cernis istā pyxidem eburneam, arti medicæ, & medicis aptam continere in se unguenta, & pharmaca, vel ipsi Paccio expetenda. Erat ille præstās chirurgus. Legitur etiam aliter hic versus: *Narthecia cernis, habebis munera, &c.* Vides hanc pyxidem? Habebis à me hoc munus, quod tale est, ut illud suum esse vellet Paccius.

LXXII.

Flagra.

Ludite lascivi, sed tantùm ludite, servi:
Hæc signata mihi quinque diebus erunt.

Lascivi. Petulantes, protervi. *Tantùm ludite*. Nolite quidquam aliud flagitii gravioris admittere: vobis enim impunè non esset. *Hæc*. Flagra. *Signata*. Clausa, & condita. *Quinque diebus*. Per quos durabant Saturnalia, & quibus servorum scapulæ à flagris erant immunes.

LXXIII.

Ferulæ.

Invisæ nimiùm pueris, gratæque magistris,
Clara Prometheo munere lingua sumus.

Prometheo. Dicitur Prometheus ignem è cœlo furatus esse, admota solis curru ferula. P. 9. Est autem ferula, arbuscula tædæ similis, & igni concipiendo apta.

LXXIV.

Pera.

Ne mendica ferat barbati prandia nudi,
Dormiat, & tetrico cum cane, pera rogat.

Hæc pera rogat ne detur alicui philosopho Cynico, & ejus prandium mendicando corrogatum, ferat, cumque illo dormiat. Cur Cynici canes vocarentur, causam attuli p. 205. Iidem barbam insigniter alebant, ac pro omni supellectile ferebant scipionem, & peram; erantque ferè nudi, ac uno pallio contenti. Tunicam ad pallium addebant Stoici. *Tetrico*. Moroso, tristi, horrido.

LXXV.

Scopa.

In pretio scopas testatur palma fuisse:
Sed pretium scopis nunc analecta dabunt.

Pal-

Palma. Ex ejus enim ramis olim scopæ fiebant; atque adeo erant ob ipsam materiam, pretiosæ. *Sed &c.* Istæ nostræ scopæ fient pretiosæ, quia pretiosas conviviorum reliquias colligent. *Analecta*. Ciborum reliquias. Pag. 128. Legitur etiam sic iste pentameter: *Otia sed scopis nunc analecta dabit*. Non indigebimus scopis, quia analecta, id est, servus reliquias colligens, ἀναλεκτὴς, fungetur officio, & vice scoparum.

LXXVI.

Scalptorium.

Defendet manus hæc scapulas mordente molesto
Pulice, vel si quid pulice sordidius.

Scalptorium. Instrumentum quoddam erat ex ære aut argento, instar strigilis, quo dorsum scalpebant; & scapulas, ad quas manus pertingere non potest, fricabant. *Si quid &c.* Pediculus.

LXXVII.

Manuale.

Ne toga barbatos faciat vel pænula libros,
Hæc abies chartis tempora longa dabit.

Erat *manuale* theca quædam lignea, & involucrum, quo libri papyracei involvebantur, ne, si togæ affricarentur, fierent pilosi, ac detererentur. *Barbatos*. P. 70.

LXXVIII.

Lectus pavoninus.

Nomina dat spondæ pictis pulcherrima pennis
Nunc Junonis avis, sed prius Argus erat.

Sponda est lecti latus, seu tabulæ, quæ utrimque lectum sustinent, & claudunt. Tabulæ porrò citreæ magno erant in pretio; quæ undatim crispatæ, ut ait Plinius, oculos caudæ pavoninæ imitarentur. *Avis*. Pavo: in quem Argus mutatus est. Ovid. 1. Metamorph.

LXXIX.

Ephippium.

Stragula succincti venator sume veredi:
Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Stragula. Propriè sunt vestes, quibus lecti insternuntur. Hic pro ephippio, & pannis equorum dorso injici solitis, accipitur ea vox. Veredus, est hic equus celerior, vulgò, equus cursus publici. *Nudo*. Qui ephippio careat. *Ficus*. Morbi, & ulceris genus. P. 67.

Sti-

LXXX.

Stibadium.

Accipe lunata ſcriptum teſtudine ſigma:
Octo capit; veniat, quiſquis amicus erit.

Stibadium, lectus erat, in quo ad menſam accumbebant. Factum nomen à voce græca στιβὰς, στιβάδος, quæ propriè ſignificat molliorem herbam, inſtar tomenti, qua ſtri olim lecturi erant farti. Idem dicebatur etiam ſigma. Cauſam attuli p. 509. Senſus diſtichi eſt: accipe hoc ſtibadium præferens, & repræſentans literam ſigma, in eo, videlicet confectum è ligno curvato in modum lunæ creſcentis, & putaminibus teſtudinum ornato. Honoratiſſimus erat ſtibadii locus cornu dextrum; proximus ſiniſtrum. Lib. 10. Ep. 44. *Amicus.* Tales invitari decet.

LXXXI.

Guſtatorium.

Fœmineam nobis cherſon ſi credis ineſſe,
Deciperis: pelagi maſcula præda ſumus.

Guſtatorium. Erat menſula, in qua ponebatur guſtus, ſive leviora fercula. Lib. 11. Ep. 17. & 30. Hæc menſa vulgò ſectis in tenues laminas teſtudinum ſquamis ornabatur. Teſtudo duplex: altera nuncupatur terreſtris, ſeu cherſos, & cherſina, (ἐρσος terra) eſtque mollior, & vilior, unde etiam fœminea vocatur: altera marina, & major meliorq; unde maſcula dicitur. Loquitur ipſum guſtatorium, & ait ſe non tectum eſſe aliqua cherſo, & fœminea teſtudine, ſed marina, & maſcula.

LXXXII.

Menſa citrea.

Accipe felices, Atlantica munera, ſilvas:
Aurea qui dederit dona, minora dabit.

Atlantica. Atlas mons Mauritaniæ, in quo multæ citri. P. 368. *Silvas.* Menſam è lignis, citriſque ſilvarum Atlanticarum. *Aurea dona.* Poma aurea, ex hortis Heſperidum Atlantis filiarum. P. 18. Vel, menſam ex auro conſtantem, auream totam.

LXXXIII.

Menſa acerna.

Non ſum criſpa quidem, nec ſilvæ filia Mauræ:
Sed norunt lautas, & mea ligna dapes.

Acer

Acer eſt arbor nota. Ex ea menſæ conficiebantur non ignobiles. *Criſpa.* Mauri ferè criſpos, & cirratos habent crines. Indicat vox ea quaſdam venas in citro, nuce, & aliis id genus arboribus, inſtar cinnorum expreſſas, & intortas. Vide ſuprà Ep. 78.

LXXXIV.

Dentes eborei.

Grandia taurorum portant qui corpora, quæris
An Libycas poſſint ſuſtinuiſſe trabes?

Taurorum. In amphitheatro elephanti jactabant dentibus tauros, inſtar pilarum. P. 10. *Trabes.* Menſas ligneas è citro, &c. Iis enim ſuſtinendis adhibebantur dentes elephantini.

LXXXV.

Quincupedal.

Puncta notis ilex, & acuta cuſpide clauſa
Sæpe redemptoris prodere furta ſolet.

Quincupedal. Ita vocabatur menſura quædam lignea pedum quinque, ut decempeda, menſura pedum eſt decem, &c. in ea ſinguli pedes, & pollices punctis, & lineolis quibuſdam, ut in mercatorum ulnis hodieque fit, notabantur, & in imo cuſpis erat. *Puncta.* Notata, inciſa. *Ilex.* Pertica illigna pedum 5. *Redemptoris.* Ejus qui opus aliquod, v. g. domum faciendam, ſternēdum lignis teſſellatis pavimentum, &c. ſuſcipit certi pretii pactione. Ejus fraudes regula, & menſura detegit.

LXXXVI.

Pocula archetypa.

Non eſt iſta recens, nec noſtri gloria cœli:
Primus in his Mentor, dum facit illa, bibit.

Archetypa. Pag. 324. *Cœli.* Pag. 531.

LXXXVII.

Calices vitrei.

Nos ſumus audacis plebeja toreumata vitri:
Noſtra nec ardenti gemma feritur aqua.

Toreumata. P. 203. *Audacis vitri.* Pretioſi calices timidè tractantur. P. 545. Vel, quia audemus calidam ferre, quam ipſa cryſtallina nobis longè nobiliora, non ferunt. Vitrum craſſius, & plebejum calida non vitiatur, non rumpitur. *Gemma.* Vitrum vile, ironicè.

Phia-

LXXXVIII.

Phiala aurea calata.

Quamvis Callaico rubeam generoſa metallo,
Glorior arte magis; nam meus iſte labor.

Callaico. Pagin. 198. *Meus*. Iſte labor me commendat: ars me pretioſam facit, non aurum nudum & inelaboratum. Legit Raderus *Myos*, Myſ fuit priſcus cælator inſignis. Pag. 391. 400.

LXXXIX.

Calices Vatinii.

Vilia ſutoris calicem monumenta Vatini
Accipe: ſed naſus longior ille fuit.

Vatinii. Sutoris Beneventani. Pag. 478. *Ille*. Ipſius Vatinii. *Longior*. Quàm ora ipſa, & roſtra calicum.

XC.

Lances chryſendetæ.

Grandia ne viola parvo chryſendeta mullo:
Ut minimum, libras debet habere duas.

Tam pretioſis, inquit in vaſis non debent apponi viles dapes, nec mulli (pag. 118.) niſi bilibres: aliter ipſæ lances violarentur, inquinarentur. Mullis pretium moles præcipuum faciebat.

XCI.

Vaſa Aretina.

Aretina nimis ne ſpernas vaſa, monemus.
Lautus erat Tuſcis Porſena fictilibus.

Porſena p. 41. *Lautus*. Splendidus, dives. *Tuſcis*. Pag. 332.

XCII.

Baſcauda.

Barbara de pictis veni baſcauda Britannis;
Sed me jam mavult dicere Roma ſuam.

Baſcauda eſt vas eſcarium, è Britannia primò allatum, deinde Romæ factum, & uſurpatum. *Pictis*. Ora cæruleo colore inficiebant Britanni. Pag. 557.

XCIII.

Panaca.

Si non ignota eſt docti tibi terra Catulli,
Potaſti teſta Rhætica vina mea.

Ter-

Terra Catulli. Verona, Catulli patria. Ibi testæ fiebant, seu fictiles amphoræ, in quibus vinum Rheticum condebatur. Rhæti sunt populi Germaniæ Subalpinæ, ubi nunc Grisones, &c. Tranaci verò populi sunt Rhætiæ, à quibus nomen ejusmodi testis factum.

XCIV.

Boletaria.

Cùm mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis (pudet, heu!) servio coliculis.

Patina erat qua boleti, seu fungi præstantes, inferebantur in mensam. *Prototomis*. Pag 510.

XCV.

Calices Surrentini.

Accipe non vili calices de pulvere natos:
Sed Surrentinæ leve toreuma rotæ.

Pulvere. Argilla. Surrentum est urbs Picentinorum, in Italia, ad mare Tyrrhenum: *Sorrento*. *Toreuma*. Opus torno elaboratum. Pag. 203.

XCVI.

Colum nivarium.

Setinos, moneo, nostra nive frange trientes:
Pauperiore mero tingere lina potes.

Colum. Vas erat pertusum, cujus in medio linum tenuissimum, & purissimum, cui nix, sive glacies imponebatur, deinde super nivem leniter infundebatur vinum, & transmittebatur per linum: ita & contrahebat frigus ex nive; &, si quid haberet fæcis, deponebat. Hoc vocabant colare vinum, seu percolare. Interdum colum fiebat è minutis viminibus, aut è spongioso lapide. Monet igitur colum se idoneum esse colandis vinis optimis, qualia sunt Setina. Pag. 216. 316.) vilioribus colandis sufficere lina vulgaria, saccos nivarios. *Frange*. Refrigera, vis enim vini & austeritas ita frangitur.

Trientes. Pocula quatuor cyathos continentia.

XCVII.

Saccus nivarius.

Attenuare nives norunt, & lintea nostra:
Frigidior colo non salit unda tuo.

Pau-

Pauperes ad colandum & refrigerandum vinum, ſive aquam, utebantur craſſiore linteo in modum ſacci facto. *Attenuare*. Commi-nuere, ſolvere. *Salit*. Cum impetu fuſa, reſilit; cum ſtrepitu tranſmittitur. *Tuo*. Subtili & lineo, quo uteris, ò dives.

XCVIII.

Vrceoli miniſtratorii.

Frigida non deſit, non deerit calda petenti:
Sed tu moroſa ludere parce ſiti.

Petenti. Convivæ abundè tibi ex iſtis urceolis aqua frigida, & calida miniſtrabitur. *Moroſa*. Anxia, difficili; noli eſſe delicatior in aqua eligenda, ad reſtinguendam ſitim, & queri, v. g. quòd ſit frigidior, calidior &c.

XCIX.

Vrceolus fictilis.

Hic tibi donatur panda ruber urceus anſa:
Stoicus hoc gelidam Fronto petebat aquam.

Panda. Incurva. *Ruber*. Fictilis: argilla cocta, ferè eſt rubra. *Stoicus*. Pag. 351. *Fronto*. Philoſophus inſignis ea tempeſtate. *Petebat*. Atque adeo magni æſtimandus urceolus, quo tantus vir uſus eſt. *Gelidam*. Pro ſua frugalitate; quippe qui vino abſtineret.

C.

Calathi.

Nos Satyri, nos Bacchus amat, nos ebria tigris,
Perfuſos domini lambere docta pedes.

Calathi. Pag. 451. *Satyri*. Agreſtes Dii caprinis pedibus, villoſo corpore, naſo ſimo. Illi floribus ferendis calathos adhibebant, at eoſdem Bacchus uvis geſtandis. Et vinum in calathis, ad ſacra peragenda, poſitum teſtatur Virgilius, Ecl. 5. *Ebria*. Vino è calathis hauſto. *Perfuſos*. Vino. *Domini*. Bacchi, cujus currum tigres trahunt. *Lambere*. Cicurata nempe.

CI.

Calices Saguntini.

Quæ non ſollicitus teneat ſervetque miniſter,
Sume Saguntino pocula ficta luto.

Sollicitus. Ne cadant, ne frangantur, ne furripiantur. *Saguntino*. Saguntus, civitas Hiſpaniæ veteris. Pag. 202.

Ca-

CII.

Calices gemmati.

Gemmatum Scythicis ut luceat ignibus aurum,
Adſpice quot digitos exuit iſte calix!

Scythicis ignibus. Smaragdis, qui præſtantes in Scythia. Lib. XII. Ep. 15.

Exuit. Ut detractæ digitis, annuliſque gemmæ, poculo inſererentur.

CIII.

Ampulla potoria.

Hac licet in gemma, quæ ſervat nomina Coſmi,
Luxurioſe, bibas, ſi foliata ſitis.

Ampulla, propriè vaſculum eſt condendis unguentis idoneum. Fiebat vulgò ex aliquo pretioſo lapide, ſeu gemma, v. g. onyche, alabaſtro, &c. Sententia eſt: ò delicate, quiſquis es, ſi ſitias, ſi bibere geſtias unguenta, & vina foliata, potes in hac ampulla Coſmiana bibere. *Coſmi.* Erat ille nobilis unguentarius *Foliata.* Vina foliata. Nardinum unguentum, è folio nardi, odorati fruticis, præcipuè factum, foliatum vocabatur: id vino admiſcebatur, quod foliatum quoque ideò appellabatur. Unguentis utebantur non tantùm ad ungendos crines, ſed interdum etiam ad potum.

CIV.

Cryſtallina.

Frangere dum metuis, franges cryſtallina: peccant
Securæ nimium ſollicitæque manus.

CV.

Nimbus vitreus.

Ab Jove qui veniet, miſcenda ad pocula largas
Fundet nimbus aquas: hic tibi vina dabit.

Nimbus duo ſignificat: aliquando nubem, ſeu potius repentinam & præcipitem pluviam; aliquando, ut hoc in loco, vas vinarium. Senſus eſt. Nimbus cœleſtis dabit aquam vino temperando & miſcendo; hic nimbus, hoc vas, vinum porriget. *Jove.* Cœlo, aere.

CVI.

Myrrhina.

Si calidum potas, ardenti myrrha Falerno
Convenit, & melior fit ſapor inde mero.

Si

Si amas portare vinum calidum, hauri illud è poculis myrrhinis, in quibus & calorem servat; & odorem è vase ipso trahit, ac saporem. *Myrrhina*. Pag. 225.

CVII.

Patella Cumana.

Hanc tibi Cumano rubicundam pulvere testam,
Municipem misit casta Sibylla suam.

Cumano. Pag. 436. *Pulvere*. Argilla. *Municipem suam*. Ex eadem urbe ortam. Pag. 216. 519. *Sibylla*. Pag. 436.

CVIII.

Calices vitrei.

Adspicis ingenium Nili: quibus addere plura
Dum cupit, ah, quoties perdidit auctor opus!

Aspicis, quàm ingeniosè vasa hæc vitrea facta fuerint ab Ægyptiis. Dum artifex conatur addere novum illis decus, & in novas formas fingit vitrum, sæpe totum calicem fregit ac perdidit.

CIX.

Lagena nivaria.

Spoletina bibis, vel Marsis condita cellis;
Quò tibi decoctæ nobile frigus aquæ?

Vina Spoletina, (Lib. 13. Ep. 115.) vel Marsica, (Lib. XIII. Ep. 116.) erant deterioris notæ. Tu igitur si bibis vina vilia, cur illa temperas aqua nivea, quæ magni est pretii, & ipso vino tuo carior? Aquam decoquebant, ac vitreo inclusam scypho demittebant in nives, atque ita refrigerabant. Plin. Lib. 31. cap. 3.

CX.

Nives.

Non potare nivem, sed aquam potare rigentem
De nive, commenta est ingeniosa sitis.

Rigentem. Nive mixta refrigeratam; vel, per nivem colatam; ut dixit Epig. 95. 96. aut scypho, in quo ipsa esset, in nives demisso, refrigeratam.

Commenta est. Excogitavit, invenit.

CXI.

Aqua nivea.

Massiliæ fumos miscere nivalibus undis
Parce, puer, constet ne tibi pluris aqua.

Fumos. Vinum fumosum & fuscum: de quo est Epig. 118. Lib. XIII. *Puer.* Servule: aquæ minister.

CXII.

Ligula argentea.

Quamvis me ligulam dicant equitesque, patresque
Dicor ab indoctis lingula grammaticis.

Ligulam. Pag. 242. Carpit Grammaticos, quòd veritatem, non usum, secuti, ligulam dicerent: cum ab hominibus etiam elegantioribus ligula diceretur.

CXIII.

Cochlearia ligula.

Sum cochleis habilis, sed nec minùs utilis ovis:
Numquid scis potiùs cur cochleare vocer?

Erat vasculum, sive instrumentum quoddam, aptum ad capiendas, cùm apponerentur, cochleas, deinde ad ova: nomen tamen à cochleis inditum retinuit.

CXIV.

Annuli.

Ante frequens, sed nunc rarus nos donat amicus:
Felix cui comes est non alienus eques.

Ante legem Othonis à Domitiano renovatam, multi nos donabant: nunc pauci & rari: felix est ille qui comitem, & patronum habet equitem verum, & germanum: ab eo quippe annulos accipiet. Equitum Rom. jus erat annulos aureos ferre, ac donare. Cùm multi se pro equitibus gererent, donabant illi passim amicis annulos. L. Roscius Otho (p. 235.) legem tulerat qua cautum erat, ne quis equitem se diceret, qui non haberet in censu 400. sestertia. Unde multis ademptum nomen, & dignitas equitis malè parta, & facultas adeo annulos dandi. Hanc legem, cùm jam obsolesceret, restituit Domitianus. *Non alienus eques.* Pag. 243.

CXV.

Dactyliotheca.

Sæpe gravis digitis elabitur annulus unctis:
Tuta mea fiet sed tua gemma fide.

Dactyliotheca. Pag. 559. *Tuta &c.* Fideliter annulum tuum servabo. *Unctis:* Ob adipem, in convivio.

Toga

CXVI.

Toga Romana.

Romanos regum dominos, gentemque togatam.
Ille facit, magno qui dedit aſtra patri.

Ille. Domitianus. *Qui &c.* Qui ſuum parentem (nempè Veſpaſianum) in Deos retulit. Ille, inquam, Romanos verè dominos rerum ſuis victoriis facit. Vel: verè facit Romanos rerum dominos, qui illos facit Deos.

CXVII.

Toga clientum.

Si matutinos facile eſt tibi rumpere ſomnos,
Attrita veniet ſportula ſæpe toga.

Si potes manè à ſomno ſæpè excitari, venient ad te ſalutandum frequentes clientes cum attrita ſua toga, ut à te ſportulam obtineant. Vel, tu cliens ibis ſalutatum patronos, & ab iis ſportulam quidem accipies, verùm togam atteres. *Toga.* Pag. 56.

CXVIII.

Endromis.

Pauperis eſt munus, ſed non eſt pauperis uſus:
Hanc tibi pro togula mittimus endromida.

Endromis. Veſtis, qua utebantur in curſu. P. 189. Hæc, quia hirſuta, & villoſa, pauperum erat: tamen uſitata quoque divitibus, cùm ſpectaculis intererant. Pro toga divitis ad ſe miſſa, illam reddit pauper.

CXIX.

Canuſina fuſca.

Hæc tibi turbato Canuſina ſimillima mulſo
Munus erit: gaude; non cito fiet anus.

De Canuſinis veſtibus mentio jam habita pagin. 432 Colore fuſco erant, ſeu inter fulvum, & rufum, qualis eſt color mulſi recentis. *Anus.* Detrita, obſoleta: diù colorem ſuum retinebit: non tam citò albeſcet. Lege epigramma 27. Lib. 4.

CXX.

Bardocucullus.

Gallia Santonico veſtit te bardocucullo,
Cercopithecorum pœnula nuper erat.

Quæ sit ea vestis docui interdum induuntur instar *Santonico*. P. 469. Cercopithecus est simius caudatus. Lib. 7. Ep. 71. Simili porrò

vernularum; imò quidam visi sunt equos ductare, ministrare mensis, &c.

CXXI.

Canusina rufa.

Roma magis fuscis vestitur, Gallia rufis;
Et placet hic pueris, militibusque color.

Canusinæ. Suprà, Ep. 119. *Roma &c.* Romani canusinæ penulis fusci coloris libentiùs utuntur: Galli iisdem, sed rufis, delectantur.

Hic. Rufus, sive rubeus color, à militibus ideo amabatur, ut sanguis è vulneribus defluens in vestem rufam, & ejusdem cum cruore coloris, minùs timoris afferret. Est etiam pueris gratus, quia splendidior est.

CXXII.

Penula scortea.

Ingrediare viam cœlo licèt usque sereno,
Ad subitas numquam scortea desit aquas.

Scortea. E scorto. Scortum est corium, seu pellis animalium durior, ac densior. *Penula*. Villosa est vestis & crassa. *Numquam desit*. Vide ut semper præsto tibi sit. Licèt enim cœlum sit serenum, te iter ingrediente, turbidum, & pluvium subitò poterit evadere.

CXXIII.

Lacerna coccinea.

Si Veneto, Prasinove faves, quid coccina sumis?
Ne fias ista transfuga sorte, vide.

Si aurigę factionis Venetę aut Prasinę faves, quare purpuream vestem sumis, non verò viridem aut cæruleam? (vide p. 298. 551.) Cave ne ille color te transfugam esse prodat, & aliis factionibus favere arguaris, quàm Prasinæ aut Venetæ. Illis duabus Imperatores addicti erant. *Lacernæ*. P. 127.

CXXIV.

Pileus.

Si possem, totas cuperem misisse lacernas:
Nunc tantùm capiti munera mitto tuo.

Pileo

Pileo utebantur Saturnalibus, quia est libertatis index, cujus ferebatur auctor in primis Saturnus, ætatis aureæ parens, & italiæ incola. Pileum autem è lacernæ parte, circum caput obvoluta, efficiebant. Ait ergo se partem lacernæ, quæ pileo conficiendo satis sit, mittere; cùm totam donare, utpote pauper, non possit.

CXXV.

Lacerna Batica.

Non est lana mihi mendax, nec mutor aheno:
Si placeant Tyriæ, me mea tinxit ovis.

Diximus Lib. 1. Epigr. 78. lanas Bæticas, seu ovium quæ ad Bætim Hispaniæ fluvium pascerentur, habere nativum colorem rutilum. *Mendax*. Imbuta falso, & adscititio colore. Vir. Eclog. 4. vers. 41. *Non mutor*. Alio quàm nativo colore non inficior, iniecta in aheneum. *Si &c.* Si placent lacernæ Tyriæ, tinctæ purpura Tyria, quantò magis placere debeo, quæ illis partem aut pulcheriorem, ac præterea nativum, ut in ipsa est ove, colorem gero? *Tyriæ*. Pag. 122. 286. 314.

CXXVI.

Cænatoria.

Nec foras sunt nobis, nec sunt vadimonia nota:
Hoc opus est pictis accubuisse toris.

Pallia cœnatoria dicta sunt à cœna, in qua sumebantur, neque in foro, aut alibi usquam extra domum, nisi fortè Saturnalibus, gestabantur. *Vadimonia*. Est vadimonium propriè sponsio, seu promissio sistendi se in judicio ad diem certam: pro ipso foro ponitur ea vox in hoc loco. *Hoc opus*. In ea re una operam navamus, ut cœnantes, & mensæ accumbentes vestiamus.

CXXVII.

Lana.

Tempore brumali non multùm lævia prosunt:
Calfaciunt villi pallia vestra mei.

Lana. Villosa vestis & gravior: à græco χλάνα, quod sit à χλαίνω *calefacio*. *Lævia*. Vestes lineæ, superinjiciebatur læna. *Villi*. Pili molliores.

CXXVIII.

Lacerna alba.

Amphitheatrales nos commendamur ad usus,
Cùm togit algentes alba lacerna togas.

Albati cives spectabāt ludos in amphitheatro edi solitos, & ad arcendum frigus albam lacernam togę superiniiciebant. Lacernarum sæpè jam facta mentio.

CXXIX.

Gausapa, seu mantile.

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum:
Orbibus in nostris circulus esse potest.

Si habes citrum nobilius, ideſt, pretiosas è ligno citreo mensas, illas sanè tege mantilibus, & linteis villosis, quales sunt gausapæ. In meis orbibus, ideſt, in meis mensis minimè pretiosis, sufficiet mihi ligneus orbiculus, cui lagenas imponam, & dapes, ne mensa inquinetur. Nonnulli intelligunt per *circulum*, labem seu maculam ab adipe aut vase uvido notatam in mensa, istæ enim maculæ ferè sunt rotundæ. Eritque hæc sententia; ego ferre mensam sordidiorem, atque adeo carere gausapis, possum. De mantili, & mappa, dictum p. 585.

CXXX.

Cuculli Liburnici.

Jungere nescisti nobis, ò stulte, lacernas:
Indueras albas, exue Callaicas.

Erant isti cuculli capitum involucra (p. 59. 143. vulgò rusa, & in Liburnia) p. 59. fiebant, ac lacernis imponebantur, quæ si albæ forent, rufum colorem è cucullis Liburnicis sibi impositis, & malè tinctis contrahebant. Jam facilè distichū explicabis. Loquuntur cuculli: Malè nos, ò quisquis es, imposuisti lacernis albis; jam albæ non sunt, sed rufę, & rutilæ, quale est aurum Callaicum. P. 198.

CXXXI.

Udones Cilicii.

Nos hos lana dedit, sed olentis barba mariti:
Cinyphio poterit planta latere sinu.

Udones sunt pedum indumenta intima: ut extima, calcei. *Cilicii*. P. 365. Sententia est: istud calceamenti genus, non est è lana confectum, sed è pilis hircinis. Pes tuus illis integi commodè poterit. *Olentis &c.* Hirci. *Cinyphio*. P. 365. *Sinu*. Udonum vacua laxitate, in quam planta, seu pes, immittitur commodè.

CXXXII.

Synthesis.

Dum toga per quinas gaudet requiescere luces,

Hos

Hos poteris cultus ſumere jure tuo.

Dum per dies quinque Saturnaliorum, toga deponitur, hac veſte uti poteris. *Syntheſis*. Pag. 202.

CXXXIII.

Focale.

Si recitaturus dedero tibi fortè libellum,
Hoc focale tuas aſſerat auriculas.

Focale. P. 200. Si recitavero, inquit poeta, tibi libellum malum, mala carmina, moneo, & ſuadeo uteris iſto ſocali, non ad fauces, ut vulgò fit, protegendas, ſed ad aures, ne me audias, obſtruendas. *Aſſerat*. Defendat, protegat, claudat. Similimum Ep. leges p. 200.

CXXXIV.

Tunicæ Patavinæ.

Vellera cùm ſumant Patavinæ multa trilices,
Et pingues tunicas ſerra ſecare poteſt.

Cùm tunicæ Patavinæ cõficiantur ex lana multa, in iiſque licium non unicum, at triplex ſit, tam denſæ ſunt, ut ſecari ſerra poſſe videantur. *Trilices*. Tribus liciis conſtantes, ſeu filo triplicato. In telis texendis, filum unum rectum eſt, quod ſtamen: alterum tranſverſum, quod licium, ſive ſubtemen vocatur, ac ſtamini implicatur. In Patavinis pannis liciũ è tribus filis conſtabat.

CXXXV.

Spongia.

Hæc tibi ſorte datur tergendis ſpongia menſis
Utilis, expreſſo cùm levis imbre tumet.

Sorte. Xenia, & apophoreta ita tribuebantur, ut ſortibus jactis, hoc potiùs quàm illud munus darent. *Expreſſo*. E ſpongia compreſſa educto, & emiſſo.

CXXXVI.

Panulæ.

Is mihi candor ineſt, villorum gratia tanta eſt,
Ut me vel media ſumere meſſe velis.

Meſſe. Quamvis ſpiſſa & villoſa ſim, atque adeo aptior hyemi quàm æſtati. Lege Bayſium Lipſ. Elect. li. 1. 25.

CXXXVII.

Cervical.

Tinge caput nardi folio, cervical olebit:
Perdidit unguentum cùm coma, pluma tenet.

Tinge. Unguentis caput imbuebant, maximè in convivio. *Folio*. Vide Epig. 103. *Tenet*. Retinet. Est autem cervical, pulvinus cervici subjectus, pluma fartus.

CXXXVIII.

Lodices.

Nudo stragula ne toro paterent,
Junctæ nos tibi venimus sorores.

Lodix, vestis genus est quo lecti stragula operiuntur: duæ vulgò erant, quæ in medio lecto jungebantur & coibant, unde sorores vocantur.

CXXXIX.

Cubicularia polymita.

Hæc tibi Memphitis tellus dat munera, victa est
Pectine Niliaco jam Babylonis acus.

Cubicularia. Aulæa, seu stragula intellige, versicolore filo & licio contexta, πολύς multus, diversus; μίτος, licium, seu filum. *Memphitis*. Ægyptia. Pag. 3. *Victa est, &c.* Panni in Ægypto textri, vincunt pannos acu Babylonia pictos. Pag. 386. Pecten est instrumentum textorium, quo densatur tela, & fila transversa urgentur & comprimuntur. Supra, Epigr. 134.

CXL.

Zona.

Longa satis nunc sum, dulci sed pondere venter
Si tumeat, fiam nunc tibi zona brevis.

Sed pondere &c. Cùm obesus fies: cùm satur, &c.

CXLI.

Gausape quadratum.

Lodices mittet docti tibi terra Catulli:
Nos Helicaonia de regione sumus.

Lodices. Vide Epig. 138. *Terra Catulli*. Verona, pag. 34. *Helicaonia*. Patavina. Pag. 533. *Gausape*. Est mantilis, seu peristromatis genus. Vide Ep. 129.

Semi-

CXLII.

Semicinctium.

Det tunicam dives: ego te præcingere possum.
Essem si locuples, munus utrumque darem.

Semicinctium, anteriorem hominis partem texit, à zona, aut paulò suprà, pendens crurum tenus, quales sunt artificum, maximè fabrorum lignariorum, sutorumque pelles, quibus semicincti apparent; aut lintea tegmina fœminarum, quæ à pectore, cæteris vestibus injiciuntur, ad munditiem, & ornatum.

CXLIII.

Lana amethystina.

Ebria Sidoniæ cùm sim de sanguine conchæ,
Non video, quare sobria lana vocer.

Cùm ebria sim & satura sanguine Sidonii muricis (est pisciculus concha inclusus, è cujus sanguine fit purpura: Sidon, urbs maritima Phœniciæ, cujus in littore pisciculus iste capitur) cur sobria lana vocor, cur habeo nomen à gemma ebrietatem arcere dicta, nempè amethysto? Explicui hanc vocem pag. 311.

CXLIV.

Lana alba.

Velleribus primis Apulia, Parma secundis
Nobilis: Altinum tertia laudat ovis.

Primis &c. Primam laudem habent vellera Apula; secundam Parmensia: tertiam Altina. *Apulia.* Pag. 124. *Parma.* Pag. 122. 239. *Altinum.* Pag. 192.

CXLV.

Lana Tyria.

Nos Lacedemoniæ pastor donavit amicæ:
Deterior Ledæ purpura matris erat.

Pastor. Paris Priami filius quē necati statim pater jusserat, cùm audivisset ipsum, si viveret, suæ patriæ exitio fore. Eum tamen clam Hecuba mater educari inter pastores, & servari jussit. *Amicæ.* Helenæ. *Matris.* Leda mater Helenæ fuit: utraque Lacedemonia. Est igitur purpura Lacedemonia deterior Tyria. Lacedemon, urbs Peloponnesi. 189. Tyrus, Phœniciæ 286.

CXLVI.

Lana Pollentina.

Non tantùm pullo lugentes vellere lanas,
Sed solet, & calices hæc dare terra suos.

Pollentia. Est urbs Italiæ in Liguria. *Potentia*, Ubi pullæ, ideſt, nigræ veſtes ſiebant, ac de Pollentia, urbe Liguriæ, ita canit Silius l. 8. *Vercellæ ſuſcipe ferax Pollitia villi*. In eadem urbe ſiebant vitrei calices boni. *Lugentes*. Quia pullus color funeribus, & luctui convenit.

CXLVII.

Lana pulla.

Lana quidem triſtis, ſed tonſis apta miniſtris,
Quales non primo de grege menſa vocat.

Triſtis. Vide ſuperius ep. *Tonſis*. Servi ſeniores, mediaſtini, & ultimo de grege ſervorum, tondebantur: juniores, & lautiores, erant intonſi. Sum igitur lana quidem pulla, ſed apta tamen veſtiendis ſervis, qui adhibentur vilioribus menſæ miniſteriis.

CXLVIII.

Tomentum Lingonicum.

Oppreſſæ nimiùm vicina eſt faſcia plumæ:
Vellera Lingonicis accipe raſa ſagis.

Tomentum, à tumendo dicto, eſt floccus, ſeu lanæ flos quidam villoſus, qui à pannis abradebatur, & quo culcitâ impleri ſuadet poeta; ne ſi è pluma tantùm levi conſtaret, ſubſidente pluma, & oppreſſa, ſeu compreſſa cubantis hominis pondere, corpus faſciis lecti, & reſtibus, quibus culcita imponitur, lædatur. *Lingonicis*. P. 59. 558. Legunt aliqui *Leuconicis* Eſt autem Leuconium oppidum Æolidis, apud Thucydidem. Sententia hæc eſt, ordoq; diſtichi: Cùm oppreſſa eſt pluma, ſentitur faſcia nimium vicina, & trans culcitam corpus oblædit: hoc ne fiat, vide ut tomento culcitam farcias. *Sagis*. Sagum propriè eſt veſtimentum militare.

CLXIX.

Tomentum circenſe.

Tomentum conciſa palus Circenſe vocatur.
Hæc pro Lingonico ſtramina pauper emit.

Palus conciſa, ſive arundines comminutæ in fruſta, & paleæ, erant inſtar tomenti in ludis circenſibus. Plebs enim ea ſibi ſubſternebat, ut ſederet molliùs. Raderus in Analectis, tomentum hoc Circenſe dictum eſſe vult, quòd in Circo venderetur. Hæc igitur ſtramina ſibi emit pauper pro tomento Lingonico, & pretioſo. Quid eſſet circus dixi pag. 23. 307.

Plu-

CL.

Pluma.

Laſſus Amyclea poteris requieſcere pluma,
Interior cycni quam tibi lana dedit.

Amyclea. Lacedæmonia, cycnea. Pag. 86. verſ. 9. & 83. *Interior lana.* Plumę breviores, & molliores inſtar lanæ molliſſimæ, quibus farcitur impleturque culcita.

CLI.

Fanum.

Frondata tumeat facilis tibi culcita pluma:
Non venit ad duros pallida cura toros.

Frondatam plumam vocat fœnum, & ſtramenta, quæ durum quidem, ac curis invium lectulum ſternunt. *Facilis.* Facilè parabilis. Legitur vulgò, *fraudata pluma*, Id eſt, ſublata, adempta pluma, imple culcitam fœno. Labor diurnus ſomnum facilem pauperi conciliat.

CLII.

Tintinnabulum.

Redde pilam, ſonat æs thermarum: ludere pergis?
Virgine vis ſola lotus abire domum.

Pilam depone, deſine ludere, jam aperiuntur thermæ, & datur lavandi ſignum pulſo æreo tintinnabulo. Pergin ludere? Non erit tibi locus in thermis, & cogeris aqua frigida ſola lotus domum redire. Paulò ante balneum pila ludebant, vel dum hypocauſta, & ſudationes caleſcerent. Thermæ, ſeu balnea publica, certa hora patebant, dato ſigno: certa claudebantur. De aqua virgine, lege notas p. 245. 297.

CLIII.

Diſcus.

Splendida cùm volitent Spartani pondera diſci,
Eſte procul pueri: ſit ſemel ille nocens.

Diſcus, erat maſſa lapidea, ferrea, vèl ænea, craſſa digitis tribus, aut quatuor, fermè rotunda, quam ad certas uſq; metas proficiebant, ita ut ille vinceret, qui ad metã propiùs accederet. Spartanus vocatur, quia erat apud Lacædemonios uſitatiſſimus. *Eſte procul &c.* Ne vos perimat. *Semel.* Occiſo Hyacintho, quem Apollo imprudens diſco percuſſum interfecit, Ovid. Met. lib. 10.

CLIV.

Cithara.

Reddidit Eurydicen vati, ſed perdidit ipſe,
Dum ſibi non credit, nec patienter amat.

Reddidit. Cithara. *Vati*. Orpheo. *Perdidit*. Euridycen. *Dum &c.* Dum vix credit præ gaudio redditam ſibi, & revocatam ab inferis uxorem. Vid. Virg. 4. Georg. ſub finem. *Patienter*. Ea tantùm lege uxorem receperat Orpheus, ut eam non antè reſpiceret, quàm omninò emerſiſſet ex inferis; hujus legis immemor, cùm illam citiùs reſpectaſſet impatiens moræ, perdidit.

CLV.

Eadem cithara.

De Pompejano ſæpe eſt ejecta theatro,
Quæ duxit ſilvas, detinuitque feras.

Ejecta. Citharœdi, muſici, &c. niſi populo ſatisfacerent, ſæpè explodebantur, & exigebantur. *Pompejano*. Theatro Pompeii, p. 284. *Silvas duxit*. Orpheo canente.

LCVI.

Plectra.

Fervida ne trito tibi pollice puſula ſurgat,
Exorent docilem garrula plectra lyram.

Puſulæ. Tuber eſt exiguum, quod intumeſcit in digitis attritis. Dicitur etiam puſtula. Plectra, olim pectinis in morem facta, nunc fiunt ex incurvo aliquantùm ligno, cui obtenditur equina ſeta, Accipe plectrum, quo citharam pulſes, & ab ea quaſi exores impetreſque, ut canat: quæ, niſi plectro feriatur, omnino ſit tacitura.

CLVII.

Trochus.

Inducenda rota eſt: das nobis utile munus.
Iſte trochus pueris, at mihi canthus erit.

Ludant ſanè trocho pueri, ego ex illo faciam canthum, quem ligneis inducam rotis, atque adeo utilis mihi viro trochus tuus erit. *Trochus*. Erat ferreus circulus, vel æreus, quem pueri agitabant, & volvebant. Ab eo pendebant annuli ferrei, qui tinnitum non inſuavem edebant, dum trochus volvebatur: unde legunt quidam in ſecundo verſu: *at mihi cantus erit*. Hoc ſenſu

Ego

Ego annullorum tinnitu audiendo non minùs delectabor, quàm pueri volvendo trocho. Si legas, *canthus erit* expones, ut jam dixi Canthus porrò, est ferrea lamina, qua rotarum extremæ partes, quæ terram tangunt, inter se vinciuntur. Itaque trochus, utpote rota, sive circulus ingēs ferreus, poterat utilis esse ad canthum faciendum.

CLVIII.

Trochus idem.

Garrulus in laxo cur annulus orbe vagatur?
Cedat ut argutis obvia turba trochis.

Causam affert, cur annuli, sonum edentes, ut in superiori epigramm. notavi, trochi radiis inserti essent; nempè, ut populus trocho currenti locum daret, admonitus illo timmitu.

CLIX.

Signum victoriæ.

Hæc illi sine sorte datur, cui nomina Rhenus
Vera dedit, decies adde Falerna puer.

Signum. Statua, sigillum. *Hæc illi.* Hæc victoriæ statua datur Domitiano sine sorte, ut propriū illius munus, qui è Rheno, Germaniſque victis nomen verum Germanici est consecutus. Diximus apophoreta missa fuisse ad amicos sine delectu, jactis sortibus, ut sors tulisset. Ait certo consilio, & uni Domitiano dandum esse simulacrum Victoriæ, quippè quæ illi addicta sit, & propria. *Rhenus.* P. 422. *Nomina.* 232 *Decies.* Lege Epigr. 73. Lib. 9. p. 469. Item pag. 401. 552.

CLX.

Sauroctonos Corinthius.

Ad te reptanti puer insidiose lacertæ
Parce: cupit digitis illa perire tuis.

Σαυροκτόνος. Interfector lacertæ: à σαῦρος lacerta, & κτείνω interimo. Praxiteles ex ære Corinthio sigillum quoddam elegantissimum fecerat, in quo spectabatur Apollo juvenis subrepentē lacertā cominus sagitta configens, veluti ex insidiis. Alloquitur puerū poeta, ò puer, noli percutere lacertam ex insidiis: ultrò venit peritura? gaudebit à te, tamquam nobili hoste, confici.

Hyā-

CLXI.

Hyacinthus in tabula pictus.

Flectit ab inviſo morientia lumina diſco
Oebalius, Phœbi culpa dolorque, puer.

Flectit . Avertit oculos moriens. *Culpa*. Vide ſuprà, Ep. 152. *Oebalius*. Sic vocatur ab Oebalia urbe Laconiæ, Hyacinthi patria : vel ab Oebalo ejuſdem patruo.

CLXII.

Perſonæ Germanicæ.

Sum figuli luſus, rufi perſona Batavi:
Quæ tu derides, hæc timet ora pater.

Figuli luſus. Larva fictilis. *Perſona*. Larva repræſentans Batavum. Erant autem Batavi vulgò rufis crinibus, eumque colorem arte addebant capillis. *Quæ tu, &c.* O Romane puer, qui hæc ora, hanc perſonam rides, ſcito Patrem tuum Romanum militem, hos vultus formidare. Bellicoſi quippè Germani erant, ac Romanis etiam metuendi. Legitur etiam, *puer* : quam larvam rides tu, ò vir, ò miles, hanc puer meticuloſus horret.

CLXIII.

Hercules Corinthius.

Elidit geminos infans, nec reſpicit angues.
Jam poterat teneras Hydra timere manus.

Corinthius. Ex ære corinthio. *Nec reſpicit*. Per contẽptum, quaſi aliud agens. *Hydra*. Pag. 22, 270.

CLXIV.

Hercules fictilis.

Sum fragilis: ſed tu (moneo) ne ſperne ſigillum:
Non pudet Alciden nomen habere meum.

Sum fragilis . Ex argilla fragilis, & luto factus. *Non pudet &c.* Imaginem is commendat, qui pingitur. *Alciden*. Pag. 14.

CLXV.

Minervæ argenteæ.

Dic mihi virgo ferox, cùm ſit tibi caſſis, & haſta,
Quare non habeas ægida? Cæſar habet.

Ægida. Pag. 319. *Cæſar*. Domitianus. Quaſi ſuum ei clypeum Pallas tradiderit. Hoc ipſa reſpondet.

Si-

LCXVI.

Sigillum Giberii fictile.

Ebrius hæc fecit terris, puto, monstra Prometheus;
Saturnalitio lusit, & ipse luto.

Giberius, cognomentum fuit cujusdam fullonis, nomine Clesippi, de quo agit Plin. lib. 34. c. 3. insigniter gibbosi, & deformis, qui à gibbere, sive gibbo, Giberius vocatus est. Ait poeta Prometheum ebrium fecisse tam turpe hominis monstrum, cùm ludere vellet in Saturnalibus.

Prometheus. P. 9. 445.

CLXVII.

Homeri Batrachomyomachia.

Perlege Mæonio cantatas carmine Ranas,
Et frontem nugis solvere disce meis.

Homerus, sive aliquis Homeri non indoctus imitator, fecit versibus græcis pugnam ranarum, & murium. *βάτραχος* rana; *μῦς* mus: *μάχη* pugna. *Mæonio.* p. 347. 343. Homerico. *Solvere.* Exhilarare, laxare.

CLXVIII.

Homerus in membranis.

Ilias & Priami regnis inimicus Ulysses
Multiplici pariter condita pelle latent.

Ilias, Poema de bello Iliaco, seu Trojano. *Ulysses*, Poema de Ulyssis erroribus, & reditu in patriam, Odyssea. *Pelle.* Membrana. Lege de libris veterum p. 70.

CLXIX.

Virgilii culex.

Accipe facundi Culicem, studiose, Maronis,
Ne nucibus positis *Arma Virumque* legas.

Culex. Ita inscribitur poemation Virg. p. 404.

Ne &c. Nugæ, seu leviora carmina, qualis est iste culex, sunt legenda Saturnalibus, nō morosa, & seria, qualis est Æneis. Hujus initium est; *Arma virumque cano.*

CLXX.

Virgilius in membrana.

Quàm brevis immensum cepit membrana Maronem!
Ipsius vultus prima tabella gerit.

Ce-

Cepit. Complectitur. *Prima tabella*. Primum folium libri: initium voluminis.

CLXXI.

Cicero in membranis.

Si comes iſta tibi fuerit membrana, putato
Carpere te longas cum Cicerone vias.

CLXXII.

Propertius.

Cynthia facundi carmen juvenile Properti
Accepit famam, nec minus ipſa dedit.

Propertii carmen, quod junior edidit, quodque inſcribitur Cynthia, ab auctore ſuo famam accepit, nec minorem ipſi dedit. Propertius, poeta Italus, floruit Auguſti ævo: utitur latinitate pura, & in primis terſa, elegias ſcripſit, ſtylo elegante, at ſæpè obſceno.

CLXXIII.

Livius in membranis.

Pellibus exiguis arctatur Livius ingens:
Quem mea non totum bibliotheca capit.

T. Livius, Patavinus, ſub Auguſto, & Tiberio ſcripſit centum, & quadraginta libros Romanæ hiſtoriæ: ſuperſunt dumtaxat 35. Eſt aureus in eo latini ſermonis nitor, delectus rerum, & lactea eloquentia.

CLXXIV.

Salluſtius.

Hic erit, ut perhibent doctorum corda virorum,
Primus Romana Criſpus in hiſtoria.

Ut perhibent &c. Ut homines cordati, ideſt, prudentes, & docti, cenſent.
Criſpus. Salluſtius Criſpus, Amilerni, in Italia, natus eſt anno ab U.C. 668. aliquas Romanæ hiſtoriæ partes attigit, ut bellum Catilinarium, Jugurthinum, &c. Brevis eſt, acer, diligens, rerum quàm verborum plenior, &c.

CLXXV.

Ovidii metamorphoſes.

Hæc tibi multiplici quæ ſtructa eſt maſſa tabella,
Carmina Naſonis quinque decemque gerit.

Maſſa.

Massa. Opus totum & liber. *Carmina.* Libros carminum.

CLXXVI.

Lucanus.

Sunt quidam, qui me dicunt non esse poetam:
Sed qui me vendit, bibliopola putat.

Lucanus. P. 329. 330. Eum nonnulli numero poetarum eximunt, quia historiam civilis belli narrare satis habet, ac nihil, more poetarum, fingit. Verùm hoc Aristoteles non videtur, ut aliquis censeatur poeta, postulare: siquidem poesis nihil est aliud, illo judice, nisi imitatio humanarum actionum, quæ suavi stylo fiat. *Putat.* Quia videt mea carmina probè vendi.

CLXXVII.

Catullus.

Tantum magna suo debet Verona Catullo,
Quantum parva suo Mantua Virgilio.

Catullus tantùm gloriæ attulit Veronæ jam per se claræ & magnæ; quantùm Virgilius Patriæ suæ Mantuæ, antea obscuræ & ignotæ. *Catullo.* Pag. 35.

CLXXVIII.

Liber de aquæ frigidæ usu.

Hæc tibi quæ frontes, & aquarum nomina dicit,
Ipsa suas melius charta notabit aquas.

Iste liber docet, quæ sint fontium nomina; sed ipse in aquas projectus bene mergetur, & eas suo infortunio tibi melius notabit. Mala carmina aquis mergenda. p. 34. 265. Hinc legunt aliqui, *natabit.*

CLXXIX.

Mulæ pumiliæ.

His tibi de mulis non est metuenda ruina:
Altiùs in terra pene sedere soles.

Pumiliæ. Sive pumilæ, & paullæ, ideſt, exiguæ.

CLXXX.

Catella Gallicana.

Delicias parvæ si vis audire catellæ,
Narranti brevis est pagina tota mihi.

Astur-

CLXXXI.

Aſturco.

Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus.

Equi Aſturcones, ſeu Aſtures, ab Aſturia Hiſpaniæ regione, olim aurifera, nomen habent: illis, Plinio teſte Lib. VIII. c. 43. mollis eſt alterno crurum explicatu glomeratio. Ceteris equis minores erant, & gradarii etiam vocabantur. Tolutim eos incedere Varro dicit.

CLXXXII.

Canis vertagus.

Non ſibi ſed domino venatur vertagus acer,
Illæſum leporem qui tibi dente feret.

Canes quidam venatici appellantur vertagi, quòd feras vertant, agantq; & latibulis excuſſas inſectentur.

CLXXXIII.

Simius.

Callidus emiſſas eludere ſimius haſtas,
Si mihi cauda foret, cercophitecus eram.

Eludere. Vitare, declinare. *Cercopithecus.* Eſt ſimius caudatus. Pag. 361. Sunt illi multò nobiliores aliis, quibus natura caudam negat: unde iſte gloriatur nihil niſi caudam deeſſe ſibi; ſe nulli aliorum calliditate concedere. Simius ita vocatur à ſimis naribus.

CLXXXIV.

Notarius.

Currant verba licèt, manus eſt velocior illis:
Nondum lingua, ſuum dextra peregit opus.

Notæ apud Latinos vocantur literæ quædam compendiariæ, quæ certo ductu, & forma, licèt paucæ, plures tamen ſyllabas, ac verba complectuntur, & ſignificant. Iis utuntur ferè qui dictantis, aut concionantis voces exſcribunt notarii que appellantur. Scripſere, antequam pronunciaveris, & eorum dextra ſuum opus peregit, antequam tua lingua ſuum abſolverit.

CLXXXV.

Concha.

Lævis ab æquorea cortex Mareotica concha
Fiat, inoffenſa curret arundo via.

Cor-

Cortex Mareotica, ideſt, papyrus Ægyptia (papyrus enim eſt intima, & tenuiſſima cortex arbuſculæ cognominis: Mareotis eſt pars Ægypti, p. 391.) fiat tibi, lævis, ideſt, poliatur, concha: tunc arundo, ſive calamus, expeditè curret. Faciliùs ſcribes in charta lævigata ope conchæ, quàm in aſpera & ſcabra. Conchæ ſunt piſcium teſtæ duobus ſcutulis paribus conſtantes.

CLXXXVI.

Morio.

Non mendax ſtupor eſt, nec fingitur arte doloſa:
Quiſquis plus juſto non ſapit, ille ſapit.

Stupor. Inſania. Ille morio non eſt ex eo genere morionum, qui ſtultitiam ſimulant, ut placeant ac moveant riſum; verè eſt fatuus: in quo ipſe ſapit, ſiquidem ſapit quantum juſtum eſt. Tunc ſapit, placetque morio, cùm verè deſipit. Vide pag. 378.

CLXXXVII.

Caput arietinum.

Mollia Phryxei ſecuiſti colla mariti:
Hoc meruit, tunicam qui tibi ſæpe dedit?

Cur caput arietis præcidiſti; à quo ariete tunicam, (ex ejus pelle videlicet ac vellere confectam) toties accepiſti? *Phryxei.* Pag. 282.

CLXXXVIII.

Pumilio.

Si ſolum ſpectes hominis caput, Hectora credas:
Si ſtantem videas, Aſtyanacta putes.

Caput. Pumilionibus vulgò eſt ingens caput. Aſtyanax, fuit Hectoris filius parvulus. Pag. 275.

CLXXXIX.

Parma.

Hæc quæ ſæpe ſolet vinci, quæ vincere rarò;
Parma tibi, ſcutum pumilionis erit.

Hæc parma, quæ, quia brevior eſt & anguſtior, male hominem tegit, ac victorē rarò præſtat; tibi homini juſtæ ſtaturæ, verè erit parma, & breve ſcutum, ac inutile:

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tile: pumilioni verò est pro scuto ingenti, & perusili, quia totum tegit. Parma erat scutum breve & rotundum, ambitu trium vulgò pedum. Scutum erat oblongum, quatuor pedes à summo ad imum habens, duos cum dimidio latum. Parmam Thraces invenere, p. 457.

CXC.

Accipiter.

Prædo fuit volucrum, famulus nunc aucupis, idem
Decipit, & captas non sibi mœret aves.

Nec. Cicuratus & institutus ab aucupe. *Non sibi.* Sed aucupi.

CXCI.

Obsonator.

Dic quotus, & quanti cupias cœnare; nec unum
Addideris verbum: cœna parata tibi est.

Quotus, &c. Quot sitis convivæ: quanti cœnare cupias. *Parata.* Paratam ubi volueris, & cùm volueris, dabo.

CXCII.

Calami aucupatorii.

Non tantùm calamis, sed cantu fallitur ales,
Pallida dum tacita crescit arundo manu.

Pallida. Viscо pallido, sive fulvo, illita. *Crescit.* Ab latente aucupe attollitur, & avi subjicitur. Paratos calamos habebant aucupes, & cùm aviculam cantu pellectam viderent accedere, calamum sensim efferebant, quo illa caperetur, alis visco implicatis.

CXCIII.

Cor bubulum.

Pauper causidicus nullos referentia nummos
Carmina cùm scribas, accipe cor quod habes.

Pauperi causidico, eidemque malo poetæ cor mittit bovis: affirmatque convenire illi hoc munus, quippe qui habeat cor bubulum, id est vecors & fatuum: siquidem relicto foro, quòd parum inde pecuniæ colligeret, versus condat, è quibus minùs etiam lucri feret.

CXCIV.

Cocus.

Non satis est ars sola coco: servire palato,
Atque cocus domini debet habere gulam.

Non

Non eſt ſatis, ſi cocus arte, induſtriaque præditus ſit: ex domini palato, & guſtu condire cibos debet. Turnebus vir ſanè laboriosus ac doctus, ita uti edidi, affirmat ſe legiſſe in veteri libro: & poſtulat planè ſententia. Miror eum, qui commentarios Variorum compegit, hanc eruditi viri lectionem primò perperam interpungere; deinde illius lectionis explanationem, quam ſubjungit Turnebus, omittere: poſtremò aliam neſcio quam rancidam verbosè obtrudere.

CXCV.

Craticula.

Parva tibi curva craticula ſudet ofella:
Spumeus in longa cuſpide fumet aper.

Serviet ea craticula torrendis ofellis. Sunt carnium fruſtula. *Cudet.* Adipe, dum offa torretur, defluente. *Cuſpide.* Veru. *Fumet.* Dum aſſabitur.

CXCVI.

Piſtor dulciarius.

Mille tibi dulces operum manus iſta figuras
Exſtruit: huic uni parca laborat apis.

Apis. Quia mellis plurimùm admiſcebant iſtis cruſtulis, & cupediis. Saccharo nunc meliùs utimur.

CXCVII.

Ientacula.

Surgite, jam vendit pueris jentacula piſtor,
Criſtatæque ſonant undique lucis aves.

Surgite. Convivas, poſt exacta Saturnalia, poſt ſomnum in multam noctem productum, admonet, ut expergiſcantur. *Pueris.* Nulli ferè jentabant apud Romanos, niſi pueri, ſenes, aut ægroti; aliquid cibi levioris ſumebant circa meridiem, ſole occidente cenabant. Jentaculum, & merenda puerorũ aut gulonum erant propriæ: prandium verò, complurium: cœna, omnium. *Aves.* Galli gallinacei, qui lucem cantu præcinunt.

FINIS.

IN ROMA

IN-

INDEX
EPIGRAMMATUM.

A

AB Jove 664
Abſciſſa 135
Abſtulerat 349
Accipe 319.614 646. 659. 659. 662. 679.
Accola 231
Ad cenã 222.468
Addere 469
Addit 535
Addixti 499
Ad lapidem 526
Ad natalitias 359
Ad pallatinas 631
Ad populos 571
Ad primum 561
Ad te reptanti 677
Ædes 551
Ægrotas 595
Æmiliæ 486
Æmula 192
Æolidos 565
Aera 388
Æra domi 328
Æſtivo 134
Ætherias 32
Albi 566
Alcide 455
Alciden 444
Alea parva 644
Allatres 267
Amiſit 304
Amiſſum 46
Amphitheatrales 560. 669.
Amphora 606. 636 637.
Ancillam 649
Annorum 496
Anſere 627
Antipolitani 633
Antiqui 599
Antoni 271
Anxuris 514
Apollinarem 331
Appia 474
Archetypis 373
Archetypum 391
Arctoa 271
Ardea 210
Aretina 661
Argenti 198.514
Argentum 623
Argiletanas 30
Argiva 627
Artis 156
Artis ebur 656
Aſpice 179.253 625
Aſpicis 221. 294. 405. 665.
A Sinueſſanis 562
Aſtra 269.348
Atreus 548
Atria 199
Attenuare 662
Attica 635
Attice 334
Audet 433
Auditur 402
Auguſti 22
Auguſto 409
Aurea 618
Auriculam 154
Aut Corcyrei 620

B

BÆtis 619
Bajana 166
Bajano 194
Balſama 653
Barbara 2. 661
Baſia 105
Baſia das 111
Bella 67
Bellus homo 35
Bis Cotta 608
Bis quinquagenis 601
Bis tibi 50
Bis vicine 290
Boletos 591
Bruma eſt 364
Brumæ 607

C

CÆcuba 636
Cede 641
Cælatus 317
Cæretana 638
Cærulæus 629
Cæſaris 177
Cajus 551
Callidus 260
Calliodorus 258
Campis 442
Cana eſt 197
Candida 621
Candidius 131
Capena 162
Cappadocum 437
Captotuam 110
Carmina 111
Carpere 254
Caſeus 619
Caſta nec 66
Caſta ſuo 37
Cauponem 125
Cauſtica 616
Cedere 25.487
Cenſor 282
Centenis 170
Centum 145.197
Cerea 613
Cernere 302

Cerretana 624
Ceruſſa 159
Ceſſatis 173
Chia 617
Chirurgus 45
Cinctum 132
Cinnam 288
Clarus 544
Claudere 615
Claudia 185.556
Clinicus 470
Coccina 109
Cœnabis 555
Cœnes 425
Cœno domi 263
Cœpit 70
Cogis 324
Cogit me 39
Colchida 264
Commendare 243 352.
Commendo 57
Concita 25
Condita 222
Conditus 365
Coniugis 49
Conſilium 428
Conſtituit 146
Conſtrictos 548
Conſule 505
Conſumpta 516
Contigeris 32
Contigit 573
Continuis 63
Contulit 545
Cornea 654
Coſconi 134
Coſmicos 340
Cotile 171
Cras te 266
Credi 182
Credis 431
Creta dedit 100
Crine ruber 594
Cui credas 265
Cui legiſſe 97
Cujus vis 142
Cum cathedralitios 487
Cum clamant 84
Cum data 36
Cum dederis 634
Cum dixi 67
Cũ dubitaret 293
Cum facias 382
Cum fieret 648
Cum gravis 220
Cũ Juvenale 330
Cum menſas 344
Cum me 623
Cum mihi 662
Cum mittis 311
Cum peteret 40
Cum pluvias 337
Cum potes 510
Cum rogo 581
Cum ſaxerani 356
Cũ ſexaginta 323
Cum ſint 116
Cum ſis 305.311
Cum ſitis 391
Cum ſteterit 642
Cum te 93. 518
Cum tener 632
Cum tibi 93.204. 405. 605
Cum traheret 23
Cum tu 484
Cum tua 81.464. 637.
Cum vocer 169
Cum voco 266
Cur non 321
Cur ſæpe 594
Curſorem 176
Cum triſtiorẽ 119
Cuſtodes 520
Cyllenes 367

D

DAphnonas 592
Dædale 9
Dante tibi 419
Da veniam 25
Das gladiatores 148.
Das numquam 113
Dat Bajana 64
Dat chartis 648
Dat feſtinatas 638
Dat mihi 627
Declamas 104.223
Dederas 153
Defendet 638
Defuerit 654
Delicias 37
Delicium 633
Denariis 474
Dente 631
Dentibus 459. 580
De prætoritia 389
DeSinueſſanis 635
De Spoletinis 637
Dicere 424
Dicit ſe 190
Dic mihi 40
Dic muſa 150
Dic toga 385
Dic verum 415
Difficilis 591
Dimidium 73
Di tibi 316. 500
Diſcurſus 339
Diſticha 387
Dixerat 457.463
Doctorum 343
Donaſſe 211
Donaſti 546
Dorica 18
Dotatæ 488
Do tibi 32
Ducit ad 491
Dulce decus 434
Dulcia 331
Dum comes 437
Dum donas 373
Dum Janus 422
Dum levis 534
Dum me 466
Dum mea 358
Dum modo 128
Dum nimium 183
Dum non vis 148
Dum nos 209
Dum nova 379
Dum novus 183
Dum peteret 16
Dum petit 213
DumPhaethontea 287

Dum pinguis 624
Dum proavos 241
Dum repetit 414
Dum ſibi 255
Dum te 548
Dum tibi 297
Dum Tiburtinis 325
Dum tu 191. 578
Dux laterna 654

E

EBria 629. 654
Ecquid 321
Ede tuos 42
Edictum 235
Edita 51
Editur 315
Effert 396
Effigiem 459
Effugere 607
Egi, Sexte 380
Egiſti 216
Elyſio 536
Emi 123
Emit lacernas 376
Empta domus 164
Encauſtus 203
Erras 68
Eſquiliis 355
E ſervo 76
Eſſe quid 106. 236
Eſſe negas 174
Eſſe nihil 170
Eſſe putes 622. 641
Eſſet 321
Eſſe tibi 383
Eſſe vides 650
Eſt mihi 429
Eſt tibi 91
Et dolet 303
Et judex 106
Et latet 159
Etruſci 95
Eutrapelus 358
Excipient 647
Exigis 161. 220. 356
Expirantis 633
Explicitum 567
Extemporalis 265

F

FAbricio 81
Facundi 342
Fama refert 45
Faſtorum 371
Felicem 111
Felices 482
Femineam 660
Fertur 361
Feſtinata 465. 476
Feſtive 298
Ficoſa 353
Fila 616
Filia 620
Flavia 26
Flectere 117
Flentibus 220
Flet philomela 656
Flete nefas 308
Florida 123
Fœtere 232
Formoſiſſima 402
Fragmentum 327
Frangat 511
Frangero 664
Frigida 663
Frontibus 196
Fruſtra 522
Fugerit 161
Funera 462
Fur notæ 309

G

GAlbula 626
Garris 81
Gaudet 625
Gellius 445
Gemmatum 664
Genus 575
Geſtari 204
Geſtavit 651
Gnoſſia 634
Grandia 660
Grandia ne 661
Gratum eſt 346
Gratũ munus 653
Gratus 354

H

HAbet Africanus 575
Hæc de 634
Hæc eſt 329
Hæc eſt illa 353. 446
Hæc Fundana 636
Hæc illi 677
Hæc mihi 499
Hæc quę 430. 620. 650.
Hæc rapit 650
Hæc ſervavit 628
Hæc ſunt illa mei 461
Hæc tibi 164. 200. 515. 618. 645. 667. 671. 672. 680. 681.
Hædina 590
Hac licet 664
Hãc tibi 189. 665.
Hanc tibi Fronto 255
Has cum 155
Herbarum 247
Herculis 454
Heredem 352. 445. 605
Heredes 546
Hermes 248
Hermogenes 583
Heſterna 44
Heſterno 44
Hexametris 307
Hiberna 322
Hibernos 271
Hic brevis 682
Hic erat 632
Hic erit 680
Hic eſt 29. 200
Hic feſtinata 516
Hic jacet 339
Hic licet 663
Hic mihi 644
Hic quem 126
Hic qui 263
Hic qui dura 443
Hic ſcarus 630
Hic tibi 649. 663
Hic ubi 408
His tibi 681
Hoc agere 375

Hoc de 635
Hoc Fortuna 542
Hoc jacet 300
Hoc nemus 95.585
Hoc tibi 142. 229. 633
Hoplomachus 414
Horas 410
Hortatur 557
Hos niſi 642
Hoſpes eras 223
Hos quoque 224
Hoſtem 135
Hos tibi 94
Humida 273
Hunc quem 205. 427.

I

JAcat 362
Jam numerat 493.
Jam parce 523
Jam prope 555
Jam ſenior 529
Jam triſtis 279
Ibis littoreas 525
Icta gravi 12
Ignotos 551
Infelix 362
Ilias 679
Illa manus 86
Ille ego 511
Ille ſacri 310
Illuſtrem 649
Imbue 614
Improba 502
In noſtro 535
In nunc 102
Indignas 75
Inducenda 578
Indulget 453
Infantem 226
Infuſum 272
Ingenium 251.448
Ingrediare 668
In lucem 324
In matutina 494
In Nomentanis 90
In Pompejano 284 647
In pretio 657
Inſcripſit 428
In ſeptis 450
Inſerta 159
Inſequeris 279
Inſidioſorum 644
In Tarteſſiacis 452
In tenebris 210
Inter aves 631
Inter Cæſareæ 11
Inter ſapores 625
Inter tanta 463
In thermis 579
Intres 64
In Venetis 630
Invia 320
Inviſæ 657
Invitas 134.218
Invitas ad aprum 383.
Invitum 131
Iraſci 157.176
Is mihi 671
Iſſa eſt 92
Iſte licet 630
Iſte tibi 655
Ite procul 650
Itur ad 36
Jugera 604
Julia 283
Juli 213
Jungere 670
Juno, labor 531
Jupiter 438
Jurat 286
Jura trium 516
Jure tuo 267
Juris 503
Jus tibi 545

K

Κοινὰ φίλων 122

L

LActe 621
Læſerat 10
Lævis 683
Lambere 15.655
Lana 674
Laneus 630
Languebam 236
Languida 641
Languidior 464
Laſcivos 51
Laſcivum 621
Laſſus 675
Latonæ 429
Laudantem 113
Laudas 430
Laudat 304
Laudatus 256
Laurigeros 370
Laxior 135
Lecta 621
Lector 462
Lege nimis 466
Lemmata 640
Leniat 564
Lentiſcum 645
Liber 416 458
Liber homo 70
Libertus 291
Libras 588
Lintea 603
Lis mihi 117
Lis te 352
Litigat 84
Litera 523
Litus 562
Lodices 672
Longa 672
Longior 572
Lotus 301
Luce 449
Livet 406
Luci 208
Ludi magiſter 517
Ludite 657
Luſit 20
Lux tibi 145

M

MAgna 402
Majæ 602
Mammas 86
Mane domi 246
Mane ſalutavi 316
Marcelline 290
Marcia 566
Marcus 471
Mari quietæ 532
Marmora 518
Marſica 637

Martis 597
Maſſiliæ 665
Maſſyli 458
Matronæ 230
Matutinę 602
Matutinarum 632
Maximus 341
Medio 309
Menſas 515
Menſe 505
Mentiris 301. 589
Mentitur 565
Mercari 345
Mica 127
Miles 444
Militiæ 647
Mille tibi 188. 685
Millia 222
Minxiſti 174
Miraris 411. 558 626
Mittebas 566
Mittit 616
Mollia 683
Mollis 617
Morio 378
Mulio 552. 614
Munera 208. 385
Muneribus 340
Municipem 589
Municipes 536
Muſteus 624
Mutua 115. 158
Mutua te 289

N

NArnia 363
Narratur 275
Naſcere 281
Naſutus 589. 612
Natales 493
Natali 448. 498. 598
Natorum 140
Nec doctum 450
Nec foræ 669
Nec poteris 614
Nec toga 550
Nec vocat 489
Ne gravis 79
Ne laudet 606
Ne lutet 651
Ne mendica 657
Nemo 563
Nemo novo 529
Nequius 525
Neſcio 388
Neſcis 203
Neſcit cui 398
Ne tibi 616
Ne toga 611. 658
Ne valeam 102
Ne violes 626
Nihil ammiano 219
Nihil eſt 327
Nil aliud 485
Nil in te 606
Nil intentatũ 107
Niliacum 624
Nil laſcivius 289
Nil mihi 559
Nil recitas 138
Nil tibi 425
Nobilis 638
Nobilius 670
Nomen 425. 427. 628.
Nomentana 637
Nomina 649. 658
Non amo 45
Non cœnat 348
Non de plebe 292
Non de vi 288
Non dicam 112
Non donem 274
Nondum 413
Non eſt 590. 642. 660. 669.
Non facit 57
Non habilis 617
Non horti 394
Non hos 670
Non mea 533
Non mendax 683
Non miror 318
Nõ omnis 546. 631
Non per 419
Non plenum 85
Non potare 665
Non quĕcunq? 619
Non ſatis 685
Non ſibi 68
Non ſilice 460
Non ſim 643
Non ſum 636. 659
Nõ tantũ 673. 684
Non tibi 621
Non totam 278
Non tot 384
Non urbana 541
Nos alicam 613
Nos bibimus 315
Nos Amiternus 616
Nos Lacedæmoniæ 673
Nos Satyri 663
Noſſes 29
Nos ſumus 660
Noſti 337. 365
Noſtris 72
Note, licet 421
Nubere 424
Nubere Paulla 483
Nudo 572
Nummi 594
Nunchilares 323
Nunciat 508
Nulla 226
Nullos eſſe 190
Nunquam 154
Nunquam dicis 174
Nunquam divitias 222
Nunquam ſe 261
Nuper erat 52
Nuper in 652
Nympha 299. 450
Nympharum 482

O

OBſtat 193
Occurris 95
Occurris quocunque 130
Occurrit 160
Octaphoro 315
Octobres 530
O cui 205. 432
Oculo 216

Oderat 462
Odi 589
O felix 221
Ohe 228
O jucunda 580
O Juliarum 586
O mihi 38. 73.
Omnes 191. 501. 488. 531
Omnia 153. 346. 366. 507. 575.
Omnis 613
O molles 504
O ppreſsæ 674
Orbus es 554
Os atavi 610
O temperatæ 497

P

PAllida 378
Palma 574
Pannonicas 626
Pars maxillarum 398
Par ſcelus 172
Parthenio 575
Parva 345. 560. 685
Parcius 576
Paſcitur 625
Pauca 284
Pauper 381. 684
Pauperis 163. 667
Pax me 648
Peccantis 655
Pellibus 680
Pendentem 632
Pendula 634
Perfrixiſse 149
Pergamus 651
Perlege 679
Perpetui 350
Perveniſse 377
Petit 35
Pexatus 127
Phœbe 329
Phoſphore 382
Pica loquax 656
Picentina 622
Picto 88
Pierios 565
Pinxiſti 260
Piſtor 380
Plena 196
Plorat 527
Poma 618
Pompejos 274
Ponitur 626
Pontice 367
Ponuntur 318
Potabis 636
Potavi 356
Poto 583
Potor nobilis 312
Præceps 11
Prædo 684
Præſtitit 10
Prætorem 218
prætores 283
Prima 182. 441
Primum 341
Primus 141
Principium 375
Priſcus 397
Profecit 275
Proficies 652
Proſcriptum 152
Pro ſene 608
Proxima 149
Pruna 619
Pſittacus 658
Puella 256
Pugio 647
Pulcher 633
Puncta 660
Pyrrhæ 520

Q

QUadringenta 250
Quadrantem 255
Quadringentorum 475
Quæcunque 94
Quæ legis 274
Quæ mala 468
Quæ mihi 264
Quæ modo 570
Quæ nata 629
Quæ non 663
Quæ ſcit 643
Quæ tam 6
Quæ te 158
Qualiter 8. 234
Quam brevis 679
Quam ſit 580
Quamvis 567. 628. 661. 666
Quanta 399. 411
Quantum 314. 423. 597
Quantus 375
Quare 577
Quatenus 357
Quatuor 412
Qua vicina 188
Quem recitas 47
Qui Corcyræi 411
Quidam 313
Quid factum 268
Qui Diomedæis 631
Quid faciet 646
Quid me 652
Quid mecum 652
Quid mihi 111. 118
Quid nunc 45
Quid pereunt 658
Quid promittebas 279
Quid quid 17. 187. 576
Quid recitaturus 199
Quid ſentis 268
Quid ſtulte 536
Quid te 39
Quid tibi 456
Qui ducis 48
Qui legis 479
Qui modo 15
Qui negat 610
Qui nondum 563
Qui nunc 387
Qui Pallatinæ 394
Qui pinxit 87
Qui præſtat 392
Qui recitat 295
Qui venit 655
Quinctus 240
Quinque 378
Quinte 506
Quintiliane 139

Quintum 245
Quis labor 399
Qui Pallatinos 433
Quisquis 480. 521. 546
Quis rogo 514
Quiste 286
Qui tecum 30
Qui tonsor 351
Qui venit 655
Quod alpha 251
Quod Cajetano 392
Quod clamas 82
Quod convivaris 300
Quod cupis 195
Quod Flacco 572
Quod fronte 105
Quod lana 608
Quod magni 41
Quod mihi 520
Quod nec 136.654
Quod nimio 138
Quod nimium 558
Quod non 285.359
Quod non fit 285
Quod novus 157
Quod nulli 108
Quod nutantia 238
Quod optimũ 461
Quod pius 15
Quod quacũq; 165
Quod querulũ 113
Quid recitaturus 199
Quodsẽper 301.447
Quod ficce 180
Quod tam 300
Quod te 130.193
Quid tibi 242
Quod possit 336
Quo tu 539
Quos cuperet 416

R

RAptus abit 14
Raros 528
Raucæ 334
Redde 675
Reddis 676
Regia 391
Rem factam 303
Rerum 140
Retia 570
Ridibus 52
Ride 120
Roma 668
Romam 143
Romam petebat 148
Romanos 667
Rufe 114
Rumpimus 623
Rumpitur 470
Rure morans 227
Ruris 326
Rustica 282. 628.
Rusticus es 653

S

SAcra 541
Sæcula 21. 435
Sæpe gravis 666
Sæpe loquar 533
Sæpe meos 193
Sæpe mihi 90
Sæpe rogare 609
Sæpe salutatus 270
Sæpius 550
Sancta 288
Santonica 469
Sanctorum 418
Sanguine 630
Sardonychas 237
Saturnalia 201
Saturnalitio 489
Scis te 305
Scribebamus 609
Scribere 93.492
Scribit 407
Secta 640
Securo 225
Sedere 239
Semper eris 279
Semper mane 347
Semper agis 76
Septem 293.446
Septima 506
Seria 240
Serus 613
Setinos 662
Setinum 316
Senos 559
Seu leviter 642
Seu tu 452
Sexaginta 582
Sexagesima 308
Sexcenti 559
Sex sestertia 292
Sextantes 269
Sexte 101. 232
Sextiliane 42
Sextus 281
Si calidum 664
Si comes 680
Si credis 448
Si daret 426
Si dederint 87.
Si dejecta 647
Si desiderium 321
Si det 112
Si Libycæ 622
Si Lucane 46
Si me 650
Si matutinos 667
Si memini 40
Si meus 360
Si mihi 448
Si mutare 646
Si nimius 476
Si non est 233
Si non ignota 661
Si non molestũ 83
Si possem 668
Si prior 532
Si qua fides 243
Si quando 252
Si qua 104
Si quid 60. 362. 383. 527. 642.
Si quis 19. 47
Si recitaturus 671
Si redeant 542
Si solum 683
Sirenas 172
Si Romana 535
Si sine 619
Si spumet 613
Si cisterna 165

Si

Site 395
Si tecum 244
Si temperari 154
Si tibi 57.617.645
Si tibi talis 656
Si triſti 275
Si Veneto 668
Si vicina 615
Si vis 225
Sic in gramine 467
Sic me 325
Si placidum 366
Si tanquam 603
Sic Tiburtinæ 333
Sic tua 381
Siccus 585
Sidera 512
Sili 186
Silius 554
Simplicior 500
Sollicitant 18
Solvere 376.561
Sorba 618
Sordida 196.655
Sordidior 336
Sortitus 644
Spectabat 178
Spirat 629
Splendida 675
Spoletina 665
Sportula 76.155
Stellæ 33
Stragula 558
Sum cochleis 666
Sum fateor 238
Sum figuli 678
Sum fragilis 678
Summa 13.406.440
Sunt bona 38
Sunt tibi 156
Sunt quidam 681
Supremas 259
Surgite 685
Surrentina 635
Surripuit 620
Sus fera 12
Sutor 169
Syntheſibus 639

T

TAm male 317
Tam ſæpe 593
Tanta 542
Tantũ magna 681
Tantus 338
Tarpejæ 349
Tarraco 637
Tempore 669
Temporibus 403
Tenuja 645
Tercentena 100
Tercentum 614
Terrarum 574
Texta 623
Thaida 146
Thais 261
Tibur 212
Tinctis 454
Tinge 672
Titulle 396
Tolle 545
Tomentum 674
Tongilianus 608
Tondendis 648
Tonſorem 401
Tonſtrix 110
Tota 623.625
Totis 513
Toto 573
Trèbula 619
Tres habuit 405
Triginta 588
Triſtis es 312
Triſtis 395
Triſte 540
Tu Setina 219
Turba 7
Turbabis 628
Tuſcæ 332

V

VAde 71
Vapulat 298
Vare 495
Varro 253
Vatis 329
Vejentana 163
Vellera 671
Velleribus 673
Venderet 77
Vendunt 591
Verbera 133
Vernaculorum 179
Verona 65
Verſiculos 146
Verſus 287 598
Vicinus 78
Vidiſſem 262
Vidiſti 384
Vilia 622.661
Vimine 136
Vindemiarum 471
Vir bonus 181
Vir Celtiberis 53
Vis cõmendari 144
Vis freri 125
Viſte 126
Vitam 508
Vivida 553
Una eſt 58
Unctis 543
Uncto 600
Undecies 277
Undenis 483
Unguenta 557
Unguentũ 147.638
Unice 590
Unus 129
Vota 60
Urbanus 48
Uri 219
Ut bene 151
Ut nova 303
Ut poſcas 407
Ut recitem 67
Ut ſapiant 615
Uxorem 377

Z

ZOile 552
Zoilus 109

INDEX LEMMATUM

In quo recenſentur epigrammatum argumenta, & ad certos locos revocantur.

Admonet

Creditorem, 376
Librum ſuum, 30.537.539.
Paſtorem, 553
Venatorem, 576

Commendat

Suos libros, 57.142.233.575
Suam domum amico, peregrè profecturus, 532

Conſolatur

Abſentiam amici peregrè proficiſcentis, 525
Acceptam cladem, 560
Ægrotum, 343.577
Amicũ de morte uxoris, 129
Patris, 288. *Filii*, 465.

Dedicat

Librum Imperatori, 229. *Amico*, 281.464
Nymphis carmina 450. Vid. titulum *Mittit*.

Docet

Beneficia eſse continuanda, & augenda, 412.266 566
Cur dives eſse velit, 222
Cur opes optanda, 431
Quæ vita ſit longa, 416
Quomodo amici eligẽdi, 60 *retinẽdi*, 285. *amandi*, 514
Quomodo ſit petendum, 222
Quid à magnis poſtulandum, 560
Veritatem odioſam eſse, 415

Epitaphium

Pueri, 80. *Duorum amicorũ*, 81. *Filiæ*, 94. *Puerorum*, 149.188
Apis, 195. *Viperæ*, 210. *Puellæ*, 255.516.565. *Pompejorum*, 274. *Liberti*, 291.292 *Tonſoris*, 300. *Amici*, 308. 315. *Militis*, 310. *Infantis*, 365. *Hiſtrionis*, 434.546. *Anus veneficæ* 435. *Cõjugis fortunati*, 504. *Aurigæ*, 511. *ibid. Adoleſcentis*, *ib.* *Matronæ*, 518. *Vetulæ*, 520. *Senis*, 521. *Nani*, 546. *Conjugis viro fidæ*, 593

Excuſat

Agreſtia munera, 448. *Tenuja*, 558
Deſidiam in ſcribendo, 520
Epigrammata deproperata, 25. *Nimis multa*, 193
Librum negligentiùs ſcriptũ 38.102.362. *Longiorem*, 51. Vide *Lector*, *liber*, *&c.*
Parſimonia m. in mittendis muneribus, 419
Pigritiam, 423
Quòd amicum ſæpius non inviſat, 102.514.527
Quòd ſuccenſeat coco, 383

Gratulatur

Amicorum reditum, 397
Datũ amico cõſulatum, 409
Parenti filium puberem, 144
Reditũ imperatoris 323.373
Reſtitutam amico valetudinem, 343.551

Hortatur

Ad vivẽdum hodie, 38.266.
Ad Caſtimoniam, exemplo propoſito, 353
Ad liberalitatem, 588
Poetam, ad libros evulgandos, 196
Advaletudinẽ curãdã, 467
Ad vitam Genialem, 53 396.543.

Imprecatur

Mortem uxori, 191
Incendium vicino, 585

Inſcriptio

Statuæ, 421

Infectatur

Adulatores principum, 522 *Adul-*

Adulteram, 274.283
Ædificatorem, 163.445
Æmulationem ſtultam, 526 609.
Agricolam è cauſidico, 604
Amatorem cæcum, 146
Amicum inutilem, illiberalem, avarum, fictum. &c. 118, 122. 123. 125 128. 157. 161. 198. 218. 226. 279. 427. 485. 582. 581. 585. 703.
Amicum non amicum, 591
Amicum amicis dormientem, 424. 610
Amicos divitum, 554
Aniculam, 86. 190 418. 483. 505. 573.
Annona utilitatem. 606
Ἀπιπαθειαν, 45. 279
Antonium Saturninum, 184
Antonium Triumvirum, 172 184. 271
Ardelionem. 76. 104. 222
Arrogantẽ & ineptum, 174 Vide vocem *Oſtentator*.
Aſſentatorem, 275. Vide *Paraſitus*.
Avari cœnam, 50
Avarum. 85 87. 158. 193. 204 279. 290. 359. 575. 588.
Avarum ægrotantem, 594
Auditorem improbum, 67 Vide *Lector*.
Auſteritatem ſimulatã, 219
Balneum, 460
Bellumhominem, 24. 171. 589
Beneficium tardum, 241. *diminutum*, 412. 466. 586. Vide *Avarus*, *parcus*, *&c*
Cæſariem emptam, 286
Calumniatorem, *maledicum*, *&c*. 81. 167. 305. 477. 480. 612. Vide *Obtrectator*, *invidus*, *&c*.
Calvũ, 262. 301. 528. 590. 608
Carmina inepta, 136. 176. Vide voces *Liber*, *ſcriptor*, *poeta*.
Catonem, 29
Cauponem, 61. 165. 471
Cauſidicum lentum, 375. *imperitum, moleſtum, clamoſum, ineptum, &c*. 82. 84. 263. 288. 293. *Agricolã factum*, 604. *Piſtorem*, 380.
Cauſæ iniquę defenſorem. *ibid*. Vide vocem *Rhetor*.
Cerdones ſpectaculorum editores, 148. 169. 176
Cœnam ambulatoriam, 344
Cœnam diſertam, 300. *Jejunam, iniquam, &c*. 50. 111 147. 148. 169. 218. 222. 275. Vide *Convivium*.
Cœnationem, 551
Cœnipetam, 107. 113. 131. 261. 263. *ibid*. 579. 607. Vide, *Paraſitus*.
Conjuges diſcordes, 391
Conjuges veneficos, 396. 462
Convivam diligentiorẽ, 410 *Nimis memorem*, 44. *Raptorem*. 117
Convivium unius aſſis, 548 *ſolitariũ*, 551. Vide *Cœna*.
Coquum, 383
Coſmicum philoſophum, 340
Creditorem, 158. 289. 292 375. 392. 475. 561. 581.
Criticum, cenſor em, &c. 29 462. Vide *Lector*.
Crudelem, 152. 337
Cunctatorem, 128
Cynicum, 205
Debitorem, 101. 106. Vide *Creditor*.
Decoctorẽ, 146. 216. 272. 464
Deformem, 338. 580. 594
Delatores, 7
Dentes fictos, 307
Dicacem, 58
Diſſimulatorem, 182. 226. 250 362
Divitem. 279. 609. *ægrotum*: 10. 577. *arrogantem*, 156 *fictum*, 126. 132 318
Divitem ex paupere, 87. 85 607
Divitum lacrymas, 481
Divitum iram, 158. 577

Divortium, 505
Domitianum, 522
Domum inopem, lautam, & incommodam, 52
Ebriosũ, 44.79.232.312.562
Effeminatũ, 83.106.117.518
Emacem, emptorem, &c. 223 366.376.450
Equitem fictum, 235.239. 247.251.258.284.
Equitem è servo, 155.553
Exheredatum, 219
Famelicum, 275
Familiaritatem nimiam, 316.588
Felicitatem improbam, 190 *miseram*, 312.487. *superbam*, 225
Fortitudinem falsam, 494
Fucatum senem, 159. *Mulierem*, 159
Furem, 309.398.405.557.583
Gallum Cybeles sacerdotem 414
Garrulum, 81.223.439
Gemmarum amantem fœminam, 419
Gulosum, 40.327.425.564
Heluonem ægrotantem. 119 *desperantem*, 153. *morientem*, 254. *cœnantem*, 499
Heredipetam, 35.113.133. 259.304.352.425.445.534 557.605
Hirundinem, 271
Hœdum, 621
Hostem ultione indignũ, 598
Ignobilem, 124.235.545.552 *Vide*, *Eques fictus*.
Importunos salutatores, 597 602
Improbum felicem, 190
Impium, 190
Impudentem, 610
Incendium, 164.200.234
Inconcinnum, incultum, 336
Ingratum, 218
Invidũ, 48.193.330.304.305 406.470. Vide, *Obtrectator*
Inurbanum, 384
Iram divitum, 136.578
Lacrymas fictas, 46.305. *suspectas*, 210
Lagenam pestiferã, 219.312
Laudatorem insidiosum, 130.430
Laudatorem veterum, 411. *nimium*. 606
Lectorẽ fastidiosum, 51.102 104.507.516.566.612 613. *Malè liberalẽ*, 392.475.559
Librum magnũ, 97.447. *obscurum*, 492. *longum*, 134. Vide voces, *Carmina*, *Poeta*, *&c.*
Linguam populi, 135
Litigatorem, 84.352
Ludi magistrum, 456.516
Luscam, 216
Luscum senem, 529
Matrimoniũ dives, 283. *iniquum*, 391.396.424.483.
Medicum, 45.52.236.301. 414.469.470.525.
Mendicum, 550.586
Mensas vacuas, 513
Minimè malum hominẽ, 593
Morbum fictum, 339.464. 564.594
Morionem, 378.683
Mortem festinatam, 135
Mortem pueri, 188
Mortis necessitatem, 205.210
Mortis cupiditatẽ, 559. Vide vocem, *Epitaphium*.
Mulierem fuscam, 212.325 *formosam*, 402. *formæ studiosam*, 120.212.325. *fucatam*, 159. *invenustã*, 252. *superbam*, 241. *tofatam*, 119. *unguentis delibutam*, 317. *iracundã*, 129. *procerem*, 406. Vide, *Uxor*.
Mulionem, 552
Munerum captatorem, 407
Munera causidico data, 201 *exigua, & vilia*, 389. *infidiosa*, 208. *divitibus & senibus dari solita*, 385 *periculosa*, 310.332

Muſicam inepulis, 461
Naſum homicidam, 337. *longiorem*. 608
Natalem hominis improbi, 496
Naufragium, 213
Nautas tardos, 173
Nobilem mentitum, 93. 114 235. 255
Nominum vanitatem, 266
Obtrectatorem, 81. 251. 254 267. 330. 480
Obſequia inutilia, 527
Officioſum malè, 105. 131. 364
Olentem male, 108. 111. 165. 180. 301. 364
Oſtentatorem, 197. 211. *veſtium*, 277. 303. *beneficii*, 264. *vitiorum*. 590
Paraſitum, 105. 113. 131. 548 Vide, *Cœnipeta*.
Parcum, *malè liberalem*, *&c.* 158. 279. 412 566. 594.
Patronum egentem avarum, *&c.* 110. 193. 474. 484. 489. 582.
Pauperem, 101. 155. 381. 607. *ſuperbum*, 311. 559. *munificum*, 163. 275. 318. 356. Vide *Mendicus*.
Paupertatem ſimulatã, 381
Perduellem, 184
Petitorem iniquum, *ſtolidum*, *&c.* 95. 170. 188. 220
Pictorem imperitum, 260
Plagiarium ſcriptorem, 47. 58. 70. 113. 536 600.
Poetam copioſum, 407. *extemporalem*, 466. *imperitum*. 138. 146. 265. 321. *male declamantem*, 295. *nimium*, 160. *male ſecurum*, 600. *ſuperbum*, 268
Potorem, 42. 35. 44. Vide *Conviva*.
Prædium exiguum, 546
Preces emaces, 316
Priapum, 394
Prodigum, 373
Protervam mulierem, 409
Prometheum, 444
Promiſſorem, 113. 289. 362. 488. 575.
Pulcritudinem emptam, 261 580
Recitatorẽ 149. 161 199. 463
Rhetorem frigidum, 154. *indoctum*, 255. 323. *extemporalem*, 265
Salutatorem parcum, 270 *moleſtum*, 597. 602
Sceleratum, 565
Scurram, 48. 298. 355
Scyphos antiquos, 373
Senem ardelionẽ, 222. *edentulum*, 310 *fucatum*, 196. *orbum*, *& divitem*, 554
Servum ſuperbũ, 255. *deformem*, 338 *elegantiorẽ*, 535
Socratem Romanum, 535
Somnia damnoſa, 347
Sportulam, 148
Statuã infabrè factam, 87
Studium formæ, 212. 325
Temporum præſentium vituperatorem, 457
Teſtem ebrium, 466
Torquatam mulierem, 119
Tonſorem lentum, *imperitum*, *&c.* 401. 368. 562
Tonſuram malè, 398
Vaſa antiqua, 391
Venditorem doloſum, 601
Veneficum, 219. 310. 396. 428
Verſus extemporales, 382
Veſtem purpuream, 454
Veterũ laudatores, 236. 411
Vicinum ineptum, 78
Viduam veneficam, 428
Villam inopem, *ſterilem*, *&c.* 162. 167. 334. 337
Vinum peſſimum, 317. 502. 511. *recens*, 356. 372
Urbanitatem moleſtam, 598
Urbanum aerem, 486
Uxorẽ adulterã, 283. *anum*, 37. 483. *locupletem*, 377

Invitat

Amicos ad cœnam, 375. 508. 555. *ſeipſum ad avari*

cenam, 300
Laudat
Accipitrem, 684
Adventum Cæsaris in urbem, 373.375.482
Ædificia, 2.4.127.234.349.391.408.422.430.438.526.554.755.592.
Agrum fœcundum, 506
Aleam & nuces poetarum, 611. 644.
Amicos, 46.220.506
Amici eruditi donum, 523
Amicum emeritum. 157.161 *fidelem*, 341.342. *Amico cedentem*, 381. *comitem itineris*, 491
Amphitheatrum, 2
Animantes varias, 631.632
Annulum, 238
Antiquitatem, 327.545
Apophoreta, 640.641
Architectum, 398
Arcum triumphalem, 308
Arietem cum leone concordem, 458
Aves, 626. *& segq.*
Bibliothecam, 326
Cæsarem, 6.14.15.26.33.474.500.572.574. Vide vocem, *Princeps*.
Calices vitreos, 605.660
Caniculam, 681
Carmina, libram, &c. 25.33.203.240.253.324.325.326.331.358.371.546.553. Vide voces, *Liber*, *poeta, scriptor*, *&c.*
Carpophorum, 13.19
Caseos. 619
Catulli carmen, 681
Caufidicum tacentem, 223
Cervum, 632
Ciceronem, 172.271.680
Clementiam, 10
Cocum, 519.685
Cenam frugalē, 275.508.591
Columbam auspicatam, 388
Comam, 428 429
Convivium Cæsaris, 394.568
Cōvivium frug. 275.508.591
Coronam, 362.432.452
Currendi exercitationē, 334
Doctos, 41.64.250.381.411.433.541.545.590 Vide *Poeta, scriptor*.
Domum Imperatoris, 391. Vide *Ædificata, villa*.
Eloquentiam, 172
Endromidem, 189
Epithalamium, 185.221.267.556.579 Vide voces, *Uxor, matrimonium*.
Epulum populo datum, 399
Exempli vim, 318
Exiguas mulas, 681
Fœminam pugnantem, 8. *eruditam & pudicam*, 353. 501 *fortem*, 27.49. *probam*, 556.579. Lege *Uxor*.
Feras pugnantes, 9.10.15.18.196. *varias*, 631.632.933.
Festivum hominem, 150
Filii pietatem in patrisfunere. 339.
Fortitudinem, 34.75.248
Fortunam, casum, 11.37
Fungos, 623
Fraternum amorem, 46.447.545.590
Fruges varias, 624.
Genethliacum. Vide *Natalis dies*.
Gladiatores, 13.16.21.23.25.248.
Hibernas rosas, 313.638
Hibernas uvas, 411
Hispaniam, 53.503.
Hortos, 585. Lege, *Villa*.
Imaginē, tabulam pictam, *&c.* 92.156.159.358.459.461. 499. 535. 544. Vide *Statua*.
Improbi probū facinus, 336
Lanas, pannos, &c. 673. *&c.*
Lectorem accuratum, 346 *eruditum*, 433
Leonem, 402.458
Liberalitatem principum, 243.458

Libertatem, 125.130
Libri patronum. 57.142.23.. 278.331.575. Vide. *Lector*.
Librum brevẽ, 100. 387.570 *pudicum*, 230.370. *victurum*, 278.303. *prolixiorem*, 307 *innoxium*, 325.477. *vivum*, 345. *bonum*, 358. *inæqualem*, 362. *liberiorem*, 540. *vendibilem*, 681. *utilem*, 479 *recentem*, 533. *auctori suo simile*, 571. *libros Ciceronis, Virgilii, &c.* 679 *& seqq.* Vide *Carmen, poeta*, & Titulum *Mittit*.
Loricam Imperatoris, 319
Lucani carmina, 681
Ludos à Cæsare spectatos, 416
Matronam, 556 579. Vide *Fœmina*, *uxor*.
Matrimonii felix, 283. 504
Mœcenatem suum, 403.572
Morionem, 378.683
Mucium Scævolam, 40.387.
Munera exigua 201.267.343 *utilia*, 558. *ambitiosa*, 346 *rusticana*, 345. *citò data*, 289
Munificentiam Cæsaris, 438
Naumachiam, 19.20.22
Natalem diem, 144, 177. 281. 329.393. 441.448.493.496. 530.559.597.602. *donum*, 430
Negligentiã in scribẽdo, 507
Nervam, 411.453.573
Nomen, 425.426.427
Notarium, 282
Opes securas, 260
Othonem, 293
Otium, 257.578
Parmam, 683
Patronũ libri, 57.58.142.225 233 278 331 354.575. *eruditorum*, 403.419.572 *Patronum vigilem*, 246
Pauperem, 127.242.606
Phialam, 399.661
Picam, 656
Pietatem principis, 423
Pisces varios, 629.630. *&c.*
Piscinam, 194
Pocula vilia, 605
Poetæ manum, 237
Poetam, seu scriptorem, 29. 30.38.65. 591.238.287.591
Poetam ex oratore, 350
Poetam satis facientem, 606
Porciam, 50
Prasinam factionem, 551
Præfectũ provinciæ, 574.610
Preces, 383
Principẽ 6.15.25.32.231.243 269.282.314.377 379.402. 423.541.542.576. *Vide. Cæs.*
Principem poetarum patronum, 419
Principis familiam, 462
Providentiam divinam, 36
Prudentiam in bello, 290
Psittacum, 656
Puellam, 256
Pugiles. 418 Vide, *Gladiat.*
Pugillares, 640
Pugnam puerorum, 253
Pumilionem. 683
Regionem, urbem, &c. 53.191 206. 209.272.297.503.533. Vide *Ædificia, ager, villa*.
Rhedam, 580
Romam, 4. *ejus portas*, 408
Salustii scripta, 680
Scriptorẽ innoxiũ, 477.500 Vide, *Poeta, carmina, liber*.
Sepulcrũ apis, 195. *vipera*, 210. *formicæ*, 287
Servitutis cõmoda, 468.497
Servum fidelem, 152. *eruditum*, 360. *utilem*, 357
Silium Italicum, 554
Socratem Romanum, 535
Sponsos prudentes, 424
Statuam. 186.432.433.443. 444 454.455.472.531.535. 677. *& seqq.* Vide. *Imago*.
Sulpitiam poetriam, 501
Tẽporis partitionẽ, 182.227
Templum, 438
Thermas. 295
Togam Romanam. 667

Triumphum, 100. 387
Valetudinem. 308
Vasa argentea fictilia, &c. 198. 605. *antiqua*, 660. 661. *varia*, 661. 662. *& seqq.*
Venatorem. 11. 576
Ventilatorem, 440
Versus. Vide. *Carmina*, *liber*, *poeta*, *&c.*
Vestes, 189. 385. 667. *&c.*
Vias urbis laxatas, 349
Victimam pacificam, 437
Viduam, 437
Villam, hortos, &c. 166. 209. 213. 411. 532. 595.
Vinum 39. 90. 316. 317. 635. 636. *& seqq.*
Vinum consulare, 356
Virum fortem, 34. 77. *probum*, 36. 47
Vitam felicem, 125. 139. 244 508. *privatam & quietam*, 60. *hominis probi*, 493. *rusticam*, 512
Uxorẽ probam, fortem, peritam, *&c.* 37. 49. 353. *&c.*

Mittit

Cæsariem rufam, 271
Coronam è rosis, 362. 452
Librũ, carmina, &c. 71. 91. 93. 142. 144. 176. 182. 183. 186. 224. 225. 229. 233. 253 274. 281. 326. 331. 333. 340. 365. 464. 471. 489. 490. 533. 572.
Poma, 533
Xenia, 613. *& seqq.*

Optat

Puero incolumitatem, 200. 294
Reditum celerem amico, 302
Reditum in urbem Imperatori, 320. 321. 322
Vitam longiorem sibi, 493
Ut fons sit salubris. 299.

Vide *Vota*.

Petit

A lectore ut suos libros legat, 29. 32
Fontis publici particulam, 420
Jus trium liberorum. 140. *ibid.*
Ut libris suis locus sit in bibliotheca Cæsaris, 232. 233
Munus, 316. 448
Nummos, 115. 282. 284. 366 561
Ab amico ut redeat, 302 320. 363
Togam, 136. 313. 385. 446
Vinum, 458

Queritur

De amici morte, 495
Artes tantùm pernicioſas disci, 265.
Carmina ſterilia, 240. 541.
De miſera clientium ſorte, 513
Litteras ſpretas, 73. 93. 143 158. 240. 459. 483. 524.
Eſſe raros poetas, 403
Virtutem neglectam, 181

Vota

Æſculapio pro adoleſcente, 429
Apollini pro amici conſulatu, 442
Jovi, Jano, pro Cæſare, 349. 372. 375. *pro pace*, 496
Mercurio, *pro conjugibus*, 367
Pro imperio, *& Imperatore*, 541
Saturno, *pro amico reduce*, 509
Ad Bætim, pro præfecto provinciæ, illam ineunte, 610
Ad ſuperos, *pro puerulo*. 294

INDEX RERUM

Quæ præſertim in notis explicantur.

A

Abacus 644
Abdera 464
Abolla 205
Abſynthium 469
Academia 353
Acapnus 615
Accipitur 684
Acerra 201
Acetum 637
Achelous 322
Acidalius 287
Acipenſis 631
Actium 185
Addicere 499
Adventoria 569
Æacides 375
Æacus 481
Ædes Martis ultoris 346
Ægeria 502
Ægis 319.431
Æmilia 143
Ærugo 500
Æs Corinthiacum 451
Æſculapius 429
Æſonides 108
Ætas aurea 599
Ætna 351
Αἴτωμα 491
Africani 181
Agenor 122
Agrippa 91
Agrippina 213
Αἴτια Callimachi 480
Albanum 177
Albula 180
Alceſtis 221
Alcides 14
Alcinous 215.341
Alea 187
Aleator 280
Alexander 443
Alga 489
Algidum 498
Alica 607.613
Alicula 607
Aliptes 604
Alix 515
Almò 162
Alpha 251
Altinum 192
Alveolus 644
Aluta 114
Amazones 475
Ambroſia 183
Amethyſtus 510 673
Amonum 269
Amphitheatrum 4.
Ampho ra 606
Amyclæ 386.636
Anaglypta 199
Analecta 328.658
Andremon 484
Andromache 121
Anna Perenna 215
Annibal 187.443
Annulus 238.466 553.666
Anſer 438.627
Antæus 270.475
Antenor 92
Ἀντιπάθεια 45.279
Antiſtes 368
Antium 229
Antius Reſtio 152
Antonius Ciceronis percuſſor 172. 271
Antonius Primus 471
Antonius Saturninus 185
Anxur 230
Aonius 350
Aphronitrum 653
Apicius 353
Apinæ 94
Appollodorus 66
Aponus 65.296
Apophoreta 639. 639. &c.
Appia via 475
Appulia 124
Apyrina 621
Aqua Marcia 297
Aqua virgo 245
Aquileja 192
Arabia 6
Arbiter 294
Arcadia 21
Arcas 439
Archetypus 324
Archilochus 325
Arctos 13
Arctous 185
Ardea 211
Ardelio 76.104 223
Arena 10
Aretium 59
Argiletum 38
Argo 327
Argonautæ 174
Aricia 111.299454
Arietis ſignū 512
Arpi 207
Arpinum 491
Arria 37
Arſacius 439
Artemidorus 311
Artes pecunioſæ 265
Aſcaules 478
Aſparagi 617
Ex aſſe 147
Aſſerere 38
Aſſertor 58
Aſturco 682
Aſturia 488
Aſſyra 234
Aſtyanax 375

A teſte 533
Atina 533
Atlas 368
Atridæ 330
Atrium 139
Attagena 118. 625
Atthis 59
Atys 137
Auctio 78. 423
Aucupium 684
Aventinus 307
Avernus lacus 66
Avia 520
Aulon 621
Aurata 631
Aureus Romanus 244. 494
Aurigarum factiones 298. 551
Auriſcalpium 645
Auſonia 7. 322
Autolycus 406

B

BAbylonia textа 386
Babylon 3. 460
Bæbius Maſſa 584
Bætica 600
Bętica vellera 257 669
Bæticatus 83
Bajæ 64. 209
Balnea Romana 273
Balucis 596
Barba juvenũ 145
Barbarus 2
Bardiacus 59
Bardocucullus 59 668
Baſcauda 661
Baſilicus 643
Baſis 444
Batavi 314
Batrachomyomachia 679
Bauli 213
Bella Punica 101
Bellum Judaicum 101
Bellum Thebanũ 640
Bellus 34. 171
Bes 44
Beta 251
Betæ 615
Bilbilim 54
Biſon 19
Bitontum 125
Blatta 611
Boletus 40
Bononia 316
Bootes 179
Botellus 277
Botrodus 55
Botulus 656
Bovilæ 103
Bractea 390
Britanni 557
Bromius 201 610
Brutianus 191
Bruti puer 134
Brutus 387. 505.
Bubalus 19
Buccella 310
Bulbi 202
Buſta Gallica 604
Buſtum 258
Byblis 502

C

CAcus 270
Cadmus 122
Caduceus 368
Cæcubum 119
Cælebs 601
Cælius mons 578
Cælum 202. 531
Cæmentum 660
Cære 618
Cæſius Sabinus 366
Cæſonius 341
Cajeta 229
Calabræ Muſę 253
Calathus 452. 663
Calceoli Senatorii 56
Calculi 354. 644.
Calda 36
Caledonius 9
Calices varii 660
Callaicus 198
Callimachus 191
Calliope 159
Calliſto 290
Camillus 543
Campæ 442
Cancer 273
Candelabrum 649
Canis 612. 643
Canius 71
Canuæ 289
Canthus 677
Canuſinæ 332. 667
Capiſtrum 89
Capitoliũ 206. 237
Cappadocia 437
Caprificus 204
Carpophorus 13
Caryatides 549
Caryſtus 460
Caſia 301
Caſtalius fons 329
Caſtor & Pollux 46. 253
Caſtrum 211
Cataplus 605
Cataſta 292
Cathedra litius 487
Catilina 272
Caro 29. 34. 49.
Catullus 681
Cattæ 626
Catti 101
Cavea 53. 656
Caules 616
Caunus 55
Cauſia 647
Cayſter 59
Cecropius 42. 47 230
Celeuſma 173
Cella pauperis 163
Cellæ ſervorum 459
Celtiberi 54
Cenſeri 65
Cenſores 540
Centauri 480

Centies 85
Centum viri 294
Cephalus 561
Cera in libris 184
Ceræ ultimæ 319
Cerdo 148
Cercopitheeus 360. 682
Ceroma 181
Cerretani. 624
Cerva æripes 474
Cervical 672
Ceruſſa 73. 159. 331
Cervus 584. 632
Ceſtus Veneris 287
Chalybes 208
Chariſtia 449
Charta virgo 69
Chimæra 22
Chiragra 84.
Chiron 107
Chius 643
Choraules 266
Chryſendeta 123
Cicadæ 515
Cicer 48. 277
Cicero 139. 173. 272
Cilicia 6. 364
Cimex 550
Cinnamũ 301. 165
Cinnamus 288
Cinna poeta 492
Cippus 517
Circei 229
Circulator 478
Circus 23. 307
Cirri 436
Ciſterna 165
Ciſtifer 242
Cithara 676
Claudius Imperator 40
Clavis ſervorum 256
Clauſula libri 228
Cleonæ 273
Cleonæus leo 211
Cleopatra 210
Clepſydra 294
Clinicus 45
Clytemneſtra 285
Cnidus 626
Coccina 109. 119
Coctana 227. 618
Cochlea 391
Cocus 685
Cœnaculum 91
Cœnæ Magiſter, rex, pater, &c. 592
Cœna recta 131 328
Cœnatio 128
Cœnare apud Jovem 394
Cœnatoria 669
Colchis 22
Colocaſia 624
Colonus 106. 209
Coloſſus 4
Coloſtrum 620
Columa 662
Concha 683
Conchis 260
Conditio 241
Condylus 277
Congedus 55
Congiarium 146
Conſocer 500
Conſul 38
Conturbare 332 423
Convivia propinquorum 449
Copta 655
Corcyra 341. 411
Corduba 66
Cordillæ 143
Corinna 256
Corinthus 255. 451
Cor Leonis 209
Cornelius Fuſcus 310
Corona civica 420
Coronis 476
Cors 449
Corſica 554
Corybantes 72
Coſmicus 340
Coſmus 434
Cothurnatus 238
Cothurnus 151
Cous 642
Crœſus 260
Craſſus 543
Creditor 73
Creta 101
Cretanus 121
Criſpus 206.
Criticus 278
Crocus 250
Crudus 148. 606.
Cryſtallina 451
Cucullus 59. 143 670.
Cucuma 527
Cucurbita 549.
Culcita 169. 674
Culex Virgilianus 679
Cuniculus 625.
Curetes 431.
Curio 109
Curius 306. 435
Cyaneæ 327.
Cyathorum certus numerus 401. 469. 552
Cyathus 43
Cybium 276.
Cycni 442
Cydonia 617
Cyllarus 192.
Cynicus 205. 657
Cyptus 467
Cyrrha 74.
Cytherea 398

D.

DAci 41. 102
Dactyliotheca 559. 666
Dædalus 204
Dalmatæ 526.
Damæ 518.
Danubius 231.
Daphne 201. 322
Daphnon 527. 593
Dare verba 265. 488
Decebalus 321.

Decies 99
Decies cētena 129
Declamare 104
Decoctor 273
Decoquere 106
Defrutum 202
Dejanira 446
Delatores 8
Delphi 602
Delphis 442
Demenſum 147
Denarius 97.474
Dentiſcalpiū 645
Deucalion 265
Deunx 45
Dextans 45
Diapaſma 79
Diarium 145
Diatheca 604
Diatreta 604
Diæ 177
Diegis 231
Dies Roman. 183
Ad digitum pugnare 24
Digitum tollere 268
Dyndimene 419
Dionyſios 200
Dipſas 160
Diſcus 675
Divortium 506
Diurnum 165
Dodrans 44
Dorcas 519.632
Dores 18
Drama 609
Dropax 519
Dryas 192
Dulichius 561
Dumque 353

E

EArinus 416
Echica carmina 137
Echinus 630
Efferre 191
Electra 140
Electrum 195.210
Elegia 151.253
Elephas 16
Elyſii campi 302
Elleborum 470
Elpenor 563
Emere bene 377
Emerita 66
Emeritus 351
Encauſtum 203
Endromis 189
Endymon 479
Enterocela 514
Enyo 20
Eous 384
Ephippium 658
Epidipnides 549
Epithalamiū 185
Epitrapezius 443
Epos 609
Eques Romanus 175
Eques alienus 243
Eques juſtus 88 218
Erigone 560
Erotium 255
Erymanthus 21
Erythræus 257
Erys 270
Eſquiliæ 355
Εσχατοκωλιον 103
Eſſedum 89
Etruſcus 314.340
Evadne 221
Euganei 192
Evocatus 181
Euryſtheus 455
Eurotas 460
Eurydice 676
Ex aſſe 147
Extemporalis 269

F

FAbricius 435 543
Fabula 9
Falernum 39
Far 202
Faſces, conſulum 351
Faſti 371
Favi 634
Fauni 453
Febris 579
Ferula 657
Ficedula 613.623
Ficus 67.331
Fidiculæ 263
Fiſcina 51
Flagellare 215
Flaminia 215
Flavia gens 26
Flectere capillos 117
Floralia 28
Focale 671
Foliatum vinum 664
Follis 190
Fora Rom. 30
Formiæ 498
Fortuna gemina 229
Forū Cornelii 142
Fratres Siculi 330
Freſſus 202
Fritillus 187.643
Frons libri 68
Frontinus 50
Fronto 60
Frugi 619
Fucinus 23
Fucus 390
Fullo 169
Fumarium 503
Fundi 636
Fundus 375
Fungi 170

G

GAbata 345
Gades 49
Galba 49
Galbanus 84
Galbula 636
Gęleſus 122 257
Galli Cybeles 137 162
Gallia 142.230
Galliambus 137
Ganymedes 33
Garum 318.633
Gauſapa 670

Gelaſinus 331
Gemini 383
Genethliacum 281
Geniſta 50
Genius 304
Germanicus 230
Gerres 587
Geryon 270.474
Geſtatio 345
Getæ 302.320
Giberius 679
Ginnus 312
Gladiatores 16 99. 249
Glaucopis 360
Glaucium 434
Glis 625
Gnoſſus 634
Gobius 630
Gorgones 480
Grabatus 558
Grajus 207
Graphiarum 645
Graphium 184
Grues 427.628
Guſtatorium 659
Guſtus 549
Guttus 652
Gyaræ 7

H

HÆdus 621
Hæmus 6
Halteres 651
Harpaſtũ 190.650
Haſtati 82
Hebe 656
Hecatoſtylom 150
Hedera 420
Helciarii 215
Helena 67
Heliades 210
Helice 180
Helicon 74
Helle 282
Hemitritæus 224
Hercules 21.443 455
Hermaphroditus 479
Hermathena 528
Hermeros 528
Hermus 316
Hernia 514
Herous 151
Heſione 21
Heſperides 17
Hetruſcus 314.340
Hexaclinus 451
Hexaphorus 137
Hippocrene 450
Hippodamus 195
Hippodromus 593
Hirpinus 172
Hirundo 271
Hiſco 266
Hiſpanię urbes 54 207
Hiſtria 600
Hiſtrio 435
Horæ diei 92.183
Hyacinthus 678
Hybla 124.426 361
Hybrida 383
Hydra 22.270
Hylas 150.456.479
Hymenæus 185
Hymettus 361.427
Hyperboreus 179
Hyrcania 15

I

JAniculus 214 596
Janthina 119
Janthis 299
Janus 371.376.496
Jaſon 540
Icarus 204
Ichneumon 361
Idus 145.217
Imbrex 118
Imputare 499
Incendium 235
India 385
Infantarius 226
Inquilinus 78
Inſulæ urbanæ 197
Interjungere 103
Invidia 234
Jo 419
Jones 3
Iris 576
Irus 260.311
Iſis 108.509
Iſter 231
Itys 512
Julia lex 283
Jupiter Ammon 3
Jus trium liberorum 140
Juſta 517
Juvenalia 145

K

Kalendæ 216

L

LAccedęmõ 189
Lacerna 83 114.179
Lacertus 356
Lacones 21.46.424
Laconum balneæ 297
Lactucæ 162
Lacuna 180
Ladas 138
Lælaps 561
Læna 669
Lagon 447
Lagus 495
Laletania 43
Laliſio 632
Laniſta 312
Lapillus candidus 397
Lapis primus, &c. 38
Lapithæ 374
Lares 168
Laterna 654
Latus clavus 203 241
Lavicum 80
Laureatæ litteræ 322
Laureolus 9
Laurus 233
Lectica 135
Lectus pavoninus 658

Leda 59.208.256 673
Ledæum aſtrum 382
Lemma 516
Lens 914
Lentiſcus 310.645
Leporē edere 252
Lethe 344
Leucobæus 83
Lex theatralis 247
Liberorum trium jus 140
Liber 459
Liberalitas 242
Libertus 155
Libitina 396. 534
Libra argenti, auri 133
Libræ partes 244
Librarius 100.104
Libri clauſula 228
Libri veterum 31 72. 184
Liburnus 59
Licinus 372
Licium 665
Ligula 242. 671
Lima 278
Linca dives 417
Linere labra 159
Linguis favere 530
Linus 465
Liris 498
Litare 438
Litteræ laureatæ 440
Lituræ 327
Livere 386
T. Livius 680
Locarii 642
Loculi 642
Lodix 672
Lomentum 654
Lorica 319
Lotus 186
Lucania 10
Lucanica 202.620
Lucanus 66. 329 330. 681
Lucifer 382
Lucifera dea 521
Lucilius 609
Lucina 12
Lucrinus lacus 66
Luctari 336
Ludere ſuo corio 149
Ludi 249
Ludi ſeculares 178
Lunata plāta 115
Lunati calcei 56
Lupatum 89
Lupinus 277
Lupus piſcis 631
Luſcinia 656
Luſtrum 87. 178
Lyæus 72
Lycambes 325
Lygdos 287
Lyſippus 443

M

MAchaon 109
Macte 185
Mactea 631
Mæcenas 404
Mænalus 21
Mæonides 237
Mæonius 343
Mala citrea 620
Mala Perſica 621
Mala Punica 50
Malvæ 510
Mamertini 636
Mamma 85
Mandra 246. 354
Mantile 585
Manuale 658
Manumiſſus 58
Mapalia 492
Mappa 585
Marathon 21
M. Antonius Primus 471
Mareotis 392
Marica 498
Mariſcæ 331.548
Maro 65
Marſus 132.194.233
Marsyas 129. 518
Martes 504
Martialis 280
Maſſicum 43
Maſſilia 503
Maſſyli 432
Maſthlion 238
Mattium 646
Matty a 516
Mauruſia 602
Mauſoleum 3
Meduſa 319
Meleager 13
Melimela 50. 331
Mella Corſica 434
Melpomene 195
Membrana 30
Memphis 2
Menander 237
Menapii 624
Menſæ citreæ, acernæ, &c. 659
Mentor 159
Mercurius 368
Meſſala 372
Meta 51
Metellus Creticus 101
Metreta 241
Mica aurea 128
Midas 316
Miletus 386
Mimus 370
Minutal 549
Miracula orbis 3
Mirmiſſo 99
Miſcere 100
Miſſio 24
Miſtyllus 57
Mithridates 275 289
Mitylene 357
Modeſtus grammaticus 492
Molorchus 215
Monaulos 654
Montes Romæ ſeptem 214
Morio 378. 683
Mullus 119
Mulsū 189.470.634

Mune-

Munerarius 18
Municipium 216
Murena 118. 629
Murex 56
Muria 632
Muſcarium 655
Muſtum 39
Mycenæ 640
Myra 442
Myrobalanū 653
Myrrha 225
Myxa 649

N

Najades 308
Napi 616
Narbona 413
Nardus 623
Narnia 363
Narthecium 659
Naumachia 19
Nemea 8. 211
Nereides 20. 209
Nereus 498
Nero 434
Nerva 412. 482
Neſſus 456
Neſtor 266
Niceros 301
Nilus 66. 313
Nimbus 664
Niobe 620
Nitella 257
Nomas 460
Nomenclator 498
Nomentum 90
Noricum 208
Notę 263
Notare 32
Notarii 263. 682
Notus 274
Nubere 378
Nuces 253. 611. 644
Nuces pineæ 618
Numa 484. 542. 599
Numiſma 35
Nurus 221
Notha 55
Nymphæ 209. 298
Nyſa 200

O

OBruſa 596
Octaphorus 315
Odryſa 323
Oedipus 479
Oſella 510. 592. 688
Officioſus 247. 515 531
Oliva 620
Olympia 201
Olympias 201 316. 340
Omphala 456
Onager 633
Onyx 296
Opes libertinę 239
Opimius 43
Opobalſamū 653
Orbes Mauri 432
Orcheſtra 239
Oreſtes 285. 342 485
Orpheus 17. 564
Oryx 632
Oſiris 108
Oſſa mens 392
Othonis lex 235
Otho imperator 293
Othryſii 323
Ovidius 66. 680
Ovilia 108
Oxygarum 164

P

PÆnula 611 658. 671.
Pæſtum 211
Pacurus 438
Paganica 190
Palamedes 628
Palæſtra 168. 270
Palatinus 232
Palſurius Sura 56 306
Palinurus 174
Pallas Domitiani 230
Palmes 80
Pan 7. 1. 447
Panaca 662
Panes Picentini 622
Pannonia 379
Panticęs 307
Paphus 386. 468
Parazonium 647
Parcę 206. 220. 303
Parma 122. 239 684
Parmularii 457
Parrhaſius 185. 348
Parthenius 201
Parthenopęus 311
Parthi 226. 266. 522
Parus 80
Paſſum 634
Paſtilli 79
Patavium 65
Patræ 250
Patricii 355
Patronorum jura 501
Patronus 56
Patrueles 256
Pavo 626
Pecten textorius 672
Pegma 5
Peleus 128
Peligni 43. 66
Pelium 392
Pellæus 443
Peloris 286
Penates 72
Penelope 66
Penſum 206
Penthæus 564
Perfrigeſcere 150
Pergamus 429
Permeſſus 74
Perna 624
Perſius 194
Petricoſus 172
Pervigilare 457
Petaſo 624
Petaurum 137
Pexatus 123. 127
Phædrus 151

Phae-

Phaethōtides 195
Phalantus 386
Phaleucii verſus 484
Phaon 502
Phaſiana 167
Phaſma 253
Philomela 512
Phlegra 417
Phœnix 234
Phoſphorus 382
Phryges 431.563
Phryxus 282
phyllirides 108
Picenus ager 202 227
Pierius 350
Pignus 582
Pila 10.16.189. 322.650.
Pila Tiburtina 246.350
Pileus 544.669
Pimpla 541
Pindarus 381
Pirithous 485
Piſtor dulciarius 685
Placenta 260
Plagiarius 607
Platanon 150
Plato 353
Plaudendi formulæ 115.485
Plectrum 330.676
Plinius 359
Plumbeus 86
Poculorum numerus certus 469
Pœni 187.289
Polyphemus 204 339
Pollentia 674
Pollinctor 534
Pollux 259
Polus Latius 424
Polus ſeptentrionalis 13
Polycletus 451
Polyhymnia 195
Polymitus 672
Polypus 589
Pompeii theatrū 284
Pompejus 173.274
Pōptina palus 524
Ponda 244
Pons Milvius 148
Popa 187
Porcia 49
Porphyrio 628
Porri 616
Porſena 41
Pothinus 173
Potitus 16
prædium 156
Prænestе 215
Præſtare 213
Prætexta 492
Prætor 218
Prætorium 527
Pragmaticus 605
Praſinus 551.668
Praxiteles 198 626
Priamus 266
Priapus 169.309
Primipilus 82
Procris 561
Prometheus 445
Propertius 680
Propinare 108.606
Proſcriptio 272
Proſcriptus 152
Protomi 510
Proxeneta 478
Pruna 242
Pſilothrum 318
Pugiles 418.458
Pugillares 640
Pulleum 587
Pullus color 674
Pulpitum 75
Pumex 69
Pumilio 683
Pumilus 681
Punica bella 101
Purpura Megalenſis 506
Puſtulatus 360
Puſula 676
Pyctes 564
Pylades 285
Pyra 258
Pyramides 2
Pyrgi 571
Pyrra 520

Q

Quadra 310
Quadrans 44 244
Quæſtor 338
Quartana febris 525
Quincunx 44
Quincupedal 660
Quinquēnale certamen &c. 424
Quintilianus 139
Quirinalis mons 539
Quirinus 513

R

Ramētum 478
Rapa 615
Ravenna 165
Remus 524
Res 39
Reſtis 219
Retiarius 99
Reticulum 390
Reus 56.132
Rhenus 423
Rhetor 128
Rhinoceros 10.18
Rhodope 6
Rhodus 208
Rhombus 436
Rhytium 117
Rigæ 208
Rogus 258
Romę montes 214
Ronchus 31
Roſa 362
Rudis 24.157

S

Sabbatarii 181
Sabini 500
Sabinū vinum 511

Saga 436
Sagarus 405
Sagum 31
Saguntus 202
Salamandra 130
Salaria via 215
Salarii 51
Salarium 146
Salluſtius 680
Salmacis 498
Salo 55
Sanctior aula 234
Sandapila 135
Santones 470
Santonicus 470
Sapa 347
Sapo 646
Sappho 253
Sarcinæ 131
Sardiania 211
Sardonyx 212
Sardous 389
Sarmatæ 6. 320 357
Saſſina 168
Satiſdare 58
Saturnalia 235 187. 280. 544. 639
Saturninus 184
Saturnus 599
Satyri 536
Satroctonos 677
Saxa Rubra 214
Scævola 41
Scalptorium 658
Scarus 630
Scazon 83
Scena 253. 435
Scipiones 101
Sciurus 258
Scopæ 658
Scopas 198
Scorpius 218
Scrinia 30. 196 226
Scriptulum 227
Scutica 517
Scutum 684
Scylla 339
Scythæ 492
Secundæ menſæ 164
Sedilia in theatro 235. 240. 248.
Selibra 85. 244
Sella 157
Sellariolæ popinę 273
Semicinctium 673
Semiramis 386
Semis 44
Semodius 202
Seneca 66. 199
Senio 612. 643
Septa 108
Septentrio 302
Septitianus 227 412
Septunx 44
Sepulcra veterum 80. 94. Vide *Epitaphium* in ſecundo Indice.
Sequani 189
Serapis 436
Servi inſcripti, tonſi, &c. 415. 674
Seſtertius 68
Seta 61
Seria 216
Septinum 316
Sextans 44
Sextarius 44
Sextius Caballus 49
Sibylla 436
Sideratus 363
Sigma 509
Signinum 636
Silius Italicus 187 350. 409.
Silvanus 532
Simila 614
Simius 683
Sidon 109. 190
Sinueſſa 296
Sirenes 172
Sirius 217
Siſiphus 278
Siſtrum 585. 652
Situs 372
Smaragdus 212 238
Soccus 372
Socrates 535
Socrus 520
Solſtitium 211
Sophocles 151. 253
Sophos 31. 68. 300.
Sorba 618
Sordidatus 113
Sorades 137
Soradicum carmen 155
Soteria 595
Spanius 120
Sparta 61
Spathalion 618
Specularia 379
Splenia 115
Spoletum 637
Spondęa 481
Spondere 489
Spondylus 228
Spongia 184
Sportula 64. 145
Squillæ 629
Stamen 671
Stella 33 417. 442
Stemma 199
Stibadium 659
Stilus 194
Stoici 34. 351
Stola 481
Stragula 109
Strigiles 651
Stropha 146
Structor 510
Strymon 436
Stymphalides 474
Subſellia 43
Subtegmen 671
Suburra 110. 246
Succinum 210. 258
Sulphurata 48
Sulpitia 502
Sumen 118
Supinus verſus 137

Supposititii gladiatores 249
Surrentum 635
Συναμίρκη 259
Syene 78
Sylla 389.443.543
Symplegades 327
Synnas 480
Synthesis 202.639 671
Syria 524
Syrma 204

T

TAgus 55.207
Tali 187.217 642
Talio 601
Tantalus 481
Taratalla 57
Tarpejus mons 205.349.
Tarraco 55
Tarteſſus 333
Tata 86
Taurus aſtrum 512
Tecta via 415
Templum Dianæ Epheſinæ 3
Templum Flaviæ gentis 423.438
Terentus 71.178
Tereus 203.271
Tergeminus 162
Terra levis 255
Teſſera 217.417 611.643
Thalia 183.326
Thebæ 207
Thebais 640
Thermæ 5
Theta 338
Thetis 21
Thymele 32
Tholus 72
Thraſeas 34
Thyeſtes 161.204 265
Thymus 227
Tibullus 182
Tibur 209.211 212
Timavus 193
Toga 56.88.524.667
Toga palmata 320
Tomaculum 49
Tomentum 674
Τὸν ἀπαμείζομενος 52
Tonſor 300
Toreuma 156.203 545
Toxicum 275
Traducere 6.59
Trajanus 482
Trapetum 333
Trebula 274
Triarii 82
Tribulis 379.447
Tribuni plebis 284
Tribuni militum 175
Tribus 124
Triclinium 309
Triens 44
Triteris 294
Trifolinus ager 636
Trigon 189
Trilices panni 671
Triones 302
Triplices 347
Triton 23
Tritonis 177
Trivia 3
Trium liberorum jus 140
Trochus 357.676
Tropa 187
Tropis 608
Trulla 470
Tubera 623
Tuberes 621
Tunica moleſta 226.495
Turdus 449
Turricula 643
Tuſcia 331
Tuſculum 334
Tyrianthinos 59
Tyrus 122.377 286

V

VAdavero 54
Vadimonium 410
Vale 140
Valerius Flaccus 65.74
Valgus 118
Vappa 589
Varius poeta 381
Vaticanus 317
Vatinii calices, ſeu Vatiniani 478
Varius 604
Varrenus 173
Udones 670
Udus 604
Vejentanus 88
Veii 126
Vellus aureum 282
Venabula 647
Venafrum 600
Venetus auriga 298
Ventilare 254 440
Venus 642
Vercellæ 486
Veredus 576.658
Verna 48
Verona 33
Vertagus 682
Veſpillo 45
Veſta 72
Veſuvius 200
Vicarius 110
Vidua 437
Vigeſſis 606
Villicus 587
Vina quædam 635 636.

Vindelici 464
Vindex 59.444
Vipera 150
Virens 576
Virgo aqua 245
Viſcum 11
Vitis centurionum 495
Viteiliani 103
Umbilici libro- rum 69.103
Umbo 161
Umbria 334
Uncia 244
Voberca 85
Urſa cœleſtis 13 179.185.290
Uſipii 304
Uvaduracina 617
Uva, morbus 514
Vulturius 643

X

Xenia 611. 623. & ſeqq.

FINIS.

Mag 207795
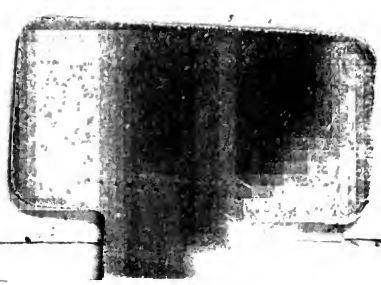
Stefano Pallavicino.